Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

De reis naar het H. land

https://hdl.handle.net/1874/310568

A
1450
150
JK
122

Gol B1191 (only Hand(H)L; LC(T)E);
PML)

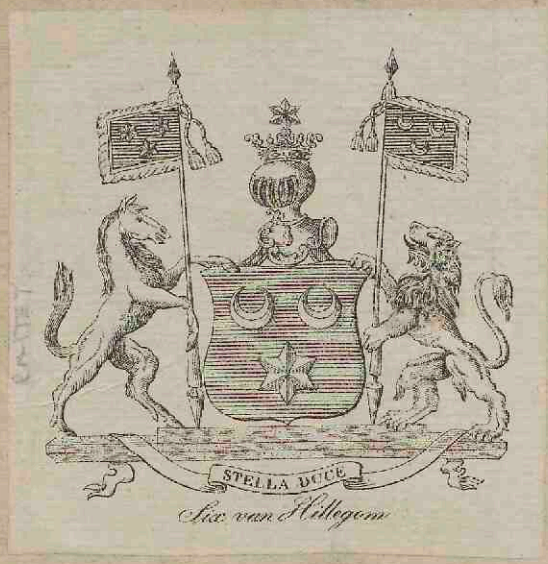

Bernhard von Breydenbach: Peregrinatio in terram sanctam
[Dutch Edition (Neederlandsch)]

Mainz: Erhard Reuwich: 24 May, 1488

HCR 3963; Klebs 220.4; Pell. 2981; BMC I 44; GW 5081; Schreiber 3633
Still. 1061; H.W. Davies No. VII; Dodgson, Flemish & German Woodcuts I. 225/6

Collation: a^8 (a1r blank, v full page woodcut); b^4; c^8 (8 leaves forming continuous woodcut view of Venice); d^{16} (d1 & d2 woodcuts of Parenzo with text on d1r & d2v; d3 & d4 woodcut of Corfu with text on d3r & d4v; d5, 6, 7 & 8 woodcut of Modon with text on d5r & d8v d9, 10, 11, & 12 woodcut of Candia with text on d9r & d12v; d13, 14, 15 & 16 woodcut of Rhodes with text on d13r & d15v); e^8; f^6; g^6 (woodcut of Jerusalem with text on g1r & g6v); h-n^8; o^6; p-q^8; r^6; s-z^8; τ^8 (τ4r woodcut of animals, v. blank, τ8 blank leaf) = 190 unnumbered leaves in all, reckoning each leaf used in making up extended woodcuts as one, 275 x 195 m.m., text 11.

Watermarks: Bull's head; Double eagle; Calvary with outline Cross

N.B. Fol. 1 bearing frontispiece woodcut has watermark of large outline cross 100 m.m. high with chain lines 30 m.m. as described by Davies in the 2nd Latin Ed. of 29 July, 1490 (Peter Drach of Speyer, using the original Mainz blocks) It is possible that some parts of the extended woodcuts have been supplied from Drach's edition of 1490, but as these also were printed from the same blocks, this copy may be regarded as complete, including the blank last leaf. In all respects it conforms to Davies collation of No VII of the Flemish edition

Binding: Early 16th cent. (Dutch?) blind stamped calf over wood boards, with 2 clasps & catches. Leather of clasps renewed, spine repaired.

CLIFFORD RAGGEY

Blank ruled f. Fol 1. bears ownership inscription in red ink dated 28 Aug. 1543

NB. Binding repaired, 5 woodcuts backed with paper & stained leaves relaid by Sydney M. Cockerell. Jan 1959.

Notes: Bernhard von Breydenbach, Dean of Mainz from 1484 to his death 5 May 1497. The pilgrimage to Jerusalem lasted from 25 Apl 1483 to end of Jan. 1484.

The first, Latin, edition of 1486 was probably translated by Martin Roth a Dominican of Worzheim from the notes of Breydenbach & Reuwich. The date of the composition, 1485, (which may also be the date of this translation) is referred to in this Dutch edition on Fol. Svj. r. 5r. line 16. "duysent vierhondert en vijfftendetach-tich."

It is possible that Reuwich, who was a native of Utrecht, was concerned with, if not the actual translator, of this version of Roth's text.

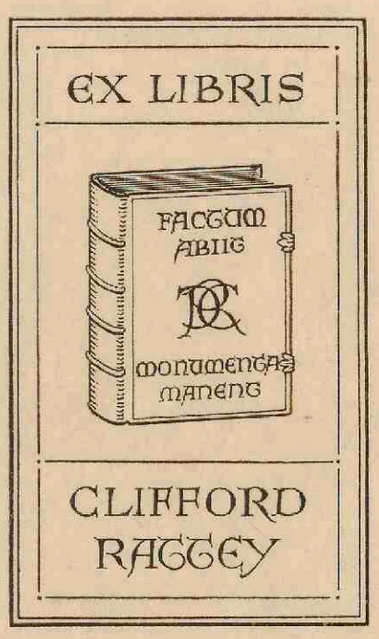

B.8. AL 2

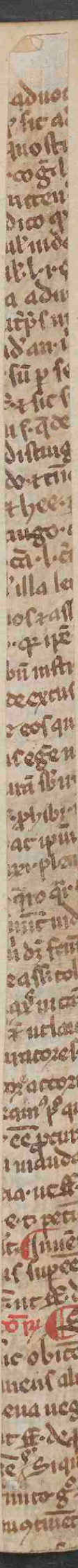

BRITISH MUSEUM
DEPARTMENT OF PRINTED BOOKS
LONDON, W.C.1 *Telephone:* Museum 1555
In reply please quote: Extension .....

6 February 1959.

Dear Mr Rattey,

I gave your MS note to my colleague Miss Anna Simoni, who knows Dutch, and she has noted all that seemed of any interest. I take it that most of the right-hand page is from Davies.

I see that Sheppard has corrected our description in BMC i, 40. '166[b]' now reads '170[b]', '167[a]' is ~~177~~ '171[a]', and the collation ~~xxx~~ needs correcting to '6 unsigned quires of two leaves', and instead of 'zz[8]. 168 leaves' read 'z[8] z[8]. 172 leaves.' With best wishes,

Yours sincerely

George D. Painter

Note by Binder DC 3929

BREYDENBACH ITINERARIUM. MAINZ 1488

Condition when received:
Binding: Brown rolled stamped calf over bevelled Oak boards. Two brass clasps complete clasping on front board. Leather through at corners, damaged and cracked on spine, head and tail caps missing. Book sewn on five double cords. Paper of book very soft, stained and mildewed, folding plates weak and damaged. A number of notes in red ink, some of which have run and set off, also some setting off of text in places.

Book taken down, red ink notes protected with Maranyl nylon compouud, thymoled and sized, leaves mended and guarded with handmade paper, folded plates backed with handmade paper. Book re-sewn on five double cords to the old marking up, thread head-bands. Boards repaired and replaced, spine covered with brown Hermitage calf, the old cover replaced. New leather fitted to clasps and clasps replaced.

D.C. & Son.
January 1959.

F

F

Beedevaard of Godtvruchtige Reyse nae en door het H. Land

gedaan in t' jaer 1483.

beschreven door

Bernard van Buydenbach

Deken en Canonnaar

der

Kerke van Mentz

Gedruckt te Mentz in t' jaer 1488

Rariora gr 63
G

Liber Cornelij Jois Alcmarien
Anno dñi. 1593. 28. Augusti
Est empte

Nr 1490 Inv 655

Bernhardus de Breidenbach de
Sanctis et Canonicus Maguntine

Den eerweerdichsten vader in ypo eñ here here Bartoldt Aertzbis
cop des heilighen stoels vā Mens Aertzcancellier des heiligē roomsche
rycks eñ coeruorst ouer duysslant sijn zere ghemide heere Bernhardt vā
Breydenbach deken eñ camerair der voir ghenoemd kercken van Mēs
mijn seuldige ghehorsamcheit eñ goetwilligben dienst altijt bereyt.

Eerweerdichste vader in cristo eñ here. mijn ge
minde here. Dat ic voir my ghenomē heb the
scriuen uwe eerweerdichste vaderlicheit bouen
mijn oude ghewoente ende koenlijcker dan ick
plach. eñ mij onderwonden heb voir uwe eersa
me beleefftheit the brenghē dat welck niet wers
dich en is dat ghij v daer mede becōmerē soudt
is om dese saecke. want ick in dese teghenwoordi
gheijt uwe gheuaerde uwe goetheit eñ geodertierenheit dicwill aen mij be
weseu in goedē eñ in dienstē ghebruycke welcken ick sonderlinghe meer
eñ bouen yemāt ghebruycke. Ten eerstē bid ick vreendelicken dat ghijt
niet pijnlick offte onweerdelick wilt nemen dat ick wt goedermenunghe
tot een nywe ghiffte bedencke the gheuē uwe eerweerdichste vaderlicheit
wilt doch verdraghen mijn simpelheit int scriuē want ick wet well dat
tet heelt vreemdelick luyt voir uwe grote wijsheit Ende ick wilt ghern
lijden ist dat ick verordelt worde vā v offte van enyghe vermuffrighe ghe
leerde man om dat ick niet ghenoecht en doe nae mijnen staet Ist saeck
dat my enighe mēschelijcke becoringhe offte ombehorlijck houerdie aen
quame. wilt my dat vergheuē doir uwe goedertierenheit ende in gheen
arck op nemen off voirtseggbē. Alous coem ick op mijn menunghe ghe
lijckerwijs in dese tijden een yghelick die nywe boecken maeket nae die ey
ghenben vermetelijcke rijckheit die inder sinlicheit is. Nochtans is dat
nywe dat nye ghesiē en is eñ alleen dat bestreken is mit nywe verwe bli
uende die selue substancia onder nywe woirden dair toe ghenomen. Ick
vermoede dat nyemāt gheuondē en mach werden die boecken ghemaect
heefft tot dser tijt toe hij heefft nae ghemeen spraecke verwādelt die stijlk
offte manier int scriuen. als gheschiet in. Grāmatica. logica. rethorica.
musica. arismetrica. geometria. astronomia eñ in meer philosophien
Sinte iheronimus gheefft gheuuch dat medici eñ smeden hantryeren
nae hoire konsten eñ des gheliicks vanden anderen konstē te spreken Als
dese selue leerre Iheronimus seyt eñ daghelix leert Die konste der scrijf:
turen is alleen besochtheit den welcke veel mensche bem seluen toescriuen
Alous gheschiettet dicwill dat gheleerde eñ ongheleerde boecken maeckē
Dese ondersochtheit vermeet hair een oudt clappachrich wijff. ende een
oudt versuffr man eñ oeck een sophiste die volck wordē is Alle menschen.
vermeten hez dese ondersochtheit te hebben. eñ verschoeren die scriffture

die ander luden wille voirt leeren dat sy seluē niet en weten. Ēn dat moet veer van my wesen dat ick myn sichte in eens anders coorn soude slaē want ick arm wair van costelijcke goeden ende behoefftich ende arm vā groter rickdomē, dat ick my soude vermeten the geuen gouden offte sylue ten vaten in den tempel gods Mer ick hebbe alleen eerden vaten diemen bejghen mach inden ghemeen oirbair. Hoewel dattet my scaempte is. then verdriet my noch ans niet the scriuē. latende dat groot is die groet verstant hebben. Die welck van hoiren ionghen daghen alle tijt in ner stricheyden der scrifturen gheleydt hebben. Dat dese viff talenten ontfā gen hebben van god. mit recht. Jn aen legqen wynnen sy wyff talenten the houē Js dat saecke dat ick niet die arme wedue werpen mach twe die alre cleynste penningen in die kist so düncket my dat ick heerlick ende well ghedaē hebbe Jch en drncke myn scriften niet eer int licht te brengē dan nae als uwe eerweerdichste vaderlicheit den seluen ghesien ende on dersocht heeft. Hoewel dat sy onwerdich syn ghesien the werden van soe groten vorst eñ here die hem verwonderen mach wat ick meen Een cleyn werck heb ick aen gheleit aen twe heylige reysen eñ beuarden. Die een tot iherusalem. die ander van iherusalem tot sinte katherijnen. welcke beuarden ick selue ghedaen hebbe Jnt voirleden iair byder ghenaden gods die my ghegonnen heefft alsulcke belofften the volbrengen. wt goede meningē om ander kersten menschen the dienen mit myn neer stricheit ende arbeyt heb ick voir my ghenomen dese twe beuarden ouer the sienen in scriften ende in schilderije om niet alleen the verbleyden dat verstant mer oeck mede dat ghesicht eñ alsoe veel the meer the trecke die begheerte der deuoter menschen. Ende hoewel dit cleyne werck van gheen grote noode is te corrigierē ghelijken offt ymant hynderlick moch te wesen. Al wairt oeck dattet tot uwer alle ghelcerste teghenwordicheit niet en quame. Nochtans en will ick niet dattet int openbair coemt thē sy mit wille ende consent uwer eerwerdichste vaderlicheits. Voir welck ick niet alleen schynen en sel uwer eerwerdicheit gheeert te hebben. mer oeck dit cleyne werck syn profijt gheraden te hebbē. Want ick en bin soe onverstandell niet offte ick weet well dat ick wt dese ghyffte des wercks uwer hoecheit ghen eer offte loff toeghenen en mach. Jck weet well ende byn des seker dat dit cleyne werck alst ghesien wert van uwe hoocheit te comen. Meer gheacht ende ber ontfangheu sel wesen Want als alle die werlt well weet dat gheen dinck gheweest is onder die wylle uwer vor stelicker ghenaden die zeer scarp is eñ alle roest off nemet dat dair niet off verbetert ghe worden en is Want wair vlecke offte roest ofte onrecht soude alsulcke doirsichtighe oghen moghen ontgā Wat isser ie gheor delt gheweest doir uwe alle hoochste verstant offte besocht gheweest van uwer rechtueerdicheit dat die alle gheleerste mensche soude moghen straf fen. wt welcke dit van noode volghen moet. Dat wat van uwer eer-

weerdicheit toe ghelaten wert. dat ſalk groot gheacht weſen. Ende wat van al ſulke wyſheit verworpen wert, hen is gheen wonder dattet verſmaet wert ende verſchouen. Hier om ſo heb ick neerſticheit al daen op dat dit cleyne werck well ſoude gemacht werden mit ſulke manier. the laten dat gemeyn is ende the beſcruen dat al ſulke hoghe beuarden bij ſonder aengaende is. dat ock weerdich is the ſeggen ende the weten vol comelicker ſoude mogen ouerleggen ende wt ſpreken als dit inden vourt gaen des wercks bet bewesen ſell werden van machymet ende van meer anderen zware ſpraken ende diſputatien die oirbarlick ſyn the weten. Want ick doir grote goetwillicheit doir meere lieffte doir dat alre meeſte bewys. van uwer eerweerdichſte vaderlicheit veell weldaden ontfanghen hebbe van welke ick geen danckbairheit die ghenoch is can bewiſen alſt alle die menſchen well weten the ſeggen. Hoe well ick dat ſoude willen verſwighen die ſteenen ſoudent roepen. Dair om ſoe mach ick mit recht uwe edelſte genade altijt verbonden ende dienſtachtich weſen. Ende hoe wekt in myne macht niet en is dat my leet is weerdighe danckbarheyden the bewiſen. noch mit all niet en hebbe weder the geuen myn ghenadichſte here vour all dat ick ontfangen hebbe Nochtrans om bekent the maken myn goede begeerte ſoe gheue ick my ſeluen ende deſe cleyn nywe gaue des nauolgede wercks dat ſleechtelick gemaect is uwe eerweerdichſte vaderlicheit my niet the ſparen alſt hem belieft ende dit werck the beſien om ledicheit the ſcuwen Alſo veell the bet ſelt ontfanclicken weſen ende in eeren gehouden weerden dan offt ymant anders beſocht offte ouerleyt hadde. want als die gemeen ſpraake ſeyt ſoe iſt allen menſchen openbair dat in deſe lande nyemant pryſlicker en is in doechden als oeck in machte Wie ſoude mit corte worden moghen wtſpreken alle die gauen der duechden des verſtans ende lichaems die uwer genade doir die godlicke voirſichticheit en menſchlycke eendrachticheit weerdich gemaect hebben al ſulcken groten hoghen ſtoell the beſitten. Wye mach wt leggen mit luttell voirden off denckende off ſprekende al ſulcke wyſheit. voirſichticheit. ſcerp verſtant. ſedicheit van manierē mit allen bequaembeit verſiert. lieffte des rechtueerdicheits mit rechten der goeder tierenheit well beſocht. ſtantafticheit des moets. ende gheleertheit om alle dingen well the beſchicken Woude hem dat ymant vermeten ick ſoude vermoeden all wair hy een wel ſprekende man nochtrans ſonde hy niet moghen wtſpreecken alle die doechden. Veell dingen affter gelaten om die cortheit ſoe gheue ick een ghetuych niet als een die den anderen allen the wille ſpreken wil. Mer om die wairheit the belyden. All dat men vynden mach in veell menſchen van pryſlicke doechden dat heefft uwe eerweerdichſte vorſteliycke ghenade all gheheell ende ouervloedich. wair om ſo mach uwe mogentheit mit rechte ende verdientelie die alre voirſpoedichſte ende ſalichſte gheach weſen.

Och hoe eerbairlic. hoe bequamelic. hoe rechtueerdelick hebben alle
alk̄ sulcke doechden uwe eerweerdichste vadlicheit verheuē totter hooch-
heyden des oueristen stoels In die eedele hoofft Stat van Mens.
O dat ganse gheloue. vuerighe lieffte. onverdrietelycken arbeyt. lijdt-
saemheit in veel auenturen mit welken uwe begherlicste ghenade altijt
ghearbeyt heefft om weluaren der kercken ende des heyligen stoels van
mens Hoe rechtueerdelicken doir die godlycke will ende eendrachtichste
electie der heren mit die alre gonstelycste stemmen des gemeyn wolcks
tot een rechtueerdich bewys des loons hebbense uwer eerweerdichste va-
derlicheit geset in desen hogen stoel Dair om alre gonstelycste Eertzbis-
cop byder godlycker voirsichticheit eendrachtelyck verheuen in die ouer
ste hoocheit ons heylichste patroons sente martyn wilt altijt desen hogē
stoelk vermeren ende verheffen die ghi altijt lieff ende voir ogen gehadt
hebt. Soet nv neerstelycken ende wyslycken. als ghi begonnen voirt-
breydende ende daghelix verlichtende. op dat hem een yghelick ghere-
giert mit rechtuerdige ende alre beste rechten dair in mach verblijden ēn
veruroechden altijt. regierende. v leydende. v bewarende ende uwe eer-
weerdichste vaderlicheit hem mach verbliden mit reghenvoirdige voir
spoet. ende hier als die tijt eens goets Eertzbiscops ten eynde gecomen is
mach ghebruycken die ewighe vroechden ende salicheit in die hemelen
Amen.

Dit is die tafelk bewysende alle dat in dit boeck beschreuen staet

Inden eersten wert voir beschreuen een prijselijcke toe reydinghe des
Stadts van iherusalem ende des heiligen lants dair omtrent ghelegē.
welck voirmaels dat lant van beloffren ghenoemt was. onderwijsende
veelk sonderlinghe heerlycke bouengaende dingen mit wilck dese stadt
wt allen ende bouen allen anderen steden begaefft is wair om men van
dese Stadt als van dat eynde tot welcke die beweghinge ende reyse dese
beuarden sonderlinge voltomenheit neemt bouen all bewijs doen selk
Mede spreet dese toereydinghe van die vruchten deser beuarden ēn oeck
die meninghe ende eylinghe des wercks ende den meyster die dit werck
offte boeck beschreuen heefft.

Dair nae van die voirtgane deser beuarden van Iherusalem van
stede tot stede mit ordinancie ende ghemeen vertellinge mit letteren ende
scrifturen mit beelden ende figuren der machtiger Steden dair men
aen coemt int reysen gemeenlicke te lande ende te water als hier nae be
screuen staet.

Inden eersten van die machtighe rijcke Stadt van veneedgien dair men off reyst doir dat meer. Sair nae van die Stadt parens hondert milen. van veneedgien leggende in dat meer. Sair nae van corfon een stadt ende eylant achthondert milen van veneedgien leggghende int meer Sair nae van die stadt modon dusent ende hondert milen van veneedgien Sair nae van ioppe offte iapha twe dusent milen van veneedgien dair die pelgrums te lande gaen wtter galeyen.ende doir die stadt rama reysen tot Iherusalem virtich milen weghes te lande op ezelen. Wan veneedgien tot iherusalem is twe dusent ende virtich ytaliaensche milen. Alle cleyn steden eylanden werden nae beschreuen elck op syn ordinancie. Ende die rijcke stadt Raguisa een vrije heerlicke stadt op hem seluen en is hier niet ghemaelt dairmen gemeenlick aen plach the comen ende dat.wair om is dat.wantmen ouermidts storme ende onweder dair niet aen comen mochten. Van anderen eylanden dair men verbij heen moet te seepe ende bysonder drije eylanden worden hier nae beschreuen in figuren als candia.leggende van veneedgen dusent ytaliaensche milen Ende rodes leggende van veneedgen dusen vierhundert milen. Ende cyprus leggende van veneedgen.dusent ende seuenhundert milen. Die andere eylanden worden ghenoemt elck op syn stede Doch die heilige steden by iherusalem dairmen diewill off leset inder heiliger scrifturen dair veelt wonderlijcke miraculen ghescbiet syn worden ghe figureert mit all onderwijs des ouden ende des nywen testaments

Int anderde deell des eersten principaek deels nae dat geschreuen is vā die steden so wert beschreuen van die manieren .seeten.wetten. rechten der ghenre die dair wonen. Ten eersten van die sarracenen ende van hoire dwalende secte van hoire valschen propheet machomet een verleyder eñ bedriegher der sarracenen wart een sonderlinghe hystorie beschreuen. In den eersten van syn gheboort ende oirspronc van syn scandelijcke quade leuen ende conuersacien vant beghin eñ verbreydinge syns bosen wets van syn quaden doot ende sekere verdoemenisse Dair nae soe wert ghe strafft syn weet.mit veelt reden ende leeren ende bysonder van dat paradijs dat machomet preekde ende beloefde syn nauolgers. Sair nae soe wert beschreuen cortelijc van die ioeden. griecken.surianen. iacobiten. nestorianen.armeenen.georgianen.indianen. maroniten. ende van hoire alre dwalinghen ghewoenten ende geestelicheiden in gods dienst. Ende elcke nacije ende secte wert beschreuen mit letteren die sy gebruken in scriuen offte spreken. Ten laetsten soe wert beschreuen die iammerlijcke staet der heiliger kercken inden oeste dat te beschreien is Ende dair nae trefftelijc onderwijs teghen alle die secten. die ghelouen behouden te wesen elck in syne ghelouc offte secte hier naemaels.

Ten akre leſten van die warachtige ghelouige latijnſche kerſten die te iheruſalem woenen in een cleyn ghetall mit een oerlic beclaghen dat die heilige kerck alſo vergaen is ende in dwalinghe ſtaet mit vermanin ghen tot dye ghelouige kerſten princen hem dair toe moet gheuende tot trouwe beſchermenijſſe der heiligher kercken. Ende mede ſo wert beſcre uen een ontſichlic viſioen den keyſer karolo gehtoont.

In den anderde principael deell deſes boecks wert beſcreuen van die an derde deuaerde van iheruſalem doir die woeyſtenyen totten berch van ſynay tot die heilichſte maghet ſente katheryn dair veell loſs off beſcre uen wert. Dair nae die ordinancije eñ voirgane van iheruſalem tot in der ſtadt gazera. ende van daen doir die woeſtenyen tot ſynay. dair wor den beſcreuen alle die heilige ſteden eñ elck by ſonder van den berch gods oreb eñ ſynay. Na dien volghet die wedernaert vā ſynay tot dat dorp Matharea doir dien hoff dair die balſame waſſet. van daen doir grote chayr ende babilonien van egipten die machtighe ende grote ſtadt der ſa racenen. dair horen coninck die ſoldaen woent. van daen op nylum dye eedele rieuere comende wtten eertſchen paradijs tot in alexandrien die in voirleden tyden een grote vernoemde ſtadt gheweeſt is. van daen ſoe comptmen weder om te ſchepe tot venedigien. dair nae wert beſcreuen van die verderfniſſe der ſtadt van conſtantinopolen. nygropont. eñ me de hoe dat Rodes beuochten wort ende niet ghewonnē. Ende inden laet ſten ſoe wert beſcreuen dat van node is te weten vanden ghenen die wt deuocien in toecomende tijden aen nemen willen deſe beuaerde die welke god will bewaren int wtreyſen. ende int wedercomen ende rijck maken mit veell gheeſtelycken vruchten. Amen.

Een voerspreken tot prijs der heiliger beuarden ouer dat meer totten eerweerdighen heiligben grauc ons heren iheſu criſti te iherusalem mit loue ende vruchte mit corte woerden wtsprekende die meninghe ende dinghe dæses wercks.

Eer heiligher eñ saligher beuaerden ouer dat meer the iherusalem ende grote loff mede oirbairheit begherende prijselic te beduden soe will ick weynich woirden gebruken om den leser niet te bezwaren Nochtans om the onderwisen die deuote kersten menschen. om meerre begherten tot dæser vaert te hebben dair om soe neem ick voir my die heydensche meyster arestotilem die seit dat alle beweghinghe ne met syn naem ende weerdicheit vanden eynde dair toe is Dair om wt hoecheit eñ weerdicheit dæs heiligen lants bouen alle landen soe coemt loff. prijs. eñ eer dæser heiliger beuarden. dair om soe mach ick well mit recht prysen die grootheit eñ hoocheit dæs heiligen stadt van iherusalez ende dæs heiligen lants dair om trent geleghen. Want dauid spreect loff eer ende grootheit van iherusalez die is een stadt gods. een stadt dæs groten conincs ende here der doechden welker stadt fundament in heilighe berghen ghelegen is al soe dat god die poorten syon lieuer heefft bouen alle tabernaculen iacob. In genesi leestmen ho dat die almachtige god beloefft heefft die eerweerdighe vaderen inden ouden testament dit lant van beloffren. dair om so ist ghenoemt dat lant van belofften. ende is een figure van dat lant der ghenere die leuen in den hemel om veell ghelijckenisse. In den seluen boeck so wert beschreuen ho dat abraham een vader van veell volcs gheheten wt beucel van onser god ghelatē heefft syn vaderlijcke lant ende is wtghegaen van syn huus van syn gheslachte eñ heefft hem ghehaest tot dæsen lande die ghewoent heefft in geraris berzabee tuschen bethelk eñ hay ende ebron. Also leestmen mede van ysaac. iacob. ioseph eñ syn broederen om dat dæse altyt leuendich in dit lant niet wesen mochte so hebbē sy wt ganser hertē begheert in dæsen lande doot te grauē te wesen. horē kinderē dat in een gebot latēde Also die heilige mā moyses om dit lant te sien eñ te besitten versmaet heefft dat coninclicke pallaes vā phaaro eñ niet geacht heefft alle die rijckdomē van egypten die meer begheerde mit syne bruederē die kinder vā israhel doir die woestenye tot dæsen lande gaen dan in egyptē tijtlicke wellustе beleuen. Alsoe moysi die knecht gods niet geoerlofft en was tot dæsen lande te comen so heefft hy zeer danchar geweest om dit lant vā veer te sien vā dat hoochste dæs berchs abraim. Jck late te openbaren hoe veell dat geschreuē staet in die vijff boeckē moysi eñ oec inder coninghē eñ ꝓphetē boeckē om hoocheit vā dæsen lande te bewijsen. dit lāt is vereghē mit swetigē arbeyt dæs voles vā israhel tot gehoirsaemheit geregē mit strijt eñ bloetstortinge der vianden. Ende is ghecert ende gheregiert mit rechten ende teykenen

als men den pelgrums all dair dagheliex onderwyst ende dat heelt eer
rijck heefft ghebeefft doe cristus iheſus ſteruende was aen den cruce. wye
en ſoude hem met beteren hoe groten ſundighen menſche dat hy war.
want een yghelich coemende in dat heilige lant tot veell heilige ſteden
mach all dair verweruen vergiffenisſe ende oueruloedighe offlaten.
Dat meer te weghen is die eerweerdighe voetſtappen ons heren iheſu
ende teykenen der paſſien dair hy ſyn heyligh bloet geſtort heefft mit-
ten oghen te ſien. te cuſſen mitten mont. te bewanderen mitten voeten.
mitten handen ende dat lichame te omvanghen. wanneer men gaet ver
ſoekende die heylige ſteden als men gaet dair cristus iheſus ghebozen
was ende verſoket die cribbe dair hy in lach ende god die onbegripelick
was een ioneck ghebozen kijnt gheſcreyet heefft. ghewonden in doeckel-
kijns. gheſien vanden herden. ghewesen vande ſterre. aenghebeden van
die conninghen. Voirwair van meer te ſegghen totten iordaen dair
cristus iheſus ghedoopt was van ſinte iohan. is seer dnoot the comen
dair die herden hair ſcapen wachte tot dauids graff ende totten ſteen
dair die propheet amos onder leyt. tot die graffien der heyliger patriar-
chen. abraham. yſaac. ende iacob. in ebron mit hozen eedelen vrouwen.
als zara. rebecca. ende lya alſmen dair aen ſchuwen mach ende die wech
totten vieuure dair die eunuchus ghedoopt wert van ſente philippus.
van daen dat men reyſt tot ſamarien. O menſche denck dair mitter her
ten om die aſſche der lichaemen van die heylige man ſente ian baptiſten
elizei ende abdie dair ſiet men bloeyende nazaretch nae ſynen naem een
bloem van galileen ghenoempt. dat dorp chana. den berch tabor. die zee
van galileen. ende dair by die ſtede dair gheſpijſt woirden menich du-
ſent menſchen van onſen heer god. van dair gaet men voir tot naym.
dair ons here god verweckede vā der doot die ſone des wedues in die poz
te des ſtadts. dair ſiet men den berch hermon. dat ſpringhende water en-
doz die ſtat Capharnaum. den berch Libanus. den berch tyrus. den berch
Sydon. den berch bethell. den berch hay. den berch Sylo. Ceſarea tweer
hande. Srierhāde Rama. Ptolomeyda. Ramathaym Sophim Jop
pe. lydia. Jamnia. Nobe ende die vijff ſteden der philiſtynen ende meer
ſteden dair men veell wonderlycke wereken off leeſt. Ende dair nae ſo
climmet op den berch van oliueten. ende op den berch van caluarien.
aenbiddende cristum iheſum die dair ghecruuſt is. Waceket dair nae
mit maria magdalena beſcreyende v ſunden in dat graff ons heren.
Wie mach dair weſen die gheloift aen god ende dat heilige euuangelie
die ghen grote deuocie ſoude crighen wt alle deſe heilige ſteden ende graf
ten. Wie en ſoude ghen beter opſet hebben tot een beter leuen te comen
ende ghen berouwe to hebben van ſyn ſundighe leuen. dair hy ſoe die-
wille toe verweet wert. ſonder twiuelk die godlike ghenade wecket
ende wercket crachtelicker in die herten der ynnighen menſchen all ſoe

veer als sij dair toe bereyt sijn. Ten is oeck niet verborghen te houden hoe dat versoken der heiligher steden gheefft verstant van dat gheschreuē staet in die heilige historie diemē leest inder heliger kercken. Het is opē bair dat wy meer bewegen worden van dat wij gesien hebben dan van dat wij horē seggheē offte selff lesen eñ wij onthouden bet dat wij sien mit onsen ogen also alst in hem seluē is dan dat mē ons toont in gheliycke nisse eñ figuren. Des gheliek lesen wij in oude historie die iheronimus scryfft dat die philosophen reysde van lande te lande eñ ouer die zee om te sien dat syin die boecken lazen gelikerwys pictagoras dē plato ende appollonius eñ tot tytūliuū quamē die edelē wt die lande van hyspanieneñ walschlāt die welcke niet en quamē om romē te besien mer om die fame eñ geruffte des welsprekende mās Die heilighe scrifture heefft des gheliek dat die coninghinne vā saba quā van dat vterste der werlt mit groot wolck eñ riickdōmē tot iherusalē om te horen die wysheit des conincs salomon als sy die wysheit ondervāt. heefft sy hair so sere verwondert seggende dat sy die een helffte des wijsheit me gehoort en hadde als hair gebootscap was gelukē sy doe gehoort eñ gesien hadde Ten is niet te verwonderen dat en deuoot kersten mensche begheert dat lant te sien dair die heilige kercke dagelick off hout singhende off prekende dat in dese heylige lande geschiet is Arestotiles seit dat alle mensche naturlicē begeerte heefft om te weteē hoewel darmē luttell menschen wynt die hem dair toe geuen in leringe eñ kunsten opte wassen om dat sy den arbeyt der leringe ontsien. Veel menschen wyntmen die vergheten hoir eyghen welnaren eñ salicheit eñ geuen hem gheelk tot ydelheit Als die hem geuen tot riickdomen te vergaderen eñ te vermeeren Welkiste desser werlt te gebruken eñ arbeydē om in grote diensten eñ in staten bouē een andeer te wesen Die niet ouer en leggē die auenture dat sy in een corte tiit off eer dat sy hoer begeerte hebben. ghebreken. eñ te niet comē Ihesus sprach eñ seyt dat leuen der stersliker menschen is in arbeyden dat in ghescepen is den kynderen van adam van den tiit hoire gheboorten tot ten eynde hoirs leuens totter eerde een moeder van allen.

Doch is een bouen alle dinck noot te bekennen iheſum ende den seluen ghecruust. Paulus nae dat he op ghetoghen was in den derden hemel dair hy wonder ghesien heefft ende dair toe heymelike dingen gehoort heefft die gheen mensche wt spreken en mach die ghebiet allen corsten menschen niet meer te smaken dan van noot is. noch in hoocheit te verblyden dan in dat cruus ons heren iheſu cristi in die welcke is onse salicheit onse leuen ende onse verriseniſſe doir die welke wy behouden ende verloſt syn dar om een wijs man en verblide hem niet in siin wysheit noch die riicke in syn riickdom noch die sterck in syn stercheit mer wie hē ꝛblijt ꝛblide hē in weten eñ bekēninge goeds seit cristus Want dat ewighe leuen is the kennen v een wairrachtich god eñ iheſum eritū die

gby gheseindet hebt Ende hoe wel dat die keringhe der euāgelie ghenoch dair off bewisen daghelicx nochtans so ist oirbar dese landē te versoeckē en the sien die werken die wy horen doir cristum gheschiet te wesen ghesproken off gheledē dese heilighe beuerde en curioesheit wair oerbairlick een mensche om te onderzoecken die platzen des leuens en doors ons herē ihesu cristi dye dair wyt synre liefde steruende onse doet te niet ghemaect heefft en onse leuē verrysende vernyet heefft op dat ick slute mit sinte ihe ronimus Ic liet the iherusalem gheweest te hebbē mer the iherusalem wel gheleefft the hebben in dat middel der quader mensche is the pryssen ende maeck den pelgrum prysselic ende och die beuerde.

Een wisprecken der meninge

Alle dat voirseyt is en eck bysonder well bedacht en ouerghelesen Soe heb ick bernhart van breydenbach Camerair der kerken vā mēs in dien tydē. bysder voirsienheit gods ecken der selver kercke Het is van noot dat ict belisde om ander menschen een eyempell te ghe uen. nae dat ick myn ionghe dazhen gheleefft hebbe en ghesien die valscheit en ydelheit dezer werlt then laersten vā god verweert gheliecken van een swaren droem soe heb ick myn selven en minen wech der aenghesien om tot god te keeren Onder all dat ick ouerghelesyt heb in myn selven so is my ghecomē inde sin en heeft my goet ghedocht tot beteringhe myns leuēs aen te nemen die selue salige beuerde mit een vromē moet om mit begherte te sien dat heilige graff ons heren en die heilighe stedē dair by gheleghē welck ick mit der hulpe gods en ghetrou ghesellschape myner me debroeders volbroeht hebbe dair ick god hoochlick off dancke die my en myn medebroeders dair toe ghewerdigher heefft en machtich gehoudē heefft tot onse begheerte te volbrēghen en verlost heefft die wil van grotē angst en last So heb ick dese pelgrimagie ghedaen tot oirbarheit niet al leen voir my mer mede tot behoeff myner euen kersten mēschen en bysonder eelen. gheleerden. en prelatē. dair toe te trecken mit begherte soe heb ick neerstichelt ghedaen om dat van node is te weten sekerlic opēbair te maken onderzokende neerstelich alle dinck om dese beuarde te volbrenghē niet sparēde enighe cost Hier om so ist dat ick mit my in ghesellschap ghe nomē heb verstandeghē kunstighē schilder erhart rewijc van vtrech om dat hy kunstelick verbeelden en schilken soude ouer setten in een carte en bysonder alle ghestant en figuren der machtigher stedē van die hauē vā veneergē en so voirt dair men aen moet comen en sonderlinghe die heilighe stedē inden heiligben lande dair ick bewijs hebbe doen setten beyde in latijn en duytsche by een ander ghekeert man en hebbe laten printen dit selue werck om ghemeen te maken god gheeft dater vrucht off comē moet.

Die dekinghe dese boecks

Dit werck wert ghedeylt in twe delen. dat een deel is van dye beuaerde te iherusalem. dat ander deel is van die beuaerde tot sente katherijn. Ende dair by te scriuen dat oirbair is te weten van die manieren leuen ende dwalinghe ende sonderlinge secten der gheenen die dair woenen ende dat int eerste deel. Ende int laetste deel mit reden ende scrifften te onderwisen van dese dwalende secten op dat nyemant en meene dat elc in syne dwalinghe eñ secte mach behouden worden in den laetste Ende sommige vermaninge eñ beclaginge alst nut is dair bij te setten. Ten alre laetste so bid ick god almachtich dat hy in storte alle cor sten menschen liefde eñ minne om dat heilighe lant niet alleen te versoe ken. mer oec om weder om te vercrigen onder die heerlicheit des kerste ge loue alst voirmaels gheweest heefft toteere sijns naems ende loff sijns volcs Amen.

Hier nae volghet dat beghin deser beuaerde van huus tot veneedgen

Er eeren ende te loue ons lieffs heren ihesu cristi ende synre ghebenedider moeder marie eñ alle dat hemelsche gheselscap tot salicheit onser zielen. wy drie nae beschreuē Inden eerstē die edele here heer Jan graeff van solms. heer te myntzen berch. ende ick bernhard van breydenbach deken eñ cameraer der kerken van mens. Ende heer philippus van bicken ridder. elc van ons mit sy ne knechten wt goeder beghcerten so syn wy ghecomen in een stede ghe heten oppenheym in dat bisdom van mens by ons voirsproken. dair vergaderde wy op sente marcus dach Int iair ons heren dusent vierhon dert drieendetachtich. Van daen reysden wy ende quamen ghesont tot veneetgien binnen wijfftien daghen om meerre vryheit so namen wy gheleye dairt van noode was. wy vonden dair weelt edele grauen. banre heeren. ridderen. ioncheren ende oec gheestelijcke personē die dair quamē wt der seluer beghcerten als wy. wt sonderlinge landen van kerstenrijck Wt welken twe banreheren ende drie ridder mit hoire knechten versa mende hem in onse gheselscap. Die namen der ghenre die mit ons wa ren in een galeye ende gheselscap staen hier nae beschreuē Heer maximus van roppensteyn een banreheer. Heer vernandus van mernawe banre heer. Heer casper van bulach ridder. Heer ioris mayr ridder. Heer ny claes die groot van kurt ridder.

Van die stede van oppenheym so is die wech tot weneetgen hondert duutsche miken. Te veneetgen wair wy teherberghe by peter vgel heymer van vranckewoert gheboren die ons zeer vreendeliken ont fine ende wij waren zeer well onthaelt ende by hem gheholpen mit raet ende neerstichcit om een galeye te huren. welcke peter voirstreuen

heefft ons bestelt all dat wy te doen hadden. Want men behoefft grote wysheit ende voirsichticheit om voirwarden te maken mitten patroon van die galeye. van welck hier nae beschreuē staet hoe dat wy mit rypen rade ende mit schrifften voirwarden maecte mit onsen patroon Heer augustijn contrijn die welcke men noemt in duytsche graue van den rijn om die andere te leeren dier ghelijck te doen

Hier nae volghet die voirwerden
mitten patroon van die galeye

Opten twesliten dach in die meye ouer quamē wy mittē patroon van die galeye ghenoēt heer Augustijn contryn. die welcke men noemt in duytsche rijn graue in desen manieren hier nae beschreuen. In den eersten dat die selue patroon sell voeren die pelgrums van veneedgien tot dat heilighe lant ende weder om vanden heilighen lande tot veneedgien brenghen Ende om dat te doen heefft hy hem verbonden een dach eer van veneedgien te varen voir die andere galeye die toe hoer de heer peter landawe dair die ander pelgrums hem in bestaet hadden. by een peen van dusent gulden. van welcke noot is voirsichticheit te hebben nae die begheerte der pelgrums

Item die pelgrums sellen ordineren twe personen wt hem die toe sien ende ondersoecken off die patroon knechten ende dienres ghenoch heefft totter galeye van veneedgien ende alsoe voirt van alle steden ende hauenen dairmen aen coemt int meer ghelijcken als ghewoenlijc is mit voirwairden sterfft dair enich van die knechten dat die patroon op synen cost een ander knecht in syn stede sell hueren ende setten

Item die patroon is scul dich wapen te hebben voir .lxxx. man om die pelgrums te beschermen offt van node wair.

Item die patroon is scul dich aen te comen tot allen poorten ende hauen dair ghewoenlich is gheweest aen te varen ende dair niet te bliuen ouer twe offt drie dagen ten langsten alsoo veer alst gheen onweer en is. mit sulcke voirwairden wairt dat die pelgrums inden lande van cypers quamen ende wonde versoecken die stadt nycosiam den sell die patroon verbonden wesen die pelgrums te verwachten in die hauen van cypers Ende int wedercomen vanden heilighen lande soe mach die patroon twe offte drie daghen om te copen ende vercopen in allen hauen bliuen ende niet langher mit al sulcke voirwairden dat die steden in die galeye tot den pelgrums behoeff mit gheenre ley coepmans goet becommert en werden.

Item die patroon sell gheuen den pelgrums alle daghe twewerff theeten alst behoirlijcke is voir eerbaire mannē ist dat saecke dat enich pelgrum des morghens offte des auonts niet en mach comē ter tafelen van den patroon off wonde hy bliuen alleen mit syn ghesellschap soe sell die patroon den seluen pelgrum ghewoenlijcke spijs en dranck seynden son-

der enich wederseggben

Item die patroon is seuldich den pelgrums te besorgben goede spijse van veneetgien totten heilighen lande. ende weder om vanden heiligen lande tot veneetgien. goet broet. goet wijn. varsch vleys. eyeren ende andere goede spijse

Item die patroon is seuldich den pelgrums diet begheren des morgbens een ontbyten ende des auonts collacye mit malmazey alst gbewoenlijck is

Item will enich off veelt vanden pelgrums om varsch water off anders dat hem van noede te lande reysen so is die patroon seuldich den selluen pelgrums een barck off een boot te lenen ende oec tmeschen die hem voeren ende wederom brengben

Item die patroon selt altijt eñ alle weghe den pelgrums beschermen dat sey van niemant belast en werden mit woirden noch mit werken in der zee off te lande nae syn vermoghen ende weten

Item die patroon is seuldich die pelgrums telaten bliuen inden heiligben lande nae ghewoenlijcke tijden ende hem te bewairen. ende mit der galeye te verbeyden.

Item soe selt die patroon mitten seluen pelgrums ryden om die heilighe steden te versoecken tot die tordaen ende vandair weder om tot die galeye altijt trouwelijc by die pelgrums te bliuen eñ hem te beschermen op dat sy vanden heyden off van niemant belast mogben werden in enigher manieren. .

Item wairt alsoe datter enich pelgrum storue dat god verhoedē wil soe en selt hem die patroon niet onderwinden van die goeden die de seluē pelgrum affter laet mer hy selt die goeden laten gheheliet by den testamentoers der toe vercoren .

Item wairt saecke dat enich vanden pelgrums storue eer hy quame ten heiligben lande so selt die patroon haiff dat gheit dat hy ontfangen heefft wederom gheuen die testamentoers diet ordineren ende gheuen sellen als hem beuolen is .

Item will yemant van die pelgrums reysen tot sente katherijn tot den berch synay so is die patroon seuldich een ygbelijcke pelgruz dat begherende. x. ducaten wederom te gheuen van die somme die hy ontfangben heefft. ende die pelgrums sellen die patroon dat by tijde seggben in der stadt van iherusalez op dat hy om hoiren will niet langher en wach te ende toeue.

Item off die pelgrums een taelman off een die wiste die spraecke vā den landen dair sy begheren te varen mit hem namen van veneetgiē tot en heiligbe lande . ende wederom vanden heiligbe lande tot veneetgiē als ghewoenlic is soe is die patroon seuldich den taelman eten eñ dranc ken the gheuen ende gheen schiphuer dair off te nemē Oer nac dat die

pelgrums tot ioppen offte iapha ghecomen syn totten heiligben lande all dat die taelman dan wtleyt als voir voirloon tollen offte gheleyde ende om cost. die pelgrums die hem gehuert hebben syn scul dich dat te betalen buten cost van die patroon. Ende die voirwaerden mitten tael man mach elck maken als hem profijt duncket te wesen tot synen besten

Item die patroon selt alle oncosten van rijghelre van gheleyde ende van alle bescattinghe hoe dat sy genoemt moghen wesen offte wair dat tet is sonder cost van den pelgrums betalen.

Item een yghelick pelgrū selt gheuen den patroon om all sulcke costē die hy doen ende wtleggen selt. xlij. ducaten van tzecca ghenoemt dats te weten nywe ghemunt die een helfft te veneetgien te betalen. die ander helfft in iapha off ioppen

Item wairt saeck dat alle die pelgrums offte enich van hem nadien dat sy te iherusalem ghecomen wairren wouden voirtaen reysen totten berch van synay offt anders wair so selt die patroon den seluē pelgrums behulpelick wesen in raden om te ouercomen mitten onghelouighē nae syne vermoghen ende wetenscap ghelicke offt hem seluen aenghinc. Off enich pelgrum yet van horen dinghen dat sy niet mit hem mochte voeren woude laten in die galeye om weder om te laten voeren soe selt die patroon dat selue weder om voeren tot venetgien sonder weder seg ghen nae dat die pelgrums dat ordineren ende verwaren dat op syn selffs cost.

Item die patroon selden pelgrums gheuen een bequaem stede in die galeye voir hoenren. hout. water. sout ende voir al sulcke dinghen die hem van noede syn in te setten ende hebben sy een cock offte een knecht so selt hy hem reetscap mede te coken bestellen.

Item wair dair yet vergheten in die voirwairde off niet ghenoch voersien ende wt ghesproken dat die patroon scul dich is te doen van re chts off wt ghewoente dat selmen alleens houden off voirsienlic wtghe sproken wair. Alle dese voirscreuen puncten articulen clausulen ende elck bysonder als voirseit is selt die patroon dair die pelgrums mede reysen als ghewoenlic is zweren by synen ede die te houden noch dair niet te ghens te doen noch verhenghen te gheschien by hem off by een andere doir synen naem in enigherwisse wairt saecke dat die patroon teghen enich van desen dede alle die scade die den pelgrums dair off quame het wair te wenetgien offt int wtreysen offt int wederom comen dat selt die patroon den pelgrums tot hoiren goetduncken oprechten ende betalen dat sy dair schaeyloos off wesen moghen. het is ghewoenlicke dat dese voirwairde verborghet wert op dat sy te vaster mach wesen ende bet ghe[illegible]den mach werden

Van die eerweerdighe costelijcke ende heilighe reliquien diemen eert in der stadt van veneetgien

Ie deuote pelgrums reysende te iherusalem moghen mercken dat under Stadt van veneetgien veel costelijcte reliquien gheeert woirden ende versocht in middentyden eer dat die galeyen bereyt woirden want wy bleuen dair .xxij. daghen in der herberghe om die reden als voirseyt is

Inden eersten Int clooster van sent ioris leggghende inder zee by sente marcus dair is een arm mit een heelhant vã sente ioris in een altaer Ende in een ander altaer leggghen sente cosmas ende damianus

Item int clooster van sente helena by die casteellen dair rust sente helena gheheelt in een capelt.die gheuonden heefft dat heilighe cruus ons heren te iherusalem. Dair is oeck een dubbelt cruus in dat een deelt vã dien is een stuck vanden heilighen cruus In dat ander deelt is een dumen van constantinus magnus die soen van helena. Ende een been vanden borst van sente maria magdalena.

Item in sente nicolaes clooster de elio ghenoemt is een van die ses cruycken daermen off leest inden euuangelio dat onse here god wt dien verwandelde water in wijn. Dair is oeck die biscops staff des heilighē mans sente nicolaes die welcke hy in syn leuen plach te ghebruycken. Ende veelt meer andere reliquien.

Item inder stadt van veneetgien is een clooster ghenoemt acrusechirij dair rust dat lichaem van sente barbara in een capelt nv zeer costelic gheseiert in een marmoren graffsteen dat te voiren lach in een altaer. Ende in een ander altaer een groot been van sente ypristofelt.

Item in een kercke te veneetgiē ghenoemt tot sente marina dair leyt sente marina alt gheheelt in een altair van welcke sente marina veel beschreuen staet in dat boeck der onder vaderen.

Item in een ander kercke dair leit dat lichaem van sente lucie ghehelt ende ongheqwetst datmen beschеydelick bekennen mach ende sien die heylighe borsten.

Item in sente zacharias kerck die eerweerdighe priester die vader vã sente iohan baptyst dair leyt dat heilighe lichaem van sente zacharias ende twe lichamen dair off die namen in dat boeck des leuens beschreuen staen

Item voir die doeren der selver kercke staet een graff ons heren gheliickerwijs alst ghemaect is te iherusalem.

Item te veneetgiē in die prochikerck dair die patriarch woenachtich is dair syn veelt reliquien zeer costelijc ende grote offlaten van alle pyn ende sünden bysonder alle sonnendaghe in die vasten

Item tot sente marcus leyt dat heylighe lichaem des selven euuan-

gelijst sente marcus Ende in die selue kercke is besloten dat scath van ve necgien.

Item.vij. cronen ende.vij. gouden borstplaten ende peerlen.zaphieren ende smaragden

Item.vj. grote costelicke cruce van goudt

Item den hoet dairmen mede croont den hartoch van venecgië die welke men niet weerdieren en mach.

Item twe grote candelaren van gout op welck staen.v. costelicke steenē

Item een hoern van een eenhoern ende veell costelicte eyerheiden van grote rijckdomen.

Item by venecgien leyt een stadt gheheeten muranū dairmen die glazen maecket in die prochiekercte der seluer stadt leggben die lichamen der onnozelre kijnderen besloten in twe altaren.

Item by der seluer stadt leit een steedtgien geheten dorsellan dair rust dat lichaem des heiligen meechts sente crystijn die in voir leden tijdē gherust heefft in dat casteell bulsen by viterbyen dair sy ghemartelizeert wert.

Van die reliquien ende heilichdomen die ghecert werden in die stadt van padua

Also die Stadt van padua oūdt ende zeer groot is voll volcks by venecgien gheleghē beliefft enich van den pelgrums al dair te reysen by sell dair vynden costelicke reliquien die welcke syn hart moghen verblijsen.want van venecgien coemtmen te scepe tot padua binnen eenre nacht.

Inden eersten te padua int minrebroeder clooster rust sente anthonis vā padua vander seluer baruoeter broeder oerden die dair grote miraculen doet.

Item te padua int clooster van sente iustina rust dat lichaem vanden heiligben apostell sente mathijs wtghenomen alleen dat hoofft dat in sente mathijs clooster is te trier.

Item in een altaer der seluer kercken rust dat lichaem van den heiligbē euuāgelijste seme lucas ende al dair in een ander altaer leyt dat lichaem van die heiligbe maget iustina.

Item dat lichaem des heiligben bisceps prosedaci.

Item dat lichaem des heiligben bijcops sente maximi

Item dat lichaem van die heiligbe magbet sente felicitas.

Item veell lichamen der onnozelre kijnderen

Item op dat selue altair dair sente lucas in rust staet een costelijcke tasell in welck is ghemackt dat beeldt van onser lieuer vrouwen mit hair kijnt iheſus dat sente lucas alsmen seyt selff ghemaelt heefft ende waert dair grotelick gheeert. Het is dair een spracke soe wie dat selue beelde aensiet mit deuocien eñ berou van harten dat hy nimmermeer verscheyden sel wesen van dat aenschyn van maria te aenschouwen eñ van haire by

stant Nochtans niemant en verlate hem op dese woirden want ick scri-
ue alsmen dair seit.

Item inder seluer kercke rust dat lichaem des heiligben mans vrini die dair ghebrocht heefft die twe heilighe lichamē als sente mathijs eñ sente lucas in dat voirghenoemde cloester Doe die selue heilighe vrinus dese voirscreuē lichamē soude brenghen vā ouer dat meer te veneetgiē woirt hy ghebeden van syn medeghesellen oeck een heilich man die welcke hē behulpelijc was om dese lichamē ouer te brenghen om dat hy hem wou de gheuē dat hoofft van sente mathijs dat welck hy brochte te trier dairt noch in grote weerdicheit onthouden is.

Een prijslijcke reeden der heerscapiē des machrighe stadt vā veneetgien

ALso die machtighe stadt van veneetgiē is een beghin dairmen off reyst doir dat meer om dese heilighe beuarde te beghinnē ghe lijckerwijs hier nae ghemaelt eñ ghefigurert sell wesen van wel ke ick bedencke te scriuen alle die grote eer eñ loff eñ hoocheit bouen ande re steden in machten. in rijckdomē. in goeder policien in eendrachticheit der borgherē eñ in allen dair een stadt in te louē is. hoe well dat dit mijn wetenscap bouē gaet nochtans is een yghelick openbair dat dese stadt is bekent ende vermaert doir die ganse werlt dat welck oeck niemant ver borgen bliuē en mach. Om dese stadt te prisen als ick beloeffde int beghin so is my die wille bereyt hoe well dat dat volbrenghē veere van my is Van die oūtheit so dencke ick een beghin te nemen dair nae te comen tot meerre loff deser stadt ghelickerwijs die historien seggbē int iair eer die stadt van romen began. cccc. yyviij. voir die gheboerte ons heren ihesu cristi. m. c. lyyviij. Liet langhe nae der oirloghe vā troyen dat tyen iair lanck duerende tot die verderfnisse der seluer stadt vā troyen. Van dat beghin der werlt voirleden by twe dusent iaren seuenhondert eñ tachtich Doe heefft dese eele stadt beghonnē vandē troyaensche borgherē eñ niet van die harden als romen wair om dese stadt altijt vroem ende strenghe is mit eele ende wyse mannen Inden eersten is dese stadt beghonnen in dat meer adriatici dair opten dach van huden die oude stadt staet die machtich gheweest is veell iaren lanck rijck van goede. moghende van wapenen strenghe ter oirloghe Het is inder wairheit te houden dat dese stadt nae veell iaren voirleden nae hair erste beghin bysonder indē iaire nader gheboerten cristi. cccc. ende. lx. om den tyran attylas die hem seluē niet recht noemde te wesen een ghesellе gods om syn wrede vervolgben so quamē dair alle die machtighe eñ rijcke der landē omtrent ghelegben wāt die stadt onwinlick was eñ dair om is dese stadt zmeeret eñ groter ghewoirdē die indē tijt verleden cleyn begrepē was Het is wonder te seg ghen ende zwair te ghelouen ende alre groetste eere weert dat dese stadt ghestich is van alsoe menigherhande volck wt sonderlinghe steden ende landen in een corte tijt van iaren mit alsulcke groetheit ende eer

mit vermeringhe der rijckdomen mit eendrachticheit der borgheren also gheregiert ende groot ghewordẽ is die welcke eerst van cleyne woeninghen der vischeren die dair alre eerst woenende wairen doir eendrachticheit der borgheren tot soe groete hoocheit ghecomen is als dat dese selue Stadt. veell steden ende landen onder hair heerscapie heefft. Si is oeck tot sulcke hoocheit ghecomen dat sy onder die moghende Stede der werlt niet alleen een is. mer een wtghesondert dair by auentur gheen Stede bouen en is. Om dat dese Stadt bekender mach werden van moghentheit der heerscapie hoe veere hoe breet hair macht gaet ouer water ende lande want sy heefft een deell van duutslant ende veell van ytalien om the noemen alleen die machtighe Stedẽ als die grote stadt van padua dair verby lopet die edele rijuere pado. ende is een eersbiscops stoell. ende een grote vniuersiteit. Dair nae die Stadt van vincentz. Dair nae verona een edele vruchtbair Stadt Ende dair nae die Stadt brixia

Item pergamo die edele Stadt. ende meer Steden volk van volke rijcke van goeden. als van wyn coren visch ende vleysche. Wie heeffter ghesien die edele grote zee garda lacum magnum ghenoemt. ende en verwondert hem niet als dat rontomme mit stercke castelen. burghen eñ steden blenkende ombegrepen ende ombeset ende mit dat alre sterckste slot pistera ghenoemt sonderlinghe bewairt mit een schoon eylant Sermyon dairmen nochter tijt vynt hoole eerthuusen ende gaeten in welkẽ want die selue ingheseten hem verborghen hebben In die tijden van oirloghe als men noch sien mach. Wie en soude hem niet verwonderen der heerscapie van veneetgien in dat meer want hair macht der heerscapien strecket in histriam dalmaciam ende sclauonien dair nae In grieken besittende die comminclijcke eylanden. als candien ende cypers ende veell meer edele steden in dat meer gheleghen. Ende meer machtighe eylanden hauenen dair te langhe off wair nv te spreken mer dese nauolghẽ de scriffter sell dese voirseide landen bet openbaren.

In die wairheit ghelouc ick dat ghen rijck offte heerscapie en is in alle die werlt een voir een ghelijcke in allen ende bysonder in dat meer als dat rijcke van veneetgien. Het is die van veneetgien een cleyne saecke dat sy wtleueren ses hondert galeyen mit wolcke ghewapent wt hoiren archinaell in dat meer bynnen twe daghen. O een groot scipheer wanneer men alleen hoirt die naem eñ siet die bannier van veneetgiẽ want binnen eenre vren moghen sy wtmaken twehondert dusent weerachtigher mannen te scecp off te lande mit alle noottorfticheit besorghet mit wapenen van hoeffde totten voeten om haestelick den vianden te beuechten eñ vromelicke dair reghen te gaen wairt van noode is Alsus hebbẽ hẽ die vã veneetgiẽ voirsien behalue all andere oueruloedige voirsichticheidẽ in allẽ dattet leuẽ aen gaet dat sy altijt hebbẽ te mistẽ dusent man

in hoir archinaeck konstich in alken ambochten. ende bysonder van scepen te maken konsteners. ende smede om wapen te maken ende meer gheleerde konstenairs mit welke sy bestellen Jonghen om dese selue cunsten te leeren om een betamelic soudt op dat by lancheit van tiden die ghevonden consten niet vergheten en selken werden In der seluer stede so hebben sy ghehuert altyt vyfftich vrouwen om een seker ghelt die alleen seylen maken. Alle dese voerghenoemde puncten heb ick selue ghesien die welck ick niet ghelooft zoude hebben dat mense my gheseit had de Ēn ick hebbe onderuonden dat die moghentheit eñ voirsichticheit der heren van veneetgien meerre is dan all dat ick dair off ghehoort hebbe. Die heren van veneetgien seynden van iair te iair hoir ghewapende galeyen offte scepen gheladen om der coopluden goet wtte voeren offande te noottorfticheit weder om te brenghen eñ dat tot alle conincrycken eñ landen dairmen te scepe aen comen mach mit namē. vj. galeyen in aleyandrien. twe in damascū. twe in barutum. twe in barbarien. twe in constantinopolim. twe te ioppē offte iapha in welck die pelgrums ghemeenlick varen totten heiligen lande. twe in enghelkant. twe in vlanderen ter sluus in die hauen. Het is een bewijs van grote macht der heerscapien van veneetgien dat sy seynden ses hondert offte zeuēhondert vrome wyse beleeffde mannen te veneetgien geboren die welcke in haire ghemeen spraecke worden ghenoemt gentijl mannē die sy iairlix veranderē seynde den seluen in alken hoirē landen ende steden op dat sy welk selken regieren als dat iair om ghecomen is so comen alle dese heeren ghesel wederom ende doen rekeninghe van allen horen ampten voir die eedele hartoch ende voir die senaet van veneetgien. Des gheliick hebben die heren van veneetgien een ambaciatoers die sy wtseynden tot die paeus tot die keyser coninghen princen steeden offte tot die ghemeenten soe ghebieden sy den seluen ambaciaten gheuende hem in scrifften wat sy ghedaen wilken hebben thegen welcke die ambaciaten niet doen en moghen. Also ist oeck mitten ghenen die sy wtsynden ten oirloghe. wairt saeck datter yemant teghen dese off hem vermate dair tegben meer dan hem benoken wair sonder verbeydē moet hy sterven also als ick ghesien hebbe dat een capiteyn sterven moste hoe well hy alle dinck well ghedaen hadde ende mit voerspoet wederom quam. want hy nochtans ghedaen hadde boue syn beueelt so most hy sterven dat dair om ghesiede want in den tyden tuschen die heren van veneetgien ende den hartoch van ferraer oirloch was in welcke tijt die heeren van veneetgien die ouerhant bebeden ende bedwonghen den hartoch mit alle syne hulpers tot hore wille want sy brochten teghen hem te lande ende te water een grote scaer van volcke dair waren tachtich scepen offte galeyen te water vergadert. Om tot een eynde the comen soe bekenne ick alle had ick hondert tonghen ende hondert monden. ende een yseren stemme so en moch ick niet wtspreken

alle die eerbairheiden ende doechden der heren van veneetgiē. Wie mach begripen die zeeden die altoes ghepresen wordē der ouder menschen Wie mach versinnen alle die rechten als van veneetgien ghesproken werden Wie mach alle die vrome daden dairmen off leest under jeristen off die victory die die will huden ghescheen eñ alle machticheit mit kurtel woorden wtspreeken van die eere der borgheren te seggben als van vrēde ende eendrachticheit van hoesheit ende goetdadicheit goet willicheit eñ lieffte dat sy mit dese duechden van cleynheit tot grootheit ghecomē syn ende dat ghemeen goet zeer goet ghemaect hebben als die oude spraet is cleyn dinghen werden doer eendrachticheit groot eñ groote dinghen comen doer twedrachticheit te nyt. Voer wie mach dat verborghen wesen al sulcken goedē ganssen ghelouc als die heren van veneetgien houdē mit lieffte tot malkander grote deuocie tot god ende totter heilighen kercken mede tot alle cortsten ghecstelicheit. dair om so regieren sy rechtelick alle hore landen die zeer groot syn ende bescermē die ondersaten van alle vianden eñ regieren mit goede policien verdriuende die tyrannen eñ zeeroners wtter zee eñ gheen secten teghen die wet goeds in horen lande laten bliuen. Hoe groot is dit voir onsen eertschen vader den paeus dat dese heren van veneetgien hem seluē setten voir een bescermēde muer der heiligher kercken die lange tijt by nae alleen wt dat heilighe kortsten ghelouc mit groten arbeyt mit grote costen mit grote trouheit beuochten verualghet verstoert hebben in veelt steden die onghelouighe turcken die harde vianden des heilighe kerste ghelocffs ende oeck veruolghers des cruus cristi also langhe dat sy niemant ghehad hebben van den kersten die hem bystār dede. Ten alre laetsten wie mach volprijsen die groetheit die looflike fame die duechden des edels hartochs van veneetgien Wie mach wtspreken mit loue alle dese ghenade. zeeden. hoocheiden dair dese heren van veneetgien mede ghepresen worden eñ doir alle die werlt bekent syn. by sonder die wyse senaet eñ die voirsichticheit rechtuerdich recht. Het is te volprysen hoe vredelick eñ voersichtelick dat sy kyesen hoirē hartoech wt die ouerste procuratorē vā sente marcus die wyscheit hebbē om dat ghemeen goet te regieren die welck hartoch nauolghet al suleke requlen als men hem voir gheuet op dat alt hoir heerlicheit van een beghin eñ hoefft voirtaen nae ghedeylt doir veelt graden also veelt te bet vorderende mach voertgaen. mijn ghelouc is. alt quaem cicero die welsprekende meyster wter hellen by en mochte niet volcomelick wtspreken die hoocheit eñ macht der heerscapie van venetgien dair om dese dinghen affterghelaten. ende ick my weder om tot myn voirbeghonnen reyse te beschriuen ende te veruolghen dat dair toe dient.

Hier nae volghet ghemaelt die figure der stad van venetgien.

Hier nae volghet die beſcriuinghe der heiligher beuaerde ouer dat meer van veneetgien totten heiligh lande.

OM te beſcriuen dese reyse ende alle die hiſtorie vā dat meer ouer te varen nae myn vermogen zoe wil' ick cortelick ſetten om den leſer gheen verdriet aen te doen int ouer leſen. mer ick will' ghebruycken een ghemeen maniere van ſprekē alle hoocheit off ſcierheit ghe ſtelt int ſpreken offte ſcriuen. wel wetende dat alle gheuerwede ſpraec of te ſcriffe gheefft gheruych dat die meninghe des ſprekers offte ſcriuers niet recht wt en is. dair om ſo en ſell ick niet voirgaen mit vreemde om weghen te ſoecken in myn reden als ick ghedaen heb hier voir. meer ick will zorghen wat ick seggheh ſell.

Als verleden wairen xxij. daghen die wy te veneetgien laghen verwachtende die galeye om te varen Ende die tyt volcomen was om the varen Ende doe alle dinck bereyt was te weten van noetturfticheit die wy behoeffden ſo beuaek ons die patroon dat wy ons bereyden ſoude te gaen inder galeye om t varen. Doe dede een borgher van veneetgien onſen patroon ende ons groet verdriet claghende van ſchulde ouer den patroon voir die ſenae van veneetgien. Op dat onſe reyſe niet langher vertoghen ſoude werden ſo overdroghen wy ſamentlick te ghaen totten edelen hartoch van veneetgien ende bidden dat hy onſen patroon dach ſoude gheuen behoudelick dat hy borghe ſoude ſetten terrijt toe dat hy weder quaem vandē hiligh lande off dat hy cortelick recht ſoude doen dat alte ſamen gheſchiede in een corte tijt Doe dit gheſchiet was opten eerſten dach in iunio di doe was die eerſte ſonnendach nae die ſonnendach der heiligher drieuldicheit doe ghinghen wy mit onſe patroon in der galeye ende leyden vt die anchoren verwachtende goede wijnt van drie vren des ſelven dagches tot die morghen toe des anderen daghes doe weyde een goede wijnt ende wy voeren mit groete vroechde ende bliſcap ſinghende als ghewoenlicke is Salue regina mit ſommighe andere antifonen ende collecten ende mit volle ſeylen quamen wy des anderen daghes the parens opten erden dach in iunio.

CIVITAS VENETIARV

PArens is een stadt ghelegh̄e inde lande histria ghenoemt onder die heerscapie van veneetgien hondert walsche milen vandaen leggh̄ende die selue stadt is een cerstbisdom in die grote kercke syn veelt costelieke reliquien die welcke wy deuotelijck versochten
Inden eersten in dat hoghe altaer rusten die twe heiligh̄e marteleren de mertrus ende iulianus
Item in een ander altair voir dat choor der selver kercken rusten die twe heiligh̄e maechden lichamen berte ende acolite ghenoemt. Inder selver kercken hebben in verleden tijden gherust die lichamen der heiligh̄en martelaren mauri ende eleutherij die die ianuezers vandair ghevoirt hebb̄e ons is gheloifflic al dair gheseit dat die selue ianuezers begonnen te breken een altair om heiligh̄e lichamen dair wt te nemen ter stont so heefft dair by mirakel bloet gheronnen wtten selven altair dairmen noch huyden teykenen off seit. Wairom die ianuezers hoir epser ghelaten hebben
PArens die stadt voir ghenoēt is ghelegh̄en in een lustelijck lant dairmen wt gaen mach in vngarien ende in meer comincricke re lande ēn oeck mede te iherusalem hoewell dattet zwair ende sorchlich is. Want niemant en soude gheley mogh̄en crigh̄en doir alsoveell landen der ongheloughen te wanderen wair om dattet niemant te raden en is dat te beghinnen. Ons was dair inder wairheit gheseit dat paris van troyen doe hy varen woude om te nemen mit ghewelt helenam die conunghinne van grieken die een gheecht wyff was des cominces menandri welck een oirsaecke was der verderfnis van troyen als beschreuen wert in die hystorie van troyen so dat die voirschreuen paris reereyen in dese stadt van parens alle syn scepen. Ende doe hy helenam alsoe ontroofft mit hē brochte in dese stadt so gaff hy dese stadt den naem paridynum nochtans wert dese selue stadt ghemeentlick ghenoemt parēs vanden ytalianen

Opten vierden dach in iunio laghen wy voir die Stadt parens inder galeyen wachtende goedewijnt. in dien tijden saghen wy zeer grote vyschen die delphin heeten die welke hem seluen omwentelden ghelijken als die raderen van carren omtrent by die galeye een wijlk tijts snellicken ende blidelick doir dat meer In sommighe tijdē was ons die wijnt teghen eñ wy moesten varen voirwert eñ afterwert dair ons die wijnt dreef als ghewoenlick is te gheschien nae den loop des meers dat wy besocht hebben. ghelickerwys dat die ouer dat meer varē die anyte vertellen moghen. is dat vry ouercomen. Aldus voiren wy op dat meer. viij. daghen lanck drijuende verby veelk landen eñ castelen om die ongheremperde zee leden wy veelk lasten. alsso dat wyt nauwelic verdraghen mochten. want die lucht dicwijlk duusterwas mit blixeme ende mit donre alsoe dat wy die doot wachtende wairen want die scipknechten die sy heeten galeoten van die stercke wijnt gheworpen woirdē wt die galeye hoewelk dat wy alle die anckeren wtworpen wy mochten nauwelick dat scip houden. doe wairen wy in grote vrese roepende zeer clagelicke om die doot te ontgaen die wy voir oghen saghen. in dien tijden wairen wy in grote droefheit want somwijls binnen drie vren dreuen wy hondert ende twijntich milen dairwert onsekerlick varende dair ons die grote wijnt dede drijuen. dicwijlk binnen. xxiij. vren voeren wy derdalfhondert milen voirwairt off afterwert ten laetsten als dese viij. daghen omghecomen wairen opten. xy. dach in iunio quamen wy te Corphon in der stadt ghelegheñ in grieke. viij. hondert milen van veneetgien onder veneetgien tuschen die vā parens ende die stadt corphon leggheñ veelk steden in sclauonien Inden eersten een stadt gheheten zara hondert milen van parens dair is een eertsbisdom. eñ in die grote kercke rust die heilighe oude rechtuerdige symeon die dat kijnt ihesum ontfinc in synen armen als lucas beschrijfft. In dat hoghe altair der selluer kercke leyt dat lichaem des heilighe propheets iohell Dair leit een ander stadt ghenoemt rufigina niet ver van parens in dat meer dair rust in een kerke dat lichaem des heilighen meechts eñ femie. xxv. milen van dair leit een steetgen gheheten polinedor eñ leyt in dat vterste eynde des lants hystrie eñ is een beghin des lants delmacie vandair reystmen te scepe doir een golff datlis doer dat wyde eñ breede meer dairmen niet zien en mach dan water eñ den hemelk dair die zee altijt ongheselt eñ verbolghen is. ende gheen scip mit anckeren gheuesticht werden mach die scipluden heten dese golff op dese plaets corzuerum Vandair comtmen in sente peters poort ghelegheñ. xxx. milen vander stadt polinedor voirghenoemt.

Hier nae volghet ghemaelt die figure der stadt van parens

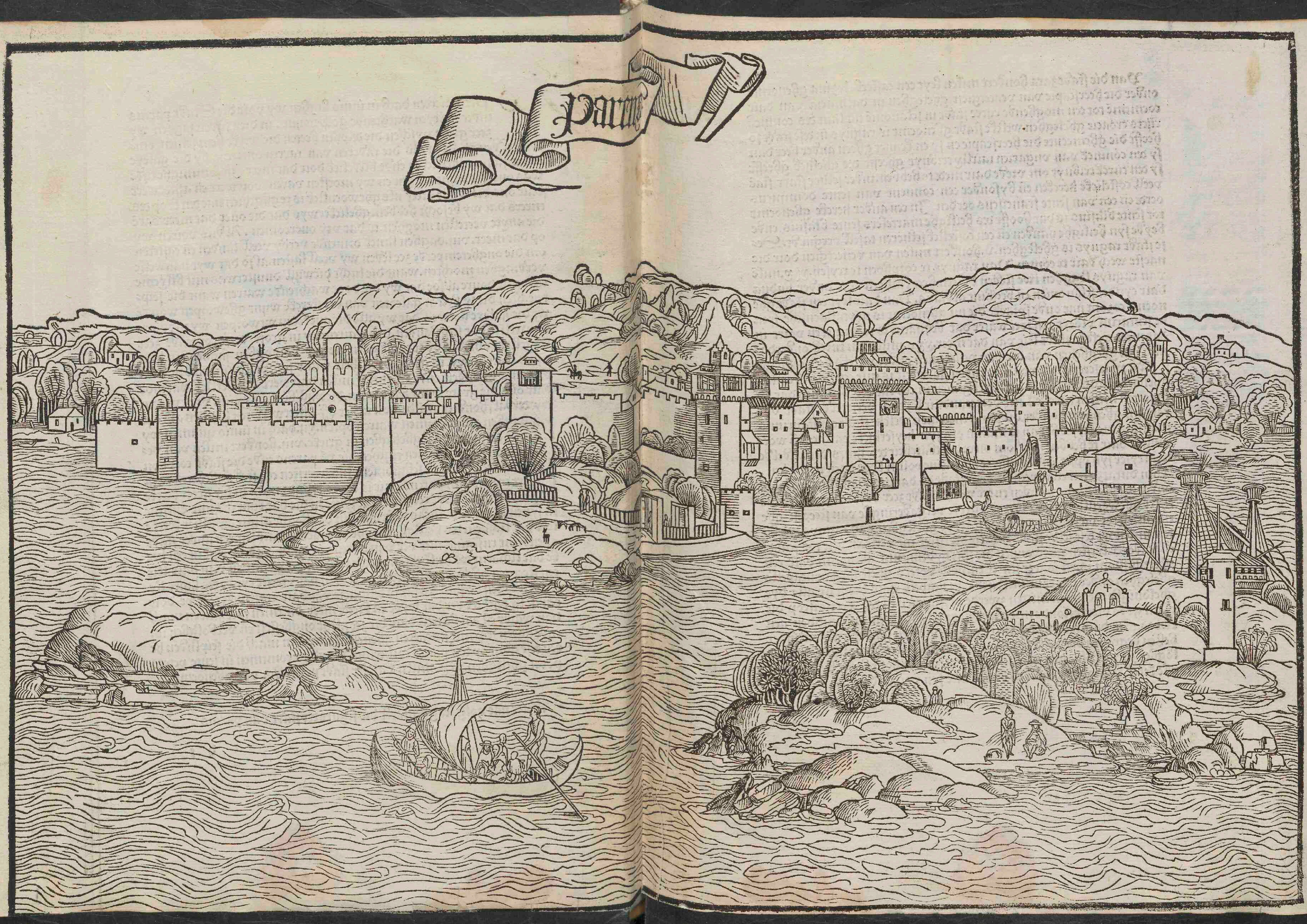
Paris

Van die ſtadt zara hondert miken leyt een caſteel lyzina ghenoemt onder die heerſcapie van veneetgien gheleghen in dalmacia van dair coemtmē tot een moghende ryckē ſtadt in ſclauonie int lant des coninck riicrs croacie ghelegheu welcke ſtadt ghenoemt is raguys in dese ſtadt so heefft die ghemeente die heerſcapie eñ ſy en kennet gheen ander heer dan ſy den coninck van vngarien tairlix tribuyt gheefft des gheliick gheefft ſy den turck tribuyt om vrede dair mede te hebben. inder ſelüer ſtadt ſtaē veell coſtelicke kercken eñ byſonder een conuent van ſente dominicus oerde eñ een van ſente franciſcus oerden In een ander kercke ghenoemt tot ſente blaſius is dat hooſſt des heiligbe marteleers ſente blaſius ende beyde ſyn heiligbe handen eñ een coſtelick ſelueren tafell vergult. Dese ſtadt raguys is gheleghen. v. hondert miken van veneetgien dour die naeſte wech dair te comen. Van raguys te corphoen te reyſen. xx v. mikē van raguys legghen twe ſteden die een heet katbera. die ander budua dair eyndet ſclauonien eñ beghint albania. Van dair leyt een ſtadt ghe noemt cozora nae oude ſpraeke die nu ghenoemt is in ytaliaenſche ſpra ke ſcutarim vloeyt een ſoet water dat bequaem is te dzincken voirt in dat meer welcke ſtadt leit van dat meer. xxv. miken den turck onderda nich Ja ghegheuen van die van veneetgien onder welcks heerſcapie dē ſe ſtadt voirſcreuen in verleden tiſden gheweeſt is mit een ſtaerck caſteel ghenoemt tornesy dat ſy den turck gauen in een tijt des beſtants dat ſy maecten mitten turcke. Niet veer vandair leyt een vernyelde ſtadt du ratzum ghenoemt onder die pan veneetgien welcke ſtadt conſtantinus magnus die keyſer began te maken om ſyn keyſerlycke pallaes eñ woe ninghe dair te hebben mer om onvruchtbairheit des lants verwādelde dese keyſer ſyn opſet ende heefft conſtantinopolim begonnen te maken. Van duratzo een cley wech leyt een ſtadt op dat meer lauelona ghenoēt onder die heerſcapie vanden turck welcke ſtadt zeer vaſt is by welcke die turck ghewoenlic is te hebben een grote vergaderinghe van ſcepen ghe meenlick tot vierhondert toe dese ſtadt is gheleghen van raguys twehō dert miken wt dese ſelue ſtadt ſo heeft die turck int verleden iair tot ſcande eñ ſcade der kerſten ghewonnen die ſtadt ydruntum ghenoemt dair een Eertsbiſdom is. eñ is zeer ſtarck eñ ſvoll volcks gheleghen in neapels gheleghen onder dat conninckrijck van neapels dair heefft hy alle dye ghelouighe menſchen mitten zwerde verſlaghen eñ den Eertsbiſcop die toe in gods dienſt ſtonde mit een houten zaghe laten ouermidden aen twe zaghen dair nae als dese turck gheſtoruē is eñ ſonder twiueck inder helleu begrauen die welke den korſten menſchen zeer veruolghede mit oir loghen in veel plaetzen ghelycken een verwoeyt hont heefft hy die heili ghe kerck veruolghet meer eñ bouen alle ſyn voirvaderen.

5 En laetsten soe heeft die zoen des tureks na den doot sijns vaders den conincx vā neapels wederom gheghcuen dese voirghenoēde stadt ydruntū die niet meer dā vijfftich milen ghelegghen is van corphon ter luffter hant ende ghebruket die griecsche spraecke niet veer van dair dwarss ouer dat meer leyt dat conincrijcke van neapels welcke stadt ghemeenlick regiert wert van den outsten zoen des conincx van neapels. by corphoen omtrent. xviij. milen vandaen eermen dair aencomet leyt een hauen ende een verdorren stadt dair niemant in en woent by welcke staet een kercke ghenoemt onser vrouwen kerck dair alleen in woenē broeders bewarende dese selue kercke in welcke maria bewet veell miraculen ghedaē. wair om die turcken dese selue kerck noemē een huus des hemels. Dat dese stede onbewoent blijfft vandē menschen is dairom want dagheliex quā een grote draeck wt dat meer zwēmende ende dode veell mēschen mit sijn blasinghe wair om die inwoenres des stadts vā dair mostē vlieen ende begrepen op een ander plaets hoer woenunghen dair nae als mē seyt hebbē sy den draeck ghedoot mit een cloeckheit.

Die stadt Corphoen dewijll voirghenoemt is ghelegghen in griecke weell bewairt mit twe casteelen leggghen bouen op een berch die pelgrūs leggghen ter herbergghe in die voirstadt off by die minrebroeder in hoir cloester dair hebben sy beter ghemack. Die stadt Corphoen ende dat eylant dair by ghelegghen is te samen lanck ende breet hondert eñ tachtich milen ende is onder die heerscapie van veneetgien.

Hier nae staet ghemaelt die figure van corphoen.

CORNVL

Pten vijfftienden dach in Junio so wast viti ende modesti der tweer heiligher martelaren dach doe voeren wy van corpfoen in twe daghen mit goeden wynt comende aen die stadt Modon ende also vroe als wy dair ghecomen wairen so ouerquamen ons. onse medebroeders in een ander galeye varende die welcke toe hoerde petro landawe voir welcke wy een dach eer off voeren van veneetgien. Als wy pelgrums van beyde galeyen by een quamen bleuen wy een heelen dach te Modon verblijdende ons mit malcander in te samen te spreken in eeten ende in drincken. dair en is gheen ander wijn dan malemazey. Voir dese stadt Modon staen veele cleyn huyskijns omtrent drie hondert. dair in woenen arme luiden zwart als morianen die welcke wy als sy in onsen lande comen noemen saracenen. ende dese seggben dat sy wt egipten comē dat nier wair en is wāt egiptē leyt ver van dese stadt mer sy moghen well comen van gippe een lantkijn by dese stadt ghelegben ende dese syn ghemeenlick verspyeders ende verraders der kristen.

Modon is een stadt zeer vast ende well bewairt gheleghen in more onder die heerscapie van venecgien drie hondert mylen vã Corphoen dair is griecsche spraake ende int meeste deell woenen dair menschen van sinte pauwels gheloiff In den latijn cristiani dicitur In den duutsche kortsten vanden gordell. dair is een eertsbisdom ende eerweerdighe ghecietlicheit van onsen gheloue als vandē heiligher roemsche kercke In die ouerste kercke so doetmen gods dienst gheliycke als hier mit ons. ende als in die roemsche kercke In die prochiekerck ghenoemt tot sinte Jans dair is dat lichaem leonis des heiligher bisscops. ende dat hooffd des heiligher bisscops Anastasij.

MODON
Frauen · Kloster

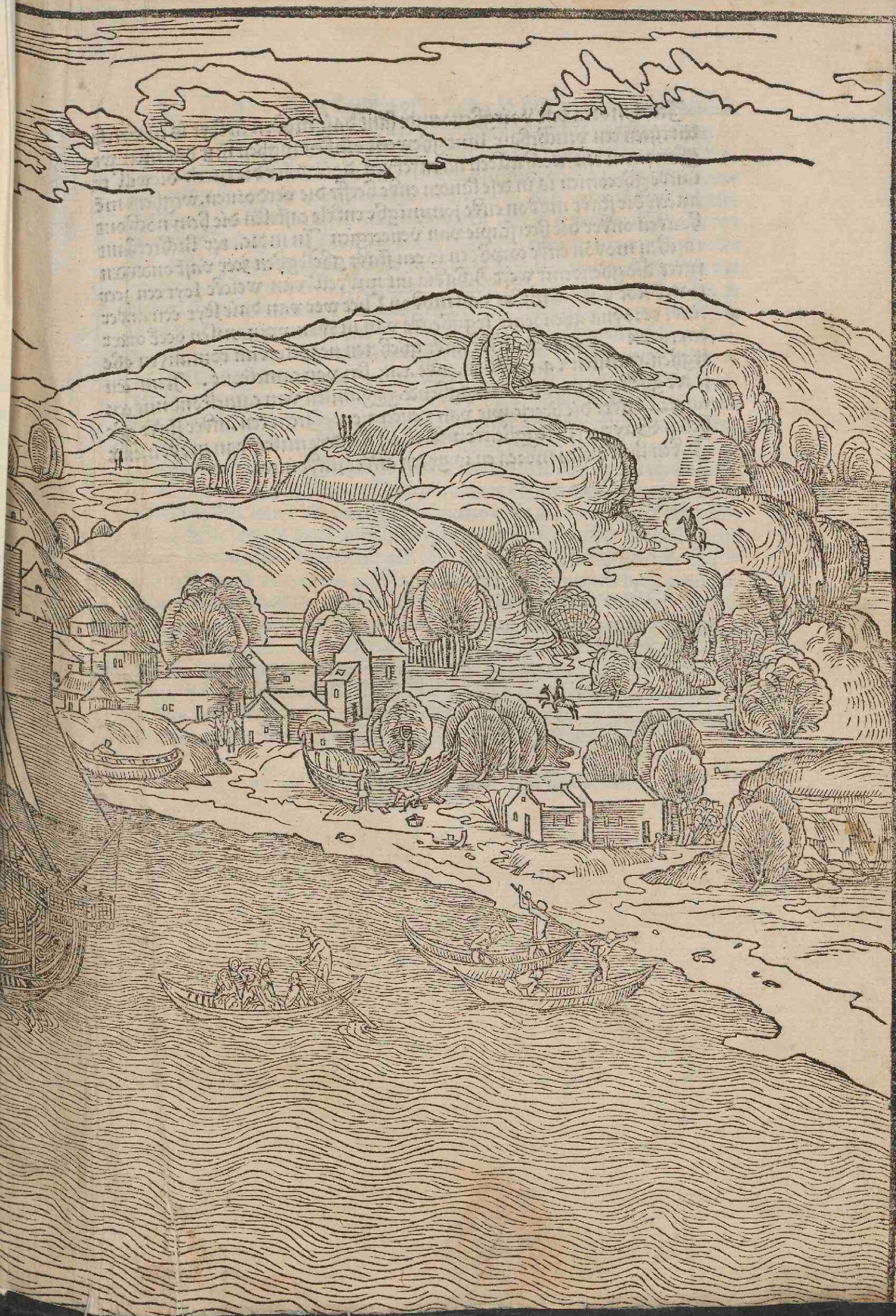

Item morea dat voirghenoemde lant dair modon in leyt is in voirleden tijden een vruchtbair lant gheweest ombeuanghen mit dat meer wt ghenomen een wech alleen na turckyen doir welck die turck dicwill te lande ghecomen is in dese landen ende heefft die verdoruen, wtghenomē alleen die stadt modon ende sommighe enkele castelen die hem noch ont houden onder die heerscapie van veneetgien In morea ter luchterhant tuschen modon ende corphoen is een stadt gheleghen zeer vast onder den turck die ghenoemt wert Achadia int mīddell van welcke leyt een zeer starck slot vijftich milen van modon Niet wer van dair leyt een ander stadt corcyna ghenoemt leggende van modon. xviij. milen oeck onder den turck Item een ander stadt gheheten neapels van romanyen ghe leghen. cc. milen van modon. ende. c. milen van cameleone. Item een stadt ghehe en malmazia leggende. xxx. milen van cameleone mit een casteel onder die heerscapie van veneetgien. Item een ander stadt ghe heten Sayemylo leggende anderhalf hondert milen van modon. ende Inden lande van morea en is gheen ander stadt meer.

VAn modon tot Candia offte Creta is drie hondert ytaliaensche milen welck lantscap alt gheheelt is onder die heerscapie van venecgien Want sy seynden dair een harroch van houte wolcke. wt veneetgien. Als die tijt van een iair omghecomē is so seyndē sy dair een ander ghelijcker wijs hoir ghewoente is in alken amptē offte dienstē Dit eylant Candia offte Creta gheheten leyt in griecken al so van een Coninck Indigena ghenoemt Creta gheheten tuschen die opganc ende die onder ganck des sons wt dat noorde mit hetten. van zuyden mit die wateren van egipten ombegrepen In voir leden tijden plach Candia te heeten Centapolis want het was mit hondert edele stedē versieret Dat eerste eylant is gheweest zeer vroom te scepe in wapenen ende schut. dair eerst die letteren ende scrifft begonnen heefft. ende dair is eerste gheleert dat rosheer die scoolt van musijc is dair eerst gheuonden. ende doir die werlt voirtghecomē eñ verbreit dair syn veelt besten ende gheyten mer lutrelt hertē eñ wilde gheyten. men vijnt dair gheen woluē offte wossen noch gheen ander gheslachte van scadelicke beesten noch gheen serpentē alt quamen dair enighe quade scadelicke beesten van buten ter stont so sterruen sy. dit is een lant welt gheplant mit bomen woll wijngaerts eñ van cruyden van medicinen als diptamo ende aluo ende meer des gheliycks. Dit lant is woll costelijcke gheesteente. eñ by sonder die costelijcke steen Jocedactilus ghenoemt als ysidorus seyt in sijn wijfftiende boeck van alle grote venynde is candia vrij. nochtans vijntmen dair venijnde spinnende tot noch toe. dit seyt ysidorus in sijn wijfftiende boeck. eñ dat selue seyt plinius in syn vierde boeck Van dit selue eylant seyt Orozius dat Creta eyndet in dat oest des meers Carpasij van westen eñ van norden In dat meer van creten van zuden in dat meer libicū dat sy heeten Adriaticū dit eylant is lanck dusent hondert eñ achtendetachtich treedē ende is breet dusent ende vifftich. Dit eylant Candia is gheleghen van Rodes. ccc. milen van welcke corteliyck gheseyt selt worden

Hier nae volghet die figure van Candien.

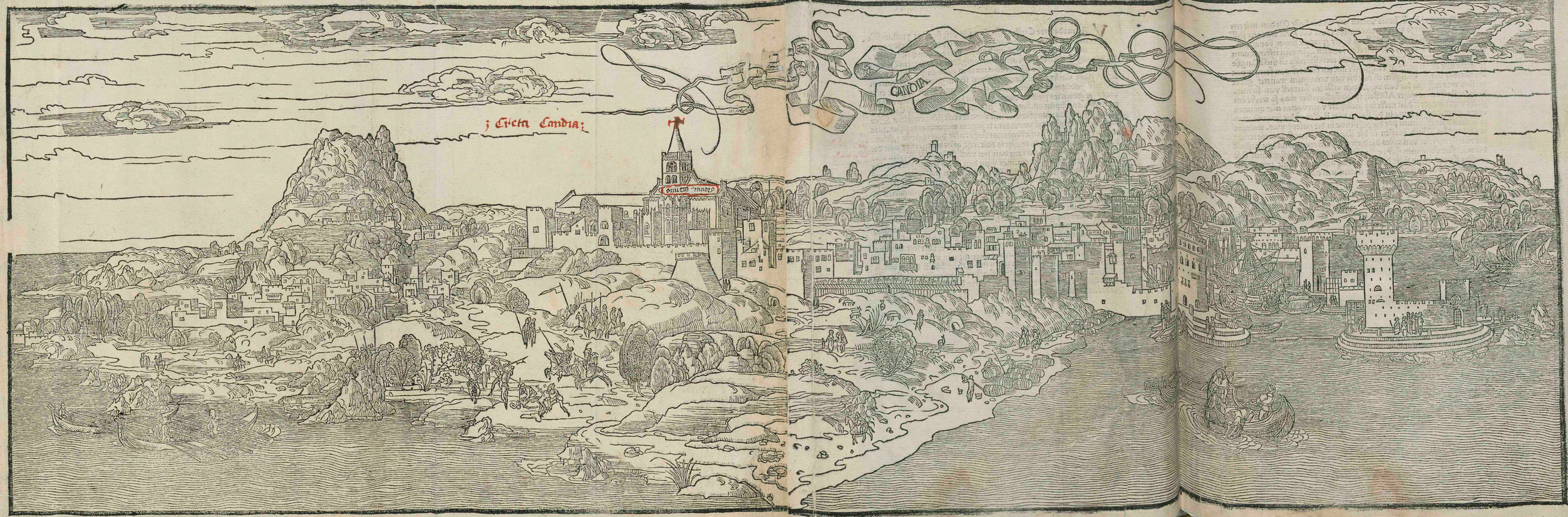
; Creta Candia;
CANDIA

Opten .xvj. dach Junio voeren wy wt die ſtadt Modon mit een cleyne wynt ſo weyende twe daghe lanck dat meer was zeer ſtill welcke ſtilheit die ſciplude in hoire ſpraecke heeten bonatſum. ghelijckerwijs ſo heeten ſy dat onweder fortuun. In dien tijden quam een ſcip van damaſco den van veneetgien toebehorende eñ hielt langhe ſpraecke mit onſen patroon vraghende nae den hartoch van ferraer nae den hartoch van lothrijnghen eñ nae die van veneetgien wanttet groot oirloch was tuſſchen die van veneetgien ende den hartoch van ferraer. beyde te lande eñ te water Als hoir ſpraeck gheeyndet was ſo weyde een goede wynt int zeylt dair mede wy ſnellijcker voirtvoeren ende quamen opten .xviij. dach in iunio in die hauen van Rodes eñ die ſpraecke was te Rodes voirgheromen dat die peſtilencie in die galeye was. wairom wy des nachts bliuen moſten in die hauen totter daghcraet toe ter tijt die overſte meyſter van rodes die dair woent in een onwinlicke caſteelt die wairheit vernomen had, ende als hy ons gheleyde ghegheuen had ontfinc hy ons in ſijn ſtadt dair bleuen wy .iij. daghen lanc totten ſonnendach toe. doe waſt die .x. duſent martelaren dach

Vant heylichdom dat te Rodes is.

Nder tijden worden ons ghetoont die heylichdomē diemen daer heefft int casteel ende int sint Jans kercke. Daer is een metalen cruys ghemaect vā dat becken wt welck cristus ghewassen heeft die voeten synre discipulen het is daer een spraeck wanneer dat cruys in was ghedruct wert dattet helpet teghen dat onweder in dat meer. Item daer werden ghetoont twe doznen van die croon ons heren ihesu cristi die een in dat casteelk. die ander in sinte Jans kercke. Ons was voir waer daer gheseyt dat die doorn int casteelk alle iaer opten heilighē goeden vridach bloeyet ende openbairlick voirtbrenckt een bloem Item daer is een van den. xxx. penninghen om welcke iudas cristum den ioedē vercofft heefft Item daer is dat hoofft des heilighen maghets sinte philomene Item een groet stuck van den heilighen cruys Item een Arm van sinte blasius Item een arm van die eerste martelaer sinte stephaen Item een arm van sinte Jan baptisten. Item een arm van die heilighe martelaer sinte Joris Item een arm van die heilighe apostelt thomas Item een arm des heilighen biscops leodegarij Item dat hoofft des heilighen maghets ende martelairsche eufemie. Item dat hoofft des heilighen biscops policarpij. Item een hoofft van een van die. xj. dusent maechden. Item een hant des heilighen maechts clare. Item een hant van sint Anna onser lieuer vrouwen moeder Item een luchter arm mit die hant des heilighen maechts ēn martelaers sinte katherijn die niet ghetoont een werden dan alleen op sinte katherinen dach. ende syn int casteelk des voirsereuen heere van rodes.

Hier nae volghet ghemaelt die figure van Rodes

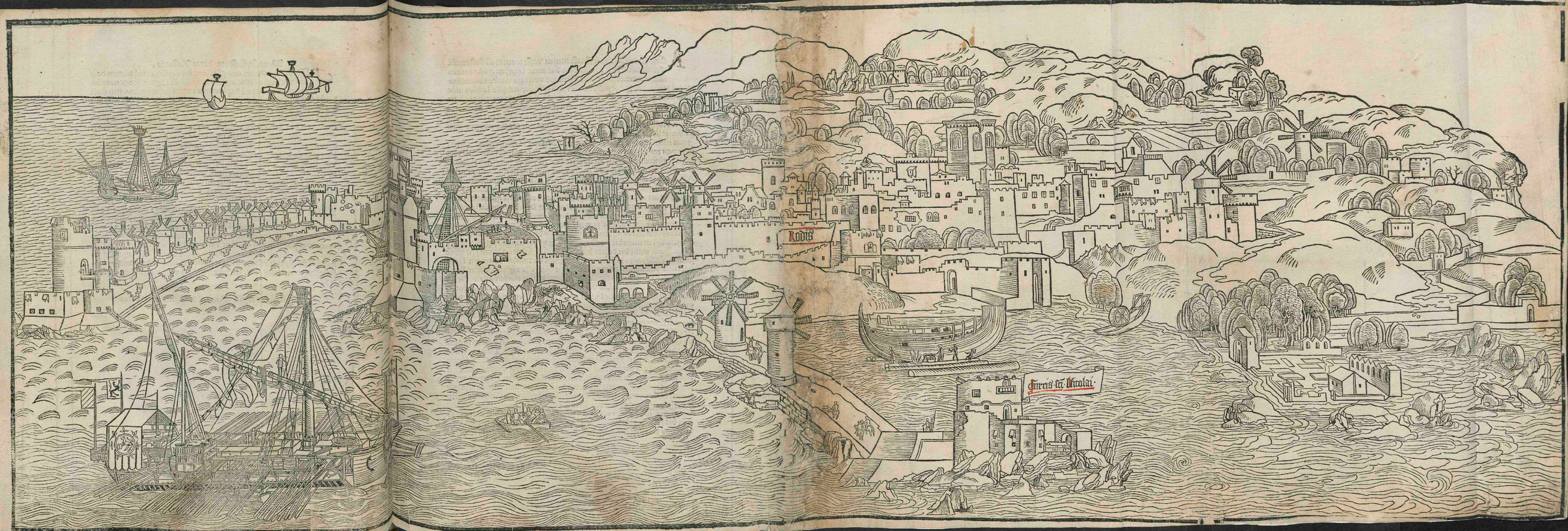
Rodis
Turris sce Nicolai

Rodes is een stadt mit sterckē muren vaste toornen ēn bolwerckē well bewairt voir dese stadt an dat meer legghen .xiij. toornen mit wijntmoelen al dair ghemaect voirtijts vanden ianuezers tot een teyken dat sy dese stadt mit bedroch ende heymelijcke taghen inne men woudē onder hoir heerscapie dat welcke wederstaen wert als sy dair veell doden ghelaten hadden so worden sy dair toe ghebrocht ēn ghescat als dat sy maken souden dese toornen mit moelens op horen cost tot hulpe ende profijt der ghenre die te Rodes woenen ende tot een ewyghe ghedachtnisse hoire onrechte bedriegenisse.

Item men leest dat Rodes alre eerst een oirsaeck is gheweest der verderfnisse van troyen om datmen seyde dat dair was een gulden veell van welcke ghescreuen staet in die historie van troyen. Dit eylant Rodes is zeer edell mit gheberchtē volk wilde dierē ende mit ghenuechlijke daelen Alle die ouer dat meer varen van waen sy oeck comen die moeten dair landen Item Rodes is onder alle eylandē Cicladum ghenoemt dat eerste van den oosten dair dat capitoliū van rodes eerst gheuonden wert alsmen seyt doe die stadt eerst ghemaect wert Die eylanden Ciclades als ysidorus seyt hebben gheweest griecken die welcke sy dairom Ciclades ghenoemt hebben hoewell sy wtstrecken veer inder werlt van dat middelste eylant delo. nochtans leggen sy by dit selue eylant delum Wāt die griecken noemen die werlt cyclum. Die sommighe seggen dat sy al soe heeten want die dunen dairom leggen Dese eylanden syn ghelegghen in hellesponto tuschē dat meer egeum ēn maleum dair om loopt dat meer van indien .dese eylanden syn vier ende vijfftich wtstreckende van noorden int suyden hebbende vijfftich dusent treede van noorde tot suyden ende vijfftich dusent vanden oosten totten westen. als ysidorus seit. Ende als orozius seit dusent twehondert Onder welcke als die selue orozius seit Rodes dat alre eerste is vandē oosten. Thenedos dat eerste vant noorden nae een iongheling die thenes heettede also ghenoemt die welcke een quaet gheruffte hadde dat hy bekent hadde syn stieffmoeder ende als hy wech vloech. so wāt hy dit eylant sonder volck dat welck hij heefft laten bouden ēn bewoenen die een stadt die hij dair op maecte ende dat ghebeell eylant nae hem seluē ghenoemt heefft Van zuyden is dat eylant Carpatos teghen egipten van welcke dat meer Carpadium ghenoemt is om dat dair die vruchten haestelick rijp werden want het leyt tuschen egipten ende rodes. van dit eylant werden die grote wyde scepen Carpasie ghenoemt Van westen leyt een eylant Citerea also ghenoemt want venus dair ghebooren is. Dese eylanden Ciclades werden gheeyndet in dat west mit dat meer Icario In dat noorde mit dat meer Carphano In dese stadt van rodes ende eylant wairom dat voirseyt is van die eylanden cicladibus is gheweest een groot beelde een afgod van die sonne van metaell ghegotē. lxx. cubitē lanck. in dese selue stadt hebbē

eest Jacobus na oxford 13 dat Nolig heeft na

oeck gheweest cleynre beelden die oeck coloſen ghenoemt wairen Alle dese dinghen ghelaten te comen weder tot die hiſtorie voirbegonnen. Die broeders des hoſpitaels ſinte Jans van iheruſalem hebben ghewonnen mit macht dit eyele eylant ende dese ſtadt Rodes ſtae een lang belegghe dat vier iair duerede Ten laetſten doer gonſten der borgheren die hoir gonſtich waren hebben ſy dit eylant vercreghen in welcke ſy hebben die ouerſte ſtadt ende die principaelſt ſtoelt hoirs ouerſten meyſters. Dit eylant is alſo na den turcken datter nau een mile weghes tuſchen is want dair een cleyn arm ende ſtrenghe des meers tuſchen loopt Wair om int verleden iair als doe men ſcreff.m.cccc.lxxiy. Als een yghelick kondich is die turck beleghen had dese ſtadt ende mit veelt ſcepen dair ghebrocht wonderlick beſtormt veelt daghen eñ dicwilt mit vromelicke anvallin ghen anghegaen is Ten laeſten opten dach des heilighen martelairs pã taleonis als die turcken alre neerſtelicſte dese ſtadt anvochten ende by na gheclommen waren ouer die muerē die heren van ſinte ian als ſekerlic te ghelouen is ſyn gheholpen van god ende hem vromelick werende. hebben ſy die turcken verdreuen van die mueren doer grote ſcande eñ bloitſtortinghe der turcken al dus quam dit belegghe ten eynde men ſeyt dat die turck dair eerſt in gheſchoten eñ gheworpen had mit buſſen wt ſyn heer achtduſent ſteenen offte cloten eñ een dat wonder te seggben is ſonder twinelt doir die verhenghenisſe godts iſt gheſchiet een iair dair nae als die oude turck doot was die dit oirloch voirde. opten ſeluen dach des heilighen martelars pantaleonis ſo quam ſyn zoen dairwert vlieende want ſyn broeder die alt tehans dair regiert hem verualghede ende hy wert te rodes gheuanghen eñ vandair gheſeynt tot ander ſteden in corſtenrijck dair hij noch ghehouden wert ende van ontſich ſyns broeders en derff hy niet wederom keeren noch hy en mach oeck niet want hy neerſtelijck vanden koꝛſten ghehouden ende verwair wert. Hier om en ghe uen ſunt ians heren ghene tributē alt ſy plaghen in verledē tyden. mer die turck is ſelue onder hoir tributt gheuende ſunt ians heeren int ghemeen.xxxv.duſent ducatē iairlix tot noch toe eñ die meyſter van rodes x.duſent dat ons die heeren ſelue ſekerlick gheſeyt hebben.

Opten.xxij.dach in iunio voeren wy van rodes veruolghende onſe begonnē weck doir dat meer mit een ſtercke wynt doir die golff ſancte helene ghenoemt doir welcke zoꝛelick is te varen eñ dat meer doe onghheſtelt was wairom veelt van onſen pelgrims van vreſe qualic te pas waren Opten anderen dach verleende ons god een bequamer wynt ende wy voren mit drie opghetoghen zeylen alſoe dat wy op ſant ian baptiſten dach anquamen an dat eylant ende coninckrijcke Cypers ghenoemt doe voeren wy verbij ſommighe ſteden onder welcke een baſſa ghenoemt is die hier voirtijts groot eñ machtich gheweeſt is als hair verualleniſſen noch bewijzen. mer ſy is nv heelt verualleñ ende

vergaen dair wy bleuen op sunte ian baptisten dach dair is zeer quade lucht als oeck in alle dat eylant is In der seluer stadt baffa sietmen noch oude veruallen kercken eñ stercke toornē die dair ghestaen hebben op een hoeuelle int middel der seluer stadt dair wert gheweesen een kercker mit seuen verscheyden hoolen staende onder een kercke die voirtyts die minrebroeders toe te behoren plach dair die heilighe apostell paulus in ghe uanghen ghelegen heefft als men seyt doe hy dair dat euangeliū predicte mit syn medeapostell ianeto barnaba Itē al dair onder een kercke staet een sonteyn wtspringhende mit goet eñ zuet water dat welck goet eñ een medicyn is teghen die saghe eñ cortsse wairom dit selue water in veere landen ghevoert wert. Dair werdē oeck gheweesen seuē cleyne cameren in welcke die seuen slapers laghen niet die ghene welcke te romen inden berch Celio mer andere die dair langhen tijt ghelēghen hebben Van die voirghescreuē stadt baffa quamē wy in een ander verdoruen stadt ghenoemt piscopia welcke stadt eñ all dat lant een coninc vā enghelant verdoruē heefft om dat syn suster varende te iherusalem al dair ghescheynt eñ vercrafft was vā die coninck van cipers. vyfftich milen vā die stadt baffa staet een ander stadt voir welcke een hauē leyt dairmē ghemeenlic aen comet lymisin ghenoemt welcke stadt in voirledē riden van een sout daen grondelick verdoruē is Wairmē dair greefft by dat meer inder eerden wyntmē zuet water. Ses daghes nae sunt ian baptistē dats opten xxvj. dach in iunio quamē wy in die hauen van Cipers.

Cyprus is een eylant van cypers een stadt dair in leggende also ghenoemt. dit eylant wert oeck ghenoemt paphon vā een stadt die zoe gheheten was die voirmaelts tot venus eer. verheuen gheweest is eñ zeer vermaerdt eñ bekent was eñ is ouervlockich vā metaeck eñ sterck gheweest dairmē dair te smeden plach welcke const als men seit dair eerst gheuonden is. Dit eylant is vruchtbair van wynen die welcke wynē zeer starck syn eñ dit lant heefft veell steden onder welck die hooffstadt nycosia ghenoemt is. Item dit lant is besloten in dat meer mer van binnen ist voll boschen wyngaerdē eñ ghenoechlicke vlacke lāden mit alrehande vruchten mit fonteynē eñ lustighe wateren dair doir lopende ghenochtighet het is voll ryckdomen eñ alre wellusten Dit selue eylant wert dicwill in der scriffturen Cethim ghenoemt Het is lanck hondert dusent vyffende seuendich dusent treeden eñ is breet dusent hondert eñ vyffendetwyntich treeden Scapenvleys en is dair van gheenre weerden noch oeck niet goet want men coept somwilen. xij. scapē om een ducact ende het is huydensdaghes onder die heerscapie van veneetgien.

Opten. xxvij. dach in iunio voerē wy van cipers mit goedē wynt eñ quamē binnē drie daghē alsoveer in dat meer vandaen wy dat heilighe lant mochtē zien wairom wy ons zeer verblijde eñ vrolick wairē eñ wy groete dat heilighe lant van veers singhende te lo

ne Te deum landamus eñ die anthiffen Salue regina mit die collecten eñ ghebeden dair toe behorende mittien quamē wy voir die stadt iapha offte ioppen ghenoemt een weynich vant lant wtworpen wy onse ancke ren vast leggghende onse galeye Ter stont soe heefft onse patroō als ghe wontlick is sommighe van syne knechten tot rama eñ tot iherusalez om vrij gheleyde wtgheseynt eñ oeck om die vader eñ gardiaē der minrebroe ders opten berch syon woenachtich eñ mede om die leydsmā der pelgrūs die welcke gheheeten is nae hair ghemeen spraecke trutzschelmā. hier om bleuē wy. vj. daghen leggghen op dese selue stede in dat meer. als wy dair laghen soe quam dair die ander patroon petro landawe ghenoemt mit syn galeye eñ onse mede pelgrums eñ heefft syn galeye gheuestichit by ons op een armborstschot weghes zeyndē de ter stont om gheleye als on se patroon ghedaen hadde Binnē dese daghen die scipknechten vā beyde galeyen galeoten ghenoemt voeren wt vischen inder heyden water dair sy ghegrepen woirden eñ van den heydē zeer gheslaghen eñ ghewondet. Somtyts reysen wy mit onzen patroon in een cleyn sceepkijn te lande copende van die heydenē broet. wijn. vruchten eñ bysonder rijpe druuen eñ dat gheen dat ons andere van node was. Opten. xv. dach in iulio quamen die māmalucken dats die reysighe knechten hooffluden des sol daens mitten trutzschelman van iherusalez eñ rama hebbende mit hem den gardiaen voirscreuē mit twe broederen vā synre oerden die ons oeck mede brochten een gheley brieff van die heren van iherusalez eñ van ra ma. Opten seluē dach quam petrus landawe ant lant die welcke syn pel grums ingheleydt heefft in een oudt holt offte spelunck dair sy drie da ghen in besloten bleuen Mer wy doir voirsichticheit eñ beleefftheit on ses patroons bleuē inder galeyen wtghenomē ceneē nacht die wy mede in den seluen spelunc offte hoelt besloten wesen mosten. want die heydē heb ben een ghewoente die sy alle die kersten pelgrums dair comēde by hoire namen roepen eñ beschriuen hoir namē mit die naemē hoire ouders alsō sy soe beschreuē sijn beslutē sij die in een oudt verbroken ghewult spelunck offte hoelt als gheseit is tertijt dat sy mitten patroonē vanden ghelden diemē dair gheefft voir dat vrij geleyde nae hoire begheerte eñ belijfften ouercomē eñ dat eens syn. Voir dit selue holt offte spelunck comen die cristianen de cinctura dat is vā sunte pauwels gheloue brenghende mit hem van iherusalem eñ vā rama. wijn. broet. ghecooct vleys. hoenre. eye ren eñ vruchtē eñ oeck veele cleynodien dair die pelgrums alsō besloten

Opten. viij. dach in iulio off copen moghen dat hem belieffte brochtmē ons pelgrums te iapha ezelē als onse patroō beschict had op welcke wy reden vā iapha tot rama binnen. iij. vren Ja pha is voirtijts gheweest een grote stadt ioppe ghenoemt. off iapha van iaphet die zoen noe die dese selue stadt eerst begonnē heefft te makē eñ na synen naem alsō ghenoemt eñ was die. viij. stadt onder die stedē die ghe-

maect warē regben dat dikuuiū dat gheweest is by noe tiden van welck men noch hudes daghes ziet grote yseren kethenē eñ ringhē hanghende wt die steenen gheberchte dair die scepen an gheuestighet wairen Men siet dair oeck een wonderlijcke grote kethen mit welcke Adromadus die ruess gheuanghē ghebondē wert welckes ruess een ribbe.ylj.voetē lanck was als mē die dair noch siet hanghē Doe wy quamē by rama op een acker lants lencte so mosten wy offgaen vanden ezelen eñ gaen te voet eñ elck vā ons droech syn dinghen alle op syn halss dat ons zeer zwair was te doen wanttet doe een grote hetten was eñ dat stoff zeer vlooch. Die heyden laten gheen kersten dair in comē te peerde off op ezelē Ende dair woirdē wy wederom ghetelt eñ beslotē in een oudt ouerwulft huus want dair staen veell ouerwulffde husen dair is oeck een fonteyn goet water wrgheuende. dit huus heefft die edele zeer gheminde in syn leuen hartroch philips van burgoengē zaligher ghedachte ghecofft tot een herbergbe der pelgrums eñ heefftet beuolē den minrebroeders des berchs vā syon wairom dattet oeck een hospitael der pelgrums ghenoemt is.

Van iapha reedē mit ons tot rama die heer van rama eñ die trutzscheckman van iherusalem mit twehondert peerden ons gheleydende eñ veyli ghende voir die heydenē die welcke dair comē mit hoir wiuen eñ kindeeren eñ vergaderen hem in die dorpen ende weghen werpende teghen die pelgrums mit steenē eñ alsoe wredelick hem teghen die kerstē stellen dat die gheleyds liden nauweliyck den pelgrums beschermen moghen offte zij werpen somwijls den pelgrums doot mit steenen ghelickerwijs een van onsen naeby gheschiet was wairom dattet sorghelic is te reysen van iapha tot rama om dese laghen der heydenē. Item tot rama is een bat wonderlick ghemaect beslotē mit vier toornē dat welck van onder op doir een ghewulfft van marmoersteen ghemaect warmt opgheuet. Wij bleuen iij. daghē te rama hier om want twe heerē heydensche capiteynē vochten teghen malcander die een heer was amor ghenoemt voerende een witte bannier eñ hem worden off gheslaghen.yviij.knechten. Die ander was nabalkeus ghenoemt voerēde een root bānier die welck behielt dat velt eñ victorie die onse leydsmā was eñ bewairre. Optē.ix.dach in iulio wt beneeck des gardiaens las een minrebroeder misse voir ons te rama doe hy ghecomen was totten offertoriū keerde hy om tot ons gheuende ons onderwijsinghe hoe wy ons hebbē soudē in dat heilighe lant gheuende ons in latijn.ytaliaens.in duutsch.vijff articulen hier nae beschreuē Aldus seggbēde Alre liefste in cristo ihesu vijff articulē syn v van noode te weten dair ick v off wairschuwe op dat ghy dese beuerde niet te vergheeffs en doet dair ghi so grotē arbeyt eñ costē om ghedaen hebber eer ghi hier ghecomē sijt Die eerste articulē is.is yemāt onder v allen hier ghecomen sonder ourloff vā onzen eertschē vader eñ dair doer gheualle wair inden dan die sellen wetē dat onse vader die gardiaen macht heefft van onsen

eertchen vader doir welcke macht hij die ontlasten mach van den ban.
Ende wairt dat onse vader van uwer yemant dair om ghebeden worde hy sell willichlic dese macht deylen den ghenē die se eyscheit Dair om verblijt v eñ hierom alre meest want ghi van god die ghenade verworuē hebt dese heilighe landen te versoekē in welcke onse salichmaker onse salicheit ghewrocht heefft Die anderde articule is dat een yghelick vā v volcomē ghelooffi sel hebbē anders wair hy hier te vergheeffs ghecomē Die derde artikel een yghelick vā v sell hebbē een goede conscientie mit warachtich berouwe sinre sondē eñ opsett hem voirt aen te wachtē vandē sundē. Die vierde artikel dat een yghelick hem seluē verwecken mit so grote deuocie als hy vermach om te sien eñ te ouerwanderen dese heilighe stedē Die vijffte artikel is dat een yghelick mit grote neerstichheit hē wacht te gaen ouer die graffstedē der heidenē off dair niet op een treedt want sy dat niet liden moghen want saghen sy dat seckerlyck het wair vrees voir v lijff Als hy ons dit alsus gheseit eñ opēbairt hadde so heefft dese selue broeder veruolgher die begonnē dieste der missen doe die misse ghedaen was een yghelijck ghinck in syn gheselschap ter stont quasmen dair die cristianē de cinctura eñ brochtē te coep ghecoockde spijse. niemāt en mach dair wijn hebbē ten waer saecke dat hy die mit hē brochte wtter galeye om datret sonnēdach was so rustede wy dair dien dach.

HJer nae selken mercken alle deuote pelgrums hoe grote offlatē ghegheuē syn den ghenē die dese heilighe stedē versoecken Inden eerstē vanden paeus siluester om bede wil des alre kerstenlicste keysers cōstantini eñ synre moeder sant helene syn ghegeuē eñ dair nae doir syn navolghers also veruolghet eñ confirmeert Inden eersten alle kersten ghelouighe menschen eñ een yghelick bysonder die aennemende dese beuarde tot ouer dat meer mit warachtighe biechte eñ berouwe om dese ghenade dairwert comende ter stont als sy wt die galeye gaen eñ treden op dat heilighe lant verweruē sy vergiffnis van all hoir sondē van pijn eñ van schuldt. Item in die selue stede dair die pelgrums ghemeenlic aen comē ant heilighe lant heefft die propheet ionas te sceep gheqaen om te vlyeen van dat aenschijn gods in dat eylant tharsis ghenoemt als ghescreuē staet ione in dat eerste capittell. Item in iapha welck mede ioppē ghenoemt is heefft petrus die prince der apostelen verwecket vā der doot tabitam die heilighe vrouwe alsmē leest in die wercken der apostelen niet veer van dair is die stede dair petrus plach te vischen dair is vij. iair offlaets ende .vij. carenen. Item van rama voirtgaende twe milen coemmen tot een stadt lydia ghenoemt dair staet noch een kerck inder eeren des heilighen martelaers sunt ioris ghewijt dair hy onthofft wert eñ die croon der martelarē ontfanghē heefft in dese selue stadt heefft petrus ghesont ghemaect eneam die. vij. iair sieck hadde ghewesen van die gicht dair is. vij. iair offlaets eñ. vij. carenen

VAn rama reeden wy op den.xj.dach in iulio des nachts omtrent twe vren eñ reysden op te iherusalem. Iherusalem is gheleghē van rama.xxx.ytaliaensche mulen wel ghemetē Als men gaet van rama ter rechterhant is dat casteel Emaus stadē van rama.xx. mulen. van iherusalem.lxxx.stadiē daer rust cleophas een vanden.lxxij discipulen cristi Niet veer van emaus leyt een stedekyn modon ghenoēt dair die machabei gheboren warē dair is.vij.iair offlaets eñ.vij.carenē dair vandaen niet veer te iherusalem wert is begrauen op een hoghen berch die heilighe prophect samuel In alle dese vorghenoemde steden is.vij.iair offlaets eñ.vij.carenen.dair by ter rechterhant leyt dat dorp Ramata van welcke samuel gheborē was ende ioseph van aramathia welck dat graff wtghehouden in een steen toe behoerde.in welcke dat alre heuchste lichaem cristi begrauen wort

Vanden ingane in iherusalem

ALder heiligher stadt iherusalem staen veell heilighe steden diemen all in enen dach elck bysonder niet versoecken en mach onder welcke nochtans die tempell des heilighen graffs die ouerste ende eerweerdichste is houen alle die ander

OPten voirseyden dach als opten .xj.dach in iulio omtrent .vj. vren nae middach quamen wy in die heilighe stadt iherusalem. offgaende van onsen ezelen inghinghen wy te voet inder heiligher stadt iherusalem in welcke inganck vergiffenisse van allen sunden is.Men verhenght dair gheen pelgrums in te ryden.

Inden alre eersten quamē wy noch den selven auont voir den tempel des heilighen graeffs om offlaten te verdienē dair nae worden wy gheleydt in dat hospitaell der pelgrums Nochtans ghinc ick mit myn medebroeders die mit mi dair waren ghecomē ouer dat meer inden cleyne calyns huus by dat voirseyde hospitaell die ghemeenlicke alle spraeck verlaet eñ oeck ghemeenlicken reyst mit die pelgrums tot sunte katherijn Dese ontfenck ons ter herberghe ende dede ons een camer dair wy in rustede dien dach want wy zeer moede waren.

Van die heilighe steden te iherusalem tuschen dat hospitaell der pelgrums ende den berch syon leggende.

DEs morghens optē.xj.dach in iulio wast sonnēdach doe quamen wy pelgrūs altesamen eñ ghinghen opten berch van syon versoeckende onderweghē alle die heilighe stedē. Inden eersten quamē wy ter selver stede dair die ioeden mit ghewelt woude nemē dat lichaem onser lieuer vrouwen als die discipulen dat droeghen om te begrauē in dat dall van iosaphat Van dair quamē wy ter stont gaende tot die selue stede dair die heilighe apostell petrus als hy god driewerff versaect hadde ghegaen heefft wt dat huus cayphe ingaende in een holl dair hy bitterlick ghescreyet heefft. Dair nae ghinghen wy in die kerck

totten heiligher engheken ghenoemt dair in voirleden tyden ghestaen heefft des biscops huus annas ghenoemt in welcke onse heer iheſus alre eerst gheleydt wort vanden berch van olineten dair hy gheleden heefft grote verſmaetheit dair hy gheslaghē wort van een dienre aen syn ghebenedide wanghen Vandaen quamē wy in een ander kerck tot sunt salvatoirs gheheeten dair hiervoirtyts ghestaē heefft dat grote hoeckhuus cayphe in welck onse heer iheſus bespot wert eñ syn aenschijn bedect wert in syn heiligher hals ghesiaghen wert.eñ alle die nacht zwairlick ghepijnt wert. Dair wert oeck gheweſen een enghe stede dair die ioeden iheſum in sloten terijt dat die oeverſte der ioeden den raet gehoudē hadden wat sy mit iheſu wouden doen. Dese stede is ghenoemt die karcker ons heren. Eñ hoe well dit inden ewangeliū niet wtghesproken gheuonden en wert.want niet alle die dinghen die cristo gheschieden beſcreuen syn nochtās om dat openbairlick dese heiligher stede hudensdaghes noch dair is.eñ die ghetuchnissen die dair off bewijst worden en selt niemāt hem laten duncken dattet vreemt off loeghentaelt is. Dair is oeck die zeer grote steen den welcken wy lesen dat vanden enghell vanden graeff gheleyt was eñ is hudensdaghes een altair steen op een groet altair in dese voirscreuē kerck sanct salvatoirs Dair int hoff welcke staet aen die luchters hant is een boom mit stenen ombeleghen dair die dieners der ioeden. eñ petrus mit hem by dat vuer hem seluē wermede.mer gaende wten seluen hoff in een strate ter rechterhant staet een steen inden hoeck in welcke stede maria stont als petrus alre bitterlichſte screyende wtghinc wt die saelt des princes der preesteren wairom hy van screyen marie die glorioſe magher vraghende nae horen zoen niet antwoirden en mochte. Dair heefft oeck die ghebenedide magher maria die begheerlick was te weten van horen zoen verwacht tot smorghens toe wanneer sy iheſum ghebōden wtleyde tot pylatū den rechter dair die alre bedroeffſte moeder horen lieuen zoen naevolghende. Van daen quamē wy dair een oude vervalken kerck staet die alleen mit stenē ombemuert is dair maria na die doot iheſum.viij.iair lanck totten dach hairs hemelvairts ghewoent heefft. dair is offlaet van alken sunden. Dat dese selue kercke aldus verghieten eñ vervallen blijfft en is niet by sculde offte ghebreeck der kersten ghelouigher menschen mer want die heidene niet lijden moghen datmen dair timmert In alle dese voirscreuē steden is.vij iair offlaets eñ.vij.carenē. Dair by die stede dair die magher maria ghestoruen is eñ opgheuoirt inden hemelt. is een lijckteyken van een capelle die dair hieruoirmaels ghestaen heefft inden welck sancte iohan euāgelist ghelijckerwijs als cappellaen der glorioſer magher maria dewijll voir hair missen ghedaen heefft nae dien dat cristus te hemelt gheuaren was. dair sietmē noch een deelt des altairsteens opten welcken dese selue sunt iohan missen ghedaen heefft. Dair wert oeck ghetoont die stede dair sunte mathijs in Judas

stede tot een Apostelk vercoren wert ende die stede is ghereyckent mit een rode steen. Vandair te reysen totten berch syon by die kercke is die stede dair die alrehalichste maghet maria daghelix hair alre innichste ghebeden te doen plach. Dair werden oeck twe stenen gheroent op welcker een cristus prekende syn discipulen wt dat volck sat. Op die ander sat syn alre weerdichste moeder en hoerde syn keringhe. Onder die kerck des berchs van syon een oels eñ een oels buten is die stede der begrauunghe der propheten eñ coninghen van israhelk Als dauids Salamons. ende meer andere der welcker ese die namen syn Roboã Abya Asa Josaphat Joram Ochozias Athalia die coninghinne Joas Amasias Ozias Joathan Acyaz Ezechias Manasses Amon Josias Joacham Elyachim Jeconias Sedechias die welcke nochtans niet all in een stede begrauen syn als dat openbair is in die heilighe scriffte Tot aldus danighe graffsteden der coninghen en laetmen in gheenrewijs den kersten ingaen Mer die saracenē die welcke ese stede achten eñ eren. hebben hem seluen dair muschkeam in hoire spraecke dats een kercke offte capelk ghetimmert. in welcke stede ick eñ sommighe van mijn edele medebroeders inghegaen soude hebben eñ had saeck gheweest dat ons god niet sonderlinghen gholpen had wy hadden doot gheslaghen gheworden vanden saracenen eñ heydenen die dair onuoirsienlicken acnquamen Niet veer van dair staet die stede dair die eerste martelair sunte Steuen. sunte Gamaliek die leerre des apostels sunte pauwels eñ Abybas syn zoen eñ nycodemus anderweerff begrauen waren Dair by wert oeck gheweesen die stede dair iheſus syn auontmaelk at mit syn discipulen die dair bereyt haddē dat paeslā als hem cristus ghebeden had dair oeck alsmen seit dat paeslam ghebradē offte ghecoockt wert dairmē oeck zeit dattet water ghewarmt wert mit welcke ons heer iheſus synre discipulen voeten ghewaschen heefft. Dair nae by is die stede dair dauid penitentie doende voir den dootslach vrie. den welcken hy ghebeden had voir in die strijt gheset the werden die. vij. psalmen die wy die psalmen van penitentien heeren ghemaect heefft sonder twiuelk doir ingheuē des heiligen gheests dair nv die indianen hem seluen een clooster ghemaect hebben. In alle ese voirscreuen steden is. vij. iair offlaets eñ. vij. carenen. Als wy alle ese steden doirghegaen waren so syn wy inghegaen in dat clooster des berchs van syon dair is een goelycke eñ suuerlycke ouerwulffde kerck eñ was als ick waen om onse toecoēste suuerlycker dan sy plach toebereydt eñ versciert mit costelycke tapeeten ghehanghen aen die wanden eñ mit andere scierheyden die welcke hiervoirmaels hartoch philips van burgundien te samen mit iaurlixsche bistant van dusent ducatē doe hy leefde wt deuocie tot ese stede ghegheuen heefft tot noortrufftichcit der broederen die dair god dienende syn. Eñ dat selne ede oeck syn zoen karolus doe hy leefde Want oeck syn naebesitter teghenwoirdich heer die alre doerluchtichste

ende victorioſe hartoch van burgondien Maximilianus dat ſelue exempelk ſynre voirvaderen nauolghet.
Ter ſtont als wy dair inghegaen waren inder kercken hebben die broeders een ſchone heerlijcke dienſt der miſſen ghedaen doe die wt was hebben ſy alle gader aenghedaen ghewijde ornamenten ende hebbē ghedaen een proceſſie offte omgane die wy nader ghewoente naeuolghede Int voirtgaen mit die proceſſie worden wy gheleydt tot dēſe ſteden.
Ten eerſten tot die ſtede dair nv dat hoochaltair is dair criſtus ſyn leſte auontmael dede mit ſyn diſcipulen ende nae dat paeſlam inghezet heefft dat ſacrament ſyns lichaems ende oeck mede ſyns duerbarē bloets tot een ſpijs ende dranck ſynre ghelouigher menſchen.
Dair is volcomen offlaet ende verghiffnis van allen ſunden. Aen die rechterſide des voirghenoemden altairs is die ſtede dair criſtus ghewaſchen heefft die voeten ſynre diſcipulen
Dair nae quamē wy op die ſtede butē dat choor dair die heiligbe gheeſt opten pinxterdach nederquam opten apoſtelen in vuerighen tonghen.
Dair onder is die capelk dair off ghеſproken is in welcke is een graffſtede der coninghen ende propheten van iſrahel in welck graff wy inſaghē doir een veynſter want dair gheen kerſten ingaen en moetē vanden heydenen In dēſe ſtede is oeck volcomen verghiffniſſe der ſunden.
Vandair een weynich voirtghegaen quamen wy tot die ſtede dair criſtus nae ſynre verriſenniſſe ſyne diſcipulen openbairde mit beſloten doeren ende nac. vij. dagben als die diſcipulen wederom vergadert warē ende thomas mit hem doe gheboet hy thomas ſyn vingher wt te ſteckē ende oeck ſyn handen toe te taſten ende in ſyn ſyde te ſtecken Als ſunte iohan beſchrijfft. Dair is. vij. iair offlaets ende ſoe veelk carenen.
Als die proceſſie gheeyndet was worden wy ghenoder eñ ghebeden van den Gardiaen eñ van ſynre broeders als ghewoenlick is mit hem te eetē voir welcke ende voir hoir andere dienſten eñ dienſtachticheyden die ſy ons dicwilk eñ quetlicke ghedaen haddē wy hem goetwillichlic volbaē hebben. Van dair wederomgaende tot onſe herberghe onder weghen inghinghen wy in die kercke dair die iacobiten woenen. in welcke ſtede herodes den heiligben apoſtell ſunte Jacob die minre dede onthooſſden.
Dair is oeck. vij. iair offlaets ende. vij. carenen.
Niet veer van dair is die ſtede dair criſtus nae ſynre verriſenniſſe openbairde marie magdalene eñ die andere deuote vrouwen inden wech als ſy vanden graue quamen ſeggbende tot dēſe vrouwen Weeſt ghegruet die weltke vrouwen ſyn toeghegaen eñ hebben ſyn heiligbe voeten ghehoudē. dair is oeck. vij. iair offlaets. Eñ vant wy indē toecomēde nacht nader ouder ghewoentē ingbelatē ſonde werdē in den tēpel des heiligben graffs ons heren ſoe ruſtede wy een weynichruts bluende in onſe herberghe niet lanbge

Ende ghi sekt weten dat iherusalez gheleghen is op een zeer hoghe stede ende men siet wt iherusalez dat gheheelle lant van arabien. en den berch Abarim ende Nebo ende Phasga die effenheit des iordaens ende Jericho ende dat doot meer tot die steen der woestenyen Jek en hebbe gheen stadt offte stede ghesien die schoenre wtsyen heefft. En men moet tot dese stadt van alle syden opclimmen want sy ghelegheē is op die hoochste stede die in dat lant is behaluen Sylo welcke twe miken staet van iherusalem.

Dit is die ghestaltenisse ende figuer des tempels des heiligben graffs ons heren in ihrlm vā butē Voer den tēpelk des graffs ons herē is ghe leyt die steen op welck cristus dat cruus draghēde nedergheuallen heefft

Vanden ingane inden tempell des graffs ons heren ende van die processien ende ongane die dair binnen in gheschiet tot die heiligue steden.

Opten .xij. dach in iulio te vespertijt worden wy vanden heydenē die regieters der heiligher stadt van iherusalem gheteckt ende in ghelaten in die eerweerdighe tempel des heiligen graeffs ons heren die welck ons die doer op deden Mairom een yghelicke van ons pelgrums gauen .v. ducaten. dese tempell en doen sy nimermeer anders op dan om die pelgrums die dair comen off om die broeders te verandē ren die dair gheschickt werdē om dat heilighe graff te bewarē. Terstont als sy ons inghelaten hadden sloten sy den tēpell toe meer dair inghinghe mit ons die gardiaen eñ veel vā syn medebroeders. soe vroe als een ruoer offte inmich kersten menche offte pelgrum syn voet in den tempell set vercrighet hy volcomen offlaet van alle syn sunden Dit is die gheschickenisse des seluē tempels. die kercke is roont ouerdwars tusschen die pylearnē. xxxij. voeten wijt die welck staē van die butenste muer der kercken. x. voeten. ouer dat graff ons heren dat welcke staet int middell der kercken is een ront gat also dat die gheheell crofft des heiligē graffs bloot onder den hemel is. Mer galgarhana die kercke staet aen den tēpel die welck lāgachtich is. eñ is dair aen gevoecht voir een choor der kerckē des heiligen graeffs mer sy is een wenich leegher. nochtrans synse alle beyde onder een dack Dat gat offte spelunck int welck dat graff ons heren staet is. viij. voetē wijt. van buten om eñ om mit marmorsteen bedeckt mer binnē in ist een steen ghelickerwijs alst was doe dair cristus in begrauē wort Die duer tot desen spelunc offte gat gaet in vāden oestē eñ is zeer leech eñ cleyn. Dat heilighe graff is aen die rechterhār alsmē in comt by die wandt noortwert en is buten van grauwe marmorsteen verheuē bouē die deell drie hārbreet. viij. voetē lanck ghelick als die crofft offte dat spelunc binnē in is eñ is van alken syden besloten noch dair en mach gheen licht van buten in schinē want dair gheen weynster aen is daiet licht doir comē mach Mer dair hanghen .ix. lampē ouer dat graf ons heren binnen in verlichtende Voir dit spelunc des heiligē graeffs is oeck een ander spelunc van eenre lanct van eenre wijt van eenre ghedaente van binnē eñ van buten. die dair buten is hem dencket dat dese twe een syn eñ alleens. mer als ghi binnen in syt soe siet ghi dat se midden doir van malcāder mit een wandt onderscheydē syn. Men gaet eerst in dese eñ dan voirt in die ander dairt heilighe graff in is Die vrouwen ghinghen in dat butenste doe sy seyden wie sell ons den steen offleggben nē. Ende dese steen was angheweyntelt aen die duer des binnenste spelunes Dair leyt noch hudensdaghes een groot deell van dese steen voir die duer des binnenste spelunes dairse midden aengheweyntelt was.

Dat ander dēel is ghebrocht opten berch van Syon voir een steen on der een altair die ick dair oeck ghesien hebbe Die berch vā caluarien in welck ons heer iheſus ghecruust is staet vā die stede des heiligh̄e graeffs seuēhondert voeten en̄ men climt op tot die stede dairt heiligh̄e cruus in een steen ghestaen heefft. yviij. voet vā die dēel der kerckē Die schoet des steens dairt cruus in ghestaē heefft is also wijt datter een mēsche syn hoofft in steken mach Want ick dair mijn hoofft in ghesteken heb Dese schoet is lanck. yviij. voet van houē dairt cruus ghestaen heefft tot be neden op die dēel der kercken. die verwe des bloets ons heren iheſu cristi schinet noch opēbairlick in die schoet des steens dese schoet was onder syn luchterhant. dair is oeck by die stede des luchterhants een zeer schoon en̄ suuerlick altair ghetimmert die dēel van dese capeel is gheheel vā mar morsteen ghemaect en̄ die wanden syn mit marmorsteen bedecket ende van musirten werck mit altre scoonste gout versciert. Die stede dairt cruus in ghestaen heefft is een gat twe hantbreet diep ende is so wijt dat ick dair mijn hoofft in gheleyt heb. Oestwert van den berch van caluarien. yxiij. voet staet een altair onder welck is een dēel vander colūme dair onse heer aen ghegheselt wert die dair gebrocht is wt pylatus huus en̄ is bedect onder die altairsteen also datmē nochtās die tasten sien en̄ cussen mach. Dese columme is van een steen porfirico ghenoēt bruyn mit sommighe rode vlecken van naturen die welcke dat ghemeen volck neemt dattet droepelen syn des bloots iheſu cristi Men seit datter ander dēel des colummes te constātinopolim gheuoirt is. Van dat altair des ses colummes oestwert. y. voet climtmē neder. xlviij. trappē tot die stede dairt cruus gheuondē wert van helena. dair is een capeel en̄ twe alta ren veer onder die eerde die stede in welck dat cruus begrauē is gheweest duncket my een vanden graffters des stadts gheweſen is in welck die cru cen doe die lichamē offghenomē warē in gheworpen wordē dair houen op ghedraghē syn die vuylnissen en̄ onreynicheidē wtter stadt tertijt dat helena dat cruus ghevondē heefft en̄ die stede ghereynicht wort. Want die stede der passiē was by die stadt in welck stede een hoff was Die stede dair maria stont mit die ander vrouwē by dat cruus en was niet onder die arme des cruus totten noordē als die sommighe seggh̄e willen mer voir dat aenschijn hairs lieuē zoens bynae totten westen. want die stede dair sy ghestaē heefft wert ons gheweſen teghē dat aensicht hairs lieuē zoens hanghende andē cruce onder den berch en̄ steen in welck dat cruus ghestaē heefft en̄ wert dair gheeert vanden kerstē gheloughe menschen welcke stede ick oeck dicwilk ghesiē heb cristus hanghēde aendē cruce keer de syn aensicht teghē dat west als die sōmighe seggh̄e dat dair wt open bair is want die grote cuyle dair hier voir off ghesēit is welck was van den westen ouer die stadt grauē was affter dat cruus ende dair was dat cruus ingheworpen ende dair nae gheuonden als corts voir ghesēit is.

In dese kerck syn veel altaren betamelick gheset en versciert Buten voir die wester doere van dese kerck is die stede dair maria vā egipte hair ghebet dede voir dat beelde onser vrouwē doe sy by der verhengenisse gods verstoten wort doe sy ungheaen wonde inden tempel dair sy een troestelick antwort ontfinc van maria en ghinc indē tempel als ander menschen. Dit syn die ander heilighe stedē des tempels die wy in dese nacht mit processien omgaende devotelyck versocht hebbē doe ons die minrebroeders voirghingē en bewysde ons dese steden ghelickerwys hier nae voltomeslycker en beschaydelycker onder wesen wert Inden eersten die capell des heilighē graffs dair off gheseyt is. Dair nae een capelle ghewyet in die eere der heilighe maghet maria in welcke die gardiaen en syn broeders inghinghe en hebbē aenghedaen ghewysde ornamēten en mischewaet en begonnen een heerlicke processie mit die letanien die welcke wy ter stont naevolghende gaende totte hoghen altair der selver capellen. want dair is die stede dair hem cristus alre eerst voir allen menschē syn alrelieffste moeder gheopenbairt heefft nae synre verrisenisse. Item in dese selve capell is een stuck offte deell des columnmes dair cristus an ghebondē was doe hy ghegeselt wert in pylatus huus en dair is voltomen offlaet van allē sondē Dat ander stuck des columnmes is te romē in sunte prayedis kerck en is ghelycke groot als dat ander. Item een ander stuck dier ghelycke is te lugdunē in die grote kerck. Item in der selver capelle is een ander altair te luchterhant vanden hoghen altair dairt heilighe cruus langhe tyt gheheell en alt ghestaen heefft nae dien datter gheuondē was vā helena En dair is noch een deell des selue heilighen cruus onthouden. Dair is .vij. iair offlaets en .vij. carenen Item int middell van dese capell leyt een ronde marmoer steen op die stede dair dat cruus ons heren op een dode vrouwe gheleit wert en verwecket wert van der doot. doir welcke dat heilighe cruus onderscheyden wert van die ander crucen die dair oeck ghevonden worden en dair is .vij. iair offlaets. Item als wy in die capell quamē vonden wy dair twe ander marmoersteneē wyt ende ront van welcken een leit op die stede dair cristus hem maria magdalene na openbairde nae synre verrisenisse in een ghedaente een gaerdenaires. Die ander leyt op die stede dair maria stont en mit hair eighē naem ghe ropen wert en antwoirde O meister ꝛc. dair is oeck .vij. iair offlaets ꝛc. Van dair voirtgaende inden tēpell ghinghē wy in een ander capell op een steenruchts ghemaect dair niet meer dan een altair in is. dair is die stede dair cristus ghehoudē wert en verwachtede tertyt dat hē dat cruus beteyt was. dair is oeck .vij. iair offlaets ꝛc. Vā dair een weynich is een capel mit een altair dair is die stede inwelcke die gheen die cristū cruustē hē selue die cleederē toe deylde lotwerpende op die cleederē. dair is oeck .vij. iair offlaets Van dair clommē wij op .xxx. stenē trappen in een capell die vā sunt helena ghereiket wert dair sy oeck har devocie plach te hebbē

dair bliuende nae dattet cruus gheuonden was. Dair is oeck die stede die sij opgrauen leit dairt cruus in verborghen lach ende dair was eerst niet meer dan .vij. iair offlaets Mer seytus die vierde paeus heefft dair volcomen offlaet ghegheuen eñ vergiffnis vã allen sunden. Vandair noch .xj. trappen ofgaende quamẽ wy in een spelunck̃. xvij. woeten lanck dairt heilighe cruus gheuondẽ wert die speer die naghelẽ eñ die doornẽ croon te samẽ int iair. ccc. eñ. vij. nader passien cristi. eñ dair is volcomẽ offlaet van allen sunden. Wt dese cuyll clommẽ wy wederop ende voirt gaende quamẽ wy tot een altair inden tempell onder welcke is een steen ghelijck als die columme op welcke steen cristus gheseten heefft in pylatus huus als hy mirtẽ doornẽ ghecroont wert bespot eñ bespoghen wert dair is. vij. iair afflaets ꝛc̃. Vandair noch opclimmẽde. xvij. trappen quamẽ wy op den berch vã caluariẽ dair cristus ghecruust wert eñ dair is suuerlijke ouerwulffde capell dair syn altroes. xj. barnẽde lampẽ want dese stede zeer heilich eñ eerweerdich is Dair is een gat wtghehouden in een steen dairt cruus in ghestaen heefft eñ is drie hantbreet diep. merren is nv niet meer dan een palm wijt wanttet mit een coperẽ plaet om beleyt is datmen dair niet off nemen en mach. Dair oeck. vij. hantbreet offte palmẽ van die stede des luchterenarms cristi inden cruus hanghende is een grote schoer in een steen also groot datter een mensch in leggẽ mach welcke schoer doir dese steen tot onder die eerde ghebosten is doe cristus steerff anden cruce dair oeck die glorioese maghet maria sunt ian eñ sunt maria magdalena mit die ander heilighe vrouwẽ een weynich beneden stonden in die tijt der passien eñ des doots cristi ende dair is oeck volcomen offlaet van allen sunden Onder den berch van caluarien nederclimmẽde te lufterhant staet een ander capell die welcke ghewijet is in die eer onser lieuer vrouwen eñ sunt ian. in die stede golgatha ghenoemt dairmẽ oeck dese voirghenoemde schoer siet nederstreckende van bouen doir all die steen tot onder die eerde als gheseit is. Dair oeck ghevonden wert dat hoofft onses eersten vaders Adam. eñ dair is. vij. iair offlaets ꝛc̃. Mer men climmet niet off mit die processije tot die stede.

Vandenberch van caluarie ghinghen wy voirt mit die processie tot een stede mit een witten steen gheteykent dair die maghet maria bedruckt gheseten heefft doe dat dode lichaem ihesu offghenomẽ wert van den cruce eñ in haire schoot gheleyt wert dat men ter stont begrauen soude ende dair is offlaet van allen sonden Ten laetsten quamẽ wy mit die processie in die capell voirscreuen des heilighen graffs cristi die welcke breet eñ ront is Int middell deser capellen staet dat heilighe graff eñ die steen dairt heilighe graff mede ghesloten was in sunte saluatoirs kercke. in ons heren graff syn. xvij. lampen altroes bernende Ende voir dat graff staet een cleyn capellekijn in welcke staen altijt drie lichtẽ bernẽde Dair is oeck volcomen verghiffnis van allen sunden.

Dair vandaen quamen wy wederom in die eerste capelle der magher maria wt welcke wy mitter processien eerst wt ghegaen waren en weder ten eynde ghecomen. Dair na als die processie ghedaen was so at ende dranck een yghelick als wy dair hadden. dair nae in dat ander deell des nachts ghinghen wy dair wy wouden overall en vandede die heiligbe steden in den tempel. Ende dair waren ghescheicket biechtvaders een yghelijck biechtrede syn sunden op dat by inden daghcraet ten heiligbe sacramente gaen soude. Ende dit was den.xiij.dach in iulio wanneer die pelgrums dat heiligbe sacrament ontfinghen onder die dienste der missen die heerlicke ghesonghen wert opten berch van caluarien. Oer ick mit meer eedele grauen en banrebeeren ontfinghen dat heiligbe sacrament inder nacht in die capelle des heiligben graffs.

Van den wtgane wtten tempell des heiligben graffs ons heeren ende van ander heiligbe steden binnen iherusalem.

Oe dit alle ghecleden en ghedaen was des morghens als die son op ghinc en clairlick schinnende dats optē.xiij.dach in iulio als die doeren op ghedaen wairen woirden wy by namen wtgheropen vanden heydenen die ons dair in ghelaten hadden. Wij wtgaende sagben dair die graffsteden der kersten coninghen zuytwerts in den tempell als by naemen des conincks melchisedech. en des conincks waldani. Item des hartochs godevairt van bulion des eersten conincks van iherusalem welcke by ander kersten coninghen sonder middel in dat selue rijck nae gheuolghet hebben die dair alle eerlicke begrauen sijn. Die welcke iherusalez en dat heiligbe lant doir grote victorie ghewonnē en vā die macht der onghelouigher. lxxxviij. iair en.xix. daghen dair nae verkost beschermt en well ghereegiert hebbē so langbe tottē laestē connick gwido ghenoemt onder welcke dat weder gecomē is onder die heerscapie der saracenen alsē noch hudens daghes als hier nae bet beschreuen sell werden. Item int middel des choors in desen tempell wert ghewesen een steen verheuen vander eerdē hebbende een ront gat een palm wijt off luttell min dairmē seit dattet middell der eerdē is van alle die werlt. In desen tēpell syn oeck veell verscheyden nacien van menschen die in verscheydē stedē des tempel woenē hebbende sonderlinghe ghewoentē en zeeden en onghelijcke sacrificiē en wyse die hem all verblidē kerstē te wesen nochtans hebben sy veell dwalinghe en kettherien dair wy hier nae volcomelicker off segghen sellen Voir die tempell staen drie capellen. die eerste is ghewiet in die eer van allen enghelen die ander ter eeren sunt ian baptist. die derde ter eeren van maria magdalena. in een yghelijcke van dese capellen is vij. iair offlaets ende.vij.carenen. Item by den tēpell affter den berch van caluarien wert ghewesen een breede steen op welck alsmē seit Abraham synē zoen isaac woude gheoffert hebbē Ende dair by staet een zeer oude oliuē boem in welcke Abraham omsiende sach een bock hanghende mit syn

hoornē den welcke offnemede hij gheoffert heefft in die stede syns zoens wt ghebot des enghels Niet ver van dair in die muer des tēpels wert ghewesen een altair in die muer ghemaect op welcke Melchisedech gheoffert heefft syn sacrificie bewysende te voiren dat noch cristus dair nae in dese stede een warachtighe offerhande doen soude in den cruce Item voirdē tempel.x.treden is een steen gheset tot een teyken dat cristus draghende syn crus van weemodicheit eñ trancheit dair neder viell opter eerden on der syn crus dair wert oeck een ander steen ghewesen by die muere welcke noch merckelycke teykenē heefft des bloets ons heeren ihesu cristi

Des anderen daghes dats optē.xiiij.dach in iulio doe wy misse ghehoort hadden in sant ians hospitaelk hebben wy versocht die heilighe steden naeuolghende den gardiaen ende sommighe vā synre broederen die ons die steden wysen Also voirtgaende doir die lā ghe wech die cristus ghinck doe hy gheleydt wert wt pylatus huus totter stede dair hy ghecruust wert Doe quamen wy tot dese heilighe stedē soe sy hier nae beschreuen staen Itē tot dat huus der heiligher vrouwen verona welcke sestalffhondert treden staet vā pylatus huus dair cristus ghedruckt heefft dat beelde syns aensichts inder seluer vrouwē doeck dat huden te romē is Itez van dair quamē wy totten rycke mans huus die begrauen is inder helle als in dat euangelio staet Item dair nae quamen wy tot een scheydt wech dair veelk vrouwen stonden die onse heere ihesum beschreyde doe hy gheleit wert totter doot.tot welck ihesus spraeck ghy dochteren van iherusalem en wilt niet screyden op my Mer ouer v seluen ende ouer uwe kynderen Item vandair quamē wy tot noch een scheyde wech dair die stede staet in welcke die ioeden ghedwonghen hebben Symon cyreneū als hy quam vanden dorp dat hy draghen soude dat cruus affter iheſum Itez doe quamen wy tot die stede dair die maghet maria stont wanneer sy te gemuet quam hairē lieuen zoen dragen de syn cruus in welcke stede maria van grote droeffnis van hair seluen wert in der seluer stede heefft sunte helena een kerck ghemaect die nu heelt vervallen eñ verdoruen is Nochtans en mach in die selue stede niemāt vanden heydenen timmeren by miracule van god alsmen gheloefft. wantet dicwill begonnen is eñ altoes ghevonden wert datter gheen timmeringhe bliuen mach Item wy quamē tot een straet offte steech dair een stenen boghe staet ouer die straet eñ wech op welck boghe sietmē twe witte breede stenen op die een stont cristus als hy verordelt wert totter doot. Ende op die ander stont pylatus als hy die sentencie gaff teghen cristum dat hy ghecruust soude werden. Item wy quamē tot pylatus huus in welcke cristus ghegeselt wert ghebonden gheslaghen ghecroont eñ veelk onrecht eñ versmadenisse ghedaen wert. In dit huus en wert niemant vanden pelgrums inghelaten dan om sonderlinghe gunste alleen offte heymelick Also quā ick oeck dair in mit luttell edele personē

om ghelt dat wy dair off gauē Item tot herodes huus dat ter lufter hant staet van pylatus huus opgaēde in welck cristus ingheleydt woir herodes ghebrocht wert eñ van den ioeden beschuldighet ende ten laetsten van herodes versmaet wert eñ hem een wit cleet aenghedaen wert tot bespottinghe Ende dair nv is een scoolder onghelouighen kinderen. Item van dair quamen wy int huus dair maria magdalena alle hoir sunden vergheuen worden.

Van salamons tempelt.

Item van dair quamen wy tot die stede dair wy Salamons tempelt van buten aenghesien hebben die ghetimmert is mit ronden wercke eñ griecsche maniere zeer hooch eñ breet mit loot ghedect mit wtghehoudē costelijcke stenen ghemaect. Opten omganc des tempels hebben die heyden een maen gheset off sy in eclipsi wair ghelickerwijs sy pleghen te maken in alle hoire kercke in welck inganck sy ghemeenlic een halue maen setten. Voir dese tempelt is een breede effen plaets mit marmoersteenen beleyt. Item by dese selue tempelt is een langhe kerck mit loot ghedect die voirtijts porticus salomonis ghenoemt was. Mer als iherusalem was onder die heerscapie der kersten wert die kerck ghenoemt nader magher maria also dat sy ghenoemt was een tempel der magher maria In dese tempelt hebben die saracenē. viij. hondert lampen altijt bernende Eñ in salomons tempelt. vij. hondert lampen want dat porticus voirghenoemt is groter dan salomons tempelt By desen tempelt heefft die zolldaen die nv regiert ghemaect een nywe kercke offte muschkeam in welcke ick gheweest heb opten dach der heiligher maghet prayedis ende altijt barnen dair. lxxxviij. lampen Dese kerck is zeer groot Item onder die voirghenoemde kerck onser lieuer vrouwen die porticus salomonis ghenoemt is dair is een tymmeringhe onder die eerde wonderlijcke eñ breet also datmen dair well soude in setten. vj. hondert perde. Dese selue kercke houden die heyden in. eñ sy laten niet lichtelick die kerstē dair in comen. Item die saracenen hebben salomons tempelt in grote eere gheen onreynicheyden dair in verhenghende want sy gaen dair in mit blooten voeten eñ noemense een heilighe steen eñ niet den tempelt gods. om dese reden want int midden des tempels is een cleyn steene mit yser om betralliet als ons die versaecte kersten die wy mamelucken heeten. gheseyt hebben Gheen saracenen offte heyden vermeet hem desen selue steen in enigherwijs te ghenaken Si comen nochtans van veere landē versoeckende deuotelick desen steen. want men leest veelt wonderlicke eñ grote wercken die opten selue steen gheschiet syn Inden eersten melchisedech die preester des ouersten gods offerde dair op wijn eñ broot Item iacob die patriarch lach by dese steen ende sliep ende sach in syn slaep op dese steen een leer staende welckes leers hoocheit die hemelt rakede ende sach die enghelen op dieleer op ende off climmen. Item dauid heefft

in Salomons tempel 700. pilers. 800 lampen

Salomons tempel pilers. 88. lampen

gheſien een enghelt ſtaende op deſen ſteen hebbende een wrghetoghen zweert. Item op deſen ſteen hebben die prieeſters des tempels offerande gheſet welcke offerhande dat vuer van hemel comende all heelt verbrãt heefft. Item ieremias die propheet alſmen ſeyt heefft die arche gods mit miraculẽ beſloten in deſe ſteen in die tijt des gheuanghenſſe der ioedẽ in babilonien ende heefft gheſeit doir die gheeſts der propheeten dat deſe ſtede onbekent ſoude bliuen tertijt dat god ſyn volck ontfermen ſell hier om vermoden veelt menſchen dat noch die ſelue arcke dair in beſlotẽ is. Item op deſe ſteen wert criſtus gheoffert inden tempel wanneer die rechtueerdighe ſymeon hem ontfenck in ſynen armen. Item op den ſelue ſteen heefft ihesus gheſeten int middelt der doctoren als hy .xij. iair oudt was hoirende ẽ vraghende den doctoren. Ẽ dair nae als hy .xxx. iairẽ oudt was heefft hy dicwilt dair op gheſeten prekende den volck. Item van ſalomons tempelt ſeyt die heilighe ſcrifft veelt eerweerdighe dinghen die welcke hier niet van node is all te vertellen. Dair nae quamen wy tot iunte ſteuens poort d air hy doer gheleydt wert niet veer vandaen wert hy gheſteent. Dair ſiet mẽ oeck die ſtede dair gheſtaen heefft iunte pauwels die toe ſaulus ghenoemt was hoeneer die ioden iunte stuen ſtenẽ de hoir cleederen by hem neder leyden. Dair wort ons oeck gheweſen die gulden poort doir welcke criſtus opten palm dach ſittende opten ezell in iheruſalem reet. Men laet dair gheen korſten menſchen comen nae by de ſe poorte. mer soe vie vanden pelgrums aenſiende deſe poort tot den ſelue syn gheber doet verwerff verghiffnis van alle ſyne ſunden.

Van dat nedergaen inden dall van ioſaphat.

Daer nae ghinghen wy neder in dat dall ioſaphat totten torrent Cedron welck torrẽt des ſomerdaghes ſonder water is. mer alſt inden lenten is eñ by ſonder omtrent die vaſten ſoe is dair veel waters in. Item op die ſelue heefft helena een ſtenen brug doen maken ouer den torrent dair dat hout lach van welcke dat cruus ons herẽ ghemaect wert Men ſeit dat dit ſelue hout dair gheleghẽ heefft tot een ouergaincke ouer den torrent dair die coninghinne ſaba niet ouer gaen woude noch ſy en woude dair niet op treden mit hairen voeten. want ſy bekẽde inden gheeſt dat die verloſſer der werlt aen den ſelue houte den doet ſmaeckẽ ſoude Niet veer van dair quamẽ wy tot een kerck van onſer lieuer vrouwen in welcke ſtaet dat graff onſer lieuer vrouwen deſe kerck is zeer groot eñ ouerwulfft. In deſe kercke gaet men neder .xlviij. trappen eñ dair is dat graff der glorioſer maghet maria in een witte marmorſteen ghemaect een weynich wyder dã dat graff ons heren eñ men mach dair misſe doen ghelicker wijs als op dat graff criſti. Ẽ heefft twe doeren dairmen wt ende in gaen mach Dair wert dat ombeuleete lichaem der glorioſer maghet marie vã die apoſtelen eerlicken int graff gheleyt Mer opten derden dach alſt minlick te gheloven is ſoe wert dat heilighe

lichaem op gheuoert inden hemelk en̄ dair mit die ziell doir die saligh verrijsenis verenigbet. dair is verghiffenisse van allen sunden.

Vanden berch van oliueten. en̄ van die heiligh stede die dair syn int opgaen.

De wy ghinghen wt dese voirghenoemde kercke aen die lusster hant quamē wy aen die voet des berchs van oliuetē van welcke een wenich opgaēde quamē wy tot die stede onver een hoeck steenroedse dair cristus dividende zeer bedruet ghewest is en̄ syn zweete ghewoerden is als dropelen van bloet nederualiende opter eerden Dair sietmē oeck den steen op den welcken die enghell' staende cristū ghesteret heefft. Vandair nedergaende soe veer alsmen mit een steen werpe mach quamen wy tot die stede dair cristus sunte peter sunt iacop en̄ sunte iant liet bliuē seggbende hē sit hier soe langhe dat ick gae en̄ bidde Vandair reyse wy weder op tot die stede dair sunte thomas die apostell' alsmen seyt ontfinck dat gordell der glorioser maghet marie doe sy opghenoirt wert inden hemelt. Van dair voirtgaende ghinghen wy inden hoff dair cristus ghevanghen wort ende dair petrus malchus syn oor off stoech Dair by wert gheroent die stede ghetey kent mit stenē dair iudas cristū mit een cusse den ioeden ghelēuert heefft en̄ dair die ioeden als hē cristus vraghede wie socket ghy afterwert ouer vielen op hoir rugghen. Noch hogher opgaende quamen wy tot die stede van welcke cristus siende die stadt van iherusalem opten palm sonnēdach ghescreiet heefft seggbende wairt saeck dat ghijt bekent had soe soudt ghy oeck screyē Vādair wat hogher op climmende quamē wy tot die stede dair die enghell ons herē als gheseyt wert brochte marie die gloriose maghet een palme en̄ voirkondichde hair den dach in welcke sy sterue soude Vandair een weynich voirtghegaen in dat op climmē quamē wy op een hoeuel welck galilea ghenoemt is Ende dit is die selue stede vandē welcke die enghel voirtkondighende die verrisenis cristi den discipulen gheseit heefft. by sel voir v gaen in galilea dair selt ghi hem sien alē hy v voirseit heefft. Want cristus syn discipulen voir sin passie beloefft had seggbende. Nae dat ick verresen sell wesen selck ick voir v gaen in galilea dat is op dese voirsede stede en̄ niet in dat lant van galilea welcke veer van dese stede ghelegben is Ten laesten quamē wy op dat hoochste des berchs dair staet een kercke op die stede ghetimmert van welcke cristus dairt syn discipulen saghen opghevaren is inden hemelt ende die wolcke heefft cristum ontfanghen van horen oghen In dese selue kercke by den ingang is een steen op welck cristus staende opghevaren is inden hemel in welcke steen datmen noch die voetstappen cristi dair inghelaten siet ende by sonder vanden rechter voet. Die stede des hemelvaerts cristi is ghelegben van iherusalez drie ghemeen milen ende dair by is een stede van welcke datmen sien mach dat dode meer dair hierwoirmaels viff steden ghestaē hebben als So

Doma ende gomorre ende die ander die mit dat lant dair by leggghende dair nae in een wraecke der sonden teghen der naturen versonken syn. Dat dode meer leyt .vij. milen veer van dese stede nochtans schynt dat nauwe een halff myl vandair te wesen

Vanden heiligghen steden inden offgane van den berch van oliueten.

Oer een ander wech weder offgaende van den berch vā oliueten quamen wy ten eerstē in een kercke dair sunte pelagia in rustet dair sy oeck doe sy leefde die alre strengste ēn scerpste penitencie ghedaen heefft Vandair een weynich nae quamē wy in dat dorp Bethphage van welcke cristus gheseyt heefft twe discipulen in iherusalem op ten palm sonnendach seggghende tot hem Gaet in dat castell dat teghen v is ēn ter stont selt ghi vinden een ezellin ghebonden ꝛc. Vandair niet veer quamen wy in die kercke des heelighen euāgelist Marcus in welcke stede die heiligghe apostelen nae den hemeluairt cristi ghemaect hebben die .xij. articulen des heiligghen kersten gheloffs elck een sonderlinghe artikel wtsprekende sonder twiuelck doer die gheest gods hem dat ingheuen de Niet veer van daen staet een ander verualten kercke op die stede hier voirmaels gheset dair cristus syn discipulen gaff een manier hoe sy bidden souden seggghende als ghi bidt seggghet aldus Vader ons die bist in den hemelk. Vandair een luttelk opgaende quamen wy tot een steen op welcke die glorioese maghet maria ghewoenlick was te rusten als sy dese heiligghe stede doirgaende ēn alre deuotelicste vandede dicwilk vermoeyt was Dair nae ghinghen wy off tot die kercke van sunt iacop die minre die welcke die eerste biscop van iherusalem was In dese stede openbair de cristus nae synre verrisenisse den seluē apostel in welcke hy oeck begrauen gheweest is hoeweelk hy dair nae vandaen gheuoirt is want die ioeden als hy predicte ende bewijsde cristum den zoen gods te wesen hebben hem vanden pinakelk dats vant ouerste des tempels ghewoirpen ēn als hy noch volstandicht cristuz prekede soe heefft dair een dat breyn wt syn hoofft gheslaghen mit een vullers stoecke. Niet veer van dair staet dat graff des propheets zacharie van welcke wy reysden ēn quamen tot die stede dair wellicer gheslaen heefft dat dorp Bethsemani

Van die heiligghe stede in dat dall onder den berch van oliueten.

Ten laesten quamen wy in dat dall dair een toern staet in welck als men seyt Absolon begrauen was ende dair is een groten hoep stenen. want die heydene dair verby gaende werpen dair stenen inden toern doer een veynster alsoe verwijtende ende een vraecke doende ouer die ongheboersamicheit ende wederspanicheit Absolons te-

ghen syn vader Dauid den welcken verdreuen wter Stadt hy verual
ghede Alsmē leest in dat andere boeck der coninghen in dat. xv. capittel
eñ in die drie nauolghende capittelen. Van dair coemtmen in dat dall
Silde in die voet des berchs van olyueten ter kufferbant wert die stede
ghewesen dair iudas hem selue verhanghende int middel ghebozsten
heefft Alsmen eerst in dit dall Siloe coemt vyntmen dair een schone
ende cluer fonteyn een weynich onder die eerde opspringhede dair die glo
riose maghet maria dicwill in ghewasschen heefft die doecken in welcke
sy hair lieue kynt ihesuz als hy ionc was inghewonden heefft Vandaen
quamen wy tot dat bat Siloe tot welcke cristus den blynt ghebozen
was doe hy slyck makede van spekelt ende syn oghen dairmede besmeert
hadde gheseyt heefft. seggende gaet ende wasschet v in dat bat Siloe
die ghegaen heefft ende hem ghewasschen heefft ende siende wederom ghe
comen is welcke historia lanck vertelt wert in sunte ians capittel. Dō
dair reysende hebbē wy ghesien die stede by een boem dair ysaias die pro
pheet mit een houten saghe ouermidden doir ghesaecht wert wt ghebot
des conincs Sedechie ende dair is nv een weermoes hoff Dair syn oeck
veell gaten offte hoolē culen in welcke die apostelen eñ meer andere heilī
ghen hem selue verborghen hebben om die vrese der ioeden. Van dair
ghegaē quamē wy totten acker Acheldemach dats tottē acker des bloets
die vercofft was om die. xxx. silueren penninghen om welcke cristus
vercofft ende gheleuert wert tot een stede in welcke die pelgrums begra
uen soude werden drie van die penninghen syn soe goet als een ducaet.
Ende dese voirghenoemde acker is mit vier mueren ombesloten offt een
toorn wair bouen mit een ghewulfft ouerdect hebbende. vij. gaeten van
bouen onderscheyden doir welck gaeten die dode lichamē der kersten dair
in ghewozpen werden Ende die heilighe vrouwe helena heefft desen ac
ker aldus besluten laten. ende desen acker is vyfftich voeten breet eñ twe
endeseuentich voeten lanck Als wy all dese steden versocht hadden qua
men wy wederom tot iherusalez wy waren vermoeyt vant reysen doir
soe veell weghes ende het was ter stont maeltijt. als die ghedaen was
rustede wy onse moede leeden

Van die reyse tot bethleem ende van die steden dair by leggende.

Es anonts opten voirghenoemden dach dats die. viij. dach in
iulio die welcke der apostelen verscheydinghes dach was reisdē
wy opten berch van Syon tot die broederen dair wy vonden
ezelen bereyt dair wy opsaeten eñ reysden tot bethleem dat vyff milen
van iherusalem leyt Als wy van iherusalem twe milen ghereyst warē
quamen wy tot die stede dair die sterre wederopenbairde den heilighen
drie coninghen die hoir verborghen was doe sy in iherusalē ghinghen
van welcke mathens seyt Die sterre welcke die coninghē saghen in dat
oest ghinc voir hoir soe langhe datse quam eñ stont bouē die stede dairt

kijnt was. Dair nae quamen wy tot een kercke ghetimmert op die stede in welcke men seyt dat habas die propheet gheboren was Niet veer van dair wert ghewesen die stede dair die enghell gods Abacuc den propheet by den hair nam en voirden in babilonien en sette hem neder by die cuyl der lewen in welck daniel die propheet was den Abacuc mit die spise en dranck des waters dair ghebrocht ghespijst heefft. Dair by is die stede dair iacob die patriarch alsmen seit ghewoent heefft dair oeck dat graff is van Rachell syn huusvrouwe onder een eykelboem nae. Van daer reysende in bethleem quamen wy tot een ouerschone kercke in die eere der heiligher maghet marie ghewijt die. cc. en. xxviij. voeten lanck is en. lxxx vij. voeten wijt is Ter stont als wy dair ghecomen waren soe deden die minnebroeders een processie die wy van stonden aen navolghde draghende bernende keerssen in onse handen. Inden eersten quamen wy doer die omganc des cloosters tot een altair dair is die stede dair cristus besnede wort Dair nae ghinghen wy voirt tot een ander altair dair is die stede dair die drie coninghen toebereyde die ghifften en gauen die sy cristo offeren souden. Van dair ghinghen wy een deel trappen neder in een suuerlick cleyn capellekijn by welcks hoechaltair is die stede dair cristus gheboren wert dat hieruormaels een verwoest huus was Dese stede is sekerlicke altheilichste dair die craem vrouwe die salighe maghet maria voirtghebrocht heefft die zoen der rechuerdicheit den ouersten coninck.
Vandair voirtgaende quame wy tot een ander altair wtghehouden onder een steenrudse dair die heilighe drie coninghen onsen heer ihesu. gout wierocck. en mirre. gheoffer hebben. Voir dat voirghenoemde altair is die stede dair die cribbe stont in welck die alre salichste maghet en moeder maria hairen gheminden zoen doe hy gheboren was ingheleit heefft ghewonden in snode doeckelkijns Affter dit voirghenoemde altair hebbe langhe tijt onbekent gheleghe veelt lichame der onnoselder kinderen die van herodes ghedoot waren Van dairwederom kerende inden omganc des cloosters ghinghen wy een deel stene trappen op in een ander capell ghewiet in die eere des glorioesen leerres sunte iheronimus dair oeck syn lijchaem langhetijt begrauen lach tertijt dattet ten laetsten te Romen tot sunte maria maioer ghenoeirt wert. In dese selue stede heefft die glorioese ende neerstighe doctor ende leerrer der heiligher kercken die bibell ouer gheset van hebreus in latijn en griecx en heefft dair langhetijt ghewoent en syn grote deuocie en omganc offte conuersacie all dair ghehat Niet veer van dair is een ander altair dair sunte Eusebius een discipel des heilighen mans sunte iheronimus en een neerstich nauolgher begrauen gheweest is. Vandair wtgaende quame wy veer inden omganc des cloosters voirghenoemt dair wy doe die processie ghedaen was ons rusteden en aten en droncken en bleuen dair tot nae mydernacht want dair nae deden die broeders missen in dese voirghenoemde stede tertijt toe dattet

dach wort. Hier nae staet volcomelijcker beschreuen van Bethleem ende van die steden die dair by leggben.

Vant wederomkeren wt Bethleem tot iherusalem

Opten.xv. dach in iulio des morgbens reysden wy wederom wt Bethleem tot iherusalem doir een ander wech Mer wy worden gbelaecht vandē heydēnē dat onse leydsludē well wisten eñ onse gbeleydē ons niet en batede soe quamē ons aen die van arabien ende dwongben ons off.xxiiij.ducaten die wy dair gauē dat wy ons lijff behielden Int wederom comē quamē wy tot een veruallen kercke die sunt nicolaus ghenoemt is dese staet van Bethleem een mile dair alsmē seyt sunt pauwels die eerste heremijt eñ sunt eustachius begrauen gheweest syn Dair by staet een ander kercke ghenoēt tot onser vrouwē op die stede dair doe cristus gheborē was die enghel tot die herdeckyns sprack. Ick kondighe v grote blijscap want ons is huden geboren die salichmaker der werlt Wt dese kercke en mach gheen steen vāden heidēnē doir enigher hande cracht ghenomē werden noch mit gheen cloecheit offte konste offghebroken werden Die hē dat vermeten te doen sy werden ter stont ghe plaecht off sy steruē hastelick eñ dair en moghē gheen beesten als peerdē off ezelē die stede ghenaken sonder perickel alswy inder wairheit gheboirt hebben eñ ons gheloefflic gheseyt is. Dair by staet oeck grote oliuen bomen in die stede dair mitten voirghenoemden enghell doe cristus geboren was een grote menichte des hemelschen heers louende ende seggbende Gloria loff ende eer moet syn god inden alre hoochsten. Niet veer van dair staet een capelle in die stede dair die enghell des heren openbairde ioseph in syn slaep seggbēde Staet op neemt dat kijnt ende syn moeder ende vliet in egipten eñ weest dair soe langhe dat ickt v seggbe. Dair is oeck dat graff der .xij. propheten. Dair is oeck een berch dair dauid Goliam den ruese mit een slingher ende steen nedersloech. Dair is oeck den acker Boos dair die selue dauid dootsloech den lewe ende den beer Van dair quamen wy tot zacharias huus inden welck maria nae die enghelsche gruete doe sy cristum ontfanghen had gaende doir die gheberchten mit groten haste inghegaen heefft ende gruetede Elizabeth eñ heefft ghemaect dat alre suetste sanck. Magnificat anima mea dominū Bouen inden seluen huse heefft weleer een kercke ghestaen die nv heelt veruallē is op die stede ghesticht dair zacharias vervult mittē heiligbē gheest ghepropbetiert heefft seggbende Ghebenedijt sy den heer god van israbell want hy ghevandet heefft ende die verlossinghe syns volcs ghedaen heefft. Dair hy oeck eyschende een scriftafell. ghescreuen heefft van syn zoen Johannes is syn naem Dair by wert gheweesen die stede in welcke die voirloper cristi sunte Jan babtisten geboren wert dair heefft hieruoirmaels een kercke gheweest die huden des daghes

verdoruen is dair die beesten peerde ende ezelen instaen dair nae quamē vy tot dat huys des rechtuerdighen eñ godvruchtighen Symeons die cristum doe hy gheoffert wert inden tempell in syn armen ontsanghen heefft seggende Heer laet nv v knecht rustē in vrede ⁊c. Een weynich dair nae quamen wy tot een clooster twe milen van iherusalez dat ten heilighen cruus ghenoēt is dair griecsche monicken in woenen in welck by dat hoghe altair een boem ghestaen heefft alsmen seyt van welcke dat he ilighe cruus ghemaect gheweest is. By dit clooster sietmen dat wele er ghestaen heefft die wtghenomen schone ende besloten hoff Salomons Van dair reysende tot iherusalem saghen wy een clooster in een dalk dat tot sunte Sabba ghenoēt is die welcke hieruoirmaels een abt gheweest is van dit selue clooster datter veelt monicken in wairen. der welcker ghetalt somwilen tot. xiij. dusent ghecomen is. Opten voirsey den dach als die. xv. dach in iulio quamē wy wederom te iherusalez omtrent by die vrede des naktijts als wy ghegheten hadden so rustede wy een weynich want wy des nachts dair nae anderweerff inden tempell des heiligen graffs ons heren ingelaten soude werden alsmen seyde. want die pelgrums van onser ghewoenten drieweerff ingelaten werden in den tempell des auonts te. vij. vren waren die doeren op ghedaē eñ wy ghingen dair in ende bleuen dair die heele nacht ende een yghelicke versocht die heiligue steden soe dat hem beliefde Inder dagheraet des anderen daghes dats des. xvj. daghes in iulio veelt van onsen edele medepelgrums aennemende die ridderlicke oerde eñ doende alle die dinghen die dair van ghewoenten toe staen heymelick den heidenen die dat niet welt lyden en moghen syn sy ridders gheslaghen. Als dese dinghen all ghedaen warē den die voirghenoemde broeders missen int heilighe graff in die stede dair cristus ghecruust wert dats op den berch van caluariē Als dit ghedaen was soe ghinghen wy wtten tempell weder in onse herberghe dair wy aten ende rustede ons want wy moesten noch van den selue auont in Bethanien Rijden.

Van die wtuairt van iherusalem tot Bethanien

Opten selue dach dats den. xvj. dach in iulio omtrent vespertijt reysden wy van den berch van Syon eñ quamē op onse ezelen in bethanien dat affter den berch van oliuetē leyt. iij. milen vā iherusalem. als wy dair inder kercken quamē saghen wy dat graff dair lazarus. iiij. daghen doot in lach den iheſus vāder doot verwecket heefft Niet veer vandair staet dat huus Symons die malaetsche die iheſus bat dat hy mit hem eten soude eñ als iheſus dair sat ten eten quā maria magdalena brenghende mit hair een bus mit costelicke salue eñ staende by die voeten ons heren sonder op houden heefft sy ghecusset syn godlike voeten mit ontbonden hair ende heefftse nat ghemaect mit haire tranen ende ghedroecht mit hairen haer. Dair by staet dat huus marthe

die iheſum die wilt ontfenck in hoir huus Ende ſunte maria magdalenen huus doe wy dese ghesien hadden toghen wy weder om tot iherusalem. Des anderen daghes dats die.xvij.dach in iulio makede wy een ouerdracht ende voirwairde mitten heren van iherusalem om een vrij gheleyde totten berch van Synai ende van dair totte hoff des balsames van welcke in dat anderde deel dese boecks meer gheseyt wert.

Vanden wtgane van iherusalem totten iordaen.

Opten .xviij. dach in Julio beſtonden wy te reysen totten Jordaen hoewel dat wy veel vexerstoots hadden. eñ dair reysden mit ons sommighe vanden broeders des berchs van Syon ende wy hadden mit ons ghenomen in onsen wech heydenen die ons gheleyden om dat volck van arabien datter ons niet beroue en soude dat welck ons veel ghelts costede. Wy reysden ouer den berch van olyueten nae Bethanien ende quamen ten laetsten tot een huus dair in verleden tyden een clooster gheſtaen heefft. huden ghenoemt terra russo in ytaliaensche spraecke dats in latijn terra rubea gheheten eñ staet. viij. miken van Bethanien dair is die stede in welcke Joachim onser lieuer vrouwen vader ungbinc doe hy van Abiathar den biscop mit syn offerhande wten tempel verstoten wert als onvruchtbair ende vermaledijt inden weet moysi doe ioachim aldus beschaemt ende versmaet was ende woude hy niet wederom thuus gaen scamede hem voir syn mede borgheré mer hy blieff by synre herderen soe langhe dat die enghell gods hem gheboet dat hy thuus soude gaen eñ dat anna syn huusvrouwe ontanghé soude een dochter welck maria soude heeten Van dair reysden wy doer die ghe berchten. vij. milen tot Jherico dit is die selue wech dair off gheschreuen staet inden euangelio hoe dat een mensche off ghereyst heefft van iherusalez tot Jherico ende quam onder die moerdenairs nē. Opten dach van huden is dese selue wech zeer sorghelick Jn iherico heefft onser god veel ghedaen al men leest bysonder in zacheus huus in welck hy ontanghē was dair zacheus hem zeer off verblijt heefft dat hy alsulken grotē gaest mochte hebben. Jtez voir Jherico wert die stede gheweſen dair die blinde gheropen heefft o iheſu dauids zoen ontfermt mijnre hoe well datter die scharen der menschen hem verboden die blinde riep alt meer ende hy wert ter stont ziende. Jn iherico bleuen wy enen nacht des morghes reysden wy totten iordaen die .vj. milen van Jherico leyt ende wy quamen tot die stede dair cristus ghedoopt wert van sunt Jan baptist dair wasschede wy ons ende baden ons inden iordaen eñ begheerde ghereynicht te werden van alle onse sunden want dair is volcomē verghiffenis van allen sunden.

Je Jordaen is een edele vloet inden iodensche lande die van

twe fonteynen van welcke die een Jor ghenoemt is Ende die andere dan iordanis ghenoemt is. Dese iordaen heefft hair oirspronck onder den berch lybano scheydende dese twelantscappen als Arabien en Indeen en vloeyet doir veell omweghen by iherico en coemt in dat dode meer dairt heell verslonden en verteert wert. Dese vloet is altijt inden weyt bouwe die inden lenten in palestina plach rijp te werden groter dan op een ander tijt dat coemt van die opwellinghe des stoffreghens sauonts en van die smeltinghe des snees als ghescreuen staet in dat derde boeck Josue dair aldus ghescreuē staet Jordanis heefft hem seluē vermulticht tot syn ouerste in die tijt des bouwes nē. Dit water heefft weell sonderlinghe vrijheyden. Want inden eersten onderscheydet dat lant der ghelouigher heydenē van arabyen Dair nae wanttet hē seluen ghecopent heefft voir den kinderen van israhell en hair een doirgane ghegheuen heefft totten lande vā bekoffren in die teghenwoirdicheit des arcken gods en des volcs heeffret hē seluen ghedeylt als ghescreuen staet Josue in dat derde capittell. Item want dit water heefft off ghewasschen en ghereynicht die lazarije Naaman syri als ghescreuē staet int wijffte boeck der coninghen int wijffte capittell Item want dit water ouermidts syn scheydinghe heefft ghetuych ghegheuen die heilicheit helye en helyzei wanttet hoirbeyder ghebot ghehoursamich gheweest is alsmen leest in dat vierde boeck der coninghen int andere capittell Jtē wanttet dat yser teghen die natuer van andere wateren niet verborghen heefft in syn gront mer bouen opt water wtgheworpen heefft op dat die propheet diet verloren had weder nemen soude alst openbairlick ghescreuen staet in dat vierde boeck der coninghen int seste capittell. Item wanttet verdient heefft gheheilicht te werden van dat beroeren des alre heilichsten lichaems ons heren iheſu cristi doir welcke die wateren crafft ghegheuen heefft ons vederleuen dich te maken en dat sacramēt des menschelicken salicheits in water ghe schicket heefft te ghescheen. Item want inden iordaen sunt ian baptiste verdient heefft die hemelen open te sien en die stemme des vaders te horē hy heefft oeck als hy cristum doopede bekent dat verborghen werck des heilighen drieuoudicheits als den vader inden stemme den zoen in menschelijcke natuer en den heiligh gheest in een ghedaente des duues Als ons lucas beschrijfft in syn anderde capittell Vandair toghē wy tot sunt ian baptistē kerck ghetimmert in die stede dair hy voirmaels ghewoent heefft inder woestenie. Dair heefft voir dese tijt een clooster ghestaen dair griecysche monicken in woende mer het is nv alt heell verdoruen Dair heefft sunte ian siende dat iheſus tot hē quā om van hē ghedoopt te werden wysende mit syn vingher. ghesproecken Siet dat lam gods datter draeghet die sunden der werlt. Dair is oeck die stede van welcke helyas op een vuerighe waghen opgheuoert wert inden paradijs Niet veer

van dair ter kufterhant ſtaet een cloſter op die ſtede dair ſunte Jheronimus alſmen leeſt die alre ſtrengſte penitencie ghedaen heefft. dair ruſtede wy een weynich dat wy vā dair tot dat dode meer ſoude reyſen wy ſochten nochtans eerſt dat dall eñ wy ghinghen dair in. dair hier voermaels ſunte Sabba abt gheweeſt is int cloſter int welcke alſmen ſeit. xiij. duſent monicken warē als voirgheſeyt is Eñ alen ſyn dair gheen offlaten nochtans ghinghen wy dair wantet cloſter niet veer en ſtont van ons

Dair nae reyſden wy tot dat dode meer dair in verliden tiſden Sodama Gomorra eñ meer andere ſteden gheſtaen hebben dair en is oeck gheen offlaet Oer van dit meer eñ die ander voirghenoemde ſteden ſelmen hier nae volcomelicker ſeggen In dit dode meer vijntmen een ſerpent die tyrus ghenoemt is van welcke men die driakell off maecket. Ende deſe ſerpente is een halff elle lanck eñ ſoe dick als een vingher mit veelderley verwen ouergheteykent die onder een ghemenghet ſyn. Ende is blint eñ alſo vol ſcadelicke venijnts datmen die mit gheenreley medicinen helpen mach die dair off gheteikent wert dan datmen dat lit off ſnyder datter gheraect is Alſmen deſe ſerpent vanghen wil ſoe maectmen hem tornich ſlaende mit een roedekijn wairom ſyn hoefft ende ſyn ſtert groff zwellen om dattet venijnt wt alle ſyn lichaem loepet in dat hooſt eñ ſtert die welcke hē ter ſtont offgheſlaghen werdē mit een ſlach Anders en ſoude dat venijnt datmen dair wt haelt niet dueghen. Dan dat ghebot des ſoldaens en moetmen nerghents deſe ſerpent tyrus brenghen dan tot. Althair dair die ſoldaen woent dair vijntmen alleen deſe ſerpent tyrus te coop. Vandair wederom ghecomen te iherico. quamen wy totten berch quarentena ghenoemt eñ wy clommen op tot die ſtede dair criſtus gheuaſt heefft. xl. daghen eñ. xl. nachtē dair ſtaet een capell in een ſteenroedſe ghehoudē tot welck zeer ſorghelick is op te climmē eñ weder off te climmē eñ zeer zwaer wāt ſy hoech ſtaet. Wairom die pelgrums ſelden dair boue op climmē. mer wy warē opt hoochſte des berchs doir grotē arbeyt eñ ſorghe van welcke weder off climmēde quamen wy totte vloet helizei welcks water bitter eñ onvruchtbair gheweeſt is dat helizeus weder ſuet eñ vruchtbair ghemaect heefft welcke vloet leyt aen den voet des berchs by welcke wy ſittende gheſetē eñ ghedroncken hebbē want wy vermoeyt waren vandē arbeyt op eñ off te climmē Dit water vloeyt wten zuyden by die ſtede galgalē tot iherico eñ dair vloeyt ter tenlaeſtē inden iordaen. Als wy ons dair wat gheruſt eñ vermaect hadden reyſden wy wederom tot ihеruſalez. Vanden andere ſteden deſes weghes eñ mede van den ſteden by dat dode meer eñ by iherico is hier nae meer beſcreuē. doir deſe wech te reyſen ſonder heydeſche leydſludē eñ beſchermers en vermeten hem gheen pelgrums te doen want die arabes leggen in deſe woeſtenije verborghen eñ berouen die wilden menſchen.

Doe wy dese voirghenoemde stede versocht'en besien hadden veel van onse pelgrums hebben hem bereyt wederom thuus te reysen Mer wenich dats.xviij.van alle die pelgrums bleuen mit ons die welcker harren god gheraect had die wouden te samen mit ons tot die glorioese magbet ende edele martelairster sunt katherijn reysen. Doe die.xxj.dach in iulio aen quam welcke sunt maria magdalenen dach was omtrent den auont soe reysden die ander pelgrums weder om tot Rama en van dair te iapha dair een yghelijck weder in syn galeye ghinc. Nae dat dese ghereyst waren bleuen wy noch.xxviij. daghen te iherusalez als dese daghen om ghecomen waren en wy dat ons van node was bereyt hadden en wy onse leydsluden hadden soe hebben wy den zwaren en arbeyliken wech totten heiligben berch van Synai aenghenomen Mer therwijll dat wy te iherusalem ghebleuē waren hebben wy dicwijll en menichwerff all die heiligbe steden versocht mit grote neerstichcit doersyende en ondersoeckende Want wy worden noch twewerff om bedes willen en om ghelts willen in den tempell des heiligbē graffs ons heren inghelaten. Also dat wy dair wijffwerff in gheweest hebben. Soe quamen wy oeck doir gauen heymelick twewerff in pylatus huus en hebbē neerstelick doersien die stedē dair cristus ghegheselt.ghecroont ende veroerdelt wert datmen hem crucen soude. en dair is voltomē verghiffnisse van allen sunden Wy versochten en saghen in die tijt veel andere heiligbe steden die onse medebroeders niet ghesien en hadden. wāt van die grote hettē die doe was en mochten wy niet reysen doir die woestenyen tot den berch van Synai en dairom bleuen wy langher te iherusalem Als aenstaende was sunt anne dach die opten.xxvj.dach in iulio was.doer cloecheit en behupt eens heydens quamē wy dat wy heymelic in sunt Annen huus ghelaten worden dair heefft hiervoirtijts een suuerlycke kerck ghestaen die in haire eer ghewijet was den die heydenē nv tot hoeren behoefft hebben dair sy hem seluen een muschkeam off ghemaect hebben.en men laet dair gheen pelgrums ingaen ten sy zeer heymelijck Wt dese kerck quamen wy in een omganc die dair aen staet en vandair ghinghē wy neder in sommighe croffren onder die eerde zeer duuster den welcke wy inghinghen mit barnende keersen en quamē tot die stede dair sunte Anna ghestoruen is. Dair nae tot die stede dair die glorioese maghet maria ter werlt voirtghebrocht heefft.dair is verghiffnis van allē sonden. Dair naemen wy mit ons sommighe stucken vanden stenen dairom want men seyt datse die vrouwen die kijnt draghen een verlichtenis en troost gheuen. Op den seluen dach quamē wy tot een water dat inden euangelio probatica piscina ghenoemt is bij dit selue clooster dair cristus veel menschen ghesont ghemaect heefft .als sunt iohan schrijfft in dat euangelie in dat wijffte capittell dat die engbell godts tot een seker tijt neder quam in dit water ende het wert gheroert en dair wertter dan

een ghesont vanden ziecken die dair verwachtende die beroeringhe des waters alre eerst in dat water quam Ende dair is. vij. iair offlaets en vij. carenen. In dien daghen reysden wy oeck tot noch veell steden by ihe rusalem ende dairom treent van welcke hier nae voltomelicker gheseyt sell werden Hier nae volghet een zuuerlycke corte beschriuinghe des heiligben lants ende van alle die steden welcker naemen in dese naeuolghende ghemaelde figure ghescreuen staet.

Om te hebben meerre kennisse en voltomenre verstant der steden leggbende by die heiligbe Stadt vā iherusalem van welcke steden in die heiligbe scriffiuer dicwilk ghesproken wert en meest in die boecken der historien des ouden testaments als Josue Judicū Regū Paralipomenon en in die andere. En oeck mede by nae in all die boecke des nywen testaments Tot een beschaydelycker onderwysinghe dese ghemaelde figuers en des beschriuinghes des heiligbē lants die hier staet beschick dese nauolghende zeylinghe des heiligben lants hier tuschen gheset die welcke zeer goet is en mit allen well dienen sell den prekers ende den ghenen die veell scriffren lesen en by sonder dese voirghenoemde scriffren

Aldaen eerstelinen weten dat dit lant welcke wy dat heiligbe lant heetē dat den. vij. ghesslachten van israell toe ghedeylt wert

In een deell ghenoemt wert dat ryck van Judea welcke was bigripende twe ghesslachten Als iude ende Benyamin. Inden anderen deell wartet ghenoemt dat ryeke vā Samaria die stadt die sebaste ghenoēt is. En was een hoofstadt der andere. x. ghesslachten die Israhell ghenoemt waren Nochtās hebbē dese twe rycken mit al dat lant philistym hieruoirmaels gheheeten Palestina dat een deell des lants syrie was. Als sassen en franconien syn deelen des duutslants en lombardien ende tuscia syn deelen des lants van ytalien Om dit noch bet te verstaen sellt ghi weten datter weell Syrie syn die mit verscheyden namē ghenoemt syn Want all dat lant vanden vloet trygri tot egiptē toe wert ghemeenlick Syria ghenoemt Nochtans dat eerste deell des seluen lants ghelegben tuschen die riueren Eufraten en trygrim ende strecket langhes van dat noorde int zuyden dat van den berch Tauro totten roden Meer ghenoemt wert Mesopotania Syrie als midden tuschen den wateren En dit lant heefft veell volcs als die persen die medos den welcken vanden zuyden Chaldea aen leyt dair groot babilonien in staet byden vloet Chobar als ghescreuen staet in genesi in. xj. capittell en dair aen vandē zuyden leyt arabien totter roode meer toe dat welcke in die steden ghenoemt is die schoot offte hauen van arabien Nochtans dat eerste deell des gheheelen mesopotanie dat noordwert leyt in welcke Edissa die stadt gheleghen is die van oudts Arath offte rages medorum ghenoemt was en nv Rase gheheeten is wert bysonder ghenoemt Mesopotania syrie ende dit is dat eerste Syria. Dat andere syria is Choeleth offte Celes dat

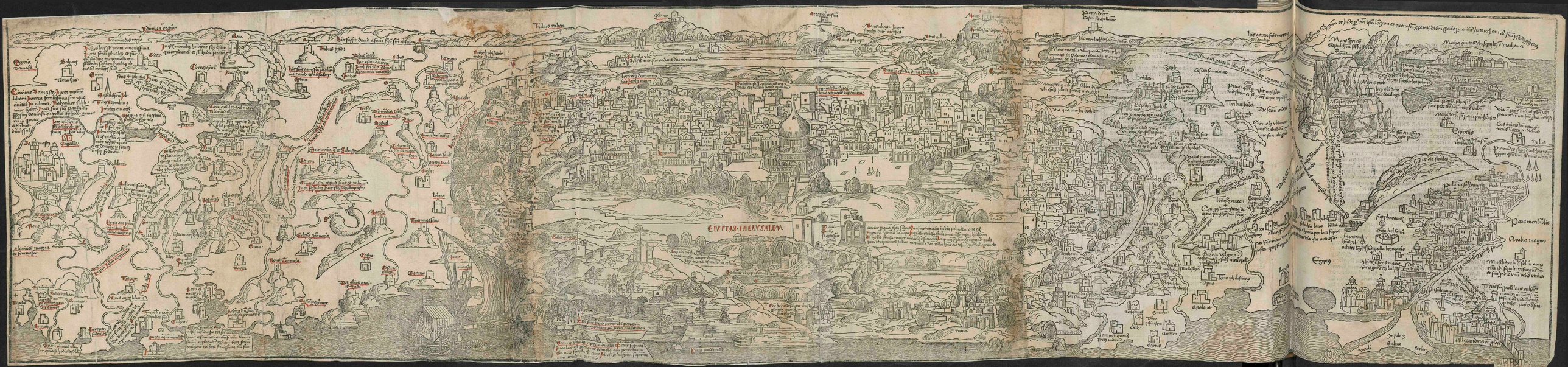
CIVITAS IHERUSALEM
Mons Oliveti
Mons Sion
Mons Calvarie
Mons Syon
Mons Moria
Templum domini
Templum salomonis
Mons Gaudii
Mons Scopus
Mons Galaad
Mons Effraym
Mons Gelboe
Mons Thabor
Mons Hermon
Mons Carmelus
Mons Libanus
Mons Cassius
Mons Sinay
Mons Horeb
Mons Seyr
Mons Phasga
Mons Nebo
Mons Abarim
Mons Hor
Mons Ydumee
Mons Amon
Mons Moab
Mons Galaad
Mons Effraym
Mons Gelboe
Mons Thabor
Mons Hermon
Mons Carmelus
Mons Libanus
Mons Cassius
Mons Sinay
Mons Horeb
Mons Seyr
Mons Phasga
Mons Nebo
Mons Abarim
Mons Hor
Mons Ydumee
Mons Amon
Mons Moab
Mare Mortuum
Mare Rubrum
Mare Mediterraneum
Mare Tyrrenum
Mare Adriaticum
Mare Egeum
Mare Ionium
Mare Siculum
Mare Libicum
Mare Arabicum
Mare Persicum
Mare Caspium
Mare Rubrum
Mare Mediterraneum
Mare Tyrrenum
Mare Adriaticum
Mare Egeum
Mare Ionium
Mare Siculum
Mare Libicum
Mare Arabicum
Mare Persicum
Mare Caspium
Flumen Jordanis
Flumen Eufrates
Flumen Tigris
Flumen Nilus
Flumen Jordanis
Flumen Eufrates
Flumen Tigris
Flumen Nilus
Egypt
Egypt
Arabia magna
Arabia magna
Pars meridiei
Pars meridiei
Pars occidentis
Pars occidentis
Pars orientis
Pars orientis
Pars septentrionis
Pars septentrionis
Babylon
Babylon
Ninive
Ninive
Damascus
Damascus
Damascus
Damascus
Alexandria
Alexandria
Alexandria
Alexandria
Cayro
Cayro
Cayro
Cayro
Gaza
Gaza
Gaza
Gaza
Ascalon
Ascalon
Ascalon
Ascalon
Joppe
Joppe
Joppe
Joppe
Cesarea
Cesarea
Cesarea
Cesarea
Sydon
Sydon
Sydon
Sydon
Tyrus
Tyrus
Tyrus
Tyrus
Tripolis
Tripolis
Tripolis
Tripolis
Antiochia
Antiochia
Antiochia
Antiochia
Cilicia
Cilicia
Cilicia
Cilicia
Cappadocia
Cappadocia
Cappadocia
Cappadocia
Asia minor
Asia minor
Asia minor
Asia minor
Cyprus
Cyprus
Cyprus
Cyprus
Rodus
Rodus
Rodus
Rodus
Creta
Creta
Creta
Creta
Sicilia
Sicilia
Sicilia
Sicilia
Italia
Italia
Italia
Italia
Venetia
Venetia
Venetia
Venetia
Roma
Roma
Roma
Roma
Hispania
Hispania
Hispania
Hispania
Gallia
Gallia
Gallia
Gallia
Germania
Germania
Germania
Germania
Bohemia
Bohemia
Bohemia
Bohemia
Polonia
Polonia
Polonia
Polonia
Hungaria
Hungaria
Hungaria
Hungaria
Grecia
Grecia
Grecia
Grecia
Thessalonica
Thessalonica
Thessalonica
Thessalonica
Constantinopolis
Constantinopolis
Constantinopolis
Constantinopolis
Troia
Troia
Troia
Troia
Troia nova
Troia nova
Troia nova

beghint vanden ryuier Eufrate ende eyndt inden ryuier valanie die vloeyet onder dat casteell Margad eñ loept nae in dat grote meer In dit celesſyria was die edele eñ die vernoemde stadt Anthiochia hieruoirmaels mit meer andere steden die onder hair stonden als loodicia Hiſpania eñ veell andere steden Dat derde is Syria phenicis dat beghint vãden voirghenoemde ryuier valanie wtten noorden eñ strecket zuytwerts op totten wtghehouden steen inder woestenye onder den berch Carmeli welcke dair nae ghenoemt wert eñ was een starck well bewairt casteell der pelgrums hieruoirmaels onder den heer der broeders vanden heerscapie des tempels In dese lande syria waren voirtijts veell heerlijcke grote steden Als margad.antherandum.tripolis.barutũ.sydon.tyrus.accon capharnaũ Eñ het wert ghenoemt syria phenicis van phenice die zoen Agenonis welcke phenix was een broeder Cathini die tyrũ den stadt verbetert eñ vermeert heefft eñ makede dese stadt een hoofft stadt des ganssen lants eñ heefft dit lant mit synen naem ghenoemt Dat vierde is Siria damasci in welck gheleghen is die stadt damascus een hoofftstadt van dit voirghenoemde syria eñ leyt aen dat derde syria phenicis vanden oesten. Nochtans weert dit vierde syria oeck syria lybanica ghenoẽt want die zeerschoene berch lybanus in gheleghen is Nae dit vierde syria volgher palestina dat properlic philistijm ghenoẽt wert Wairom dat ghy selt weten datter syn drie palestine die nochtans alle drie leggben in groet Syria Dat eerste is dair iherusalez die hoofftstadt off is mit alle die gheberchten tot dat dode meer toe eñ tot die woestenie Cades barne Dat ãderde is dair Cesarea palestine off Cesaria maritima die hooftstadt off is mit dat gheheele lant philistijm beghinnende vanden wtghehouden steen voirghenoemt offte vant casteell der pelgrums eñ strecken de hem totte woestenie basan teghen dat zuyden Dat derde is dair berthsan die hoofft stadt off is gheleghẽ onder den berch gelboe by den iordaen dese palestina heet properlijc galilea offte dat grote velt esdrelon. ghelickerwijs syn dair oeck drie arabien eñ des grote Syrie deelen. Dat eerste is dair boseron dat nv busereth ghenoemt is die hoofft stadt off is dese plach nochtans weleer bozora te heeten. hier aen leyt dat lant traconiti dis eñ ytarea vandaen westen Eñ damascus by nae vanden noorden om wat saecke syria damasci sommighe wijlen Arabia ghenoemt wert van welck Aretha een coninck van Arabien ghenoẽt was die inderwairt coninck was van damasco. Dat anderde is dair die hoofftstadt in verleden tijden off ghenoemt was kabath gheleghen op dat lopende waterkijn arnon. Dit arabia was dat lant der kinderen Amon hoewelck die stadt van moab gheweest is Item het heefft gheweest vanden rijck van Seon eñ besloet in hem dat ryck basan eñ den berch galaad eñ het leyt aen dat eerste arabien van zuyden. Dat derde arabien is dair die ouerste stadt off is Mons regalis die carath ghenoemt is In verleden

tijden placht nochtans petra deserti te heeten ende is gheleghen op dat do de meer ende heefft onder hem dat lant moab dat properlic Syria seball ghenoemt is ende dat heelle lant by dat dode meer tot Cades barne toe ende tot Syongaber ende die wateren des wederspreckinges tot dat rode mer wert doir die alre breedste woestennijen tot die rynier Eufraten. Dit is dat grote Arabia dair die stadt mecha in gheleghen is in welck Machomet die valsche prophete in begrauen wert Ende tot noch toe ist ghewoenlijck gheweest datter gheseit is vanden landen die dair leghen om dat heilighe lant dat welcke ghenomē is int meeste deell wtten schriften des eerwerdighen vaders Jacob de vitriaco die een legaet was der heiligher kercken van romen Int heilighe lant Voirt aen willen wij schriuen een een sonderlinghe beschriuinghe des heiligheu lants dat welcke onder dat besit der tien gheslachten ghecomen was

DAt heilighe lant wert ghedeylt in weell deelen welcke delen onder sonderlinghe plaetsen des hemels gheleghen syn. beghinnende altoes van die stadt Accon die welcke van oudts plach te heetē ptholomeida eñ was een gloriose heerlicke stadt. Mer nv tertijt is sy heell te nijt ghegaen Nochtans om die gheleghenheit werden bequamelicker van dese stadt alle die weghen ghenomen tot allen anderen landen die welcke hier cortelicke beschreuen selken werden dan van enighe andere steden wair om Ten eersten dat beghin des beschriuinghes aen begonnen wert van dese stadt Accon woirgaende doir den rechten wech nae Tyrū ende dair nae tot die andere nauolghende steden van welcke hier nae ghe seyt sell werden op syn stede Nochtans selmen wetē dat dese stadt Accon tot ghene tijt gheweest is aen dat heilighe lant noch vanden kinderē van Israell beseten is gheweest hoewell datse mede beteykent is onder dat lant welcke den ghesslachte Aser toe ghedeylt wert Nochtans en hebben die azaritē dese stadt nie beseth̄ Dese stadt accō leyt in dat lāt syria phenicis hebbende int zuyden den berch Carmelū .iij. milen van dair ende den stadt Caypha aen die voet des selven berchs ouer den torrent zyson. dair die propheet helias die priesters baal doortsloech alsmen leest in dat derde boeck der coninghen int .xviij. capittell Phenicia dat lantscap offte Syria phenicis strecket noch veerre zuydwerts .iij. milen totten wtgheshouden steen die welck een casteell der pelgrums ghenoemt is welcker stede dat eynde is des lants syriephenicis zuytwerts. Accon was een stadt zeer well beschermt mit wonderlijcke mueren eñ ouerstercke tornen grasten eñ bolwercken eñ was driekant als een schildt welckes twe deelen aen dat grote meer laghen eñ dat derde deell lach in een slecht lant datter om lach dese stadt was twe milen breet eñ tot sommighe steden meer ende tot sommighe stedē oeck mijn Eñ was zeer vruchtbair in cornlant ende in weylant Jn wijgaerden eñ in boemgaerden eñ cruytgouen in welck menigherhande vruchten in plaghen te wassen Mer om dat die landen die

wilt verdoruen worden so is dese stadt mede heel vergaen Vandair .iiij. mile noordwerts is een cleyn dorpkijn sunt lamberts ghenoemt by dat meer dat oeck volt wijngaerde en houe is volt wateren en ryuere ende ghelegghe is onder den berch saron .Vandair alsme ouer den berch saron iij. miken ghereyst is dair staet dat casteel laudaleon dat welcke alexander makede doe hy Tyru belach alsme seit. Mer balduinus die dair nae co ninck va iherusale was heefft dit selue casteell vmaect en dat ghebreck verbetert en heffret ghegheuen sommighe edelinghen die dair nae ghe noemt waren dat sy besitten souden. Van dair een luttell meer dan een mile is die wonderlijcke putte der leuendigher wateren als die schrifften seggghen by den wech tot tyru also nae als een boghe schiete mach welcks wateren als ghescreuen staet in caticis vloeyende syn mit een hastighen loop van den berch lybano Hoe well datter niet mer dan een put ghe seyt wert nochtans syn dair vier putten van een ghedaente mer onghe lijcke groet Want die een wecke sonderlinghe is. heefft. lx. cubitus in die breet en in die lanct en is viercant. Die ander drie putten syn omtrent xxv. cubiten lanck en breet. en syn all mit die alre sterckste mueren van zeer harde stenen mit een wercke dat men niet breken mach ombemuert also hoech als een glauie offte pieck off hogher In welcken dat water al so te samen loopt en verhoecht wert dat aen allen syden dat water ouer die mueren vloeyet. Dair syn niet te mijn nochtans watergh angghen ghemaect die van dair nederlopen doir die ryuiren al so diep en so breet als een mensche lanck is. Ende dese wateren werden gheleydt deer alle dat effen lant Tyri ende dair van werden ghevuchticht die cruythouen en all dat lant dat dair aen leyt en werden zeer vruchtbair Sese fontei nen leggghen van dat grote meer een weynich bet dan een boghe schieten mach ende in desen corten wech om driuen sy ses grote moelenraden doir hair cracht ende ter stont werden sy in dat grote meer verslonden. Sese fonteyn machme naden letter toe scriuen datter ghescreuen staet Eccleſi astici int. xxiiij. capittell. Jck sell vuchtich maken den hoff der nywer planten ende ick sell zeer nat maken den vrucht mijns gheboerts en syet den wech is my ghevvorden ouervloeyende ende mijn vloet ghenakede tot dat meer. Sese wateren ghenen den bouluden ende den inwoeners veell profijten. Van dese fonteyn min dan een mile staet Tyrus die Stadt ghelegghen op dat ouer des meers Van welcker stadt prijs ende loff ghe noch ghesceyt wert. In ysaias ende Jheremias boecken ende in die ander boecken der heiligher schrifturen Sese stadt had een ader van den voir seyden putte der leuendigher waterē welcke dair gheleydt was doir won derlicke goeten ende aefftochten van welcken men die lijchtey kenen ende vernallinghe noch syet. Sese stadt Tyrus seytmen dat ghetimmert is van Japhet zoen nae dat diluuium Mer sy wert van phenice als voir screuen is vernywet ende verbetert. ende sy wert die hoofftstadt van dat

lant phenicis. Dese stadt had een omganc op die mueren rontom ende sy was groter dan die stadt accon ende was ront gheleghen op een harde steenroedse In dat diepste des mers welcke om dese steenroedse loept wtghenomen alleen dat voerste eynde des stadts teghen dat ooste dair Nabuchodonosor alre eerst eñ dair nae Alexander dese stadt aen dat lant ghemaect hebben soe nae alsmen mit een steen werpē mach Si was omghemuert mit een stercke hoghe muer. xxv. voeten dick welck muer oeck ghesterckt was mit. vij. die alre sterckste toornen aen welck toornen oeck stont een boghe des stadts off dat alre vaste slot op die steenroedse in dat hert des meers ghelegghen dat oeck well bewairt is ghweest mit soe stercke toornē ende bolwercken welck alle die werlt nauwe ghewonnē sou de hebben In dese stadt waren veell heilichdomē eñ reliquien alsmē leest in scholastica historia vanden martelaren onder Diocleciano al dair ghedoot der welcker ghetal god alleen bekent is origenes rust dair beslo ten in een muer in die kercke des heiligghen graffs dair waren columnmen van marmorsteen eñ van andere steenen also groot dattet wonder was te sien In dese stadt was een eertzbisdoms stoel eñ was die onerste hofft stadt des lant phenicis ende had onder hem andere biscopen welck syn suf fraganien offte wijbiscopen waren als een biscop van baruten van sydon eñ van Accon Ende dese hoofftstadts heerscapie streckede totten wtghehouden steen als ghesait is offte tot dat casteell der pelgrums Voir die oest poorte des stadts also veer als twe boechschot weghes wert ghewesen die stede dair onse heer ihesus cristus prekede eñ dair doe hy spreskende was totten volck dat vroukijn mit luder stemmē riep wtten schaer des volcs seggghende Salich is die buyck die v ghedraghen heefft ende salich syn die borsten die ghi ghesoken hebt ⁊ cetera. Eñ dair leyt een grote steen op die stede in welcke ihesus doe stont dese stede en wert nummermeer mit sant bedect. hoewell dattet nochtans zeer veell cleyn stuvende santkijn dairom trent is dat welcke stuufft ende vlieghet ghelickerwijs int weste ende int noorde dat znee plach te vlieghen inden wijnter ende grote hopen te maken plach byden tunen ende by sulcke steden voir die craffte des wijnts Want dese voirseyde stede in dat middel des sants altijt bloot blyfft inden somer ende inden wijnter Drie cleyne mylen van dese stadt tyro noordwerts loopt dat water elenthereus in dat grote meer tot welcke water Jonathas veuolghet heefft den coninck demetriuz. Alsmen leest in dat eerste boeck machabeorum int. xij. capittell Dit water coemt van dit lant yturea offt van galilea van dair by dat welcke van oudts ghenoemt was dat lant roob ende dair nae zabull ende vleeyet onder dat casteell belciford welcke was onder die heerscapie des tempels by borma ghelegghen tot welcke Josue veruolghet heefft den wijff coninghe Alsmen leest in dat boeck Josue int. x. capittell Twe mylen van dit water leit die stadt sarepta sydomorum voir welcks zuytpoort sietmen een

capell in die stede dair helias die prophect ghecomen is tot dat vroukijn van sarepta alsmen leest in dat derde boeck der coninghen int .xvij. capittell dair hy bleeff ende hairen zoen vander doot verwect hecfft. Men siet dair noch een camerkijn dair helias in rustede Dese Stadt sarepta en heeft nv tertijt nau acht husen. hoewel nochtans die verualinghe bewijst datter een zeer grote heerlijcke Stadt gheweest is. Van dair twe milen leyt Sydon die hieruoirmaels een grote Stadt was des lants phenicis welcks grootheit noch bewesen wert doir die verualinghe haire timmeringhe diemen oeck nauwe ghelouē soude. Dese stadt lach lancs in een slecht lant streckende vāt zuyden int nooirden onder den berch antilibano tusschen den selven berch ende dat meer zeer schoen ende breet Van die verualien steenen des stadts is een ander cleyn steedkijn ghetimmert welk bewairt als dair beschermers in waren ende leyt aen die een syde in dat diep des meers hebbende twe stercke castelen die een aen die noordsyde op een steenroedse gheleghen in dat diep des meers dat welcke dair die pelgrums ghemaect hebben die dair ghecomē waren wt duytslant. Dat ander casteell leyt aen die zuytsijde op een cleyn berch zeer vast Welcke castelen mit die Stadt voirtijts die ridderen des tempels beseten hebben. Dat lant datter by leyt is zeer vruchtbair ende ouervloedich van allen goeden mit een bequaem luchte ende dair wassen riedē pijpen volk honichs dair waren oeck voirtijts veell goede wijngaerden die nv all verdoruen syn vanden saracenen Niet alleen hier meer in alle dat lant van belofften om dat die saracenen gheen wijnen in drincken noch sy en willen niet liden datter yemant wijngaerden bouwet in die landen. Voir die oostpoort des ouden Stadts die nv woest leyt staet een capeell op die stede dair dat cananeetsche vroukijn tot iheſum quam inden wech biddende voir hair dochter die beseth en was mitten duuell welcke wech strecket nae ytuream ende Cesareā philippi Van desen staet ghescreuē in matheo Int. xv. capittell dair gheseyt wert Jhesus is wt ghegaen ende is voirtghegaen inden landen Tyri ende sydonis ende een chananeetsche vrouwe is wtghegaē wt desen landen ende heefft gheroepē. O heer dauids zoen ontfermt v mijnre. Dese berch antilibanus leyt van Sydon een mijll oestwerts. Dese berch beghint op dat water Eleutherio van welck voirghesey t is ende strecket tot tripolim. v. milen. by nae doir. v. dachreysen ende nerghent leyt se twe milen vant meer Noch tans coempt dese berch somwilen alsō nae aen dat meer datmē dair niet tusschen gaen en mach mer dit lant is ouervloedich mit goeden wijngaerden. als ghescreuen staet. Ver by Sydonem ouer. v. milen dair is die oude edele Stadt barutus dair onse heer iheſus ghepreket heefft als men seyt dair die ioeden ghemaect hebben een beelde van dech welcke sy bespottede ende ten laesten ghecruust hebben wt welcke sy veell bloets

ghepijnicht hebben dat huden in veelk steden gheeert wert. Die biscop van dese stadt was een suffragaen des Eertzbiscops van Tyro ende dair eyndde die hoofftstadt van tyro. Drie milen van dese stadt in dat water dat passus canis ghenoemt is die dair ingaet in dat grote meer dair eyndde dier ghelycken dat patriarchscap van iherusalem ende began dat patriarchscap van Anthiochien ende dat graeffscap van Tripoli. welcke stede passus canis ghenoemt wert ende het is een stede dairmen niet doer gaen en mach dan by consent ende wille der saracenen Want weynich volcs soude dair keeren alle die werlt datter nyemant doer gaen soude moghen. Van barutum. vj. milen op dat meer leyt biblium die eerste stadt des patriarchscaps van antiochien hebbende een eyghen biscop van dese stadt staet ghescreuen in ezechiele int. xxvij. capittel tot prijs Tyri. Die oude mannen ende wysen biblij hebben ghehadt sipliden tot dienste van v goeden Nu soe heet die Stadt bibleth ende is cleyn Van biblio omtrent .iiij. milen leyt een Stadt Botrum ghenoemt die in verleden zeer rijck gheweest is van costelijcke wijnen ende alre hande vruchten die nv all heelk the nijt is.

Drie milen Jnt meer vandaen leyt een casteelk. Nephim ghenoemt dat toe hoerde den prince van anthichien Jnt welcke stonde .xij. stercke toornen ende zeer welk bewairt dair heefft voirtijts ghewassen die alre beste wijn die in alle dat lant mochte wassen.

Twe milen van Nephin is die edele Stadt Tripolis ghenoemt in dat meer ghelegghen ghelijck die stadt tyrus ende is volk volcs dair is veelk hantieringhe mit sijde ende costelicke lakenen

Dat lant dair an leggghende mach sonder twiuelk weelk ghenoemt wessen een paradijs om menigherhande wellustichcit in wijngaerden olijffbomen vychbomen et cetera Alsulke costelijcke vruchten vijntmen in alle die landen niet dier ghelijcke. Voir dese stadt leyt een groet velt een mile lanck een halff mile breet Jn welcke staen veelk houen dair veelk vruchten in wassen.

Die berch libanus is ghelegghen .iij. milen van dese Stadt onder welck wtspringhet die fonteyn der houē vloeyende zeer haestelick vanden berch libano als in canticis gheseyt wert dese fonteyn schijnt zeer cleyn int beghin mer van stonden aen wertse zeer groet ende maket een groot water welcke vuchtich maket alle die houen ende dat platte lant tusschen den Stadt Tripolim ende den berch lybanus Wair by alle dit lant ghepresen is dese wateren syn cout ende zuet Jn verleden tijden hebben op dese ryuiere veelk kercken ende cloosteren ghestaen

Dit water coemt als gheseyt is wtten wortelen des bercks libani. ende loept een deels om den berch leopardorum ghenoemt vuchtich makende die houen dair om trent ghelegghen Mit drie grote lopende wateren die in dat meer vloeyen behaluen die andere ryeuieren die op andere steden

in dat meer loepen. Van dese fonteyn ist seckerlick waer dat ghescreuen staet in dat boeck Hester want een cleyn fonteyn is ghewassen ende is een groote vloet ghewordē ende veell wateren wtghegheuen. Van dese stadt Tripolis. vj. milen leyt dese berch leopardoy roont ende zeer hooch aen te syen eñ leyt vāden berch Libano een mile int noorden onder aen dese berch is een spelunc in welcke was een graffstede .xij. voeten lanck dat die saracenen deuotelijck verseecken seggheñde dat Josue dair in begrauen was dat ick niet en gheloue wair te wesen. Want die texte der scriffturen seyt dat hy begrauen is in thamnathsare. Als ghescreuen staet Josue int leste capittell welcke stadt leyt by sichem aen die zyde des berchs effraim.

Dit is wel te gheloucn dat dit is dat graff chanaan die zoen cam neecs zoen off enichs zoens synre zoenen die dair om trent ghewoent hebben. Als ghescreuen staet ende hiernae ghesett sell werden.

Drie milen van desen berch int noorden eyndet die berch antilibanus. Ende libanus des gheliycks by dat slot archas dat chanaans zoen ghetimmert heefft diet nae hem selucn ghenoemt heefft Als die glose dair off seyt in Genesi int .x. capittell. Ende dair is een lustich ende vruchtbair lant van welcke ghelegheñheit ende lancheit hier nae meer ghesecyt sell werden als mē specket van Cesarea philippi eñ van den oirspronck des Jordaens.

Van dat casteell archas een halff mile leyt een steedtgen Sin ghenoēt dat syneus chanaans zoen die broeder arathei ghemaect heefft nae dat diluuium niet veer van archas Als die glose seyt op dat .x. capittell Genesis. Een nestoriaen dair woenende heefft my ghesecyt dat dit steedtkijn heet synochim des ghelijcks heefft my een saracen ghesecyt benedē dat casteel archas eñ dat steedtkijn synochim leyt een plat groet velt zeer lustich eñ vruchtbair teghen dat casteell crach dat die iohanniten toe behoirt heefft. Dit platte velt is wel .xj. milen lanck ende .vj. milen breet streckende totter Stadt Antherandum die nv totte sa gheheten is. Op dit platte velt staen veel dorpkijns eñ veell oliuenboemen. vijchbomen ende meer andere vruchten

Dair leggheñ veell ryuieren mit vette weyden Dair woenen turchomanni. madianiten. ende bedwinen in cleyn huuskijns mit hoiren wuē kijnderen ende beesten ende camelen. Dair heb ick ghesien veell camelen. Om dit platte velt leggheñ veell gheberchten in dat oeste niet zeer hoghe welcke beghinnen by archas. Ende strecken tot aen dat casteell crach

In dese gheberchten woenen die saracenen ghenoemt vanninigeri. effen zeer quade menschen by sonder teghen den kersten zeer nydich.

Van aceon voirtgaende noordtwerts coemtmen tot een casteel
monsfordt ghenoemt dat ghewest is een hospitael der duytscher
heren dat nv heelt te niet is. iiij. milen vã dair noordwerts leyt
dat casteel choron zeer vast eñ well bewairt dat een heer der stadt tyberi
adis ghemaect heefft teghen den stadt tyr om dair teghes te oirloghen.
leggh̃de vã tiro. vij. milen. vier milen vã daē is die oude stadt azor ghe
noemt dair in ghewoent heefft die machtighe coninck Jabin die mit
xviij. conninghen ghestreden heefft teghen Josue eñ teghen den kinderen
by dat water maron dair off dat ghescreuē staet Josue int. xj. capittell
dat die vlamme des vuers verbeent heefft allen den stercken stadt azor.
Dese oude veruallen stadt ghecfft ghetuuch opten dach van huden dat
dair een grote stadt ghestaen heefft Van dair. vj. milen noordtwerts is
die stadt belenas aen den voet des berchs lybani welck stadt in voirledē
tijden lays ghenoemt was als ghescreuē staet in dat boeck Judicum int
xviij. capittell Om dat sy veer was van Sydon omtrēt. xj. milen ende
alleen lach mit niemāt. ghesel scap hebbende gheleghē inden landen roob
soe hebben die kinderē des ghesclachts dan dese stadt ghewonnē die welck
sy ghenoemt hebbē lezendan nae hoiren vader dan t lochtans wert deste
stadt inder scriffturen dicwill gheheetē danlezen als ghescreuen staet Jo
sue int. xix. capittell Al israhel is vergadert van dan tot barsabee. want
dese stadt teghen dat noorde is een eynde des heiligh̃en lants. ende bersabee
teghen dat zuyden als ghescreuen staet in dat. iiij. boeck der coninghen
Helias is ghecomen in barsabea Juda eñ dair omtrent eñ is ghegaen
in die woestenij leggh̃de aen dese stadt die nu ghenoemt is giblin Se-
se stadt belenes offt dan wert hier nae ghenoemt Cesaria philippi doe
philippus tetrarcha offte prince van yturea eñ des lants traconitidis re
gierde welcke van die griecken ghenoemt wert paneas alle dese namen
werden huden vergheten eñ ghemeenlick wert sy gheheten belenas. Bo
nen dese stadt vergaderen twe wateren ior eñ dan aen die voet des berchs
lybani staende voir die porte van dese stadt die te samen maken dat wa
ter iordaen. Men sell weten dat inder wairheit gheen rechte oirspronck
en is des iordaens. want iosephus seit eñ tis wair dat van dese stede zuyd
werts by nae. vj. hondert stadien staet een fonteyn gheheten phiala die
altijt volk is eñ nummermeer ouer en loopt mer sy loopt onder die eerde
totter stede dair dat water dan is eñ dair vlceyttet ouer dat dicwill be-
socht is mit caff datmen in dese fonteyn phiala ghewerpen heefft eñ in
dat water dan weder ghevonden wert Die saracenen en nomen dit wa
ter niet phialam mer medan off sy seggh̃en woude die wateren dan Me
is in arabienscbe spraec also veelt te seggh̃en als water. ende dan is een
vanden voirghenoemde fonteynen. Dit selue water phiola offte medan
en is niet veer van die stadt sweta by sunte Jobs graff in dat lant tra
conitidis. van dese sell hier nae voltomelijcker ghescreuen werden

Die iordaen als gheseyt is coemt voir die poort der stadt Belenas van die fonteynen comende nae veell omlopinghe verscheydde die lantscapē tracontridis eñ ytutee ten laesten comēde in dat galileesche meer tusschen Capharnaū eñ corrozaim.iiij.milen vanden stadt Cedar welck stadt op een hoghen berch ghelegghen is.nechtans onderweghen tusschen den stadt belenas eñ dat galileesche meer in een dall comende werter vergadert in een groot stilstaende water in dien tyden als die snee smeltet vā den berch Lybano Ende het heet huden des daghes tot die wateren Maron dair Iosue bestreet den coninck Jabin die mit hem hadde.xxviij.coninghen dair Josue die ouerhant behielt vervolghende den seuen coninghen tot die wateren Masreseth tot die grote stadt Sydon byna.viij.milen veer Dit water verdroghet somers in sommighe plaetzen also datter in wassen cruchten als doernen eñ dysselen in welcke die lewen die beeren eñ meer wilde beesten hem onthouden eñ verberghen dair is een commelycke ghe iachte. Die ander dalen onder den berch Libano ende antilibano syn zeer vruchtbair mit weyden wyngaerden houen ende bomen dair oeck veell menschen in woenen.

NOch van accon teghen dat noorden coemt men tot een casteell in dien ghenoemt gheleghē.iiij.milen van accon in dat gheberchte Saron dat ghewesen is voirtyts een huus der duutscher heeren mer nv is all verdorue drie milen van dair is een casteel regius ghehe ten leggende in een dall welcke voirtyts oeck ghewesen is een huus der duutscher heren dair is ouervloedicheit van allen goedē eñ dair wassen vruchten die men in alle die lande niet en vynt dan alleen dair. Van dair.iiij.milen teghen dat water maron is een dall senym ghenoemt dair hebercincus in ghewoent heefft by die stadt asor welckes huusvrou mit namē Jabell sijarem den prince des ridderscaps des conincks Jabin mit enen Jseren naghel door die slaep van synen heeffde sloech ende deer hem all soe alsmen leest Judicū in dat.v.capittell. Van dit dall twe milen is kabull welcke die saracenen noemen zabull dit lant is ghenoēt dat lant kabull eñ is so veell te seggghen als misshaghelicheit alsmē leest in dat derde boeck der coninghen Van dair twe milen teghen dat zuyden is die stadt eñ casteell zepher zeer vast ende is ghelegghen op een hoghen berch dat voirtyts toe behoert heefft die ridderscap des tempels. Van dair.iiij.milen noordtwerts by dat casteell Senim staet die stadt ceres neptalim ghenoemt van dese stadt was geboren barach Abinoen zoen die ghestreden heefft teghens zizaram opten berch van tabor. Dese stadt ceres was een vrijheit der voirvluchtigher des ghesslachs neptalim ende ouervloedich van allen goeden dese werlt. Ende men siet dair noch die oude vervallinghe ende die schone graffsteden der voirvaderen. Vanden casteell zepher.ij.milen by dat meer vā galileen is een opgane des berch dair onse heere ihesus dat langhe sermoen heefft ghedaen vanden.viij. salicheiden ende vanden anderen doechden welcke sermoen ghescreuē staet

In matheo int.v.capittelk. Op welcke berch hy oeck ghespijst heefft.v. duysent menschen van vijff broden eñ van twe visschen Alsmen leest matheï int.xiij.capittelk Op desen berch heefft cristus alleen op gheclommē om te bidden doe hy den schaer beneden liet bliuen Eñ hy is oeck op desen berch gheclogen als sy hem een coninck maken wouden als men leest Johannis int.v.capittelk. Op desen berch heefft hy syn discipulen leeren bidden als sunte lucas beschrijfft in syn.xj.capittelk. Opten seluen berch heefft hy oeck ouernacht ghebleuen biddende als sunte matheus beschrijfft in syn.viij.capittelk Ende oeck al dair doe ihesus neder clam van desen berch doe bat centurio voir syn vergichte kijnt.dair oeck tot hem ghecomen is een grote menichte der krancē menschen ende der beseten menschē vanden bosen gheesten als sunte matheus beschrijfft in syn.viij. capittelk Dair heefft hy ghemaect den melaetschen mēsche ende ghesont ghemaect Dair heefft hy ghestaen onder den berch in een slecht lant mit syn discipulen doe tot hem quam veelk volcks van iherusalem ende wt alle die ioedtsche lande van tyro ende sydon ende van andere steden by dat meer die ihesum dair houden ende worden ghesont ghemaect van allen siecktē Als men leest in sunte lucas.vj.capittelk Op desen berch sietmen alk dat galileetsche meer eñ ytur ea ende traconitidis totten berch libanū Dair en bouen sanir ende hermon zabulon ende neptalim tot cedar ende veelk meer andere steden Desen berch is lanck volk gras ende ghenuechlick eñ bequaem op te prieken dair sietmen noch die steen dair cristus op ghesesten heefft doe hy prieckde ende dair die aposteken gheseten hebben beneden by die voet des berchs op.xxx.treden nae by dat meer wtsprinckt een leuendich fonteyn mit een muer ombeuanghen welck sy seggben te wesen een ader wt nylo wāt dese fōteyn voet een visschе die tzaronū ghenoēt is die mē niet en vijnt dā in nylo Josephus noēt dit fonteyn Capharnaū want all dat lant van dit fonteyn totten iordaen twe miken wert Capharnaū ghenoemt.xx.screen van dit fonteyn op dat galileetsche meer is die stede dair ihesus ghestaē heeft nae syn verrisenisse op dat oeuer des meers doe die.vij.discipulen vijsschede dair ihesus toe spraeck wraghende hem off sy yet hadden the eten dair sietmen noch.iij. voetstappen ihesu ghedruct in een steen. Van dair.x.treden is die stede dair die discipulen wt hoir scip quamē eñ saggben een vijsschе leggben op die coelen ende oeck broot Alsmen leest in sunt ians.xxj.capittelk

Van dair een mile oestwert leyt die stadt capharnaū voirtsts zeer heerlicke eñ machtich mer nv zeer snode nauwelick mit.vij.cleyn huyskijns dair arme visschers in woenē. inder wairheit dat woirt ihesu is vervult in dese stadt dat hy seide gij capharnaū wert ghi vheuen totte hemelt ghi selt ghetoghē werdē tot indē hellē alsī gheß. staet matheï in.x.ca. vādair twe milen coemt die iordaen in dat meer vā galileen Ende dair by sietmen noch die vervallinghe des stadts corrozaim voirtsaen dat meer van galileen ghelegben Van Corrozaim een mile beghint die opgane

des berchs Sanir off Seyr als sommighe willen seggheen eenbeghin des lants ydunee Van dair .iij. milen staet die heerlike vernoemde stadt Cedar zeer vast eñ gheleghen opten berch Sanir totten oesten doir die stadt gaet een wech by dat galileesche meer aen lant varende totte weste In ysaia wert dese wech ghenoemt die wech des meers ouer die iordaen des lants galilee .ende heet dairom een wech des meers wantse gaet aent meer.dairom wert sy ghenoemt ouer die iordaen wantse leidt totte tan de gheheeten Aran.dair om wertse ghenoemt die wech des lants galilee want dair galilea ten eynde coemt inden Jordaen welcke iordaen loopt doir dat middel van dit dalk Van die stadt Corrozaim eñ vant beghin des Jordaens.iij.milen noordwerts leyt die stadt Swita dair of gheschreuen staet in Job.baldach swites.dair by is dat graff van sunte Job oestwert op een effen lant. By dese stadt swita teghen die stadt Cedar plceghen tsamen te comen die saracenen van Aran.eñ mesopotania syrie van moab.van Amon.van all dat oest lant by die fonteyn phiala dair voir off gheschreuen is eñ sy plaghen dair hoir iairmercte te houden all die sommer doer om lustichcit des lants eñ plagē op te slaen tenten vā menghehande verwē welcke den ghenē die stondē opten berch in der stadt Cedar zeer schoen eñ ghenuechlick warē aen te sien die ghenoēt worden in canticis die tabernaculen cedar Van die stadt corrozaim .iij. milen oestwert staet die stadt cedar gheleghē op een hoghen berch welcke iosephus Camelam noemt.want die berch dair cedar op leyt is ghestelt ghelicken een cameel int beghin lancachtich als een hals eñ hoofft des cameels int middel een hoeuelt als een rugghe int laeste gaet hy neder ghelick een stert van een cameel Hier is te mercken ghelijck te vorē gheseyt is dat all dat lant by den iordaen oestwert is ghenoēt dat lant traconitidis off dat effen platte velt onder den berch libano tot den berch hermon eñ bosra toe Dat lant beghinnende vandē iordaen int weste is ghenoēt galilea gentiū offte ytu rea offte kabull offte decapolis ende die wech des meers gaet dair midden dour vā Accon voirgaēde doir dat dal des lāts Aser dat nv ghenoēt is sunt ioris.op die kufferhant hebbende den stadt sepherh langhes dat oeuer des meers tot cedar totten gheberchtē traconitidis op welck leyt dat lant aram dair een glosa off seyt Een man was inden landen hus iob ghenoemt dair op seit di glosa araz die vader Sioz die ghesticht heefft damascū eñ syriam die hefft ghemaect hus dair dat lant traconitidis off ghecomen is.dese had heerscapie ouer Celessyriam ende paleſtinam welcke hy ghenoemt heefft dat lant hus.dair om alsmen spreect inder scrifturen Een man was inden landen hus iob ghenoemt is the verstaen off inden landen traconitidis. Dit lant heefft philippus tetrarcha beseten. Als ytuream by den Jordaen oestwert totte gheberchtē toe vā sydon tyrus eñ accon Hoch vā accon voirgaende recht teghen dat oest comptmen ten eersten tot een dorpkijn dat ghe

noēt is ſaner geor dair ſyetmē dat die heilighe marteldair ſunt ioris ghe
boren is welcke gheleghen is in een ſchoen dalk tuſſchen gheberchten eñ
is zeer vruchtbair ende luſtich ſtreckende tot dat meer van galileen ende
was een dalk des deels Aſer tot by ſephet toe omtrent .x. milen om deſe
vruchtbairheit ende luſticheit ſtaet gheſcreuen van dat gheſlachte Aſer
In geneſi int.xlix.capittelk Wet is dat broot Aſer welluſt gheuende den
coninghen dat voir ghemaect is in dat gheſlachte Aſer. Wan dair
iiij.milen zuydtwerts een luttelk nae den oeſten leyt dat dorp Naaſon
vant gheſlachte neptalim gheleghen in een dalk dairmē leeſt. In tobie
int eerſte capittelk. Van dair .ij.milen teghen dat zuyde leyt dothaim
dair off gheſcreuen ſtaet Geneſis int.xxxvij.capittelk. dair Joſeph ſyn
broeder gheuonden heefft.welcke dorp gheleghen is onder den berch bethu
lie op een miſſl weghes ende is zeer luſtich vruchtbair In wijngaerden
vijchbomen oliuenbomen mit vette weye. Dair ſietmē noch Int velt
den ouden cyſteernē dair Joſeph in gheſet wert eñ ſtaet byden wech van
galaath comende tot bethſaida. Nochtans die wech die van ſyrien gaet
in egipten op climmende van dothaim by den berch bethulie ende van
dair doir dat lant eſdrelon voirtgaende onder den berch thabor aen die
kuſſterhant doir dat velt Wagedo eñ gaet opten berch effraim eñ coemt
in Ramathaimſophim eñ leydt doir gaſam in egiptū welcke wech die
iſmaheliten quamē die ioſeph cofften om.xxx. penninghē Alſmen leeſt
Geneſis int .xxxvij.capittelk. Van dothaim leeſtmen oeck in dat.iiij.
boeck der coninghen int.vj.capittelk dat die van ſyrien ombeuanghen
hebben helizeū den propheet die van den ſelue propheet gheleydt worden
tottet middelk van ſamaria een dach reyſen van dair gheleghen. Hier
is te weten dat dothaim niet alleen een dorp is mer oeck een riuier van
dothaim ghenoemt aen dat dorp leggende op dat velt tuſſchen berghē
die niet hoech en ſyn mit veelk wateren eñ goede weyen weelk gheleghen
om beeſten te houden Van naaſon tot.ij.milen teghen dat oeſt van do
thaim noordtwerts leyt die ſtadt neptalim dair tobias off ghebore wās
gheleghen op een zeer vaſte ſtede Deſe ſtadt heefft vandē weſten een zeer
hoghen berch dair nyemant op comē en mach dan een luttelk vandē oe
ſten doir een cleyne wech Ick vermoede dat dese Stadt gheheten heefft
Iſopota doe iheruſalem verdoruē wert als ioſephus ſeyt in welcke ioſe
phus beleghen was vanden romeynen eñ gheuāghen als by ſelue ſcrijfft
eñ heet nv ſyrm eñ is gheleghen van ſephet een luttelk meer dan een mi
le. Van neptalim.ij.milen aen dat eynde des galileeſchen meers leyt die
Stadt bethzaida teghen dat zuyden van deſe ſtadt waren ſunte Andres
as.petrus.ende philippus' gheboren nv ſtaen dair ſcherpelijck ſes huſen
By die wech die van ſyrien leydt in egiptū Voertijts heefft deſe ſtadt ghe
hadt ryuieren van watere dat ioſephus noemt die cleyne Jordaen die
int middelk vā deſen ende Capharnaum loept in dat meer van galileen.

Hier sietmen noch teykenen eff. Dan dair.ij.milen zuydtwerts is dat casteell magdalū ghenoemt dat maria magdalena toe behoerde welcks huus men dair noch siet ende het is ghelegghen.ij. milen van bethulien op dat ouer des meers ende heefft van westen ende noorden een groet plat velt mit goede weyen Dese dylinghe en heefft gheen steden meer by dat meer vā galileen. Voir aen die ander syde staen veelk steden eñ sloten tot desen dylinghe horende In dat lant Jerosenorum recht teghen ouer dit lant leggghende In desen lande staen veelsteden Als Jerasa Gadera. Pella. Swita dair baldach swites off was Themam van welck elipbas themanites off was ende veelk andere Nochtans is die stadt Jerasa gheleghen aen dat meer van galileen onder den berch seyr teghen teberiadem nae dat noorden ende was voirtijts dat heiligbe gheslachte Manasse toebehoerende welck hoir deelk gheualken is ouer den iordaen. Hier is te weten dat all dit lant ouert meer van galileen is volk gheberchten ende was inden coninckryck Og des conincs van basan Eñ nae een deelk wert dat ghenoemt den berch Seyr want Esau heefft dair ghewoent als na beschreuē staet In sommighe scrifften werttet ghenoemt die berch Samir welcke berch welk bekent is in die landen Item het wert ghenoemt die berch hermon welcke berch des gheliycks dair in gheleghen. Ende al soe van menigher hande berghen ende steden is dit lant mit veel namen ghenoemt ende hoert all deelk totten haluen gheslachte Manasse hoe weelk dattet nie all dair off beseten wort. Want die kijnderen Esau woenen dair in een deelk tot huden des daghes toe. sy wordē ghemeenlick ghenoēt saracenen want noch in wette noch in spraecke vanden sarracenē onderscheydt en hebben dan alleen in scheren ende cleder. Hier selmen weten datter noch een ander berch Seyr is offte edom teghen die woestenie des roden meers dairmen off leest geneſis int.xiiij.capittell. Dat chodorlahamor ende meer coninghen mit hem gheslaghen hebben dat wolck choreos die woenachtich waren opten berch Seyr die in dien tiden niet gheheten was die berch seyr. Want esau die seyr ghenoemt was dair desen berch nae ghenoemt wert en was doe noch niet ghebozen dair om soist te gheldnen dattet een vourt ander ghenomen is.

Item deutronomij int.iij.capittell Ghi selt gaen doir die landen uwer broederen der kijnderen Esau die woenen in seyr die selken v ontsien Dit is inden eersten gheseyt den kijnderen van israhell comēde wt egipten doe sy waren in Cadesbarne die comē sonden totten berch seyr gheleghen by cadesbarne dair sy doe waren. Het is openbair dat die kijnderen van israhell doe sy quamen wt egipten nie ontfanghen hebben die deelen des berchs Seyr gheleghen an dat meer van galileen. Want dese berch Seyr is gheleghen aen damasco dair sy nye en quamen.

Den anderen berch seyr van welcke dair ghesproken wert is gheleghen aen die woestenie Pharan. den welcken die kijndere langhe tijt omghin

ghen want hem verboden was van god dat sy den berch niet raken sou den. Van desen berch seyr staet gheschreuen deutronomij Int anderde ca pittelk. In den berch seyr hebben voirtijts ghewoent die kijnderen van israhell In dit ghebercht seyr ghelegghen by dat meer van galileen ende den berch galaad heefft ghewoent Esau in dien tijden doe iacob quam van Mesoporthania syrie den welcken the moet quam Esau by dat wa terkijn Jaboth als gheschreuē staet in genesi int. xxvij. capittel. Dair is noch een derde berch seyr Inden landen azoti ende ascolonis die welcke toe gheschreuen wert den gheslachte van Juda in die deilinghe des lants Mer wairom dat dese berch alsoe ghenoemt is en ghedencke ick my nye ghelesen te hebben. Die inwoeners des berchs offte des lants heeten nochtans ydumei ghelijckerwijs als die nacomelinghen Esau oeck ydumey ghenoemt waren van Edom.

Item van Accon zuydtwerts. iiij. miken leyt Chana galilee dair onse heer ihesus water in wijn verwandelt heefft Als men leest in sunt Jans twede capittelk. dair sietmen opten dach van huden die steden dair die. vj. steenen cruycken stonden ende die stede dair sy athen. Nochtans alle dese steden staen onder die eerde ghelijckerwijs bynae alk die steden doen in welcke god wat sonderlincs ghewrocht heefft ende men moet veelk trap pen offgaen tot dese steden in een crosste ghelijckerwijs oeck is die stede des boetscaps ende des gheboerts cristi. ende dese stede in chana galilee eñ veelk andere steden die welcke onder die eerde ghewesen werden. Van welcken ick anders gheen saeck en wijnde offte reden dan dat doir veelk verderffe nissen der kercken in welcke doe dese heilighe steden waren die vernaklin ghe syn bouen die eerde verheuen ende als die dan wat gheeffent waren so is dair weder ander timmeringhe op' gheset. Ende die kersten menschē die deuocie hadden om dese heilighe steden te versoeken ende begheerden te comen tot die warachtighe stedē dair dese teykenen gheschiet syn moestē dese steden reynighen om trappen te maken dat sy alsoe souden mogben comen tot die warachtighe steden. Ende dair om soe sietmen by nae alle dese steden als in crosstten staende off onder die eerde Chana galilee heefft vant noorden een hoghen ende ronden berch ende het leyt beneden aen die syde des selluen berchs. ende heefft onder hem een groet schoen plat velt zuydtwerts tot in sephorū toe zeer vruchtbair ende gheuuech lijcke welcke platte velt Josephus Carmeleon noemt Niet veer van dair staen die steden Tyrus ende Sydon dair hier voir oeck off gheseyt is In welcker landen als iheſue reysde dair is dat vroukijn van chana nea wtghegaen wt dien landen ende heefft gheropen seggbende al dus. O dauids zoen ontfermt iv mijnre. Mijn dochter weert zeer ghequelt vandē duuel-nē. welck dochter hy oeck ghesont ghemaect heefft Als ghe screuē staet in sunt matheus. xvij. capittel. eñ dair is. vij. iair offlaets nē

Dair omtrent leggben veelt steden in welcken men leest dat god veelt miraculen ghedaen heefft als die euangelisten beschriuen Onder welcke bouen andere een stadt op dat meer staet.iij.dachreysen van iherusalem welcke nv barutum ghenoemt is mit een hauen in dat meer Ende niet veer van dair leyt een stadt die Cappodocia ghenoemt is dair sunte Joris den draeck doot sloech.dair is.vij.iair offlaets et cetera. Item van baruto noordwerts leyt een stadt welcke Tripolis ghenoemt is dair is die stede dair die heilighe vrouwe sancta marina in eens mans monicks habijt beschuldicht weert van een sunde als dat sy ghesundighet hadde vleyslicke mit eens mans dochter welcke man die ossen eñ coeyen te ware plach. Van dair voirtgaende leyt een stadt leodosia ghenoemt die huden verdoruen eñ vervallen is dair nochtans onder die andere kercken een is die zunerlicker is dan die ander die sunte salvatoers ghenoemt is die dair staende ghebleuen is. Ende dair in die kerck is.vij.iair offlaets eñ .vij.carenen t loch veerre voirt reysende coemtmen tot Anthiochiam den stadt dair sinte peter die heilighe apostell dat woert des leuens prekende ende mit veelt miraculen blenkende binnen.vij.daghen meer dan.v.dusent menschē ghedoopt heefft Dair hem oeck een cathedraelt stoel gheset wert eñ die grote veelheit des volcks comende tot hem hoerden da ghelicy syn heilighe keringhe welcke keringhe hy oeck gheconfirmeert eñ bewijst heefft dour crachte der ghesontheyden dair hy oeck.vij. iair gheseten heefft dair is oeck alre eerst die kersten naem voirt ghesproten Ende dair syn veelt kercken want die patriarchs stoelt langhe tijt dair ghestaen heefft.dair is.vij.iair offlaets ende.vij.carenen. Van dair voirtgaende is die stadt Accon ghenoemt off ptholomeida van welcke hier voir gheseit is. Dair off oeck alle dese reylinghen beghinnen tot andere steden voirgaende nae voirscheyden plaetsen. Dair heefft sunt pauwels dat woirt gods langhe tijt ghe preket. Ende dese Stadt was hieruoir maels onder die heerscapie der heeren van Rodes Van dair comtmen in die edele heerlicke Stadt damascus ghenoemt leggbende.vj.dach reysen van iherusalem In welcke die heilighe apostell sunte pauwels dat doepsell ontfanghen heefft. Niet veer vā dair is die stede dair hy bekeert wert dair hem dat licht vanden hemel haestelick ombeschenen heefft en de vallende opter eerden een stemme ghehoert heefft vanden hemel seggbende tot hem Saule saule wair om veruolghet ghij mij ⁊ cetera. Ende als hy gheseyt hadde. Heer wat wilt ghy dat ick doe. heefft onse heer god tot hem ghesproken Staet op ende gaet in dese stadt damascus eñ dair selv gheseit werden wat ghi doen moet hy wert gheleidt aen die handē der mannē synre medegheselle in der stadt damascū dair was hy iij. daghen dat hy niet en sach. niet en at off dranck Ten laesten nae dat hy dat doepsell ontfanghen hadde ende oeck wat ghegheten hadde soe wert hy ghesterckt ende heefft dair ghebleuen mitten discipulen die in da

masco waren een deel dagheⁿ endᵉ sonder toeuen is hy ingheghaen in die synagoghen dair heefft hy gheprediket den ioeden van iheſum bewysen dᵉ dat hy is cristus. Ten laetſten als die ioeden teghen hem een quaet opſet ghemaect hadden eñ hem hoir laghen openbairt worden doir den discipulen ſo is inder nacht in een mandᵉ neder ghelaten van die muere Als men dat volcomelick leeſt in die wercken der apoſtelen int.ix.capittel. Dair is oeck ananias huus die wt gods ghebot den apoſtell pauluz ghedoopt heefft. Eñ opten dach van huden wert die ſtedᵉ ghewesen in die muere der ſtadt dair hy van ſyne medebroeders neder ghelatē wert in een mandᵉ doe hem die ioeden ſochten om doot te ſlaen. Eñ dair is .vj. iair offlaets ⁊ cetera Alſo is oeck in die ſtedᵉ ſyns bekeringhes vā welck voir ſeit is die een halff mile van damaſco gheleghen is. Mer affter ghelaten meer beſchrijnghe dᵉſer ſteden wantſe niet ghecomē en ſyn in dat deel der gheſlachten der kinderen van iſrahell ſoe coem ick weder tot myn beghijn dat ick voirghenomen heb Dair om van chana galilee.ij. milen teghen dat zuydᵉ nae by indēn wech die van ſepharo tot tyberiadem leyt is een dorp dat rama heet dair ionas die propheet alſmen ſeyt begrauē gheweeſt is. Dit dorp is gheleghen onder den berch die welcke van na zareth comendᵉ in hem beſluyt dat voirghenoemdᵉ dall Carmelō vant zuyden van rama bynae anderhalff mile teghen dat oeſt is een dorp dat voirmaels zeer groet gheweeſt is alſt ſchijnt endᵉ heet Abelma van welcke men leeſt Judith int.vij.capittell dat holofernes reyſendᵉ teghen bethuliam dat hy beleggheⁿ woudᵉ quā by dit dorp eñ het was ſo vant nodᵉ want om die onbequaemheit endᵉ zwaerheit der weghen en mochte hy dairwerts doir gheen anderᵉ wech reyſen. Dan dit dorp gheldefftmē dat helizeus die propheet gheboren vas als gheſcreuē ſtaet in den boeck der conunghen int.xix.capittell. eñ die ryuier dothaim ghenoemt leit een halff milē van dit dorp weſtwert dair ſtaen noch veell marmorē columnen endᵉ grote veruallinghe die alle bewiſen dattet een heerlicke groet dorp gheweeſt is endᵉ het leet in een hoghe eñ vaſte ſtedᵉ gheleghē. Van abelma een grote milē is die berch Bethulie dair iudith holofernē doot gheſlaghen heefft welck berch gheſien wert bynae doirt heele galileeſche lant eñ is zeer ſuuerlick eñ weel beſchermt eñ dair ſyn noch veel timmeringhen eñ veel veruallinghe eñ dair is noch een caſteel in dat eyndᵉ des berchs dat dair om beſchermenis des berchs ghemaect is dair ſyn oeck noch timmeringhē der caſteelen holofernis in een campe by dotham eñ in die dalen in welcke Judith hair ghewaſſchen heefft eñ den ſy oeck om ghegaen heefft doe ſy weder om quam in bethuliam. Dan bethuliam twe grote milen Op dat meer van galileen tuſſchen dat oeſte endᵉ zuyden leyt die Stadt tyberias van welcke dat meer van galileen ghenoemt wert dat meer tyberiadis als men ſomwijls vijnt als oeck ſunte Johan beſchrijuet in ſyn .vj. capittell. Deſe ſelue Stadt heefft van

oudts zemereth gheheten die dair nae van herodes tetrarcha galilee verbetert ende vermaect wert eñ wert tyberias ghenoemt om die eer des keysers tyberij Dair heefft cristus als hy verby ghinc ghesyen een publicaen offte openbair sonder leui ghenoemt die oeck matheus heet sittende in der tollen heefft ghesproken tot hem volghet my nae welck alle dinck achter ghelatē opstaende heefft hy cristum nae gheuolghet eñ heeff hem een groot werscap ghemaect in syn huus ⁊c. Als dat sunte matheus beschrysft in syn.ix.capittell.eñ lucas int.v.capittell.eñ dair is.vij.iair of laets er cetera. Dair nae by is die stede dair cristus verweet heefft van der doot den dochter des ouersten van der synagoghen diar hy eerst van hem liet gaen die basuynblasers eñ die schare dair om vergaderende als ghescreuen. staet mathei in.ix.capittell. Dese stadt is zeer lanck by dat oeuer des meers langhes ghekeghen by dat zuydertste des stadts leggh̄ naturlicke ghesonde baedē eñ oeck veel grote vercualkinghe .dair wassen veelk palmbomē wijngaerden eñ veell oliuenbomē eñ is een zeer vet lant Hier is te weten dat in dese stadt tyberias ghenoemt wert gheyndet dat rijck dat decapoleos ghenoemt is welckes wterste eynde vanden oestē dat meer ende vanden westen die grote stadt sydon syn. ende dit is die breetheit des rijcks in der lanckthe strecktet vander stadt tyberias eñ van dat gheheelk noerderste oeuer des mers van galileen tot in damascū ende dit rijck heet decapolis van.x. hoefftsteden dair in ghelegghen welcke syn. tyberias. sephet.cedes.neptalim.asor.cesarea philippi.capharnaum welck ioseph̄us iuliam noemt.iacopata.bethsaida.corozaim. bethsan die satopolk ghenoemt was In dat rijck syn nochtans veel meer andere steden behaluende se Hier selt ghi weten nochtans dat dit lant mit menigher hande verscheyden namen ghenoemt wert. Want het wert ghenoemt als voirseit is nv yturea.nv dat rijck traconitidis.nv dat platte velt des berchs lybani.nv dat lant roob.nv kabul.nv galilea gentium. somwilk hoech galilea. Nochtans is altoes een rijck eñ tselue rijcke hoe welk dattet mit verscheiden namen ghenoemt wert eñ het en is niet veel meer dan anderhalff dachreyse lanck offte breet ende my duncket dat die lanchte niet bouen die breete en gaet dan terauenture een weynich. mer affter dat lant sydon eñ die gheberchten tot Barutū toe leyt dat rechte rijcke yturea in een dal dat bakar ghenoemt is eñ want dit rijck strecket langhes by den voet offte wortell des berchs lybani soe werttet oeck saltus lybani ghenoemt Van tyberias wederom gaende westwert.vj.milē eñ van chana galilee zuytwerts .ij.milen leyt Sepphorum een stettgen eñ dair en bouen een suuerlick casteell offte slot van welck Joachim die vader der heiligher maghet eñ moeder marie als menseyt gheboren was Van Sepphorum.ij.milen by nae zuytwerts een weynich naet oest leyt Nazareth drie dachreysen weghes van iherusalem in galilea Dit is die heilighe stadt in welck die maghet maria gheborē vandē gheslachte

yesse als sy die enghelsche groete gheboert had ontfanghē heefft vanden heilighen gheest die ghebenedide vruchte hairs lichaems iheſum cristus warachtich god eñ mensche Eñ is gheleghen van accon .vij.miken In der selver stadt is noch ghebleuē een kercke die inder eere der glorioser maghets marie ghewijet is die hier namaels in groter eerweerdicheit ghe weest is meer nv isse zeer vergaen. In dese selue kerck staet een cleyn ca pellekijn ghetimmer op die stede dair sy den bootscap des herē vanden en ghelt ontfenck Dair is och noch een marmorē colūme dair die maghet maria aen luiende als die enghel gabriell van god gheseynt hair broch te die saligh bootscap seggende. weest ghegruet vol van gracien die he re is mit dy ghebenedijt jsstu bouē alle vrouwen In dese capellē staē. iij altaren eñ dese capell is wt ghehoudē wt een steenroetse ghelikerwijs als oeck die stede der gheboorten der passien eñ der vorrisenisse ons heren Eñ oeck een groet deel der stadt van nazareth heefft van oudts wt ghehou den ghe weest wt een steenroedse datmē noch dair sien mach In dese stadt is hiervoirmaels ghe weest een synagoga dats een ioedtsche kerck inden weleken als ons here iheſus nae dat hy ghedoopt was in nazareth ghe comen was dair hy oeck opghewoedet was inghegaē heefft nae sine ghe ghewoenten op den sabboth eñ stont op om te lesen. Eñ hem wert voir gheleyt dat boeck des propheets ysaias eñ doe hy dat boeck opsloech soe vant hy die stede in welck ghescreuē stont. Die gheest des heerē is op my dair om heefft hy my ghezaluet eñ heefft my gheseynt om te precken dē armen een goede bootscap eñ ghesont te maken den ghenē die ghequetst off vergaen syn om te prediken den gheuanghen hoer verlossinghe den blinden ghesicht om te qwijtlaten den misnaeetē in verghiffnis der son den eñ prediken een ontfanghelick iaer des heren eñ den dachdes vederghe uens. Eñ als hy dat boeck weder toe ghesloten had gaff hijt den dienre weder eñ sat neder ende all dat volck dat in die synagoga was sach hem neerstelick aen eñ verwonderde hem in die worden der gracie die hi sprack als sunte lucas beschrifft in syn. iiij. capittel In dat eynde des stadts dair wel eer ghestaen heefft een kercke die sunte gabriels ghenoemt was, dair staet noch een fontein offte een putte die vanden inwoeners in groter eer weerdicheit ghehouden wert wt welcke als mē seyt dat soete kynt iheſus die wilt water ghehaelt heefft dienende syn ghemindē moeder marie Bi ten der stadt zuydtwerts om trent so veer als een armborst mit vier scho ten schietē soude dairlis een stede die saltus dñi ghenoēt is opten berch op welcks ouerste die ioeden iheſum gheleyt hebbē dat sy hem van bouē ne der werpē wouden mer iheſus gaede doir dat middel der ioeden ontghinc hem. als ghescreuen staet in sunte lucas. iiij. capittell. eñ dair is. vij. iair offlaets nē Ende ter stont was cristus by siden opten berch die dair recht teghens ouer stont ouer een boechschot weghes eñ dair sietmen noch die teyckenen syns lichaems eñ van syn cleederen in een steen ghedruct. Dan

dese berch sietmen bynae die ghebeelt breete des groten velts esdrelon
ghenoemt Van nazareth .ij. milen oestwert leyt die berch. T habor op
ten welken ihesus tot hem ghenomen heefft sunte peter sunte iacob ende
sunte ian syn broeder en heeft hem selven dair vertoet in grote claerheit
voir dese apostelen en syn aensichyn blenckede als die son en syn cleederen
syn wit ghewordē als snee als sunte matheus beschrijfft int. xvij. capit-
tell. Op dat ouerste des berchs staet een muer om die stede ghaende op
welcke ihesus hem selven voir dese discipulen gheopenbairt heefft in syn
godlike claerheit binnē dese muer is een hoff mit bomē gheplantet ende
mit fonteynē en ryuierē gheuochtich nochtans en woent dair niemant
in. mer beneden by den voet des berchs woenē veell heyden sy vermeeden
dat ghen mēsche weerdich wesen mach dat hy op desen berch woenē sou-
de desen berch hebbē sy in groter eerweerdicheit en sy noemen desen berch
om die eerweerdicheit des steedts den berch gods en dair is offlaet van al
len sunden Dair weiden noch ghewesen die verualkinghe der drier taber
naculen offte cloesterē die ghemaect warē na die begherte des heilighē as
postels sunte peter Dair staen oeck noch grote verualkinghe der ouder
pallaciē der toornē en eentre coninclicker woeninghē indē welckē die lewē
en andere wilde beesten hem selue nv onhoudē en verborghē dair is een
tonīclick gheiacht. op desen berch is zeer quaet te climmē en is zeer hoech
mer het is een bequaem stede om een casteel dair op te makē beneden aen
die zuydtsyde in die voet des berchs reghen dat dorp Endor inden wech
die gaet van syrien in egipten dair is die stede dair melchisedech the ghe
muet quā Abrahe doe hy weder quā wttē lande damasci vanden strijt der
vier coninghē als men leest in dat boeck geneß int. xviij. capittel Benedē
nen die westzyde by den voet des berchs reghē nazareth is een capelle ghe
sticht op die stede dair ihesus nedercomende vanden berch ghesprokē heeft
tot syn discipulen sengghende. dat sy niemāt dese visioen seggghen soudē
Als dat sunt matheus beschrijfft int. xvij. capittel Aen die oestzide in die
voet des berchs nederloopt die torrent cyson in welcke barach ghenochtē
heefft reghen zizaram en heefft hem verwonnen en veriaghet. Dese tor-
rent cyson vergadert van dat reghē water des berchs tabor en des berchs
hermon en loopt neder tot dat meer vā galileen en coemt dair in by dat
slot offte casteell belli fort dat toe behoert heefft die broeders van sunte io
hans hospitaell. Van den berch tabor een halff mile oestwert leyt dat
dorp Endor gheleghē opten berch hermoniūmodicū welcke hermoniū
ghen berch en is by hem selven mer ghelijck een verheuē hoeuell comen
de vā den berch hermō reghē den berch thabor. En op dese hoeuel hermo
niū is dat dorp Endor nē. In dit dorp heefft ghewoēt een vrouwe heb
bende een quaden gheest tot cokellarie die welcke vrou om die begheerte
des coninces sauls verwecktede samuell alsmen leest in den boecke der conin
ghen int. xxviij. capittell welck samuel begrauē was in Rama thaym

sophim bynae twe dach reysen van dit dorp van nazareth twe milen vanden berch thabor wat meer dan een mile ẽ teghen dat zuyden leyt die groter berch hermon in welcs noordtsyde leyt die stadt Naym voir welcks porte als cristus quã doe wert dair een dode wtghedraghen een enyghe zoen synre moeder den ihesus vander doot verwecket heefft. als sinte lucas beschrijfft in syn. vij. capittell. ẽ dair is. vij. iair offlaets tẽ. Ẽn desen groten berch hermon strecket wt in die lancthe bynae. iiij. milẽ weghes teghen dat meer van galileen ẽ eyndet niet veer van die stede dair die iordaen een ryuier wt coemt wt dat meer van galileen

NOch van accon zuydtoestwert beghint dat eerste deel des berchs Carmeli tot. iiij. milen van accon dair die stede is in welcke die propheet helias dootsloech die preesteren baall inden torrẽt cison als men leest in den. iij. boeck der coninghẽ int. xviij. capittell. welcke torrent een luttell van dair inloopt in dat grote meer. j. mile vander stadt Caypha. mer bynae. iij. milen vander stadt Accon Ẽn ghijselt weten vã desen torrent cison dat hoewell dattet inderwairheit schijnt eñ ghenoemt wert een water te wesen nochtans werttet tweerehande ghenoemt wãttet in twe mariren loopt. want dat een deel loopt oestwert in dat meer van galileen dat ander deell loopt westwert tot dat grote meer. Ende dese verscheydenheit des loops is dairom want die berch thabor eñ die berch hermon niet ver van malcander en staen ende een hoeuell verheuen tot malcander reyket alsoldatse alle beyde schinen mit die voeten aen een staende welcke verheffinghe groter is aen die zyde des berch hermon eñ heet hermonium van welck voirseit is dair dat dorp endor op leyt Ẽn dese verheffinghe offte hoeuell hyndert dat eñ keert dat die reghenwaterẽ die vã alle beyde dese berghen valken niet all een wech nederlopen en moghẽ tot eenre plaetzen Oer dat een deel loopt oestwert in dat meer van galileen niet veer van die stadt bethsan. In dese torrent cyson heefft barach ghesuchten teghen zizara als ghescreuen staet inden boeck Judicũ int. v. capittell Ẽn dat ander deell neder loopt westwert tot dat grote meer eñ in desen torrent cyson heefft helias die propheet doot ghesla ghẽ die preesteren baall als ghescreuen staet inden. iij. boeck der coninghen int. xviij. capittell Tot desen deell des torrents dat westwert vloeyet comẽ nochtans veell waterẽ van den berch effraym eñ wt welcke steden dair by des lantscaps samarie eñ wt die grote campe esdrelon eñ maggedo Van die stede dair die preesteren baall doot ghesla ghẽ worden. iij. milen zuydtwerts staet dat casteell des berchs Cayn in die wterste voet des berchs carmell. dair kamech cayn doot schoot als mẽ leest inden boeck geneß int. iiij. capi. Vanden berch cayn. vj. milen zuydtwerts leyt maggedo dat nv subule ghenoemt wert dair die coninck van iuda ochozias sterff den welcken hieu een coninck van israell ghewondet hadde by die stadt israhel inden opganck gagaber hoeneer oeck dese selue coninck hieu doot schoot den co-

ninck van israhelk Joram di hij werpen liet inden acker naboth van israhelk als gheschreuē staet int.iiij.boeck der coninghen int.ix.capittel. In dit selue maggedo wert doot gheslaghen Ozias die coninck van iuda van phaaro die coninck van egiptē doe hy reyste teghen dē coninck van assyrien totten ryuier eufratē als gheseit wert inden .iiij.boeck der coninghen int.xxiiij.ca. Hier selt ghy merckē dat die campe offte platte velt maggedo ende esdrelon ende die effen plaetze des lants galilee syn alle een mer sy hebbē onderscheiden naemē eñ dese heet nu ghemeenlick die campe fabe van een casteelk fabe ghenoemt dat welck staet.iij.boech schoeten weghes vander stadt afferh Dese camp van galileen is onderwairheit weel ghelegheh want vanden oesten loept dair om dat meer van galileen eñ die iordaen vanden zuyden ombegrepen mitten berch effraym eñ samaria. vanden westen een deels mitten berch effraym een deels mitten berch carmelo. vanden noorden mit die ghebergten des lantscaps phenicie eñ den berch libano. Dese campe is x.milen lanck.vj.milen breet off meer in sommighe plaetzen eñ is zeer vruchtbair in choern in wijnē in olie eñ overuldedich in alle goeden deser werlt also dat my duncket nerghens beter lant te wesen wairt dattet die kersten menschen bewoenē mechten eñ onse sunde dat niet en beletten Vanden berch cayn oestwert.ij.milen offt meer leyt dat dorpkijn mesrha opten torrent eysen een mijll weghes vanden voet des berchs hermon. Van mesrha .j.mijll zuydwerts leyt dat castell faba ghenoemt aen welcks westsyde buten den wech die tot iesrahelk gaent ter rechterhant sietmen noch die vermalkinghe des stadts afferh dair dat volck van syrien ghestredē heefft teghē achas des coninck van israhelk doe die syri seyden hoir goden syn die goden der berghē saet wy teghen hoir strijden op een slecht velt wy selkense verwinnē als gheschreuē staet inden.iij.boeck der coninghē int.xx.capittell. Van afferh een mile oestwert ter luchterhant buten den wech die tot iesrahelk gaet an die zuydtsyde des berchs hermō sietmē die stadt suna tot welcke stadt die propheet helizeus dickwilk plach te comē als hy ghinc van carmelo tot galgala offte totte iordaen wantet slechter wech was te gaen in iherico dair hy mitten kijnderen der ppheten woende.gaende van carmelo doir sunaz in berhsan eñ van dair voert doir dat leghe slechte velt des iordaens tot galgala toe eñ dair om staet gheschreuē int.iiij.boeck der conighen int .iiij capittell.dat doe hy gaen woude totten iordaen doe moste hy gaen doir sunaz eñ om dese saeck quā hy dickwilk tot dese stadt Van dese selue stadt quā een vrouk ijn doe hoir zoen doot was tot helizeū opten berch carmeli die welcke.iiij.milen staet van dese stede welcks zoen helizeus die propheet verwecket heefft vander doot alsmen leest inden.iiij. boecken der coninghen int.iiij.capittel.dair hebben vergadert die philistinē wanner sa ull ghecomē was in gelboe als inden eerstē boeck der coninghē int.xxviij capittell ende inden eersten boecke paralipomenon int.x.capittell gheschre

nen ſtaet. Van dēſe ſtadt ſuna is gheweeſt Abiſag ſunamitis die des co
nincx dauid doe hy oudt was verwermde ſlapende by hem als inden.iij.
boeck der coninghē int.j.ca.gheſcreuen ſtaet. Van zuna.ij.milen by nae
oeſtwert mer een weynich nae dat ſuyde is gheleghē die ſtadt bethſan tuſ
ſchen den berch gelboe eñ den iordaen een halff myll vanden iordaen ver
ſcheyden op welckes ſtadts muere die philiſtinē gheſaughē hebbē die do
de lichamē des conincs ſaul eñ ſijnre kijnderen dootgheſlaghē optē berch
gelboe alſmē leeſt indē eerſtē boeck der coninghē int laerſte ca. Deſe ſtadt
plach te heetē ſarapol Als ioſephus ſeit. mer nu wert ſy vā alle man beth
ſan ghenoēt eñ is een zeer luſtighe ſtede bouē dēſe ſtadt weſtwert ſtaet die
berch gelboe ſtreckende tot ieſrahel tot.ij.milē Vā bethſan.ij.milen weſt
wert op ſpringhet een grote fonteyn tot.ij.milen bouē bethſan die welck
fonteyn indē eerſtē boeck der coninghē int leſte ca. ghenoēt weert een fon
teyn ieſrahell dair die philiſtinē hem vergaderden eñ hair thentē op ſloe
ghen doe ſaull was optē berch gelboe tuſchen dēſe fonteyn ende den ſtadt
bethſan Van dēſe fonteyn een weynich bynae.ij.boechſchoetē weghes is
gheleghen die ſtadt ieſrahell op een ſtede die wat verheuen is welck ſtadt
hieruoermaels gheweeſt is een van die coninclijke ſteden in iſrahel. mer
opten dach van hudē ſtaen dair nauwelick.xxx.huſen in. ende wert nv
tertijt ghenoēt ſanachim leggghende in die voet des berchs gelboe anden
weſten. voir welcke ingane noch gheweſen wert die arcke naboth van iſ
rahel van welcke men leeſt inden.ij.boecke der coninghē int.xxj.ca. eñ is
gheleghen.ij.cleyne milen vander ſtadt ſuna die welcke van die ſtadt ſa
nachim gheleghen is teghen dat norde in die zuydtſyde des berch hermō
Deſe.ij.berghen als die berch hermō eñ die berch gelboe ſyn alſoe ghele
ghen dat die berch gelboe ſtaet van zuyden eñ die berch hermon vanden
norden eñ tuſchē hem beyden is een ſpacie van.ij.cleyne milen Die lanc
heit deſer tweer berghen ſtrecket vanden oeſten tottē weſten eñ werden bei
de inden iordaen gheeyndet eñ ſyn.ij.milen lanck off meer. Op dat platte
velt dair midden tuſchen leggghende ſyn gheſchiet veel ende grote ſtriden
want dair gedeon gheuochtē heefft teghē madian als indē boeck iudicū
int.vj.ca.gheſcreuē ſtaet Item ſaul teghen die philiſtinē. Item zachitos
teghen dat volck van ſyrien. Item dair hebben die tartaren gheſtreden
teghen die ſaracenen in verleden tijden. mer hier selt ghe weten van dēſen
berch hermon datter noch een ander berch is die oeck ſoe ghenoemt wert
bouen dat rijck van traconitide hyden berch ſanir die veel groter eñ ho
gher is dan dēſe eñ is die berch hermon van welcke die frijffure in veel
plaetzen ſpreket eñ niet van dēſen In dat platte velt tuſchen dēſe berghē
beghint een dal dat illuſtris ghenoēt is om ſyn welluſticheit eñ vrucht
baerheit Ende ſtrecket van dēſe ſtede doir alle die nederhanc des iordaens
totten doden meer toe. want voer dat onſer heer god ſodomā eñ gomor
raz verſinken liet was dit dall illuſtris dat ghevuchticht wort ghelicke

dat paradijs ende als egipten alsmen leest inden boecke geneß int.viij.ca.
Die stadt iesrahell heefft zuuerlicke wijseyninghe off schoen oghewey-
dinghe doir dat ghheelle lant van galileen tot carmelũ toe ende tot ten
ghelerchten phenice tottẽ berch tabor eñ galaad eñ ouerden iordaen ende
dan heelẽ berch effraim tot carmelũ Die wech vanden berch galaad tot
iesrahell is aen die zuyderzijde des berchs gelboe doer een zeer effen wech
vanden iordaen doir hermon ende salim dair sunt Jan baptist depende
was Eñ doir desen wech quã die coninc hieu van samaria galaad doe
die wechter seyde.ick sye die clote hieu des conincs comde alsmẽ leest in ẽ
iij.boecke der coninghẽ int.ix.capittell. Ten is nit waer dat sommighe
seggben datter ghoen douwe noch ghoen reghen en comet optẽ ghelerch
ten gelboe neck tans see isi wair dat in sommighe plactzẽ dese ghelerch
tẽ zeer steenachtich dorre eñ onvruchtbair syn ghelijckerwijs die andere
berghẽ des lants israhell Van iesrahell.iij.milen zuydwerts staet gy-
nim een sieckijn wel bewaert.mer het is vermallen ghelegbẽ inden voet
des berchs effraym van welck sieckijm samaria begbint eñ galilea ghe
eyndet wert Van gynim totten iordaen syn bynae.vij.milen tegbẽ dat
oesic. ende aen dat lant vanden zuyden streckt eñ vereniget dat lant ta
phue dat zeer hoghe berghẽ heefft Van gynim zuydwerts.iij.milen is
die stadt sebaste die hiervourmaels samaria ghenoemt wert doe sy was
dat hoefft eñ die eueriste stadt der.x.ghelachtẽ in welcke dese nabeschreuẽ
coninghen van israhell na malcau der ghieregiert hebben Als ierobeam
nadab.baasa.hela.zamiri.amri.achab.echesias.ioram.hieu.ioachas.io
as.ierobeam.zacharias.sellum.manahell.phaceia.phacee.esee in dese
stadt wert dair nae die woerloper des heren sunt ian baptist vã here des
ghebuanghen eñ inden carcker gheleyt.eñ om leden will des maghets die
dair danste ende haire moeder des alre quaetste vrouwe die in ouerspeell
sat by herodes soe is die budel ghesteynt inden carcker eñ heefft dair sunt
Jan onthoefft als sunte marcus beschrijfft in syn.vj.ca. ende dair is.vij.
dair off laets eñ.vij.carenen. Dese stadt is van oudts gheweest een zeer
heerlicke stadt machtich eñ alre sterckste.mer huden en staet dair niet een
huys in behalven twe veruallen kercken van welcker een die dair was
die principaell heefft kercke die saracenẽ hem selue ghemaect hebben een
herberghe eñ alre meest van dat graff des seuen mans sunt ian baptist
dat ghemaect was van marmersteen nae die ghelickenisse des heiligben
graffs ons heren dair dese selue heilighe man tusschen die twe propheten
helizeus eñ Abdiã begraven was Dese kerck staet an die zyde des berchs
int offgaen. Die ander kercke staet op dat ouerste des berchs dair dat pal
leis des conics op was Dese kercke hebbẽ veirtijts die griecken bewoent
eñ sommighe kersten monicken Samaria is nv tot soe groter ellende
eñ verderffnis ghecomen dat sy inder waerheit een vermeesthoff ghewor
den is ghelickerwijs achas hairen coninck wende maken den wijngaerde.

Naboth van iesrahell want die wijngaerdt by syn huus lach. Ende se kerlijcke nv is doir dat rechtuerdighe oerdell gods niet alleen die wijn gaerd mer oeck dat pallaes des conincs verwandelt in een wermoes hoff. Die ghelegheñheit dese stadt was zeer schone eñ suuerlick wāt vandaē mochtmen sien tot dat meer ioppen toe ende Antipatridaz ende Cesareaz palestine ende ouer alle den berch effraym tot Ramathasophim ende tot carmelum ende dat meer by Accon ende was zeer ouervloedich mit fonteynen mit houē oliuenbomē eñ mit alle goeden dese werlt Van samaria. iiij. milē oestwert leyt die stadt Tersa op een hoghen berch in welcke stadt die coninghē van israhell eer dat samaria ghemaect was een wil rijsts ghereqeert hebben eñ was inden delle des gheslachts manasse. Van tersa. vj. milen oestwerts inden wech dairmen gaet totten iordaen leyt dat lant tophne welcke lant onder alle die ander berghen een zeer hoghe berch heefft dit lant was oeck in dat delle māasse eñ strecket tot die leghe platte velden des iordaens teghen macheronta Van samaria twe milen zuydwerts byden wech die gaet to sichem op een hoghen berch ter rechter hant leyt die berch bethel op welcke ieroboā nabaths zoens ghesel heefft een van die guldē calueren dair hy die kinderen van israhell mede dese sundighen in affgoden. Van dair een halff mile ter luchterhant opten wech leyt een ander hogher berch dan dese voirghenoēde berch die welcke dan ghenoemt is bouen den stadt sichem in welck die sommighe seggheē dattet ander gulden gheset was Mer die andere seggheē dattet in die stadt San. die nu belina offte Cesarea philippi ghenoemt wert gheschaē heefft Ende dat houdt sunte iheronimus Een yghelick mach verkyesen dat hy will Nochtans ist waer dat dese berch San ghenoemt wert Tusscheē dese twe berghē is gheleghen die stadt sichem die nv napolis off als sommighe andere seggheñ Napolosa gheheten is die zeer ghenoechlicke ende wellustichelt is. mer niet sterck offte bewairt noch in ghenrewijs mach de se stadt beschermt werden. Eñ dair en is gheen wederstant teghens dan wanner die vianden voer die een porte comen dat die borgheren ende inwoeners doir die andere poerte wtlopen ist sake dat sy min volcks hebbē ende crancker syn dan die vianden Want dese stadt gheleghen is midden in een dall tusschen zeer hoghe gheberchten also datmen een steen mitter hant in dese stadt werpen mach Van die zuydtpoert dese stadt bynae. ij. boechschotē weghes is die fonteyn iacob inden wech dairmē gaet tot ihe rusalez dair onse heer ihesus als hy vermoeyt was vandē ganc sittende opten putte heefft beghert water vanden samaritaēsche vrouwe. Bouē dese fonteyn ter rechterhant is een zeer hoghen berch hebbende twe hoeffden welcker een garrisim ende dat ander Eball ghenoemt is Doe opten berch garrisim een altaer stont heefft Josue ghescreuen Deutronomiū dair stonden sy die ghenedīende ende vermalendiende warē. Eñ vanden berch Eball antwoerden sy als gheboden was Deutronomij int. xxvii.

capittell. Opten berch garrisim syetmen noch een zeer oude heydensche tempell des affgodts Jouis olimpiaci een hospitaell dat ghemaect had de sarrabalach ofte sarabalta nae der ghelickenisse des tempels te iherusalem Inden tyden Alexanders macedonis dat welcke sarrabalach een hortoch des rycks ouer den vloet manasse syne zwagher beuolen heefft die dair beghecrde te wesen een alre ouerste biscop ende desen tempell bleef dair staen ter tijt toe dat die romeynen dat lant verdoruen dair syetmē noch die reyckenen ende oude vermallinghe des tempels. Desen berch ende desen tempell als men ghecloefft heefft ghemeent die samaritaesche vrouwe doe sy seyde tot ihesum Onse vaderen hebben ghebeden op desen berch Totter luchter hant deses fonteyns staet een oude grote stede. mer heell verwoest dat ick vermoede die oude Stadt sichem ghewest the hebben want hair vermallinghe syn groet ghelegghen. ij. armborstschoten weghes vanden fonteyne ende woenenghe Jacobs in een die alre lustichste stede dan alleen dair gheen water en is. anders een heb ick gheen stede ghesien die alsoe vruchtbair ende soe vol was als dese Ende is ghelegghen twe boechschoten vander stadt die nu napolis offte napolosa gheheten is. ende die sommighe vermoeden dat dese stadt. Napolis voorsts thebas gheweest is. Aen dese fonteyn leyt dat heerlicke lant offte hoffstede den iacob voorwtgheghenen heefft ioseph syn zoen buten syn broederen Als men leest inden boeck genesis int. xlvij. capittel Ende is een lanck dal vruchtbair ende zeer ghenuechlicē Ende ick en weet dair gheen dall euen groot. dat syns ghelijcke is in wellustichevden In sichem syn begrauen die ghebeenten ioseph die dair van egipten ghebrocht worden

Van sichem .viij. milen zuydtwerts by den wech dairmen gaet tot iherusalem aen die rechterhant leyt een zeer schoon dorp lepna ghenoēt Nochtans isser een ander stadt inden gheslachte Juda die oock lepna ghenoemt is mer dit is vanden gheslachten effraym Van lepna. v. milen zuydtwerts leyt een stede magmas ghenoemt redelycke groet welcke ghewest is dat eynde des ghesslachts effraym tegghen dat zuyden ende is nv Byra ghenoemt ende was toebehorende hieruoirmaels die broederen der ridderscape des tempels By die zuydsyde deser stadt syn die eyndē tusschē die gheslachten effraym ende benyamin Van magmas een mijll zuydtwerts leyt gabaasaulis dair vercrafft wort des leuitē wijff die quā van Beth eem wairom by nae dat ghebeell gheslachte van benyamin verslaghen wert alsmen leest inden boecke Judicum int. xx. capittell Van dese stadt gabaa was gheboren saull Cis zoen die eerste coninck van israhell. Van gabaa een mile zuydtwerts leyt dat dorp Rama ghelegghen opten berch ter luchterhant alsmen gaet tot iherusalem. Niet ver vanden wech. Het is te gheloven dat iheremias ghesproken heefft van dit Rama in syn. xxxj. capittell dair hy seyt Een stemme is ghehoert in Rama et cetera.

Van rama twe miken zuydwerts is ghelegheñ die glorioſe heerlicke Stadt iheruſalem een Stadt des alre oerſten gods een ſtede ſekerlick gheheilicht den god vercorē heeft dat syn naem dair ſoude bekent weſen inder ewicheit. Lochtans ſelt ghi eerſt weten datter veel dorpen syn in den heiligheñ lande die Rama ghenoemt syn Een by techuam by den wech die gaet tot Ebron. Een ander inden gheſlachte Ieptaliz niet veer van dat caſteel zepher. Dat derde is dairmen hier off ſpreet. Dat vierde is ſylo dat oeck rama ghenoemt is Rama is alſoe veel te ſeggheñ als hoghe. Ende voirwair alle deſe dorpen ſyn op hoghe berchkins ghelegheñ. Van ſichem voirtgaende zuytwerts totten iordaen alre eerſt tot .iiij. milen leyt Emon een ſteedtkijn zeer goet in een ghenuechlike ſtede ghelegheñ dat voirmaels ouervlodich gheweeſt is van allen goeden eñ was vanden deel des gheſlachtes effraym. Van emon .iiij. milen oeſtwert inden nedergane des berchs effraym .ij. milen vāden iordaen optē platten velde leyt een dorpkijn zepher ghenoemt dair die torrent carith neder loopt vanden berch. als men leeſt inden .iij. boecke der coninghen int xvij. capittel Jn welcke helyas woende doe hem die rauen ſpiſſe broch tē des morgheñs ende des auonts Van zepher .j. mile ter luſterhant naden lande toghne is dat caſteel doch ghenoemt Jn welcke ptholomeus abobi zoen bedriechlick mit liſte gheuanghen heeft ſymonem. Alſmen leeſt inden eerſten boeck Machabeorum Jnt leſte capittel Jn deſe ſtede ſietmē voltomelick dat lantſcap Galaad eñ van derden halff gheſlachte Dat lant Eſebon ende den gheberchte moab. den berch Abarym eñ phaſga ende nebo Ende men gaet hier neder in dat effen lant des iordaens ende is een ſlecht lant tot in iherico ende voirtaen doir all die nedergane des Jordaens totten meer ſalinarum. Die gheberchten abarym ende phegor ende phaſga ende nebo ſtaen oeck recht teghen ouer dit veldt ouer den iordaen Het is te weten dat van die oirſpronck des iordaens onder den berch lybano tot inder woeſtenie pharan by na hondert milen offte meer Heefft die iordaen op beyde ſyden breede luſtighe velden eñ dair nae werden deſe ſelue velden ombeſloten mit zeer hoghe berghen aen allen ſyden tot aen dat rode meer toe. Van zepher by nae zuydtwerts nochtans ſtreckende een luttel naden oeſten viff milen is die ſtede galgala ghenoemt dair die kijnder van iſrahell langhe tijt ghewoent hebben als ſy ghecomen waren ouer den iordaen dair worden die ſommighe vanden kijnderen van iſrahell beſneden

Van galgala een halff mijll gaende tot Jherico aen die rechterhant ouer den wech leyt die berch quarentena ghenoemt. Dair onſe heer Jheſus criſtus viertich daghen ende viertich nachten ghevaſt heeft.

Deſe berch is zeer hoghe ende dair toe oeck niet goet op te climmen. Mer onſe heer Jheſus wort aenghenochten vanden duuell op een ander berch die ghelegheñ is drie miken van deſen berch in die woeſtenye

aen die zuydtsijde van bethelle ende hay. Onder den berch quarentena by nae twe armborstschoten weghes beghint die fonteyn helizei eñ wtvloeyet welcks wateren helezeus ghesont offte soet ghemaect heefft want sy bitter ende onvruchtbair waren. Dese fonteyn vloeyt by galgala van die zuydtsijde ende om driuet dair grote molenen eñ dair nae ghedeylt in veel kruiren maecket vuchtich die hoenichryeden eñ die houe tot iherico ende dair beneden eñ vloeyet inden iordaen By galilea op een halff mijle teghe da zuyde is dat dalle achor onder den berch dair die selue achor ghesteent was om dieffren als ghescreue stat inden boecke iosue int.vij.capittel. Van galgalis een mile oestwert is gheleghen die stadt iherico die hieruormaels een heerlick stadt ghewest is mer nv zeer cleyn nauwelick hebbende.vij.husen eñ dair syn scherp ghelickenissen eens dorps eñ alle die teykenen der heiligher steden syn dair heell vergaen eñ te niet ghecomen Van iherico.ij.miken byden iordaen is een capel ghemaect ter eren sunt ian baptist. Men gheloofft dat dair onse heer ihesus ghedopt is. Nochtrans ghekoue die sommighe dattet gheschiet is by salim. Mer die heerlicheit der kercken seyt dair teghens Alle datter gheseyt is in iherico dats well bekent eñ openbair Van iherico.ij.miken by dat dode meer is bethagla dair die kijnderen van israhell hoiren doden vader iacob bescreyet hebben doe hy hem ghebrocht hadde van egiptē Als inden boeck geneß. int.v.capittell gheschreuē staet eñ is gheleghen een mile vanden iordaen eñ dair hebben voirtijts griecsche monicken ghewoent. Van iherico.ij. miken vanden iordaen staet sunte ians capell ende dat dode meer welcke een cuyll aspalti dats des lijms offte een meer des solts ghenoemt wert. Dit meer onderdeylt arabiam eñ iudeam die lantscapen eñ anden oestsijde des oeuers is gheleghen dat lant moab eñ amon eñ den berch seyr. eñ strecker wt tot cadesbarne eñ totter woestenye pharan. By dat middell des meers aen dat oesterste oeuer sietmen den berch roob die voirtijts ghenoemt was petra deserti dats den steen des woestenys ende wert nv crach ghenoemt een zeer sterck casteell dat ghemaect heefft die kersten couinck baduinus dair nae een couinck van iherusalem om dat risck van iherusalem te verbreyden Mer nu heefft die soldaen dit casteell eñ leyt dair den schat van all egipten eñ arabien Van crach.ij. dachreysen noordtwerts is areapolis nv ghenoemt die steen een ouerste hoofftstede van all dat anderde arabien nochtans wast voirtijts ar ghenoemt ende was gheleghen opten torrent Aron by den landen der moabite der amoniten ende amorreorum.inden selue oeuer is die stede dair balaam gheleyt was opten gheberchten moab om te vermaledien den kijndere van israhel Van iherico.v.miken is dat steedkijn Segor onder den berch Engaddi tusschen welcke berch ende dat dode meer staet dat beelde des soutsteens in welcke die huusvroue Loth verwandelt wert. Alsmen leest inden boecke genesis Int.xix.capittell.alsme dese soutsteen sien wil moetmen

dair groten arbeyt om doen. Dat dode Meer vanden oesten totten westen is.vj.milen breet. Ẽn die saracenen seggben datter lanck is van den noorden totten zuyden.v.dachreysen zeer duuster gheliicken een schoorsteen der hellen veelk ander dingben werden gheseyt ẽn gheschreuẽ van dit dode meer die ick affter laet als dat wellbekent is. Iochtans selmẽ hier weten dat all dat dal dat wortijts ghenoemt was illustris dats te seggben doerluchtich ẽn voirwaer seggbe ick dat van dat eynde deses meers welcke eynde is inder woestenye pharan tot bouen iherico toe op een halff dachreyse bynae ist te samen onvruchtbair also datter gheen gras noch gheen ander loff off vruchte mit allen en wasset doir alle die breetheit des dals die sõwilen wtstrecket ouer.v.off.vj.milẽ dan allen byder stadt iherico dair die ryeden des zukers ẽn die houen ghevochticht werden van den fonteyn helizei. O hoe ontsichlick ẽn ververlick is dat oerdell godts die all soe langhe tijt van iairẽ soe strenghelic pinighet ẽn vervocht die sunden des volcks vã sodoma ẽn gomorra nẽ. dat oeck noch dat lant dair by gheleghen die warlicke der pijnẽ ontghelden moet soe menich duisent iairen. Daer noch te bouen van die rechterzijde ẽn van die luffterzijde leggben die berghen die onvruchtbair ẽn dorre syn ẽn onbequaem te bewoenen doer alle die platzen des lants dair by soe veer als die wasem comen mach doir crachte des wijnts. Die sommighe seggben dat die iordaen hoir water niet en menghet mitten doden meer. mer het wert verslonden in die eerde all eert in dat meer coemt. mer die saracenẽ seggben voirwaer dat die iordaen dair in ẽn weder wtlopet mer nae den wtganc wtẽ meer ouer een cleyne spacie wertet vanden eerde verslenẽ Ẽn dit dode meer opwasset somtiden van dat snewater vanden berch libano ẽn vã andere ghebercht̃ vanden opvloet des iordaens ende des torrents iaboth ẽn hermõ ẽn sareth van die regben waterẽ die dair vallen in galilea vãden berch galaad. vandẽ landen moab ẽn amon ẽn seyr van alle dese landen lopen die waterẽ neder doer den iordaen tot dit meer Men vijnt oeck dieweil dit meer lijm dat vergadert wert vandẽ gront des mers dat doer beweghebinghe des wijnts te samen aen een hanghet ẽn opgheworpen wert op dat ouer des meers dairmẽt haelt mit grotẽ hopen ẽn het is een medicijn ẽn mẽ macht niet morwe makẽ dan mit eenre hande bloet dairtoe dienẽde. ẽn het wert ghenoemt gluten indaicũ dats ioects lijm Ende dair om wert dit meer ghenoemt een cuyll aspalti ẽn des lijms. wãt dair staet gheschreuẽ inden boeck genesis int.xiiij.capittell datter woeste dall dat nu is dat soute meer voirtijts hadde veelk putten des lijms ende dair sy noch hudẽdes daghes veel puttẽ in dat oeuer des meers. ẽn datter nu gheseit is van desen meer is dair mede ghenoch Van die plaetze galgale van welcke voirseit is.iij.milen vandẽ fonteyn helizei ẽn soe veel nordt werts in die ghebercht̃ van die nordt sijde des berchs quarentene leyt die stadt hay den Josue ghewonnen heefft ende den coninck doot

gheslaghen heefft. Alsmen leest inden boeck iosue int.vj.capittell. Van hay.j.mijll noortwirts mer een luttell kerende totten westen is die stadt bethell die voirtijts lusa ghenoēt was in dat gheslachte benyamin dair iacob ghinc nae den westē wāneer hy vlooch vā dat aenschijn syns broeders Esau dair hy een steen onder syn hoefft leggende gheslapen heefft. eñ sach dair een leedder staende opter eerden welckes ouerste totten hemell rakede als men leest geneß int.xxviij.ca. Eñ heefft dair op verheuē den steen tot een gheboechnisse eñ tot een teyken des eerweerdicheit eñ heefft de se stede ghenoemt bethel. Van bethell.j.mile noortwerts nae rama dat oock sylē heet dair is die palmboem dair onder begrauē is delbora lapidoths wijff die gheregiert heefft dat volck vā israhel eñ heefft gheseynt barach om te stridē teghē zizarā optē berch tabor als gheschreuē staet Jn dicū int.iiij.ca. Van bethell.ij.milen vā iherusalem.iij.milen niet veer vā rama benyamin.is anototh een cleyn ghebuertkijn offte dorpkijn der preesterē van welck ieremias die geboren was Bij anatoth tuschē dat oeste eñ dat zuyden dair beghint die woestenye die tuschen iherusalez eñ iherico leyt die nv ghenoēt wert die woestenye quarētene eñ strecket tot bouē galg ala tot an die woestenye teghē thecuā eñ engaddi by dat dode meer Bouē dat dode meer in dat weste ouer des meers een mile vā segor is die opganc des berchs engaddi inden welcken alsmē leest Sauid hem dicwil verborghen heefft als hē die coninck saul veruolghede Jnden omganc des berchs eñ optē berch heefft voirtijts ghestaen een wijngaert des balsaems Mer inden tijden des grotē herodis Cleopetra die coninghinne van egiptē tot haet des seluē herodes. heefft sy doir gunstē des keysers anthonins desen wijngaerdt ouer gheuoert in babilonīā vanegiptē. eñ die behoeders des balsames seggē dat vanden middach des sabboths dats des saterdaghes tottē manēdach toe die ossen in gheenrewijs trecken moghen dat water alle sloechmēse an stucken Sesen hoff is twe boechschoten lanck eñ also breet alsmē mit een steen werpen mach Eñ nv en wert in egipten die wijngaert des balsaems niet ghebouwet dan vandē kerstē eñ wert ghevochtighet van een fonteyn indē welcken alsmē seit die alre heilichste maghet maria hairē lieuē zoen ihesum dicwilc in ghewasschē heefft. Nochtans syn dair noch zeer edele lootkijns offte tellichkijns der wijngaerden inden berch engaddi mer die saracenē en bouwense niet eñ dair en woenē gheen kerstē menschē die dese bouwen offte ghebruken moghen Onder den berch engaddi by dat dode meer sijn die alre schoenste bomen. mer alsmē hair vruchtē off breket soe vijntmē dair binnē in assche eñ stoff als hier voer gheseit is. die gheberchtē engaddi syn zeer hooch eñ wonderlick ghestelt mit steenroedsen eñ dalē dat een mēsche gruwet dat hy siet. van iherico.iiij.milen west wert inden wech dairmen gaet tot iherusalez ther luchterhant des berchs quarētene staet dat casteell adomyn dair die mensche die nederreysende van iherusalem tot iherico quā onder

die mordenaeren dair lucas off scrijfft int.y.capittel. dat nv tertijt dair noch dicwill gheschiet eñ die stede van veel wtstortīghe des bloets heefft sy hoir naem ghenome eñ is zeer vreeslick te sien ende sorchlick ten wair datter yemāt mit ghecleyde doir reyse. Van adomin.ij.milen westwert staet bathurim vāden ghesladhte benyamin vā welck bathurī ghebozen was semei die zoen gemin die welcke dauid vulocte doe hy vlooch vā den aēschin syns zoēs absolō alsmē leest int.ij.boeck der conīghē in.xvj.ca. Eñ is een zuuerlick casteel gheleghē op een hoghē berch mer beneden in dat dalk reghen dat oeste optē heerwech vā adomyn is een steen die ghe noēt is beon des zoens rubē eñ is groet nae die maniere als een ouent eñ het schijnt een marmorsteen te wesen. vā bathurī westwert .ij. booch scho ten in een leghet pluetze leyt bethania dat casteel marthe eñ marie mag dalene voir welcks ingane wat min dan men mit een steen werpē mach by een cysterne offte putte in een camp dair wert ghewesen die stede dair martha onse heer iheju te ghemoet quā doe hy tot bethanīā comēde was eñ dair oeck maria magdalena doe sy vā hair suster martha gheropen wert alsmē leest in sunt ians.vj.ca. In bethanīē sietmen noch dat huus des mās symonis leprosi in welck onse heer iheſus ten eten sat doe maria mag. tot hē quā brēghende mit hair een busse mit costelick zalue eñ staen de afterwert by den voetē iheju die sy beghonnē heefft nat te maken mit haure tranē eñ ghedroghet heefft mit dat hair hoirs hoofts eñ heefft syn voetē ghecusset eñ hē ghesaluet mit costelicke zalue als sunt lucas beschri uet int.vij.ca. Dit huus marthe in welcke ons heer iheſus dicwill ghe herbercht was. is huden een kercke ghestich inder eeren marthe eñ marie magdalene Eñ dat graff lazari wt welcke hy verwecket wert vā onsen heer iheju en is niet veer vā dese kerck. dair is oeck een zeer schone eñ beta melick capel ghemaect eñ syn graff is mit een marmorsteen ouerdect die saracenē hebben dese graffstede in groter eerweerdicheit om dat mirakel dat lazarus dair vādēr doot vwecket is vā onsen heer iheju Alsmē reyst vā bethanīē soe en machmē iherusalez niet sien om datter die berch van olivetē tuschen leyt. mer men gaet eerst op een hoghe plaetze des lants eñ dair seitmē een deel der heiligher stadt mitten berch syon eñ alsmē weder off gaet van den berch soe en machmē dese wtvercorē stadt wederom niet sien. Item onder die oestsyde des berchs vā olivieten by bethphage datmē legghē laet ter luffter hant een steenworp weghes onder den berch des mis dacts in dat dalk soe gaetmen op doer een cleyn straetkijn aen die zuyde ende men gact om den berch van olivieten ende coemt tot die stede dair on se heer iheſus opten palmensondach optē ezell ghinc sitten ende ter stont sietmen den Sadt Jherusalem mitten tempell ende die kercke des heili ghen graeffs ende meer andere heilighe steden.

Item soe coemtmen totten offganc des berchs van olivieten dair doe die scharen voirghinghen ende nauolghedē gheroepē hebben Osanna filio

dauid verblijdende hem vanden ghebenedijdē toecoemste ihesu eñ ihesus siende die stadt van iherusalē heefft zeer bitterlick gheschreyet op die stadt van dair voirtgaende coemtmē tuschen die steden dair ihesus syn hemelschen vader ghebeden heefft in syn wterste. ende die stede dair hy gheuanghen wort in gethsemani. eñ als men syn ouer den torrent cedron coemt men in golgatha die stede dair sy hem ghecruyst hebben

Voert aen willen wij wederomgaen tottē beschriuinghe des rels vāden heilighē lande datter noch niet beschreuē en is Van iherusalē voirtgaende .ij. milen tuschē dat weste eñ noorden staet die berch sylo die ghelēghen is van gabaa saulis. j. milē eñ wat meer eñ dier ghelicken vā rama benyamin In dese stede heefft die arcke gods langhe tijt gheweest eñ dat tabernaculum des vredes dat moyses ghemaect hadde in die woestenye. Van dair een cleyn mile is gabaon een stadt vanden ghesslachte benyamin ghelegheñ in den sleuen berch wairom datmē seyt dat dair ghewees is die alre meeste hoocheit. Die inwoeners eñ borghe ren van dser stadt hebben beden gheseynt tot Josue in galgala als sy hoerden alle dinghē die iosue ghedaen had in iherico eñ hay eñ cloeckick ouerdenckende hebben sy mit hem ghenomē spijse eñ oude sacken op ezelē gheleyt eñ leren wijnvlessen die ghebroken waren eñ weder toe gheneyet eñ zeer oude schoen die van ouwerdō te samē gheneyet eñ gheslapt warē eñ waren ghecledet mit oude clederen eñ dat broet dat sy mit hem ghenomen hadden opten wech was zeer hardt eñ an stuckē ghemortelt. eñ alle dus comende tot iosue eñ tot alle dat wolck van israhel hebben sy gheseit Wij comen van verre landen eñ begheren vrede te maken mit vobis cetera Als men leest inden boeck iosue int. ix. ca. Van iherusalē. iiij. milen weest wert staet dat casteell emaus dair ons here ihesus wanderende mit die. ij discipulen in een ghedaente vā een pelgrum bekent wert int breken des broets Dit dorp is nv nicopolis ghenoemt Van iherusalē. iij. milen onder den berch sylo teghen dat weste leyt nederbothoron dair off ghescreuen staet in dat boeck iosue eñ machabeor eñ is vanden ghesslachte benyamin Van iherusalem westwert. iiij. milen dairmen gaet tot dyopolī offte kiddā leyt chariathiaim dat gheweest is een vanden stedē gabaonitharum in welcke die arck des heren. xx. iair lanc was nae dien datse weder om ghebrocht was wt dat lant der philistinē Van chariathiarim. ij. milen by nae teghē den westen is die stadt lachis die des ghelicks gheweest is een van den steden gabaonitharum dair off ghesproken wert inden. iiij. boeck der coninghen int. xviij. capittell den welcken sennacheris beleghen hadde indē tijden des conincs ezechie eñ was vandē ghesslachte benyamī Van chariathiarim. ij. milen bynae zuydwerts leyt bethsames een stede welcke stede ghenoēt wert bethsames inde tot een onderscheit eens anders bethsames vāden ghesslachte neptaliz nochtās wast inderwairheit vāden ghesslachte dan. welcke hy dat rel Jude gheweest is by dat meer In dat

platte veldt des dorps bethsames hebben.ij.coekeesten van Aeceron we
drom ghebrocht den arch gods doe die bethsamyten haer weyt meyden
int dal.en dair bleuē van hem luden doot.lxx.mannen en.l.duysent des
ghemeen volcks dair om dat sy den archē gods bloet ghesien hadē als
ghescreuē staet indē eerstē boeck der coninghē int.vj.capittel. Van iheru
salem.x.milē vestwert leyt ramathasophim dat een deels vanden ghe
slachte veniamin en eens deels vandē ghesslachte effraym was noch mās
wast ghelegē opē berch effraym .wāt die effenheit wert alsoe ghenoēt
hoewel dattet gheen berch is mer een plat velt het was oeck aremathia
ghenoemt vā welck ghborē was ioseph die edele man die onse here ihesus
begrauē heefft.die prophect samuel was van dair ghboren en dair be
grauē en wert nv ramula ghenoēt. Van ramula offte ramatha.iij.mi
len westwert leyt die stadt ioppe die oeck iapha ghenoēt wert dair ionas
inghinc int schip doe hy vlieghen woude vandē aensch in godts in thar
sis dats totten eylandē des meers.als men leest indē boeck ione int eerste
capittel In dese stadt heefft die heiligē apostel sunt peter voirtijts ghe
berbercht gheweest van een leerbereyder die symon ghenēt was.ende syn
huus stont by dat meer int welck huus petrus ontsanghē heefft die mā
nen die cornelius centurio wt vermaninghe des heiligen enghels dair
van cesarea gheseit hadde om pet tot hem te halen als men leest in die
wercken der apostelen int.x.capitel. Van dit selue leggende onder een
steenroedsche is dair ghemaect een capell in die eere des heiligē apostels
sunte peter ghewijet mer nv is sy verualle Dair syn oeck zantberghē
offte dunē int meer aen welckē na dat die fabulē seggē Andremeda die
dochter Thephei ghebondē was op dat hair die wonderlicke beesten des
meers verslynen souden mer sy wort verlost vandē coninck van persen
Onder dese stadt iapha leyt yamnia een ander hauē voirtijts des ioedschē
landes.ij.milē zuydwert welcke hauē iudas machabeus ghewonnē heeft
en verbrāt mit alle die schepē also datmen dat vuer in iherusalem syen
mochte als mē leest inden boeck machabeor int.xij.ca. Van iherusalem
ij.milen zuydwerts leyt die stadt bethleez die dair die gheboorte des wa
rachtighē dauids zeer edel en verheuē is ter luchterhant des weghes die
tot Ebron gaet een boechschoet weghes buten den wech nochtās coemt
men eerst tot dat graff des vrouwes rachelk ter rechterhant by den wech
dair staet een schoen pyroen dat dair iacob ghemaect heefft tot een ghe
duchnisse des graffs rachel dair bi op die graffsteen op ghesct heefft xij.
grote stenē nadē ghetalder.xij.kinderē israhelwelcke stenē dair noch syn
By dat graff vyntmē noch sommighe zwarte steenkijns welcke die spel
grūs dair pleghē te vergaderē om sommighe wonderlicke dinghen die
dair ghescheit syn alsmē seit.teghē den stadt bethleē staet den toern ador
offte des schaers dair iacob alsmē seit een wijk rijts na der doot rachel ghe
woent heefft en syn beesten dair ghewerdt heefft. Van bethleez omtrent

vijff boeckschoten weghes is die stede dair die harderē bewarende die wa
ke des nachts ouer hoere schaer der beesten in die vre offte tijt der gheboer
ten cristi gheseyen eñ ghehoert hebben die enghelen singhende mit grote
blisscap Gloria in excelsis deo. dats loff moet syn gode indē akre hoochstē
Die oeck ghekundighet hebbē den ghesont maker der werlt ghebozen te
wesen Bechleem is gheleghen op een hoghen berch mer die berch is zeer
enghe strecktende inder lanckte vanden oestē naden westen. Van den westē
is een ingang eñ dair is een putte by die poorte wtten welcken dauid be
ghert heefft te drincken als hy was inden strijt teghē den philistinen ende
die philistijnen waren in bethleem eñ dair reysden drie vanden stercsten
doer dat middell der thenten vandē philistinē eñ schepten water wt den
fonteyn bethleem die dair was in die poorte der stadt eñ hebben dat ghe
brocht tot dauid op dat hy drincken soude Als men leest in den eersten
boecke Paralepomenon int. xj. capittell Jn dat oesterste eynde des stadts
onder een steenroedtse die was by die muere des stadts eñ het schijnt na
den maniere des lants gheweest te hebbē een stede eens stals doir een crib
be in is wtghehouden in een steen als dair die ghewoente is die cribben
te maken dair is ouer dese welrt opghegaē eñ ghebozen vander maghet
ende moeder maria die soen der rechtuerdicheit cristus iheſus onse heere
bewisende mit synre ghebozten dat hy offnemen soude die onreynicheit
der sunden eñ die duusternisse der werlt want hy woude in die onreyni
cheit van sulcken stede opgaen eñ ghebozen werden By dese voirghenoēde
steenroedtse is een ander steenroedtse die meerre is. niet mer dan. iiij. voe
ten dair off ghelegheē onder welcke stont die cribbe dair dat suete kynt ihe
sus ter stont alst ghebozen was voeden osse ende den ezell ghewonden in
doekel kijns neder ghelcyt wert Nochtans duncket my voirwaer datter
een steenroedtse gheweest is mer dair is int middell een doere ghemaect
doer die steenroedtse doir den welcken mē opgaet vanden capell int choor
Mer totter stede des akre zuersten ghebozten iheſu gaetmen neder vāden
kerck inden capell van. x. trappen welckes saecken hier voir gheseyt syn.
Ende dese capell is all heell van bynnen ghemaect van zeer goet ende
kunstich werck eñ mit marmorsteen is die dell ouerleyt ende is zeer coste
lijcke ghemaect Op die stede dair die maghet maria hairen zoen iheſum
voirtghebrocht heefft dair machmen misse doen op een marmorē tafell
die dair gheset is. Dair sietmen oeck een dele vanden bloten steen dair
cristus ghebozen is Des gheliycks is dair oeck bloot ghelaten een deell
vanden cribbe in welcke cristus gheleghen heefft welck steden die kerstene
ghelouighe menschen alre deuotelicste cussen. Jck en hebbe nie mensche
ghesien offte ghehoert die seyde dat hy alsulken deuoten kercke in alle die
werlt ghesien heefft ghelicken dat is die kercke te bethleem Want in dese
kercke staen marmoren columnmen doir vier steden zeer zuuerlick ende co
stelick gheset eñ gheschicket. niet alleen nae die veelheit mer zeer wonder

lick nae die groetheit dat bynnenste offte middell der kercken van bouen die columnmen tot die trappen is ghemaect van konsteliek wercke zuuer lick ende zeer edel van allen bistorien vanden beghin der werlt tot die toe coemste des heren totten oerdel. Alle die ouer dell der kercken is ghemaect van marmorsteñ van menigherhande verwe welcke versiert is doir menigherhande onderscheyt der bemalinghe al soe datmen niet weerdieñ offte bedencken en mach nae dat dunckten van veell mēschen hoe veel dat ter weerdich is offte ghecost heefft Die saracenen eeren alle die kercken onser lieuer vrouwen mer by sonder eeren sy dese die te bethleem staet.

Die soldaen syende die sciertheit die tafelen die columen dat sy alle zeer costelick waren gheboot die all te samen off te nemen eñ in babilonien te brenghen dair by syn pallaes off tymmeren woude Een wonderlyck dinck sachmen dair. want als die werclude mit hoir instrumentē offte reetschapen dair quamē eñ die soldaen dair noch by stont mit veel andere luden so is dair wt die dichte eñ heele wandt des muers dair alst schen eghbeen nacht doer soude mogben comen een zeer wonderlycke grote serpēt wtghegaen eñ heefft dē eerstē tafell dair sy an quam een deel ghegheuen dat die tafell dair off ouerdwars berstede en ghinc soe voirt totten anderen. totten derden. ende den vierden soe langhe dat sy totten. xxx. ghecomen was en des ghelicks syn dese all ghescheit dat sy hem alle te samen verwonderden Ende ter stont want die soldaen syn opser wederriep soe en sachmē die serpent niet meer. dair om bleeff die kerck staen eñ staet noch op den dach van huden als sy te voeten dede. mer men siet dair noch tans die lijcklicykenē vanden lichame des serpens tot op den dach van huden in all die tafelen dair sy doer ghegaen heefft ghelickerwijs offt vant vuer verbrant ware Ēn bouē all is dat zeer wonderlick hoe die serpent alsoe mochte gaen aen die wandt die zeer slecht eñ glat was als een glas Inden wtganc deser kercken tegben dat noorden staet den omganck offte dat pant des cloosters dair noch sommighe minrebroeders inwoenē. die heiligbe steden deser kercken ende des cloosters syn oeck hier voir beteykent eñ beschreuen wairom dat ick er hier niet meer off en seggbe Dan dese kercke een steenworp weghes bynae oestwert staet een kercke der heiligher vrouwe sunt paulen eustochiū hoir dochter dair oeck noch hair graffsteden syn. Van bethleem een halff mijll westwert leyt dat dorp bezech ghenoēt dair voirtijts ghewassen heefft die alre beste wijn alsoe datmen in alle die lande gheen beter wijn en vonder In dit dorp wert ghenāghē Adombezech vanden kinderen van israhell die hem off gheslaghē hebbē die wterste eyndē vā syn handen eñ voetē die welck ghesey heefft. xxx. coningbē die hair wterste eynden van handē eñ voetē off ghehoudē warē hebbē moeten vergaderen die ertrijcē offte off vall der spijsen onder mijne tafell dair om ghelicerwijs ick ghedacht hebbe alsoe heefft my god wedergheghenen Ēn die kinderen van israhell brochtē hem in iherusalem

ende dair is hij ghestoruen. als men leest inden boeck Judicũ int eerste capittel. Van bethleem. vj. milen oestwert op dat dese meer leyt die berch Engaddi dair voer off gheseit is. Van engaddi zuydtwerts is dichoe uelt Achilè welke dair nae als heredes dair een onwinlick casteel ghemaect hadde messida ghenoemt wert. In dese stede heefft dauid dicwijll hem seluē verborghen eñ ghescholen doe hy vloech vandē aenschijn sauls Als indē eersten boeck der coninghē int. xxiij. capittel ghesereuē staet Van bethleem. ij. milen teghen die hoeuel Achilè leyt die stadt Thecua op een berch van welcke ghebooren was die prophect amos. die oeck dair begrauē is den welcken die coninck van israhel Ochozias mit een yseren naghelt doet die slaepe van syn hoefft ghesteken doetghe slaghen heefft Aen dese stadt leyt die woestenie thecue Tuschē die stadt thecuā ende den berch engaddi leyt dat dal der ghebenedictiē dair die coninck vā Juden iosaphat ghestreden heefft teghen dat volck van ydumeen eñ den kijnderen Amon eñ heefft sy dair verwonnen. By dese stede op een mijll totter linchterhant teghē die woestenye quarētene leyt een casteel dat herodiū ghenoēt is op een hoghe stede dat herodes die grote dair ghetimer heefft dair hij oeck seluē begrauē is als iosephus seyt Van thecua. v. milē tusschen dat oeste ende dat zuyde leyt zijpt een steenkijn by die woestenye die oeck zijpt ghenoemt wert dair alsmen leest dauid oeck ghescholen heefft Alsmē leest indē eerstē boeck der coninghē int. xxvj. ca. Aen dit steendtkijn zuydtwerts leyt die woestenie maon in welcke die berch Carmelus leyt dair nabal carmelus ghewoent heefft als in den eerstē boeck der coninghē int. xxv. capittel. ghesereuē staet die welcke veriaghet heefft die boden dauid. welckes huusvrouwe abigayl doe hy doot was dauid tot een wijff ghenomē heefft alsmen oeck int voirsereuē boeck leest Aen dese woestenie maon tusschen dat zuyde eñ dat oeste leyt die berch seyr. een ander in dat lant van ydumea welcke lant den kijnderen van israhell gheboden was langhe tijt om te gaen Alsmē leest indē boeck deutronomij in. iij. capittel Aen dese woestenye maon zuydtwerts leyt dat lant amalech welcke lant sault ghebodē was te verderuē ende alle die inwoeners doot te slaen Int eerste boeck der coninghē int. xv. capittel. Voer dit lant amalech teghen die tonghe des doden meers leyt cadesbarne van welcke stede moyses ghe seynt heefft. vij. voirspeyders om te onderseecken dat lant chanaan ende heefft ghesseyt tot hem Gaet opwerts nae dat zuyden Eñ als ghi coemt totten ghebercht̄en soe aen mereket dat lant hoedanich datter is eñ dat volck dat dair woent nē. Eñ hebt goet hart eñ goeden moedt eñ brēghe rens van die vruchten des lants wāt het was inden tijden datmen die rijpe druuē eerst eetē mochte. als sy oeck deden eñ brochtē mit hem een grote druue aen een draechboem. alsmen leest inden boeck Numeri int. xiij. ca. Dair hebben die kijnderen van israhell oeck langhe tijt ghewoent ende van dair is hem ghebeden omme te gaen om den berch seyr eñ weerom

te comen inden woestenije doer den wech des reden meers Van bethleem op.iij.miken zuydtwerts in den berch dairmē gaet te Ebron is bethzacha een dorp op een hoghe stede ghelegghen aen welcke zuydtwerts aen leyt een ander dorp rama ghenoemt zeer hoech inden welcken alsmen staet op een hoghe hoeuelt syen mach all dat lant van arabien totten berch seyr eñ alle die steden by dat dede meer ende die steden dair dauid hem in ver borghen heefft den iordaen tot sethym eñ totte berch abarim Westwert sietmen dat oeuer des groten meers van ioppen tot gazam eñ bersabee totte woestene seyr eñ noch all dat lant der philistinen van ramathaso phim doer seth en achoron eñ azotum eñ iamniam eñ ascolonē mit all dat platte veldt onder den berch iuda. Van rama wat meer dan een mijl ter rechterhant byden heerwech dairmē gaet tot ebron leyt mambre dair Abrahaz langhe tijt woende dair hy sittende aen die wortell mambre in die doere syns tabernakels ghesien heefft drie mannen comende vanden berch die hy ontfanghen heefft mit hem te herberghe als inden boecke ge nesis int.xviij.ca. ghescreuē staet Men sier dair noch huden sdaghes den seluē boem voerden voere des tabernakels abrahams Wer die oude boem is verdorret eñ van die selue wortell is weder een ander ghewassen ende heefft bladen die een luttell groter syn dan wicken bladen. mer vruchten ghelicken als een eykelboem. Van desen boem mābre ouer een halff mijl ter rechterhant by den wech leyt Ebron die oude stadt die nv heett' ver dorruen is eñ hair veruallinghen syn zeer groot eñ het schijnt datter een heerlicke stadt ghewest is. Van dese stadt soe veer als een boghe schietē mach bynae zuydtwerts mer nochtans streckende totten oesten leyt die nywe stadt Ebron ghetimmert in die selue stede dair die dubbelde spelūe was dair adam eñ eua abraham eñ zara ysaac eñ rebecca iacob en lya begrauē syn. Die saracenē hebben by dit dubbelde spelunc dat veirtijrs een principaell hoofft kercke des biscopsstoels ghewest is ghemaect een zeer sterckē voerweringhe Van dit dubbelde spelunc westwert een boech schot weghes dair is die goede acker damascenus in welcke stede Adam ghemaect was van god. Desen acker heefft inder wairheit zeer rode eerde die also ghedwe is als was welcke die saracenē op cameken voerē in egip ten in ethiopien eñ in indien ende tot andere steden eñ plaetzen vercopende dese eerde om zeer costelicke cruyden eñ nochtans en sietmē in dese selue ste de anders niet dan offter een weynich eerde wt ghegrauē wair. Want mē seyt dat altoes alst iair omghecomen is dese stede altoes verruckt wert by mirakel. hoe, veell datter oeck wt ghegrauen waer. Men seit oeck dat soe wye dese eerde aen hem draghet dat hem gheen beesten off wilde dieren misdoen en sellen dair toe bewaert dese eerde den menschen van scadelicke ongheual. Dit dal by Ebron is zeer vruchtbaer eñ ghenuechlick bouē mathen ende lustich om dair te woenen Van dese vorghenoemde acker zuydtwerts een boechsche teweghes is die stede dair cayn synen broeder

Abel doorgheslaghen heefft Alsmen leest inden boecke genesis int.iiij.ca.
Van desen selue acker westwert.ij.boechscheten op een berch aen die zuydt
sijde des ouden stadts Ebron is een spelunc ofte hoell in een steenroesse
in welcke adam en eua hoiren zoen Abell doe hy doot gheslaghen was.
Beseyreyt hebben hondert iair lanc In desen seluen hoele staen noch hoirre
beyder bedsteden en een fonteyn wtspringhende wt welcke sy ghedronken
hebben. En dese spelunc ofte hoell is bynae xxv. voeten lanck en breet
Van ebron.ij.milen zuydtwerts leyt dabir die ghenoemt was cariath
sepher dat is een stadt der letteren den welken ottomel.vij.zoen die calephs
ionste broeder was ghewonnen heefft wair om hem caleph syn dochter
achsam ghegheuen heefft tot een wiff en mede dat vochtighe lant boue en
beneden Als men leest iosue int.xv.ca. Van ebron.ij.milen bynae noordt
werts mer een wenich kerende teghen dat weste is neckeschol dat is een
torrent des wijndruuffslosse des dals der trane van welcke die voerspyc-
ders ghebrocht offte ghehaelt hebben den wijngaerdranck mitten druue
den twe mannen droeghen an een draechboom en oeck mede vanden gra-
net appelen en vijghen des lants Alsmen leest inden boeck numeri int.xiij
ca. Aen die luchterhant des daels ouer een halff mijll neder leept die ry
uier inden welcken die heilighe apostel sunt philips ghedoopt heefft den
moriaen een dienre der ouerster conighinne vanden meeriaenen welck dien
re te bewaren had all die schat der coninghinne en hy was ghecomen te
ierusalem om te aenbeden en reysen weder om op syn waghen Asmen
leest inden boecke vanden welcken der apostelen int.viij.ca. Van neckes-
chol.iiij.milen teghen ierusalez staet dat huus zacharie inden welcken
die alre heilichste maghet maria inghegaen Elizabet ghegruet heefft.
dair oeck sunt ian baptist gheboren is Van dit huus twe milen noordt
werts leyt nobe een stadt der preesteren die nv berhenopol ghenoemt wert
opten berch dairmen gaet tot dyopolim en Ramatha dair dauid vaden
preester achimelech ghenomen heefft dat zweert des mans goliath gethei.
Alsmen leest inden eersten boeck der coninghen int.xxj.ca. Van bethleez
wat meer dan.j.milen inden wech die tot thecuan gaet is dat graff des heili
ghen abts sunt karioth mit sijne monicken die all gader doe hy sterff me
der ghestoruen syn en dair heefft hieruoermaels een groet bedcop ghewest
tot dese stede.

Och van accon reysende zuydtwerts.iiij.milen leyt die stadt cay
phas onder dienoordtsijde des berchs Carmeli. Van caypha.iiij.
milen zuydtwerts leyt dat stercke casteell der pelgrus. ghelegheu in dat
diep des meers dat voirtijts toebehoert heefft die ridderscap des tempels
Van caypha een mile is die spelunc helie en die woeninghe helizei ende
die fonteyn dair ghewoent hebben die kinderen der prophetē in carmelo.
Vanden casteell der pelgrus.iiij.milen leyt die ouer hoefftstadt Cesarea
palestine die voertijts doe kerstē dair woenden warē ghewest is een eertz-

biſcops ſtoell. dese ſtadt was eerſt dor ghenoēt dair na pirgus ſtraconis
Wer herodes die grote heefft dese ſtadt vermaect eñ verbetert eñ heefft ſe
Ceſarea ghenoemt in die eere des keyſers. van welckes timmeringhe ende
vaſticheit ioſephus well beſcrijfft Dese ſtadt is ombeſloten aen die weſt
ſyde mit dat grote Meer. vanden oeſten mit een zuet leech broeckland
in welcke veell cocodrillen ſyn grote wonderlijcke beeſten die hem behel-
pen int water eñ te lande Ceſarea heefft voirwaer een vaſte ghelegheit
mer nv eeſt all heel verdoruē Sunt philips heefft in dese ſtadt ghewoēt
en ſyn dochterē. iiij. maechden prophetiſſen alſmē leeſt indē boecke vandē
werckē der apoſtelen int. xxj. ca. Sunte peter heefft in dese ſtadt oeck ghe
doopt een dienſtman des keyſers die hondert mānen onder hem had die
Cornelius centurio ghenoemt was die in dese ſtadt die eerſte biſcops ghe
weeſt heefft Als gheſcreuē ſtaet inden voirſcreuē boecke int. x. ca. Die
heiligue apoſtell paulus heefft in dese ſtadt voer den coninck agrippa eñ
voer den rechter felix ghenoemt ghediſputiert zeer vromelick teghē Ter
cullum een man die welſprekende was Alſmen leeſt inden boeck voirſcre
uen int. xxiiij. ca. Van ceſarea. iij. milen zuydwerts leyt een dorp dat
nv Aſſur ghenoemt is eñ voirtijts antipatrida ghenoemt was van an
antipater des groten herodes vader eñ heefft voirtijts toebehoert den broe
ders van ſunt ians hoſpitaell Van aſſur. iiij. milen oeſtwerts is mane
rich dat nu katho ghenoemt is eñ was vandē gheſlachte manaſſes ghe
leghen inden platten lañde onder den berch. Effraī niet ver vandē berch
Saron In dese ſtede hebben die ſaracenē een voerlaghe van volck ghe-
leyt doe ſy bevochten eñ beſtreden dat caſteell der pelgrums. Van katho
. iiij. milen zuydtwerts is die berch Saron eñ dat ſteedtkijn Sarona
dair off gheſeyt wert In die wercken der apoſtelen Van aſſur iſt. viij.
milen tot ioppen dat ghelegheu opt meer dair voer off gheſeit is Van
ioppen. iiij. milen leyt Seth niet veer van dat meer dat hieruoirmaels
gheweeſt is een vanden ſteden der philiſtinē mer nu iſt een cleyn dorpkijn
eñ is ghenoemt ybilin gheleghē op een hoeuck van dese ſtede beghint rech
telick dat lant der philiſtinē Van ſeth. ij. milen zuydtwerts leyt bethſa
mes iuda van welcke voer gheſeit is. Van bethſames. ij. milen zuydt
werts inden berch iuda ſietmen den berch modyn van welcke die macha
bei gheboren waren eñ dair werden noch hoir graffſteden gheweſen alſoe
veer oeck dairwerts datmēſe int meer ſyen mach want die gheleghēheit
des ſteedts hooch is. Van bethſames bynae. iiij. milen zuydtwerts niet
ver vant meer leyt Accoron die anderde ſtadt vanden viff ſteden der phi
liſtinen die nv een cleyn dorpkijn is nochtans houdt dit noch ſyn ouden
naem. Van accoron. iiij. milen zuydtwerts leyt Azotus die derde ſtede
vanden viff ſteden der philiſtinē leggende een mijll. van dat meer eñ is
nv oeck een cleyn dorpkijn Van ioppen twe milen leyt Lydda offte dy
oſpolis dair voir off gheſeyt is. Van daer twe milen bynae oeſtwert

mer nochtans een luttel nae dat noorde leyt lepna niet veer van lachis den welcken stadt Josue ghewonnē heefft eñ sennacherib beleghen heefft. Als men leest in dat.iiij.boeck der coninghē int.xviij.ca. Van dair.iiij milen doer den wech daermen gaet in gabaon leyt dat steedtkijn azecha eñ maceda die iosue alle beyde ghewonnen heefft doe hij verlossede dat volck van gabaon dair.v.coninghen hem selven verborghen hebben in een spelunc Als mē leest in den boeck iosue int.x.ca. Van daer.iij.milen oestwert niet ver van Lobe is Sochot inde by dat dall des boems thebinte dair dauid noch een kijnt doot gheslaghen heefft Goliam Sethēū mit een slinghber ende een steen Als gheschreuen staet in dat .j. boeck der conīghē int.xvij.ca. Van nobe dat nv bethenopolghenoemt is syn iij.milen tot in emaus welcke nv nicopolis ghenoemt is. Van emaus anderhalff mile gaet men op doir een dall raphaim besijden zacharias huus darmen ter rechterhant leeghen laet alsmen tot theruselem gaet Eñ van dit selue huus anderhalff mijll leyt een zeer sterck casteell Bethsura ghenoemt ghelegheen aen die syde des berchs teghen bethleez dat ghemaect wert in den tijden der machabeen ende die ionghelinck antiochus heeffter ghewonnen doer bedriechnis Eñ dit casteell leit een luttel meer dan een halff mijll van iheruselem. Van azoto.vj.milen zuydtwerts leyt Ascolona die vierde stadt der philistinen an dat oeuer des meers hebbende een forme off ghedaēte als een halff mijll circule offte als een halff maen offte rinck ende is zeer sterck. In dese stadt is bynae all die macht offte toeuerlaet der saracenen. Van ascolona.v.milen zuydtwerts leit die stadt gasa aen dat oeuer des meers die nv ghemeenlic Gazera ghenoemt wret eñ is ghelegheen inden wech die gaet tot egipten van welcke hier nae gheseyt sell werden in dat andere deell des boecks. Van gaza syn.iij.milen tot bersabee dat nu gallin ghenoemt weert ende is dat eynde des lants van iudeen eñ des lants van belofften teghen dat zuyden In dese stede heefft Abraham eñ ysaac langhetijt ghewoent Alsmen leest in dat boeck genesis int.xiij.capittell. Ende is ghelegheen van Ebron meer dan een dachreyse ghelijckerwijs als oeck die stadt Sasa Aen dese deelen des lants van belofften die den ghesladhte inde toe ghdeilt waren volghet die grote woestenije die strecket tot anden vloet van egipten. In welcke die kinderen van israhell langhetijt ghewoent hebbē gaende van een stede totten anderen van welcke woestenie hier nae meer gheseyt sell werden In dat andere deell des boecks. Ende hiermede ist ghenoch datter gheseyt is van dit lant ende vanden steden dair in gheleghen

ffforma et dispositio dominici sepulchri

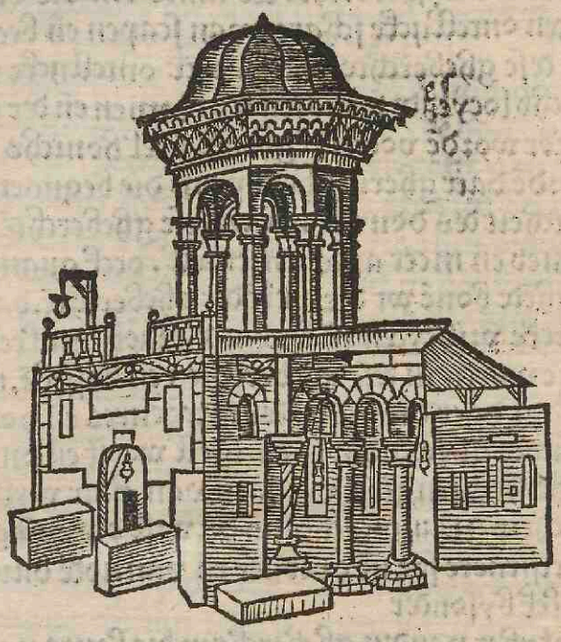

Nae dien dat als dauid seyt die fondamenten der stadt van iherusalem in heiligher geberchten gheleghē syn dair.om heb ick bequaemelic voir my ghenomen een luttelk meer te onderwissen van die gheberchten des lants van israhelk bysonder want dair dicwijlk off ghesproken wert in die heiligher scrifftuer Ende inden eersten int ghemeen dair nae bysonder vanden sommighen

Van die berghen des lants iherusalem int ghemeen

De gheberchten israhelk syn ghenoemt alle die gheberchten int ghemeen des gheheelen lants van beloffren wair dat sy leggher ouer den iordaen off aen dese syde. Beck werden dese dicwijlk ghenomen voer dat lant der .x. gheslachten dat volk gheberchten was ende sonderlingher inden gheslachte dan. eñ effraym. Want die .x. gheslachten hebben hem seluen die naem van israhelk toe ghescreuē onder den coninc ieroboam Nabothszoen die was vanden gheslachte effraym eñ regneer de alre eerst in samaria ouer die .x. gheslachten. Als men leest in dat .iij. boeck der coninghen int .xij. capittelk. Dese gheberchten waren zeer volk weylants vruchtbaer volk vruchten ende coerndraghende gheplant mit oliuenbomē eñ mit meer andere vruchtbare bomen Si waren oeck vol medicijn cruyden ende volk welrukende cruyden Als isidorus seyt in syn .xiij. boeck int .iij. capittel Want dat ghehele lant oeck voirtijts mit son

derlinghe rijckdomen rijck gheweest is. vruchtbair in choern zeer lustich van waterē dat alrebeste van balsamen Alsoe dat die ioden om die vol heit van alle voetsellen dit lant ghenoēt hebbē te vloeyen mit hoenich eñ mellic Wāt in die gheberchtē des lants om die ouerloedicheit van weylant worden ontellijcke scharen van scapen eñ beesten ghehouden eñ gheuoedt In dese gheberchte waren oeck ontellijcke veelt byen die dair van die hoenichbloeyende soeticheit der blomen eñ der cruyden hē gheneer den eñ ghewoedt wordē voertbrēghende veel honichs. Die vruchten eñ dat choern wordē dair gheringhe ryp om die bequaemheit des luchts eñ die ouerloedicheit des douwes. eñ wt dese gheberchtē wort oeck ghegra uen goudt suluer eñ meer andere metaelt. oeck quamē dair fonteynē eñ ryuierē springhēde bouē wt die aderē der gheberchtē. dair worden oeck ghe maect zeer sterche vriheyden eñ bewarde plaetzen. alrehande wilde dieren lewen eñ andere waren in dese gheberchten eñ bosschē. mer ghelijckerwijs all dat ander lant doer die sundē der inwoenres eñ doer ghestadighe ver derffnisse zeer snoe ghewordē is eñ heelt woest eñ onvruchtbair. Soe syn oeck die gheberchten zeer vergaen van hair verleden vruchbairheit eñ ouerloedicheit Want nochtans dicwilt dair off ghesproken wert in die heilighe scrifftuere soe ist opēbaer eñ van node dair cortelic wat off te seggghen van elck bysonder

Hier naevolghet vanden gheberchten des lants van israhell van elck bijsonder ende inden eersten vanden berch Syon

SYon was een berch in iherusalem op welcks ouerste berch was dat casteelt offte toern david dair gheset om scierheyt eñ bescher minghe der stadt. Ende aen die een syde des berchs Syon stont Salamons tēpelt als een middel tusschen dat casteel eñ die neder stadt also dat die berwarinchhe des casteels beschermē soude moghen den tem pel eñ die tempelt mit dat casteelt souden beschermen die stadt Eñ dair om soe noemt die scrifftuer dicwil iherusalez een dochter syon want ghe licken een dochter beschermt wert van hair moeder eñ onder hair moeder staet soe was die nederstadt onder den tempelt eñ dat casteelt Die berch sy on was onder alle andere gheberchtē also hooch gheacht eñ gheeert eñ is soe edelt dat nier alleen die stadt van iherusalem ende oeck dat ioedtsche lant mit die naem Syon beteykent wert mer oeck die gheheel ghemeen gheloufghe kercke vergadert vanden ioedē eñ vandē heydene wert dicwil in die scrifften der propheterē mit die naem syon beteykent. ghelijckerwijs als dair die berch Syon wert ghefundiert tot een verheffinghe der gan ser werlt ꝛ cetera. Want die berch syon was een berch zeer hoech sterck eñ vast ouerloedich eñ vruchtbaer. zerr suuerlick eñ ghenuechlic. welt bewaert eñ zeer vrij zeer ouerloedich in rijckdomē. volt blijscap eñ ver heffinghe der volmaecter rechtuerdicheit eñ heilicheit een berch der lerin ghen ende onderwijsinghen. Als ghescreuen staet Van syon selt wtgaen

die wet ende dat woert gods van iherusalem Syon is een berch der prophecyen eñ der opẽbaringhe alsmẽ wt veel scriffturẽ eñ wt veele conditien lanck vertrecken eñ bewijsen soude met om die cortheit alle dese dinghen afterlatende keer ick my tot ander dinghen te seggen

Vanden den berch Moria

MOria is een berch in iherusalem op welcke saldmons tẽpell ghemaect is Als ghescreuẽ staet inden anderdẽ boeck paralipomenõ int.iij.ca. Desen berch heefft dauid ghecofft van ornan iebuzeo om.vj.hondert vnsen claer gouts op dat hy op desen berch mochte god die heer een altaer maecken doe dat volck ghslaghen wort van god om dat hy sy volck had laten telken Als men leest in dat boeck paralipomenon int.xxj.ca. Op desen berch heefft dauid god die heer gheoffert ende ghebeden eñ god heefft hem verhoert vanden hemell in dat vuer opten altaer des offerhandes Jn desen berch heefft abrahaz offerhande gheoffert voer ysaac syn zoen den welcken god hem gheboden had dair te offeren. Als men leest genesis int.xxij.ca.dair die glosa des heiligben mans sint te iheronimus op seyt op dat woerdt. Gaet totten lande des openbaringhes eñ offer dyn zoen op een berchen cetera. Die hebreusche seggben dese jen berch te wesen dien berch op welcke dair nae die tempell ghesticht is in die hoffstede des mans Ornan iebuzei inden berch moria die dair om alsoe veell te seggben is als verlichtẽde eñ schijnende.want dair is dabir dat is een huus gods eñ een wet eñ die gheest die den propheten ingheuet Ende leert den menschen die waerheit tot noch toe. Jheronimus seyt in dese selue stede is te gheloue dat iacob ghesproken heefft eñ ghesyen heefft die visioen der engbelen op eñ off climmende in die leedet. Als ghescreuẽ staet in dat boeck genesis int.xxviij.ca.dair die glose seyt Op dit woerdt Hier en is niet anders dan een huus godts cetera Dat wert gheseyt want iacob heefft voersyẽ dat dair noch den tempel staen soude eñ gods dienst toecomende was. Dese stede is gheweest een hoeuck aen die syde des berchs syon dair ghemaect wert naemaels die toern dauid wt wecke is te verstaen dat dese berch Moria gheweest is een berch des visioens eñ des openbaringhes een berch der offerhande eñ des ghebedes.een berch der propbecien eñ der onderwijsinghe.een berch des lichts offte des verlichtinghes.een berch der engbelscher vandinghe.een berch der godlicker openbaringhe.een berch der barmhartigheit eñ der goedertierenheit.

Vanden berch van oliueten

DJe berch van oliuetẽ is een berch inden ioedtschen landen by iherusalem alsoe ghenoemt om die ouervloedicheit der oliffbomẽ die zeer veell op desen berch wassen eñ wert dairom vã sunt augustijn ghenoemt een berch des crisdoms eñ des saluinghes.een berch des lichts

een berch der vetticheit ende des voetsels een berch der medicinen ende des ghesontmakinghes Eñ dat seyt hy om die overvloedicheit der olivenbomen dair wassende. welcker vruchten zeer vet syn vol lichts eñ vol ghenoechten want als ysidorus seyt Die olij der olivē wt die bitterheit des wortels is een voetsel des lichts. een medicijn der wonden eñ een spijse des hongheringhen menschēs In die wortel offte in die voet dese berch vā olivēten vloeyet een vyvierkijn dat ghenoemt wert die torrēt cedron tusschen welcke torrent eñ den berch ghelegen was die hoff dair onse heere ihesus dicwijl in plach te gaen om te bidden eñ te rustē. wairom hy dair eerst gheuanghē wort vanden ioden in den hoff die gethsemani ghenoēt is als sunte ian seyt in syn. xviij. ca. Want dair in die voet des berch. was in voerledē tijden een dorpkijn dat gethsemani ghenoemt was welcs houen dair in dien tijden noch stonden Als sunt augustijn seit. eñ onse heer ihesus plach dese stede van ghewoentē dicwijl te versoecken Desen berch stont aen die oestzijde des tempels ende dairom wert hy verlicht des morghens van die sonne opgaende. mer des auonts ende des nachts wert dese berch verlicht vanden blinkende schinsel schinēde vandē barnenden lichtē des tēpels. dairom mach dese berch wel ghenoēt wesen een berch des lichts want hij ontsenck dat licht vanden hemēl eñ vaden tēpel eñ oeck mede want dese berch doir overvloedicheit des olijs heeft den anderen ghegeuen een voetsel des lichts Als sunte augustijn seit. Op desen berch was een cleyn dorpkijn bethphage ghenoemt dat die priesterē toe behoerde bysidē aen den berch was die stadt bethania ghenoemt welcke toebehoerde marthe lazarus eñ maria magdalene als die glose seit op dat euangelij ma thei int. xxj. ca. Van desen berch is onse heer ihesus opgheuarē totten hemel eñ op den selue berch selt hij weder comen ten oerdel Alsmen leest in den boeck vanden wercken der apostelen int eerste ca. Op desen berch heefft salomon ghemaect een tēpel der affgodie als ghescreuē staet indē. ij. boeck der coninghen int. v. capittel Ende dair is dese berch ghenoemt een berch der olivē eñ der goedertirenheit. een berch des tornicheits Alsmen leest in den. iiij. boecke der coninghen int. xxviij. capittel. Want salomon dair god vertoornt heefft in die affoden.

Vanden berch Ebron

EBron is een berch in iudea op welcke ghelegen was die vernoemde oude stadt Ebron in voirleden tijden die nv alt vervallen is. Die ebron ghenoemt was vanden namen des berchs Dat dalt van desen berch heet Mambre by welcke is een ander stadt ghemaect die nywe ebron ghenoēt is. by die dubbelde spelunc dese berch eñ dese stadt ebrō is mit recht eñ beqmelick eerweerdich gheacht eñ groot vernoemt om die heilighe patriarchen die van beghin der werlt dair

gheruſt hebben. Deſe ſtadt is zeer oudt want Ebron is gheſticht .vij. iaer voer die ſtadt thamni een ſtadt in egipten gheleghen. Als men leeſt inden boecke Numeri int.xiij.capittell. Deſen berch hebben mit rechte erfflicken beſethen die zeer machtighe vrome ſtercke mannen als gheſcreuen ſtaet inden boecke iosue int.xv.ca. dair onder aldus gheſeyt wert dat Caleph wt deſe ſtede verniedt heefft die zonen Enach Sezai en Achimā en tholmay vanden gheſlachte enach nē. In deſen berch als in een vrije ſtede heefft god ingheſet dat beghin des ricks dauid en heefft dauid gheboden na der doot des coninckx ſaul dair op te clymmen dair hij .vij. iaer lanck regnierde ten laetſten wert hy verheuen tot die hoocheit des ghehelen coninckrijcks van iheruſalez Deſen berch was alre eerſt vāden oudē vaderen Chariatharbe ghenoemt dat is een ſtadt der .iiij. mannen. want dair .iiij. der alre vernoemſter mannē lichamen ruſten Als Adam Abrāham. yſaac en .iacob. Als iheronimus ſeit. Dair oeck hoir huusvrouwē zeer vernoemde vrouwen begrauen ſyn Als Ena Sara Rebecca. ende Lya. Deſe ſyn all begrauen in die dubbelde ſpelunc reghen Mambre welcke Abraham ghecofft heefft van die kynderen ſeth. Als gheſcreuen ſtaet inden boecke geneſis int.xxiij.ca. Tot deſer ſtede comen die ſaracenen dicwilk pelgrimaetgiē offte beuaert en hebben dair een heerlycke muſchkeam dats een heydenſche kercke ſy en laten in deſe muſchkeam gheen kerſten menſchen off gheen ioden in gaen Wer men mach dair doer een veynſter deſe graffſtede ſyen

Vanden berch bethel.

Die gheberchten bethel leggen in iudea nae by der ſtadt van iheruſalem dair dat huus gods in ſalamons tiden ghemaect was Die gheberchten bethell ſyn voll boſcagien en gheplant mit bomē vruchtbair en vol vruchtē van gras vā alrehāde wel rukende cruyden en dairom ſyn op deſe gheberchten hertē hijndē en wilde gheiten nē.

Vanden berch ſylo.

Die berch ſylo die hudenſdaghes tot ſunte ſamuel ghenoēt wert is hogher dan alle die berghē in dat heiligh lant omgaens leggende en nae die gheleghentheit ſietmen deſen berch bouen alle die andere. dair wort longhe tijt bewaert ende onthouden die archa gods Ende dat volck van iſraell plach dicwilk te vergaderen op deſen berch om ſonderlinghe ſaecken Als in veell pluetzen des ouden teſtaments ghe ſcreuen ſtaet. Vanden berch garriſim.

Gariſim als ſunt iheronimus ſeyt is een berch by iherico dair by tegen ouer leyt een berch heball. Op deſe twe berghen die ghebenedijnghe en vermaledijnghe ghekundicht worden den volck vā iſraell comēde in dat lant van beloffte. op dat ghebenedijnghe tot goet verwecken ſoude den ghenen die kieffhadden den wet gods. Ende op dat die ouertreders des weets doer die maledictie ſouden verueert worden.

Optē berch garrasim hebbē die.vj.edelste gheslachtē mit hairē preesteren gheropen eñ ghekundighet die ghebenedijnghe Alsmē leest in dat boeck deutronomij int.xxvij.ca. Eñ dair om ist in die ghewoente ghecomen dat desen berch in groter eerwerdicheit ghehouden wert van die nacomelinghen eñ dicwil dair op quamē om offerhandē te doen eñ om te biddē wairom dat een twedracht ghewest is tuschē den iodē eñ den samaritanen van die stede des ghebets.die samaritanē seyddē dat dese berch garisim bequamer was om te biddē dan die tempel in iherusalem.die iodē seyden dair teghen Als gheschreuē staet inden euāgelio Johannis int.iiij.ca. joe well inden texte als oeck inden glose. Vanden berch heball.

HEball is een berch ouer den iordaen op welcke ghestaen hebben die.vj.gheslachten naden ouerganck ouer den iordaen om te vermaledijen den ghenē die niet houden een woudē die.x.ghebodē Als gheschreuē staet in dat boeck deutronomij int.xxvij.ca. Desen berch als men seit is volk holen eñ gaten dair dicwilk eertbeninghe op is als syn naem wtwijsset want heball is so veelk gheseyt als een hole verslinē de cuylk.want dese berch was een berch des vermaledijnghes eñ des winsghēs in welck den ouertreders der ghebodē veel quaets toe ghewinsghet eñ begheert wort Desen berch was oeck snede eñ verworpē gheacht wāt die.vj.onedelste gheslachtē als die kynderē der dienstmachden wairē ghesticket op desen berch behalom dat volck te vermaledien.alsmen leest in den boeck deutronomij int.xxvij.capittel Van den berch qurētena.

QVarentena is een zeer hoghe berch by iherico op een halff myll alsmen gaet van galgalis in iherico Op dat ouerste des berchs als sōmighe seggheē was cristus vandē duuel gheuoert dair hy hem toende alle die rycken der werlt eñ hair wruchden eñ glorie seggheē Alle dese rycken sell ick dy gheuē ist saecke dattu voir my nedervallende my aen beden wilste Als men leest inden euāgelio mathei int.iiij.capittel Oer sommighe andere wilken seggheen dat cristus gheempteert eñ aen gheuochten wert vanden bosen gheest op een anderē berch.vj.milen gheleghen van desen berch in die woestene aen die zuydtsyde van bethel ende hay.mer dit is nochtans warachtich dat cristus op desen berch was doe hy ghevast heefft.xl.daghē eñ.xl.nachtē eñ gheleydt wert vanden heiligheē gheest ī dese woestene als hy ghedoopt was om dat hy ghetēpteert en aengheuochtē sonde werdē vanden bosen vyāt Alsmē leest in dat voir gheno ēde euāgelio. In dese voet deses berchs wtvloeyet dat lopēde water des ppheets helizei dair off gheschreuē staet int.iiij.boeck der conighen int ij.ca.dat die mānen der stadt vā iherico toegaende tot helizeū den ppheet gheseit hebbē.syet die woenighe deser stadt is zeer goet alsdu heer self wel siet mer die waterē syn zeer quaet eñ dat eertrycke onvruchtbaer. eñ helizeus gheboet datmē hē brēgē soud.j.nywe vat eñ sout dair ī werpē soud dat welck alst hē ghebrocht was so is hi wtgegaē tottē forteyn d waterē

die in die voet dēses berghes ghelegghē is eñ heefft zout dair in ghewo:pē eñ die waterē ghesont ghemaect op dat voertmeer in dese wateren gheen doot offte onvruchtbaerheit wesen en soude. eñ so sun dese waterē ghesont eñ zuer ghewo:den tot op den dach vā huden na dat woerdt helizei dat hi ghesproken heefft. Dit lopende water offte dese vloet helizei is zeer ghenuechlick eñ wel iustich bydē welcken die pelgrūs dair comēde ghemeenlick te rusten en te toeuen plueghen Vanden berch hermon.

HErmon is een berch zeer cleyn ghelegghē optē iordaen die vruchtbaer is vā goede cruydē eñ weyden want benedē by den voete des berchs wert hy ghenuechtich vadē iordaē dair verby vlodeyende eñ by dat ouerste des berchs wert hy besprenghet mit ouervloedicheit des douwes. eñ dairom doir die vochticheit des douwes ende des waters is dese berch groen versciert eñ edell wairom oeck dair opgheuoedt ende ghehouden wo:den die beesten diemē god indē tempel offerē soude eñ want die beestē doer die douwe des vloets eñ vandē cruydē vet wo:dē eñ in den tēpel op ten berch syon ghe offert wo:dē. dair om wert gheseyt als die hebreusche seggheñ doer den ppheet dauid dat die douwe des berchs hermon neders ualt optē berch syon dat welck so nader leztere niet gheschien en mochte wāt die berch syon is hogher dan die berch hermon. eñ is oeck zeer veer dair van ghelegghē dairom soe sietmē dat die douwe des berchs hermon ghecomē is opten berch syon want die vettichedē der beestē die op desen berch hermō ghevoedt warē wo:dē gheoffert tot een offerhāde eñ tot een voetsel des vuers optē altaer des tēpels in iherusalē optē berch syon wair om oeck hermō also veel te seggheñ is als een verheue licht. Als die glosa seyt optē psalme want dat licht vermeert wort optē altaer wanneer dat vuer des offerhandes mit alsulcke vette voetsell der beesten gheuoedt eñ onthouden wort. Vanden berch carmelo.

CArmelus is een berch inden iuedtschen lande op welcke staet een stadt carmela ghenoemt Eñ dair is tweerhande carmelus. dat een int ouerste deell des lants zuydtwerts op welcke alsmen leest Nabal ghehoedt heefft syn beesten. als inden eerstē boecke der coninghen int. xxj. ca. ghescreuē staet Een ander carmelus is ghelegghē in dat neders ste deel des lants nae dat meer. Alle beyde dese berghen syn vruchtbaer in weyden in vruchten eñ cruyden. Vanden berch ziph.

SIph is een berch duusterachtich ende schemerachtich in welck dauid hem selue verboghē eñ ghescholen heefft doe hy vlooch van den aenschijn des conincs saul ende leyt by den berch carmelum in welcke nabal carmelites voirtijts ghewoent heefft die van caleph ghe slachte was Als sunt iheronimus seyt. Dese berch is zeer vol boscagiē vol doern bomē eñ mit andere onvruchtbare bomē beset. eñ vol ruuchten dair die vile dieren ende wilde gheyten doer lopen. vol spelunckē ende hoele gaten eñ dair om ist een bequaem stede den voervluchtighen

die hem seluen verborghē houden willen.ēn is sorchlick voir den ghenen die dair doer reysen ende den wech niet well en bekennen

Vanden berch thabor.

THabor is een berch staende midden op een slecht veldt ēn is een berch mit wonderlijcke vrolicheit verheuē gheleghē van cesarea .x. milen na e den oesten ēn was by den lande der ghesslachtē zabulon.isachar ēn neptalim.dese berch is alremeest vermoemt bouen alle die ghebergten des lants van beloffte om die gheleghēheit. vruchtbaerheit ghenoechlicheit sterckheit ēn vastheit Want dat cley ofte die verte eerde des berch is vruchtbaer den wyngaerdē olijfbomē ēn andere vruchtbare bomē ēn cruydē dair is bequaez ēn goede lucht.ghestadighe zuete douwe ēn middelbaer stoffreghē by nyden vroech ēn laet.dair is eeck bequaē edelheit der bomē die tot ghenen tyden vā iaer dorre werdē mer alsoes des winters ende des soemers groen bliuen.dair is een luytruchtich zuet ghelyt der voghelē van menigherāde ghesslechtē ouermits welcker zuet ghelyt ēn sanck den menschē zeer vervroecht wert te horē.dat ghesicht wert verblidt int aensyen doer die menigherhāde endersceidenheit der veren van den voghelen . die smaecke wert vervroecht in zuetheit des vleyschs der voghelen Ēn dairom ,yn dair veell voghelaers die dair hoir nett hen. ēn knippen wt setten om die voghelkyns dicwill dair te mēde te vanghē als theronimus seyt op dat woert ozee int.iij.ca. Als een neth ontspreit optē berch thabor ne. Mer bouē al is dese berch te prijsen om die teghenwoerdicheit ons ghesont makers cristi ihesu die op desen berch den volck ghekeert heefft.die op desen berch ouernacht ghebleuē heefft om te biden Die op desen berch dat volck ghespuyst heefft ēn mit gheestelicke ēn lichamelicke voetsell vermaert ēn verblyt heeft Op dat ouerste vā desen berch heefft god hem willen verclaren ēn in groter clarheit hem seluen vertonen voer syn discipulen.ēn heefft dair ghe openbaert syne discipulen . in syn lichaem die glorie ēn blischap der toecomender claerheit

Vanden berch libano.

LIbanus is een zeer hoghe berch indē lande phenicia ghenoemt dair dicwil die ppheterē ēn die scriffturē off spreken ēn is ghenoēt libanus vā dat wyeroocke Als ysidorus seit dat dair vergadert wert.welckes oeck dat na den oesten strecket Libanus ghenoemt is Als ysidorus seit. Oeck is libanus ghehetē soe veell als een bleykinghe ofte blinkende schininghe wāt alsoes blincket dese berch mit snee des winters ēn des somers wāt in gheen tyt en smeltet die snee so ghebeelyckē offt mē mach op desen berch tot enighe plaetsen noch snee vyndē.dese berch is een oersproncke ēn een beghin der ryuierē ēn der fonteynē want benedē wt die wortel vā desen berch beghinnē ēn wtspringhē.y.fonteynē als ior ēn dan die te samen vergadert den iordaen maken.dairom is libanus een berch van goeden roke ende van zeer weltrukende costelycke cruyden. Want

dair welruckende cruyden wassen ende oeck bomen dairmē dat wyeroock off vergaert. welcker gum ghenoemt wert vanden medicijn meysters electū olibanū. Jtem libanus is een berch des ouervloedicheits eñ des vruchtbaerheits. want om die ouervloedicheit des dauwes eñ ghestadicheit des regbens wassen dair veel cruyden eñ is by sonder mit zeer vrucht baerre weyden eñ mit die alre beste rijpe vruchten. Eñ dairom op desen berch libanus worden ghevoedt eñ gheweydt die beestē diemē inden tempel offerden ende worden ghehouden in die weyden van desen berch

Jtem desen berch was zeer hooch want hy staet bouē alle die berghen in die lande in die ghelegbenheit des hoocheits. eñ dairom die op dat meer voeren om te copen totter stadt tyrus hebbē zeer veer ghesien desen berch die heefft hem ghewesen doer syn hoocheit wat hauen dat sy in varē souden. Jtem libanus was een berch des oueruloedicheits sonder ghebreck eñ altijt vruchtich want altijt wel dat dese berch bouē eñ butē om drooch is. nochtrans van binnen is hy oueruloedich van die alre edelste aderen offte wellinghen des waters Alsmē dat opēbarlick sien mach in die putten der leuender offte lopender waterē die welcke als salomon seyt in canticis plēghen altijt haestelick te vloeyen vanden berch libano als ghescreuē staet in dat boeck cāticoꝝ int. iiij. ca. aldus als een putte der leuēdigher waterē nē. Jtem libanus is een berch des bertruwinghes ende des vruhheits want die opten berch libanū rustē syn vry eñ beschermt van alle venijnde serpenten den welcken van dair veriaecht eñ verdrijfft die zuete lucht ende die crachte der cruyden eñ der bomen die dair wassen. want die cederbomē dair wassende veriaghē mit houtē roocke alle die venijnde dieren eñ en laten dair gheen crupende venijnde beestē leuēdich bliuē. Jtem libanus is een berch zunerlick eñ ghenoechlick want dair wassen veel schoen cedarbomen eñ meer andere edele groene boemē eñ is altijt groen van gras eñ van cruyden dair is dat zuete ghelluyt der wilder voghelkijns eñ die menichfoudicheit der rynierē eñ fonteynē die welcke maken desen berch libanum zeer ghenuechlick eñ voll vrolicheits. Jtē dit is een berch der medicinē eñ des ghesontheits want dair wassen welruckende costelicke cruydē die zeer pfijstelicken eñ medicinē syn tot ontellicke veelderleyē eñ ghebrekē dair wassen cipressen ende olijfbomen der welcker vuchtigheit offte harse datter wt loopt een sonderlinghe goede medicijn is tegbē ghebreken van menigherhande ziectē eñ crancheynē. Jtem dit is een berch des blijscaps eñ vrolicheits want op die hoecxelkijns des berchs libani heefft hieruoirmaels ghewassen ouervloedelick die alre beste wijn die bysonder dat mēschelicke hart tot vrolicheit eñ mildicheit alre meest verweckende is Jtem dit is een berch des eerbairheits ende eerweerdicheits want bouen alle die gheberchten des lants arabie. phenicis ende syrie is die berch libanus die overste. in hoocheit. in vruchtbaerheit eñ ghenuechlicheit eñ in bequaemheit eñ ghesontheit des luchts Als sunte Jheronimus seyt eñ Josephus

Emoron is een berch van welcke ghescreuē staet in dat .ij. boeck paralipomenon int .xiij. capittel Op welck berch nv sebaste die stadt gheleghen is daer die reliquien des heiligen mans sinte Iohan baptiste rusten op desen selven berch was eerst samaria ghemaect van welcke daer nae dat heele rijck ēn lant samaria ghenoemt is. Dese stadt was om datse opten berch stont zeer sterck ēn was zeer quaet te bevechten offte te winnen wairom die coninghē van assirien hebben doer grote costen ēn grote toercydinghe der striden ēn oerloghen dese stadt .iij. iaer aen een beleghen. Ende nauwelick om die langhicheit mochten sy teghen dese stadt mit all hoirre macht die ouerhant houden. want Als sint iheronimus seyt ēn sint ian Chrisostomus en mochten sij dese stadt ghewonnen hebbē hadt saecke gheweest dat die inwoeners des stadts doe sy god van israhell tot tornicheiden verweckende waren volcomē ghelouue ende betrouwen in hem ghehadt hadde ende syn wet in gheenre wijs affter ghelaten hadden.

Hier beghint een cleyn toereydende voerspraecke tenuten anderen deel des principaels eersten deels. Van die zeeden ghewoenten ende dwalinghen der gheenre die dat heilighe lant bewoenen.

Mdien dat hier voer die steden der heiligher beuaerden te iherusalem ouer dat meer in figuren ēn oeck in scrifturen syn. soe volghet nv doer een bequaem ordinācie als beloofft is te scriuē die wet. die ghewoentē. ēn zeeden. oeck die versmadelick quade ongheloue die zeer scadelicke dwalinghē. ēn die vermaledide ketherien der ghenre die in dat heilighe lant woenende syn. soe veel als wy in onse beuaerde doir groten arbeit ēn neerstighe ondersoekinghe vernomē ēn onderwijsen mochten Ēn dat cortelick te bewysen tot loff ēn eere van onse enighe warachtighe kerstē gheloue ēn tot eer der heiligher ēn alreoueester kercke van Romen die welck bliuet een schon bruyt sonder welcke ēn besmettinghe trouwelick verenighet mit hairen brudegum cristo. die hem selven ghegheuen heefft voer die heilighe kerck op dat hy die mochte heilichmaken reynighende hair in dat doopsel des waters ende in dat woert des leuens op dat hy dese heilighe kercke soude bewaren ende onthouden eerwerdich ēn onbevleet. oeck tot onwerdicheit ēn schaemte der ongheloueigher houerdigher ēn der versteender off verkeerder menschen ēn saracenē. Die nauolghen den bedrieghelicken wet hoirs onsaligē valschen propheets machomet ēn ydele fabulen der ketheren in die landen woenende die hem seluē valschelick seggē te wesen nauolghers cristi ēn mitten monde beli ende hem seluē god te bekennē den welcken sy nochtan mittē wercken verlaken ēn syn om hoire houerdie ēn vermetelheit off ghesnedē ēn verscheiden van die ghehoersamicheit der heiligher roemscher kercken ende daer om veer van hoire salicheit verscheyden. want wie dat is butē die archē

Noe dat is buten die heilighe ghelouighe kerck die moet vergaen .die salicheit is voerwaer zeer veer van dese sundighe mēschen wāt sy die rechtuerdichmakinghē des heren nit te recht en begheerē offte soeckē meer eerē de die leringhē hoire princē der kettherien.bouen dat warachtighe reyne ghelooff dat wy salichlick onfanghen eñ houden . Het is voerwaer een verkeert gheslachte eñ ontrowe kijnderen.volck sonder raet eñ sonder wijsheit eñ voersichticheit Och off sy begripen eñ verstaē woudē dat woerdt dat die propheet samuell ghesproken heefft tottē coninck Saul seggheē de God en will gheen offerhande lieuer dan datmē syn stēme ghehoersamich is.want god sprekende van die heilighe ghelouighe roemsche kerck die hy ghefundeert heefft eñ ghestichт opten vastē steen des ghelooffs seyt selue aldus .die niet en hoert eñ onderdanich is die heilighe kercke ,sel houden als een heyden ende een openbaer sundich mensche want onderdanicheit is meer dan te offer gaen eñ ghehoersamich wesen meer dan te offeren die vetticheit der bocken. Want dair teghē te strijden is ghelijck die sunde der wijghelarie.eñ dat niet te willen volghē is als die mijsdaet der affgoderie want sekerlic die onderdanicheit alleen is die besit eñ heefft die verdienste des ghelooffs sonder welcke alle ghelouighe mensche verwonnen wert onghelouich te wesen al worde hy oeck gheacht ghelouich te wesen mer van deser dinghen warachtheit sell hier nae meer onderwesen werden Een punt wil ick dat ghi weten selt dair ick hem in waerschuwe die dat lesen sell dat ick in gheenrewijs voer my ghenomē heb nv teghē die dwalinghē die ick vertellen sell te disputeren want dat waer ver bouen myn machte eñ bouēgaet myn wijsheit Ende dat is oeck langhetijt voer ons ghedaen van onse voervaderen eñ ouersten die alre ghelеerste eñ heilichste mannen die dair greoten arbeyt eñ neerstichеit om ghedaē hebben mit ghemeen raet eñ generaell concilium ende vergaderinghe der gheestelijcker personē doctoren eñ'preesterē in welcke concilo veel statutē eñ bescreuē rechten ghemaect syn teghē die dwalinghen eñ kettherien.
Dese generael cōcilia heefftmē begonnē te houdē vandē tijden des keyser Constantini want dair te voeren en mochtmē den volck die kersten wet nyet leeren om die wrede veruolghinghe. wair om die kerstenheit in menigher hande kettherien ghedeilt is want die biscopen en mochten niet bij een vergaderen dan inden tijden des voirghenoemde keysers want hij gaf den kersten oerloff vrijlick mit een te vergaderen . Onder desen keyser vergaderden die heilighe vaders van alle die werlt in dat concilio Niceno die dair ghemaect hebben dat anderde symbolū des ghelooffs wtten ghebroue des euāgelijs eñ der apostelen Onder alle die ander concilia soe hebbē dair ghewest.iiij.eerweerdighe concilia die bysonder eñ principaellickē dat ghehеell kersten ghelooff inhouden ghelickerwijs.iiij.euangelia off iiij.ryuieren des paradijs.van welcker.iiij.dat concilium nicenum doer verwervinghe des keysers .Constantini volbrocht weert van.ccc.xviij.

biſcopen in welcke verdoelt ende verſmaet wert ende verdoemt die blaſphemy des ongheloiffs des valſchē ketters Arrij die ſeyde dat die drie perſonen des heilighē drieoudicheits ongheliick waren inder godheit. teghē welcke ketterye dat heilighe concilium in dat ſymbolo gheſet heefft god den zoen in een ſubſtantie te weſen mit god den vader. Dat andere conciliū was onder den kerſtē keyſer Theodoſio die outſte.inder ſtadt conſtantinopolis dair vergadert warē .c.l. heilighe vaderen eñ biſcopen die dair verdoemde eñ verbande den ketter Macedonium die den heilighē gheeſt verſaecte te weſen teghen welck dat concilium den heilighen gheeſt een in die ſubſtantie mitten vader eñ den zoen bewijſt te weſen gheuende dair off een forme des gheloiffs die onder den grieckē eñ onder den latijnſchē in die gheloonighe kercken ghehouden eñ ghekundicht wert. Dat derde conciliū wert ghehouden in epheſo van.cc.biſcopē onder den keyſer Theodoſio die tonſte dair wert mit recht verdoemt eñ verbannet die ketter neſtorius mit ſyne nauolghers die ſeyde dat in criſto twe perſonē waren teghen welck ongheloiff dat concilium bewijſt te weſen een perſoen ons heeren iheſu criſti in twe naturen. Dat vierde conciliū is ghehouden inder ſtadt chalcedone onder den prince Marciano vā.dc.eñ .xxx. preeſterē In welck eutices een abt vā conſtantinopolis om ſyn ketterie verbānet wert die ſeyde dat in criſto een natuer was nae ſyn godheit ende nae ſyn menſcheit te ſamen.eñ ſyn medewercker eñ beſchermer dioſcorū die voer maels biſcop van Alixandrien was eñ wederom neſtorius mit alle die ongheloonighe ketters heefft dit ſelue conciliū eendrachtelick verbannet eñ verdoemt prekende eñ kondighende onſen heer criſtū iheſus alſoe van der maghet maria gheboren dat wy belien in hem te weſen die ſubſtācie des godlicken ende des menſchelicken natuere. Dit ſyn die.iiij.ſonderlinghe principaele concilia die volcomelic onderwijſen eñ preken die leerinnghe des gheloiffs Niet alleen heeffmen ghediſputeert in dēſe.iiij.cōcilijs Meer in veell andere concilie by lancheit van tijden tot veell plaetzen ghehouden. heeffmē zeer ſtrengelic wederghetaen teghē den inſetters der ketterien eñ hoir nauolghers vandē welcken hier nae gheſeyt ſell worden elck op ſyn plaetze En men heeft teghen den ſelue ketthers verordelt mit preeſlicke eñ verveerlicke ſentencie eñ mit zware cenſuren eñ pijnē. dair om alle dēſe dinghen affiergheſatten ende well verſtaen als die te voeren hier noirmacke mit groter neerſticheit onderſocht eñ beweſen ſyn ſoe begher ick ſimpelick te ſcriuē inderwaerheit alleen die manieren zeden ende dwalinghen die ick in dēſe landen gheuonden heb.eñ altre meeſt dair om op dat als ons die dwalinghen bekent ſyn mit welcke dat heilighe lant gheonzuuert eñ beulect wert.onſe beloff meer ende mer verwecket wert ende gheſtercket teghen die altre boeſte eñ znoodſte inwoeners der ſeluer heilighē ſtedē alſoe efft saecke wair dat doer die wille gods eñ die heilighe kercke dat ſchickende tot enighe tijt te pas quaē den ongheloonighē ketterē

te verstoeren ende te verdriuen eñ verlaghen dat die dienres cristi ende die liefhebbers des kersten gheloffs na die maniere der alre stercster eñ vuerichster machabeen soe veel the bereyder willichliker eñ vuerichliker gheuoden mochtē werden voir cristo eñ om syn onrecht ende misdaet te wraecken. om dat gheloof eñ dat alre heilichste lant te reynighen. hoir leuen eñ hoir zielen voer te setten eñ den doot aen te nemē die zeer heilich eñ betamelic waer. Hier nae om soe veel te beth ordinancie te houden soe is mijn opset alre eerst voer all the onderwijsen vanden saracenē ende van hoire wet. Dair na te seggen van menigherhande secten. mer op dat der saracenen dwalinghe eñ hoire ydele wet soe veel te meer gheopen baert eñ bekent werden mach soe heb ick eerst voer my ghenomē een weynich voer te settē van der saracenē vermaledide verleyder machomet. als

Ten eersten — beghin oerspronck ende gheboerte
Ten anderden — vsmadelijck leuē eñ cōuersacie off omganc
Ten derden — van syn quader secten beghin ende insettinghe.
Ten vierden — onsalighe verworpen doot

Ten vijfften van die vertellinghe der articulen die in alkorano offte in syn wet beschreuen staen. eñ van een corte onderwijsinghe teghen dese articulen om een yghelijcke simpele menschen op dat sy die fabulen der articulen niet vermoeden te wesen heilighe godlicke leringhen welcke fabulē gheen fundament offte vastichеit mit allen en hebben.

Van dat beghin ende oerspronck des valschen propheets Machomet.

Dat eerste capittel.

In dien tijden doe bonifacius die vierde paeus die roemsche kerck besat Ende focas dat keyserrijcke aen ghenomen hadde. die beghan the regieren Inden Jaere ons heren sey hondert ende vijff Als die historien seggen In welcke tijden Cosdroe die coninck van personen zeer zware oirloghen teghen die heilighe kercke gheuoert heefft eñ veel landen der romeynen eñ oeck mede den stadt iherusalez aenghenoch ten heefft eñ verderuende eñ omwerpende die kercken ende vernielende die heilighe steden onder alle dat hy ghenomen eñ gherooft hadde so voerde hy mit hem dat heilighe cruus een deels dat helena dair ghelaten hadde Die zoen des verdoemnis machomet was gheborē inden iair van ons heren gheborte. dc. eñ. vj. optē. xxiij. dach van Aprill. welcs beghin syns gheboorts ende all die maniere eñ ordinancie syns leuens syns conuersacie eñ syns doots lanck eñ ouerulodelick beschreuen sijn in een vernoemt boecke dat inden lande ouer dat meer is. Ende oeck vincencius beluacensis in syn boeck dat speculuz historiale dats een spegell der historien ghenoemt is. Int. xxiij. boeck int. xxxix. capittel ende in veel nauolghende

capitteken schrijfft hy dair oeck off. wt welcke dese nauolghende punten cortelick gheroghē syn eñ nae een ordinancie van een historie ghemaect syn
In den landen van arabien was een mā Abdimenech ghenoemt. en sarracen nae syn gheslachte offte een Agareen. want die sarracenē syn properlick agarenen want sy met ghesproten syn van sara abrahams edele ende ghetroude wijff mer van agar die abrahams enghecchte boeck was als vanden ghesslachte ysmahelis wair om sy oeck ysmahelitten ghenoēt werden welcs hant als in dat boeck genesis beschreuen staet ghewest is teghen alle menschen eñ alre menschen handen teghen hem Ende dese Abdimenech nam een wijff van synre wet ende ghewoenten. want hy plach die affgodin venus die dienen als all die andere luden van arabien. by welcke wijff hy een zoen ghecreghē heefft die hy macht met ghenoēt heeft Machomet is also weell te seggen als die confuus maket offte schadelick dinghē lerende is. welck naem hem te recht toebehoerde want hy hem seluen ende die synen een ewich confuus ende scande bereyt heefft. Die sarracenen houden den dach synre ghebooren in groter eerweerdicheit ende vieren die. vij. daghen namalcander alle iair in gulsicheit in warschapen ende onsuuerheit. Doer doe machomet ghebooren was cortelick dair nae storuen syn vader ende moeder ende hij bleeff een weeskijnt welcke syn oem syns vaders broeder die abdemitalla ghenoemt was ontfermt heeft ende wert syn mombair offte voerstander ende besorchden hem ende voede hem op in arabia in een stede die Salingua ghenoemt was Ende dese machomet aen bat eñ eerde die affgeden mit all syn huusghesin ende ghesslachte. doe hy syn kijntsche daghen ghelecefft had ende was een ionck knecht ghewoorden soe wort hy een dienstknecht van eenre zeer rijcke edele vrouwe een wedue die cadigan ghenoemt was daer hy mit cameken eñ ezeken hoer goet te merct brocht in Syrien eñ tot andere steden dairomtrent ghelegghen ter tijt toe dat sy ten laetsten hem lieff creech want hy hair mit syn cloecheyt bedriechlick verleyde eñ nam hair tot een wijff.
Oeck testmen dat hy van syn ienghe Jaren een coepman ghewees is Ende als hy reyste mitten ioeden eñ mittē kersten soe heefft hy van hem gheleert dat oude testament ende dat nywe ende hi was een volmaect cortekaer Ende als hy aldus hier ende dair reysende quam in dat lant corozaim dair cadigan een vrouwe was ouer dat lant eñ brocht dair menigherhāde costelicke weltrukende cruden tot dese vrouwe cadigan by hem begherde te wesen eñ vreenscap mit hem te hebben welcke hy mit syn fantasien ende cokellien betouert alsoe began te verleyden in dwalinghe seghende dat hy waer een die alre ouerste prepheet ende een bode gods ende syn touerijen offt cokellijen ende syn schalcke vernufticheit sterckten syne woerden alsoe dat syn woerden te bet ghehoert waren doer welcke opinie offte meninghe dese moeghende vrouwe alsoe zeer bedrogben was dat sy na dien dat sy een wedue was hem tot een man ghenomen heefft eñ alle

haire goedē gaff sy hem Van dit seit selue machomet in syn alkorano off in dat boeck syns wets dair hy schrifft dat god hem toe gheseyt heefft mit dese woerden Waer ghij niet een weeskynt sonder vader ende moeder eñ du bijste ter herberghe onfanghen eñ waer ghij niet in een dwalinghe eñ ghij sijt wederom gherechtueerdicht. waer ghij oeck niet arm ende du bijste rijck ghewordē.

Dat anderde capittell.

Van dat versmadlicke leuen ende conuersacie machomets

NAdien dat machomet doer die grote rijckdomē synre huusvrouwen rijck ghewordē was soe is hy zeer houerdich ghewordē eñ dochte dat hij ouer all dat lant ende volck een heer offte coninck wesen woude. Wer als hy dat noch niet volbrenghen en mochte bijsonder want hy dair luttell vreenden hadde die hem gunstich warē soe heefft hy hem seluen beholpen nae syn vermoeghen mit cloecheit ende zwarte kunsten offte touerijen vermetelick beueynsende hem seluen te wesen een propheet ende een bode gods. op dat hy also ten laetsten een coninck werden mochte. Als hy aldus hem seluen mit loeghentaell vermeten hadde een propheet te wesen so ghinc hij totten simpelen menschen in die dorpē eñ doir dat lant mit syn bedriechnis ende seyde dat hij waer een propheet gods welcke menschen want sy verscheyden woenden eñ niet beleefft offt onderzocht en warē so en haddē sy gheen wijsheit om te onderscheiden tusschen die waerheit eñ loeghentaell noch tusschen dwaesheit ende wijsheit noch sy en wisten niet wat een propheet off een bode gods was off wair by datmē hem bekennen soude moghē Om dese te verleyden soe wert hy ghesterct mit raet eñ hulpe vandē sommighē dairmē hiernae off seggheē sell Inden eersten nam hy tot hem zeer quade menschē straetscheynders. voerulichtighen. doodslaghers. rouers. eñ moerdenaers. den welcken hy seynde ouerall in bosschen in die gheberchten eñ by die fonteynen om die coeplūden te verlaghen eñ den ghenē die bij die weghen reysden dat si dese doodslaen eñ berouē souden eñ ontnemen hem all dat sy hadden. Want hy seluer in die eerste tijts zijnre propheeien doe hy quam witter stadt eñ reysde tot mecham een arm mensche berooffde van een cameell eñ want hij schier. xliij. iaer oudt was soe heefft hy dat beghinsel synre prickinghe also ghewestieht mit alsulken weldaet als dat hij die cameell nam. Eñ die luden van mecha hatede hem zeer want sy bekenden alle syn quade wercken eñ boeueris. die voirwaer een moerdenaer eñ een rouer was seide mit loghēraell hem seluē een ppheet te wesen. Van dair is hy ghegaen in een verdoruē stadt dair int meeste deell arme ioedē in woende in welck als hij inghegaen was so berooffde eñ ontnam hij dair mit macht arme weeskijnderen afftergheblevē van een timmermā een huus dair hij hem seluen een tempel of makede op dat hy dair mochte kundighen die regule synre rechtuerdicheit eñ die maniere synre propheeien Mt dese stadt heefft hij soe veell quaets ghedaen ende den inwoenres des lants dair om

rent soe veel onruſt ghemaect eñ den volck bij die weghen reyſende alſo veell ſcaden ghedaen datter te lanck waer alle te vertellen oeck heefft hij veell van ſijne gheſellen verlorē want hy bij daghe eñ by nacht den mēſchen veell verdriets dede eñ laghen leyden. Hij heefft in dien tijden .xxvj. ſtriden eñ vechtelijcken ghehadt teghen den armen menſchen .ix. daer hij ſelven mitter hant die ouerſte off was eñ die andere dede hij doer ſyn ghe ſellen die dat in ſijnen naem deden. Deſe punten voirſcreuen waren be ghinſelen ſijnre propheeien Ende dat noch veel quaeder was. waſt ſaecke dat hem yemant van deſe quade wercken eñ bouerije berijpen woude den floech hij ſelue off ſyn gheſellen ter ſtōt heymelic eñ verradelic doot. als hij inder waerheit een oudt man een ioede die op ſyn bedde lach ende ſliep ghedaen heeft den welcken hy daer om liet verradelick vermoerden want hy ſeyde dat hy hem beſchaemt hadde Elck redelick menſche dencket ouer off al duſ danighe wercken toe behoerē eñ betamelick ſyn voer een ppheet gods in welcke wercken niet anders en is dan bedriechnis eñ ghewelt eñ bloetſtortinghe dat moerdenaers toe behoert. Wie heeffter ye ghehoert dat enich menſche die oeck gheen ppheet en was mer die een luttell ken niſſe had van god al ſulcke quade wercken ghedaen heefft. en mochte hy dat vanden ioede niet anders wreecken dan dat hij hem ſlapende doot ſte ken ſoude het is vreſſelick te horen ick zwighe die andere quade wercke die hij meer ghedaen heefft. mer van wie heefft hy dat ghehadt anders dan vanden duuel die vant beghin een dootſlagher gheweeſt is Off waer is dat. dat welcke hij van hē ſelue ſeyt in ſyn alkorano als dat hy gheſeynt is mit goedertieren heit eñ barmhartigheit hoe ſoude dat waerachtich we ſen moghen daer hij alſoe veell wreetheit ende verkeertheit teghen den menſchen beweſen heefft Ick laet ſtaen ſyn andere verſmadelijcke miſda dighe wercken die ghetuuch ghenen ſouden dat hy gheweeſt is een vals ppheet eñ opēbairlick bewijſen ſouden dat hy gheweeſt is een vat vol alre boeſheit welcke wercken beter ghezweghē waer dan ghecopēbaert mer ick begheer meer dat die goede leſer daer onderſcheyt in hebben ſelf van veell punten will ick daer een vertellen dat zeker lachghens wert is dat als hy op een tijt reyſede mit ſyn gheſellen teghen den ghenē die hem niet onderdanich woude weſen om ſyn boeſheit. ſoe wort hy verwonnen ende zeer ghewont want ſyn ouer lip wort ghequetſt hy wert doir ſyn wan ghen ghetſteken ende van ſyn nedertanden wert hem die middelſte wtghe ſlaghen eñ ſyn aenſicht wert iammerlick gheheteert ende miſmaect alſoe dat hem ſyn gheſellen nauwelicke beſchermen mochten dat hy mitten lijue ontquam Eñ wāt hy dickwil ſeyde dat hij altoes .v. engelen by hem hadde die hem van god ghegheuen waren welcke engelen hem altoes neerſtelicke bewaeren ſouden op dat hy tot ghene tijt ghequetſt ſoude mo ghen werden ſoe mochtmē openbairlick ſyen dat hem ſyn boeſheit ghe logghen heefft. Het is voerwaer wonder voer all man diet hoirt dat deſe

snode mensche voer een propheet ende voer een bode gods gheacht mochte verdē welcks leuen op dat wijt cortelick beschreuē anders niet gheweest en is dan den menschen doot te slaen eñ ander luden goet mit ghewelt te nemen als voerseyt is eñ vrouwen te vercrafften eñ ouerspeelt te doen ende andere meer oncuysche wercken dat wy lichtelick nv ouerslaē sellen Se se machomet behaluē dese grote wreetheit was hy die alre onsalichste eñ onsuuerste menschē vā allen menschē in sijnre tijt die hem oeck niet ghe schaemt en heefft alsulcken leelijcken dinck te scriuē in syn alkorano dair hy seit alsmen lesen mach. dat hem alsulcken gaeff van god ghegheuen was tot ousuuere wercken als. vl. die akre stercxste mannen. dair hy oeck onder alt seyt hem seluen wellustichheit te hebben tot welrukende dinghē eñ bysonder tot vrouwen Jck schame my voirwaer hier meer sonderlin ghe punten te seggghen welcke punten dit onreyne wercke hem niet ghes schaemt en heeft in syn pphecien te setten want wat mach leelijcker wesen dan dat hy alsmē leest van syn wijff die Aissa ghenoemt was ghedaen heefft Dit wijff want sy suuerlick was eñ heel tot onsuuerheit ghenicht soe was dair een man zaphagā ghenoemt die dese vrouwe zeer lieff had eñ plachte ghewoenlick ouerspeel mit hair te doen dattet machomet wist ende consentierde Eñ als hy op een tijt dair off berispet wert van een ander die seyde datter andere vrouwen ghenoch waren ende dattet niet en betaemde alsulcke man als hy was van een wijff gheonteert te werden hoe dat sy weerdich waer dat hij hair van hem setten soude eñ versmadē machomet heefft weder gheantwoirdt dat hy niemāt lieuer en had van alle syn wyuen die hy had dan dese noch hy en maecte gheen werck offt zwarcheit vā ander luden woerden off van hair ouerspeel. off dat hij syn ghe minde wijff dairom laten soude want hy oeck in syn alkorano seit dat sy onnoselt eñ onschuldich was dat hem god dat gheopenbaert hadde Vā alduse danighe sijne leelijck onnuttichēden soude ick nv wat meer seggghē ten wair saeck dat ick my ontsaech dit boeck mit onbetamelijck woerden te bevlecken eñ onreyn te maken in allen dinghen is hy ghelick ghewor den als een paert eñ een muylt dair gheen verstant off bescheyt in en is. Eñ oeck die sarracenen alsmen hudensdaghes syen mach volghen hem dair in nae eñ sijn heelt vleyschelijcke ende beestelijcke menschen als hier nae bet gheseit selt werden.

Van die tijt eñ maniere doir welck machomet syn secte begōnen heefft

Jie historie seggghen dat machomet syn wet begonnen ende ingheset heefft inden tiden dat Eraclius regnierde naden keyser focam ghenoemt onder welck keyser foca hy gheboren was. want dese eraclius began te regnieren inden iair ons herē .dc. eñ .viii. eñ hy was .xxx. iair keyser eñ int beghinselt dede hy zeer veelt goets ende profijts voer die heilighe kercke mer hy besloottet qualicken. want hy nae een arch ketter wort van die alte quaetste ketterie der mono

Sat. iij. capittelt

ghelijken die seiden eñ leerden dat in cristo alleen een natuer was nae veele victorien eñ heerlicke daden van welcken oock een deels in die historie des heiligen cruus ghescreuen staet soe heefft hy ghedwaelt vanden heiligen kerstē ghelooue wairom sonder twuell doer die verhēghenisse gods om syn ongheloeff. die sarracenen ghecomen syn mit hoiren valschen prophect machomet die hoir keytsman offte hartoch was eñ hebben dat keyserricke Eracli zeer begonnē te verderuen Al soe dat homarus machomets discipell als hugo floriacenensis seyt int laetste dat eraclius dat keyserrijck regierde mitten sarracenē ghewonnē heefft damascū ende dat lant phenicis eñ iherusalem ende al dat lant van Siria eñ anthiochiā In alle dese steden waren in dien tijden veel deuote ynnighe kersten menschen in clooſteren die god dair dienden in sommighe plaetzen honder eñ twehondert eñ somwijlen meer. die al vanden sarracenē doot ghesaslagē wordē eñ hebben ontfanghē die croon der martelaren In dat ewighe leuen Int laetste des leuens Eracli doemen screeff. dc. eñ. xlj. Dese bosen menschen Machomet die mit syn eyghen boosheit niet te vreden en was ghelijcken als een helsche draeck die mit die stert synre ydelre leringhe eñ syns valschen wets dat derde deel der sterren vanden hemel woude werpē heefft syn alre sondichste znoodste wet begonnē eñ doer syn meyster den duuell volbracht in dese manieren. want als voerseyt is nadien dat hy sach dat hy dat rijck van arabien mit macht niet vercrighen en mochte so heefft hy ondersocht mit gheweynsde heilicheit versierende mit loghen tael hem seluē te wesen een pphect eñ bode gods mer want hy ongheleert was soe heefft hem die duuel die een dusentvoudich kunstenaer is eñ een ewich viant onser zielen voersyen ende toe gheseyt sommighe onsalighe verlozen menschen die gheleert waren wt den ioden eñ wtten kersten die hem in alle quaetheit bistaen eñ stercken souden ende hem dair in altoes mochtē leerē eñ onderwijsen Eñ men leest dat vanden kersten een sonderlinck hoofft eñ ouerste dair off gheweest is een verlopen monick des duuels dienre die Sergius ghenoemt was die machomet onderwees ende leerde in dat nywe testament Van desen sergio wijntmen ghescreuē dat als hy in syn clooster veele quaets misdaen had eñ dairom verbannet eñ verdreuen was soe heefft hy van scande vandaen ghevloghen eñ is tot machomet ghereyst Men leest oock anders waer dat een zeer wel ghelert clerck die oock in Anthiochia een ouerste dyaconus was welcke als hy te romen ghecomē was eñ dair als hy begheerde gheen grote dinghē verwerwen en mochte so heefft hy hem zeer veronweerdicht eñ was zeer tornich eñ haestich teghen die heilighen kercke ende heefft hem verenicht mit machomet inden lande Cuhenne in welck heidenen ende ioden onder malcander woenden Eñ machomet gaff hem seluen tot die zwarte consten eñ aenbat noch die affgoden doe dese tot hem ghecomen waren want doer hoiren quaden raet soe heefft hij vant beghinsel syn sect beghonnē

so woude dese voirghenoemde sergius wat doen. waer mede hij den monc
ken die hem veriacht hadden weer mede versoent mochte werden want
het waren ketteren Nestorianen die seggh dat die glorioese maghet ma
ria met god mer alleen een mensche voertghebrocht heefft so onderwees
dese sergius machomet mit groter neerstigheit en arbeyt dat hy die afgo
den affterlaten soude ende werden een nestoriaen kersten dat welcke als hy
doir syn schalcheit dede en volbrocht heefft doe wert hy machomet disci
pel en dese sergius heefft hem selven dair om nestorium ghenoemt. Als
die ioeden mercten dat veel volcks en oeck machomet selue desen monick
sergius in een eenrekey scheem des keersten ghelooffs nauolgheden ende
dattet all doer desen monck began te ghescheen dat dair nae doer ma
chomet volbrocht wert soe hebben hem dese ioeden ghehaet en sy sorchden
dat machomet en die andere te samen noch comen souden totten warach
tighen kersten gheloue ende hebben hy machomet gheseynt twe ioeden
van hoir alre wysste mannen ende bouen alle andere zeer cloeck welcker
een Audias ghenoemt was ende die andere Cabalahar dese ouermidts
hoer quade schalcheyt hebben hem gheveynst Machomets ghesellen te
wesen ende leerden hem veel vanden ouden testament dat sy in syn alko
rano scriuen deden. op dattet meer confuys en ongheloue wt comē moch
te Als machomet aldus gheleert was van alduf danighen snoden ghe
selschap soe heefft hy ghemaect syn alkonanum offte syn wet den welcken
hy gheverwet heeft mit leringhen des ouden ende des nywen testaments
welcke leringhen somtyts warachtich syn mer veel quade valsche ende
zeer onbehoerlycke dinghen heefft hy dair onder ghemingh et ende hy
heefft ghelyckerwys alle die kerthers doen zeer quaet venijnt verbor
ghen onder honich welcke wenijnt al dus als voirseyt is ghemaect we
sende. soe heefft Machomet hem zeer verheuen ende verhoueerdicht
als hy aldus mit dese wapenen synre wet ende synre ghesellen beschermt
was ende stoutelijck kundichde hy den volcke hem selven een propheet
the wesen ende een bode gods die dair gheseynt wair van god tot hoir
alre salicheyt. Ende alre meest dair om op dat hy den wet der kersten
menschen ende der ioeden die zeer strenghe is. soude tempereren offte ma
tighen mit synen wet dieklichter ende sachter soude wesen.

Op dat syn voerspraken woerden als dat hy van god gheseynt wair
bewesen ende warachtich ghemaect werden mochten doer worderlicke tey
kenen alst scheen nae die maniere van moyses. soe heeft hy all dat volck
op een beteykenden dach te samen comen laten op dat sy syn wet ont
fanghen souden mit teykenen en miraculen mit alsulcke deuocie alst be
tamelick was. als hy den volck preckede soe quam dair een witte duue die
dair by was ende bedriechlick dair toe gheleert was ende vlooch op syn
schoer ende ghelickerwys als sy ghewoenlicke was ende gheleert hadde
et si die coerncorken wt siin ore dair hi dese in ghelett hadde ghelicken off

hem die heilighe gheest die woerden ingheghenē had die hi sprack. oeck seitmē dat hi een stier dair toe ghewennet hadde mit bedriechnis dat hi wt sijn hant quā eten. dese stier als hi hem riep quā tot hem voer all dat volck en brocht die ghebooden sins niiwen weets die hi aen sijn hoornen ghebondē hadde ghelickerwijs offse vandē hemel gheseint gheweest had den dat all dat volck hem zeer verwonderde. Ēn hi had oeck sommighe guldē en sulueren nappē heimelick begrauē onder die eerde in sekere plaetsen die hi dair weder wt liet grauē ghelicken offte hē vā god gheopēbaert gheweest had. en toende dese den volck en seide dattet waer een teykē der tomēder ouervloedicheit welcke sy verdienē soudē doer desen seluē wet te houden. alsoe heeft hy dat volck verleydt want sy hem verblidende warē doir die miraculē alst scheen en die grote teikenē van god en heefft dat volck also hartneckelick ghesterct tot sinē wet te ontfāghē ghelickerwijs offt dis wet gods gheweest hadde. wairom dat volck van arabiē sin wet ontfanghē en hem naegheuolghet hebbē en beghonnē aen te wechtē ende te bestrijdē dat rijck vā persen als voirseit is en die landē des keyserrijcks tot alexandrien toe teghē den keyser Eraclium Om alduspanighe altre sundichste quade werckē soe wert zekerlick machomet zeer gheplacht mit een vallende siecte die ghemeenlicke ghenoemt wert dat vallende cuelk. wairom hy dicwilk nedervallende op ter eerdē syn hoofft iamerlick quetsede en teghē der eerden stiet en schumēde verueerlick also dattet zeer gruwelic was te sien en hy was sumwilk buten syn zinnē en heelt doll Als dit cadigan syn eerste wijff sach. soe was sy zeer droeuich om dat sy al sulckē onreinē menschē die besiect was tot een man ghenomē hadde Ēn oeck veel andere menschē als sijt vernomē. werden in hē ghescandelizeert offte sy versmadede hem dair om den welcken hij mit nerstigheit beghērde te versoenen en wederom tot hem te trecken seggende mit bedriegelick woerden tot desen menschē aldus wāneer ick den enghel gabriell mit my sprekede anschouwe so en mach ick die claerheit en dat schijnsel syns anesichts niet verdraghē als een vleysschelic en een sterfflick mēsche soe val ick neder en beswijme sōtijts dat ick heel butē mijnē sinnen bin. cadigan sin huusvrou heefft hē ghelooufft en all dat volck van arabien en bluen dair in stadē tot op den dach van hudē in dese dwalinghe dat dese verleyder machomet ontfanghē heefft den wet die hy hem ghekeert heefft wtte mont des enghels gabriel die hē dicwilk openbaerde. Mer sonder twiuell hoir boesheit heefft hoir verblint en sy hebben een verduustert verstant doir welck sy vā gods recht iāmerlick dwalē en tot hoer verdoēnis gaen

Van die iāmerlicke en onsaligh doot machomets Dat. iiij. capittel

Al dien dat dese valsche ppheet machomet een eerste ghebore zoen des duuels veel meer mēschen tot sijnē duudschē wet en secte verkeert hadde dā ye enich heidē offt ketter verleyt heeft off dā enich heilich bekert heefft ten laetsten is hij ghestoruen een schandelicken ende onsali-

ghē doot na die verdienste sijnre wercken alsmē leest in sōmighe historiē dat hij van een syn viant verghreuē wert dair hij aen steerff Off alsmen anderswaer leest so was hij.vij daghē zieck dat hij syn sinnē verlorē had als hij opten.vij.dach een weynich weer tot hem selfs ghecomē was doe was halay abytalibs zoen die een prince was vā syn volck zeer tornich op hem dairom dat hy also syn synnē verlorē hadde eñ gaff hem te kennen wairom machomet beschaemt was eñ ghedoot dat nyemāt anders mit hem int huus bliuē soude dan alleen Alahabet een zoen zijns oems Abdemutalla. mer als die siecte wederom hem aenquā dair na optē.vij. dach soe is syn onsalighe ziell wt syn lichaem verscheyden die ter stont int affgront der hellen versoncken is. eñ syn buuck weert zwellende zeer groff eñ syn cleynste vingher is crom ghewordē hij sterff opten manendach den.xij.dach des eerstē maents die sy nabeg noemen int iair sijns leuens.lxiij.opten.xiiij.dach nae dat hij beghan sieck te werden. Hij leefde lxiij.iaer.van welcken hij.xxiij.iaer in syn versmadelicke ppheciē onnutelick verby brochte.mer een dinck will ick noch beschriuē dat warachtich is mer het is te bespottē dat machomet doe hy noch leuede ghebodē heeft sin discipulē eñ vreendē dat sy hē als hij gestoruē wair ter stōt niet begrauē en soudē wāt hy soude optē.iij.dach na synre doot opghenomē werdē indē hemel.dair sy als hy ghestoruē was syn ghebodē ōderdanich wesen de vandē monēdach op welcke hy sterff niet alleen.iij.daghē mer.xij.daghē ghewacht hebbē off hē yemāt indē hemel voerē soude als sy doit dese langhe beidinghe vermoeit warē eñ niet anders in hē en saghē dan on verdrachlijcke stāck die altijt groter wert soe naemē sy ten laetstē onweerdelick dat bloote lichaē sonder eer eñ worpent onder die eerde. alduspanich was dat quade leuē machomets eñ oeck zekerlick dat iamerlicke eynde eñ onsalighe doot. voerwaer als dese verleider eñ valsche ppheet aldus ghestoruen was soe onderuondē sy alle gader syn valscheit wāt sy saghē dat all dat hij gheseit hadde ydell eñ vā gheenre weerdē en was soe syn sy weder om ghekeert een yghelick tot sinre secte die hi te voerē had ghehouden wtghenomē een weinich vā sinre gheslachtē eñ maechtael die hoeptē dat sij dair na dat rijck besitten souden In dien tiden was ebubeer een cloeck voirsichtich man die niet lanck dair nae dat riick vercreghē heefft Ende hoewelk datret abitalibs zoen halai die een prins was onder den discipulen ende den vreenden van machomet zeer misbaghede nochtans so heeft hem die coninck mit smeeckende ende dienstachticheiden alsoe bemorwet dat hi hem willichlic dat rick nae hem selven ouergaff. Dese Ebubeer mit groter cloecheit eñ neerstichcheit wederom roepende alle den ghenen die van machomets wet off ghekeert warē heeft dese wederom ghebrocht totter dwalinghe ende totter onder onwetentheit. Die sommighe kerden weder om van vrese der pijnen die sommighe om hoop van eer te vercrijghen eñ die andere om enighe andere profiten offte winninghe. nochtās

soe en quamt niet wtter menighe mer beveynsaelick Ende dese voorghenoemde nauolgher machomets die wort vāden synē calypha ghenoemt nae dien dat hy in syn rijck mit vrede ghevestight was soe heefft hy syn voirvāder machomet doē maken een costelicke tempel inder stadt mecha eñ leyt dair een zeer costelicke bouē mathē eñ zeer konstelick graff in maken want men seit dat hy dat graff dair machomets ghebeentē in warē overall om den omganck heefft doen ombeslaen mit yser eñ leyt bouē in den tempel groote stucken vanden steen adamas maken heymelick welck steen ghemeenlick zeylsteen ghenoēt wert eñ trecket dat yser tot hem. eñ als dat graff doer die craffte des steens in dat yser wercken alsoo een weynich vāder eerdē verheuē was soe scheen off hy mirakel in die lucht ghehanghen hadde. mit welcke konste dat boeck aldus bedroghen gheloofde dat syn lichaē alsoe verheuē wert om syn heilicheit eñ hebbē in die dwalinghe alsoe verdwaest altoes ghebleuē nochtans int iair ons heren. m. cccc. eñ. lxxx. als ick hy waren woerden vernomē heb so quā die hastelic een verveerlick onweder sonder twiuel doer die wille godts mit blixemē eñ grouwelicke gheluyt des donres dat vuer quā neder vandē hemel eñ groten haghell inder stadt mechā eñ hy sonder in dē tēpell eñ hebbē dat graf des vermaledidē verleyders mit syn lichaem gheslaghē in dat diepste der eerden off dat sekerlick te ghelouē is in dat affgront der helle alsoo datter in gheenrewijs dair na gheuonden mochte werden. Eñ een groot deel des tēpels is gheualle eñ verbrant vanden vuer alsoo dat die sarracenē syn ghebeentē eñ syn lichaem in ghen plaetzen en hebbē eñ sin dair off berooffi eñ woudē sijt verstaen sy syn zeer beschaemt. mer sy hebben een hart dat verhart ende versteent is in heirre boesheit dat sy hoer dwalinghe in gheenrewijs bekennē moghē wāt die toorn godts blijfft op hem luden Eñ want sy alsoo hem off keeren vanden lichte ende mit wederstant dat niet ontfanghen en willen dairom wanderen sy van godts recht in duusternissen eñ hebben een verduustert verstant eñ syn verzeemt vāden wech gods doer die onwetenheit die in hem is om die blintheit ende versteentheyt hoirs hertē Als die apostel seyt dat sy wanderē in duusternissen ende ten laetsten sellen sy tot hoiren valschen verdoemde prophect machomet in die wtterste duusternissen ghewozpen werden

Van die articulen die in machomets wet off in syn alkorano beschreuen staen mit een corte onderwijsinghe hoire valsheit. om dat ghemeen volck

Dat. v. capittel

De wijl soe langhe ledich waer dat hij onderscheydelick lesen ende weder ouerlesen mochte machomets alkoranū off syn versmadelick ydele wet die selt hy hē seluē onderstoeckē eñ bekēnē dat alle die scrituer alsoe onder een ghemīghet eñ confuys is dat alle dat dair in ghescreuen staet is sonder veruolck sonder vereninge eñ sonder ordinācie der woerdē offt des onderwisinghes. dat meer is sonder enighe verstāt offte re

den gheset. alsoe datter niet in en staet dat een redelick mensche behagben mach offte hem verblijden want ist saecke datmē heerlijcke spraeck aen merckē will soe en heeffter nyemāt nae den maniere van arabiē a so schādelick eñ leelick gheschreuē wāt alsmē die scriffture des alkoraens ghelickē wil tottē wijsen schriuers eñ leerres vā arabiē. wat is dan al die schriftuer eñ leringhe des alkoraens āders dan een gheesmaer om te lachē eñ spots weerdich Jck en wijnde dair niet goetsin. all mocht dair nochtans well wat goets in wesen. wātten is gheen twiuell dair veell quade dinghē in te vijndē die een yghelick dwaes offte sot mensche dier ghelickē off seker licke veel bet eñ heerlicker versierē soude. laettet so wesen datter sōmighe goede pūten in schijnē te wesen als datmē somtijts vastē selken eñ bidden eñ aelmissen gheuē die en syn niet alre eerst van machomet gheuonden eñ ingheset O hoe veel herlicker hoe veel eerlicker ende betamelicker hoe veel redelicker hebbē moyses helias eñ meer andere pphetē ende sunt ian baptist eñ bouē all die heer der ganssер werlt onse salichmaker cristus ihesus gheuast eñ ghebedē eñ barmhertricheidē ghedaen eñ hebbē ons lāghe tijt te voerē ghelēert te vastē te biddē eñ almissen te gheuē voer dat machomet syn onghescbicte onsalighe pphecie den mēschen bedriechlick ghekondicht heefft dair om mach machomet well offlatē dat hij soude willē wesen die eerste meyster offt insetter der wercken welcker hy niet weerdich gheweest is een discipel te wesen offte die alre minste. Eñ van desen dinghē selmē hier nae meer segghē. eñ waert saecke dat yemant byauentuer dair teghens seide seggheē dat in syn alkorano beschreuē is eñ dat hy ghepreket heefft eñ syn wet is also ghemaect datse also niet vandē menschē noch van den duuelen ghemaect werden mochte. dair op antworden wij als dat hy mittē eerstē alsulcke menschen vercorē heefft die hy synen wet ghegeuē heefft als die alre plompste eñ groofste menschen eñ heel onbeleefst eñ die cortelick vā menigherhāde sectē quamē eñ noch die spraecke in arabiē nit te recht en verstōden die mit allen ghеen onderscheit eñ wijsheit hadde dat sy desen wet bekennē offte onderscheidē konnē Dair na so laten wijt toe all heell eñ wy bekijē dat mit vrijer stēmē dat warachtelic also dwase alsoe ouerlicke eñ ombetamelick eñ alsoe onredelicke schrifftuer noch vanden menschen noch vanden duuell ghemaect werden mochte want ick vermoede dat hem die duuelen schamē souden alsulcke dinghē te scriuen dit sell in die woertganck des boecks meer ende meer openbaer werden. Want in syn alkorano staen. vij. bijsonder principaell articulen bouen die andere die welcke ick voer my ghenomen heb cortelijck the-vertellen ende te straffuen soe cortelijck als men mach eñ wt een boeck gē syn wtghenomen dese straffinghen die ick hier in treckē wil. welcke boeckgen hieruoermacks Petrus alfonsi een ioede ghemaect heefft die welcke all was hy onder den sarracenen opgheuoedt. Nochtans lyet hy die Joedsche wet affter. ende is bekeert totten kersten gheloue om trent

den iair ons heren .m.c. vj. in welcke boeck dese petrus alsoo vertelt van een saracee die hem straffende aldus toe ghesproken heefft. O petere ick en kan my niet ghenoch verwonderen wair om dat ghij afterlatende v vaderlicke ghelooff dat zeerwelt ghedaen is. vercoren hebt dat kerstē ghe loue eñ niet lieuer dat ghelouē der saracenen mit welcken ghij altoes om ghegaen hebt eñ op ghenoedt sijt. ghy verstaet die spraecke ghy hebt die boecken ghelesen want dese wet is zeer goet te houdē eñ in houdt veel ghe boden van die wellusten des teghenwoerdighē leuēs belouēde ontspreckic vroechden den ghenē die desen wet houden eñ voerwaer mit luttel ghebo den hoir dienres bezwaert offte belast Die eerste artikel want dese wet ghebiet alleen vijff werff des daghes te bidde Die andere artikel ende eer dat sy biddē op dat sy volmaecte reynicheit hebbē moghē soe ghebiet de se wet te wasschen handē armē ment naese oren oghē eñ dat haer eñ ten laestē die voeten als dit ghedaē is so biddē sy ouerluyts beliende een god die nyemāt en heefft die syns ghelick is eñ syn xpheet machomet. Die iij. artikel. so sellen sy in een iair een heel manet vastē eñ als sy vastē soe sellen sy des nachts eten eñ des daghes vastē. Die. iiij. artikel. soe worden sy ghebodē iairlix eens te gaen tot dat hus gods in mecha alleen om een bekeringhe des ghehoersamicheits eñ dair te biddē eñ dair om te gaē mit ongheneyde cleederen. eñ oeck te werpen tusschen doer hoir dyen offte benē afterwert om den duuell te steenen Sy jegghē dat adam dit huus ghe timmert heefft tot gods eere doe hy wtē paradijs verdreuē was eñ dat tet een huus des ghebeets gheweest is voer alle syne kijnderē tot abrahās tiden toe Welcke abraham dit selue huus wederom vernywert heefft ende heefft syn innighe ghebet dair in ghedaē tot god eñ offerhandē gheoffert welcke huus abrahā nae syn doot syn zoen yjmaheli afterghelatē heefft hem ende alle syn kijnderen tot een langhetijt offte omloop van iaren eñ bleeff een huus om te bidden ter tijt toe dat machomet ghebozē was. als machomet ghebozē was so heefft hem god dat huus beloofft eerlick ende alle syne gheslachten eñ syn nauolghers Sit. v. artikel voertaen wert hē ghebodē dat sy die vyandē hoirs wets eñ alle die dair teghēs leeren berouē vanghē eñ doorslaen sellen eñ in allen manierē veruolghē sellen ende verderuen ten waer sake dat sy offlaten wouden eñ bekennē hem tot hoire ghelouē off dat sy gheuē willen een schat des eyghenscaps offte tri buyt dair toe gheschicket Die. vj. artikel hē wert toeghelatē eñ ghegont alle vleis te eten wtghenomē verckens vleis eñ bloet op dat vā hē selluē ghescreuen is. Die seuende artikel. behaluen dese voirseide dinghen wert hem gheorlofft op een tijt vier ghetrouwe wijuen the hebben en de die een offte die ander van hem the setten ende weder om altoes een ander the nemen dat sy nochtans niet bouē vier wijuen hebben en sellen ende sy moghen een yghelick wijff drie werff van hem setten eñ wederom tot een wijff nemen Eñ sy moghen alsoe veel ghecoft te eñ gheuanghen

wijuen hebben als sy willen ende houden moghen. en moghen die wedre vercopen en copen Also nochtans dat een man nae dien hij een vanden gheeofften en gheuanghē wijuen zwanger offte mit vruchten ghemaect heefft die een mach hy niet meer dair nae onder die eyghenscap belasten offte vercopē. Die. vij. artikel is. hem wert ghegont dat sy van hoir eyghen gheslachte wijuē nemē op dat die kinderē van hoirē bloede vermeert werden en dat die bant der vreenscapē stercker werdē mach. Die .ix. artikell vanden goedē diemē besetten heefft weder te crighē syn alsulke rechten onder die saracenē ghelicken als onder den hebreuschen volck of onder den ioeden als dat die eyscher syn aenspraecke warachtich te wesen bewijsen sall mit tughen en die ghene die dair teghen seggē will moet hem seluē onschuldighē en reynighē mit synē eedt. mer sy en ontanghē gheen tughen dan eerbare personē die men sonder eedt ghelouē mach Die. x. artikell Jn veel andere puntē en saken des gherechts soe houden sy die zeeden van moyses wet Als dat soe wie yemārs bloet stort offte ye mant doot slaet die moet mit die selue pijn verordelt werden. En soe wie ouerspul ghedaen heefft ende dair in bevonden waer die wert ghesteent mit die vrouwe. Oer die mit enighe ander vrouwe onkuysheit dede die moet. lxxx. qwetsinghē offte gheselen lijden des ghelicks waert saecke dat yemant van dieuerye verwonnen waer soewert hy oeck eerstwerff en anderwerff ghegheselt en die derde reyse soe verliest hy syn hant en ten vierden maelt syn voet mer ten vijfften maelt soe wert hy ghehanghen. En die gheen die enich mensche een lit off hielde die selt hem mit betamelijck loon vernoeghen Jn andere saecken wert ghehouden die wet vant een omt ander te laten Als oghe om oghe tant om tant nē. Die. xj. artikel hem wert geboden gheen wijn te drincken want wijn is een oersaeck en voetsell tot alle quaet der sunden. Die. xij. artikell ten laetstē heefft god ghelooft den ghenē die ghelouē in hem en syn ghetrouwe prophect ende die dese geboden des wets houdē. een paradijs. dats een hoff der wellustē die ghevuchticht wert vanden waterē die dair omlopen. Jn welcke hoff sy ewighe woeninghen hebben sellen sy sellen dair beschermt werden vān den schemen der bomen noch sy en sellen dair gheen hetten offte coude lijden mer sy sellē vā alre hāde spijsen en vruchtē eten en overvloedelick ghespijst werdē en wat een yghelick begheert dat set hy ter stōt voer hē vinden sy sellē ghedeet werdē mit sijden cledren vā alrelky verwē en in wellustichedē sellē sy rustelick ten etē sittē dair sellen die enghelē gaen dienē en schenkē hē die wijn in vergulde en zuluerē vatē en seggē alduset en drincket in alle vroechde wāt dat god v beloeft heeft dat heefft hy nv vervult en sy sellē dair hebbē die alre suuerlicste maechden die noch mensche noch duuel besmet en heeft die welck schoner syn dā die claerheit des steēs iacincti en coralli. dese goedē offte vruechdē sellē den ghelouighē ghegeuē werden Oer die niet en ghelouen aen god ende machomet syn prophect

die selken hebben die helsche pijn sonder eynde. Mit hoe grote sunden dat yemãt belast eñ bezwaert waer ist saecke dat hy in dien dach syns doots gheloofft in god ende in machomet syn propheet die selk doer die hulpe van machomet behouden wesen O petere want ghi dese eñ veel meer andere scrifften van v kyntsche daghen gheweten eñ bekent hebt die van alle den saracenen in zeer groter eerweerdicheit ghehouden werden wairom volghet ghij meer den kersten gheloue ende niet lieuer dat ghelooff der saracenen.

Hier nae volghet die antwoerde petri alfonsi tot dese voirseyde reden des saraceens.

Hoe wel dat alle v reden zeer schoen is ende zuetlick ludende voer den ghenen die dat ouerste goet in welluste vermoeden te wesen nochtãs ist wonder dat ghij hoop hebt van my dat ick tot uwer gheloue gaen soude eñ dat ghi dair nae ghestaen hebt om my dat wijs te maken dair ghi doch well wist dat ghij my daer mede niet bedrieghē en mocht te. want ten is my niet verborghē wie dat machomet gheweest is. hoe dat hy mit loose beveynscheit hem seluen een propheet the wesen verziert heefft. eñ wie hem syn raetsman gheweest is om dat the verzieren. Eñ dat ghij seggt het dat ick die boecken gheleesen heb eñ dat ick die spraecke well kan eñ onder den saracenen opgheuoedt by dairom en ist ghen reden noch betamelic dat ick houden offte naenolghen selk den wet der saracenen. welcke wet als wy ouerleggen doer alle die ghebeden die ghij vertelt hebt soe ondervinden wy lichtelick hoe veel redens offte beschevts dair in gheleghen is off hoe veelk fundaments offte vesticheyts dat ese wet heefft. Die eerste artikel. Want dat machomet gheboden heefft vijffwerff in een dach te bidden dat heefft hy sekerlick dair om ghedaen want doer den raet ende onderwijs sinre doctoren offte synre leerres dair voer off gheseyt is soe woude hij syn wet maken een middellaerster tusschen den wet der ioeden eñ der kersten. niet van syn goetdadicheit noch vã dat ghebot offte hulpe gods mer alken van syn eyghen vermetelheit eñ boesheit eñ der gheenre die hy by hem hadde. Want die ioeden bidden driewerff in een dach eñ die kersten seuenwerff. mer dese machomet setten de een middell tusschen beyden en ghebiet niet driewerff noch seuēwerff te bidden mer vijffwerff. Die anderde artikell dat machomet ghebiet dat sy eer sy bidden hoer handen hoer armē eñ andere leeden des lichaems wasschē sellen dat en hoert in gheenrewijs tot bidden want voerwaer tot bidden ist van node van binnen ghereynighet te werden eñ niet van buten. Want die reynicheit vanden leden te wasschen toebehoerden den dienres offte aenbeders des sterres off affgodins venus die welcke als sy haer aenbeden wouden soe bereyde sy hem toe nae die maniere eenre vrouwē wasschende hoir monden oghen eñ andere leden Ende want machomet als sy seggen coninck gheworden is in die puncte des planeets venus ende hy

doer alle syn leuen die alre onschamelste onzuueste mensche ghe-weest is dair om heefft hy dit gheboden te doen in die eer des affgodins venus. Dair om wanner die sarracenen hem selluen vermoeden reyn te werden doer die ghestadighe wassinghe der leden van buten soe machmen voer-waer tot hem welle seggben dat gheen dat onse heer iheſus ghesett heefft totten ioeden die dier ghelickē dēden. Wee v ypocritē die dair reynmaket dat buten is. mer van binnen sijt ghy volle onreynicheits ende boeheit. Want wat helptet dicwille te wasschen die handē en voetē en dat hoofft eñ also te bidden dair dat herte ende die meininghe becōmer syn om dat bloet te storten eñ andere luden goet te ontnemen eñ om ander lude wijuē eñ kijnder te vanghen Dat. iij. artikel. ghy seggbet oeck dat machomet gheboden heefft in syn boeck een heelle manet te vasten int iair op dat sy die sunden des lichaems bedwinghen sellen. mer ick bidde v seggbet my watter baet doer den dach te vastē ende des nachts driewerff off vierwerff te eten eñ mit leckere spijse dat lichaem te vervullen ende in groter onsu-uerheit mit vrouwē te leuē zekerlick dese dinghen en crancke dat vleysch niet noch sy en verminren die quade begherte niet mer sy vermeerē ende stercken die meer. O mismaecte eñ versmadelicke vastē. Die preker ende leere van alsulcken vastē moet veer van ons wesen eñ bliuē die ghebiet dat na diē datmē idē dach ghevast heeft doer dē nacht mit gro-neerstic heit in onsuuerheit in gulsicheit eñ warscapē te leuē ghelickerwijs off hy dit vastē nerghent anders om ingheset en hadde dan op dat dair na een mensche soe veel te meer tot wellusten der onsuuerheit eñ tot leelicheit vā allen quaden begherten verweet wert om die te volbringhen Die. iiij. artikel. dat ghy seggbet dat die sarracenē eens int iair beuerden gaen tot dat huus gods in mecha om een bekenninghe der ghehorsamicheit ende dair om gaen eñ steenē te werpen eñ ten laetsten te bidden nē. ende dattet adams eñ abrahams huus gheweest is. ghy selt weten dat die sarrace-nen dit niet en hebben wt enighe insettinghe die van weerden is mer het is verziert als een blauwe globose Want eer dat machomet syn wet pre-kede so was dit huus volk affgoden. dair om verwacht hier een weyr ich. eñ ick selle v opēbarlick onderwisen hoedanich dit huus te voerē gheweest is eñ wat dair in gheschiet is eñ wair om dat machomet heefft ghebodē dair te gaen eñ te doen dat voirscreuen is. Die twe zoenē van lotb als amon eñ moab hadden dit huus in groter eerweerdicheit ende aenbaden dair in twe affgoden dat een affgod was ghemaect van een witte steen dat sy marcurium noemden eñ dat ander was van een zwarte steen ghe maect dat sy camos noemden Eñ sy eerden dat gheen dat van die witte steen ghemaect was in die eere des planeets martis eñ dat āder dat van zwarte ghemaect was eerden sy in die eer des planets saturnus. Eñ twe weerff int iaer quamen die dienres dese affgoden om dese affgoden te aen beden. Sy quamen tot marten te aenbeden als die son ingbinc in dat

eerste grade des hemelteykens aries gheneemt. want aries is die eer martis in welks verscheydinghe als hoer ghewoente was so worpen sy steenen Ende sij quamē tot saturnū te aenbeden als die son inghinc in die eerste grade des hemelteykens libre want libra is die eer saturni Alsoe maket en mit gheschorē hooffden worpen sy wyerooc Ende dat volck vā arabien mitten amoniten en den moabiten aenbaden dese affgoden Langhe tijt daer nae quam machomet ende hij en woude die oude ghewoente des volcks niet heelt off brenghē mer doer een eenreley veranderinghe lyet hy dat volck om dit huus gaen mit ongheneyde cleederen Ende op datter niet schinen en soude dat hy den affgoden te aenbidden ghebooden had. so heeft hy dat beelt offte affgod van saturnus aen die wandt inden hoeck des huus gheset. en heefft die rugge buten offte voer gheset op datmen dat aenschijn niet sien en soude Ende dat beelde offte affgod martis wātet ouer all wtghehouden was heefft hy onder die eerde begrauē ende heefftter een steen op gheleyt Ende heefft ghebooden den menschen die dair camen om te aenbeden dat sy desen steen cussen selken en mit gheneychden en gheschorē hooffden steenen te werpen affterwert tusschen hair beenen doer. die oeck hoir ruggben onderden tot een teyken des ouden wets Ende sy seggben dat sy dese steenen werpen om die duuelen te iaghen die sy heymelick in dese aenwijse meer eeren dan veriaghē Ende dit is die zeer clare vernufticheit machomets welcke vernufticheit welck boesheit heeren mach. dat als hy verboden hadde syn volck vanden dienst van anderen affgoden nochtans liet hij toe ende gheboot dat byder stadt mecha in die eere des affgodins venus. Op dat hij syn offgodinne die ghe heiten was die vrouwe venus niet heelt sonder eer laten en sonde in welcke hij hem seluen beroemde die alre machtichste te wesen Wair om hij oeck beuolen heefft syn volck venus dach. die wy den vrijdach noemē te vieren ewelick dat die sarracenen tot noch toe doen ghelickerwijs wy den sonnendach vieren ende als die ioden hoirē sabbatū vieren dair nochtās een groet onderscheyt tuschē is. Die vijffte artikel ghy seggbet dat machomet ghebooden heefft den vianden sijnre wet the berouen te vanghen en doot te slaen tertijt toe dat sy ghelouen willen offte tribuyt gheuen willen. Ende hij heefft ghesecyt dat dit waer die wech gods. weet inder waerheit dat machomet dit niet en heefft wt die wercken off die ghebooden gods mer hy heefft dit ghebodē wt haet en nydicheit off wt ghiericheit op dat hy syn vyanden verderuē mochte in gheenrewijs is dit behoorlick te gheschien want wil ymāt een ander bekeren tot sijn gheloue dat een selck hy niet doen doir ghewelt mer ouermidts een goetertieren redelick onderwijs. Want dair hebben van oudts veelt ketteren gheweest die nochtans mit gheen bedwanck noch mit ontsicht der zweerdē omghegaē hebben mer mit bedriechelicke zuete woerdekijns den menschen bedroghen hebben Ende alle die ketteren hebben aldus ghedaen behaluen machomet die mitten zweerden mit ghes

weken mit dat lant woest te maken mit berouinghe van allen dinghē
mit vertredinghe der rijckdomen. oeck den onwillighen bedwinghet ons
der syn wet. O machomet wair bliuet nv v scrifftuer gheset in alkorano
daer ghij gheseyt hebt v seluen den menschen gheseynt te wesen in goeder
tierenheit ende barmhartigheit Wat barmhertigheit kan wesen in bloot-
storting̃he in moorderije off berouinghe ende dootslaen. Wair is oeck nv
dat gheen dat ghij inden alkorano gheset hebt seggende tot v seluen.
wairt saecke dat v'heer v god woude all dat volck vander werlt soude
ghelouen, wair om wilt ghij dan den menschen totten gheloue dwinghē
want nyemāt en gheloost als ghy oeck seluen ghetuych gheefft dan doir
die wille gods. Mer wat will ick hier veell seggh̄e want niet alleen hier
mer in veell andere plaetzen die scrifftuer van syn alkorano hem seluen
contrarie is die een teghēs den andere als hij lichtelick vinden mach diet
ouerleest. Noch dat en was v niet ghenoch mer ghy seggbet oeck datter
een wech gods is. laet off laet off te seggben dat die wech gods alsoda-
nich is die int beghin des menschē rechtuerdich ghemaect heefft en heefft
hem ghelaten in die macht syns eyghen raets dat hij in syn doot off in
syn leuen mit syn vrije will kiesen mach dat hij wil Van all dat volck
gods in all die werlt en heefft nyemant gheweest tot enighe tijden die al
sulcke dinghen ghedaen heefft off alsulcke dinghē goboden heefft te doen
Het is zekerlick een wech des duuels van welcke duuell ghij machomet
een lit sijt ende oeck een zeer heerlick lit. Nochtans will ick dit noch seg-
ghen Want dat huden des daghes die sarracenen ende bysonder die tur
comanni dit niet en houden dat vermoede ick dairom te wesen. want sy
ghelouen dat een yghelick mēsche in syn gheloue behouden mach wesen
ende sy seggben dat sy wtten alkorano dat hebben dat oeck heell teghen
dit voirseyde ghebot is dair wy nv teghen spreken. Die. vj. artikel
wair om voert meer machomet verboden heefft vercken vleys the eten
Ick vermoede voerwair dat hijt nergbent anders om ghedaen en heefft
dan byauentuer om een onderscheyt te hebben tusschen den sarracenen en̄
den kersten want dat den ioeden vercken vleys ende sommich ander vleys
verboden is dair hebben sy zekere reden off dat welcke wy kersten nae der
letter niet en houden nochtans so volbrengben wy dat ghestelicke, want
ons inden nywen testament doir cristum alle dinghen gheopenbaer syn
die een inseiter is des ouden ende des nywen testaments die oeck ghespro
ken heefft doir syn apostel dat alle spijse reyn is voer den reynen mēschē
ende niet en wech te werpen dairmen mit danckbaerheit ontfanc. Ick scha
me my hier te setten die dwase reden. Wair om hij syn volck verboden
heefft van een vercken the eten, want als hy seluen seyt in syn alkorano
dat vercken nae den diluuium ghecomē was vanden messen des cameels
ende dairom soe heefft vermoedet dat vercken een onreyn dier the wesen.
Nochtans soe spreket hij dair seluen teghens in syn twijspraecke tot Ab-

blamden ioede. Mer want dese dinghen heelt fabulen sijn soe laet ick die bliuen. Die.vij.artikelt Wie en soude hem niet ontsien ende schamen alsulcken leelijcken dinck ter stont als hijt hoerde dat Machomet hem niet gheschaemt en heeft te setten in syn alkorano. als van vier wijuen the hebben op een tijt ende als een man die een versmaet offte van hem gheset heefft om enigherhande saecke dat hy dan weder een ander nemen mach Mochten die stomme beesten spreken sy souden sekerlicke mit luder stemmē roepen dese wet die alre leelicste te wesen Mer wat wonder ist dat hij den anderen toe ghelaten heefft vier wijuen te hebben die seluen als een die alre onreynste hont viifftien edele wijuen ghehadt heefft ende maechden eñ boelen sonder ghetalt die hy alle gader zeer lieff had eñ besloten hielt op datse vanden volcke nier ghesien soude werden et cetera. Noch en was hij niet mit dese the vreden mer hij en ontsach hem niet mit andere wijuen die hem behaghden ouerspeelt te doen. Ende als hij dair om van veel menschen ghestrafft wert so seyde hy dat hem alleen dat vordel van god verleent was op dat hy propheten eñ kijnderen der doechden tot gods eer voertbrenghen sonde dese alre onschamelste beest heefft syn onzuuerheit van hem op god gheleyt alsmen openbaerlick leest in sijn alkorano Dat hij oeck toe ghelaten heefft ghecoffte wijuen ende ghevanghen wijuē te hebben so veelt alsmen willt te copen ende wederom te vercopen dat is openbaer heelt ouerspeelt want dicwilt coopt die vader een wijff dair die zoen by gheweest eñ bekent heefft eñ wederom die zoen dier ghelijck. Die.vij.artikel.ten is gheen wonder dat machomet niet verboden en heefft wijuen te nemen wt hoir eyghen gheslachte. mer hy heefft die ouerdaet toe ghelaten ende heefft oeck toe ghelaten die sunde eghen die natuer van zodoma dair te leelick is meer off te spreken dair hy off seyt in syn alkorano int anderde capittel sprekende aldus Onthoudet v van uwe wijuen als sy onreyn ende onbequaem syn ende gaet dair niet toe ter tijt toe dat sy ghereunicht syn eñ als sy reyn sin so ghebruyckse als ghy wilt Ende noch seyt hij dair uwe wijuen selt ghi hebben als een wijngaert dair om so bouwet die alst v lust Ende hij toe doet dat alre quaetste venijnt eñ seyde dat een yghelic syn eyghen lichaem ghebruken mach nae syn wilt eñ syn ghenoecht Ende oeck seyt hy in sij alkorano int.xliij.capittel God heefft v die dieren ende beesten ghegheuen op dat ghij op die sommighen rijden selt eñ die sommighe eten selt ende mit die sommighē arbeyt doen selt eñ oeck dat ghy dair mede doen selt wat ghy in v herten begripet Ende hoe weel dat ghy sarracenen desen texte ende ander screyfften deser ghelick in alkorano ghescreuen mit eenreley verdreyde exposicien ende wtleggbinghen offte verclaringhen begheert the bewimpelen offte te verschonen mit bedroch. Mer nochtans en is uwe exposicie offte verschoninghe voer den wijsen van ghenre werden. want men leest van uwe verleider machomet seluer dat doe hy op een tijt reyl

dē by die weghe soe woude hij een vroukijn dat hem onuersiens the ghe moet quam aldair vercrafften welcke vroukijn dat wederstont want sy hair die sunde ontsach doe keerde hem dit alre onreynste wercken ende alre stinckenste beest tot een onredelicke creatuer seggende om syn onsculd tot syne ghesellen dat dese vrouwe want sy hem weygherde meer misdaē ende groter sunde ghedaen had dan off sy hondert doot gheslaghen had. want sy soude van hem een propheet gods ontfanghen hebben. Wair om tot opten dach van huden die dwase wijuen der sarracenen als men seyt bescreien die sunde die dat vroukijn dede dat sy alsoe een propheet gods ghehindert heefft. Ick bekenne ende betie dat ick aldus danighe raserien ende onbetamelick sunden uwer alre valsste propheet machomets van eerbaerheit ende schaemte ghezweghen soude hebben hadder ghy my dair niet toe vermaent ende ghedwonghen dat ick v die reden soude seggghen wairom ick niet lieuer uwe wet vercoren heb die van alsulcken unsetter ghegheuen is dan die wet der kersten die ick dairom liener vercorē hebbe. Sy is die alre reynste sy is ouruoll van allen doechden voll van alle eerbaerheit ende is die alre gheheilichste wet als van god ghegeuen veell bouen uwe wet. want voirwaer als dauid seit dese wet des heren is onbevlect ende reyn bekerende die zielen tot god gheuende den cleinen wijsheit. den cleynen dat is den oetmoedighen. Ende uwe verckens wet ende heell gulsighe wet die niet weerdich is. ghenoemt te werden die onder all bekent ende bewesen wert die alre onbetamelicste ende onzuuerste te wesen ick en will dair niet meer off seggghen mer voert aen gaet tot een ander.

Die .xy. artikel dat ghen dat ghy na van v oerdelen ende rechten dair bij ghescreuen had dair en wil ick nv niet teghens seggghen want dat wt die wet moysi ghenomen is. Die .y. artikell ick prijse dat ghy mit al sulcke pijnen den ouerspeelres ende die dieuen benauwet ende straffet Mer dat will ick nochtans dair by seggghen want wairt sake dat onder v volcke all die ouerspeelers ghesteent soude werden dair souden alte luttell van uwen volcke the lijff bliuen. wat ghy nae uwe wet gheen rechte echtscap en maket offte houdet mer ghy hebt meer ouerspeel dan warachtighe echtscap. Ende ghij sijt zeer bereyt tot rouerie ende dieuerie Ende dair om heefft Machomet uwe propheet wijslick ghedaen nae dien dat hij seluer mit alle alsulcke quade wercken becōmert was als voirseyt is Soe heefft hy v sachte ende lichte pijnen toe ghescicket op dat ghy niet van syne vermalede wet offlaten ende vlieghen soude Die .xj. artikel. Dat machomet syn volck verboden heefft wijn te drincken wtghenomen die vastelldaghen dair off is die saecke ghereede te vijnden wāt v lant zeer heet is ende dairom so begheertmen dair meer coude dinghen offte coelen dranck Ende oeck uwen valschen propheet heefft voir syn eyghen huyt ghesorghet op dat syn volck als sy vanden wijn voll ende

heer ghewordē ſouden weſen gheen oploop teghen hem ſoude maken offe hem doodſlaen als veelk andere menſchen dicwilk teghen den tyrannen opghestaen hebben Want die ſarracenen zeer lichtelick droncken wordē van wijn ende dan hebben ſy gheen onderſcheit offte reden van groter ſchamte liet ick afftet die fabule ende die alte dwaſte reden offte ſake the ſeghen die hij in ſyn twiſſprake tot Abdiam een ioede ghescreuen heefft wairom hy die wijn verboden heefft van twe engelen die Aroth ende marotth ghenoemt waren die als ſy droncken waren van wijn bekenden een vrouwe wairom ſy ghepinighet werden hanghende mitten hooſden nederwert inden put bebill totten dach des oerdels Jck wert beſchaemt alk ſulkke dinghen te ſcriuē die ick nochtans vertelle die dese gheck hem niet gheſchaemt en heefft voer warachtighe dinghen te ſetten Die.xij. artikel All dat machomet alſoe vanden paradijs ghepreket offt ghekeert heefft dat is alt heelk ydel ſonder wairheit noch men macht mit gheen reden bewijſen als hier nae langher ghopenbairt ſelk werden.

Hier nae volghet vanden ſarracenen van hoire manieren ende dwalinghen

Anonſen tijden ende altehans woenen te iheruſalē menſchen van verſcheyden ſecten ende ghelooue Als Sarracenen Joeden ende kerſten. Mer dair ſyn drierhande Sarracenen. Want die sommighe heeten Thurcomanni ende dese wonen noordtwerts van iheruſalem onder den keyſer der turcken Ende dese doen dicwilk veelk quaets teghen die heiligbe roemſche kercke. Ende die andere heeten Marrochiani ende dese woenen in groot Affrica ende ſy ſyn zuydtwerts van iheruſalem onder die heerſcapie ende macht hoir conincs Marrochij ende van dese twe ghesslachten en is huden des daghes niemāt te iheruſalem noch in dat heiligbe lant noch ſy en hebben dair gheen machte offte heerſcapie Die andere heeten Soldanini ende dese woenen te iheruſalem want nv ter tijt is die ſtadt iheruſalem ende alle dat lant van belofften onder die heerſcapie des ſoldaēs die ghemeenlick woenachtich is in die grote ſtadt Thayro Alle deſe ghesslachten leuen onder die boſe wet des vermaledidē Machomets eñ ſij noemen hem ſelues all ſarracenen want ſy ſeghen ende verbliden hem van Sara ghebozen the weſen. Off als die heyden ſeghen dat ſy vanden ſyren ghecomen ſyn. Ende ſy ſeghen dat ſy Cedareni ſyn vanden zoen yſmahelk die Cedar ghenoemt was. Mer ſy ſyn meer yſmahelkiten ende agarenen gheacht te weſen dan ſarracenen Als van Agar ende hoir zoen yſmahelk hoir oerſpronck nemende eñ niet van ſara.

Deſer ſarracenen zeden manieren die ſy houden in hoir ghelooue ende

wat sij doen ende wair in sij hopen dat selk hier na bet gheseyt werden in die.vij.artikell dair om laet ickt hier off voirbij gaen. Dese sarracenen hebben te iherusalem Salomons tempelt in hoir besit ende houden den seluen tempelkin groter eeren Alt ist wel dat dese tempel eerst van Nabochodonosor ghedestrueert eñ verdornen wert eñ dair nae vanden Romeynen doir Tytum ende Vespasianum eñ oeck vanden keyser Helio adriano die heelt iherusalem verdornen heefft ende dair nae weder om opghemaect heefft int.lxx.iair syns rijcks ende regiments ende heefft dese stadt heliam ghenoemt nae synen naem Nochtãs wert dese tempel dair nae vanden gheldoughen mit een subtijl ront werck constelicke weder op ghetimmert Eñ die sarracenen hebben noch een ander tempel tot hoirre ghebruyckē die in die eer der glorioser maghet marie ghemaect is op die ghemaect is op die stede bij den tempelt Salomons in welcke stede maria na dien dat sy inden voirseyden tempel gheoffert was langhe tijt wonende in een camerkijn zeer deuotelick gheleeft heefft tertijt toe dat sy den heiligheñ man ioseph ghetruwet wert.want salomons tempel voirghenoemt mit syn poortalen hieruoermaels tot die stede reykede dair maria woenachtich was Ende in alle beyde voirghenoemt tempelen soe en latē die sarracenen gheen onreynicheiden bliuen offte vuylnissen Noch sij en laten dair oeck gheen keersten ingaen in|gheen van beyden. Sij hebben in salomons tempelt also veelt lampen dattet bijnae ontellick is the seggen die nacht eñ dach barnende syn. Wat kersten menschen die sy dair vijnden den dwinghē sy ter stont dat gheloff te versakē off sy slaen hem doot. Then laesten soe sluten sy hem seluen den wech des salicheits. sy en toelaten gheen prekers offte leerres die teghen hoirre secte preken offte disputieren moeten mer sy beschermen hoirren wet alleen mitten zweerde Ende die hoir secte offgaen die slaen sy oeck ter stont doot.

Om een meerre onderwijs ende keringhe der kersten bysonder der simpelte menschen soe selmen hier neerstelick aen mercken sommighe punten die van node syn van die secte der sarracenen ende van hoirren valschen insetter Machomet.

Inden eersten dat beghin synre secte.
Ten anderen die valsche eñ vzierde fundamēten deser secte
Ten derden van die dwalinghen ende menigher hāde sunden die dair in gheleghen syn
Ten vierden die reden eñ oirsaeck wair om so veelt volcs tot alsulcke grote dwalinghen hem seluen ghekeert hebben
Ten vijfften wair om dese secte aldus langhe duerachtich is.

By dat eerste punte selmen weten dat hoe wel dat alle die scrifft der historien dair in eendrachtelick ouer een comen dat inden tijden des keysers eraclij by dat eynde syns leuens dese quade secte begonnen heefft als voirseit is Nochtans en dragben sy niet ouer een van die maniere ende saecke ende oirspronck hoirs beghins Nochtans laet ick my seluen dnncken dattet gheuoch gheschreuen wert in een corte historie des broeders bartholomei van luca die welcke veelt vergadert heefft dat dair toe dient wt die historien isidori ende richardi ẽ martini In welck historie voirghenoemt leestmen dat die saecke offte oirspronck wt welck dese vermaledide dwalinghe hoir beghin ghenomen heefft is gheweest die grote strenghicheit offte tyrannicheit des keysers Eraclij die nae dat hij victorie hadde ouer den persen soe heefft hij hem verhoueerdicht ende verheuen ende wt groter ghierichcheit soe verdructe hy dat volck van persen van arabien ẽ die calkeen ende andere landen dair om trent mit zeer grote tributen ẽ onmanerlicke zware schattinghẽ Mairom dat volck van die landen zeer gheneyghet waren om die keysers dienres die dese schattinghen vergaderden weder te staen. dat sy nochtãs niet doen en dorsten want sy vreesde syn wreetheit ende syn grote mogbentheit Mer machomet die zeer stout ende eloeck was ende oeck in die zwarte kunstẽ welk ghekeert was die heefft hem selues verenighet mit dit volck ende als hy sach dat dit volck dair toe gheneycht was om teghens den roomschẽ rijcke op te staen ende rebell te werden soe heefft hyse dair toe verwecket ende ghestercket tot dese rebellicheit ẽ by sonder dat sy gheen tribuut gheuen en souden onder een ghedaente of hij dat volck vrij maken woude vander schattinghen Mair om dat volck hem ghenomen hebben voir een harstoch offte keydtsman ende tot een capiteyn onder welcke sij dicwijll weders stonden ende bestreden des keysers volck die dese schattinghen vergaderden teghen welcke dese voirseide machomet dicwijll victorij had ende op dat hy so veelt vaster dese heerscapie offte dit graeffscap onder hem soude crigben so heefft hij neerstelick ghearbeyt om den volcke te gheuẽ een nywe wet onder welcke sy in dese voirghenoemde rebelscap volstandich bliuen mochten teghen dat roomsche rijck Ende dat doir raet ende ingheuen van een ketter ende onghelouich monnick Sergius ghenoemt so heefft hy sommighe heilighe insettinghe wt moyses wet eerst ghenomen ende sommighe wt die euangelien cristi als voirseyt is op dat hy alsoe voir dat simpell volck schinen soude te wesen een bewaerre des ouden ende des nywen wets offte testaments Dair om alsmen te rechte aenmercket soe wert dese valsche secte weelt ghelicket by den secte offte affgodijne van ieroboam int beghin van welcke ghescreuẽ staet in dat boeck der coninghẽ int. vij. capittell dairmen leest dat die coninc roboam van dwasheit versmaende den raet der ouder mannen ende vlochte den dwasen raet der ionghen ghedreycht heefft dat volck mit grote schattinghen the belasten.

wairom Jeroboam een oirsake ghenomen heefft teghen dese coninck Roboam the wederstaen ende dair nae dat volck van g.ds dienste ofte van gods wet te trecken. welcke dwalinghe heefft volstandelic gh.duert in die .x. gheslachten tertijt toe dat dese gheslachten heelt verdorven ende vergaen waeren als dat volcomelicker beschreuen staet in den derden ende vierden boecken der coninghen. Nae aldusdanighen beghin dese secte van machomet in dese voirghenoemde landen soe syn veelt andere menschen tot dese secte ghekeert onder een ghedaente des voirghenoemde vrij heyts ende by sonder van dat nederste des berchs caucasi is dat onghelouighe volcke wt ghereyst theghen den keyser Eraclim welcke volcke naoothea ghenoemt wert dat als theronimus seyt ghecomen is van nabaioth ysmahelis ouste zoen welcke volck verdorven hebben die landen des keyserrijcks tot in Syriam ende totten lande van iudea. Dair nae doir die verhenghenisse gods want die boesheit der menschē groter wert soe hebben sy heelt Affricam ende dair nae bycants heelt hispanien onder hem ghecreghen ende beseten Eñ hoe wel dat ouermits hulpe der barmhartigheit gods, ende doir die vroombeit ende doechdsambeit der coninghen van hyspanië strijdende voir die wet gods dese onghelouighe menschen int meeste deell verdreuen ende veriaghet syn Tochrans blijfft dair noch huden des daghes een wortell des onghelooffs tot een onderwijs ofte verbeteringhe der doechdelicker menschen.

Bij dat anderde punt als van die vasche ende verzierde fundamenten van dese secte.

HJer selmen weten dat dese voirseyde bedriegher eñ verleyder machomet aenmerckende dat in dien tijden die affgodinne heell vergaen eñ te niet ghecomen was ouermits die leringhe der apostelen eñ der discipulen cristi als ysaias langhe tijt te voeren ghepropheteert hadde van die tijt cristi In syn .ij. capittell dair aldus ghescreuen staet. Ende die affgoden sellen heel vergaen Eñ des ghelicks Cosdroe die hem selfuen dede aenbeden als god mit all syn nauolghers waren van eraclius verwonnen ende vedruct Soe en heefft dese bedriegher anders gheen maniere gheuonden om een nywe wijse offte wet op the brenghen dan mit verzieringhe dat hy waer een behoeder eñ naeuolgher des godlicken wets Ende want die wet gods ghestichte is op dat fundament der apostelen ende der propheten. dair om heefft hij hem selfuen verziert een propheet the wesen ende een apostell. Wair om dese verleyder ghemeenlijcke mit dese twe namen ghenoemt wert van syn volck die syn dwalinghen belijen eñ nauolghen. want sy noemen hem alleen een pheet nae

een bouenganck dat is the weten die alre ouerste der propheten Sij heeten hem oeck een bode off een apostell gods ghemeenlick in hoir versmaelick ghebeden op datmen vermoeden soude dat hy gheweest is een bewarer ende leerre des ouden ende des nywen testaments Als een propheet tot dat oude testament ende een apostell totten nywen testaments Sairom wert hy te rechte ghefigureert en̄ gheliket by dat beeste opstaende vander eerden Als in die openbaringhe die sunte ian ghesien heefft. als ghescreuen staet inden boecke Apocalipsis int. xiiij. capittel Want hij beestelick leuende opghestaen is van den eertschen gheslachten en menschen tot een hoghe weerlicke macht en̄ verheuen is nader werlt. Sit beest wert oeck ghesceyt twe hoornen te hebben ghelicken als lams hoornen. want ghelikerwijs die warheit des euangelijs ghekundighet was doer twe hoorn̄e als die propheten ende der aposteken. soe wort oeck die sarraceensche valscheyt verbreydet doir desen voirghenoemden verleyder verzier̄de hem seluen te hebben dese twe voirseyde hoornen ghelicke als voirseyt is Wairom merckelick ghesceyt wert twe hoorn̄e ghelicke als lams hoornen om te onderwijsen dat dese gheen warachtighe lams hoorn̄e en waren als sin prophecie ende syn bootscap offte apostolaetscap. mer sy waren ghelicken lams hoornen dats sy waren verziert en̄ beveynst ghelick te wesen. En de hier is te weten dat die sarracenen dese twe hoornen valschelick wilken ende arbeyden the funderen offte vestighen in machomet wt die schrijfften van beyden testamenten. Want van die hoornen der prophecien soe nemen sy voir hem dat ghescreuen staet inden boecke Deutronomij int. xviij. capittell. Ick sell hoir verwecken een propheet n̄e. Dat welcke sy segghen veruult te verden van desen voirghenoemden bedriegher en̄ verleyder En̄ vanden ād̄re hoorn der apostolaetscape nemen sy voir h̄e dat ghescreuen staet in sunte ians. xiiij. ca. dair die schriffte des euāgelij aldus seyt Sie vertroester die heilighe gheest welcke die vader sell seynden in mijnen nam die sell v alle dinck leerten ende ingheuen n̄e. Mer dat sy dese twe punten voir hem nemen niet te recht mer valschelick dat mach men openbairlick vijnden en̄ mercken Want int eerste dat sy voir hem nem̄e staet openbairlick ghescreuen Ick sell hoir verweck een propheet van dat middell hoirre broederen als der kijnderen van ysrahel dat niet verstaen mach werden van desen verleider voirghenoemt welcke sy belijden van dat gheslachte ysmahelis ghecomen te wesen. In dat andere openbairlick ghescreuen dat die vertrooster die gheseynt soude werden leren soude all die warheit ende mit onderwijs ingheuen al dat cristus ghebooden ende gheleert heefft. Het is openbair dat dese verleyder voirghenoemt nae syn vermoghen die kijnderen der euangelien verkeert en̄ valschelick ghekundicht heefft. wairom dese voirseyde woird̄e in gheenrewijs van hem warachtelicke gheseyt werden moghen Sier ghelicken datter ghescreuē staet in sunt lucas. xxi. ca. Ick sell v gheu̇ē een mon te spreken

ende alsulcke wijsheit die alle uwe vlanden niet sellen moghē wederstaen
dit en mach oeck niet van dese voirseide verleyder eñ bedriegher verstaen
werden die in gheenrewijs die wairheit gheleert heefft. noch hy noch syn
naevolghers en wederstaen niet ouerm. des wijsheit meer alleen doir ghe
welt ende machte der wapenen Alsmen dat voirden oghen zien mach.
Ende in syn alkorano leestmen openbairlic dat god hem ghebodē heeft
dat hy den volck mitten zweerde dwinghen sell om syn ghelooff te ont
fanghen Mer om te beteyckenen offte verzierende den volck wijs maken
dat hij wair een bewairre van beyden testamenten ende dat hy alsoe ghe
acht mochte wesen als een propheet ende een apostell soe heefft hij ghebo
den te houden dat eerste sacrament des ouden testamēts als die besnydin
ghe ende dat eerste des nywen testaments als dat doopsell want alle die
man personen die onder dese voirghenoemde secte dwalende syn die wer
den besneden ende die mannen eñ die vrouwē werden ghedoopt in den wa
ter. Nochtans heefft dese bedriegher openbaerlijck ghedwaelt in dese twe
insettinghen van alle beyde die testamenten want die besnydinghe die
opten. viij. dach ghebodē wert te gheschien als in dat boeck leuitici int
xij. capittell openbairlick gheserenen staet die ghescheit onder den sarra
cenen als sy tot hoirre mondighe iairen ghecomē syn off in hoir ioeghet
dan. xiij. iairen off dair na eñ dair om is dese voirseide besnydinghe niet
nae den wet moysi als hy heefft willen verzieren Mer sy is als die be
snydinghe ysmahelis offte nabaioths. Mer dat doopsell nae die wair
heit der apostelen keringhen en wert niet anderwerff verhaelt offte verny
wet want nae dien dattet een gheestelicke gheboort is soe ouercoempt sy
mit die lichamelicke gheboorte die eenuoldich is ende niet meer dan eens
en gheschiet Wair off ghescreuen staet totten ephesios int. iiij. capittell.
Een heer een ghelooff een doopsell want als die glose seyt soe heefft die
enighe doot cristi dat een doopsell gheheylicht. mer die sarracenen ver
dwaest in hoirre dwalinghe werden diewilk ghedoopt offte mit water
ghewaschen alleen om die onreynicheyden des lichaems. want sy gheen
werck en maken van die gheestelicke onreynicheyden eñ seggheen dat sy
also dese testamenten alle beyde houden so maken sy hem selluen bekent te
wesen verderuers van alle beyde Ende aldus is dat opēbair dat die fun
damenten deser secte syn zeer valsche verzieringhen eñ ydele gheesmaerē
By die derde artikell van menigherhande dwalinghen ende veel sun
dighe wercken die in machomets wet begrepen syn.

Hier is te weten dat alsmen den alkoraen ouerleest gheheelijcken
soe vintmen dat Machomet zeer sorchlick ghedwaelt heefft bij
die punten diemē ghelouen sell eñ bij diemē doen sell eñ bij die
dinghen diemen hopen sell Inden eersten bij datmen ghelouen sell soe

volghet hij voirwair veeltijts die dwalinghen van veell vermaerde ketthers datmen hier wt mercken mach. want hij niet en ghelooft die drieuoudicheit der godlicker personen ende oeck versaect hij die godheit in cristo iheſu. Hoe well dat hij toelaet cristum the weſen een creatuer bouen alle andere creaturen ende die alre heilichſte ende alre doechdelicſte onder alle menſchē alſoe dat hij cristum noemt te weſen dat voirt gods die gheeſt gods ende die ziell gods ghebruikende dese namen anders dan wij Oeck seyt hij dat die menſchelicheit in cristo niet verenicht is gheweeſt mit die godheit hoe well dat hy cōſentiert ende toelaet dat cristus van een maghet ſonder vader gheboren is. Ende hi seyt dat cristus in gheenrewijs vanden ioeden ghedoot is Oer een ander die hem ghelicke was ende dat god hem opgheuoer heefft tot hem eñ dat hi weder om opē baren ſelk hy dat eynde der werlt. ende dat hy doden ſelk anticristum ende dair nae ſelk hem god laten ſteruen.

Hy priſet zeer die glorioſe maghet maria ende seyt dat ſy cristum ont fanghen heefft ſonder enich mans toe doen dat ſy magher ghebleuen is in die gheboerte ende na die gheboerte Oer hy en ghelde eſſe niet dat maria god voirt ghebrocht heefft mer alleen een menſche

Ende die ſarracenen hebben mariam in groter eerweerdicheit ende eeren hair zeer eñ oeck die heilighe voirloper ſunt ian baptiſt dair om dat hy cristum ghedoopt heefft ende een zeer heilich leuen gheleydt heefft. Ende alle die miracnlē die in een boeck dat niet gheloiflick en is van die kyntſcheit cristi gheſcreuē ſtaen die ghelouen ſy alle heell warachtich gheweeſt te hebben Van die andere warachtighe miraculen die hy ghedaen heefft dair en maken ſy niet veel wercks off Oeck seyt machomet in ſyn alkorano voirwair dat doir ſyn wet oeck die duuelen behouden moghē werden. ende datter veell vanden duuelen ſarracenen gheworden ſyn.

Oeck seyt hy dat god ende die enghelen lichamelick ſyn alſt wt veel van ſynen fabulen lichtelick gheloven eñ bekennen mach. ende alre meeſt wt dese fabule die hy vertelt dat als hij tot god ghegaen was die hem ontboden had doir ſinen enghel gabriell ſo leyde god ſyn hant op hem ende hij bevoelde alſoe grote coutheit die hy van god gheraeckt wert tuſſchen ſyn ſchouderen dat die coutheit heell langhes ſin rugghe rottet rugbeen toe quam Oer alle dese ghersmaer ende logbentaell ſyn voirwaer all ſoe lichtelick the verſmaden als ſy gheſet ſyn. want ſij gheen reden offte beſcheit en hebben ende ſijn niet alleen teghen die wairheit des euangelij mer ſy ſin oeck teghen die naturlicke philoſophie ende reden

Hoe ſorchlick dat machomet ghedwaelt heefft bi die dinghē diemē doē ſelk dat is openbairlicke weell bekent wt dat gheen dat voirſeit is.

Behalnen dese ſelmen nochtans mercken Dat die ſarracenen houden die beſnidinghe beſnydende hoir zoenen. ende haire kijnderen dair toe

in hoir .viij. Jair in welcke iair oeck ysmaheck hoir vader besneden weert Als men leest in dat boecke genesis Int.xvij.capittelk. Wer ick en kan niet weten wairom die besnydinghe hem luden toebehoir. nae dien dat Machomet seluer niet besneden en is gheweest. Noch hy en heefft dair niet off gheseyt in syn alkorano. dan byauentuer mochten sy seggen dat sy dair in Abraham nauolghen Wer want sy hem seluen beroemen ysmahels kynderen te wesen ende tot Abraham god gheseyt heefft. Niet in ysmahele mer in ysaac selk dy dijn ghesla chte gherekent ende toeghe acht werden wat keyt hem dair aen van Abrahaams ghesla chte die tot ten ghesla chte ysaac in gheentewijs en behoren Jst saecke dat sy willen seggen dat cristus besneden is gheweest wat gaet hem luden dat an die gheen kersten en syn noch oeck gheen ioeden.

Voirtmeer behaluen dat voirscreuen is soe houden die sarracenen dit zeer vast alre neerstelicste dat sy in alle steden ende dorpen vanden sommighen dair toe gheschict wt hoghe toornen dit laten wt roepen.

Dese wet machomets is heilich ende rechtueerdich ende hy is die ouerste propheet gheseynt van god tot salicheit der menschen. Ende alle die dit horen antwoirden Amen off het is alsoe. ende sy seggen dat dit ghenoch is tot hoir salicheit. Sy geuen niet te myn die sommighe van hoir volck aelmissen welcke sy heyligh e menschen achten te wesen. Die wert vanden sarracenen heilich gheacht te wesen die van syns moeders li chaem dwaes gheboren wert ende voirt in die dwasheit blijfft tot in syn outheit. Off een die nae veelk schalkheyden die hy lanqhe tijt bedreuen heefft wilkichlicke armoede aen nemet. Dese gaen mit vrij oirloff van allen doir hoir husen ende eten ende drincken ende ingaen tot die vrouwē ende wairt saecke dat sy enich van die vrouwen mit vruchten makede so ghelouen die sarracenen dattet kynt heilich is eert geboren weert.

Sij en vasten niet meer dan eens Int iair een manet lanck nae die ma niere Als voirseit is. Noch sy en biechten hoir sunden niet. Noch syn en hebben gheen sacrament. Noch sij en geuen gheen tiende offte offerhan de. Noch sy en hebben gheen gods dienst Wer alleen inden dach so doen sy een cort ghebet nae dat zuyde neyghende hem seluen leech neder drie werff dat sy die eerde raken ende wederom hem seluen op rechtende. En de eer dat sy bidden soe waschen sij hem seluen als voirseit is mit reyn water ende wairt saecke dat sy gheen water crighen mochten soe nemen sy eerde dair sy hem seluen mede bestriken doir welcke die onsaligh e mens chen ghelouen hem seluen ghereynicht the wesen van alle hoire sunden hoe groot sij oeck syn. doir welcke dwalingh e sy meer tot allen quaden bereyt syn ende toegheneyghet want sy vermoeden hem seluen tot zwair re penitencie niet verbonden te wesen. Sij versoecken beuert gaende twe steden die sij heilich achten the wesen. Als Mecham. dair voir off gheseyt is. Ende Jherusalem welcke sy in groter eren houden Om

Salomons tempel die sy noemen den heiligben steen. Dair teghen so verſmaden sy vederom zeer twe andere steden. Als Romen ende Antiochiam. om saecken die alle gheleerde bekent syn want die kerstenheit dair eerst bogonnen heefft Van die andere doechden als oetmoedicheit. lijdsamicheit. reynicheit. barmhartigheit offt minne gods off syns euē menschen ende van deser ghelicke en vijntmen niet mit allen in alkorano dat weerdich is te vertellen. Anders dan dat machomet zeer prijst dauids psalterium ende die propheeten moyses bysonderen welcken hy seyt een groot propheet gheweest te hebben. ende cristum groter. mer hem seluen die alre grootste. Ende hy prijst Job ende den wet moysi. ende bouen all dat euangelium cristi. Ende seyt dat cristus van hem gheproferert had de inden euangelium seggghende. Ick condighe v vanden bode gods die nae my coemt ende syn naem is machomet welcke naem syns. seyt hij gheschreuen te wesen vander ewicheit in den throon gods in dat ouerste ther rechterhant. Dese ende veel deser ghelicke die zekerlicke lachghens weerdich syn staen in syn alkorano beschreuen Mer want deser gheen in die wet gods die oude offte die nywe gheschreuen en staet alst openbaer is ende hy dicwill gheboden heefft die wet ende dat euangelium ghehouden te werden. Dair om soe heefft hy een ander openbair loeghē verziert seggghende dat die ioeden den wet moysi ende der propheten ghevalschet offte verdoruen hebben. Ende die kersten dat euangelium also datter van die wairheit des wets ende des euangelij niet anders ghebleuen en is dan alleen soe veel als in syn alkorano gheschreuen staet.

Hoe well dat die valscheit deser verzieringhe openbair ghenoch is voir den gheleerden. Nochtans om die simpele menschen mach dese valscheyt claerlick bewesen werden in deser manieren. Want alsulcke verderuinghe der scriffturen the weten des ouden ende des nywen testaments off sy is gheweest ghemeen ende openbair Off sy is gheweest eenvoudich ende heymelick offte verborghen

Sij en is niet ghemeen ende openbair gheweest want so souden dat alle die andere ghesslachten gheweten hebben ende soe soude oeck die verderuinghe alle menschen bekent gheweest hebben dat welcke opēbairlick valsch is. Noch dese verderuinghe en mochte oeck niet eenvoudich offte sonderlinghe ende verborghē wesen want also souden dair vmmer enighe boecken ghebleuen wesen die niet verdoruen en warē dat oeck dair wt valsch bewesen wert te wesen. Want in alrehande spraecke eñ ghesslachte vijntmen den wet ende dat euangelium alleens beschreuen.

Item die wet is onder den hebreuschen volck in hoir eyghen spraeck ende scriffren in welcke dese wet den ouden vaderen ghegeuē is optē berch synai Eñ oeck na dien dat sy verdreuē warē wtten lande van beloffte eñ doir all die werlt vstroyet syn so hebbē sy nochtās oueral den seluē wet sonder enighe vanderinghe. Eñ die ouersettinghē der scriffturē des wets die vā

moysis wet ghelt
noch gheender meer
mahomet die
alder grootste
propheet

ist onwaer
Sijn spruyt wort Gods
meer dan dy cristi

ley-ghekeerde mannen ghemaect syn wt ghebot des conincs ptholemei coninck van egypten die syn alsoe ghelijck in die sentencie offte verstant gheweest ghelickerwijs off sy wt een mont eñ mit een pen beschreuē had den gheweest dat welcke een zeer crachtighe reden is dat die oude wet niet verdoruen en is ghelickerwijs machomet mit loghentaell verziert heeft Dese verderuinghe mach veel mijn toeghescreuen werden den nywen testament offte dat euangelio dat hier wt openbaer is Want die.iiij. heilighe euangelien die ouer all die werlt ghekondicht syn die sommighe in hebreuscher spraeck die sommighe in griecsche spraeck eñ die sommighe in latijn beschreuē worden dair na veel aenghenochten van valsche apostelen eñ ketteren in menigherley manieren dair hem toe holpen die keyseren eñ andere machtighe mannen die mit ketterie veruult waren . ende nochtans doir hulpe der godlicker gracien so syn dese euangelien heel eñ onghequetst ghebleuen mit grote teykenen ende wonderlicke miraculen gods. Wairom opten dach van huden niet alleen onder den latijnschen mer oeck onder den griecxschen die ons zeer teghens syn dair heefftmen den texte der heilighen euangelien ghelijck sonder enich twijst offte onderscheyt Wt welcke bewesen wert dat dese voirseyde verzieringhe van machomet niet alleen valsche en is mer oeck teghens hem seluē Jn war manieren ghebiet hy den wet eñ dat euangelium ghehouden te werden hij en ghebiet voirwair niet the houden die wet ende dat euangeliū die wy houden want hy seyt dat dese voerdoruē syn noch oeck gheen andere behaluen dese want gheen andere alsulcke in alle die werlt gheuonden en werde alst openbair is Eñ dat meer is hoe mochten die kersten ouercomen mitten ioeden in all sulcken verderuinghe van welcke verderuinghe sy onderscheyden syn mit alsulcken ouden haet Off hoe souden sij eendrachtelick mit malcander consentieren in die verderuinghe des wets cristi in welcke sy zeer twedrachtich syn als openbair is in cristo welcke die ioeden niet belijen god offte een heilich mensche te wesen. Noch die kersten menschen seggben hem niet alleen die alre heilichste mensche te wesen mer oeck belijen sy mit sekere ghelouē hem warachtich god te wes wesen Eñ hoewel dat mē noch veel reden off bewijst tot dese meninghe lichtelick voirtbrenghen soude mogben. Nochtans syn dese ghenoch om die cortheit Wāt wt dese mach een yghelick ghenoch mercke dat macho met oeck in andere steden in syn alkorano veel valsche verzieringhen set ende ghebruyct die een yghelicke redelick ghekeert mensche lichtelick als hy dese ouerleest bekennen ende mercken mach Nochtans en selt hem nye mant verwonderē dat dese onschamelste hont so stout gheweest is te blasfen teghen die alre heilichste wet des ouden ende des nywen testamēts seg ghēde mit een onschamelle monde alle beyde testamēten ghevalschet offte voruē te wesen die zekerlick een mōt heefft ghehadt die tot gheen dinck bereit is ghewesen dā tot logheētael tot valscheit ia vol vmaledidinghe

den wercken op dat ick hem ghelijck doen mach voir dese onrechtelicke ghentaelen en dat ick syn hamer mit mijn hamer wederom smijte mach so sett ick synē wet die hy alleen onghequetst preket bewijsen te wesen een duuelsche wet te wesen Also dat ick voirwaer my niet ghenoch verwonderen en mach hoe datmen dit den volck wijs heefft moghen maken niet alleen den wijsen mer enich mensche die hem seluen vermoedt wat verstants te hebben dat alduſdanighē valschen loghenaer een ppheet ghe-weest is. welcs leuen en leringhe also zeer contrarij offte teghen syn niet alleen den wet gods mer oeck teghen die menschelicke beternelicheit also dattet die onredelicste beesten offte dieren heelt verstaen soude moghen. Mer op dat ick niet alte veer van mijn opset verleydt en werde soe sett ghy hier mit luttell woirden verstaen dat syn wet een duuelsche wet is. Want het is opēbair dat wij niet meer dan twe wetten van god ontfanghen hebben behaluen die wet der naturē die alle menschen ghemeen is welcker een die wet der gracien ende die ander die wet des rechtueerdicheits ghenoemt wert. Die wet der gracien ghebiet alsulcken dinghē als hebt lieff uwe vyanden. doet den ghenē goet die v haten nē. Item die wet des rechtueerdicheits ghebyet weder te gheuen. oghe voir een oghe. een tant voir een tant. een brant voir een brant. een quetsinghe voir een quetsinghe et cetera. Het is openbaer dat gheen van beyden machomets wet is want nv den menschen alleen dese twe wetten ghegheuē syn welcker een godlick ende die ander meer menschelick schijnt te wesen. wat sett die der de wet van machomet gheuonden anders wesen dan een duuelsche wet. want doir ingheuen des duuels bekennē wy desen wet voirtghecomen te wesen ick en weet niet van wair welck noch menschelick noch godlick bewesen wert te wesen. mer tusschen heyden machomet begherende doir een wonderlick aenschijn nv dese nv die gheacht te wesen ende hem seluen nv dese nv die verzierende te wesen en heefft niemant anders nagheuolghet dan den duuel die hem seluē altoes arbeyt te wesen een middell tusschen god en den menschen. Mer ghy mocht bijauentuer seggen. dattet dair wt bewesen mach werden dat dese wet godlick is want na dien dat Machomet een ongheleert man was sonder enighe schrifften so en mochte hy desen wet in gheenrewijs den menschen beschriuē offt kondighen dan doir die cracht gods. alte meest want hy dair seluen seyt wairt saecke dat wy desen wet hadden laten nederdalen op een berch die berch soude hoir seluē toeneyghen en aenbeden desen wet van vrese gods Ende veel meer alsulke vergheeffse dinghen die gheen reden en hebben van welcke voirseit is mochtmē hier by brenghen als teykenē en wonderlijcke miraculen tot synen wet ghetuych gheuende Machomet seyt selue in desen O teykenē en miraculen O teykenen die te ghelicken syn by dat rode meer ghedeylt in twe delen en by die son die totten ghebode Josue staende bleeff. en by dat ghebot cristi ghebeidende den doden ia warachtelicke groet ghebreck der

wairheit ende der doechden Wat argumenten offte bewijssinghe Ja wtte
ghecsmaertē sonder alle reden offte bescheit. ofst ons niet opēbair en wair
mit wat medeghesellen ende hoedanighe helpers hy syn wet ghemaect
heefft die wy hier voir ghenoch bescreuen hebben Bij die dinghen die
men hopen selt hoe dat dese verloren verleyder Machomet niet alleen
dwalinghe mer vremde ende onredelicke dinghen beuoelt heefft ende in
alkorano ghesset heefft dat machmē hier wt verstaen. Want hy seyt dat
die wterste salicheit des menschen gheleghen is in eten in drincken eñ in
onsuuerheit te doen mit schone vrouwen. Item in costelicheit der clede
ren der bedden. eñ in wellustigheit der scheemen. in vochtighe houen ende
die engelen wesende die schenckers. spijsdraghers eñ hoir dienres et cetera
Eñ voirwair die oirspröclik dwalighē doir welck hy dit beestelick volck
bleidt heeft comēde wt dese fōteyn ta sy comē wt dese stickēde cuyl wair
om ick hier wat lāgher te tocuē voir my ghenomē heb op dat die sinlicke
eñ die vleschelijcke menschē wt dit stinckēde gat gheen venijnt wt en put
ten want die sinlicheit eñ die ghedachte syn van ionges op bereyt eñ ghe
neycht tot quaet. mer nae minē duncken so mach dese valscheit lichtelick
verwonnen werden. niet alleen wt die heiligh godlijcke scrijfftuer mer
oeck wt die manierlicke philosophie ghelijckerwijs van desen Aristoti
les die prince eñ vorst der naturlicker meysteren vermuffelick scrijfft in
dat eerste boeck ethicoz eñ in dat. v. boecke. Wy werden voirwair ghe
dwonghen wt dat inghenen eñ bewijs des naturlicken redens te belijdē
dat die menschelicke salicheit die niet alleen in contēplacien is mer oeck
die in ghemeen profijt is. die is ghelegh alleen in eersaem goet. welcke
is een goet des redens Want als boecius seit in dat derde boeck van die
vertroostinghe der philosophie Wairt saecke dat die wellust yemāt sa
lich maken mochte dair en wair gheen saecke dan dat die onredelicke be
sten oeck mochten salich ghenoemt werden. Wairom dese stemmen syn
gheen menschen stemmen mer het syn stemmen der beesten Voirwair
het is een grote ghecsmaer eñ spots werdich onder den vstandelen meschē
dat men die hoochste salicheit soude setten in vleyslijcke wellusten nē.
Het is openbair dat dese verleyder syn nauolghers gheen andere goeden
beloefft en heefft dan in dese teghenwoirdighen leuen sijn want verme
reringhe ende die vermineringhe en verwādelen niet ghebeelt die vroech
de off enich ander dinck want dair hij hem beloifft die fonteynen vloeyen
de mit melck en wijn. dair en beloifft hy hem gheen ādere vochtighe din
ghen dan in desen leuen syn alle wairren sy biauentuer soeter smaecke. eñ
dier ghelicken machmē oeck segghē van die smaecken der spijsen die oeck
tot een zeker ghetall staen dat gheen meer off gheen ander wesen en mo
ghen Behaluen dese soe selken wy van hem vraghen off alduso danighe
spijse ende dranck oeck den lichamen der menschen voeden selken off niet.
Jā saecke dat sy niet en voeden soe werden sy the verghefs onfanghen

Jst saecke dat sij voetsel gheuen so moghen dair die lichamen verteert werden en wederom doir die spijse vernywet offte ghestercket werdē. want die spijse offt dat voetsel en is niet anders dan een verhalinghe des vertes ringhes welcke verteringhe gheschiet doir die beweghinghe en doir die herten des leuēs wairom die lichamē oeck ghebreclick en sterfflick moeten wesen ten wair saecke datmen hem te baet quaem doir dat voetsel. dat is voirwair een werck ghemēghet mit iāmerheit en verdriet als die dagheliȳsche struytreghen den vall des lichaems en die dagheliȳsche spijsinghe tegh̄ syn verteriȳghe. En die spijsen sellen dair niet alleen wesen tot salicheit mer oeck tot groter noottursfticheit doir welcke die lichamē dagheliȳ van node is mit voetsel te onthouden. Wij sellen noch meer van hem vraghen Off dair oeck verteringhe syn van die spijsen en drancken welcke dair zekerlick van node wesen moetē want dair veel grooffvichei den syn in die spijse en dranck welcke niet bequaem en syn tot voetsel der menschen lichamē so ist van node dese gheschieden te werden doir die verteringhe van die subtile spijzen die bequaē syn tottē voetsel en ten laetstē wt die lichamē verscheiden werden. wairom nadien dat dese verteringhe en dese wt leggbinghe der grouicheiden gheen eynde en hebben so en sel dat paradijs niet grootghenoch wesen om alleen den dreck the houden want alle lichamelick plaetzen een eynde heefft inder grootheit. wairwt een kersten mensche zeer weelk bespot heefft een sarraceen seggbende tos hem Vermaledijst is dat paradijs in welcke en doir welckemen schijten moet En wairt sake datghij by auentuer seggben woudt dat dair alsoe grote cracht der lichamē is dat sy all dese ouervlōedicheyden verteren sel. hoe veelk beter ende bequamer mocht ghij seggben want dair wesen sellt alsulcke crachte der lichamē dat sy gheen verteringhe offre verhalinghe hebben en selken. wanttet veel min is gheen verteringhe te liden van een andere dan eten ende drincken te verteren. Dat meer is nae dien dat sy dair setten mit vrouwen wat te doen te hebbē so moetē sy van node settē die ouervloedicheit des derden verteringhes wairom en soudē sy dan niet toelaten die eerste en die anderde verteringhe te wesen Hier wt volghē zeer grote walghende stancken Wij vraghen hem Off wt dat ghebruiken der vrouwen enighe gheboirt wesen sellt off niet Jst saecke dat dair ghes boirt is nae diemaniere des teghenwoirdighē leuens soe sellt dair woir wair groet verdriet wesen voir die ghene die die kijnderen voirtbrenghē en op voeden en so veelk te meer hoe sy meer by malcander comē Oeck in wat maniere dat dit is wāt sy dair niet en steruē so sel dat volck wassen sonder eynde. en die plaetze des paradijs een eynde heefft ende alle die lichamelicke plaetzen als wy wt die naturlicke konsten weten wairom in corter tijt een groot deel des volcks sellt moeten wtgaen wtten paradijs en het sellt van node wesen datmē hem een ander plaetze maken soude om te bewoenē en niet alleen mer oeck plaetzen sonder eynde. Want het is om

moghelick dat ghe eynde steden offt plaetzen hoe groet dat sy oeck ten wa
ontsanghen soude moghen oneyndelick menschen offte menschen sonder
eynde Een ist jaeck dat dair gheen gheboirte en is so is dair onvruchtbair
heit in mannen eñ vrouwen wair om dair die crachte des gheboirts the
vergheffs is in hem beyden. Item voirt meer so is die onvruchtbair
heit een plaghe eñ een quetsinghe des natuers in die cracht des gheboirts
offte wtten oeck der mannen offte der vrouwē wairom dat werck des ghe
boirts onvolmaect blifft Oer dair en mach gheen plaghe offte quetsin
ghe offte onvolmaectheit wesen Noch meer wt desen so soude die gheboir
telicke crachte niet wesen offte dienē tot die vruchte mer alleen tot die on
reyne wellustigheit. Dat alre meeste goet des gheboirts is die vruchte
offte een kint eñ die vruchte is veel beter dan die wellustе datter gheen
ghelicke tusschen en is. dair om soude die crachte des gheboirts beroifft
werden van dat alre beste dat in hair is eñ veel minre goet soude dan vā
hair comen sonder eynde dan nv in dit leuen van hair comet dair om en
soude dair die crachte des gheboirts niet ghesaligbet werden. dat zeer
vreemt te seggheñ is Bebaliē dese. wat soude dit paradijs wesen dan een
tauerne des ghewoentlicken gulsicheits eñ een ghemeen huus der on eyn
delijcker lelicheyden op dat wy ouerslaen offte verbeygaen die onspreke lic
ke walghinghen eñ onreynicheidē die dair wt volghen. dat machomet
seyt dat die enghelen hoir schenckers eñ hoir spijsdraghers wesen sellen
die hem gheldue eñ sin wet houden aē. Wie en soude dair niet om lachen
dat die heilighe enghel soude latē die hoghe salicheit die gheen oghe ghe
sien heefft noch enich ore gheboirt heefft noch in dat harte des mensches
ghecomē is. eñ dat sy hoir bedden bereyden ende versieren souden tot die
lelicheyden te bedriuen ende die hocheiden des enghelschen salicheits ver
wandelen in dienstafticheit des coeckens offte spijse the draghen offte the
schincken. wanthet is onghelijck znoder te dienen alsulcke bedden ende ta
felen dan die vercken te dienen. Dairom dese beestelicke menschе Ma
chomet sprekende totten beestelicken menschen en heefft niet verstaen dat
toecomende lant des ewighen leuens off die hoochste salicheit Ja hy en
heeft syn eyghē beestelicke stēme niet vstaē noch syn vertwiuelde dromē
en heefft hy niet bekent Noch om int ghemeen dair off te spreken. mach
men vraghen off dair oeck gheestelicke vroechden wesen sellen mit dese
vleyschelicke wellusten off niet Het is openbair dat sy te samen niet we
sen moeghen Want die ghestelicke vroechden treckē die ziele alt heel tot
hem noch die gheestelicke vroechden en laten gheen lichamelicke dinghē
beuoelt werden in die vre in welcke vre sy dat menschelicke hart raken als
men dat openbairlicke bekennen mach in dat optrecken als een mensche
van hem selven op gheroghē wert dair die gheestelick goeden als sy ghe
smaect werden van die ziele so gripen sy die ziel heelt tot hem ende treckē
se heelt van hoir sinnen ende van alle beuoelicheyden des lichaems wair

om dat menschelijcke hert na dien dattet heelt ghesalicht sell werden hoe veel te meer selt dan gheen vleyschelicke oft synlicke wellusten laten benoelen offte oeck dencken. Ist saecke dat een cleyn droepelkijn van die geestelicke vroechde die ziel heelt tot hair trecket wat sel dan daer doen die torrét des wellustichheits inden ghenē die veruult syn van die vrucht bairheit des huus gods. Dairom en moghen die geestelicke salicheit ende die vleischelijcke wellustе dair wy off spreken niet the samen wesen. Wairt saecke dat ymāt seggħē woude dat sy by ghebuertē die een naden anderē ghebruken sellen in dat leuen so volght het van node dat gheen vā beyden volcomē is want gheen van beiden stadich is Die ghestadicheit is een deell des salicheits Deell ist openbair wt die ondersochtheit des syns dat die gheen die smaeckende is die ghestelicke vroechden ter stont soe verdrieten die vleyschelicke wellusten Vlae een ghemeen spraecke als die geest ghesmaect is soe verliest all dat vleysche syn smaecke. Wairom dattet onmoghelick is dat die saligħe menschen in dat euigħe leuē van die ongheestelijcke vroechden souden moghen gaen tot die vleyschelijcke wellusten Want in die vre als sy hē verblijden in die ghestelicke vroechden soe en begheeren sy gheen vleischelijke wellusten ende sy hebben also grote minne tot dese ghestelicke vroechden welcke min butē sluut alle die ghedachten der vleyschelicker wellusten soe ist ommoghelick dat sy van dese geestelicken vroechden willichlicke soude gaen tot die vleyschelijcke wellusten want sy die niet en begheren in die vre Ende dair en is gheen ghewelt offt dair en mach gheen ōwillinghe offtreckinghe wesen. Wairom dattet openbair is dat die gheen die eens tot die ghestelicke vroechden ghecomen syn niet wederom van desen ghekeert offte verscheiden moghen werden dairom ist ommoghelick datmē dair alle beyde dese vroechden hebben mach die een naden anderē wairom van node is dat dair mit allen gheen gheestelicke vroechde is off dat sy dair alleen is dats behalden dese vleyschelijcke wellust dair wij van spreken. nadien dat sy the samen niet wesen moghen noch na malcanderen dats noch voir noch nae. Ende ist saecke dat dair gheen gheestelicke salicheit is welcke sonder twiuell die alre best die alre oelste ende dat alre meeste deell des salicheits is hoewell nochtans die andere een deell is van dese gheestelicke salicheyt. so ist openbair dat machomet gheen salicheit bekent offte gheset heefft. met een deell des salicheits ende dat alre minste ende snoodste deell. want hij alleen die vleyschelicke salicheit gheset heefft wairt saeck dat sy weerdich wair salicheit ghenoemt te werden Want alle menschen bekennen well dat dit dat alre cleynste is in ons doir welcke wy mit die onredelicke creaturen ghelickenisse hebben Deell snode grote boesheit wesen in god ende verkeertheit want het is openbair dat dese synlicheit off dese vleyschelick wellust in ons altist rebell offte onghehoirsamich is teghen die beramelicheyt ende die wille gods. welcke sinlicheit hy alsoe lonen off begauen

soude. Mer dat ouerste deel in ons dat veel beter is dats onse redelicheit die altijt strijdt voir die betamelicheit ende die wille gods dese en soude hy niet begauen ende lonen mit hoir eyghen blijscap ende salicheyt Alsulcke boesheit off onrechtueerdicheit sy veer van god die alle dinck rechtelick oirdelt Mt desen vermoede ick dattet ghenoch ende openbairlicke onder wesen is dattet niet alleen ommoghelick is te wesen een vleyschelick paradijs ende salicheit der sinlijcker wellusten. Mer oeck ist een gheesmaet spots weerdich. Ende het is openbair dat alduspanighe ghedroomde salicheit niemant dan die onredelick beesten toebehoort En dat die warachtighe salicheit alduspanighe vleyschelijcke wellusten die dese dromer ghepreket heefft niet verdraghē offte by hair lijden mach mer van noods weghen syn dese van malcander verscheyden Wairom dese vleyschelicke vroechden in gheenrewijs wesen moghen inden hemel Als cristus seyt in den euangelio dat sinte matheus beschrijfft int. xxij. capittel. Dat in die verrijsenisse en selken die menschen niet hijlicken offte ghehijlickt werden Mer sy selken wesen als enghelen gods inden hemelt Ende sinte lucas beschrijfft int. xx. capittel Die menschen die totten ewighen leuen comen en selken dair niet hylicken noch wijuen nemen want sy selken wesen ghelijcke enghelen gods. Ende hier mede ist ghenoch gheseyt van dit artikell dat welcke gheseyt is om die simpele menschen op dat sy doir alduspanighe gheesmaren niet verleydt en werden van die warachtricheit onses heilighen kerstē gheloiffs.

By die vierde artikell wort ghevraicht van die saicke dats wairom also grote veelheit der menschen ghecomen syn tot dese secte welcke also veel dwalinghen ende valscheyden in houdt naedien dat altijt die natuerlijcke reden tot goet gheneyghet is ende dat alre beste goet begheert als ghescreuen staet in dat eerste boeck ethicorum. Wairom oeck dese menschen wt ingheuen des natuerlicken redens alduspanighe dwalinghen ende valscheyden schuwen ende vresen souden. Hij bekende sekerlicke dat dese secte mitten eersten nummermeer enighe vernufftighe offte wijs mensche behaghet soude hebben. Mer dat arme ende alre ongheleerste ghemeen volcke dat hy vergadert heefft wt die boscagien ende die woestenien die welcke als sy dese eerste wet ghehoirt hadde so verwonderde sy hem van nywicheyt ende gheloiffden dese vermaledide fabulen te wesen die voirden gods. Ende want sy sekerlick in armoede ende mit ghestadighen arbeyt van lantwerck opgheuoedet waren Doe sy hoorden die salicheit des spijses des drancks der costelijcker cleder ende der ghenoechlicker schemen der schoonre vaten dair behaluē suuerlijcke vrouwen ende van meer andere onzuuerlicke wellusten des para

dijs van machomet ende sy hopeden wt machomets beloffte dat sy
dese voirghenoemde dinghen vercrighē souden eñ dese beestelicke mensch-
chen syn toeghelopen tot alle dinghen die machomet begheert heefft.
Dair om ist dat machomet wtreysende teghen den coninck van persen
soe ghesteerckt ende gheholpen wert van desen simpelen menschen dat
hy hem verwan. Want hy beliffden alten den ghenē die voir hem in
den strijt hoir lyff laten wouden die wellustichēden syns paradijs.
Dairom syn sy stauttelicker aenghegaen te vechten op dat sy die alre
beeste houen vercrighen mochten die sy inden lande van persen ghesien
hadden Want hy gheseyt hadde dat hy hem luden dese houen gheuen
soude nae dien dat hy victorij hadde. Op dat sy altoes in dese verlt ende
hier nae in die toecomende werlt in die houen soude wesen. Want dat
volck van arabien alremeeste ghenoecht heefft in die schoone houen eñ
verblijden hem dair in hoir schoonheit der houē Wairtsaecke dat noch
yemāt dair teghens segghen woude. dat niet alleen die ongheleerde lant
luyden Mer oeck veelk andere menschen oeck edelinghen ende gheleerde
mannen desen wet offte secte nagheuolghet hebben Inder wairheyt veel
andere menschen mer dit hebben gheweest bose quade menschen die mit
sculden ende ander luden goet belast ende becommert waren offte die om
hoir misdaet souden hebben moeten steruen die alleen desen wech gheuō-
den hebben om alsoe the ontgaen den doot
Nye en sach dair yemant dat enich wijs man offte eerbair doechdelijcke
man tot den sarraceensche wet ghecomen is van enyghe andere secte.
Mer die philosophen ende gheleerde mannen die in arabien ghebozē syn
ende die onder den sarraceensche wet gheleefft hebben Als Auicenna ende
veelk anderen mannen van grote verstant ende vernufticheyt als wāt
byauentuer dat sy die ombequaemheit ende valscheyt hoirs wet weelk
bekent hebben Nochtans en mochten sy niet wederstaen also groten veel
heyt des grouen ende ombeleeffden volcks offte van anyte hoirs lyffs en
wouden sy niet verstaē offte sekerlijck wt dat rechtueerdighe oirdell gods
want sy oeck vleyschelicke menschen waren so syn sy in een bekeerde syn
ghewalten dat den wet onder welcke sy ghebozen waren lieuer wouden be
schermen ende prijsen dan wederstaen offt verwerpen Voirwair die ghe
ne die vanden ioeden offte kersten tot hem comen sonder twiuell dat en
doen sy niet wt enighe eerbairheit offte betaemlicheit Mer want die on
saligbe menschen niet en houden hoir selffs wet soe keren sy hem tot den
breden langhen wech leydende totter hellen welcken wech machomet ghe
leert heefft. dat welcke sekerlijcke den kersten alre meest ghevallet die een
ghoestelicke hemelsche wet hebben welcke wet ghebiet hem te versmaden
alle dinghen die in dese werlt syn doir hoope ende begheerte ende minne
des aenschuwinghes ende ghebruyckenisse gods die ewich is ende altoes
duerende als dan dese wet bedwinghet die vleyschelicke ende onzuuere

harten der onsalighen menschen so vlieghen sy vanden kersten wet want sy niet teghen die begheerten des vleys strijden willen Nochtans ist alle menschen bekent ende openbair dat sekerlick noch die ioden noch die heyden noch die kersten oeck dat sy hem van buten hebben comende totte wet der sarracenen all ist dat sy hem van buten veynzen the wesen van hoirre secten nochtans en syn sij nummermeer witer herten van deser secten Mer sy beveynsen hem sellen the wesen dat sy niet en syn op dat sy als voirseyt is ontgaen moghen vrese offte perikell hoirs lyffs Off op dat sij dair moghen ghebruken hoir verckens wellustichevden die hē dair gheoirlofft werden. Oeck mer als die heilighe doctoir sunte thomas van aquinen beschrijfft in syn summa int eerste boeck int .vj. capittell teghen die heidenen dat heell een ander wech is gheweest om voirt te kundighen den warachtighen wet des heilighen euangely ende een ander wech is gheweest om voirt te brenghē machomets wet. Want die nywe wet der heiligher euangelien en is den menschen niet gheopenbairt dan doir godlicke miraculen Mer machomets secte is heel doir een contrarij maniere gheopenbairt dat hier wt alre meest openbair is. Want in die wet der heiligher euangelien werden veell punten ghepreket die des menschen verstant bouen gaen als die drienoudicheyt der personen mit enycheyt des wesens inder godheit ende dat die godlicke natuer ende die menschelicke natuer in cristo alsoe mit een verenighet syn ende meer andere alsulcke punten die welcke heell bouen gaen dat begrip des naturlicken verstants Mer in machomets secte en wert niet gheset te ghelouen dan dat lichtelicke van een yghelick slecht menschē mit naturlicke verstant bekent mach werden als dat een god is ende dat cristus is een mēsche die bouen alden propheten voir hem bouen gaet eñ alsulcke punten.
Oeck syn veell menschen die gheen gheestelicke substancien en bekennen dairom heefft oeck machomet gheset dat god ende die enghelen lichamelicke syn. Ende dit is een saecke wairom veell menschen dese secte ontfanghen hebben als een secte die lichtelicke te bekennen ende te ghelouen is. Behalven dese als voirseyt is werden in die wairheit der euangelien verboden vleyschelicke wellusten als onreyne offte onsuuere wellusten weerlycke eer.rijckdomen ende dier ghelicken Ende wederom in die voirghenoemde secte wert hem alle vleyschelicke wellustē toeghelaten ende oeck werden die houerdie ende werlicke hoochmoedicheyden ghepresen eñ ghecondighet als doechdelijcke wercken eñ dairom volghen veell luden dese secte. Dat meer is in die wairheit des heilighen euangelien werden beloifft ewighe lonen die niet alleen onsienlijcken syn mer sij syn oeck onbegripelicken van allen sterfflicke menschen Als die heilighe apostell openbairlick seyt dat gheen oghe ghesien heefft noch ore ghehoirt heefft noch enich menschelicke hert begrepē heefft wat godbereyt heefft den ghe-

nen die hem lieff hebben Mer die menschen en werden natuerlicken niet veell beweghen off toeghenyghet tot al sulcke beloffsten mer sy begheren meer sinlicke dinghen die in machomets wet beloifft werden voir een loon Ende dairom ist dat also veell menschen aenhanghen ende nauolghen dese vermaledide secte want dat ghetall der ghaken ontellicke is.

Wair om van recht weghen voir een zeer groot mirakel gheholden en gheacht wert in dat nywe testament want dese nywe wet des euangelijs ghecondighet ende verbreidt doir all die werlt doir simpele ende onghelerde menschen als doir die apostelen ghepreect ende ghecondicht heefft der gerssticker menschen herten also hoich verheue doir dat gheloiff des euangelij dat sy die sienlicke dinghen versmaden en soecken en nauolghen en hopen ontsienlicke dinghe. want god sonder twiuell die woirden der apostelen gheldifflick ghemaect heefft doir grote wonderlicke teykene ende miraculen en mit grote crachte en wonderlicke gane des heilighe ghests Ende dit is zekerlick en saecke doer welcke wy sonder enich twiuell ontfanghen ende ghelouen wat ons onse moeder die heilighe ghemeen ghelouighe kerck leert oeck alsoe vast dat wy niet en vresen doir die gracie gods alle pijnen ende in allen tormenten the steruen voir die wairheyt van all sulcke grote leringhen Metende voirwair dat ons hier na dat gloriose ewighe leuen toecomen is inden hemelt welcke ons will verlene na dit arme crancke verghanclicke leuen Jhesus cristus die ghebot en macht heefft ouer dat leuen ende ouer die doot die ghebenedijt is inder ewicheyt. Amen.

Bij dat vijffte capittell van die lanckeyt des duerachticheyts. dese secten hoe datse so langhe dueren mach.

HJer selmen aen mercken dat veell menschen verwonderen dair van dat dese dwalende sundighe secten als voirseyt is aldus lanche duert want na den belope des ouden en des nywen testaments tot deser secte toe behaluen dese secte gheen ander secte offte dwalinghe all soe langhe ghenduert heefft als dese Want wy ondervijnde dat dat volck van assyrien ende die caldei ende dat volck van persen ende die gricken die welcke in sommighe tijden dat volck gods belast en ghequelt hebben een corte tijt ghenduert hebben te rekenen by dat dese secte ghenduert heefft Des ghelicke heefft die secte der romeynen en der gheentre die affgodie den een weynich tijts ghenduert te rekene by dese secte. wairt dat men woude seggen dairer gheen saecke off ondersocht en sell werden wantter wt die wille gods is die dat verhenghet welcke will gheen saecke ondersocht en sell werden. dat en schijnt niet ghenoch te wesen want al ist weell dat rer van die wille gods welcke will syn wesen is gheen saecke ondersocht sell werden wat sij is die eerste saeck vā alle dinghe. Niet te min werden noch

rans van heiligher rechtuerdigher mannen somwijlen saecken offte reden
ghevraghet offte onderzocht van syn wercken in dier ghelijcken. Wair
om ieremias int. xij. capittel spreect tot god aldus Wairom is die wech
der böser menschen ghelucklich ende well is den ghenen die ouertreden en
boeselick wercken ghij hebse ghe plant ende sy syn ghewortelt sy wassen
ende brenghen vrucht voirt Ende Abacue seyt int eerste capittel spreken
de tot god. Sijn oghen syn reyn op dattu ghеen quaet aen sien en selste
ende ghij en moghet ghеen boesheit aensien Wairom en siet ghij dā niet
op den ghenen die boesheit doen ende ghij swyghet dat die bose verslijnt
den ghenen die rechtueerdigher is dan by welcke woirden bequamelicks
gheseyt moghen werden tot deser meninghe offte tot dit propositū. want
god schijnt te swyghen verhenghende dat dit volck mit alsoe grote dwa
linghen ende sunden becommert verslijnt dat volck dat rechtueerdigher
is dan sy dats den kersten volck en dat doir alsoe onghewoentlicken lanc
heyt des tuerens want vant begin deser ydelre boser secten tot opte dach
van huden als opten iair ons heren dusent vierhondert en vijffendetach
tich so sy verleden achthondert iair en vijfftich off wat meer alst openbair
is den ghenen die te recht rekent Nochtans en openbaren ghеen teykenen
dat dese secte ten eynde is offte datse te niet gaen sell van welck niet alleen
veell menschen verwonderen niet vindende die saecke wair om dese secte
al dous langhe duert Mer oeck sommighe andere twiuelen inden ghelou
murmurerende van die voirsichticheit gods ende van syn alre gherechte
lichste rechtuerdicheyt

Op dese vraghe heefft een doctoir die vanden ioedschen wet bekeert is tot
ten kersten ghelou welcks name ick om der eeren wil lieuer zwijghe dan
wt spreke al dus vermoedet the antwoirden als hier nae beschreuen staet
Settende drierehande onderscheyt tusschen den sarracenen ende den ande
ren heydenen voirgaende. welcke onderscheyden ick hier trouwelijcke ver
tellen sell. Dair nae mit warachtighe en bequaeme reden sell ick oeck
dat selue straffen Want hy seyt al dus hoe well dat die sarracenen ende
die heydenen die voir hem ghеweest hebben ouer een comen in ongelos
ue. Want sy allegaer ghеen warachtich ghelou en hebben. nochtans
hebben sy onderscheijt in veell punten en bijsonder in drie die hier tot dese
meninghe dienen. Dat eerste onderscheit is dat dese secte all ist weell
dat sy zeer quaet ende boos is als voirseyt is. nochtans en doetse ghеen
affgodije noch sy en verhenghet ghеen affgodije openbairlijcke in hoir
heerscapie ghelijckerwijs die andere voir gaende secten ghemeenlick ghe
daen hebben als openbair is. Want vanden tijt des volcks van assyri
en ende van caldeen totter tijt des coninckx Cosdroe welcks heerscapije
na by was by Machomet soe heefft die affgodie altoes ghеweest onder
den heydenen die dat volck gods ghequelt en veell lasten ghedaen hebben

alst openbair is inden ouden testament ende in die hystorien der heilligher tercken ende in die legende der heyligher. Want het openbair is dat onder alle sunden doir welcke god vertoirnt wert soe is die sunde der affgodijen die alre meeste alsoe dat god hem selven toent neerstelijcker off vuerichlijcker dese sunde the pinighen dan andere sunden Wair om inden boeck Exodi int.xx.capittell dair die affgodie wert verbodē. wert god ghenoemt alleen die ghene die affgodise pinighet eñ nerghent anders dair die andere sunden verboden werden Want als hy gheseyt hadde ghy en sellt gheen affgoden aenbeden offte eeren so seyt hy nae Ick bin v here v god sterck eñ die affgodie pinighet Ende aldair int.xxviij capittell als hij gheseyt hadde Ghij en selt gheen vreemde gode aenbidden soe seyt hy ter stont dair nae want v heer v god is die heer ende syn naem is die begheert affgodie te pinighen et cetera.

Ende in den boecke Deutronomij int.xxix. capittell sprekende vanden menschе die affgodie doet seyt aldus Hoe strenghelicke sell dan die toernicheit gods ende die wraecke wesen teghen den menschе ende oeck meer in andere plaetzen der heiligher screfften. Dair die reden aff is Want als Augustinus seyt in dat boeck der.lxxxiij.questien. begheerte is also veel gheseyt als ontstekenheit des sinlijcken begheertes wt welcke yemant neerstellicke begheert te verdriuen dat hem contrarie offte teghen is Ende want die affgodie onder alle sunden alre meest teghen den dienst gods is dair om soe wert god by dese sunde ghenoemt zelotes. dats die affgodise pinighet ende begheert by sonder meer te pinighen dan in andere sunden. Wairom hy oeck niet so langhe verdraecht die affgodie als andere sunden Ghelickerwijs als die mannen begheeren mit lieffte hoir wijuen op dat die sunderlincheyt niet ghehijndert en wert die sy in hoir wijff begheren doir enich ghemengscap van yemant anders Wairom een man niet so langhe lijden en mach dat syn wijff van een ander ghemint wert als andere sunden die van syn wijff vermoedt werden

Ende want dese secte gheen affgodise en doet noch verhenghet. dairom en ist gheen wonder dat god dese secte langher lijdt dan die andere voirgaende secten die welcke openbairlicke affgoden aen ghebeden hebben.

Wairt saecke dat hier yemant woude seggen dat god veell langher tijt affgodise verhenghet heefft. Want als die sommighe seggen soe heefft die affgodise begonnen vanden tijt Enos die die derde gheweest is van Adam van welcke ghescreuen staet In dat boecke Genesis.int vierde capittell Wer als sommighe andere seghen van die tijt Nemroth van welcke ghescreuen staet in Genesi int.x.capittell Ende hoe datter dair off wesen mach Het is openbair dat inden tijden Moysi dat volck van egipten affgoden eerden ende aenbaden Wair om in dat boeck Exodi int xj.ca.ghescreuen staet In die goden van egipten sell ick rechtuerdicheyt

doen. Ende inden tijt dauid leestmen inden psalter dat alle die goden der heydenē duuelē syn et cetera Wair om dese voirseyde reden hier gheen stede en schijnt the hebben wantet openbair is dat god doir veell meerre lancheit van tijden affgodie verhenghet heefft onder den heydenen. Hier op selmen seggben ende antworden dat affgodije is een ghemeen naem onder welcke besloten syn veell ende onderscheyden sonderlinghe manyeren der affgoden ende die the aenbeden ende die te eeren Want verscheyden gheslachten offte sonderlinghe heydenen aenbaden ēn eerden sonderlinghe offte verscheyden affgoden ende nae verscheyden wijsen ende manieren.
Wairom in dat boeck iudicum int.x.capittell wort gheseyt vanden kinderen van israbell dat sy ghedient hebben die goden Aram ende die goden Sydon ende die goden Moab ende die goden Amon ende die goden der philistinen ende dier ghelicken Want als enich volck dat ander volck verwan soe verdoruen sy die goden des volcks dat verwonnē was ende alle die dienste der goden Want als in dat boeck des propheets ysaie gheschreuen staet int.xxxvj.capittell.dat Rabsaces inden naem van sen nacherib die veell heydenen verwonnen hadde spracke Wair syn die godē Amath ende Arphat ende wair syn die goden Saphat ende Bayn nē.
Alleens off hy ghēseit woude hebben dat ghelickerwijs als hy die heydenen verwonnen had soe had hy oeck hoir goden verwonnen. Wt welcke openbair is dat als gheen weerlick macht gheweest is die so langhe ghe duert heefft als die machte deser secte van welcke wy spreken alsmen dat wt die hijstorien vijnden mach.alsoe en heeffter oeck gheen affgodije ghe weest alsoe langhe duerende. Want als die een maniere der affgodijen verwonnen was van die vyanden hoirs volcks soe stont dair weder op een ander maniere der affgodijen des anderen volcks die dat ander volck verwonnē hadden Ēn dairom alt ist well dat god langhe tijt affgodije onder een ghemeen reden verhenghet heeft nochtans en heeft hy niet langhe verdraghen enighe sonderlinghe maniere Mer hy pynighede den eenen mitten andere.
Ende dairom wanner dat roomsche rijck onder hem hadde alle die ghe slachten ende landen soe hebben sy ontfanghen alle die ghewoenten der affgodijen Als men leest in scholastica hystoria vanden tempell pontheon doe heefft god alt alsulcke manieren der affgodije doir ypristum ende doir syn heilighe leringhe vernielt ende te niet ghemaect ghelicker wijs als ghepropheteert was In daniels.vij.capittell. Als dat een steen dats cristus off ghehouden vanden berch sonder handē dats sonder enighe menschelicke machte ghebooren heefft vernielt dat wonderlicke beeldt dat is die affgodie der heydenen na alt die manieren offte ghewoenten als dat op andere plaetzen meer onderwesen wert. Ende dat is een redē wairom dese bose secte vā welck wy spreken in hair sonderlinghe manire ēn wijse also langhe tijt verhēghet wert langher dan ādere manieren

der affgodijen. Want in dese secte is ongheloucheit sonder affgodije Mer in die andere voirgaende secte. is gheweest affgodije mit ongheloucheit Ēn die pijne der affgodije is onder die wraecke gods doir welcke hy meer ende neerstelicker begheert te pijnighen affgodie dan andere sunden als gheseyt is Dat anderder punte offte onderscheyt is in welck dese secte scheelt ende verscheiden is van andere voirgaende secten dat die voirgaende secten ghemeenlicke den ghelouighen menschen ghedwonghen hebben te aenbeden offte offerhande the doen den affgoden als ghescreuen staet in den boecke danielis vanden drie kinderē ēn in die boecke der machabeen ēn noch veel meer ende claerlicker in die legenden der apostelen ende der martelaren die menichfoudelicke ghepinighet worden doir die machte der tyrannen dat sy die affgoden eerweerdicheit ēn dienste doen souden wairom sy wonderlicken tormenten ende pijnen gheleden hebben tot wrstoringhe hoirs bloets ia oeck den doot. mer die gheen die dese secte der sarracenen houden ghemeenlick en dwinghen sy niet den ghelouighen om off te gaen vanden gheloue. want inden alkoran hem ghebeden wert dat alle menschen die syn wet niet ontfanghen willen doot gheslaghen selken werden then wair saecke dat sy tribuyt betalden. wair wt openbair is dat sy doir betalinghe des tribuyts ghevrijt werden van desen dwanc Want betalinghe des tribuyts is beramelicke den ouersten alt waren sy oeck onghelouich als cristus seyt in sunt lucas. xx. capittel Gheefft den keyser dat den keyser toebehoert et cetera Ende dat die sarracenen den ghelouighen niet en dwinghē om van hoir gheloue te gaen dats openbair doir ondersochtheit Want het is opēbair dat noch huden des daghes in dat heilighe graff te iherusalem ēn in die stadt bethleem staen cloosteren der minrebroederen deuotelick leuende ēn op den berch van synai dair sunte katherijns lichaem rust syn veel monikē die god dienē onder die regule offte oerde des heilighen mans sunte blasij. Alsdus is die anderde reden openbair wairom dese secte alt is sy quaet ende hijnderlick nochtans en is sy den ghelouighen niet so hijnderlijck offte lastich als die andere voirgaende secten die den kersten dwinghen wouden van hoir gheloue ende cristum te versaken Wairom dattet gheen wonder is dat dese secte langher verhenghet wert dan die andere voirgaende dwalende secten Mer men mocht by auentuer seggen teghen dese voirseyde reden dat alist welt dat dese secte ghemeenlick den ghelouighen niet en dwinghet om off tegaen van die wairheyt des gheloiffs nochtans so verdruct dese secte den kersten zwairlick alsoe dat sy leuen onder den sarracenen als onder een Jucke des gheuanghenscaps ende des eyghenscaps!

Item dese voirghenoēde sarracenē oirloghē ēn strijdē daghelix teghē den kerstē ēn dootslaen ēn vanghen veel kerstē ēn verderuē hoir landen ēn steden. wt welcken het schijnt dat sy om die eer des ghebenedidē naem gods so langhe niet verhenghet gheweest en soude hebbē. Op dat eerste selmen

seggben ende antwoirden dat the leuen verworpenlijcke ende onder die bedwanck des eygbenscaps en vermijnret niet van die wairheyt des kerstenlijcken weerdicheyts. Want als hylarius seyt in dat.vij.boeck van die heyligbe drieuoudicheit dat die heiligbe kercke eygben heefft dat wanneer sy veruolgbet wert soe bloeyet sy en wasset als sy verdruc ket wert sy staet vast als sy versmaet wert sy werwint als sy gbequerst wert.sy verstaet als sy gbestrafft wert sy staet als sy schijnt verwonnen te werden et cetera. Hier wt machmen openbairlick mercken dat die warachticheit des weerdicheits der heiligber kercken niet gbeleghen is in tijtlicke ende weerlicke voirspoet als cristus seit in sunte Ians.xviij. capit tell. Mijn rijcke en is niet van deser werlt nier meer in wederspoet des werlts te lijden voir die naem cristi dat oeck well gbemercket mach werden inden voirtganc der eerster heyligber kercken in die gbestelicke goeden Want het is openbair dat in altre eerste heiligbe kercke vanden tijt der apostelen totte tijt des paeus Silluestri doe die gbelouigbe mēschē gbeen weerlicke macht hadden doe had die heyligbe kerck altre meest voirspoet in gbeestelicke dingben Want sy doe bloeyede mit gbestadelicke victorie der martelaren doe die paeusen ende andere prelaten en gbeestelicke man nen ende oeck simpele menschen mannen ende vrouwen voir dat gbeloif cristi te belijen blijdelicke om die naem xpristi grote tormenten ende pi nen ende verwoetheit der tyrannen gbeleden hebben totten altre bitterste doot Wt welcke opēbair was dat die godlick doechden als des gbeloues ende des hopes ende des minnes in dien tijden zeer ouervldedich wairen in die heyligbe kerck.welck doechdē sin die warachtigbe en altre grootste gbeestelicke goedē.mer wanner indē voirtganc des tijts die gbelouigbe mēschē grote weerlick machtē vereghē hebbē doe al. ist wel dat dese voir gbenoemde doechden niet gbeheelick vergaen syn. nochtans en werden sy gbemeenlick niet gbeuonden in so grote crachte als in die eerste heiligbe kerck als openbair is.onder den gbelouigben menschen woenende nv ter tijt ouer dat meer werden veell deuoter en ynnigber menschen gbeuondē dan in dese landen dar gbenoch openbair is wt hoir grote lijdsamheyt ende verdrachlicheyt die sy hebben om te lijden dicwijl groot verdriet en spytigbe woirden ende onreynicheit der sarracenen voir die naem cristi. Tot dat andere seknen seggben en antwoirden dat als sunte Augustijn seyt In dat derde boeck der heiligber drieuoudicheit int.xvj.capittell. en wert vertelt van den meyster vanden hogben sin. Int eerste boecke In die .xlvj. distincte offte onderscheyt. Alle dat quaet dat die kersten menschen goedertierlicke verdragben ende lijden vanden boesen ongbelo uigben menschē is den gbelouigbē zeer oirbairlick om die sundē te reini gben off om die rechtuerdicheit te proeuē en te doen. Wairom alduso nigbe aenwechtinghen vanden sarracenen sonder twiuell doir die wille gods den kersten menschē gbeschien om die veelheit hoirre sonden die sij

dagheliy doen ende alroes meerre werden ende in alsulcke aenvechtinghe syn die sarracenen te achten als een gheseck gods eñ een roede syns toorns als gheschreuen staet in ysaias.x.capittel Eñ aldus gheschieden dese dinghen om die sunden te beteren Ende somwylen om die rechtuerdicheit te proeuen ende te doen Want god die gheen tijt afterlaet sonder ghetughenisse synre godheit.als dese voirghenoemde principaell doechden zeer cranck eñ lawe ghewaerden syn soe heefft hy syn heilighe kerck voirsyen gheuende hair coninghē ende vorsten offte princen die manlick ende zeer sterckelick dewilk ghestreden eñ strenghelick gheuochten hebben teghen die vianden des gheloofs als openbair is in die historien der duutscher eñ der walscher eñ ander kersten princen Wt welcke openbair is dat ghelicker wijs hieruoermaels teghen die wrede menschen die affgoden aenbaden die den gheloufighen menschen dwonghen om van die gheloue ende van den dienst gods te gaen eñ die affgoden aen te bidden.teghen welcke god gheschicket heefft die stantafftichеit eñ volstandicheit der martelaren doir welcke sonde moghē bewesen werden die vastichеit des ghelooifs der heilighер kercken tot god Also heefft god teghen den valschen sarracenen die betrouwen in machte der wapenen voirsien mit machtighe ende zeer vrome princen ende coninghen die strengelicke voir den naem gods strydē in welck die godlick voirsichtichеit die in hoir gheschickenisse niet bedroghen mach werden hoir seluen bewijst te wesen een goedertieren eñ een rechtuerdich regierre eñ bewairre der ghelouighер menschen. Dat derde punte offte onderscheit is in welcke dese secte onderscheyden is vandē voirgaenden secten dat die voirgaende secten der affgoden niet bekennen woudē die weerdicheit cristi bouē allen doeghenende niet alleen syn warachtighe godheit mer oeck syn mēschelicke goetheit eñ doechsamheit seggende dat hij gheweest is een verleyder eñ een quaetdadich mēsche ende alsulcke dinghen.wairom als sy dwonghē den rechtuerdighē eñ ghelouighen mānen om van dat kerstē gheloiff te gaen so bespottede sy hoir om dat cruus eñ dat lijden cristi seggende.hoe sonde hy moghē gheacht werden onder den goeden eñ gheert werden als god die hem seluē niet verlossē offte behouden mochte Welcke blasphemie teghen cristo ghemeenlicke ghevonden wert in die legenden der heilighер martelaren die onder die tiranlicke macht der romeynē eñ van persen eñ van andere tyrannen naedie passie cristi ghecront syn mit die croon der martelarrē.Oer dese secte en doet dat niet.wāt als hier voir gheseyt is in dat derde artikell. Al isset wel dat dese secte die godheit cristi loeghēt die is een alre ouerste eñ ontspreckelick hoocheit des persoens inder godheit nochtās beliet dese secte cristū gheweest te hebbē een die alre beste eñ hochste mēsche bouē alle creaturē des werlts als voirseit is.wairom dattet gheen wōder is dat die rechtueerdicheit gods verdrachlicker is teghen dese secte eñ langher verhēghet dan die andere voirgaende secten die cristum oeck nae syn menscheit

verſmaet hebben. Ende hier ſeknen weken dat om trent bij dat eynde des werlts ſell anticriſtus opſtaen ghelickerwijs ſunte pauwels beſcrijfft in die andere epiſtell ad theſſalonicenſes int.ij.ca. die houen alle die veruolghinghe van alle voirſeide ſecten bouengaen ſell.want hy die gheloue ighe menſchē niet alleen dwinghē ſell om van die gheloue eñ die dienſten criſti te gaen.mer oeck dat ſij hem anbidden ſellen als god als dair gheſcreuen ſtaet. Eñ dairom en wert hij niet alleen ghenoēt een verkert apoſtell eñ een verkert ppheet dat die teghē die apoſtelen eñ die ppheten leert ghelickerwijs als machomet als voirſeit is.mer hy wert oeck antiscriſtus ghenoemt dats teghen criſtuz als die boue allen meer teghen criſto contrarij is Eñ dairom ghelickerwijs als god gheſchicket heefft die martelairs teghē die veruolghinghe der aenbeders der affgoden die meerre was dan die vuolghinghe der ſarracenē welcke martelairs zeer ſtarck eñ vaſt gheweeſt hebben indē gheloue alſo dat ſy die werlt verwonnen hebben lijdende alle die tormentē eñ pinē der verlt voir dat gheloiff criſti. Als ſunt ian ſeit in die eerſte epiſtel int.v.ca. Dit is die victorie die verwinnet die werlt dats uwe gheloue. Alſoe heefft god oeck gheſchicket teghen die veruolghinghe der ſarracenen coninghen welcke coninghē hoe wel dat ſy niet ſo volcomen gheweeſt ſyn in die vaſticheit des gheloiffs als die martelairs nochtās hebbē ſy ſtāttaffrich gheweeſt inden gheloue vromelick ſtridende voir god in machte der wapenen. alſoe dat van hoir gheſeyt mach werdē dat ſy doir dat gheloue conincklycken verwonnen hebben alt iſt well dat ſy die werlt niet verwonnen hebben. Als ſunte pauwels beſcrijfft tottē hebreuſchē int.xj.ca.eñ ſunt ian int voirſeide .ca. Eñ dese voirſichticheit is ghenoch gheweeſtt om die boesheit der ſarracenen te bedwinghen .alſo heefft god oeck gheſchicket teghē die alre meeſte veruolghinge anticriſti ſyn andere tocoemſte totten oirdel die noch ghe ſchien ſell dair die oueriſte verloſſer opſtaē ſell teghē den alre meeſte veruolgher Alſmen dese voirſeyde dinghen aen mercket ſoe is openbair die ſaecke wairom dese ſecten die een langher eñ die ander corter dueracht ich is welcke ſaecke men nemen mach wt groetheit offte cleynheit der veruolghinghen deſer ſectē Want na dien dat die veruolghinghe anticriſti alre meeſt weſen ſell dair om ſoe ſellſe die alre cortſte ſyn Als ſunt mathe us beſcrijfft in.dat.xxiij.ca. Eñ ten wair saecke dat god die daghen vercort hadde dair en ſoude gheen menſche behoudē ghebleuē hebben.eñ dier ghelicken want die veruolghinghe der ſarracenen onder all die ander die minſte is als opēbair is wt die drie voirſeyde onderſcheiden dairom dueret dese ſecte veel langher dan die andere Ende want die veruolghinghe der tyrānen die affgoden aenbaden is gheweeſt bij nae als een middell tuſſchen dese twe dats tuſſchen die ſarracenē eñ anticriſtum dair om is hair dueren bynae als een middell tuſſchē deſe voirſeide ſecten eñ dat ſprekende van dat dueren int ghemeen niet rakende tot enighe wtghenoemē maer

der tijden want dat wair om te onderſoecken van die tijt eñ ſtont die god die vader in ſyn moghentheit gheſet heefft. als gheſcreuen ſtaet in dat boeck van die wercken der apoſtelen. Jn alle deſe dinghen ſchijnet alre meeſt die godlicke wijsheit die verwijnende die duuelſche boesheit eñ oeck mede die menſchelicke boesheit. ſtrecket vanden eynde totten eynde ſterckelicke ende beſchicket alle dinghen zuetelick als gheſcreuē ſtaet inden boeck der wijsheit Jnt. viij. capittelt.

Een onderwijs wat wairheit in deſe drie voirſcreuen punten is.

Vant die doctoer in ſyn woirden alre zeer ſchijnt te verheffen die alre booſte ſecte der ſarracenen ende te prijſen bouen andere ſectē wair wt die gheloughe menſchen traech eñ lawe werden mochten als ſy doch anders traech ghenoch ſyn om te beſtrijden eñ te aenwechten die onghelouighe ſarracenē die alre ſcadelicſte vijanden der heiligher kercken gods die vianden des cruys criſti. Eñ dair behaluen ſo en hebbē ſyn reden die ghebruycket gheen fundament des wairheits. ende deſe twe alle beyde zeer ſorchlick ſyn. als in alſulke reden op gheen wairheit gheveſticht te weſen na dat fundament der doctoren eñ te offtrecken die gheloughe menſchen doir alſulcke reden offte woirden van die beſchermingh des kerſten gheloiffs. Dair om wt minne des wairheits ende om te verwecken die gheloughe menſchen teghen die alre quaetſte ſarracenen ſoe ſelck zeer cortelick bewiſen in deſe drie onderſcheiden dat deſe ſarracenen ſnoder eñ erghер ſyn dan enighe andere ſecten offte dat ſy te minſten den anderen ghelick ſyn ende dat na die ordinācie van deſe drie onderſcheiden die deſe doctor ſettet om deſe ſecte te ghelicken bij den anderē ſecten. Als deſe doctor dat eerſte onderſcheit ſettet ſo doet hy drie dinghē. Ten eerſtē ſeyt hy dat deſe ſecte der ſarracenē alkiſt welk datſe quaet is nochtans en doet ſe gheen affgodij noch en verhenghet gheen dienſt der affgoden openbairlick. Ten anderen ſeyt hy dat god neerſtelicker pijnighet die ſunde der affgodijen dan die andere ſunden Ten derden ſeyt hy arguerende van die kancheit des diuerens der affgodiſen dat welke hy arbeyt te onderwijzen Jck ſelck clairlick bewijzen deſe drie puntē dat een na dat ander gheen fundament te hebben in die wairheit om ſyne meninghe dair mede the veſtighen Dat eerſte bewijs ick aldus als dat die eerſte onderſcheit niet ghenoch en is die hy gheſet heefft. want alle ſunden die ghelicke ſyn om ghepinighet te werden ende die tornicheit gods te verwecken en moghen gheen onderſcheit hebben om onghepinighet te bliuen noch die een en ſchuldighet niet meer dan die andere van verualghinghe offte van verdrachlicheit gods naer dat menſchelicke begrip eñ onderſoecken Mer die onghelouicheit der ſarracenen is ghelick als die affgodije der heidenē om die tornicheit gods te verwecken ende pijnlicheit der ſunden dair om en ſelmen gheen reden gheuē wt deſe voirſeide onderſcheit noch dair en mach na menſchelicke onderſoecken gheen reden off ghegeuen werden wairom

die ongheloue der sarracenen langher duert dan die sunde der affgodijen van andere heydene menschen. Dat eerste deel des redens is openbair wt hem seluen ende wtten fundamente des seluen doctoirs Want syn fundament is dat die sarracenen so zwaerlick niet en sundighen offte teghē god misdoen als die ghene die affgodie doen. Dairom ist saecke datter andere deel des redens bewezen wert als dat die sarracenen soe zwairlick sundighen eñ verdienē ghepinighet te werden als die ghene die affgodie doen dan ist openbair dat syn fundament gheen beslot noch gheen vestigheyt en heefft na menschelicke onderstoecken Wair om dat andere deel des redens aldus bewezen wert. want op dat woerdt dat sunte pauwels beschrijfft ad Galathas in. iiij. capittell. Wairom keert ghij wederom tot die crancke arme elementen des wets seyt sunte Jeronimus die houdin ghe des ouden wets dair sy toe onder stonden was sunde by nae ghelijcke den dienste der affgoden Eñ een andere glose dair op Na dat cristus ghe comen is soe en is gheen onderscheit des wets van die oude affgodije Eñ ist saecke datmen seyt in die wet wort god gheeert eñ in die affodie wert die duuell gheeert Dair op machmen seggen dat hoewell in die wet god gheeert wort nochtans niet in alsulck maniere alsmē god schuldich is te eeren Ende sunte thomas van aquinen seyt dat die houdinghe des wets en is niet all heell ghelicke die affgodie nae ghemeen wesen der sunden mer ghelick in pijne want alle beyde syn een sonderlinck deel des quaden verblinden ongheloiffs Wt welcke reden ick aldus voirtgaen Ist saecke dat die sunde der ioeden ouermits welcke sy houden die oude wet in die tijt der gracien ghelicke is ende euen groot in pine als die sunde der affgodijen Dairom sell dese sunde na menschelicke onderstoecken ghepinighet werden ghelicken die sunde der affgodien Ende nochtans syen wy op ten dach van huden dat noch die houdinghe des wets in weerden gheHouden wert Dairom en heefft dat fundamēt des seluen doctoirs redelick gheen beslot inder wairheyt Ende wāt die sunde der verherder bozer ioeden houdende die oude wet des onsalighen wangheloiffs in die tijt der gracien is van ghelijcke pijne eñ ghelick die dienste der affgoden. dair wt volghet van node dat die sunde ende die ongheloue der bozer onghelouighet sarracenen houdende machomets wet veell meer ghelijcke is die dienste der affgoden ende die pijne der affgodijen. Het is openbair ende wtten voir gheseyden redenen ondervonden dat die alre verkeertste secte der sarracenē tot ghene tijt van god ghegheuen is. noch in enighe tijt goet gheweest is. Mer alroes valsch ende volk wijghelije. ende teghen dat oude testamēt ende teghen die nywe wet blasphemerende ende verleydende vanden dienste gods ende van die warachtighe gheloue gods. welcke punten all veer bouengaen die houdinghe des ouden wets der ioeden welcke wet sy noch houden in die tijt der gracien. welcker wet van god ghegheuen is ende in syn tijt goet ende het was toe van node dat volck den wet te houden.

wairachtich altoes ende niet teghen die nywe wet. Noch die oude wet en blasphemeert niet mer sy figureert eñ beteykent in ghelickenisse die wet der gracien eñ des wairheyts Noch so veell als in hair is en offeert sy niet van gods dienst noch en verleydt niet mer sy inleydt als sy te recht verstaen wert totten warachtighen kersten gheloue Wer ist saecke dat men well ouersiet machomets wet in syn alkorano soe werden alle dese voirseyde punten eñ meer onbetamelicke dinghen ghevonden ende ghe leert oeck in houdinghe in zeden ende in ghebeden ende in aenroepinghe der selver onghelouighe verkeerder sarracenen Eñ ist datmen aenmerc ket dat sy zoe hoghelicke eeren den verleyder machomet Noch ist saecke datmen aen mercket dat dese selue machomet een cokelaer was ende mit zwarte konsten omghinck om dat volck dair toe te brenghen dattet ghe louen soude dat hij een propheet gods wair ende soe voirtgaende tot nv toe alle die sarracenen nauolghende die voetstappen hoirre voirvaderen houden machomets wets dairtoe ghebrocht mit duuelsche bedriechnissen Ende want alsulcke waenghelouе voirtcomet wt een ouerdracht mitten duuell ghemaect so ist affgodie als die heiligue leerre sunte thomas vā aquinen seyt Ende dattet altre quaetste ende verkeertste is sy hebben ghe set een wet der verhertheyt dat sy niemant en verhenghen offte toe laten die van die warachticheit des heiligē kersten ghelooffs off van die boos heyt ende verkeertheyt van hoiren wet spreken mach. doir welcke sy in diepte der quaetheiden ghecomen syn Alsmen all dit aenmercket eñ ghe licket by die houdinghe des ouden wets der ioeden die ghelick is die dienst ende pijne der affgodijen soe en is dair gheen twiuell aen offte die sunde des onghelooffs der sarracenen die alsoe zeer verkeert syn doir hoir ver maledide waenghelouе is veell meer ghelicke den dienste eñ die pijne der affgodijen. Wair om dair in gheen onderscheyt en is nae menschelicke ondersoecken hoe die secte der sarracenen langher dueren mach offte re delicken langher dueren sell dan die secte der gheenre die affgoden aenba den Wer dat hy dair aen seyt dat die sarracenen gheen affgodie en ver henghen dat is verzieringhe ende niet wair. Want dair en syn gheen menschen die affgodie doen die sy nv verdriuen mochten dan by auen tuer zeer weynich. als die doctoir selue seyt in een boeck dat hy ghenoēt heefft Scrutinium scripturarum dats een onderscoeckinghe der scrifftu ren alsoe dat dese menschen gheen eyghen heerscapie offte rijck en hebben dairom so syn sij onder die heerscapie der sarracenē Noch men mach oeck niet bewijsen dat tot enighertijt enich mensche die affgodie der verdreuē is gheweest vanden sarracenen na den doot des bozen ende onzalighen machomets Totten anderden punte dair hy seyt dat god neerstelicker bewijset hem selue te pinighen die sunde der affgodien dan andere sun den ende hij wil dat bewijsen dair wt dat god alleen ghenoemt weert een die affgodije begheert te pinighē bij dat ghebot dair affgodije verboden

wert ende niet op die andere ghebodē. doir dese reden en mach hij niet bewijsen dat syn woirden redelicke syn ende nochtans staet dair in dat ghe heelle fundament van syn eerste reden Want men leest niet dat god by sonder ende haestelicker ghepinighet heefft die sundē agodien onder den heydenen Mer onder den ioeden ende totten ghenen die hij vercoren heefft doir gheuinghedes wets bouen alle menschen so seyt hy hem seluen the wesen die affgodie begheert te pinighen Mer want die sarracenē gheen ioeden syn so en wert dair wt niet bewesen dat voir den sarracenen offte teghens hem is alst openbair is Wair om dat fundament van desen doctoir all heell wanckell ende cranck is. Dat hy ten derden maell dair teghens argueert ende dair nae bewijst ende solueert seggende dat affgo dije twerehande is. die een ghemeen ende die ander sonderlinghe. ende dat die sonderlinghe niet langhe ghedueert heefft mer die ghemeen is. heefft langher ghedueert. dair mede en voldoet hij noch dat argumēt niet. wāt dat argument is van die affgodije int ghemeen ende wair datse soe lan ghe tijt van iairen ghedueert heefft Dairom te antwoirden van die son derlinghe affgodije ende toe te laten dat die ghemeen affgodije langher ghedueert heefft dan dese secte der sarracenen ghedueert heefft dair mede en wert dat argument niet voldaen mer het wert openbairlicke toeghelatē dair in. Item teghen dese solucie machmen aldus seggben dat alle affgodije in dese sonderlinghe reden ouer een comet want sy gods eer die alleen god toe behoirt bewijst den creaturen Wair wt openbair is dat so langhe als die affgodie ghedueert heefft dats na die een maniere offte na een andere maniere dat heefft altoes die affgodie eyghen gheweest the be wijsen den creaturen die eer ende dienst die alleen god toebehoirt ende al soe heefft die affgodie veell langher ghedueert dan die secte der sarracenē. Waer wt voirtaen volghet dat hier voir gheseit is dat god niet meer be ghcert heefft te pinighen ouer die sundē affgodien onder den heydenen dan ouer andere sunden. Wair om dat argument dat hy dair teghen voirtbrochte ende begherde te voldoen all heell blijfft staen ende verwin net des doctoirs reden Ende all wairt also dat die drie punten die hy set in die eerste reden warachtich wairen. nochtans en soude dair wt niemāt redelicke argueren offte bewijzen moghen dat dairom dese secte langher dueren soude Wantret well redelick schijnt nae dat god mensche gheworden is ende ghestoruen ende soe grote goeden den menschelicken ghesslachte te ghegheuen heefft dat hy oeck alle ongheloueicheyt niet alleen affgodie in die tijt der gracien meer eñ neerstelijcker veruolcht ende pinighet dan voir dat hy mensche ghewordē was oeck onder alle menschen. ghelicker wijs die menschen nv oeck zwairlicker sundighen dan voir die gheboir te cristi doe die menschelicke crancheyt so grote hulpe niet ghegheuen en was.

Item een ygheliicke sunde is nv ter tijt meer ondanckbairheyt dan dier

ghelicken voir die gheboirte cristi.

Item die verlichtinghe des wairheyts is nv groter en meerre dan voir dat god mensche wert Wairom oeck alsulcke sunden ende by sonder die sunde des ongheloiffs meer verzwairt wert dan voir die gheboirte cristi Wt welcke reden well schijnt dat dese doctoir zeer onbescheydelicken syn onderscheyt ende reden verziert heefft. Dat anderde onderscheyt dat dese doctoir set in welcke die sarracenen onderscheyden syn van andere secten is dat die andere secten der tyranne die affgoden aenbaden dwonghen die gheloufghe menschen om die affgoden te aenbeden et cetera. In welcke hy noch begheert te bewijsen dat die sarracenen beter ende doechdsamer syn dan die andere Wer dat en is niet wair ende van gheenre weerden Want die ioeden hebben cristum ghedoot ende nochtans duert hoir secte tot noch toe. dairom en heefft dese onderscheyt gheen macht offt reden dat aldus openbair is Die secte veruolghende zwairlick die heilighe kerck om dat gheloiff. die kersten gheloufghe vanghende in karkeren slutende dootslaende. dwinghende onder hoir eyghenscap verdruckende ende daghe lix onder die voet tredende. all hoir neerstichelt doen om die kerstenheyt wt te doen en die ghemeen heilighe kercke te nijt te maken. en dwinghet dese secte niet na all hoir vermoghen den kersten te offgaen vanden gheloue en vanden dienst des varachtighen gods Want alle redelicke mensche begripet ende verstaet hoe veell dat dwinghen is hoe scadelick ende verderuende der heyligher kercken hoe offtreckende der gheloufgher menschen vanden dienst gods ende van dat kersten gheloue. O hoe veell kersten menschen syn zeer ghepinighet ende ghequelt dair om dat sy machomet niet eeren en wouden. Wat onderscheyt vraghe ick. is dair tusschen soe veell coninckrijcken soe veell landen soe veell steden gheweldelick ghenomen te hebben van die heilighe kercke tot versmadenisse des naems cristi ende des kersten gheloiffs ende tusschen andere secten die sommighe kerstē dwinghen wouden dat sy affgoden aenbeden ende offerhant doen souden Wt desen is oeck openbair dat dat derde onderscheit dese secten dat hy set by die anderen secten des ghelicks niet ghenoch is noch van gheenre weerden is Als dat die andere secten onteert ende verminret hebben die weerdicheyt cristi mer dese secte eert cristum et cetera.

Hoe mach dat niet onteeren ende vermineren die weerdicheyt cristi soe veell coninckrijcken ende landen ende steden van die heyligha kercke ghenomen te hebben ende alle die sacramenten cristi en alle dat totē dienst gods toe behoirt the verderuen ende the niet te maken ende die glorie ende eer der ghemeenre heiligher kercken te willen verslijnen Wer dese doctoir seyt hier Dese secte verhenghet die kersten in hoirē landen Dat en doet sy anders nerghent om als all die werlt well weet dan om te hebben die goeden der kersten der pelgrums der coepluden ende oeck der gheestelijcker menschen ende nochtans verdrucken den seluen kersten zwairlick als die

doctoir selue beliſet. dair om en doen ſij dat niet om die eer ende weerdicheit criſti dat ſy die kerſten mit hem laten woenen. want ſij lichtelick den kerſten menſchen beſpuwen ende ſlaen eñ berouen eñ zeer qualick hanttieren. ⁊c. Ende het is zeker dat criſtus alſulcke dinghen achten ſelf hem ſelfuen gheſchiet te weſen ſeggende. dat ghij ghedaen hebt een van myn alre minſte dat hebt ghi my ghedaen Eñ noch meer. die iv verſmaet die verſmaet my Wairom behoudelick die eerweerdicheit des doctoirs van gheenre weerden is dat hy wt dese fundamenten reden heefft willen ghenuen wairom dese secte der sarracenen langher duert dan andere secten.
Mer wairt saecke dat dair yemant hogher vernemen woude van desen ſo iſt van node dat hy die heilighe ſcriffturē aenmercket. eñ by ſonder dat woirt des propheets zacharie Int. xiij. capittelf dair hij ſeyt aldus Die heer ſeyt dair ſelfen in all eertrijcke weſen twe deelen in die eerde. ende ſy ſelfen verſtroyet werden eñ te niet gaen. ende dat derde deelf ſelf ghelaten werden op die eerde. ende ick ſelf dat derde deelf leyden doir dat vuer ende brandenſe ghelickerwijs datmen ſuluer brandet Wat heilicheits offte heimelicks dit woirdt inhoudet dat mach hij verſtaen die dit leeſt. Want die twe deelen die verſtroeyt werden ende vergaen ſelfen dair moghē wel mit recht by verſtaen werden die ioeden ende die heyden offte ſarracenen. Mer by dat derde deelf wert verſtaen dat kerſten volck welcke deelf gheleydt wert doir een vuer van menigherhande veruolghinghe ende verdriet. nochtans en ſelf dit deelf niet vergaen tot aen dat eynde des werlts Mer het wert doir dese tribulacien ghereynighet ende ghecoeffent ⁊c.
Want ghelickerwijs als hier voirmaels inden ouden teſtamēt doe moyſes wet ghehouden wert god veelf heydenen ghelatē heefft inden omganc van ſyn volck als die philiſtinen ende ander om dat hy dat volck van yſraelf dair in onderwijzen ende leren mochte ende op dat ſy ghewoenten ſouden hebben te oirloghen eñ te ſtriden et cetera
Alſoe mach byauentuer dit ſelue bequamelick gheſeyt werden als dat god verhenghet die ſarracenen off tot een gheſel offte tot oeffeninghe des kerſten volcks Mer ick ſeggh hier niet ſekers off hoe dattet ſij dat laet ick den doctorē eñ gheleerden bliuē Dat weet ick nochtās doir ghetuchniſſe des propheets dauid dat die oirdelen gods zeer diep ſyn ⁊c etera
Wie heefft bekent die ſin des heren off wie heefft ſyn raetſman gheweeſt. Deck ſoe roeper die heylighe Apoſtel ſunte pouwels O hoocheyt der rijck domen des wijſheyts ende weten heyts gods hoe onbegripelicken ſyn die oirdelen ſijns ende hoe ononderſoeckelicke ſyn ſijne weghen. Ende hier mede iſt ghenoch vanden ſarracenen

Hier nauolghet die figuer der ſarracenen mannen ende vrouwen

Die sarracenen ghebruycken die arabysche sprake ende letteren als hier nae onder ghedruckt staen.

Dal	Dal	Reh	Hadz	Gzym	Tedz	Te	Be	Aleph
ذ	د	ر	ز	ژ	ت	ث	ب	ا
Ayn	Dadz	Ta	Odadhue	Sad	Sedzym	Dzyn	Zaym	Re
ع	ظ	ط	ض	ص	شّ	سّ	ظ	ش
Hehe	Nun	Mym	Lam	Lam	Caph	Kuph	Ffa	Saym
ه	ن	م	ل	ك	ق	ڤ	ف	س
Waw	Ye	Lamalef	Wau					
و	ى	لا	و					

Hier nae volghet die figuer van enen Joedē sittende bij sijn woeckerbanck.

Van den ioeden dier oeck veele te iherusalem woenen in desen tijden

IN desen tijden woenen te iherusalez ioeden mannen en vrouwen om trent vijffhondert bliuende hartneckelick in hoir ongheloue ende verhartheyt hebbende vastelick dat bedeckselt moysi ouer hoir aensichten op dat sy niet aenschouwen dat licht des wairheyts noch bekeert soude werden en ghesont werden sy hebben versmaet dat woirdt des wairheyts ghelickerwijs als die hem selluen oirdeken onweerdich the wesen des ewighen leuens sy hebben niet willen bekennen die weghen des heren. ende sy hebben ghedoot die ghenen des leuens boosslycken roepende tot pylatum Syn bloet come op ons ende op onse kinderen Ende want sy die benedictie niet ghewilt en hebben soe is die veer van hoir verweemt Want sy van god ende vanden menschen ghehaet syn Ende oeck die sarracenen ende die barbaren veruolghen die Joeden meer dan andere gheslachten ende sy hatenze zeer. Ende want hier die dwalinghē van alle andere nacien vertelt werden so heb ick voir my ghenomē te beschriuen die ketterie der ioeden op dat sy bekent en versmaet

mach werden Judei is alsoe veel te seggh̄e als beliſders offee bekenners
Want wt hoir die beliſdinghe nauolghet veel menschen die te voren in
ongheloue leeffden Hebrei werden ghenoemt ouergangh̄ers mit welcke
name sy vermaent werden dat sy ouergaē selken van boesheyden tot goe
de wercken. eñ dat sy die oude dwalinghen afterlaten souden Sie phari
zei ende die saducei syn onder malcander contrarij Want die pharizei
wtten hebreuschen inden latijn syn also veel te seggh̄en als gheheylt offt
verscheyden dair om dat sy voirsettede die rechtuerdicheit van hoirre in
settinghe eñ houdinghe die sy deuteroses noemden Wair off sy ghenoēt
werden verscheyn van dat volck als doir die rechtuerdicheit Saducei
syn so veel te seggh̄en als rechtuerdighe. hem seluen toescriuende dat sy
niet en syn. sy en beliden gheen verrisenisse der lichamen. ende sy seggh̄en
die zielen mitten lichamen te sterue̅n ende te vergaen
Dese ontfangh̄en alleen die vijff boecken des wets moysi ende sy ver
smaden alle die propheci̅en der propheten Essei die seggh̄en hem cristus
te wesen die hoir gheleert heefft alle abstinencie Norbone seggh̄en den
ghenen cristum te wesen die hem gheleert heefft in alle dinck the vieren
Senistei syn alsoe ghenoemt dair om dat sy hem verblijden the wesen
van dat g heslachte abrahe Want als dat volck gods in babilonie̅ ghe
comen was veel van dat volck afterlatende hair eyghen wijuen hebbē
hem ghekeert totten vrouwen van babilonien Mer die sommighe warē
te vreden alleen mit hoir vrouwen na die maniere des lants van israhel
offt sy waren van hair geboren Als sy wederom ghecomen waren van
babilonien soe hebben sy hem seluen gheheylt ende verscheyden van alle
dat volck ende hebben hem seluen aengh̄enoemt dese naem des beroems
van houerdien Meristei werden also ghenoemt dairom dat sy die scrif
turen onderscheyden ende deylen niet gheloue̅nde alle die propheten seg
ghende dat sy gheprophe̅teert hebben wt andere ende andere gheesten.
Want Meris in griecsche is so veel te seggen in latijn als een deel Sa
marite syn alsoe ghenoemt want sy bewaren die wet alleen want sij ont
fangh̄en gheen propheten Hijmerobaptiste werden dair om alsoe ghe
noemt dat sy dagheliex hoir cleederen eñ hoir lichamen wasschen Behal
uen dese so dwalen die ioeden opten dach van hudē in veel punten want
sy seggh̄en verzierēde dat god lichamelick is eñ sy loegh̄enē die drieuon
dicheit der personen inder godheyt ende sy seggh̄en dat cristus noch niet
ghecomen is mer dat hy noch comen sel sy seggh̄en ende houden cristus
dat hij een puer mensche wesen sel. Ende sy ghelouen, ihesum cristum
onsen heer ende onse salichmaker ghebozen te wesen van maria eñ van
ioseph sy en setten gheen veghenuer te wesen. Noch sy seggh̄e die mēschē
in gheen erffsonde ontfangh̄en te werden Mer sy seggh̄en dat die besny
nisse ghegeuhē is tot een teyke̅ des onderscheits tusschē hē eñ ādere mēschē
Eñ sy seggh̄en dat hoir messias hem wedergheuen sel vrijheit ende dat

lant van belofften Sij seggen dat dair een verrisinghe der lichamē wesen sell tot wellustichēden des lichaems duerende tot.m.iair. Van die woecker die sy van andere luden nemen dair maken sy onder hem gheen consciencie offte afterdencken, off Veelt van hem luden gaen om mit to uerije ende wijghelie Sy maken gheen werck van die sunden der herten offte der ghedachtē Sy verstaē ēn beduden hoir wet na die letter welcke letter den doot gheefft ēn niet nae den gheest welcke gheest leuende maket Ēn sy syn becommert mit veelt andere kettherijen ende dwalinghen alst openbair is den ghenē die ouerleset die verzieringhe des Thalmuthycs die inder wairheit meer te houdē is voir een verzierīghe offte ghecsmaet dan als een exposicij offte beduinghe.

Hier nae volghet van die oploop des woeckers der ioeden.

HEt is sekerlick weelt van node hier wat te beschriuē onder alt hoir quade wercken van die woecker der ioeden die sy doen ēn verhen ghet werden te doen onder den kersten menschen tot grote scade ēn hijnder der ghemeenten ende der steden in welcke dese ioeden woenende syn in grote veelheit des ghetals welcke ghemeenten syn mit hoire zware woeckerije by nae wt zupen Ēn alte meest denck ick te seggheu hoe groot die opwoeckeringhe van een rijnsche gulden bysonder vā vranckfordsche muntte die bouen alle andere munten bet bekent is om dat dair veelt luden te iairmerckt thē comē die welcke gulden in verleden tijden niet meer en dede dan.xxiiij.witpenninghen die nae desen landen gherekent waren op.xx.stuuer als die ghemeen spraecke te wesen plach onder den coeplude die ghemeenlick wt allen landen the franckford reysen om comenscap te doen Als alsulcke gulden mitten woecker dair op lopende.xx.iair lanck onbetaelt blijfft by den ioede Want rekenende rotter voirseyde hoofftghelt die voecker des wercks als twe halfer vranckfordsche munt ende dair na die woecker des woeckers tsamen mit dat hoofftghelt ende so voirtgaende xx.iair lanck Ten laesten wert die somme alsoe groot als hier na beschreuen staet.

	Eerste		vj.ß.v.halfer
	Anderde		een rijnsche guldē.iiij.ß.vj.halfer
	Derde		twe gulden.vj.halfer
	Vierde		iij.gulden.xix.ß.vz.halfer
Int	Vijffte	Jair	vj.gulden.iij.ß.iiz.halfer.
	Seste		ix.gulden.viij.ß.vjz.halfer
	Seuende		xiij.gulden.xv.ß.viij.halfer
	Achte		xxij.gulden.iiij.ß.viij.halfer
	Negheude		xxviii.gulden.ix.ß.z.halfer
	Thiende		xlix.gulden.xxij.ß.iij.halfer
	Elffde		lxxii.gulden.x.ß.vii.halfer.

	Twaleſte		C.ende.yy.gulden.yviij.ß.vj.haller.
	Dertiende		C en.lyviij.gulden.yviij.ß.iij.haller
	Viertiende		CC.ylviij.gulden .vij.ß.viij.haller
	Vijfftiende		CCC.ylij.gulen.y.ß.vij.haller
Int	Seſtiende	Jair	v.hondert en yyyvij.gul.y.ß.vz.hal.
	Seuentiende		vij.hondert.ycvj.gul.yvj ß vij haller
	Achtiende		vj.hondert.lyyy.gul.yviij.ß iiijz hal.
	Negentiende		yvij hondert ylix.gul.yviij.ß iiiz hal.
	Twintichſte		yyv hondert ycij.gul.yvij.ß iij haller

Item een gulden in.yyj.iair brenghent woecker drie duſent.viii.hondert ylj.gulden.viii.ß.iiiz.haller.

Item een gulden in.yvii.iair brēghet woecker.v.duſent .vi.hondert .yci. gulden.yvi.ß.ende.iiiz.haller.

Item.yy.gulden in.yy.iair brenghen woecker.lj.m.vi.hondert.liiij.gul den.viij.ß.en.vij.haller franckfordſche munt. Wer wanner.viij.haller voir een witpenning en.yyiiij.witpenninghen voir een gulden ghereket worden ſo beloopt die ſelue ſumme.lviij.m.iij.hondert en.yyyvi. gulden iy.witpenninghen.iiiz.haller.

Item.yy.gulden in.yvij.iairen brenghen woecker hondert duſent en der tienduſent.viij.hondert en.yyyiij.gulden.yv.ß.ende vij.haller franck fordſche munt Wer by witpenninghē te reken en als voirſcreuen is hon dert duſent.yyyviij.duſent.lyyyv.gulden.yij.witpenninghen end.vij. haller.

Die ioeden woenende in die landen quer dat meer ghebruken die ſprake van arabien tot andere menſchen Wer onder hem ſelue hebben ſy die hebreuſche ſprake dair dat alphabetum hier nae off beſcreuen ſtaet weſt correct.

Joths	Theth	Heth	Zaen	Vaū	Hee	Deleth	Gymel	Beth	Aleph
ר	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
Pe	Eyn	Samech	Nun	Nun	Mem	Mem	Lamed	Kaff	Kaff
פ	ע	ס	נ	נ	ם	מ	ל	כ	כ
			taff.	Schyn	Reß	Kuff	Zodick	Zodick	ſſe
		ן	ת	ש	ר	ק	צ	ץ	ף

Hier na volghet gheprint die figuer eñ gheſtant der griecken.

Van die griecken dair der oeck veel off te iheruſalen ſyn

In dæſen tyden woenē in die heiligħe ſtadt van iheruſalem menſchen van menigherhāde nacien offte gheſlachtē die hē ſelue beliden kerſtē te weſen mittē mōde mer mittē werckē ſo verſaken ſijt als mit menigherhande kettherijen eñ dwalinghen becōmert. Ende doe ick dair was als int iaer ons herē. m. cccc. eñ. lxxxviij. ſoe waren dair van dæſen mēſchen omtrent. m. mānen eñ vrouwē wtghenomē die kinderen ghebruikēde die ſprake der ſarracenē onder welcke ſy ghemēghet woenen. oeck ſo volghē ſy die zeden der ſarracenē in veelē puntē behaluē hoir ghelooue eñ bijſonder houdē ſy hoir zedē in dagheliſche verkeringhe ende omganck van buten dat gheen wonder is want als Seneca ſeyt ſo werden die zeden gheſticht wt ōmeganck eñ bijweſen. Deſe voirghenoemde ghenē den ſarracenē tribuyt wanderende na hoir ſelues wijſe ende wet. ende ghelickerwijs als ſcapē ſonder herde ſo dwalen dæſe butē onderdanicheit eñ ſonder ghehoirſamicheit der heiligher roomſcher kerckē. Deſe menſchen ſyn veel neghenerhande onderſcheyden. want die ſommighe ſyn griecken van welck ter ſtont ghſeit ſelē werden. die andere werdē ghenoēt ſuriani die andere iacobite offt iacobini. die andere maronite. die ādere neſtoriani Die andere Armeni. Die andere Georgiani Die andere abbaſim offte Indiani. Then laeſten ſyn dair oeck ſōmighe latijnſche kerſtē mer zeer weynich. Die oeck alleen wt alle

dese voirscreuē warachtighe kersten syn hebbende een goede eerbairre m̄
uersacie ende verkeringhe onder den volck lichtende int middel der qua
der bozer menschen ghelickerwijs als die son ende maen in die werlt on
derdanich wesende in alken puntē die heilighe roomsche kerck alst int eyn
de openbair wesen selt. Mer die andere voirseyde nacien die houden elck
hoir oude ghewoente ende wijse leuēde sonder reghel buren onderdanicheit
der heilighe kercken. Doe die stadt van iherusalem ghewonnen wert
vanden solodaen van egipten salahdinus ghenoemt Int iair van grac
en dusent hondert seuenendrachtich opten anderden dach in Octobri doe
bleuen dese voirscreuen nacien in die stadt onder tribuyt der sarracenen.
Mer die patriarchē van iherusalem Eraclius ghenoēt eñ alle die ghee
stelicheyt eñ clercken eñ dat latijnsche volck reysen van dair Want als
dese salahdinus comende tot iherusalē die stadt aen die westzijde beleghen
hadde eñ ghestadelicken mit stormighē eñ aenlopen dach eñ nacht aen
vocht den ghenen die beleghen waren ende hij die mueren off ghescheten
hadde. so waren die kersten bozgherē beducht ende sorghede want sy van
nyemant hulpe verwachtende waren op dat die vyanden die stadt mit
ghewelt niet inwinnen souden soe wonden sy die aenstaende last eñ peri
kell ontgaen eñ hebbē hem seluē op ghegheuen den Soldaen salahdino
op sekere ouerdrachten als dat wanner sy hem seluen van hem vrij ghe
cofft hadden om een summe van penninghen so soude hij vrij eñ veilich
van dair laten reysen den ghenen die wtgaen wouden Eñ doe als voir
seyt is bleuen dair dese nacien Dairom heb ick voir my ghenomen een
weynich meer te bescreuen van hoir leuē eñ hoir dienst eñ wijse dat zeer
bequaē wesen selt voir onse vertroostinghe die mit alsulcke dwalinghē
niet becommert syn Eñ tot scande eñ scampte der houerdigher ende ver
harder menschen die wij nochtans dairom niet te min welt beclaghen
moghen om hoir onghehoirsaemheyt ende wgenghehoue ghelickerwijs
wij ons mit ons seluē vblidē moghē om onse rechte ghehoue eñ warach
tighe ghehoirsaemheyt dat welcke god ons wil gonnen dat wijt inder
waerheit ende mitten wercken bewijzen moghen gheheelt ende altoes
leuende in ons

Eñ inden eersten so willen wij een luttel onderwijzen van die griecken

Die griecken hebben int beghin der heilighe kercken zeer vernoēt
eñ groot gheweest inden ghehoue besittende veelt heerlicke steden
ende edele kercken als bijsonder Anthiochien ende Alexandrinaz
ende constantinopolim mit grote brede lantscapen doir grote lancheyt
van tijden onder die onderdanicheit der heilighe kercken Sij hebben
oeck hieruoirmaels als alle menschen openbair is ghehadt die heersca
pie ouer alle die werlt doe alexander magnus regneerde. Dair nae heb
ben sy die keyserlicke stoelt inden oesten menich iair ghehadt ende oeck
die weerdicheit des oerstē eertschen vaders des paeus doe die alte hey

lichſte prince der apoſteken ſunte peter regierde .vij. iair lanck Jn anthiochia lochtans hebben ſy altoes hoochmoedighe eñ hartneckighe menſchen gheweeſt eñ tot opten dach van huden ſyn ſij onghehorſamich die heilighe roomſche kerck niet leuende na dat die ghemeen heilighen kerck doir veelt heyligher vaderen conſilien ghesloten ende ghescickt heefft Want ſy oeck onſen eertſchen vader den paeus eñ all onze latijnſche kerſten inden ban houden wairom ſy oeck niet en achten in enigherwijs den ban der latijnſcher die teghens hoirluden ghekundigher wert offte ghecõdigher is. Sie gheeſtelijcheyt der griecken als die prieſters nemen niet alleen een wijff alſt hem betamelick wair. mer ſy trowen dewijl dat vierde wijff Sij houden niet dat die ordon vã een ſubdiaken heylich is noch ſy achten die minſte ordines voir niet Sij draghen langhen bairden eñ ſy achten den ghenen die ſonder bairt ſyn onwerdich te weſen tot die prieſterlicke ſtaet Sij eeren den Sabbatũ dats den ſaterdach bynae na die maniere vanden ioeden nummermeer opten ſeluen vaſtende wtghenomẽ alleen den paeſchauont. Mer ſy eten altoes anders opten ſabbat vleyſch eñ eten zeer leckerlick Sij vormẽ hoir kijnderẽ ter ſtont als ſy ghedoopt ſyn eñ dat doen ſimpele prieſteren teghen dat verbot der heilighen kerckẽ Want ſy gheuẽ den ſeluen dat ſacrament onder beyde ghedaentẽ als des broots ende des wijns eñ niet alleen den ghenen die tot hoir iairen ghecommen ſyn Oeck mede conſacreren ſij in ghedeyſemt broot teghen die verbiedinghe der heilighen kercken ende teghen die inſettinghe criſti Want on ſe heer ſelue in dat laetſte auontmaell dats in die eerſte dach doe die ioeden onghedeyſemt ſchoenbroot aten dat drie van die euangeliſten wt ſpreken wãer gheen groff ghedeynſemt broot off enighe andere grouicheyt in der ioeden huſen weſen moeſte Als gheſcreuen ſtaet in dat boecke Exodi int. vij. ca. Dair om heefft criſtus ſonder twiuell dat ſacrament ſijns lichaemes gheconſacreert eñ ingheſet in onghedeyſemt ſchoon broot Noch ſy en willen niet aen mercken offte verſtaen dat nae die ſeringhe des heilighen apoſtels. Soe ſelen wij als doe oude grouicheyt eñ dat zuere deyſem des booſheyts ende quaetheyts ghereynigher is wt ons mit vrolicheyt erben van dat onghedeyſende ſchoonbroot des reynicheyts eñ warachticheyts Sij en menghen oeck gheen water mitẽ wijn inder miſſen als openbairlick die meyſter vanden hoghen ſinne ſcriuet in dat .viij. boeck Jn die .xj. diſtinctie offte onderſcheyt Want men ſelt water inden wijn doen om die inſettinghe want oeck ghelooffte mẽ bewijſelick dat criſtus onſe heer dair water toe ghedaen heefft nae die maniere des lants. want dair nummermeer puer wijn ghedroncken wert off ſonder water om hoir ſterckheyt Ende hoewelt in dat euãgelio gheen meneie offte woirdẽ ghemaect werdẽ van dat water wantret die principale materie niet en is in dat ſacramẽt nochtans behoirt dat water tot deſen ſacramẽt om te bereykenẽ die paſſie criſti ende om die beduinghe des gheſtelijcken

Ackamês cristi beteyket by dat water. want die schrifftuer seit veel waterē veelk menschen wairom dat toedoen des waters tottē wijn beteykent die vereninghe der leden totten hoeffde om die versamēninghe Ēn beteykent die minne des hoists dats cristi lidende voir die leden dats voir den menschen dairom dat van dese twe versament een wert Ēn beteiket die voirtganck des verlossinghes van dat hoofft tottē leden wt die verādringhe des waters in wijn Het is wair dat die griecken sekerlick consācreren in ghedeysemt broot eñ sonder water nochtās zundighē sy zeer zwairlicken niet houdende die ghewoentē der heyligher kercken wt vsmadenisse Wāt sy achten onse sacramēt niet eñ doen hē gheen eerweerdicheit Ēn wairt saecke dat enich van onse latijnsche priesterē na onser maniere misse dede op hoir altair ter stont wasschē sy dat mit water als offt ōreyn gheworden wair mit welcke wercken sij opēbairlick bewijsen dat sy niet en ghelouen dat wy moghē cōsacrerē in onghedeysemt broot hoe well dat sij dat niet en seggben Ten laestē so bliuē sij ghestadelick eñ altoes in hoir dwalinghe als dat die heiligbe gheest voirt gaet vadē vader eñ niet van den soen. om welcke dwalinghe off te doen vergadert sijn gheweest in dat cōcilio Niceno. ccc. eñ xviij. heiligbe vaders eñ hebbē gheordineert dat sim bolum offte ouerdracht dat ghenoemt wert Symbolū Anastasij ende hebben tot dat artikel aldus ghesclotē Die heiligbe gheest is vandē vader eñ vanden zoen niet ghemaect noch ghescaepen noch ghebozen Mer voirtgaende Bannēde nochtans alle die vermeten in enigher manieren dair teghen te doen so wie dair wat meer toe offte offdoen woude. Mer om hoir houerdie so is verblindet dat verharde hart der griecken seggbē de hem wijs te wesen so sijn sij dwaes ghewozden ende zeer onghelouich. Dat te beclaghen is Die gricken woenē te iherusalem in grote ghetall sij haten ons latijnsche kerstē zeer sij hebben in den tempell des heiligbē graffs dat meeste choor tot hoirre ghebruycken. eñ sij hebben die capell der heiligher engbelen buten bij den tempel Jn die dienstē gods so gbebruken sij alleen hoir grieysche sprake wairom oeck hoir leecken offt weerlijcke luden alle te maell verstaen dat hoir clercken singhē offte lesen. mer in andere dinghen als in comenscap offte andere ouerdrachten spreken sij arabijsche offte sarraceensche spraecke mit andere luden.

Hier nae volgbet dat grieysche alphabetum mit hoir eygben letteren well correct

Alpha	Bita	gamma	delta	·e·	zita	ita	thita	iota·	cappa	labda	mi
α	β	γ	δ	ε	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ
ni	xi	omi cron	pi	zo	sigma	tau	ypsi lon	phi	chi	psi	omega
ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω

Vanden Surianen woenende the iherusalem ende in die landen die seggben hem seluen kerstenmenschen te wesen

OEck sijn noch te Iherusalem sommighe andere menschen ghenoemt suriani van die stadt sur die hiernoirmaels een machtighe stadt was als die sommighe seggben Offte sij werden ghenoemt Suriani van dat lantscap van Syrien van welcken sij oeck Syri ghenoemt werden Desewoenē in den oesten onder verscheyden coninghen eñ vorsten offte princen sarracenē ende barbaren onder welck sij van voirtijts verdruct werden mit bedwanck des dienstes offte eyghenscaps alroes staende onder tribuut eñ eyghenscap Het sijn gheen strijdbare luden heelombequaem ten oirloghe zeer beangt eñ verueert. sij ghebruken gheen boghen offte enich schut als andere menschen. Mer sij sijn welk ghestelt tot bouwerck eñ anderē zwarē arbeyt Sij syn oeck int meste deel onghelouighe ketthers bedrieghelick valsch ende logbenachtich. aenhanghende die auentuer eñ zeer bereit tot ghiffren eñ gauē te ontfanghen Stelen eñ rouen houden sy als voir niet eñ voir gheen sunde Sij openbaren die heymelicheiden der kersten verradelick totte ongheloughē heyden eñ den sarracenē onder welck sy opgheuoedt eñ ghemēghet hoirre quade wercken mede gheleert hebben Sij houden mit groter neerstigheit hoir wijuē besloten ghelijcken als die sarracenē. eñ sy laten hoir wijuen offte hoir dochteren int openbair niet wt gaen dan bedect mit linnēlakenen eñ hoir aensichterē voirdect mit zwart laken op dat sij van nyemāt ghesien selken werden Sij bewarē so scherpelic hoir dochterē dat sij niet

ghesien moghen werden van hoir mannen als sij die oeck ghetrouwet hebben dan naden eersten nachte als sij malcander byslapen hebben. ghelijckerwijs oeck dat selue die sarracenē houden mit hoirre dochteren nae volghende dat exempel des patriarches Jacob als sij seghghen die welck vermoede te slapen bij rachelem des morghēs vant hy lyam. Dese suriani houden die insettinghen wijzen eñ zeeden der griecken eñ nauolghen den selue niet wtghenomē Oeck hebben sij ghemeenlick een vanden hoeck in den tempell des heyligh graffs besloté. eñ sij hebbē tot hoire behoeff eñ ghebruykenisse een kerck die ghetimmert is op die stede dair hieruoirmaels sunte iau euangelisten moeders huus ghestaen heefft. voir welcks doere sunte peter ghestaen heefft cloppende doe hij wtgheleyt was wt herodes carcker Als ghescreué staet inden boecke vanden wercken der apostolen Jnt. xij. ca. Die surianē ghebruken in hoire weerlijcke omganck eñ ouersacie die Arabijsche offte Sarraceensche sprake Mer in hoir gheestelijcken dinghen offte in gods dienste ghebruken sij die grieysche sprake Eñ die sommighe van hem weten eñ konnen die caldaysche sprake ende ghebruken die alst hem belieft Welcks alphabetum ende letteren volcomelick hier beneden nae beschreuen staen

heth	Zoy	waff	he	dolath	gomal	Beth	aleph								
ﺡ	J	O	O)	۹	۷	۵	۸								
hee	zemōt	Nun	Nym.	lameth	kaph	Joch	theth								
۱۱	۷۵	۲	۸	۱۱	۷۵	۷	۹								
o.	o	i	e	a	thaf	syn	res	koph	zsade	ffe					
۶	۲	۲	۲	۲	۲	۶	۹	۶	J	۷					

Vanden Jacobiten ende hoire dwalinghen

Eiherusalez eñ in die landen woenen sommighe andere mēschen die in veelk punten onderscheyden sijn vanden griecken eñ vanden latijnschen eñ sijn ghenoemt iacobite offte iacobini van hoiren Meyster Jacob die voirmaels eens patriarchs van alexandrien discipell was. eñ dese menschē sijn van hem verleydt eñ mit veel dwalinghē becommert. Dese iacobite worden ouer veelk iairen verleden te hant ghedaen van dyoscorus die hieruoermaels die patriarch was van Cōstan-

tinopolim ende worden offgheſneden van die ghemeenſcap der heyligher kercken van griecke welck op die tijt noch ghelouich was en onderdanich den Roomſchen heyligher kercke Dese bewone dat meeſte deel des lantſcaps van Aſia Die ſommighe wonen ghemeghet onder den ſarracene En ſommighe ander bewone andere landen op hē ſelue verſcheyden wtē gheſelſcape der onghelouigher meſchē Als inde lande Iubia ghenoemt gheleghē ande lande van egipten En in een groot deel van ethiopien. En ſij beſitte alle die landen tot ouerындien toe als ſij segghē meer dan vi. lantſcapē offte coninckrijcken Alle dese segghē hem ſelue kerſten menſchen te weſen mitten eerſten bekeert totte kerſtē gheloue vande heiligher Apoſtell ſunte matheus Mer dair nae als die boze viant ſyn oncruyt gheſeyet heefft in dat midde des weyts ſo ſijn ſij in menigherhande dwalinghen en ketterien gheualle Want mitte eerſten ſo beſnyden ſij hoir kijnderen ghelickerwijs als die ſarracene En veel van hem barne hoir kijnderen mit een heet yſer eer ſij beſneden werde teykenede voir hoir voer hoifft mit een teyken des crucis ſommighe andere in beyde wanghe. Die andere in die ſlaep vant hoofft. menende dat ſij doir alſulcke barninghe ghereynighet werden van die erff ſunde doir een oirſaicke ghenomen wt dat woirt dat ſunte ian baptiſt ſeyde van criſto. Hij ſelt v dopen inden heyligher gheeſt en inden vuer als die euāgeliſt ſunte matheus beſcrijfft int. iiij. ca. Welcke woirt ſij alleen verſtaen ende houden na die letter dat nochtans inder wairheyt anders te verſtaen is Als openbair is in die poſtillen en andere gloſen der heyligher doctoren Deck draghē dese iacobitē ghemeenlick cruce ghedruct in hoir armen mit een gloeyende yſer om eerweerdicheit als ſij segghen des heiligher cruus welck ſij in groter eerē houden En oeck mede om een onderſcheyt te hebben tuſſchen hem en den heydenen biſonder in die landen dair ſij mit den heydenē ghemeen woenē de ſijn. Item ſijſen biechten nūmermeer hoir ſunden enighe menſche. mer alleen god int heymelick mit alduſdanighen maniere en wijze. wāt ſij werpen wyeroock int vuer by hem en biddē en ſy meenē dat hoir ſonden mitten roock opgaen voir god en dair vergheuen werdē Deck ghelouen ſij en houdē dat alleen een nature in criſto gheweeſt is ghelickerwijs als een perſoen hoe welt dat nochtans dese dwalinghe int concilio van calcedonien verdoemt is gheweeſt en alle die ghene die dese dwalinghe nauolghen ſijn ghebonden mit den ewighen bant des bans Dese dwalinghe is alre eerſt gheuonden van Eutices die hieruoirmaels een abt van conſtantinopolim was een die alre quaeſte ketther die oeck mede ghe leert heefft alleen een wercke in criſto als ſijn godlijcke wercke ghelijcker wijs als een natuer. dat openbairlick valſch en loeghen is wt dat woirt dat die heylighe euangeliſte ſunte Marcus beſcrijfft int. viij. ca. dat wāner onſe heer iheſus hem ontbernt heeft ouer den ſchair die hem drie dagen nagheuolghet was ende heefft ghepijſt van. vij. broden en van een

weynich cleyne visschen vierduſent menſchen Wairom dat beda ſeyt in die ſelue omelie Wy en ſoude dat niet bekennen te weſen een begherte eñ medelijdſamicheyt des menſchelicken crancheyts dat god hem ontſeint ouer den ſchair der menſchē op dat ſij van ghenē hongher offte vāden arbeyt des langhen weghes gheen ghebreck liden ſouden Wer dat hij vierduſent menſchen ghespijſt eñ verſadet heefft van. vij. broden ende luttel visschen is een werck der godlijcker crachte ghelickerwijs alsmen in veelk andere plaetſen der heyligher ſcrifturen openbairlic bekennē mach Deck houden die ſommighe vanden iacobiten niet min dwalende dat in criſto is een natuer te ſamen ghemaect van twe naturen welcke dwalinghe oeck hiervormaels verbannet eñ verdoemt is in die heyligh concilien Siemeyſter vanden hoghē ſinnen int derde boeck. eñ andere doctoren dair op ſcriuende ſtraffen eñ verwinnen deſe dwalinghe zeer merckelick Wer op dat ick mijn beghin veruolghe ſo laet ick dit den doctoren. Deck ſo teykenen deſe iacobiten hem ſelven alleen mit een vinghet in een maniere van een cruus dat ſy dairom doen als die griecken eñ ſurianē ſeqghen want ſij alleen een natuer in criſto beliſden te weſen Deck ſo ghenen ſij hoir ionghe kijnderen dat heyligh ſacrament onder die ghedaenten des broots eñ des wijns als ſij noch hoir moeders borſten ſuken dair ſy den griecken eñ den ſurianē ghelijck in ſijn Sij ghebruycken menighertā de ſprake na wt wiſſinghe der verſcheiden landen dair ſij wonēde ſijn. noch tans hebben ſij een eyghen ſprake welckes volkomen letteren hier na ghe teykent ſtaen.

Alpha	beda	gamma	delda	e	zſo	Syem	heda	theda	joda	caba	Lauda	Men
Nyn.	axei	off	Bÿ	Kii	Syma	thaff	he	ffÿ	chÿ	ebſi	o	ſchey
vey	hachi	hori	genſa	Syma	dÿ							

Vanden Neſtorianen ende van hoire dwalinghen

In die heyligh Stadt iheruſalem woenen ſommighe andere menſchen ghenoemt Neſtoriani alſo ghenoemt van eenen zeer quaden ketther Neſtorius gheheten die doir ſijn vermaledide leringhen een groot deel des lants indē ooſtē verkeydt eñ bedroghen heefft. mer byſonder den ghenē die woenē inden landen van perſide op hē ſelven

in een grote menichte seggheⁿde hem seluen kerstē menschen the wesen. Eñ alt ist wel dat dese nestoriani den bosen ydelen wet machometi niet ontfanghē ia sij vresen den wet lochtans dwalen sij iāmerlick bedroghē van den kettherē Want dese voirseyde soen der verdoemenisse nestorius hieruoirmaels biscop van Constantinopolim eñ alle die nestoriani sijn nauolghers en ghelouē niet dat die gloriose maghet maria gheweest is die moeder gods dat inden grieckschen is te seggheⁿ theothocon Mer sij seggheⁿ dat maria gheweest is die moeder cristi na der mēschelicheit dat inden grieckschē is te seggheⁿ ypōthocon. dats die moeder cristi Want sij oeck seggheⁿ te wesen die godlicke persoen een ander in cristo eñ die menschelicke persoen een ander. onderscheydende oeck twe personen na die twe naturē in cristo wairom sij oeck seggheⁿ niet een cristus te wesen wt die godheit eñ menscheit. mer verscheiden een ander die soen gods eñ een ander des mēschen soen Dese versmadelicke kettherie is verwesen ende verdoemt int concilio van Epheſi in welcke warē driehondert heiligbe vaderen. eñ alle die dese kettherie nauolghen. worden the ban ghedaen Oeck so sacrerē dese nestoriani in ghedeysemt broot ghelicken die griecken. eñ gheuē den ionghen eñ den ouden dat heilighe sacrament onder beyde ghedaente des broots eñ des wijns eñ houden veel meer andere aenwijsse eñ dwalinghen die die heylighe roomsche kerck otrarij sijn vā welcken elck bysonder te seggheⁿ alte langhe wesen soude Sij ghebruken in hoire diensten gods eñ in den scrijfften Caldaische sprake eñ lettere. mer te iherusalem eñ int heilighe lant ghebruken sij die sarracensche sprake Ende in andere delen des werlts spreken sij die sprake des lants dair sij in wonachtich sijn.

Vanden Armenen ende van hoire dwalinghen

ARmeni sijn menschen die woenē inden landen van Armenia bij Anthiochien op hem seluē tusschen die landen der kerstē eñ der sarracenē Dese hebben sommighe ghewoentē eñ sonderlinghe wijzen die zeer van ons onderscheyden sijn Want sij hebben een eyghen ouerste den welcken sij Catholicon noemen. dese syn sy onderdanich mit groter eerwerdicheit eñ syn bereyt tot syne gheboden vanden meestē totten minsten ghelickerwijs off hij die andere paeus waire Tusschen hem luden eñ tusschē den griecken syn onversoenlicke twijdrachticheidē eñ grote scheelinghe diemē niet te vreden stellen mach in enigherhande maniere also dat sij altoes mit maltander kijuen van hoirē insettinghē eñ wijsen eñ van hoirē dienstē Dese Armeni en houdē gheen hoochtijt noch sij en vieren niet in die tijt der tijtlicker gheborten ons heren iheſu cristi Dat meer is sij vastē in die daghē des gheboirts ons heren Mer optē dertiendach offte optē dach des opēbaringhes des heren so vierē sij die hoochtijt vā dat doopsel ypī te samē mit die hoochtijt des opēbaringhes in welck als sij seggheⁿ sij vierē die hoochtijt sinre gheestelicker gheborten. Mer sij

dwalen. want onse heer ihesus in hem seluen gheestelick niet weder ghe-
boren was. hij en heeffret seckerlick niet behoifft want hij gheen sonde ghe
daen hadde noch ontfanghē is gheweest in sunde. noch enich bedoch ghe
vonden gheweest is in sinen mont. mer hij heefft op dien dach den waterē
ghegheuē crachte des wedergheboirtinghes gheestelick in welcke wij ghe
reynighet soude werden doir dat doopsel nē. Ēn dese armenē houden den
vastē van. xl. daghen in die tijt als wij vastē mit soe grote neerstigheyt
dat sij niet alleen hem seluen onthoudē van vleysche caese eyeren ēn van
melck. mer sij en eten oeck gheen vissche noch sij ghebrukē gheen olije in
hoir spijsen. sij drincken gheen wijn. mer sij eten vruchten ende ander saet
als erweten bonen ⁊ cetera so menichwerff alst hem belieffft. ēn op dat sy
hoire veruolghers dats den griecken ēn den surianē so veell te openbair-
licker otrarij ēn teghē wesen moghen so eten sij op sommighe sekere vri-
daghen vleys. Hoir preesters en doen oeck gheen water inden wijn als
sij missen doen ghelickerwijs als die griecken oeck. in welck sy grotelickē
dwalen. want alst oeck voir gheseit is so selmen dat water mirten wijn
menghē op dattet volck dat beteikent wert bij dat water beteikent mach
werden mit ypō ēn mit syn duerbaire bloot onses verlossinghes vereni
ghet te wesen Want ist saeck dat yemāt alleen wijn offert so beghint dat
bloot cristi niet mit ons te wesen Ēn ist dattet water alleen is so beghīt
dat volck te wesen sonder ypō. noch dese voirseide verenīghe en wert dair
niet beteykent Dairom en set in die kerck des heren niet alleen water of
te alleen wijn gheoffert werden want wy lesen dat in die passie alle beide
wt die ghebenedide zijde ons heren ihesu cristi gheuloeyet heefft Sese ar
meni syn zeer gheliick mit ons inden dienste der missen wt ghenomē dat
voirseit is sy hebben kelcken ēn patenen ghelicken die onse sijn. ēn als sij
gheconsacreert hebben so heffen sij die hostie op in die pateen dair nae soe
heffen sy die kelck op als wij. Sese armeni alle ist well dat sij hieruoir-
maels onsen eertschen vader den paeus ende die heylighe roomsche kerck
ghehoirsamicheyt ghedaen hebben. doe hoiren coninck sijn leen versocht
ēn ontfinck vanden roomschen keyser heynrico ēn vāden Eertschebiscop
van Mens in dientijden sijn coninckclicke croon ontfanghen heefft van
weltkē hij ghesaluet wert nochtās en woudē sy hoir oude zedē ēn ghewoē
ten niet verwandelen wairom ghelickerwijs als hoir ghehoirsamicheyt
doe onvolcomē was also is die selue nv heel vergaen Ten laetstē so woe
nen dese armeni een groot deell te iherusalem hebbende ghemeenlick dair
een biscop die welcke als hoir ghewoente is twe lockē hairs heefft op syn
hoofft nederhanghende biden slaep van syn hoofft op syn schouderē ēn de-
se selue biscop ēn alle die gheestelicheit draghē grote ronde cruynē. anders
en laten sij hoir hair noch hoir bairt in gheenrewijs scheeren Onder alle
andere nacie ēn gheslachtē so hebbē hem die preesterē der armenē betame
licker ēn bequamer in hoire zeden ēn omganck. gaende in snode slechte cle

deren. deuoet eñ ynnich in hoire ghebeden eñ dienstē bewijsende der latijnscher sacramenten eerweerdicheit eñ ynnicheit. Dese armeni hebben tot hoirre ghebruycken een heerlijcke kerck van sunte Jacob die mynre ghestichte op die stede dair hij van herodes onthoifft wert. Eñ sij hebbē oeck sunte saluatoirs kerck dair in die tijt der passien Cayphas huus ghestaē heefft in welcke ypūs sijn aensicht verdect was. bespoghen eñ vanden ioden gheslaghen is gheweest in sijn heylighe hals ende in sijn ghebenedide aensicht dair hij oeck versaect wert van sunte peter. eñ mit veel meer andere smadicheyden eñ verwijtinghen eñ spijticheyden ghelastert wert. In dese selue kerck is die grote steen die ghekeyt was an die doer des heyligē graffs ons heren die vanden engheli weder off gheleyt wert die op desen steen openbairt heefft sittende. Dair wert oeck ghetoent die stede dair die haen staende ghecreyet heeft na dat sunte peter onser god versaect hadde. Alle die weerlicke luden vanden armenē sijn ghescoren op hoir hoifden na die maniere van een cruus eñ dat doen sij dairom alsmē seyt. Want als int iair ons heren. vij. hondert eñ. xliij. dat volck van tyren bewochten eñ oirloghen hadden teghen den lande van Armenia. eñ dair en bouē waren sij belast zeer zwairlick mit een grote pestilencie. eñ wt raet eñ ingheuen van sommighe kerstē menschen solhebben sij hoir hoifden laten scheren in een maniere van een cruus. Eñ als sij segghē so worden sij terstont van god vertroist eñ verlost. wairom sij dese maniere van scheren houden tot een ewighe ghehoechnisse. Dese armeni hebbē oeck een eyghē spraicke eñ letteren welcke spraick eñ letterē die weerlicke luden ghebruyken in hoir ghemeen spraicke. eñ oeck die gheestelicke luden inden dienstē gods.

Vanden georgianen eñ van hoire zeden eñ ghewoenten

Jnden oesten woent noch een ander volck veer vāden landen van belofften verscheyden welcks heerscapie wtstrecket totten berghē caspios ghenoemt. Dit is een strijdbair volck zeer stranghe ten oirloghe. sterck eñ machtich ende oueruloedich mit ontalligher menichte ende veelheyt van strijdbaire luden. sy sijn zeer ontsien vanden sarracenē persen meden eñ van assyrien bij welcke sij woenachtich sijn. Eñ hoe wel dit volck omen tom ghelegghen eñ besloten is mitten ongheloufighen. nochtās werden sij van allen ghevreest eñ ontsien eñ niet lichtelick vanden anderē ghequelt offte ghescadighet. Dese mēschē werden ghenoemt georgiani vandē heiligē ridder sunte iorijs offte georgio. den welcken sij in hoire strijden teghen den heydenē houdē voir een sonderlinghe voirstā der eñ patroon. eñ sij eeren eñ vieren hem mit groter eerweerdicheyt als een bānierdragher. Van desen luden woenē dair veelk te iherusalem besittende menighe rhade heiligē steden. eñ bysonderen berch van caluarien eñ dat gat dair dat cruus in ghestaen heeft doe ypūs dair an sijn gheest

op gheghheuen heefft sinen hemelschē vader. bij welcke stede hebben sy een altair eñ dair hebbē sy ghemeenlick een vandē hoerē in beslotē om te bewarē Sy hebbē oeck tot hoirē ghebruyckē die kercke der heiligher enghelen dair hieruoirmaels Annas des biscops huus ghestaē heefft in welck huus cristus eerst gheleydt wert vāden berch van olivetē eñ wert dair vāden seluē biscop ānas ghevraghet van syne leringhe eñ vā sijne discipulen eñ als hij hem antwoirde gaff, so wert hy onwerdelick gheslaghē vāden dienre Dese georgiani nauolghē in alle pūten die wijsen eñ dwalinghē der grieckē in die sacramēten eñ in andere dinghē. wairom sij sonderr twiuell offghesnedē sijn eñ onghehoirsamich den roomschē kerckē ghelicken als die griecke Hoir clercke hebbē ronde cruynē eñ die weerlicke ludē hebbē viercāte cruynē Also dicvil als sy te iherusalem comē om die heilighe stedē te versoeckē so gaen sy sonder tribuyt eñ mit opgherechte bannierē inder stadt. Wāt die sarracenē en derē dese georgianē gheen vdriet offte moeyenisse doen in enigher wijs. sorghende dat wāneer sy weder tot hoire eyghē landē ghecomē warē dat sijt als dan dē sarracenē hoir mede broeders verghieldē eñ dier ghelickē weder doen soudē offte dat sij hē meer quaets eñ lastē aendoen soudē. Hoir edele vrouwē reysen mede te striden in wapenē ghelickē die amazones dat syn vrouwē also ghenoemt die seluen een eyghen lant besitten eñ regieren. Dese georgiaensche mannen hebben eñ houden langhe baerdē eñ hair. eñ hebben hoeden op hoir hoeffden vā menigherhāde verwen Inden diensten gods ghebruycken sij die grieckssche letterē eñ spraecke Oer āders ghebruyken sij die sarraceensche offte caldaische sprake. welcke alle hier voir beschreuē eñ gheteyckent staen.

Hier na staet ghefigureert die ghedaente der Indianen.

Vanden Abbasinen offte Indianen ende van hoiren dienſten gods

Tiberusalem woenen in deſen tyden veelk menſchen die abbaſini offte anders indiani ghenoemt werden van dat lantſcap van india van die heerſcapie ende onderdanicheyt des zeer moghenden coninck den welcken ſij preeſter ian offte paep ian noemen welcke zeer grote ende alre doirluchtichſte coninck hem ſelven mit alk ſijn volck beliſet kerſten te weſen Deſe keeſtmen vant beghinſelk doir den heyligben Apoſtelk ſunte Thomas totten kerſten gheloue bekeert Ende deſen teghenwoirdighen coninck Inden iair ons heren duſent vierhondert twee endertachtich heefft onſen eertſchen vader den paeus van Romen paeus Sixtus den vierden onderdanicheyt ghedaen doir ſijne ambaſiatē ende heefft oetmodelick beghcert onderweſen te werden in onſe zeeden eñ inſettinghen Deſe ambaſini offte indiani ſijn alle gader zwart ghelickē morianen ende ſijn zeer begherende eñ vuerich om die heylige ſteden the verſoecken Sij bidden zeer ynnichlicke ende lanck ſij doen den dienſt gods na hoire maniere zeer eerweerdelick Sij mīnen armoede leydende hoir lewē in grote armoede eñ ghebreck alk ſijn ſij oeck zeer rijck eñ oueruldedich ſij ghebruke linnē gheverwede kledere bindende om hoir hoeffde ſo wel die mānen als die vrouwē blawe linnē doeckē eñ ſij gaen nut blote voeten ſonder ſchoen nē Eñ alk iſt wel dat ſij deſe voirſcreuē pūten doen eñ houden nochtās dat beclaghelick is ſo houdē ſij ſommighe quade dwalinghē want ſij houdē die vleyſchelicke beſnidinghe ghelickē die ſarracenē ende die iacobitē beſnydende hoir ionghe kinderē niet aenmerckende dat die heiligbe apoſtelk ſunte pauwels dreyghet ſeggbende Iſt ſaeck dat ghij beſnedē wert ſo ſelk ypūs v niet batē Eñ ſij barnē hoir kinderē mit een gloeiende yſer in hoir voirhoefft mit een teyken des cruces Die ādere in hoire wanghē die ādere op hoir noeſe eñ veelk vā hem tot alle deſe ſtedē ghelouende den ionghē kinderē doir alſulcke barninghe ghereinighet te werdē van die eerffſunde Eñ als ick medelidē hadde mitte armē ōgheualligbe mēſchē die āders goet ghenoch ſchenē te weſen ſo vraghde ick hē doir mine taelman wairom dat ſij deſe dinghen deden die heelk teghēs die roomſche kerck warē dair ſy hem ſelvē voirtijts onder ghegheuen hadden mit ghehoirſamicheit Sij hebbē gheātwoirt op dat ick die wairheit ſeggbe dat ſij die beſnijdinghe niet ontfanghē als een ſacramēt dat vā node is te hebbē mer om die eerweerdicheit ypī die oeck ſelue beſnedē is gheweeſt Eñ ſij ſeyden dat ſij die barninghe dairom hielden wāt gheſcreuen ſtaet dat ſunt ian baptiſt ſeide vā ypō Hij ſelk v dopē indē heiligbē gheeſt eñ indē vuer mer doe ſij vā ons onderweſē warē ſeyden ſij dat ſij voirtmeer deſe dwalinghē affter latē eñ ontfāghen dat doopſelk inden water na die maniere der roomſcher kerckē mer ſij dwalen nier alleen in dit pūte mer in veelk andere dinghen want ſij ſacreren in gheduſent broot gheliken

die griecken, eñ gheuē den ionghen kinderen eñ den ouden luden dat sacra ment onder beyde ghedaentē des broots eñ des wijns. eñ latē hoir ionghe kinderen vormen van simpele preesteren Inden dienste der missen hebbē sij sommighe sonderlinghe wijzen eñ manieren Hoir leecken offte hoir weerlijcke ludē comē zeer neerstelick ter missen bijsonder in die hoochtijdē eñ dan beghinnē sij alle mannen eñ vrouwē mit luder stēmen singhende hem te verblijden eñ te springhen eñ die handē te samen te slaen van blijscapen, vergaderende mit een rontomme aen een cirkel dair. vj. offte. vij. dair. ix. off. x. eñ sommighe wilen singhen sij also doir die ganse nachtē eñ alre meest in die nachte des verrisenisse onsheren in welcke sij niet off laten totten dach toe Eñ die sommighe doen dit also vuerchtlick eñ deuotelijck dat sij dair off cranck werden. Dese abbasini offte indiani alle ist well dat sij die sarraceensche spraeke konnen eñ die selue ghebruyckē alst hem ghenoeghet. nochtans hebben sij niet te min een eyghen sprake ende alphabetum dat. xlvij. letteren heefft die hier beneden in hoire figueren ghemaect sijn.

Vanden maroniten eñ van hoir bekeringhe van voirtijs tot die roomsche kercke.

Eck woent noch een ander volck der syren onder den berch van libano int lantscap phenicia ghenoemt. niet veer vā die Stadt biblium. in een groot ghetall eñ veelheit. Dese luden sijn weelt ghekeert eñ bequaem ten oirloghe ghebruckende boghen eñ schut zeer veer dich Dese werdē ghenoemt maronite van hoirē Meyster een ketter die Maron ghenoemt was die alleen een wille in cristo seyde the wesen wairom hij een werck in ypristo settede the wesen. in welcke dwalinghe hij nauolghet een biscop van Antiochia Macharius ghenoemt die dese

kettherie eerst gheuonden ende ingheset heefft die welcke int seste concilio te Constantinopoli verdoemt en verbannet wert mit alle sijne nauolghers Dese maronite nauolghende dese kettherie omtrent bij. v. hondert iair sijn off gheseneden gheweest en buten ghesloten van die ghemeenscap der kersten gheloughher menschen ghelijcken kettherē. mer ten laetsten doir die godlicke verweckinghe offte inghevinghe wederkerende tot hoir seluē en bekijdende hem seluen ghedwaelt te hebben. so hebben sij dese kettherie versaecket en als sij die roomsche kerck ghehoirsamicheyt ghedaen hadden so sijn sij mede toghetelt onder die macht des patriarchs van Antiochia die Emericus ghenoemt was en sij sijn bekeert tot die enicheit des kerstē gheloues Wairom als van alle andere biscopen inden oesten en die ouersste prelaten van andere ghesla chren gheen ringhen offte biscops miteren en hebben noch biscops stauen ghebruken noch gheen clocken hebben. soo hebbē die maronite alle dese voirseyde dinghen ghelijcken wij en sijn ons ghelijck inden dienste gods en die sacramentē te gheuen Wairom oeck hoir patriarch mede was int generaelc concilio te Romē onder den paeus Innocencio die derde. Dese maronite en woenen niet ghestadelick te ihe rusalez. mer sy comē dair dicwijls beuerde wt deuocie tot sōmighe hoochtijden Sij hebben gheen eyghen spraecke mer sij ghebruycken caldaische offte sarraceensche spraecke.

Hier nauolghet een disputacie die van node is tot die voirseyde dinghen.

Dertaen op dat niemāt wt enighe oirsake deser secten offte wetten off wt enighe andere beweghinghe in alsulcke dwalinghe vallet. als dat hij ghelouet een yghelick behouden the moghen werden in sijn gheloue. secte offte wet. als hij die ghelouet goet the wesen en god te behaghen dat hij doet. ende als hijt om gods will doet wat hij doet. so heb ick van node en om nutticheit voir my ghenomē teghen dese scadelicke dwalinghe sōmighe leringhē hier bij te scriuē welcke leringhē die doctores voirsonsertijt ghescreuē hebbē. en op dat niemāt onverstenlicken offte dwaeslick dat doorlicke vernijt off verghiffnisse in nemet so willen wij mit voirsichticheit na onse vmoghē een salich onderwijs dair off gheuē Het is opēbair en seker voir alle kerstē mēschē dat als die heylighe apostel ghetuich gheuet een gheloue een heer en een doopsel is. dat warachtich heilighe gheloue wert dairom alleen gheseyt een the wesen. want die gheen dair dat gheloue principalijkē off is. een god is. by welcke gheen vwandelinghe is noch gheen verduusternisse des veranderinghes. En die eerste enighe woirheyt is een oirsake van alt datmē ghelouē sell op welck wairheit dat gheloue sonderlinch op staet. en dat gheloue is een licht inghestort vā hier bouē en niet ghenomē wt onderwijs offte bewijs der dinghē diemē gheloifft wairom het niet vā node is dat geloue te verandrē na die vanderighe der dinghē die gheloifft werden. En dat kerstē

gheloue is sekerlick alleen warachtich. dat men in menigherley manierē bewijsen mach Als mit vastichēde van veele miraculen. oeck mit grote veelheyt der heiligher tughen. oeck want dat kersten gheloue heefft die se kerste openbaringhen ende prophecien. oeck mede wanttet niet anders en voelt van god dan dat alre weerdichste is. oeck want dit gheloifft en houdet vanden mensche dat alre bewijselickste is eñ dat een redelick creatuer betaemt. oeck voirspoet die dit volck ghehad heefft die dit gheloue ontfanghen hebben als sy dair na leueden. eñ by die verwerpinghe ende verduet des seluen volcs als sy dit gheloue afterlieten eñ na dit gheloue niet en leueden Oer alle dese enicheyt eñ wairheyt onses kerstē gheloues voirgheset voir een onbedrieghelick fundamēt eñ dairom nv afterghelaten so wair noch lichtelick te wederstaen dese zeer quade dwalinghe. wāt doir gheen gheloue gheloifftmē god behaluē dit. eñ gheen ander is weerdich die naem des gheloiffs behaluen dit. ende mit gheen andere gheloue wert god gheert dan mit dit. Noch gheen āder gheloue is doechde behaluen dit Want oeck dit gheloue alleen een fundament is eñ een hoefft vā alle gheestelicheit in desen leuen. ghelicken oeck dat wercke deses gheloiffs Dat eerste is in die wercken gods eñ die dienst van desen gheloue is die eerste dienst in die eerweerdicheyts gods ghelickerwijs als dat verstant die eerste is onder den edelsten crachtē der zielen welckes volmaectheit dat warachtighe gheloue is. wt welcke van node volghen moet datmen mit alle andere gheloue god niet en dient. ia sy sij hem meer tot beschempinghe eñ oneere Wairom oeck openbair is gheen andere ghelouicheit weerdich the wesen die naem des gheloiffs Oer laet ons ouersien van waen alremeest eñ wt wat fundament dese voirseyde dwalinghe ghecomen is. op dat als dat fundamēt ghebroke eñ omgheworpē is alle die tymmerīghe omvallet die dair op ghetimert was Dairom deser voirseider dwalinghe een bijsonder oirsaecke schinet dese te wesen welcke saecke veel menschen verwinnet eñ verduustert als die grote menichte offte veelheyt der menschen die verdoemt selken wesen eñ die cleynheit offte weynicheit der menschen die behoudē selken wesen. wairom oeck veel mēschen onderuanghen wairom die barmhartichēit gods so weynich offte luttelk mēschen vtcozen heefft tot salicheit eñ so veel mēsche afterghelatē heefft tot die vdoemenisse. eñ alre meest wāt hy bereider is als mē gheloifft tot barmhertichēit om die mēschē te behoudē dan te vdoemē. offt die barmhertichēit gods en is vmmer niet minre om te ontfarmē eñ te vergheuen dan sijn rechtuerdicheit om te wraecken eñ te pinighē. wt welcke sij seggē willen dattet te ghelouen is om die ommetelicheit eñ oneyndelicheit des barmhertichēyts eñ goetheyts gods dat een yghelick in sijn gheloue. wet. offte secte behouden mach werden. wanneer hij gheloifft sijn wet goet the wesen ende god the behaghen dat hy doet et cetera Als voirseyt is.

Oeck mede argueren sij dattet zeer vermetelicke schijnt dat weynich

kerſten menſchen ſouden vermoeden hem ſeluen alleen behouden te ſellen
weſen ende alle die andere veelheyt der menſchen als der quader kerſten
menſchen die veell meer ſijn dan die goede. ende der ioeden der ſarracenen
eñ der heydenē affter ghelatē te weſen tot die verdoemniſſe Sij ſeggben
hoe ſoude dan dat hemelſche huus gods vervult werdē mit alſulcke lut
telheyt der wtuercoren menſchen want die hell die veell minre is. groot
ghenoch is te ontfanghen alſo groten veelheyt der verdoemder menſchē
wt alle andere menſchen. Offte ſchijnttet oeck betamelick te weſen den co
ninck der coninghē eñ den heer der ganſer werkt. dat hij meer ghebonden
gheuāghen eñ an die galghē ghehanghē heefft eñ in grote tormēten ende
pijnē weſende dā dat hij heefft die hē dienē eñ onderdanich ſijn Off mach
die barmhertticheit gods welcker gheen ghetall offte maet is verdraghē
alſo groten vleyſchinghe der pijnē Offte ſij ſeggbē wairom heefft god al
ſo grotē veelheyt der mēſchen gheſcapē die verdoemt ſellen werden. Eñ
iſt saecke dat hij die gheſcapē heefft tottie verdoemeniſſe ende die ewighe
doot. off dat oeck betaemt die rijckdomē ſijnre goetheyt. eñ die ongheme
tenheit ſijnre barmhertticheit den ghenē gheſcapē te hebbē den welcken hij
ſekerlick well behouden mochte hebbē eñ latē den ſeluē te verbarnen in die
helſche vlammē. Wer wat ſell den ghenē weſen die om gods will doen
all dat ſij doen ghelouende dat ſij god een grote dienſte doen in deſen. all
iſt well dattet quaet is. nochtans doen ſijt onwetende Eñ bij ſonder van
den ghenen die om god off voir god allē maniere van pijnen niet alleen
verdrachlick lijden mer oeck blidelick. ghelicken wij die will ghehoirt heb
ben van veell ketteren eñ als wy oeck seluē sien moghē want ſij willich
lick eñ blijdelick gaen in een vñer eñ tot andere pijnē ſeggbende ſekerlijcke
hem seluē alle deſe pijnē te lijden om god eñ hebbē alſo in hoir harte als
wij ghelouen. Dairom laet ons beghinnen te antwoirden op alle deſe
voirſeide punten eñ ſeggbē dat deſe dwalinghe veell mēſchen verdoeme
lick is eñ een saecke der verdoemeniſſe. want wairt saecke dat yemāt wou
de wanderē lichaemlick eñ en woude niet voirſien die onbequaemheit des
weghes offte enich wederſtoet dair hij hem an qwetzen mochte offte dair
hij van bouē neder valken mochte die welcke mitten oghen des lichaems
gheſien eñ oeck niet gheſiē mochtē werdē. mer woude hij lieuer mit beſlo
ten oghē voirtgaen offte ſijn oghen off kerē vandē wech wat quaets offt
hijnders offte auentuers dat hem dair off quame dat mochtmē hem wel
mit recht toeſcriuē. want hij mochte by hē seluē alſulcke perijkell outgaē
offte ſchuwen Dairom in die ghene die hij hem ſelluen mochte bekennē
eñ ſchuwē alle deſe quade dinghē die hē inden wech aenſtaende warē offte
comē mochte ſo machmē mit recht wel ſeggbē dat hij hē seluē beſchuldi
ghe wairt saecke dat hij in al duſ danighe laſt offte verdriet des weghes
vielt. eñ dit is een ghemeen begrip van allen mēſchen want een yghelick
heyt dattet alſo is. Ende dier ghelicken wairt saecke dat yemant woude

gaen tot enigherhande stede offte plaets niet kennēde den wech die hem tot die stede leydt. mer hy vijnt dair een leydsman bereyt die hem den wech wel wijsen soude. eñ nochtās en soecket hy niet den leydtsman des wechs noch hy en begheert nyemāt die hem den wech wijset. ist sake dat hy dan dwalet. so ist vmmer syns selfs schulde eñ die dwalinghe comet op hem seluen Dese twe redenē offte ghelickenussen seyt een yghelick also warachtich te wesen mittē eersten als hy die hoirt in ghelickerwijs ia veel meer ist van node een mēsche hē seluen also te hebbē in die wech der zeeden offte der doechden dan inden wech des lichaems. Hoe veel the meer sel dan een mensche voirhoeden eñ wachtē mit syn eyghen gheestelicke ghesicht ofte mit eens anders ghesicht die gheestelicke perijckelen eñ lasten dan die tijtlicke lichaemlijcke lasten Dairom also wij syns selffs verstant niet ghebruken will dairt hem dient. noch van nyemāt anders raet soeckē dairt hem bereyt is Dese en will vmmer niet verhoedē die gheestelicke scadē eñ lasten. so ist oeck hē seluē te wisten als hy dair in vallet Item wairt saecke dat ghij yemant saghet dwalen in dese sienlijcke wech so syt ghy schuldich desen menssche opten rechtē wech te helpen ende van die dwalinghe off te keren. eñ hem te wairschuwē eñ te voirhoedē die periculen die ghij siet dat hem aenstaende syn eñ hem ouercomē souden. veel meer ist also in die wech der zeeden offte der doechden Noch veel meer sit ghy schuldich v seluē ten besten te raden dan ymāt anders. Hoe veel te meer sit ghy dan v seluen schuldich in alduse danighe dinghē te wairschuwen dan een andere Dairom wt desen ist openbair dat dese vergheetelheit als om te soken den wech des wairheits eñ des salicheits is een sūdighe vergheetelheit die wel weerdich is die ewighe verdoemenisse Dairom in den ghenen die mit hoir eyghen sin verstant eñ vernufticheyt die gheestelicke hijnder offte quaet voirhoeden eñ voirsyen mochten. offte wt die scrifften offte keringhen offte wt die miraculen offte wt alle desen so is rechtueerdich die verdoemenisse van alle sulcke dwalinghen. eñ die alduse danighe dinghen niet en bekent die sel mit recht niet weder bekent werden als die heilighe apostel paulus seyt Alsulcke syn die niet en willen verstaen op dat sy goet doen souden Ist saecke datter yemant vraghet van een menssche die vijnder doctorē eñ preekers die otrarij syn. als den enen ghelouich ende den anderen onghelouich offte ketther noch hy en kan wt syn eyghen begrijpen offte wt hoire woirden offte wt hoir leuē niet onderscheyden wie dat hij van beyden best ghelouē sel Off dan god van hem eyschen sel dat hijt ghelouе vā god ontsanghen sel Dese sondertwijuel want hijt van menschelicke reden niet en heefft dat hy doen soude. sel aenroepē die godlijcke hulpe als sunte Augustijnus seyt eñ mit alle neerstigheyt biddē dat god die een verlichter alre zielen hem will wijsen den wech des wairheits eñ dat hy syn hart will keren eñ sijn verstant tot dat deel van beyden dat warachtich is eñ hē bequaem. Het is goedertierlickē te ghelouen

van die ontfermhertigheyt gods dat den ghene die alſo ckoppet op doet ſelf die doer des wairheits.en dat god ſijn hart offkerē ſel dat hij alſulck dwalinghe des boeſheits gheen oſent gheuen ſelf.ten wair ſaecke dattet die verghetelheit om die wairheit te ſoecken offte enighe andere miſdaet wederſtonde Des ghelijcks ſelmen vſtaen wairt ſaecke dat enych verley der onder die ghedaente eens kerſten doctoirs.enich ſimpell eñ onghekeert menſche enighe dwalinghe des boeſheyts prekede.want god ſelf ſijn hert van hem keren dat hij hē niet en gheloifft.want god verwairt den ghe nen die hem lieff hebbē ſeyt dauid inden ſouter. eñ die wijſe man ſeyt in prouerbijs God ſelf verwarē die ſalicheyt der rechtueerdigher menſchen eñ ſelf beſchermē den ghenen die ſimpelick voirtgaen offte wanderē Oeck ſeggen wij wāt na dien dattet menſchelicke verſtant gheſcapē is om te onderſoeckē eñ te bekennē die ſalighe wairheyt ſo ſelf hij atre meeſt ſorch uoldich weſen dairom eñ neerſtich eñ vlietich wairom want ſijn vergh telheit dair in eñ die traecheyt is zeer ſundich ende verdoemelick. Noch meer een yghelick is gherader eñ veerdigher tot ſijn eyghen werck ende eynde dan tot enich ander werck alſt opēbair is van hem ſelue. mer het is openbair dat onſe verſtādelicke crachte bereyder eñ bequamer is om god te ſoecken eñ te vijnden ſo veel alſt van node eñ nutte is.dan om wat an ders te ſoecken offte te vijnden.altremeeſt want god altijt bereyt is te help pen den ghenē die tot hem arbeyden te comē eñ is bereyt te ghenaken den ghenē die tot hem begheren te ghenaken .Dairom mercket well aen dat gheen dat wy gheſeyt hebben ſo ſelt ghy ſien alle dwalende menſchen in die wech des wairheyts eñ niet bekennēde dat ſij wt die ſelue ſchulde ende miſdaet dwalen eñ verdomelick niet bekennen den wech des ſalicheyts. Wantmē wijnt van deſen voirſeiden menſchē niemāt die niet verghetel is om te onderſoecken die ſalighe wairheyt by hem ſeluen. offte te onder vraghē van āndere mēſchen offte die godlicke hulpe te aenroepē.off in die wairheyt te doen.mer ſij ſijn allegader verſumende . want die verſuymt goet te doen dat hy bekent datmēt doen ſelf.die vdient niet te onfanghē bekenniſſe dat the doen dat hij niet en bekent.wāt het is te hopē van een yghelick.dat is dat ſaecke dat hij mit dat pont ſijns verſtāts mit all ſijn neerſticheit well vbecomēſcapt heefft eñ hem well gheneert heefft in die dinghē in welck hy bij hem ſelue mochte.dattet hem vermenichfoudicht offte vermeert werden ſelf.dat hij oeck meerre eñ groter weldadē ontfan gben mach wt die gaue des godlicken opēbaringhes offte ingheuinghes tot welcke hij doir ſijn eyghen verſtant niet comē offte raken mochte.off te oeck dat hē ſelf moghen werden ghepreket eñ gheleert die leringhe des ſalicheyts.Alſt openbairlick beteikent is in een heerſcap offte hooffman die cornelius ghenoemt was een heyden. mer hy was ghеſtelicke eñ vreeſ de god.tot welcke die heilighe apoſtell ſunte peter gheſeynt wert eñ heefft hem mit all ſijn huusgheſin bekeert totten kerſten gheloue Als gheſcre-

uen staet in dat boeck van die wercken der apostelen int. x. ca. Dairom segghen wij want wair yemãt op hem seluen vanden menschen eñ wonde dan syn comenscap neerstelick ouerleggh̃e mit dat pont syns verstãts so mochte hij wt die aenmerkinghe der sienlicker dinghen lichtelick vynden den scepper alre dinghen eñ van hem veel andere dinghen bekennen. als dairmẽ hem eeren selfs lieffhebben sel. eñ aenbidden sell eñ alsulcke pũten Eñ wairt saecke dat hij well ghebruikede dat gheen dat hij gheuoden had god die soude hem noch meer andere wel daden toegheuen offte doir ingheninghe offte doir leringhe eñ prediken die hij hem seluẽ besorghen soude. want het is all heelt te gheloven dat god niemãt will afterlãten die neestelick arbeyt om hem te nauolghen. wij vermoeden eñ gheloven dat vnv ghenoch onderwesen is van all man die tot syn iairẽ ghecomẽ is dwalende mit die dwalinghe des boesheyts want syn verdoemenisse rechtueerdich is Dit selue sellẽ wij noch clairlijcker onderwisen eñ segghen. want ghelicker wys die vrije will toebehoirt dat sy hair selven offkeert van alle quade begheerte eñ dat sy hair selven doir consent dair niet toe en neyghet All so hoirt dat verstant oeck toe dattet hem selven offkeert van alle quade gheloue eñ dat niet toe en laet offte aenhanghet. eñ dat is hem mogheliek wt syns selffs licht offte begrip. off wt een ãder wt syns selffs licht dats syns eyghẽ onderzoekinghes. wt een ander. dats des godlicken openbaringhes Dairom ghelicken die vrije will verdoemelick consent ghifft tot quade begheerte. also gheeft dat mẽschelicke verstant verdoemelic ofsent tot quade gheloue Wairom sij schuldich is hoir seluẽ te corrigieren offte hoir correctie te besorghen offte te vercrighẽ doir enych van desen weghen die wij gheseyt hebbẽ Behaluẽ dit so yst menschelicke verstant niet min god schuldich in syne wercken dan die begheerte. mer nümermeer en betaemtet die begherte te minnẽ offte lieffhebben dat gheen dat god otrarij is offte teghen den ghenen die god toebehoren dier ghelicken en betaemttet nümermeer den seluẽ niet te minnẽ god offte die dinghen die god toebehorẽ. dairom en selt dier ghelicken nümermeer betamen dat verstant niet te gheloven god offte die dinghẽ die god toebehoren et cetera Want dat selue dat niet te minnen is offte niet lieff te hebben in die begherte. dat is niet te gheloũ offte niet te bekennẽ in dat verstant Wt welcke openbair is den verstandenisse een wet gheset te wesen eñ weghen in syne wercken ende den selven beteikent te wesen wat hem betaemt te gheloven offte te versaken offte oeck niet te gheloũ off niet te weten. Ende oeck dat die onwetenheyt sommwijlen verdoemelick is als in sommighe onbekende dinghen der menschen Des ghelicks dattet gheloue van sommighe menschen verdoemelick is eñ quaet. eñ gheen van beiden onseldich te maken van die heelle verdoemenisse den ghenẽ die dairmede becommert syn Het mochte bij auentner van soe veell ontseldighen want hij en schijnt so grote sunde niet te doen die dwalende offte on

wetelick quaet doet als die ghene die wetende sundighet teghē syn conscientie. Dairom op dat wijt gheheelick te samē seggh̄ moghen so dunckt ons dat meer ghelycke die goedertierenheyt gods dat wair die onbekentheyt onverwinlycke is. dat is dair die mensche niet en heefft wt die menschelicke reden offte begripen wat hy selt doen. dair moet hy aenroepen die hulpe gods eñ en selt hem seluen niet dwaeslick verwerpen want dair behoirtet tot god alt te doen. dair die mensche niet en heefft dat hij van hem seluen mach doen Als by ghelicken. wairt saecke dat lucifer hē seluen mochte verscheppen offte verwandelen in alsulcke figure offte ghedaente in welcke die mēsche āders niet bekennē mochte. dan dat hy ẏpūs wair. noch hy enkonde gheen teyken in hem bekennen dair hy wt mochte mercken dat hy ẏpūs niet en wair. so behoirtet alleen god toe den mensche te bewaren. noch dair en is den mensche gheen ander raet toe dan die hulpe gods aen te roepen. ten is gheen twiuell aen offte god is een bereyt hulper den ghenen die hem aen roepen. then sy dattet hoir misdaet offte schulde wederstonde offte belette. Wer dat die sommighe vraghē van die veelheyt der verdoemder menschen wairom dat god die ghescapen heefft Het is seker dat hy die ghescapen heeft wt die ryckdomē sijnre goetheyt eñ dat hy hem veelt grote goeden ghegheuen heefft. mer hy en heefft nye enich mensche pijnen offte lasten aenghedaen noch aen doen selt dan die rechtueerdicheyt ende well verdient syn. wt welcke openbair is dat die rechtuerdicheyts gods is een werckende saecke des verdoemenisse dese mē scher ende gheen rechtueerdigher machmen dencken dan dese. hoir quade wercken syn voirwair als een materiaelt oersaecke hoirre verdoemenisse om welcke mit dat alre rechtueerdichste oerdelt ende mit die rechtueerdicheyt die in alken louelick ende prijselick is hem die verdoemenisse weder gheqeuen wert. mer dat so veelt menschen verdoēt werden eñ so weynich behouden werden. dair hebben wij een ghelickenisse off in natuerlicke ende manierlijcke dinghen. want dair is altoes meere veelheit der sioder ende onedelre dinghen. dan der costelijcker eñ edelre dinghen Als meer yſers eñ loots dan gouts eñ siluers. meer onedele stenen dan costelicke edele stenen des ghelycks meer eykelbomen dan cederbomē off palmbomen. dier ghelycken syn meer ghecken offte dwazen dan wijze luden ende meer quader menschen dan goeder menschen. want die wijze man seyt Der sotten is gheen ghetalt offte aldus der sotten is een oneyndelick ghetalt. Oeck siet men dat in also grote menichte der menschen god weynich van den menschen coninghē maket off princen in dese tijt. noch ghij en verwondert v niet dat god niet alle menschen coninghen ende princen offte vorsten ghemaect heefft van also cleyne eñ so onedele ryckdommē offte coninckrijckē als dese tijtlicke rycken syn. Hoe veelt te meer en selt ghy v niet verwonderen ist saecke dat god weynich menschen die zeer clare eñ alre edelste hemelsche rijckē ghcuet Noch meer na dien dat ghy also weynich menschē

ſeyt die dese rijcken der hemelen beghere offte achten. mer so veel menschen die hem ſelven dair offeren ende contrarij nauolghen. warom wilt ghi v verwonderen dat soe veynich menschen comen tot dese rijcken der hemelen en datter so veelt niet en comen Loch meer. want ſaeck dat ghij van hondert deelen des menschelicken gheſlachtes ſaghet neghen ende neghentich lopen mit groter neerſticheit en mit all hoir crachte voir een wech die ter bootwerts leydet. mer ghij ſaghet dair wenich weder teghens lopen voir die wech die tortet leuen leydet. ghij en verwondert v niet dat die grote menichte veelt comet tot inden doot. en die andere weynicheit alleen totten leuen Also ſelt ghi hier aenmercken also groten veelheyt der verloren menſchen en ghij ſelfſe ſien haeſten totter doot. mer wederom een weynich der vercoren menſchen haeſtende totten leuen. Dairom wat wonder iſt dat een yghelick der menſchen comet tot den eynde. tot welcke hij mit all ſijn neerſticheit en crachten begheert te comen offte toecyſet Want die grote veelheyt der verloren menſchen in die wech des teghenwoirdighen leuens. ſchuwet en vliet dat ewighe leuen en verwerppet hem ſelven in den doot en valket haeſtelick in die cuyle des vuers en ſulphuris ende verdroncket hem ſelven in die grondeloſe diepte der ewigher vlammen Dairom dat yemat valket in dat affgront der hellen dat is van die zwaire laſte ſijnre eyghen boesheits. mer dat die ſommighe opwert ghetoghen werden tot die hoocheyt des ſalicheits dats van die crachte des almachtighen goetheyts gods. Dairom ſelt ghy dair in verwonderen die ryckdomen ſijnre goetheyt dat hod all ſo groten veelheyt der menſchen gheſcapen heefft welcke hij voirſach verdoemt te ſellen weſen. dat hij alſulcke veelheit soe veelt en ſo grote goeden ghegeuen heefft. dair hij nochtans voirſach dat ſij ondanckbair ſoude weſen. mer verwondert v oeck die verkeertheit offte boesheit der menſchen die teghenſtruyden en anvechten teghen den gheuer alles goets mit ſijn gauen En ghedencket alſo die barmhartigheit gods dat ghij oeck ſijn rechtueerdicheit ghedachtich ſijt. welck rechtueerdicheit den menſchen voeder regiert en onthoudet die die barmhertigheit ſceppet den ondanckbairen van die weldaden die ſij ontfanghen hebben gherechtelick verdoemt. En wat wonder is dat die rechtueerdicheit gods den ſunderen wedergheefft dat ſij verdient hebben. ghij verwondert v niet dat die ſon verlichter en dat vuer herten gheefft en dat die barmhertigheyt gods den menſche veelt weldaden gheefft dairom en ſelt ghij v niet verwonderen iſt ſaeck dat ſijn rechtueerdicheit den ghenen pynighet die hem onghehoirſa michſijn. ghij verwondert niet iſt ſaeck dat yemat wat ſaeyet dat hij dat oeck maeyet. dairom en iſt gheen wonder iſt ſaecke dat die ſundighe menſche maeyet dat hij gheſaeyet heefft. Wair off gheſcreuen ſtaet inden boecke Eccleſiaſtici int. vij. ca. En wilt gheen quade wercken doen en ſij en ſellen v oeck niet omvanghen En noch meer. en wilt gheen quade dinghen ſaeyen in die ackere offte in die voren der onrechtueerdicheyt.

godt ſlaet menſche mensch dair om tot verdoemt

ende du en selste die niet maeyen seuenvolt Ende die apostell sunte paulus seit totten galathas int.vj.ca. Wat die mensche gheseayt heefft dat sell hij oeck maeyen Jst sake dat wij goet syn ten is niet sonder vruchte. Jst saecke dat wij quaet syn ten bluet niet ongheepinighet Ecclesiastici int.xv.ca. God heefft van beghijn ghemaect den mensche rechtueerdich eñ heefft hem ghelaten in die macht synes eyghen raets. hij heefft bij hem gheset water ende vüer dat hy syn hant wtreycken soude tot wat hy will offte begheert Voir die mẽsche staet dat leuen eñ die doot goet eñ quaet dat hem behaghet sell hem ghegeuen werden. Sij seggen wairtoe verhenghet die goetheyt gods alsso grotẽ vernielinghe eñ doorslaghinghe der menschen die hij ghescapen heefft Off hẽ lust offte behaghet die quelinghe der helscher pijnen aẽ. Wij antwoirden. dat eyghentlick hem niet en behaghet buten hem selue eñ dat hem behaghen die tormentẽ der quader menschen. oeck want sij goet syn als syn creaturẽ. oeck om die schoonheyt des rechtueerdicheit die in desen onbegripelick oeck te verwonderẽ is eñ te prijsen is. welcke rechtueerdicheit die heiligen int ewighe leuen soe veelt te ghenoechlicker aensien sellen dan hier. hoe veelt hẽ dair die minne der rechtueerdicheit eñ die bekennisse meerre wesen sell dan hier Sier ghelicken eñ hoe veelt te meer eñ groter sell dair die grootheyt der godlicke rechtueerdicheit ghesyen eñ ghecht werden dan hier in dese teghewoirdighe tijt Wair off ghescreuen staet inden psalme. Die rechtueerdighe mensche sell hem verblijden als hy syet die wrake eñ sell sijn handen wasschen in dat bloet des sundighẽ menschen Dairom verwõdert v die wijsheyt gods eñ syn ongemeten goetheyt. die der quader menschen pijnen ghebruket tot goet synre wtuercoren. Want onbegripelijcke blijscape sell den wtuercoren wesen in dat toecomende ewighe leuen ⁊ cetera

Wãneer een yghelick volk blijscapẽ hem verheffen sell seggende O heer ick sell dy die barm hertigheyt eñ dat oirdell singhende louen. dair sell wesen twerelcy materie des alre ghenoechlicksten sanghes. als die barmhertigheyt totten wtuercoren. eñ dat oirdel totten verdoemden Want sekerlick die almechtighen god goedertierẽ is. hy wert niet ghevoedt van die pijne der onsaligher menschen. mer want hij rechtueerdich is so wert hij niet te vreden ghestelket inder ewicheit van die wrake der beser menschen. Wer alle die quade menschẽ ghescicket tot die ewighe pijn. weder sekerlicke doir hoir boosheit ghepinighet nochtans sellen sy barnen tot enich oirbair. als dat alre rechtueerdighe menschen in god syen moghen die blijscapẽ die sij hebben. eñ dat sij in dese quade mẽschen moghen anschouwen die pijnen die sij ongaen syn Op dat sy so veelte meer inder ewicheit hem selven moghen bekennẽ te wesen schuldenaers der godlicker gracien eñ ghenaden. hoe veelt dat sy meer inder ewicheit aensyen dat die quade ghepinighet werden welcke sy verwonnẽ eñ ghescheuwet hebben doir syn hulpe. O mensche het sel dij openbair wesen wt dat ghene dat wy ghesseit

hebben dat die goetheit gods te louen ende te prijsen is dair in. dat sij den quaden ende verdoemden mēschen behaluen dat wesen gheefft dat leuen eñ andere naturlicke gauen eñ oeck tijtlicke goeden eñ gauen. mer dat hij hem niet meer en gheuet dat en is dairom niet want hy die hant sijnre mildicheyt na hem trecket. mer want sij hoir handen mit andere dinghē becommeren. wairom rechtueerdich is dat sy dairom te min ontfanghē want sij hē selue offkeren. ghelicken datter licht der sonnen niet en coemt op veelk menschen eñ den selue niet en verlichtet dat en is dairom niet dat die son hoir stralen offte radien wederomtrecket. mer want sij hem selue offkeren van dat licht der sonnen Eñ so veelk van desen ghenoch.

Van die oirsaecken des sonderlincheyts deser dwalinghen ende menigherhande secten.

Ofte yemant vraghede bij auentuer als hij dese sonderlingheyt deser secten ouerleest wat die saecke is van alduſdanighen groten onderscheydenheyt deser dwalinghē in die werlt All ist well dat die reden eens dels ghenomen mach werden wt dat gheen dat voirseyt is. nochtans op dattet so veelk te clarlicker openbair mach werden so selmen aenmercken dat die eerste eñ bijsondere saeck des dwalinghes schinet te wesen die sonde des verghetelheits doir welcke die hulpe gods vanden menschen niet ghesocht wert. off alle andere sunde die den wech der ghenaden beslutet Want te rechte eñ wt dat rechtueerdighe oirdel gods en vercrighet die mensche gods hulpe niet die niet en achtet om die the vercrighen. eñ gherechtelicks so en verlichtet dat licht der gracien syn hart niet. die den lichte ouermits sunde buten slutet Van rechts en verlichtet dat schijnselk des ewighen sonnes sijn huus niet die alle die veynsteren doerē ende alle inganghen toe slutet dair die schijnselken in soude comen Dat gheloue is niet natuerlick in ons. mer wt die verkyesinghe des goetheits gods eñ is een sonderlinghe gaeff gods Want waert saecke dattet gheloue natuerlick wair so souden alle mēschen een gheloue hebben. noch dair soude also grote twiste niet wesen in die werlt alst nv is. dairom selmen dat gheloue van god begheren Wairom oeck een mensche seyde tot cristum O heer ick gheloue helpt mijn ōghelouicheit als die euāgelist sunte matheus beschriuet int. ix. ca. Eñ die heyligh Apostel sunte pouwels seyde totten ephesios int andere. ca. wt gracie sijt ghij behouden doir dat gheloue eñ oeck niet wt v selue wantet een gaue gods is Dairom ghelicken die sonne niet ghesyen en wert dan doir hoir selues licht. also en wert die sonne des verstandenisses oeck niet ghesyen dan doir dat lichte hoire gracien. mer want veelk menschen rebelk syn teghens dit licht dairom syn sij oeck blijnt Die andere saecke is offkeringhe des verstāts van datmen ghelouē selk eñ van die dinghē die ons moghē toeleydē tot dat ghene darmē ghelouē selk eñ toekeringhe tot die dwalinghē. ghelickē die syn oghē offkeert van dinghē diemē siet eñ toekeertse tot andere dinghen

so mach hij in die offeringhe niet syen Sit sijn die ghene die mit alsso grote lieffte hoire opinien en̄ secten begripē dat sy niet dencken offte horē willen van dat hoir opinie ontrarie is.en̄ sy syn mit alsso groten haete off ghekeert en̄ teghen die dinghen die hoir opinie ontrarie syn. dat sy die in ghēnre wijs aensien willen. heelt versteent en̄ verhardet in hoir sinne en̄ hartneckich die niet alleen den menschen die beter benoelen hebben ende rechtelick well ghelouen. mer oeck den heiligben gheest die doir hoer spreket koenlick wederstaen. Dairom wert te rechte gheseyt doir den wijzen man in prouerbijs int. xviij. ca. Een dwaes ontfanghet niet die woirden des wijsheits ten sij saecke dat ghij seggbet die dinghen die ghij in syn hart heuet. ten is den mensche niet ghegeuen te sien affter syn rugghe. noch te syen sonder oghen op te doen. alsso ist hem oeck niet ghegheuē die dinghē te verstaen van welcke dat verstant hem seluē offkeert. Alsulcke mēschē willen niet horē van die miraculen noch oeck die heiligbe leringhē. noch redenen der heiligher doctorē doir welcke sy totten warachtighen gheloue gheleidt mochten werdē. dairom en ist gheen wonder dat sy in hoir dwalinghen blijuē Alsulcke mēschen syn alle die sarracenē en̄ die menschen vāden voirgheseyden secten die alre verhardelick aenhāghen hoire begripen en̄ kettherie als sy niet verdraghēde die saligbe leringhē tot hoir eyghen begheertē hē seluen vgaderen meysterē die hē seggben dat sy gheerne hoirē. en̄ sy offkerē voirwair hoir horen vā die warheit mer sy tockerē tot fabulen Als die heiligbe apostell langhe te voren gheseit heeft Tiet te min is noch een ander saecke. als subtijlheit der dinghē diemē gheiouē sell. en̄ die grouicheit en̄ plompheit des menschelicken verstants. Ten is gheen wonder dat die dinghē die onder dat rechte gheloue staen van alsso grouen en̄ vduusterden verstant niet mogben ghesien offte verstaen werden Dairom ghelickerwijs die menschen die groff ende verduustert ghesichr hebben niet siende een cleyn subtijl hair dairt nochtans is. sy willen bewijssen dattet dair niet en is om syn subtilheit offte cleynheit. dat seluē niet sien noch niet ghelouen willen den ghenen die dat sien Alsso dier ghelicken all dat te ghelouen is wtten warachtighen gheloue. die groffheyt des verstants der ghemeen luden en̄ derjonghelcerder mēschen om die subtijlheyt van datmen ghelouen sell dat niet begripende. ghelouet en̄ seyt dat selue niet te wesen. Noch ist een ander saecke dat is offwesen off veerheyt der menschen van dingben diemen ghelouen sell ende dese veerheyt is onwetenheyt offte onledicheyt in die selue dinghen Als aristotiles seit Dat die ongheleerde dwase mensche oirdelen als ghene die van veers staen. Want wie ommegaen mit sinlicheyden ende becommerē hem selluen dagheliy mit tijtlicke dinghen welcke veer syn van datmen gheloeuen sell dat onsyenlicke is voirwair soe syn die selue dinghen veer van alsulcke menschen ende dairom en mogben sij dat niet begripē. want sy mit ghēnre neerstigheyt noch arbeyt dair toe ghenaken. Dairom en

ist gheen wonder alle en syen dat niet. Alsulcke menschen willen die sin-
licheyt volghen tot datmē gheloven sell welcke sinlicheyt dair blijnt toe
is Dairom en ist gheen wōder dat sy vallen in diepten der dwalinghē
daurom dwalen sy boeslijcke. eñ ontvlyen niet die scaden ossite hynderdes
salicheyts Then laesten so is een ander saecke dats dwasheyt van veell
menschen die doir hem selven vstaen willen dat by hem selven niet ver
staen en mach werden. ghelicken wonde yemāt syen mit menschelijck ghe
sicht dat nauwelick ghesyen mochte worden mit eens aarms ghesichte Al
so dat menschelicke verstant en strecket hem selven in gheenrewijs dair
toe dat totten gheloue behoirt. ten wair saecke dattet verstant verlichtet
worde mit een hogher licht Dese menschen die niet en wetē die begripe
lickheyt eñ machte des menschelicken verstants. die meenē dat hoir ver-
stant alle dinghen begripet eñ dat sy dair niet mede begripē dat vermoe
den sij inden natuere niet te wesen. niet wetēde ossite niet aenmerckende dat
menschelicke verstant maet te hebben ende verbonden in syn natuerlijcke
begrijpelickheyt van god die ouerste scepper diet verstande een eynde ghe
settet heefft. welck hoeveel eñ hoe groot dat verstant begrijpen mach mit
synne natuerlicke begripelickheit. veell heymelickheiden houdende by hem
om te openbairen wanneer hy will eñ wye hy will. Noch behaluen dese
voirseyde reden ende saken der dwalinghen so gheuen die leerres dese sake
seggheude dat alle valsche onghelouē eñ eyghen vijndinghe der dwalin
ghen om dat te samen te segghē. off sij comen voirt wt stoutheyt des on
wetēde natuerlick onderscht als die dwalinghe der philosophē. ghelickē
te seggben. die werlt ewich te wesen eñ meer andere dier ghelijcken Dat
is alle die heylighe scriffturen te verkeren off sy quamen wt een verkert
verstant der heyligher scryffturen. ghelijcken veell kettherien gheuenden
worde. off sij comen mede wt grote begheerte des vleyslickheyts. als die
dwalinghe der epycuren die seggben dat gheen ander leuen is dan dit te-
ghenwoirdighe leuen Vanden eersten te weten van den philosophen ist
openbair dat sij hem beroemet hebben wetende te wesen want sy in ghen
rewijs onschuldighet moghen werden van die sunde des onghelouicheits
van welcke die heiligbe Apostell paulus reden gheuet totten romeynen
int eerste. ca. seggbende Die toornicheyt gods dats die wrake der sunden
wert gheopenbairt vanden hemell ouer alle boesheyt dats die sunde te-
ghen dat gheloue. eñ onrechtueerdicheyt dats die sunde tegben die zeede
deser menschen welcke houden die warachticheyt gods in onrechtueerdic
heyt dat is sij houden warachtighe kennisse van god niet hem seluē mer
beletten dat sy niet en coemt tot andere Want dat god bekent is. is hem
openbair want god heefftet hem gheopenbairt. wāt die onsienlicke werc-
ken gods worden verstaen van die creaturen des werlts doir die wercken
die gheschiet sijn dat is van die menschen. eñ syn ewighe machte eñ god
heyt also dat sij onschuldelick syn want doe sij god ghekent hebben. so en

hebben sy god niet gheeert als god. off danebairheyden bewezē. mer heb
ben hem ontgaen inder ghedachten. eñ hoir onwijse hart is hem verdun
stert. want seggende hem wijs te wesen so syn sy dwaes ghewordē. eñ
hebben verwandelt die blijscap des onsterffelicken gods in ghelickentheit
eens beelts des sterffelicken mensches. eñ der voghelen eñ der beesten eñ der
serpenten. wairom god onttreckende die ghenade heefftse laten vallen tot
beghērten hoirre harten eñ in een verkeerden syn. nē. Voirtaen van die
andere dats van die kettheren seggben die heiligbe scrifften ende statuten
der vaderen so wie die heiligbe scriffturen anders verstaet dan die syn des
heiligben gheestes ingheuet hoe wel dat hy hem niet en keert van die
heiligbe kercke nochtans so mach hy een ketther ghenoemt werden. Die
mensche beudet die heiligbe scriffturen andere dan die heiligbe gheest
ingheuet, die keert die beduding̃be der heiligber scriffturen dair toe dat
tegben dat gheen is dat dour den heiligben gheest gheopenbairt is. wair
om so wie in die kercke cristi enich quaet dat niet goet en is voir hem ne
men worden sij ghestraffet op dat sij smaken soude dat recht ende goet is.
wederstaen sy dat hartneckelijcke eñ en willen niet verbeterē hoir valsche
leringbe. mer doen neerstigheyt om dat te houden ende te ontschuldigben
dat syn kettheren. Voer die derde ghelicken die epicuri ende des ghelijckes
welcke dwalingben comen wt een quade vleyschelijcke begheerte wt een
quade wille ende verkiesinghe des vrien willes sundigben sy aenhangbē
de die boosheyt eñ also wt sekere boosheyt. Dat welcke sekerlijcke wt twe
oirsaken gheschiet Ten eersten wt toeneyghinghe des sundighē ghewoen
tes die welcke boosheyt ghenoemt wert eñ comet wt een quade ghewoen
te sunde the doen mit welcke als yemant becommert is wanhope heuet.
van die bekeringbe offre te laten. ende also vallet hy onbedwongbentlic
ke in sunden. Tla dat woirt dat Jheremias seyt int. xviij. capittell. Wij
hebben wanhope. na onse ghedachten selken wij gaen ende wij selken doen
een yghelick na die boesheit sinre quader hartē. Ten anderdē so gheschiet
tet dairom dat een mensche doir verfmaetheit van hem en wechwerpet
dat ghene dat die verkiesinghe des sundes hijnderē offre beletten mochte.
ghelicken een mensche verwerpet die hope ouermits mistroosticheit. eñ die
vreese ouermits vermetelheit eñ also voirt van die ādere. eñ dat dairom
op dat te vrijlicker mach sundigben. Ten is gheen wonder dat die wijse
man seit in prouerbijs Die bose mensche als hij in die diepte der quaet-
heyden ghecomē is vfmadet. eñ dairom so wert dat verstant offghekeret
van die rechte anmerckinghe eñ werghinghe der sundē Eñ dair wt syn
oeck ghesprotē menigherhāde ketteriē die mittē anderē gheroert werden
Indē boeck decreto. xxviij. iij. q. ca. quidā Eñ alle dese alt ist wel dat niet
ghelick gheoirdelt wert eñ gheboudē ōghelouich te wesē eñ schuldich die
ewighe vdoemenisse dairmē nochtās wel anmerckē mach dat die ōghe
louicheit tweerli vstaē mach in een maniere na een ghehel butēslutighe

des gheloues als dat dairom alleen yemant ongheloueich gheseyt wert dat hij gheen gheloue heefft. als in die ghene die niet van dat gheloue gheboirt hebben.eñ also heuet die ongheloueicheit gheen reden des sundes mer meer des pijns.want alsulcke onwetenheyt der godlicker dinghen is gheuolghet wt die sundē onses eersten ouders Dairom wie also ongheloueich sijn werden verdoemt mit die pijne des sinnes om andere sunden ist saecke dat sij die ghedaen hebben.welcke sonder gheloue niet moghen vergheuen werden.mer sij werden niet verdoemt om die sunde des ongheloueicheyts dan mit die pijne des vliesses alleen wāt sij dat aenschijn gods niet moghen aenschouwen Dairom seyt onsen heer ihesus als die heyligha euangelist sunt Jan beschrijfft int.xij.ca. Waert saecke dat ick niet hadde ghecomē eñ hadde hē toeghesprokē sij soudē gheen sunde hebben nē. In een ander maniere mach die ongheloueicheyt verstaen werden na die wederspānicheyts des gheloiffs als wāneer yemant wederstaet die onderwijsinghe des gheloiffs off dat hij oeck dat gheloue vsmaet. Na die woirden des propheets ysaias int.l.ca. Wie heefft gheloifft om dait hij ons gheboirt heefft.eñ in dat wert eyghentlick volmaect die reden des ongheloues.eñ also is die ongheloueicheit niet alleen sunde mer die alre swairste sunde.eñ coemt oirsprongheliick wt houerdie.wt welcke gheboeret dat yemant sijn verstant niet wel setten onder die reguln des gheloiffs ende onder die saligha verstant der vaderen die ons die gheset hebben.ende werden rebel eñ onghehoirsamich die heiligha roomsche kerck eñ hoir hoofft onsen heyligha eertschen vader den paeus.onder welcke ongheloue ende sunde alle dese voirgenoemde nacien offte gheslachten staen ende becommert sijn.

Vanden latijnsche kersten die oeck een deel te iherusalem sijn

Al die profitelijcke leringhe als ick hope.tusschen gheset tusschen die andere nacien die voirscreuē sijn eñ tusschen dese dair wy nv off segghen selken.als die latijnscher eñ kersten die oeck te iherusalez sijn alt sijn dair zeer weynich so behoirttet wāt dat eerste ghedaen is dit deel oeck ten eynde te brenghē. Wij hebbē hier voir vertelket eñ mit die pure simpele wairheit gheseit die verscheidēheit dier sectē offte der naciē eñ wy hebbē mit corte woirdē ouerleit veelrehāde onderscheidēheyt der vgaderinghē des duuels.dats der ongheloueigher.ghelicker wijs wy doir grotē arbeit ghedaen in die landē ōdersoekēde alle dinghē beuondē hebbē mer behaluē dese voirghenoēde naciē woenē in desen rijdē eñ van een deel iairē voirledē teihrē in sōmighe deuote warachtighe gheloueighe mēschē gheestelick mānē.die vāden ādere naciē dair ghenoēt werdē latini. als sij sijn.mer vādē sarracenē werdē sij frātzchi ghenoēt wāt sy kinderē eñ broederē sin des heiligha mās sunt frāciscy.mer vā ons werdē sij na ghemeen spraake mūrebroeds ghenoēt die dair vā hoir ouerstē gesent werdē eñ als die sōmige vsent werden offt sterue so werdē ādere in die stede ghesent. sij

leuen onder die obſeruancie eñ regell hoirs oirdes. van die almiſſen der deuoter pelgrums dair comende wt die lãden der kerſten. oeck van die aelmiſſen ſommigher deuoter princen die doir die deuocie der heyligher ſteden eñ wt beweghinghe des goedertierẽheyts hoir iairlixſche aelmiſſen hem dair ſeynden Deſe ſelue broeders onfanghen goedertierlicke die pelgrums als ſij dair comẽ eñ doen hẽminnẽlicke hoir behoeff na hoir vermoghen. ſij wijſen die pelgrums die heyligh ſteden ſy trooſtẽ den cranc ken eñ dienẽ hem mit mengherhãde dienſtẽ na hoir vermoghen. Deſe broeders hebbẽ dair een cloſter optẽ berch van ſyon eñ ghemeenlick heb ben ſij in die ſelue heyligh ſtede. xxiij. broeders god den heere dienende. Niet veer van dair hebbẽ ſij onder hoir bewaringhe een ouent der armer vrouwẽ van ſunte Clarẽ oirde eñ dair in te minſtẽ ſes ſuſterẽ Dair toe hebbẽ ſij te bethleem den tẽpell der glorioſer maghet marie in hoir bewa ren eñ dair een ouent van hoirre oirden mit ſes broeders die dair bewarẽ die cribbe ons heren eñ ceren die deuotelick. eñ oeck hebben ſij altoes twe broederẽ beſlotẽ inden tẽpell des heyligh en glorioſen graffs ons heren die ſij dicwijlk veranderẽ eñ andere weer dair na in die ſtede ordinierẽ. Alle de ſe ſteden eñ deſe perſonẽ moeten deſe broeders ſorch voir hebbẽ eñ den ſeluẽ voirſyen van dat gheen dat hẽ van node is. nochtãs lijden ſij niet te min bijnae alrijt zeer grote zware laſtẽ eñ verdrietẽ. alſmẽ dat lichtelick ghelo uen mach. nv vandẽ ongheloughẽ. nv vãden kettherẽ dair voir off ghe ſeyt is die hẽ aenvechten eñ beſpottẽ eñ den ſeluen zwairlijcke quellen eñ tot grote bitterheide hoir leuen leydende. eñ ick vmoede nochtãs voirwair dat ſij dair niet en woendẽ dat wij latijnſche kerſtẽ dair bij tijdẽ reyſende niet ſouden moghẽ vſoeckẽ die heyligh ſtedẽ alſo zeer hatẽ ons eñ vſma den ons die ongheloughẽ eñ bijſonder die vſaecte kerſtẽ die dair mãma lucken ghenoemt ſyn. Hier nauolghet een beſcreyelicke clagh vã die ellendigh e verwoeſtinghe offte verderffeniſſe des heyligh en lants.

Als deſe voirſeyde dingh en ouergheleyt werden eñ vertellet. wie ſoude die een kerſten menſche is eñ een vñerich liefhebber des ker ſten gheldiffs hem mogh en onthouden van tranẽ ende dat niet beſcreyen Ja wie en ſoude niet mittẽ propheete ieremia begherẽ dat ſijn hooffd water ghegheuẽ worde. eñ ſyn oghen een fonteyn der tranẽ op dat hij mochte beſcreyen dach eñ nachte die vernicking he ende beuleckingh e des heyligh en ſtadts iheruſalem des ſtadts des groten coninck s des heren der crachten ende der doechden Wanneer och lacy niet alleen die heilighe ſtadt mer oeck all dat eerweerdigh e lant alſo ghecomen is butẽ die heer ſcapie eñ machte der kerſten in we cke die oirſpronck onſer vloſſingh e ver nullet is eñ volbrocht Eñ dair zeer beclaghelick is te ſeggh ẽ eñ te horen dair worden nauwelick. yk. waracktighe kerſtẽ ghelouighe menſchẽ ghe uondẽ die ghehoirſamich ſijn die heilighe roomſche kerck. eñ dair woent als voirſeit is een grote veelheit der ōghelouiger v ſarracenẽ der vſaecter

kerſten die van dat ghelooue eñ van die ghehoirſamicheyt ons moeders der heiligher kercke gheualken eñ off ghekeert ſijn Wairom wij ons voir wair mit reden wel zeer grotelick bedroeuē moghē eñ zwairlicken zuchtē om alle dese verſmadelicheydē die ons hier voirmaels om onse miſdaet veriaghet aldair gheſchien int middel des heyligen ſtadts iheruſalem eñ dair omtrent Voirwair het is ſekerlick wel ter harten te trecken ende mit zwaire ſuchtinghe te ouerdencken. dattet glorioſe lant ende lantſcap ons heren iheſu criſti onſes ſalichmakers eñ verloſſers. wonderlick verlichtet mit ſijn gheboirte ouerſaci eñ omganc mit prediken teykenē ende miraculē. eñ mit die paſſie eñ doot eñ mit ſijn heilighe ouerbaire bloot root ghemaket. eñ gheedelt mit ſijn verriſeniſſe eñ hemeluairt doir alſoe groten verloop van iaren als doir twehondert. lxxxv iaren als van die tijt in welcke dat alre laeſte ghenoment wert wt die machte der kerſten ghelouighet menſchen totten teghenwoirdighē iaire ons heren. M. iiij. hondert eñ. lxxxv. in verwijtinghe eñ oneer des kerſten naems eñ blijfft onder den vermaledijde ſarracenē eñ blaſphemerers ende wert ſo zeer verghoten vanden onſen eñ onbewoent. eñ is mit ſo veelē ketterie eñ quaet heyden veruult ſonder twiuell om die miſdaet eñ verghetelheyt vā ons Ten is niet alleen te beſcreyen van een yghelick deuote kerſten menſche als hij dese iāmer ouerdencket. mer hy ſelf oeck toekeren tot god mit gheſtadelicke ghebeden als tottē vader der barmhertigheit eñ god alles vertroſtinghes. eñ ropen tot god in ſterckheyde. eñ ſonder offlaten bidden. dat hij hem will ontfarmen ouer dat andere deell ſijns gheloiffs. ende dat hij ſijn aenſchijn will verlichten ouer ons eñ will verdriuen eñ off nemen van die lande der ghelouighet. op dat wy hem blidelicke loff eñ eer bewijſen moghen Hieruoirmaels die heylighe prophect daniell in die vanghenijſſe gheſet op die vloeden van babilonien dair ſittende ende ſcreyende heeft ghebedē om dese ſtede bynae wt een ghelick ſaeck. den welckē laet ons nauolghē ſeggede. O heer wy hebbē gheſundighet wy hebbē onrechtelic ghedaen wy hebbē boeſheyt ghedaen teghen alle uwe rechtueerdicheyt. Mer wy bidden laet uwe toornicheyt ende verbolghenheyt offghekeert werden van die ſtadt van iheruſalem. eñ van dijne heylighe ghebercht Want om onſe ſunden eñ om die booſheit onſer vaderen ſoe is die ſtadt iheruſalem eñ dat lant eñ die heylighe ſtedē onder die heydenen tot onſe verwijtinghe eñ laſter. eñ wert onteert eñ vertreden van die honden ende wert nv vanden onghelouighen heell verwildert. Dairom o heer onſe god verhoirt nv onſe ghebet ende toen dijn aenſchijn ouer dijn heylighe lant dat alſo verwoeſtet is O heer ſyet neder van v heilighe ſtoel eñ ghedencket om ons O heer god neyghet om den seluē dine oire eñ hoirt. doet op dijn oghen eñ ſyet onſe verdriet eñ die heylighe ſtadt op welcke van outs dijnen naem aen gheroepen is. Want ghij ſijt een heer van alle dinck eñ nyemant mach dijne moghentheyt wederſtaen wāt onder dijne

heerſcapie ende machte ſijn alle dinghen gheſet. ende alle die landen des eertrijcks ſijn in dijne machte.eñ die rechten van alle coninckrickē Dair om o heer eñ coninckder coninghē ontfermt nv dijn volck want onſe vy anden ſoecken ons te verderuen eñ oeck dijn ouerghebleuen erffniſſe heeft te vernyelen O heer en wilt niet verſmaden v deel dat ghij v ſelluen verloſt hebbet.mer weeſt goedertierē ouer dat lot eñden lant dijns ouerghebleuen erffniſſes op dat dij heyden nūmermeer en ſeghen wair is hoir god Wij biddē dat die wrake des bloets dijnre knechten dat wt gheſtort is ghetoent eñ bekent moet werden inden ghеſlachten voir onſen oghen. laet die ſuchtighe der ghebondē ingaen voir dijn teghenwoirdicheyt.be ſittet die kijnderen der gheenre die doodghеſlaghen ſyn na die grootheyt dijnre machte.Eñ wedergheefft onſen nabūeren ſeuēuout in hoir ſchoot O heer hoir verwitinghe eñ laſter die ſy v ghedaen hebben.mer wij dijn volck eñ ſcapen dijnre weye ſelken dij belien inder ewicheit.van ghеſlachten tot ghеſlachten ſelken wij voirtkundighen dijn loff.

Hier nauolghet een corte beſcreyuinghe der kercken ende des lants inden ooſten.

MOch vermoede ick oeck dat een yghelijck deuoet menſche leſende dēſe dinghen hem zeer verdroeuē moet.int ouerdencken eñ die me de ouer te leſen ende bouen maten zeer ſuchten. Wanneer mit al ſulcke ketterien eñ mit ſo grote dwalinghē niet alleen die Stadt van Ieruſalem die ſeckerlicke heylich is eñ een ſtadt des groten conincs mit alle die landen dair omtrēt welcke lant hieruoirmaels dat lant van belofften ghenoemt wort.mer oeck all dat ooſte lant zeer groot eñ wijt eñ hiervoirtrijts verbreydet mit heerlijcke lantſcapen eñ coninckrijcken. alſo cleijcken beſmet.beuleckt eñ vertredē wert Alſo zeer dat ſeker beclaghelick is te ſeghen eñ te horen.als datmen onder die verghanghē ruineren die gheen water hebbē,qlick bekennē offte vſtaen mach wair hieruoirmaels die gheteyckende fonteyn dats fons ſignatus.offte wair die beſloten hoff dats ortus cluſus gheſtaen heefft O dit is een dinck welk weerdich the beſcryē dat die wijngaert des herē ſabaoth dats der ſcharē hieruoirmaels wtuercorē eñ wijt eñ zeer ſchoon och iammerlick vdoruē eñ hoe grotelick vnyelt is eñ hoe hebbē ſy die vſtroeyet mittē wortelē wtgherodet dēſe alre booſte voſſen eñ ketterē Als arrius apollinaris eutices neſtorius ſabel lius.pelagius.eñ alle die andere inſetters der ketteriē princē der ketterē die dēſen wijngaert tot an die eerde die tunen ghebroken vdoruē hebben. Eñ die wilde beer vandē boſſche eñ dat biſonder wilde wrede dier eñ beeſtē als die vermaledijde eñ valſche propheet machomet die den ſelluen wijn gaert tot optē dach van hudē heel vſlindet eñ vernielt wtreckende al die vruchtbaire ſtockē wttē gront.wie ſoude dit ſonder tranē moghē ouerdēc ken eñ hem moghen onthouden vā tranē.als hij ſiet die alre oerſte lan den alſo dwalēde vgaē te weſen vāden ghelouc die ghebouwet eñ bearbeit

waren doir die prekinghē en̄ leringhē der apostelē mit grote neerstigheyt ghewrocht en̄ mit grote zwetighē arbeyt vercreghen Als alle dat wijde grote lant Asiam. ghedelt mit. vij. kathedrale hoofftkercken die ghesticht warē van die heyligh̄e euāgelist sunte Johan Oeck dat alre edelste lant Affrica. dat alre ryckste lant Jndia. dat alre beste lant hieruoirmaels Grecia. en̄ die andere gheheele kercke inden oosten die voirtijts so heerlic so glorioos en̄ mit so doirluchtighe heyligh̄e mānen vsciert is ghewest mit die alre ghekeerste vaderen en̄ verlichters der heyligher kercken. so lustich en̄ so ouervloedich en̄ voll Op dat ick deser een weynich vertelle. als Augustinus biscop tot yponen een sonderling orghell der godlicker wijsheyt die mit recht ghenoemt wert een blenckende costelicke gēma der doctors. een vader der ghekeerder in die heilighe scriftur̄e. een die alre sterckste hamer der ketheren Sunte Johan Crisostomus biscop te Constantinopolen die ghe rechtelick om weerdicheit sijnre leringhen ghenoemt wert gulden mont Die edele martellair en̄ heerlicke welsprekende orator Cyprianus biscop van carthaginen Athanasius die eerbairste biscop van Alexandrien Johannes damascenus Gregorius nissenus Gregorius nazanzenus Hylarius van pictauē die grote Basilius cesarienß ende veell meer andere die alre ghekeerste mānen. welcker alre mannen wairt sa..cke dat sij vtellet soude werden ick swighe die verdientlicke werckē die daghen souden ons ghebrecken en̄ pappier. mer och lacy hoe hebben nv die stoppelen des netels dat eertrijck veruullet hoe hebben die bramē en̄ doornē dat aenschijn des eertrijcks bedeckt Och hoe sijn alle dinghen mit vūer ontsteken en̄ ondergrauē het was sorchlick dar sij van die berispinghe des aensichtes gods niet heell vergaen waren Och hoe is dat gout verduustert en̄ die alre beste verwe verwandelt die steenē des heyligh̄e stes syn verstroeyt in dat ouerste van allen straten Wair sijn nv die edele hoghe stoelen der patriarchen en̄ die heilighe kercken van alexandrie Anthiochien Constātinopolen en̄ van iherusalez. voir welcke werdicheit gheen die alre beste welsprekende orator toff soude moghen wt spreken off hoir grote weldaden moghen seggh̄en O heilighe roma een vrouwe des werlts dese voirghenoemde hebb̄e hieruoirmaels v susteren ghewest yn nich en̄ deuoet tot v. v ghehoirsamich. v aen v sijde bijwesende. ende al ist well dat ghij die eerste hoocheyt en̄ die ouerste stoell houdt wāt die alre heylichste princē der heiligher kercken als sunte. peter ende sunte pouwels v stoell gheheiligher hebben mit hoir martelye en̄ doot Nochtans heeft die kercke van alexandrien hieruoirtijts na v die andere stede ghehadt. Als doir die naem sunte peters van die heilighe euāgelist sunte marcus sijn discipell ghecōsacreert en̄ ghewijet Dair na die kerck van Anthiochien zeer eerweerdich van die stoell des seluē apostels sunte peter welcke hij. vij. iair regierde in welcke hij na hem gheset heefft die heylighe biscop Jgnacium. Wair oeck alre eerst opghecomen is die kersten name

Dair na die kerck van Constantinopolen die oeck hiernoirmaels nywe Romen ghenoemt wort.eñ wort van die alrekerstelijckste keyser Constantinus die grote.die dair mit veelk romeynē reysde heerlijckē ghetymmert Then laetsten is die kercke van iherusalem welcke ons heer iheſus cristus selue ghebeiligher eñ ghewyet heefft mit syn eyghen alre costelicste bloet O heiligha stadt van Romen alle dese ioncfrouwē worden voir tyts cristo den coninck toeghekeidt.mer leyder sy sijn veer vervreemt van dy beulecker mit kettherien veruallen van die eenvoudicheyt des wairs achtighen gheloiffs eñ leuē in ouerspuk van hoiren brudegom ypō mit sathana dats mitten duuelk Doch loff moet god hebben: inden westen schinet die sonne des rechtueerdicheit eñ lichtet clairlicken Eñ leider indē ooſten die lucifer welcke neergheualken was heefft gheset syn stoel bouē die sterrē.Hier is dat licht der werlt.hier is dat zout der eerden hier sijn die sulueren eñ gulden vaten.mer dair is grote duusterniſſe eñ zeer dick döcker heyden eñ veelk beeldinghe des doots Dair is dat onoirbaer zout dat na die woirden cristi tot gheen dinghē meer en dooch dan datter buten gheworpē wert eñ vanden menschen vertredē wert. Dair vijntmen houten vaten die verbrant sellen werden mitten ewighen brant Alsō is leyder verdorue eñ ongheboirsamich gheworden alle dat ooſte lant bysonder dat griecksche kant dat niet verstaen en wil dat die heiligha roomsche kerck niet vanden Aposteken mer vā onsen heer iheſu cristo onse salichmaker die ouerste stede vercreghē heefft.die tot sunte peter gheseyt heefft: Du biste petrus eñ op dese steen sell ick stichten mijn kerck.eñ die poortē der hellen en sellen dair niet teghens vermoghen.eñ al dattu bijntste opter eerden dat selk ghebondē wesen in die hemelē.eñ all dattu ontbijntste opter eerden dat selk ontbonden wesen inden hemele Dairom so heeft hij alleen die roomsche kercke ghestichtet eñ ghewestighet op die steen des ghetoiffs ter stont beghinnende die den fluetel dagher des ewighen leuens beuolen heefft die rechten des ricks der hemelen eñ oeck der eerden Hij heefft dese kercke van Romen gheset een hoofft te wesen ende een henckselk dat ghelickerwijs als een doere gheregiert wert mitten henckselen dat al soe doir die ordinancie gods alle kercken mit die machte ende auctoriteyt des heyligha stoels van Romen gheregiert mogha werden Dairom ghebruket sy syn priuilegien ende voirdell doir welcks boghe machte sy ghesterct wert. Wairom gheen twiuelk is dat wie dese kercke onghehoirsamich is vallet in kettherie.ende hij vercrafftet dat gheloue die teghēs dese kercke doet welcke een moeder is des gheloiffs ende een meysterssche Ende hij wert wederspannich ghevonden teghen den ghenen die dese kerck bouen alle kercken verheuen heefft Wairom oeck die zeer heyligha man sunte Ambrosius bekiet hē selue in alken na te volghen syn meysterssche die heyligha roomsche kercke mit een zeer suuerlicke kersten gheloughe ketughinghe. Alsso oeck die heyligha leerre sunte Jheronimus als die

arriaensche kertherie bloeyende was in sine tijden heefft voir hem ghenomen te rade te nemē eñ na te volghen die stoelt ende dat gheloiff des heiligen apostels sunte peter die ghelouet eñ ghepresen is gheweest van die mont gods Also sellen oeck alle ghelouighē mēschen doen eñ nauolghē alt dit exempelt. want wair dattet lichaem is dair sellen oeck vergadert werden die aarnen. eñ dat hoofft als ghelicke reden is sellen die leden naevolghen. mer die kercke inden oosten is verblisnt. och tacy dit en wilt sij niet verstaen offte begripen Eñ wantse buten den archa noe ghecomen is so ist van node dat sy vergaet Want buten dese en mach niemant saligheit gheschien. als alle scrifturen eñ insettinghen der heiligher vaderē ghetuuch gheuē wantter een heylighe eñ ombevlecte moeder die heilighe kercke is. hebbende een hooft mit een gheest leuende ghemaect mit een gheloiff ghestelt Dairom alle die ghene die hem selue in enigherwijs verscheyden vā die enicheit des gheloiffs offte vant ghesetscape Petri. als sulke mēschen en moghen niet ontbōden werden van die banden hoirre sunden Noch nūmermeer moghen sij ingaen die doer des rijcks der hemelen. Alle die dair eten dat lam buten dit huus her is van node dat sij veer van god verscheyden sijn.

Hier nauolghet een dērlijcke beclaghinghe ouer die iammerlijcke staet die in dese tijt ghesien wert in die heylighe kercke inden westen mit een bequame vermaninghe tottē princen des keyserrijcks op dat sij so veel alst hem toebehoirt trouwelijcker neerstigheyt doen om hoir bescherminghe.

WEr als ick dese dinghen ouerdencke eñ bij my selues ouerlegghe wairom becōmere ick my selues ydelick ende heelt te vergheeffs mit desen dwasen arbeyt wairom beschreye ick te vergheeffs die oude quade dinghen die langhe vergheten sin eñ veer ghelegghen sijn. wāneer als alle mēschē opēbair is men niet en achtet die teghenwoirdighe nywe eñ bijwesende scaden eñ vernyelinghen der heyligher kercken. bisson der in dese verwoeste tijt in welcke alle mēschen soeckē dat hem toebehoirt eñ niet dat ihesu cristo toebehoirt. niet dat syn bruyt die heilighe kercke toehoirt. niet dat syn ondersatē toebehoirt Wairom dattet gheschiet dat mit een ghemeen periskell van allen eñ mit een plaghe ende scade des ghehelen ghemeenen kersten oirbairs dagheliy meer quade lastighe dinghē ouercomen eñ bezwarē ons zeer in onse husen eñ aen onse sijden eñ staen voir die doeren alsoe dat sy ons dreighen haestelick in the gaen tot onse bynnenste Eñ onder dese dinghen te lijden. so slapen alle die ghelderde der kercken ende alle die ouerste. eñ sijn bezwairt mit een zware ziecte des vergheteltheyts. also zeer dat sij die dinghen die sij dicwijls voir hoir oghen syen ia oeck gheuoelen niet en achten noch van gheenre weerden houden op dat sy nv behouden moghen vrijgaen als die andere te niet gaen ende verdoruen werden. Noch dair en is nyemant die hem selues als een mūer dair teghens set voir die heer der scharen off voir sijn huus welcke

die heyligħe kercke is Wairom die moeder ende die vrouwe des volckes
ſittet in droeffenisſe.eñ dair is nyemãt die hoir vertroeſtet van alle hoir
liene vrienden. Wat kerſte menſche en ſoude dit niet aenmercken wie ſou
de niet zeer grotelickẽ bedroeuẽ alle onſe ghemeen goet huden des daghes
alſo zeer verſtoirt ende ghequelket te weſen .ia datret nv byna begħint te
vallen ende iammerlick thę vergaen Alle menſchen bekennen ende hebbẽ
onderuonden .want veelk menſchen dat mit hoir affter dęlk eñ ſchaemte
ende mit ghemeen ſcade der heiligher kercke ghevoelt hebbẽ ghelickerwijs
die veruolghers des kerſten naems ende bloets die vianden des gheloiffs
die vyande des crucis criſti Als die ongħelouigħe thurcken in corte verle
den iairen ſtercker ghewordẽ ſyn dan wij.ſij raſen als verwoede honden
voir die doeren der heiligher kercken ende oeck dicwijlk arbeyden om die
te ouervallen want wij van daghe tot daghe meer eñ meer waggħeken
ende ghebreken offte crancker werden Jck vermoede dattet nyemant onbe
kent mach weſen hoe dat ſij cortelick hier voir onder hoire macht bedwõ
ghen eñ vercreghen hebben keyſerlicke rijcken eñ coninckrijcken vol van
volcke eñ rijck van goede.zeer machtigħe landen.zeer edęle heerlicke ſtedẽ
groot ende cleyn.ende eylanden bouen maten heerlick eñ ſterck. Want die
thurck beſitter Conſtantinopolen ende Trapezunciuum keyſerlicke ſteden
alldar lant Traciam ende Boeciam Atticam Macedoniã Theſſaliaz
Achaiam Etholiam.ende beyde miſiam Tribalos Scordiſcos Tauri
cos Baſtarnas ende veel meer andere ſteden die ick om die cortheyt niet
en telle. hoir keyſeren doot ghęſlaghen. hoir coninghen verdreuen eñ alle
die andere heren. hoir rijcken vernyelt mitten brant ende hoir inwoenres
mitten zwaerde verſlaghẽ offte in die ghęuãghenisſe verleydt ouermits
die alre zwairſte oirloghe in verleden tijden ghehadt. Wij hebbẽ oeck son
der twijfelk ſelnen welk ghehoirt hoe veelk dootſlaghinghe ende laſtighe
querſinghen hij aenghedaen heefft dęſe nabeſcreuen mẽſchen als den Pe
leponeſicis. Dalmatis. Epirotis Illirijs Noricis Pãonijs ende mede
onſe duutſchẽ. wt welcken onſe mede broedęren hij veelk victorię ghehadt
heefft ende veelk martelaren ghemaect heefft Jck laet ſtaen dat meer euxi
num offte als die lude ſeghen mediterraneum dats dat meer int mid-
delk des eertrijcks. dat oeck in ghemeen ſpraeke dat grote meer ghenoemt
wert dat welck die thurck mit vrije ſchepen ſonder vederſtoet van yemãt
ouerualt. ouermits dat hij die ſtadt Capha ingħewõnen heefft die welt
ke onder die Janueſer ghelegħen was Jck laet oeck thę ſeggħen van die
edęle eylanden mitilenen. cicladas. eñ van calcidem enboie offte nigrum
pont. cozoram. dat welcke die ytalianen ſcutarim noemen ende meer an
dere ſteden ende plaetſen der kerſten die welcke die Thurck mit cloeckheyt
ende mit bedroch ende oeck mit dat alre zwairſte ghewelt regiert Jck en
ſeggħe niet die zeer ſcarpe oirloghen der alre heerlicſter venecianen die
ſij tegħens den Thurck. ghins ende herwerts ſtercketick ghehadt hebben.

Ick zwighe oeck die zwairste oirloghen ende doodslaghinghen die in on
sen tyden vanden Thurcke aenghedaen syn den onuerwinlickstē coninck
van vngarien die voir dat gheloue ons heren ihesu cristi rechtelijck ghe
noemt mach werden een vreese offte ontsich der onghelouigher menschen.
laet ons selues ouerleghen hoe souden wij then laetsten the vreden mo
ghen wesen. Wie heefft int verleden iaer mit groter bloetstortinghe der
kersten die edele stadt ende eylant van Rodes grondelick begheert the ver
deruen Die Thurck Wie heefft in corte verleden iauren doir een zeer gro
te doodslaghinghe der kersten mit machte ghewonnen die stadt ydrun
tum ghenoemt gheleghen in ytalien. Die Thurck Wie heefft alk dat
lant van Apels omtrent bij dat meer mitten zweerde ende mitten brant
vernielt eñ verwoestet Die thurck. Dair en twinckt nyemant an offte
die Thurck doir alduse danighe ghestadighe victorie ghemoet slaet ende
keert dicwijlk syn bloedighe oghen tot dat roomsche keyserrijck. dreighē
de ons die doot eñ die alre laetste eñ meeste verderffenisse Ende in alduse
danighe grote verderffenisse der dinghen. onder alle dese wederspoet. in al
so grote verwoestinghe der landen. ende verderninghe van also veele cloo
steren ende kercken in alduse danighe doodslaghinghe der onnozelre ende in
die menigherley vanghenisse eñ verleydinghe onser medebroederen Ick
vermoede dat alle menschen weten well wat dair teghens ghedaen is
vanden ghenen die die alre ouerste regimentē hebben en sittē inden ouer
sten stoell ende schulen in die opperste hoocheit ende wat sij dair in begon
nen hebben offte hoe sij dat wederstaen hebben. Och lacy alle die ghene
dair dit werck toe behoirt slapen alsoe vaste wt den welken wij souden
hopen een sachte bequame voirtvaringhe ghelickerwijs als wt onse pa
tronen. wt welken wij als wt onse pastorē eñ harden onse salicheit hopē
souden wairt saecke dat sij wakeden eñ verwairden die waecke des duijste
ren nachts Also misbrukelick wert alle dinck ghedaen. dattet onder alle
quade dinghen gheen quader is. Wij beuoelen well bet dan wijt wtspre
ken die zeer sorchelicke onbequame ledicheyt der ouerster vorsten die ver
ghetelheit der beschermers ende der pastoren offte der harden Want alsse
well dat god synen wijngaert dats dese heilighe kercke voirteits ouerghe
set heefft wt egipten. ende heefft wt ghevorpen dat volck dat hem teghēs
was. eñ heefft hem ghegeuen leydsmannen des weghes namalcanderen
in syn teghenwoirdicheit die desen wijngaet planten eñ vuchtich maken
souden Also dat dese selue wijngaert om die vruchtbairheit synre rancke
offte spruten ombiuanghen heefft all die werlt. Nochtans dat zeer the
beclaghen is die wilde beer vernyelt dicwijlk den seluen dairt onse regie
res aensyen. ende dat bijsonder wilde beest verschoert den seluen zeer iam
merlick. Wairom wt also slappen regiment ende wt so traghen ende
verghetelen beschermenisse coemt alle die veruallinghe verwoestinghe
ende verstroeyinghe des kersten gheloiffs Hier machmen zekerlicke aen

mercken bij wat mismaect beest offte dier dese prelaten ende princen ghelijcket moghen werden. Want alsulcken syn sonder twiuelt ghelicken een stuerman van een scip die slaepet int midden des meers als hij sijn roeder vant schip verloren heefft in een onweder offte stormynghe. Des ghelijcks als oeck een bewairre des Stadts sonder wapenen ende zwaert al sulcke is gheheelijcken die ghene die mit gheen minne ghewapent is tot synen onderzaten. Ghelicken een hont bij die scapen die niet blaffen en mach. off een wachter sonder hoirn offte teyken. Dairom O ghij die regieren offte leyden dat volck gods ouerleggher al sulcke last. vrese. ende verderuynghe onder v volck ende aen v selues. Aenmercket voir v selues ende voir alle uwe onderzaten. Ende ghij inden eersten. O alre heylichste Eertsche vader ouerste biscop doet op uwe oren tot Jhesum die ghij syn Stadthouder sijt inder eerden ende hoirt hem v vermanende ende v verweckende seggende O Symon wairom slaepste. verdriuet die traicheit ende aen nemet vuerighe neerstycheyt ende aen doet die tieffte des heeren. want dair en is gheen an ere dienst die god behaghelicker is dan dese. Weest gheda tich des mans hely die verghetelijck dede tot syne soonen. die een zwaire wrake ende starffynghe in hem selues ontfanghen heefft. want hij den hals brack. ende syn kynderen dootgheslaghen worden. ende die Archa gods hem ontnomen wort. Wilt ghedencken Dauid die oeck selue goedertieren heyt toende in sijne kynderen ende gheen bedwanck offte discipleine. so heefft hy onderuonden dat hoir ioncheyt hem selues schadelicke was welcke kijntsheyt hy verhenghet heefft volk wellusten te wesen ouermits een onghebonden oirloff.

Wye en weet niet hoe veelk ende hoe groot quaet dat dese verghetelheyt der prelaten maket ende voirtbrenghet die welcke seckerlick ghelicket wert by een knaghende worme die int binnenste des houts groeyet ende allene ken dat harte ende dat morch des houts op knaghet Het is openbair dat een hout van den wormen doersteken tot gheen dinghen en dooch meer. dan totten brant des vuers Mer dair toe van dit quaet heefft god gheseyt openbairlick. Als hy dit ghelijcket by een cleer worme die dat cleet verderuet. Dat welcke cleet alst openbair is al soe vanden motten doirgheten van gheenre weerden wesen mach noch niet ghebruyet mach werden

Item dit quaet heefft vant beghin alle dat kersten gheloue verdoruen Want wy niet so zeer vergaen syn doir een haestelick onuersyen valkin ghe. Mer doir een onachtsaem heyt onser ouersten ende prelaten als die eerste doechden ende weldaden allencken vergaende ende dairom mercke licke die sonden ende quaetheyt meer wassende waren soe syn wy gheual len doir soe iammerlicken vall. Dairom wilt doch aen mercken en de ther harten trecken. O Alre heylichste vader ende ghelijckerwijs dan

een neerstich ghetrou schipman mit groten neerstichеyt ende mit veell arbeyts in die weere is. als hem onweder ende lastighe wynt ouercoemt wanner hij doir crachte des wynts ghedreuen wert an scherpe sant berghen ende ouermits zwair gholuen aen vreselicke steenclippen ghewor-pen wert. Wairwt voghet grotē roep eñ groot gheruffte der hoofftrouwē So is hy seluen die eerste in dat werck. ende leyt dat roeder dicwyll ouer ende weder ouer ende vermaent all dat int schip is totten arbeyt ende ghe biet datmen die ryemen wt leggheu sel int water. die mannē syn cloecke lick ende crachtelick in die weer. dair gaet een groot gheroep inder lucht op totten hemell. Ghelickerwijs als een stadt vanden vyanden beleghen is ende die heerpannen barnden ende dat spūll martis. dats des affgods des strijdts beghint the ontfenghen ende aen the staen. Dat schoon coorn wert vernyelt eñ die bereyde ackeren werden vertreden. die menschen wer den dootgheslaghen ende oeck die beesten Ende die andere leghghen schier pe laghen mit schut in die nauheyden der weghen. sij staen ghewapent te ghen maltanderen mit blancken zwaerden. Dan beghint die prince sel-ner. ist dat hij ghetrouwe ende goedertieren tot synē onderssaten is. sonder toeuen die crachte des schairs the verwecken. ende als die trompetten opgaen so vergaderen om den hartoch off om hoiren prince. ende die neer-stichеyt van allen is in een. off mit crachte ende machte off mit raet ende vernufftighe cloeckheyt om dat ghemeen goet in eeren the houden ende the beschermen ende die vyanden the verdriuen. Die sommighe clim-men op die hoghe toornen. die sommighe clymmen op die mueren ende op die tynnen ende beschermen hem mit zeer grote crachte. Die ghene die cloeck op hoir lijff syn. staen vastelick mit hoire machte Sij begh-eren hantghemeen the wesen ende het is hem ghenoechte dat sij teghens den vyanden moghen'strijden. Wanner sij van alsulcken ouerste ghere giert werden ende van alsulcke hartoch ende prince gheleydt werden ende oeck verblijt O alre heylichste vader ghij moghet lichtelick verstaen wat ick mit dese eyempelen will ende begheer. Oer ghij princen des werlts wilt oeck bekennen dat ghij god reden selt gheuen voir die heilighe kerck. welcke ghij van cristo the beschermen ontfanghen hebbet. Want als die gheestelicke rechten ende die heylighe scrijfftueren seghghen soe houdet ghij dairom die hoocheyt des vereregheu machtes. op dat ghij doir uwē machte beschermen selt die heylighe kercke. op dattet gheen dat die pree-steren niet doen moghen mit preken ende leringhe. uwe moghentheyt sel ghebieden doir vrese des bedwancks Ende sekerlick uwe macht sell altijt dair toe beghueren tot bewaringhe der heyligher kercken. tot beschermin-ghe der weduen ende der weezen ende tot bedwinghinghe der gripers ende couers. om een ygbelicke oirdell ende rechtueerdicheyt te doen. om te ver-lossen die mit machte verdruct werden van die handen der gheenre die

hem belasten. den ellendighen hulpe the doen. ghij selt niet lijden dat dese van yemant bedroefft offte bezwaert werden doir uwe onachtsamicheyt dieuerye the verbeyden. ouerspell the pinighen. recht ouer den quaden the doen. dootslaghers eñ echt brekers selt ghij niet laten leuen. ghij selt niet verhenghē dat uwe ondersatē quaet doen Dese eñ deser ghelicken hoirē altoes tot uwe hoocheidē eñ tot uwe principale moghentheiden. Eñ nv in dese ellendighe tijt dair wij in syn wanttet meer alheell ontstelt eñ beweghen is soe wert sunte peters scheepkijn also zeer gheworpen vanden vloet eñ wert gheslotē eñ wert by na op die sijde ghedreuē. Ghij die uwe staet ende om uwe dienstachticheit alre eerst hoirt te vechten inden strijdt mercket well aen wat ghij god eñ syn heiligh kercke eñ syne stedehoudr onsen eerschen vadr den paeus schuldich syt Siet neerstelick toe wat vā node is te doen Ende aenmercket wijslick op dat ick dat segghe behoudelicken uwer alre vrede eñ vreenscap. wat selt ten laetsten uwe verghetelcheyt eñ uwe onachtsaemheit die tot nv toe ghesyen ende onderuonden is. Warom wairt sake dat yemāt verwonderde wairom ons in desen tijden alle dese quade dinghen ouercomē syn die reden eñ oirsaecke is dair off beleit voir onsen oghen. eñ het is alle menschen bekent die een weynich omeñ om syende syn oghen op slaet. Want ter stont selt hij syen die ganse werlt ouervlodich te wesen mit ontallicke sonden eñ misdaden mit alle bedroch vermukt. all heell mit alle boesheit. Want als dauid seyt Alle schalckheyden woenē midden onder die menschen. houeerdicheit beefft die menschen beuāghen. sy syn bedeckt mit boosheit eñ quaetheit hoire boosheyt comet als wt een wellustе sy volbrenghen mit luste die beghoerten hoirre harte. Dair na is te aenschouwen die quaetheit eñ die wederspraeke inder stadt welcke des daghes eñ des nachts die boosheit omme bevanghet eñ in dat middell des stadts arbeyt eñ onrechtueerdicheyt die stratē syn volk woecker eñ bedroch. eñ inden eersten van die gheestelicke mannē eñ clercken int ghemeen. nochtan mit sorghe want nyemāt en moet optden dach van huden die wairheyt seggen. mit alsulcke eere alst behoirlick is so selt ick een luttell openbairen. Wie is die niet aenmercket hoe dat gout verduustert is dat is dat quade leuen der dienres der heyligher kercken is mit onreynicheyden beulecket dat welcke hier voirmaels zeer glorioos ende clair gheweest is mit doechden. mer nv ist zeer verduustert ouermits becommeringhe des werlts eñ van veelre hāde sunden. Die alre beste verwe dat is die ghewoente des heyligh leuens is verwandelt in leelickheyt van veell sunden Die steenen des tempels syn verstroeyt by nae doir alle manieren der sunden. int beghin van allen straten gheuende den ghemeen volcke een zwaire scande offt oirsaecke der sunden mit hoiren quaden exempelen Also dat god rechtelijcke van hem beclaghen mach dat ghene dat die propheet Ezechiell beclaghet eñ seggen Sat huus van yrahell is my verwandelt in roest. Alle dese syn metaell. tyn

yser. ende loot. int midde̊l des ouonts. Die grote stadt babilon is voirwair gheualken van heylicheit ende doechden die gheweest hebben int beghin der heiligher kercken. ende is gheworden een woeninghe der duuelen ende een bewaringhe van alle onreyne gheesten. eñ van alle onreyne voghelen wanner in hem regneeren die gheestelicke ende vleyschelicke sunden O hoe veel vā dese doen nv ouerspuit mit die vrouwe die mit gout verghult is ende heefft een gulken nap volk verghiffenisse in hoiren handen. welcke vrouwe beteykent houerdie ende ghiericheyt in die gheestelickheyt mit welcke sunden. sy in dese tijt altemeest besmettet is Want alle minnen sy ghifften ende gauen ende volghen weedergauen. sy wanderen mit symon sy studeren ghiericheyt vāden propheet tot die preesterē dats vandē meesten totten minsten noch sij en aen mercken niet dat sij andere menschen die wil preken eñ leren Want als die heilighe apostel paulus seyt soe is die ghiericheyt een wortell van alle quaet. wye hem selue tot dese ghegheuen hebben sijn ghedwaelt vanden gheloue ende hebben hemseluen mit veell droefheyden ghemenghet Oer ghijo mēsche gods alle clercke schuwet dese dinghen ende nauolghet die rechtueerdicheit die goedertierenheyt. dat gheloue. die minne. die lijdsamicheit. eñ die sachtmoedicheyt Strijdet den goeden strijdt des gheloffs. ontfanghet dat ewighe leuen tot welcke ghi gheroepen sijt eñ ghij hebt beleden een goede belidinghe voir veell menschen Sit heefft voirwair die heilighe apostell paulus gheschreuen totten biscop thymotheum. mer het mach doir een sonderlinghe reden gheseyt werden tot alle die clerckscap offte tot alle gheestelickheyt Want alle dat tot grootheyt offte eerlickheyt hoirt. bynae alle soecken sy by hem seluen offte doir hoir vrienden eeren eñ weerdicheyden ouermits gheelt offte goet offte doir beden offte doir schencken offte mit dreyghen Sij willen wanderen in grootheyden ende wonderlickheyden bouen hemseluen. Dat quaet is alsso sterck gheworden in die gheestelickheyt dat sij dair in alle werlike luden bouē gaen. Die heilighe scrifft te gheefft ghetuuch ia sy versmadet dat sommigher gheestelicker menschen oghen. also mit die sunde des eerwerdicheyts ende des houerdies verblijnt sijn dat sij als met ghedachtich sijn hoirre beloffte offte professye ouermits welcke sij alle eeren versmaet. rijckdomen verworpē eñ die wellusten des werlts versmaet. hoir eyghen wille onder die heerscapije van een andere gheset hebben Alle dese dinghen begheren sij heell houerdelick sij en sijn mit gheen staet the vreden. sy en bekennen offte weten niet dat eynde hoirs opclymminghes Eñ dat alre grote schande is. sij lopen haestelick tot alle onghelickheyt des kijuens. sy setten hem seluen in die onlede van alle saecken. sij begheeren zeer grote hoocheyden. ende sy clymmen op tot grote hoghe stoelen die nauwelicke op die slechte eerde gaen koenē Then is gheen wonder als dat oude woirt offte sentencie seyt dat hert dat eerweerdicheyt begheert dat en kan niet off houden van dat gheen

dat verboden is. noch the vreden wesen mit dat hem verleent is. noch ten wilt gheen meninghe doen tot goedertierenheyt. Dair en is voirwair gheen andere sunde die alsoe. alle doechden verslijnt ende beroifft den menschen van alle heylicheit. Als die houerdie ende eerghiericheit. die ghelicken een ghemeen pestilencie niet alleen een lit cranckmaket. mer alle dat stercke lichaem verderuet mit een doetlicke siecte. ende verwerpet oeck die staen in hoocheyt der doechden mit een zwair valkinghe.

Op dat ick dat andere ouerslae laet wy aen mercken den enghell die om synre groter clairheyt ende schoonheyt ghenoemt wart lucifer. Wij westen well dat hij om gheen andere sunden dan om dese verworpen is wt die zeer hoghe saligheyt staet der enghelen in dat affgront der helle. Dairom laet ons bekennen die quaetheyt der houerdien. Die houeerdighe man Chore ende syn medeghesellen syn verbrant mitte vüer vanden hemell. want sy die preesterscap aen hem seluen wouden nemen ongheroepen dair toe van god. Dathan ende Abyron om dat sy moysi benijden dat hij een leydsman was des volcks. dat eertrijck heefftse verslonden ende sy syn leuende versoncken inder helle. Ende die coninck Ozias is gherechtelick gheslaghen mit lazarije offte melaetscheyt want hy hem seluen onderwijnden, woude die preesterlicke staet. Jason Onias broeder begheerde die ouerste preesterscap. ende ghinck totten coninck louende drie hondert ende tachtich talenten suluers. Want alle houeerdighe eerghierighe menschen valken ghemeenlicke in symonie. Wat sentencie dese selue Jason ontfanghen heefft wat eynde offte wrganck syns leuens hij ghehadt heefft. dat staet ghescreuen in dat boeck der Machabeen Dese is gheweest luciefers eerste sunde als gheseyt is die een stoelt begheert heefft ghelicken god. O hoe veel menschen nauolghen nv luciefers vermaledide voetstappen. ia dair gaetter weynich vrij die van die begheerte der heerscapien niet verwonnen werden Mer o ghij arme ongheliche menschen wie volghet ghij nae. Is dit niet die berch dair die engheel opgheclommen is. ende is een duuel ghewordē. O houerdie een subtijll quaet. hey melijck vennjnt. een verborghen siecte een konstenaer des bedrochs. een moeder der gheveynsder gheestelickheyt een voirtbrengster der smerrelicker quetsinghen. een oirspronck der sunden een voetselt offte toe neyghinghe des misdaets. een vorme der doechden ende des heylicheyts. een vblintster der hartē. voirtbrenghēde siecten wt dinghen die van hē seluen ghesontheyt soude gheuen. ēn makende crancheyd ē wt medicinē. och hoe ver is vā ons dat alre hoochste eñ ouer clair eyēpel onses ghesōtmakers eñ behouders ihesu xpī die vsmaet heeft die glorie des tijtlickē hoocheits die hē gheoffert eñ ghebodē wert doe sij hē een conick makē wondē. eñ heeft nochtās begheert die pine des schādelickē bitterē doots doe hij willichlick ghecomē is tottē galghe des crucis. mer och lacij wy en willē hier niet na hoirē. wāner een yghelick na sijns selffs goet dunckē

hem seluen matighet ende hij onder gheen bedwanck sijnre ouersten hem seluen lijden wil noch verwachten Als wy onder die gheboden ende onder den wet niet staen en willen Mer wy haesten eñ begheren vuerichlick eñ verheffen ons seluen houeerdelick bouen onse maet. wy optrecken ons selfs nen sonder eynde. Wij verzieren wonderlijcke dinghen. wy onderwinden nywe weghen die nye ghehoirt syn Noch wy en lijden ons so langhe niet dat die eere ons toeghebrocht wert Mer om dese te vercrighē so vlieghē wij voir. wij kiuen ende wy wechten dairom eñ vermoeden dattet al ons van rechts weghen toebehoirt. wanneer wij ons seluē achten hogher eñ beter te wesen dan alle andere mēschen. dair en bouen dat die alre meeste dwaesheit is. wair die alre grootste eñ clairste onwetenheit eñ onbekentheyt is dair is die alre meeste vermetele houerdie. wy smeeckē eñ prijsen ons seluen wt die heilicheit des staets. wy werden in ons seluen verheuen van hoir hoocheyt. wy betrouwē van hoir werdicheit noch wy en bedencken niet als die heylighe schrifftuer seyt dat gheen stede gheen weerdicheit gheen hoghe stoelt den mēsche heilich maken. mer dat leuē eñ die doechden. Wairom alle gheestelijcke mannen bekennen selken dat sy wt hoire dienste offte wt hoocheyt des staets gheen oirloff hebben the sundighen. mer meer van node wel te leuen. noch sy en selken gheen stoutheit aenne mē om the sundighen offt om mis doen wt die hoocheit des weerdicheits bedrieghen hem seluen eñ niet rechtelijcke straffende. want als sy lesen bescreuē in hoire gheestelicke rechten eñ insettinghe Nyemāt en selk twiuelen den ghenē heilich te wesen. welcke die hoocheit vā so grote weerdicheit verheffet. in welcke hoocheit ist sake dat gheen goet is doir vdienste vercreghē. het is ghenoch dat sij ghetuchnisse hebben van stede eñ die hoghe stoelt. ende noch meer off die hoghe stoelt verheffet die doechsamighe mēsche tot dese hoocheidē offte sy vlichtet den ghenē die verheuē werden. Tot welcke puntē wy seghē dat die ghene meest bedroghē werdē die hē verblijden van die weerdicheits des stedes. Want die gheestelickē rechten vstaen gheen dat voirseyt is vāden ghenē die doir hoir goede doechdelick werckē hoir heilighe voirvaderē nauolghē. wairō dair na bescreuē staet dat die dīghē die vā die heilicheit des hoghē stoels gheseyt syn tobehoirt den ghenē welcke die clairheit hoirs eyghē ouersacies vsciert. mer die heylighe schriffte noemt dairom den ghenē heilich te wesen wāt sy om die heylicheit des stedes ende des stoels vmoet werden heilich the wesen. Noch die hoocheyt der groter weerdicheit o gheestelicke vaderē en maket v niet vrij Mer sij verdrucket ende vernedert v meer die grote sorchuoldicheyt ende perijkell oeck op uwen hals staende ist saecke dat uwe leuen contrarij is uwe weerdicheit. Wat is hogher dan dat paradijs. wat is meer seker ende vrijer dan die hemell. ende nochtans is die mensche om die sunden wt dat paradijs verdreuen ende die enghelen van den hemel gheuallen op dat sij die nauolghers een exempell soude wesen Want groetheyt des

stedes offte des weerdicheyts en gheefft gheen vrijheyt Mer onnozelheit des leuens. Siet in wat groter periskell ende last wy becommert sijn In alle andere staten volghet ende begripet die sunde den gheenen diese ghedaen heefft ende een yghelick wert ghepinight om sijn selffs sunde. Want gheschreuen staet Een ziell die sundight sell seluer den doet steruen. Mer in dese gheestelicke staet en wert een mensche niet alleen verdoemt om syn eyghen sunden. Mer een pastoer offte harde van andere menschen wert verdoemt om die sunden des volcks. want god dreighende bitterlicke doer die Propheet seyt aldus Hoe en hebt ghij niet ghesproken. dat die bose menschen hem bewairt hadde van sijn sunden. mer ghij hebt hem laten steruen in sijn boesheyt Ick sell eyschen syn bloet van dijn handen Mach oeck vreselicker wort bedacht werden. die eynich verstant heefft hoe mach die begheren al sulcken leuen. dat sijn ziell verbonden sell wesen totter helle. is dat saecke dat ander menschen sunden doen Int beghin des menschelicke gheslachte hoe well dat Cayn seluen quaet was. nochtās soe heefft hij also verstandell ghewest dat hij gheen sorghe woude hebben van eens anders leuen seggende Ben ick een bewarre mijns broedere. Hy ontlaste hem seluen wijselijck van die sorghe syns broeders op dat hij niet ghehouden soude wesen onversienlijck voer sijn broeder. Dese en heefft niet begheert die sorghe syns broeders. Mer nu in desen tijden och leyder lopen Jongk ende Out. Gheoerde ende Ongheoerde. Gheleerde ende Ongheleerde dicwijll selue belast. tot bewaringhen Lasten ende Sorghen der vreemder menschen zielen Jst niet een grote onwetentheyt offte versufftheyt dat een die syn eyghen sunden niet en siet offte verstaet the beluen dat hij een strenghe reden sell gheuē van andere menschen sunden. Het is well een grote anxtelicke last sorghe der zielen the bewaren. Want wanneer eynich scaep verloren wert soe is die ziell verwaer in last. tot welcke die propheet seyt Sijn ziell sell staen voir die zielē des verloren scaeps. O een vreselick woert. O een anxtelicke sentencie. O een streng oerdell. Tot wie mach een pastoer sijn hoefft keeren offte rusten wanneer hy veroerdelt sell werden weerdich all so veel doen te lijen als hy oersacke heefft gheweest der verdoemder zielen syns volcks. Niemant van ons allen bedenct dit well. vermoedende ons voerspoedich ende salich the wesen. moeghen wy last der zielen verweruen wairom wy oeck dach ende nacht arbeyen mit recht offte onrecht die the vercrighen Jck sell wat scerpelicker seggben. mit uwer alle oerloff. Opten dach van huden en wert niet alleen ghekeuen om die bisommē Mer ghestreden ende ghevochten. dat zeer te mispriisen is. want hoe well dat ghescreuen is Een dienre goeds en sel niet liuen twelcke ons gheestelick mēschen wert meer bisonder ghebodē. mer dat te scamē is wij liuē cōtwistē also bitterlick. also dicwijls also onghenadich dat wij te bouē gaen

alle weerlicke menschen in kiuen. ende voirwaer dicwijlk mit scande ende last bedecken wij valscheyt onder verwe des rechtuerdicheyts. Want wij seggben. Ist niet mit worden soe ist mit die wercken. Wij en sellen onse eer nyemant anders gheuen. Wanneer wij al sulcke ydele eere volgben soe laten wij die waerachtighe ende ewighe vroechde ende blisscap Wij lopen tot eeren en hebben kleuer dat die kercke in last is dan dat wij niet gheert en worden. Mer die eere selk in scande verwandelt werden. Hier om so gheschiet dicwijlk ons houerdighe menschen wanner wij zeer ende langhe mit eenen harden sin mit ydelk hope arbeyen om the climmen tot hoocheyt dat ons die doot haestelicke aen coemt ende dat selue eerste iair des eere wert verwandelt in druyfheyt des doots. Mer dit ghelaten op dat ick beschriuen mach veelk sunden des gheestelicheits cortelicke alleen int ghemeen so mogben wij welk seggben mitten Propheet Wij sijn nv in die tijden in welcke sonne ende mane syn verduystert ende die sterren hoir schinen ghelaten Dese woirde beschrifft die propheet beschreyende die iammerlicke staet der heyligher kercken van die ouerste tot die middelste ende van die middelste tot die alre laetste. Want wy om die claerheyt des hemelschen wijsheyts ende eerbairheits des gheestelijcke leuens ghelijckent werden in die heiligbe schrifftuere by die sonne. mane. ende sterre. Want gheschreuen staet, die ghelcerde sellen schinen ghelicken die claerheyt des firmaments Ende soe wie veelk menschen kieren tot die rechtuerdicheyt sellen schinen ghelicken die sterren inder ewicheit. Mer wy o leyder werden ghevonden beroefft vã alle licht om die quade blintheyt des herte ende oneerbaerheyt des misbaghelic leuens. Dat meer is. Bouen alk dat gheseyt is. Wij die bouen andere souden schinen ghelicken lichteren in die werlt Als die heyligbe apostelk seyt sijn bedect mit alsulcke donckerheyden dat symonia die altijt van voirtijts ghehouden is gheweest als kettherij is also ghemeen mit ons ende soe wairt dat wy nauwelijcke sonder symonie comen in dat huus goeds. Mede Ghiericheyt. Onkuysheyt. Houerdicheit. Behaghelicheyt Wellust. Ghulsicheyt. Ouerkoeydicheyt in tijtlicke goede. Verghetentheyt goeds ende ons eyghens leuens sijn mit ons. Hoe werden wy groet. doer die doer off opeen ander maniere. Wat ist dat wy ons mit ghuet groet maecken want wy doch sterven sellen. wat eynde is hier off the vermoeden hier en is gheen beweghen off. welcke the samen hebben een stede begrepen na by eyghen in ons Wt welcke gheschiet dat niemãt scadelicker en is die heyligbe kercke goeds dan wy selue wanneer ons leuen quaet is. Nochtans soe houden wy een naem ende oerden des heylicheyts wairom soe syn ons voirwaer volghende zware anxtelicke pijnen dat weltke gheen wonder en is want ouersiet ende wale ouerleset die schrijfftueren der Propheten ende oeck die Patriarchken Soe en sellen

wij gheen gheslachte der menschen vinden dat god wredlicker pijnighet offte meer strafft. ouerleset die propheten ende die scrifturen in welcke al dus gheschreuen staet. Wee herden mijns volcks hebben ghesundicht tegheu mijn We die herden die mijn schaten verstroeyen We die herden die hem seluen vueden We die druckdomen besiten in syon die beste die ouerste der menschen die houerdelicke ghaen in dat huus gods die slapen in kostelicken bedden ende wellustе soken in bedden ende meer des ghelijcx Wairt saecke dat ment alle openbaeren soude het mocht ons wel wonder duncken dat yemant van ons behouden soude moghen werden die sitten in die hoghe stoelt in eere in alsoe grote traecheyt om ghuet the doen. Nu soe syn die grote lichte des verduusters ouer alle die werlt Als een ander prophet seyt. Nu so is comen die dach des doncker heyts ende der duusterheyden. Voirwair die dach des verdriets ende onruste. Als Alanus beclaghet. Gheloff ende trou in deser werlt is op dat leste ghecomen. Dat bedroch hout die ouerhant. Die claer sterre des rechtveerdicheyts is cranck ghewordeu ende schinet niet.

Nu en soecken die bevenste menschen gheen mantelen mer die sunde wer pet alle mantelen ghenoch noch sij en behelpen hem niet meer mit rechte veerdicheyt der tughen Wer die sunde gloriert haer seluen openbairlicke Dat recht wert onrecht ghewesen Die duecht is verwonnen doer die onduecht. Alle duecht is in ellende. Die sunden werden verhenghet nae hoere wille Die tijt is dair toe ghecomen van voirtijts dat die sunden soe groet syn dat die duecht niet alleen sonder loon is. mer wert oeck onder treden onder die voeten der boeser menschen ende moet lijden pijne van die quade menschen. Recht der onnoselen wert onrecht ende een yghelick quaet mensche vercrighet syn wille vanden rechter Die veele menschen ghuet mochten doen syn verworpen ende en dorren niet int openbair comen. Ende houerdighe menschen syn die alre machtichste tyrannen. Die verkeerde schinet in den stoelt des ghe rechticheyts ende alle duechde en acht hy niet. Die wokenaer vermeert syn ghoet. ende diet alle wonde ghenen leefft in armoede. Die vruwen laten hoer eer. ende volghen yder le ghewoenten. Wat is dat ick the vergheeffs hier veele off seghghe. Die wet is verghaen vanden priesteren. Die rechtueerdichet is verghaen vanden princen. Die raet is verghaen vanden ouden. Dat ghetoue is verghaen vant volck. Die lieffde is verghaen vanden ouders. Eerweerdicheit is verghaen vanden onderseten. Lieffde vanden prelaten. Gheestelicheyt vanden monnicken. Eerbaerheit vanden ionghen Gehoersamicheyt is verghaen vanden clercken. Leringhe van die meysters. Neerstigheyt van die scholieren. Ghelicheyt van die rechteren. Beschermynghe van die ridderen. Endrachticheit van die borghoren. Sorghe van die dienres. Ghemeenscap van die bueren Wairachticheyt van die coepluden. Suechden van die edelen et cetera

reynicheit van die maechden. oetmoedicheit van die weduen. lieffde van die gheechten. lydsaemheit van die armē. also vallen wy doer die sundē eñ dwalen blindelicke in dese duyster werlt O ontrouwe leuen dese sterue liker werlt ende o goede god sonder v is alle leuen dat wy lyden verdriet want is dat saecke dat die menschen opgehoudē in guedē zeeden. in ghe loue. in wijsheit. in gheestelicheit. in reynicheit mit meer ghauē der duech den welcke wij in desen tijden luttelk sien by dat ghetal der boeser mēschen ghescheiden souden werden wt dese werlt wat soude dan bliuen dan grote duysterheyt offte een beelde des doots O tijden o zeeden onrustighe tijden verdrietelicke tijden quade zeeden. quade ghewoenten der clercken ende des volcks die tijt dair noch off gheseyt selk werden. die dach eñ onverghan kelicke tijt is ghecomen die tijt in welcke als die propheet seit Alle hoofft is cranck ende alle hart bedruct vanthoet der voeten toten ouersten des hoofts en is in hem gheen ghesontheit want alle hoofft eñ alle hoechste des hoofts is cranck in houerdie Alle herte vandē meestē tottē minsten is bekommert mit ghiericheit Die onkuysheit bestincket alle dinck also dat in alle staet hoecheit eñ oerdē en is gheen ghesontheit mer zieckte eñ verheffende plaghen Niemant en strafft hudē die sunden des welicheyts. memāt en maect ghesont die sunde des ghiericheits mit ghesontheyt des armoede. niemant en is teghen die houerdie mit oetmoedicheyt. die on kuysheit is verheuē in die houen der con inghē eñ regneert onder die arm ludē. wie en is niet bevlect mit ghiericheit noch ghemeen ludē noch ghee stelicheyt noch die ghene die in een hoghe staet leuen in welcke dese sunde also veelk te nuspuselicker is ghelicken die rijckdomē der heiligher kercke die ghehouden werden erffenisse der armen. eñ boeselicke wert dair of ghe stolen alle dat die dienres eñ rentmeysters. niet heerē. met besitters meet nemen voir hem bouē kost eñ cleren. Die sunde des quade houerdie is al so groet ghewoerden ouer all die werlt datret wonder is te bedencken eñ te segghen hoe coemt een sterfflick mensche an dese houerdie wiens ghebor te is vollellende wiens leuen eyndet in pijne. wiens pijnlicheyt coemt tot meerre pijne. cort is die blijscap des vleis dat leuen verghāghenisse. die werlt een verdrifft. dat leuen onseker die doot dreighende. dairom o vade ren want alle die werlt in quaetheit gheset is. die godlicke lieffde is alle weghe zeer cleyn van hoir eerste beghin zeer vervreemt wair off comen ons aldus veelk plaghen in dat kerste volck also groten verdriet. pestilē cie duertijden oirloghen inwendich eñ wtwendich dat is lichtelick te ken nen wt dat bouen gheseyt is. Dairom verhenghet die rechtueerdicheyt gods die goedertieren god die alle die werlt regiert ende strafft wanneer onse sunden dat eyschen so verhenghet god dat hypocriten ouer ons regie ren die alleen hem verbliden mit die naem der herden offte beschermers. mer inder waitheit soe moghen sij bet ghenoemt werden affgoden eñ beel den offte schimselen der ghene dair sij den dienst off houden. God verhen;

ghet diſcwijſt dat die kew vanden bos ons ouertalket. dat die wolff des auonts ons verdriet doet. dat die liebart waecket ouer die ſtede der heyli ghen kercke wäneer die herden ſlapen eñ die beſchermers dat ſij hoir ſtedē verderuē eñ hoir volck beroeffuē eñ nae hoire wille doden eñ te niet makē want dair niemāt wederſtant en doet. een yghelick ſiet doer die vingher dairom is die partie eñ twedracht ouerghotē ouer onſe princē alſo datſe dwaelen indē onwech eñ niet optē wech. want ſij hem ſetten teghē malkā dere. want ſy die ſcerpe zweerden welcke ſy god ſouden wyen in dat bloet der onghelouighē beuelcken teghē malkanderē mit hoer eyghē bloet recht off ſy dairom zwerdē droeghen dat ſy ſtorten ſoudē dat kerſtē bloet eñ al tijt oirloghen onder hem ſeluē houden eñ niet tot wraecke der quader men ſchen eñ tot prijs der duechtelicker menſchen tot beſchermeniſſe der heyli ghen kerckē wairom dat ſy die zweerdē ontfanghē hebben dit raet die dit uelt om dattet heyligħe kerſte ghelooue ſoude vergaen. O ghy edele conin ghen eñ princen tot v is myn vermaninghe wilt neerſtelicken ter hartē treckē hoe wel dat voirtijts dat bloet om uwe wreetheit gheſtort off dat huden noch gheſtort wert. mochte weder ghecreghē hebbē veel ſteden ende landen vanden thurck ghenomē want oirloghe eñ ſtriden comē onder die kerſtē coninghē eñ princen int ghemeen om onredelicke toornicheit off be ghierte van ydelk houerdie off ghierichеit eñ als ghy ſelue weelk weet wt alſulcke oirſake iſt zeer ſorghelick dootſlaghen te doen offte ghedoot the werden. mer die ridderen criſti die wapenē aennemen teghen die onghelo uighen dat ſy mit vrier conſcientie doen moghen verdienteliſck ſoe mo ghen ſy ſtrijden den ſtrijt gods eñ der heiligher kercke dair gheen ſorghe in is. then is gheen ſunde dat ſy den onghelouighē doden. noch gheen vre ſe dat ſy ſelue ſteruē want ſy om gods wille den doot lijen off die onghe louighe doden. want alſulcke ridder mach zeker dootſlaghen doen eñ ſter uet ſekerlicke. want hem ſelue dient als hy ſteruet in criſto als hij die on ghelouighē doot hij en weert dairom gheen dootſlagher gheheten. mer een beſchermer der kerſtē. Een kerſten ridder mach hem wel verbliden als hy een onghelouich menſche doot want criſtus dair doir gheeert wert. O ghij beſcermers des kerſtelicke ghеſtelicheyts wilt dit ter hertē trecken ghy bewares des ghelouichs volcks O ghi harden der vergaringhē gods wilt wacker werdē. wilt verſtaen eñ wert gheleert. ghij die oerdelk gheefft ouer die eerde. hoe wel dat eynich miſtroeſt yemāt mochte beuanghē dat god verlatē wil off eynighe ander wederſtoet om dat heyligħe lant weder te crighē welck ſcade ick beclaghe of dat ghij menē ſout dattet ommoghe lick waer wederom te crighē. Ten is niet ōmoghelick by god wout ghij wreken die oneere eñ blaſphemie criſti. doch wilt biſonder neerſtelicke the herte treckē dēſe nywe quade vondē die hudē ghеſchien ouer dat ghemeen ghuet des kerſtē volcks. en laet dat niet alheel bghaen O ghij kerſtē prin cen ghij ſiet wel wairt toe ghecomen is dat die heiligħe kerck ghedrucket

Is dat weſt eynde des werks die ſo groet gheweeſt is tot wat cleynheyt is die nv gheco-mẽ in luttell voirleden iaerẽ dat is van v well bekent Ghij weet wair die heiligħe kerck nv is. op dat ick wederomme comẽ t.tter be ghin welck ick verwolghe O ghij edle kerſtẽ coninghẽ eñ princẽ wilt ont fanghẽ dese myn cleyn begheerte die aen v ghekeert wert o alle die ghene die inder weerlicheit dienſtẽ offt macht hebbẽ wilt onfanghẽ dese myn be de. the wetẽ dat ghy doch wilt ouerleſen die hiſtorie eñ cronicken die wel weerdich ſyn die wilk te leſen. ouerleggħẽ die vroem daden onſer voirva deren. wilt bliedelicke vſtaen die vroem daet des alre kerſtẽſte keyſers ghe noemt karolus magnus die inden iairẽ ons heerẽ achthondert eñ twe ghe beden vanden patriarch van ihrlm eñ vandẽ keyſer van conſtãtinopolẽ quã mit een groet heer van volck eñ vercreech wederom iheruſalem ende verloſte alle dat heyligħe lant van die machte der ongħelouigħen dair toe alle dat coninckrijck van ſpaengẽ hebbende mit hem coninghen ende hartoghen grauen eñ ridderen edle ſonder ghetal in eerlicke daden des rid derſcaps onder welcke die graue Cenomannenſs ghenoemt rolandus die alre ſtrengħſte ridder die houẽ al clairlicke ghe ſchenẽ heefft die weerdich is gheweeſt ewich te ghedencken om ſyn vroem daden dair ſterwende een ſaligħen doot die ſonder twuell beſit dat ewigħe leuen. Item die dadẽ des alre edleſte hartochs van lotbringħen. hartoch goedfridi van bulion ghenoemt bij welcke hartoch inden iair ons heren. m. xciy. iheruſalez we derom ghewonnẽ wert van ghewelt der thurcken die ihrlm ghewonnen hadden eñ ghehouden by hondert iair offte luttel meer Deſe hartoch om ſyn edele grote duechdẽ eñ mede om dat vromẽ ridderſcap wt begherte eñ wille vã alle dat volck is ghewordẽ die eerſte coninck vã ihrlm in welck coñckrijck. vij. kerſtẽ coñighẽ die een nadẽ anderẽ nauolgħende. lxxxviij iairen ghereequert hebbẽ. then laetſtẽ als die ſelue niet meer hulpe en had den van deſen landẽ nae groten arbeit eñ ſtrijt die ſy dagħelicx hadden mit die thurcken ſo wort ihrlm wederom inghenomẽ vã die thurckẽ int iair ons heerẽ. m. c. eñ. lxxxvij. op dien ãderden dach in octobri onder die. viij kerſtẽ coninck gwidone eñ vandẽ ſarracenen vã die tijt tot optẽ dach vã Hudẽ beſerẽ. mer deſen edlẽ hartoch godfrido vã bulion reiſde mede ouert meer veel herẽ eñ vorſtẽ Inden eerſte ſyn broed vroem vã daden Euſta cius eñ balduwinus. ãcelmus vã ribomõte. boamũdus hortoch van na pels. die grote hugo broed des coñicks philippi vã vranckrijck. balduwi nus graef vã den berghe. robertus graef vã flãderẽ. ſtephanus een graef bleſenſs. eñ als gulhelmus ſeit ſo en ſach nie mẽſche alſo veel heerẽ eñ rid derſcap vgaderẽ. dat ghetal was õmoghelick doch ſo wortet ouerſlaghẽ tſeſtichwerff. c. m. mẽſchen die al te ſamen te ihrlm reyſdẽ vdriuẽ die on ghelouigħe mit groter macht vã die heiligħe ſtedẽ mittẽ voirghenoẽdẽ hartoch goedfrido. noch iſt weerdich om te ghedencken hoe dat int nauol ghẽde iair te weten. m. c. lxxxviij. nae dat generael cõſilium te parijs ghe houden aennamẽ veel ridderen eñ knechten dat cruys eñ vã veel landen

reyſde ſij ouer dat meer totten heyligħe lande eñ een luttek dair na reyſde die coninck vā vranckrijck philippus ghenoemt.eñ die coninck van engħelant mit groter macht eñ mit ontellicke veelk edelen.hartoghen.grauen bannerheeren. ridderen .eertzbiſcoppen.eñ veelk biſcoppen die reyſde ouer dat meer eñ alle ridderen van namen reyſde na den heyligħe lande alſo dat ghēen menſche bekeefft heefft alſulcken vgaderinghe der menſchē noch ghēen hiſtorie dat beſcriuet.want die keyſer fredericus die eerſte keyſer alſo ghenoemt mit ſyn ſoen heinricus ghenoemt mit een grote vgaderinghe ghēteykent mitten cruce reyſde inden ſelue ſtrijt ouer dat meer dair die ſelue keyſer nae veelk dat hy ghedaen hadde tot penitencie reyſende ouer een water viell van een peert die een luttek dair na ſterff Jn nae volghende iairē hebben veelk edelk conīghen.veelk prīcen biſonder die hertoghen van beyerē eñ oeſtenrijck mit die edelk ridderſcap der duytſcher natie in die landen veelk vrome daden ghedaen welk te lanck ſoude wallen omme te vtellen Dieſe duechtelicke keyſerē conīghen prīcen heeren ſyn werdich priſen in alſulcke weldaden eñ hoir ghēſlachte eñ in ewighe eer ghēhoudē te werdē van hoirē nacomelinghen want ſy mit ghēloue aendachticheyt mit groter liefde tot god ghereyſt hebben tot die heiligħe landen pynlijck draghende dat die heiligħe ſteden onteert worden van die ſnade heidenſche hōden niet vdraghēde die oneer ons ſalichmakers criſti eñ die lechter des kerſtens volcks.ſy hebben heerlicken eñ hoghelicken ghēprouet hoir kerſten ridderſcap ſtantaffticheit des kerſten ghēloue teghen die vianden des cruys.hantghemeen mit die onghelouighen welck ſy vdreuen. ſy en lieten niet off eer dat ſy die heerlicke landen vloſt hadden van dat ghewelt der ōghelouighen ghelick die gheeſtelick ſtercke machabey voirtijts ghedaen hebben.doe die ōghēloue vſlaghen offte vdreuen waren ſo hebben ſy ghebrocht dat lant.off te minſte dairom ghearbeyt.onder die heerſcappie des kerſten gheeſtelicheits.eñ want ſy in hoire lichamen ghēleden hebben tormenten veel van hē ſyn ghēſtoruen dairom ſo hebben ſy vdient een ōſterfelick croen ō ewigher glorie.dairom o ghij conīghen eñ prīcen nacomelīghen eñ erfghenaem der ſelver conīghen eñ prīcen in hoecheidē wilt doch mede weſen nauolghers der ſelver in duechden eñ wanneer ghi ghedenct in ouerleſen hoir vūerich ghēloiff. edele gheſtelicheyt. vrome mūet.grote andacht tot god eñ totter heiligħer kerck die god vlorē heeft En wilt niet off laten dat beghin dat v heiligħe bloet van welcke ghij ghēboren bent beghōnen heefft mit welk eñ ghuede. want voirwair als die ppheet ſeit Sie hant gods is nu niet corter offte weker om ons te behouden vanden ōghelouighen dan in dien tijden als die voirghenoemde heeren leefden.noch die vūericheit des ghēloue inden kerſtē volck en is niet alheelk vghaen raet eñ wijſheit en ghebreecht v niet noch ridderen noch wapenen en ghebrecken niet.noch die korſten en ſellen niet ghebrecken wat ghēlouighe menſchen ſoutmen moghen vinden die dair niet ſoude reyſen off goet ſenden tot verderuinghe der vianden gods eñ dat heiligħe kerſte ghēloue die dorſt hebbē om dat kerſten bloet te ſtorten eñ nūmermeer

dair mede verſaet werden wanner die ghemeen noetheit dat eyſchet. wan
ner die ellende eñ verdriete des ghemeen heyligħe kercke dair toe vmaent
¶En werden die onghelouighe niet wederſtaen wy en moghen niet ſeker
ſeuen in dat wtterſte eynde int weſte des werls hadde wy nv ghelouc ende
lieffde tot god eñ tot dat heiligħe kerſte ghelouc dair ſoude veell goet toe
weſen eñ grote rijckdom mit veell neerſticheits in langhen tijt vergadert
die dienen ſoude tot alſulcken reys wairt ſaecke dattet gheordineert wor
de doir die ouerſte. ſondertwiuell dair ſoude mit goeder wille dair toe ghe
gheuen werden god die harten der ſynen rakende dair toe die ridderſcap in
der heiligher kercke is in groter eer eñ voirſpoet want ſy vffenen hoir rid
derſcap zeer vromelick eñ konſtelick. hoe wel dat veel ſeer ydelick hē ſelluen
regieren. wonderlicke wapenē ſchinē zeer hoverlick voirtijts nie gheſien.
eñ dair toe crachtigħe wijſe hulpers vanden kerſtē volck all willich dair
toe O ghij alre kerſtenſte princen wout ghij vrede maken vereynigħe alle
uwe twiſtē. vaſthoudende uwe beſtande eñ alle dinck ſchicken by die ghe
ne alſt behoirt mit ghelicke begherte eñ eendrachtigħe will. mit wel be
dachter hartē tot die oetmoedigħe vermaninghe der heyligher kercke eñ
der ouerſtē als paeus eñ keyſer wout ghy v dan bewijſen dair toe ghene
ghē trouwelick eñ bereyt weſen als beſchermers van v moeder die heyli
ghe kerck. wāt in wat ſchine ſelt ghij in eynigħe tijden moghē bewijſen v
ghelouc gheboirſamicheit eñ aendachticheit oerbairlicken eñ vdienſtelic
ken off meent ghij ghenoich te doen mit uwē dienſten ghy mint die ver
boden tornoyſpelen. blodigħe ſteeghſpelen. koſtelicke wapenſcouwinghe
zeer vreſelick voir ziel off lijff ſo veel goets te vergheeffs te verdoen wat
eer mocht ghy dair off hebben. wat oerbairheit is in all ſo veel arbeyden
eñ koſten te doen ſonder loen dan alleen mit loen des doots off mit grote
ſunde. ghij bedecket v peerde mit ſide ick en kan niet aenmercken wat cleē
ren dat ghy aen doet. ghij bemaelt v ſchilden ſperen eñ ſadelen. ghij ſcierт
die tomē eñ ſpoerē mit gout offte ſulver eñ mit ſulcker onnutte houerdie
coemt ghy dicwil totter doot O wat groter hulp mocht ghij crighen wt
alſulcke houerdigħe ydele koſten welck ghy in ſunden ouer brengt off die
ghelcyt worden om die onghelouighe te ſtraffen. wout ghij die ſelue koſ
ten gheuē tot alſulcken heiligħē werck. deſe eñ meer des ghelicx wilt doch
mit goeder harten ouerleg ghē eñ uwe ridderſcap eñ ridderlicke eer eñ gro
te hoecheit tot gods loff ghebruken. tot vermeringħe der eere. tot beſcermē
ghe der heiligher kercke tot wrake der ōghelouigher dit ſelv tot meere eer
weſen eñ uwē naconeckingħen. dit ſel eerwerdich maken uwē naem offte
gheſlacht in allen nauolghende gheſlachten. dit ſel v ziel gheuē een croen
in die hemelen welcke ghij ontfanghen ſelt van god die een rechtuerdich
rechter is inden laetſten dach om wiens wille eñ ghelouc ghij vromelick
aengaet alle pinen der lichamen te liden tot wrake der onghelouigher hō
den. Het is well wair dat die onghelouighe heyden niet ware te doen off
ghe verſlaen mochte hē yemant onderwijſen van dat verdrucken der ghe
louigher menſchen. Mer nv iſt veel beter datſe ghedoot werden want ſy

ons sonder offlaten begheren te doden off te verdriuen dan dat die rode der sundigher menschen ghelaten soude wesen op dat der rechtueerdigher op dat die rechtueerdighe mēschen niet wt en steken hoir handen tot boesheyt Die heyden moeten verstroyet werden die striden begheeren Sij moeten the niet gaen die ons onlede aen doen. die onse landen bewoenen die onse broederen in swaren dienste houden ēn zeer verdrucken off wredelicken doot slaen ēn ons soude doetslaen wairt in hoere macht welcke hoir meeste begheerte soude wesen Alle heyde die sweerdē der ghelouigher. moeten ghebruket werden in die halsen onser vianden om the verderuen alle hoecheit verheffende hem seluen teghen onse heer onse god ēn teghen onse moeder die heylighe kercke die bruyt gods op dat die heyden niet en seghen wair is hoir god Wilt opstaen dair teghens o ghelouighe beschermers ēn kinderē der heiligher kercke. gaet aen teghen die vianden cristi ēn des kerstelicke naems wert dair teghen tornich ēn doet wrake gheyst hen wederom op hoir hoefden dat sij ons die wilt hebben ghedaen weest wel ende vroem van mūede wilt manlicke doen ende v harte moet ghesterckt werden alle die in god hopē wāt hij selfby v wesen als een sterck strijder ēn sel verderuen syn ende v vianden voir v aensicht wilt ghedencken die wōderlicke wercken gods welck hij ghedaen heefft Pharaoni ēn syn heer in dat rode meer ēn alle die strenghe oordelen die god ghedaen heefft van beghin des werks teghen alle quade verkeerde gheslachten dair god wrake teghen ghedaen heefft alrijt die ghelouighe verlossende van allen lasten ēn behoedende die leuent ēn regniert ghebenedijt inder ewicheit Amē.

Hier nae volghet een verueerlick visioen offte ghesicht betoent den keiser karolo die ghenoemt was karolus caluus ēn was die vierde keyser alsoe ghenoemt die ghere giert heefft dat keyser rijck na den keyser karolum magnum. Dit selue ghesicht is hier om een goede oirsake ingheset.

Tot die naem des ouerste gods des coninckx alder coninghen Jck karolus mitter ghenade gods coninck der duytscher landen. ende patricius der romeynen ēn keyser in vranckrijck op eenen heyligher nacht na eenen sonnendach als ick volbracht hadde die mettentijt ēn gods dienst ēn ick soude gaen tot ruste om te slapen so is tot my ghecomen een stēme verueerlick seggende karole dijn gheest sel wt dij gaen een langhe tijt. ter stont wert ick opghenomen inden gheest ēn die my op ghevuert heefft was zeer schoen houdende in syn hant een cluwen linnen gaerns zeer claer lichtende ghelicken als die cometen doen wāneer sy opē baeren Ende beghan dat cluwen te ondoen ende seyde tot my neemt een draet des schinende clouwens ēn bintet ende knopet vast aen dijn duym dijns rechterhants wāt dair mede selstu ghevuert werden om die helsche pijne the aenschouwen Toe dese woirden ghesproken waren so heefft hy my haestelicke voirghegaen ende ontdede den drait des schinende cluwens.

ende heefft my ghekeit in zeer diepe vũerighe daken die vol barnende put ten waren mit pick eñ zweuel.loet.was ende vetheyt.dair vant ick sitten bisscopen mijns vaders eñ minre oemen doe ick hem beuende sonde vraghen wairom dat sy leden also zware pijne Sy hebben gheantwort seg ghende wy hebben gheweest bisscoppen dyns vaders eñ dinre oemẽ. wan ner wy hoer souden vermanen offte onderwijsen ende hoir volck van die vrede eñ eendrachticheit so hebben wy onvrede ghemaect ende wy hebben gheweest opsetters der quaetheiden dair om lijden wy nv pijne in dese hel sche brant eñ meer mit ons die gheraden hebben tot dootslaghen ende ro ueryen hier toe selken comen dijn bisscoppen eñ knechten want sy ons in sulcke sunden naevolghen. Doe ick zeer beducht dit hoerde so quamen swarte duuelen mit vũerighe crauwelen eñ wouden nemen die schinẽde drait die ick in min hant hilt ende tot hem trecken.mer om die claerheyt des schinende cluwens en mochten sy den drait niet aen tasten Dair nae quamen sy lopende achter myn rugghe eñ woude my crauwelen eñ in den barnende put werpen mer die enghel die my leide draghende dat schi nende cluwen heefft gheworpen dien drait des schinende cluwẽs op mijn scholdæren ende heefft hem dubbelt ghemaect eñ roech my crachtelicke tot hem ende also clommen wy op hoghe vuerighe berghen van welcke wt sprongen veel vule eñ barnende wateren eñ alre hande manier van me taelsiende dair.want ick ontallicke veel zielen der menschen eñ der princẽ myns vaders ende minre broeders die dair in laghen sommighe tot aen dat haer.sommighe tot aen die kyn.sommighe totten nauel ende hebben gheropen sereyende tot my. Doe wy leeffde opter eerden so hebben wy be gheert mit dy ende mit dijn vader eñ mit dyn broedren eñ mit dyn oe men oirloghe te maken.dootslaghe te doen eñ roverien om eertsche ghie richeit dairom werden wy ghepijnicht in dese siedende wateren eñ alrehã de maniere van metaelt. Hier is te weten dat by metael verstaen wert yser.coper.gout.suluer. loet.welck metaelt een ghemeen naẽ is Eñ doe ick anytelick dair toe sonde gaen soe heb ick ghehoert affter my zielen ro pen .die gheweldighe eñ machtighe selken gheweldichsche pijnen lijden eñ ick heb omme ghesien ende heb ghesien op die kante des siende waters ouenen mit pelek eñ sulphur vol grote draken eñ scorpionen eñ serpentẽ van alle gheslachte. dair heb ick ghesyen sommighe princen myns va ders eñ minre broederen ende minre oemen seghende tot my O karole we ons ghy syet hoe zwaer pijnen dat wy liden om onse quaetheit eñ houer dicheyt ende quade raden die wy ghegheuen hebben onse coninghen ende dy om die ghiericheyt. Ende aks ick zwaerlicke suechte so quamẽ tot my draken mit open monden vol sulphur ende peck die woude my verslin nen ende myn leitsman heefft driewoudich dien draet gheslaghen ouer my Van welcke schinselen des claerheyts die vũerighen monden der draken verwonnen werden ende roech my craffelicke tot hem eñ wy qua

men neder in een dalk welckes eenpeel duyster was ende barnende als een backouen volk vûers Aen die ander syde was dat selue dalk zeer schoene ende lustich datmen dat niet wel kan wt spreken Ick keerde my teghen dat duyster barnende deel ende hebbe dair ghesien sommighe coninghen van myn ghesla chte in grote pijne.toe was ick zeer belast want ick hadde ghemeent dat ick ther skont soude ghewor pen werden in die pijne van swarte rosen die dat dalk deden branden mit alre hande vuer ende zeer beuende die drait des schinende cluwens verlichten mijn oghen soe heb ick ghesien besiden dat dalk dat die roeck een luttel wit beghonde te werden ende dair twe fonteynen lopen dat een zeer heet mer dat ander claer ende laue ende dair waren twe vaten.doe ick dair soude gaen nae volghende die drait des schinende cluwens siende op dat een vat dair dat zieende water in was soe heb ick dair syen staen mijn vader ludowicum in . totter dyen toe ende want ick seer beswairt was mit drueffheit ende mit anxt bevanghē.heefft hij ghesey t myn heer karole wilt niet vresen wāt ick weet dat dijn gheest wederom selk keeren tot dijn lichaem eñ god verhenghet dy hier the comen op datstu sien souste om wat sunden dat ick ende alle diestu ghesien hebts alsulcke pijne moeten lijden . Opten eenen dach byn ick in dit bat des ziedende waters ende opten anderde dach wert ick ouerghe set in dit ander vat mit zuet water ende dat gheschiet doir bidden van Sunte peter Sunte remigius doir welcke ghebeden ons coninclicke ghesla cht heefft ghere gniert tot opten dach van huden to.eñ is dat saeck datstu ende alle myn bisscoppen ende abtten ende alle ghee stelicheit my haestelick theilpe wilste comen mit missen offerhanden ghebedinghen mt souteren the lesen.vasten ende aelmissen so selk ick haestelicke verlost werden van dit vat des zieende waters.want myn broeder lotharius ende ludowicus syn soen doer beden van Sunte peter ende Sunte remigius syn van dese pijn verlost eñ nv gheleyt in blijscappen des ewighe leuens Ende heefft ghesei t tot my karole siet aen ter slincker syde ick heb aenghe sien.eñ sach twe hoghe zieende baden.dese bade syn dy bereit en beterste dy niet. ende en doetstu gheen penitencie van dijn lelicke sunden.toe wert ick zeer verweert eñ beefde.mer myn leitsman die heiligbe enghel siende dat ick in so grote vrese was heefft ghesei t tot my volcht my aen die rechter hant in dat ander lustigbe dalk des paradijs ende als wij mit een ghinghen.sach ick sitten in groter claerheit mit ander heerlicke coninghen lotharium minen oem op eenen steen zeer groet thopasius ghenoemt ghecroent mit een kostelicke croen ende by hem syn soen ludowicum des ghelijcx ghecroent doe hij my siende wert so riep hij vrindelicke mit lieflicker stemmen seggh ende karole myn naevolgher nv die derde in dat roomsche keiserdom coemt tot my ick weet wel datstu ghecomen bist doer die pijnlicke steden dair dijn vader is myn broeder ghesei t in pijnen mer doer die bermhaertichei t gods so sel hij hastelicken verlost werden ghelicken als

wij verkost sijn doir verdiente van Sūte peter eñ doir bede van Sūte remigius want god Sunte remigium een groet apostelaet gheghenen heefft ouer die coninghen ende dat volck in vranckrijck Ten wair saecke dat hij niet en bede voir ons gheslacht. ons gheslachte en soude niet langhe regnieren ende ghebien want ick weet welk dat die macht des keyserdoms haestelick ghenomen sel werden van dy ende dair na selstu een corte tijt leuen. Toe kerde hem tot my ludowicus syn soen eñ seyde my dat keyserdom datstu tot nv mit eerffelicke recht hebste ghehouden dat selk enfanghen mijn dochter soen. als dit gheseyt was soe dochte my dat ludowicus die ionghe soen voir my stont teghenwoirdich doe spraek die coninck lotharius tot my aensiende dat kijnt. Dit kijnt is ghelijcke dat kijnt welcke die heer gheset heefft int midden der discipulen eñ seide Se ser is dat rijck der hemelen Gheuet dit kijnt die macht des keyserdoms doir den drait des schinende cluwens datstu aen dijn vingher houste. Sairom ick ontknopende dien drait vanden duym myns rechterhants gaff dat kijnt dat keyserdom doir den drait des schinende cluwens eñ ter stont soe is dat versaemt in die hant des kijnts ghelicken die claerheit der sonne Ende alsoe nae dit wonderlicke werck quam myn gheest wederom in mijn lichaem zeer moede ende verweert Welcke oirspronghelicken bescreuen staet in dat spieghell der hystorien Vincentij beluacensis.

Hier endet dat eerste deel des boecks.

Hier beghint een prijsselicke toereydinghe totter anderde beuaerde van Ierusalem doir die woestenye teghen den berch synai tot sūte katherinē.

O wie ouerleset die hystorien des oude testaments. ende bysonder die .v. boecken moysi. eñ dat boeck iosue. die ouerleit dicwill. eñ hij en mach niet ghenoch verwonderen van die grote mogentheit der glorie des heilicheits gods. ende die wonderlicke wercken. eñ cracht der wõderlicker ordelen gods mit ghedenckenisse der rijckdomen des sueticheits gods. mit welcke die almachtighe god verlicht heefft die onganckbair woestenye. eñ harde cynicheyt. dair slanghen in waren eñ scorpionẽ. mit ander veel venynde dierẽ. welcke anders niet en was dan een beelde des doots. do hij ingheleyt heeft die kyndere van israhell int lant welck hij beloefft hadde hoere vadren Abrahã. Isaac. eñ Jacob doir eenen langhen wech in. xij. woeninghen. vorgaende hem inder nacht in een colũne des vũers. eñ in den dach doir een colũne des wolkens. gheuende hẽ broet vãden hemel. dat in hem hadde alle welkust. eñ alle smaecke des zueticheits Eñ wãt hij gheslaghẽ heefft die steen inder woestenie. wt welcke veel waters ghevloeyet is. alsoe dat die mẽschen eñ die beestẽ soude drinckẽ. want dat selue volck was een deel gods. eñ die soenẽ iacobs des patriarchs een deel des eerffenisse gods. welke hij gheuõden heefft in een woest lant in een stede des verveernisse eñ des harde cynicheits Dit selue volck heefft hij gheleit. gheleert. ende bewairt ghelick die appel syns eyghes oeghe. ghelick een aern ẽ wreckende syn iongheu om te vlieghen dicwil dair bouẽ vlieghede Also heefft god wtghestrecket syn vloeghelen eñ heefft dat volck beschermt. eñ ghedraghen op syne scholderẽ Wair off veel beschreuẽ staet ĩ die heiligbe schriffturẽ. welck mede claerlicke bewysen hoe groete eere dat die berch synai weerdich is. om veel grote wercken gods die op den berch synai eñ dair omtrent ghebeschiet syn. eñ hoe veel gheestelicheyden Synai is een berch indẽ landen arabien gheleghẽ. welckes een deel is oreb int lant madian gheleghẽ Synai is een edel berch seer hoghe in die landen mit goede wey eñ cruyt zeer vruchtbair Van outs ist gheweest een ghemeen gheloue der mẽschen. eñ dat niet te vgheeffs. dat god op desen berch synai woende. hoe wel dat desse berch vruchtbair was vã weye. nochtãs en dorste niemant syn beesten dair op weyẽ. noch niemãt en dorste dair bij naken. mer doe moyses kunlicker wachtẽ syn beestẽ tot dat inwerste des berchs. so heefft hij ghesiẽ dat deel grote teykẽ. als een groet vuer barnende den eghelkentier. niet scadende nochtãs syn groente ofte blomẽ noch niet vderuede in enigherwys mittẽ brant synre tacken. hoe wel dat die vlãme groet eñ zeer starck was Van welcke vũer god ghesprokẽ heeft tot moysen haestende om dit grote visioen te sien seyde alsus. en coemt niet naerre doet wt dijn schoen van dijn voetẽ. want die stede dairstu in staet is heylich lant. wt welcke dese berch hoghelick ghepresen is mit dat godlicke gheruych. eñ dairom ghinck niemant op desen berch niet alleen om syn groetheit ofte hoecheit mer om een ghemeen gheruffte der menschen van desen berch dat hij waer een

bisonder woeninghe eñ stadt gods zeer ontsichghelick eñ zeer eerweerdich Op dat die hoecheit synay meer bekēt mach werdē so heb ick bedacht dat hier nauolghet te beschriuē mit bewijs der heiligher schrifturē. om dat die beuerde die wij aenghenomē hebbē. vā desen berch als tot een eynde wair toe also veel te prijselicker mach werdē eñ meer mēschē dair toe ghegeuen moghē werdē Inden eerste so seit dat boeck exodi ghenoēt dat in die derde maent des wtgancks vā egiptē so quamē die kīderē vā israhel in dese woestenie synai eñ dair lāghetijt woenēde werden sy ghekeert in zedelicke rechtelicke in godlicke ghebodē. want doe sy reisden vā raphidym comēde tot syna dair bleuē sy opslaende hoir tentē benedē den berch Dair wort moyses eerst gheropen van god op desen berch te comē om die kijndere vā israhel ghebode te kūdighen aldus sprekende Ghij hebt wel ghesiē die werckē dair mede dat ick die menschē in egipto gheplacht heb. Hoe dat ick v ghedraghē heb als een aern syn ionghen draghet op syn vlogelen eñ heb v bisonder ontfāghen. dairō ist saecke dat ghij hoirt mijn stēme eñ bewair mijn voirwairden. so selt ghy wesen myn wtuercorē volck bouē alle āder mēschē. wāt alle eerdtrijck is myn. eñ ghij selt my wesen als een preestelicke conīckrijck eñ heilich volck. dair na heeft god ghesprokē tot moysen seggbēde. ganck tot dat volck eñ bereit dat selue hudē eñ morgē in heilicheit. eñ dat sy wassen hoir clederē op dat sy bereit mogē wesen optē derdē dach. wāt optē derdē dach so sel god neder comen voir al dat volck opten berch synai. eñ du selste settē dat volck op een zeker stede te bliuē rontōme eñ seggē. niemāt en clīme optē berch noch en raecke desen berch wāt wie desen berch raecket die sel steruē. niet doir mēschē hāden. mer mit steenē totter doot gheworpē werden. off doerscoten. is hij beest off is hij mensch hij moet steruē. doe gheheilicht was dat volck na dat ghebot gods. optē derden dach smorgēs doe werdē ghehoirt dōderē eñ blixemē begonde te lichtē eñ een groet dick wolcke bedeckede den berch eñ een groet gheluit eenre basūne wert dair ghehoirt. ende alle dat volck wert zeeer beduchtr. doe leyde moyses dat volck vā hoirē woenīghen om god te moetē. eñ stōden benē den ōder den berch. doe wert alle die berch synai roekēde om dat god dair op neder ghecomē was in een vūer. eñ die roeke clam op vandē berch als vā een ouen. dat ghekuit des busun wert altijt groter eñ veeerre ghehoirt Moyses beefft ghesprokē eñ god heefft hē gheantwoirt. wāt god was op dat hoechste des berchs synai eñ heefft gheropē moysi tot op dat hoechste des berchs gheuēde hē die. x. ghebodē eñ wet. om dat volck die te kūdighē Die wilde stōt dat volck onder den berch hoirrēde die stēmen eñ busunē eñ sach die barnēde lāpen eñ den berch roeken. doe werdē sy mit vrese eñ anxt beuāghen. te laesten quā moyses eñ heefft dat volck ghekūdicht alle die woerdē eñ gebodē gods. alle dat volck heeft ghēatwoert mit eenre stēme wy wilkē die ghebodē gods houden. eñ ghehoirsaē wesen. dairna hebbē op ghecomē moyses eñ aarō nadab eñ abiū eñ. lxx. vā die ouste vā ysrahel. die hebbē gesyen god vā israhel. eñ ōder sin voetē een werck als vā

ſaphier ghemaket ghelicke aks die hemelclaer is. ſy hebben god gheſien
en hebbē ghegetē en ghedroncke. Doe ſprack god wederōme tot moyſen
Coemt tot my optē berch en blijft dair. ick ſel dy gheuē twe ſteenē tafelen
en wet en ghebodē die ick gheſcreuē heb op datſtu die kinderen vā iſrahel
die ſelue ſelſte lerē. doe moyſes optē berch quā ſo heefft die wolckē bedect
dien berch. en die claerheyt gods heefft gheſchenē ouer ſynay ſes daghen
bedeckede den ſelue mit een wolkē. mer optē. vij. dach ſo heeft god moyſen
geropē wt dat midden des wolkens. die ſchijn des claerheits gods is ghe
weeſt ghelicke een barnende vūer op dat hoechſte des berchs voir dat aen
ſicht d kinderē vā iſrahel. en moyſes ghinck int midde des wolkēs opclim
mēd optē berch en was dair. xl. daghē nē. In welcke tijt dat volck ſiende
dat moyſes lāge beide int ned comē vāden berch ſo hebbē ſy hē vgaert te
ghē Aaron ſeggede aldus. ſtāt op en maeck ons godē die ons voirgaen
wāt wy en wetē niet wat moyſi gheſchiet is. die ons geleyt heeft wt egip
tē. Aaron nā die gulde cleynhedē vāden volck en gooet dair off een calff.
welck ſy anbiddede en offerhādē offerde ſprakē aldus. o iſrahel dit ſin din
godē die dij gheleit hebbē wtegiptē. om welcke ſund heefft god geſlaghē
dat volck en veel. m. latē vgaen. wt welcken alle en veel meer des ghelicx
is opēbair. hoe wel dat veel meer welck wel weerdich is te ghedēken ghe
latē wert omder cortheit dat dēſe berch ſynai beqmelickē en mit recht ghe
noēt wert een berch des godlicke woenighe. en des enghelſche vkerighe. en
een berch des lichts en ōſtekighe. een berch des wolkēs en dueſterheits. een
berch der regēs en dous. een berch des weyde en vruchtbairheits. een berch
des wijſheits en kerighe. wāt god vā dēſen berch ghegeuē heeft en ghelert
dat volck die wet. een berch des barmhertigheits en beloffte. wāt god dair
of beloefft heeft dat volck ōſprekelicke weldadē. een berch des rechtueerdic
heits en des ghemeenſcaps. wāt god die ōwijſe mēſchen grotē anxt heefft
latē liden. een berch des blixems en clairheits. een berch des gheluyts. een
berch des vrientſcaps en eendrachticheits. want god veynicht heefft dat
volck tot hē mit een ewighe eendracht. een berch des reinicheits. een berch
des blijſcaps en vrolicheits. want niemant en mocht gaen tot dēſen berch
dan die reyn warē mitter harten en lichamē. mede die reyn warē aten en
drōcken mit blijſcape bij god. een berch des ſachtmoedicheits en goedertie
renheits. een berch des offerhande en ghebedinghe want ſy dair god offer
hande deden. en mit beden moyſi ſo hebbē ſy ghehoirt dat ſy mit god ver
eynicht waren en meer des ghelicx. wairt ſaeck dat ick dat al ſoude beſcri
uen. tijt en papier ſoude my ghebreken Alle dat ouerghēſet hoe wel dat dē
ſe berch grote eer weerdich is om dat voirſeit is. nochtās ſo maecket dat
eerweerdige heilighe lichaē des edelſte maghets en martelariſſe ſunte ka
therijn dēſen berch zeer vnoemt en heerlick welck heilighe lichaem naeby
.ccc. iairen ghecruſt heefft op dat hoechſte des berchs. mit enghelſchē han
den dair begrauen. in een graff vanden ſeluen engelen dair wonder
lijcken ghemaect. by welcke heylighe graue die heylighe enghelen lan
ghe bij in loff ghebleuen hebben. Mer opten dach van huden ruſt dit

heyligħe lichaem in een costelick graff in dat cloester dat beneden an den berch ghelegħē is Alle die ghene die lieff hebbē dese heyligħe maghet eñ martelarisse hoe wel dat dese wech swaer is eñ volarbeits om die lieffde so sel hy hē latē dencke dat dese beuaerde niet swaer en is eñ hy selse vol brēghen Die en soude dese heiligħe maghet niet lieff moghen hebbē. die iheſus die ewigħe lieffde seer lief heeft ghehadt.eñ die selue hertelickē verkorē heefft eñ heefft ghesocht vā sine toncheit een bruyt te trouwē. welckes schoenheit hy zeer lieff heefft ghehadt Om dat ick hier late te beschriuē dat hoegħe gheboerte des edelste schoenste alrewijste maegħets katherine. eñ die eer des hoegħe gheboerte.wāt hoir vader was een conīck.die moed een conīghinne.nochtās so heeft katherina altijt vsmaet dit tijtlicke goet des auēture eñ schoenheit des lichaems.dair ick of late veel te scriuē.wāt als die poeta seyt. Hoch goet noch gheboerte mer eerbarheit eñ vstāt maket een mensche groet. wie soude moghē beschriuē die hoghe heilicheit.die wōderlicke lieffde mit ypō vā hoir ionghe iairē.die wijsheit des heyligħe maghets sūte katherine.het is opēbair dat dese heiligħe maghet te bouē gaet in wijsheit bouē alle eere der prisclicker vrouwē.wāt behaghelicheyt der vrouwē is bedroch.eñ die schoenheit is ydel.mer die vrouwe die god ontsiendē is die sel ghepresen werdē.wāt die vrese gods is een begħin des wijsheits.eñ hoe wel dat in die oude hestorie veel vnoemde vrouwē ghevondē werdē in dit loff verpresen.nochtās katherina gaet hē alle te bouē Dairō is sy wel mit recht bouē allen te eeren eñ vdich lieff te hebbē. wāt veel edele vrouwen hebbē neerstigheit ghedaen in die scolen des wijsheits veel hebbē ghepsen geweest in die selue wijsheit. mer gheen vā die en is ghelick geweest sūte katherin.noch die dochterē tyri eñ die moeder dyonisij.rana quik.calpurnea.citherea.thubertina offte die āder sibillē welck groet loff hebbē in die historien .noch lesbia sapho die in die tijt homeri groet gheweest is in poetrijen.noch cētona die wt die vresen virgilij maronis beschreuē heefft dat leuē cristi.die passie.eñ verrisenis zeer wijselijck noch auresia die mede ghenoēt was ādrogenes die alre gheleerste in wel te sprekē die haer selue heerlick beschermt heefft doe sy beclaghet was .noch gaya fromea dat wijff luci seer wel gheleert in kostelick spraeck die veel mēschē in noet te hulpe quā.noch augeriona die alre gheleerste ī medicinē welck die romeynē seer eerē ick swighe vā mer edele wyse vrouwē als ysis was die eerste gheleert heefft die ackerē te bouwē eñ gheuondē heefft vlas te spinen eñ te weuē dair toe heeft sy eerst geuōden die letterē ī egiptē.wāt nimpha carmētis nicostrata ghenoēt een docht des conīcks Ionij in archadia nauolgēde die latinsche letterē heeft die selue geuōden eñ die selue by een gheset.minerua heeft geuōden wolle te spinen eñ lakē dair of te makē.dese selue heeft geuōden die cyferē eñ figurē ī algarismo die mede geuōden heeft olije te gebrukē.eñ wagenē.eñ heeft gheleert rōderspul. noema thubals suster heeft alle andere kunstē van hantwerck gheuonden. Ceres een affgodinne des eerdtrijckes heefft gheleert dat eerdtrijcke the bouwen. Saeyen ende maeyen yrenes die dochter des maelres Tratini

heefft hoir vader te bouē ghegaen in die selue kunste. Marcia pharronis heefft te bouē ghegaen alle steen houwers eñ schilders. oeck Sopolim eñ dionisiū die inder seluer kunstē ghepresen warē. van welcke marcia noch optē dach vā huden ghehouwen eñ ghe schilde beelde ghenōden werdē zeer wōderlick eñ kūstelick ghemaecket katherina gaet alle dese te bouen eñ verwint alle dese in wijsheit eñ weteñheit welck sy niet alleen vereghē heefft mit vstant eñ neerstigheit der letterē mer ōsanghē heefft van god eñ also ghehadt. welck luttel gheualt. die vsciert was mit die alre bequaēste spra ke. mit welcke sy alsulcke eñ so grote alre gheleerste mānen des werlts in disputerē eñ dair mede te spreken niet alleen verwōnen heefft eñ bescaemt mer tot verwōderen eñ vscricken gheleyt. eñ wederōme gheleyt totte ghe loueeñ totte rechtē weck. doe die selue verordelt warē eñ gheworpē inden vūer ōghequest in clederē eñ hair. die lichamē ōghebrant eñ gauen god hoir zielē. dair na die heilighe maghet katherina na veel pynē blidelickē gheleden. so wert sy ten laestē gheleit om te onthoefden Dair heefft sy op ghestaghē hoer oghē totte hemelwtgherect hoeren hals ōder dat zweert. eñ bidde so loefde sy god seggende o goedertierē conick iheſu ick vbeyde om dy dat zweert. wilt ontfāghen min ziel int paradijs eñ bewijst berm hertigheit alle die ghene die mijnre ghedenckē. doe sy hoir ghebedighē ghe daen had so is ghehoirt een stēme van die hemelen seggende. coemt mijn wtuercorē coem ingaet die slaepcamer dyns brudegōs. du hebste vereghē al datstu eyscher. so wie die louē sellen ghesont werdē. doe wert sy ghesla ghen mit sweerde eñ melck vloeyde voir bluet wt hoeren heilighen hals welck die heilighe enghelē vā stōden an begrauē hebbē optē hoghē berch synay. wt hoer maechdelicke leden heefft ghevloeyet olye heilsaem reghen alle crācheit. o eerweerdighe maghet eñ martelaeresse. o schinēde kostelick steen alre maechden. o heerlick bruyt des conicks der conighen. o leuēdige offerhāde cristi die niet en weyghert hoir vereghē hulpe so wie hoir eer be wijsende syn off anbeden. hoir ghedenckenisse eñ heilighe lichaē al en wair dair mer ādere ghescheit fonō vscierē eñ vlichtē dien berch sinai eñ moch te mit recht wel trecken die deuote pelgrūs eñ alle die hoir lief hebbē dair te reysen. ick heb bedacht dit te latē welck alle mēschē wel opēbair is om te veruolghen vā dese heilighe benerde Als dese heilighe berch versocht is dat blijscap inbrenet om te wetē eñ te anschouwē. int wedercomē te verso ken dat vernoemde hoff des balsems in matherea. dat beflorē hoff. eñ dat ghetreykende fonteyn des maeghets marie van welcke dat hoff vuchtich ghemaect wert eñ wtgheen ander water eñ dair die edele vruchten eñ die suete roeken te smaken. dair na te comen in babilonia egipti ende chairū die alre moghenste alre meeste eñ alre rijckste stadt mit alle goeden ende rijckdōmen dese werlt veruolt. dair die Soldaen woenachtich is dair na te comē tot dat rode meer eñ dair in ghedoept te werden als onse voir ouderen bisonder ther seluer stede dair die kijndere van israhelt mit droe ghe voeten ouer ghegaen hebben. dair na op dat edel water des paradijs ghenoemt Tilū offte Gyon in die scriffturen also ghenoēt welck vrucht

bar maect alle dat lant van egipten. ten laetsten neder te comē in die oud
de alre machtichste stadt voirtijts alexandria eñ vā daen te reysen te sce
pe tot venegien. ten laetsten een yghelic comēde wederōme te huus louēde
god eñ die heilighe martelarisse sunte katherijn dat een yghelick pelgrū
na dat vsoken der heilighen steden doir grotē arbeyt. sorghe eñ zwaer we
ghen. dair na sorghe te latē eñ mūet te begripē. want hiernaemaels selt
blijscap wesen dat te vertellen. Hier nauolghet dat ouerdrach des
ghheleyde van iherusalem tot sunte kathermen

ER dat ick beghinne dese nauolghende beuerde te beschriuē. soe wilk
ick voir settē die manier vāt ouercomē mittē heerē vā ihrlm om
gheleye te vcrighen tot Sūte katherine toe. eñ van dair tot alkayr. dit
ouercomē selk gh eschien by tijts. te weten eer dat die pelgrūs eñ patroen
van ihrlm weder keren tot venegien. in teghenwoirdicheit des patroens
eñ des gardiaens des cloesters optē berch syon. wāt na die affcheydinghe
des patroens eñ der ādēr pelgrūs soe souden die heydē die ander pelgrūs
dair bluende bescatten na hoirē wille. eñ groet ghelt dair off willen heb
ben. dairom ouerquamē wy mit prefect offt stadthouder des Soldaens
in ihrlm die doe ghenoēt was Naydō eñ voirden grotē Calijn dat is die
meister des hospitaels der pelgrūs. welck een ridder was ghenoēt sabathi
tanco. Opten. xvij. dach in iulio so hebben wy ghemaect een ouerdracht
in dese maniere als hier na beschreuen staet. Inden eerste so heefft die sel
ue heer ons gheleyde gheloefft van ihrlm tot sunte katherine toe. eñ van
daen weder tot alkayr toe eñ dat hij in syn eyghē ꝑsoen op sinē kost soude
ons gheleyen vā ihrlm tot gazerā een stadt also ghenoemt. Item van
allen tollen offte waghengheldē eñ scattighen te gheuen vā ihrlm doir
alle die weck tot gazerā so soude die heere voir ons voldoen vā syne ghel
den op syne kost. want anders soude die pelgrūs zeer bescat werden vandē
heiden om dese ghelde te betalen Item dat hy een yghelick vā die pelgrūs
besorghen sel een esel mit een leitsman der eselen also dat die esel keyers
mucrecki ghenoemt werden vanden heiden. die hem seluen eñ die eselen vā
ihrlm toe tot Sūte katherijn eñ wderom tot chayr van alle noettruftic
heit van eten eñ drincken eñ des ghelijx soude vsien. ten wair sake dat die
pelgrūs wt hoirē eyghē vrie wil hē yet woude gheuē van etē ofte drinkē
Item dat hij alle onse queden te weetē cledrē eñ spijssen op sine kost soud la
ten brenghē van ihrlm totter stadt gazerā voirghenoēt behaluen alleen
wijn welck wy mit ons namē op ons eyghen kost. Item dat die selue heer
ons soud bestellē in die voirghenoēde stadt gazera op syn eyghen kost ca
melen die alons ghuet souden draghē van daen tot sūte katherijn eñ we
derom van daen tot alkayr want die camelen bet moghē draghē lasten
doir die woestenie. dan eselen wāt die camelē starcker sijn eñ meer arbeits
doen moghē dan die eselen. Item dat hy ons soude mede gheuē een van si
nē knechtē die ons ī syn stedē soude gheleyē. van gazera tot sūte katherijn
eñ van daen tot alkayr. welcke also gheschiet is ghenoēt die clein Calijn
welcke wy soudē besorghē doir die weck vā eten eñ drinckē na synre ver

diente. Item dat hij soude bestellen een yghelick der pelgrūs een vles ofte vat om water offte wijn dair in te nemen doir die woestenie wāt dicwijl in veel daghē en vintmen gheen water in die woestenye Item dat hy ons soude besorghen een cleyn tente offte papilion dair wij onder mochten ruhen inder woestenye. Item dat een yghelick vā ons den prefect offte tutzsel man voirnoemt om dat gheleye tollen ēn alle onkosten voirghenoēt sel betalen. xxiij. ducatē die een helft in ihērlm. die andere helfft in gazera na dat hij ons besorghet sel hebbē dair vā cameken ēn meer andere als voir seit is na die voirwairde ēn ouerdracht Item alle dit ouerdracht wort beschreuē ēn besegelt mit die segelē des heerē vā ihērlm. ēn des grote calijns ēn nochtās wort dit ouerdracht ons niet wel ghehoudē als die heidē ghemeenlick doen. wy ghauen voir den seluen besegelden brieff .ij. ducaten Hier is te weeten dat die pelgrūs die reisen willen tot sunte katherin. is dat saecke datter moghelick is te gheschien sonder tornicheyt offte scade vā hoir mede pelgrūs die wederom reisen willen tot hoirrē landen. so en sellen sy hoir mede pelgrūs niet gheleiden vā ihērlm tot ioppē offt iapha als die pelgrūs dicwijl pleghen te doen gheleidende hoir mede pelgrūs wederom wt rechter lieffde totter galeyen. dat dairom ontraden wert. want also die heiden aendoen dicwijl die pelgrūs veel vdriets ēn grote lastē so gheschiet dicwijl dat die pelgrūs begheerēde wraeck te doen teghen die heiden dair sy moghen. eer dat sy wederom keren totter galeie dicwijl een oploep dair teghē makende. also dat die heiden dicwijl ghewont werden ende also loepen die pelgrūs inder galeye rē. wairom die heiden wraecke doen teghen die pelgrūs dair bliuende ēn slaen dicwijl die selue doot. dairom is te raden die pelgrūs dair bliuende dat sy bidden die reisende pelgrums om hē dat te vdraghen ēn datse gheen wraecke en doen teghen die heydē op dat die pelgrūs dair bliuende niet belast moeghen werden als dicwijl

Dē. xxij. dach des maents iulij doe wast gheschiet is een beuōden sunte maria magdalenen dach. onse mede pelgrūs reisende van ihe rusalē totter galeyen die hē vwachten in die hauē ioppē. mer wij te wetē tot. xviij. personen van alle die pelgrūs bleuen te ihērlm om te vsokē wt deuotie ēn begherte sunte katherin tottē berch synai ēn om meer stedē the vsoken dair bliuende. xxviij. daghen ontsiende die grote hette des sonne. wārret niet goet en is te reisen doir die woestenien. int midden van die daghen so vsochten wy dicwijl die heilighe steden in ihērlm ēn dairomtrent Die namē der ghenē die ghebleuē hebben ēn ghereist hebbē te samen tot sunte katherin volghē hier na beschreuē. god wil die selue scriuē int boeck des leuens. Heer Johan graue van solms ēn heer te myntzenberch die alre ionste mer die vroemste ēn edelste Heer Bernhard vā breidenbach in dien tijden cameracr. mer nu mede deken der heyligher hoeffkercke van mens principaelt opset deser beuarde Heer philippus van bicken ridder. Mit desen heeren ionder hoir ander dienres was die kunstelicke subtile schilder Erhardt rewich van vtrecht ghebozen die alle die steden in dit

werck ghemaekt. selue ghemaeet heefft mitter hant
Heer Maximus ghenoemt smasmus bij syn toenaē. van roppelsteyn
een heer the hoinecke Heer Vernandus van mernawe een hanre heer
Heer Caspar van bukach ridder Heer Georgius mary ridder.
Heer Nicolaus die grote in kurt ridder. Mit welcke behaluen die ander
dienres warē mede twe minrebroeders ghenoemt Paulus eñ Thomas
die menigherley spraecke wisten. Heer Heinrick van schawenbergh
ridder. Heer Caspar van sienli ridder Heer Sigismundus van
marßbach ridder. Heer Peter velsch ridder. Heer Johan lazinus
domproest ende canonick der kercke transiluanienſis in vngarien
Heer felix fabri vander prediker oerde. keesmeister van vlms. een groet
predicant die voirtijts int heilighe lant veelt besocht heefft.

Opten. xviij. dach des maents Augusti op sunte Bertholomeus
dach als wij alle dinck bestelt hadden die ons van noede waren
op die reyse. doir die woestenye omtrent vespertijt ghinghē wy
wt die heilighe stadt iherusalez alle dat ons van noede was mit ons ne-
mende op ezelen. eñ quamē na der sonnē te bethleem. hoe wel dat dese wech
niet lanck is. nochtās so leden wy veel ongemacks vandē heydē in veel
lagen om onse wijn die wy mit ons namen. welck ick nv zwighen wilt
om een goet wairom the bethleem blieuē wy twe dagen eñ versochten
die heilighe steden dair bouē off gheseyt is. Opten. xxvij. dach des selue
maents Augusti smorgens inder dagherheyt reden wy van bethleem.
eñ des auonts quamē wy in die oude stadt Ebron. dair versochtē wy die
heilighe steden. als dat dubbelde spelinck eñ die acker damascenum ghe
noemt eñ meer andere steden bouen ghenoemt Mer bisonder dat cloester
des heyligh e ridders sunte Joris dair wy in quamē in welcke griecsche
monicke woenen. in welcke cloester is een ketten des heilighe martelaers
Georgij hebbende. xxxix. ringhen. welcke die sarracenen zeer eeren han-
ghende die selue om hoer halsen die vanden duuel beseten syn off rasende
syn. die vant raken des kettens. terstont verlost werden. welcke wy mede
om ons halsen ontfenghē ghelicken die sarracenē die dat selue voir ons
deden. Dair by werden noch gheseyen openbairlicke die woetstappen des
peerts des heyligh en ridders sunte Joris inder eerden ghedruct dair hy
voirtijts ghereden heefft. van welck eerde wy een weynich mit ons namē
Des smorgens dat is opten. xxviij. dach Augusti voir dagh e reyse
wy van daen alle den dach tot nader sonne toe eñ quamen ter stede dair
wy vonden een eynich groet huus staende op dat velt eñ bleuen die selue
nacht dair in. Dair eynden die ghebercht e ende begin t een euen plat
vruchtbaer lustich lant Als wy dese reyse deden vā Ebron totte huus nē.
So reden wy voir een casteelk tot sunte Samuel ghenoemt. van daen
toter luchter hāt leit een steetgen ghenoemt dat castel sunte Abrahe dair
is een zeer rijck heerlijcke hospitaelk onder die macht der sarraceuen wt

welcke aelmisse ghegheuen wert alle die dair comen aelmisse begherende van wat nacie offte secte datse wesen moghen soe gheefftmen hem broet eñ olije nē. mit potspijse Dair werden alle daghe dusent twehondert broden ghebacken die ghegheuen werden den armen. Die kostē die ghedaen werden in aelmisse te gheuen een iair in dit gasthuus loepen die somme tot. xxiiij. dusent ducaten iairlix.

Pten. xxix. dach des maents augusti welcke was sunte Johans dach decollatio smorghens opstaende. reyste wy totter stadt Gazeram eñ quamen dair een luttelk nae middaghe. nochtans soe bleuen wij voir die stadt bij rade ons trutzselmās welcke wy nauolghede die dat ons niet en riet op dat die heere des stadts onse wijn niet ontnemē soude. als hij die wil die pelgrūs ghedaē hadde Onderweghē op die selue dach quamen wy die wilk tot veelk water putten dair die sarracenē mit groten arbeyt water wt putten gheuende die pelgrūs drincken om gods wille By dese stadt Gazerā inden ingane saghen wy eenen groten vighe boem seer breet. die. vij. des iairs vrucht draghet eñ heeten vighen pharaonis Doe die sonne neder ghegaē was so q̄mē wy inder stadt gazerā mit onsen packen eñ mit groter zwairheit soe konden wy herberghe crighen. Want dat ghewoenlick huus der pelgrūs was ons niet groet ghenoch om soe veel menschen eñ beesten te ontfanghen als wy mit ons hadden. Ten laetsten werden wy in een onreyn stinckende hoff leggende volk te ghelen ghelaten eñ dair moesten wy die selue nacht eñ alle nauolghenden nachten opter eerden leggen onder den bloten hemelk. want wy bleuē dair. vij. daghen in grote verdriet eñ mit mēnigherley crancheyden beswaert wāt die lucht dair quaet is. eñ wy werden bedroghē vā onse trutzselman eñ van die ander heidē ghequelt van welck lanck soude wesen te scriuē Die stadt gazera is twewerff groter eñ wyer int ōmegaen dā ihe rusalē mer ōghelick in tūmeringhe leggende. ij. walsche milē vant meer. eñ was voirtijts die hoofftstadt der philistinē gazera ghenoēt. vā welcke ghescreuē staet in dat boeck iudicū int. xvj. ca. Dat samson dair ghinck totter vrouwe welck hy zeer lief hadde. als dat opēbair wert voir die philistinē so belaghen sy samson in dat huus des vrouwe settende wachters eñ laghen om samson doot te slaen als hy soude comē wt dat huus des vrouwe. samson stont op inden midder nacht ende nā beyde die doeren der stadt poertē mitter stilen eñ slochse op syn scholderē eñ heeftse ghedraghē op dat hoechste des bercks die teghē hebron leyt. dair na wert die selue bedroghē doir dalidam welck hij lieff hadde die woende int dal soreth van welcke hij wert verradē. doe wert hij ghevāghen eñ beyde syn oghen wt ghesteken eñ ghebeyt in dese stadt dair die philistinē hem bonden mit bānden eñ sloten hē in een kercker dair moeste hij die moelen trecken. Te laetsten wert samson ghebeyt voir die princē eñ alle dat volck der philistinē om dat hy speelen soude. mer hy ropēde god an begreep beyde die colūne

ep welcke dat huus stont dair die philistinen in aten eñ waren vrolijck om dat sy samson hadden gheuãghen dair sy also mede spotten nemẽde die een columnen van den tempell mitter rechter hant ende die ander columne mitter luchterhant ende heefft die selue also starckelick ghebroken datter selue huus gheualken heeft op alle die princẽ eñ alle dat volck dat dair was. want op dat dack eñ op die solre waren wel drieduysent mẽschẽ beyde mãnen eñ vrouwen die verwachte samson om dat hy soude spelẽ Eñ soe heefft samson meer menschẽ ghedoot steruende dan hy te voeren ghedoot hadde leuẽdich Dat selue huus was een tẽpel des affgods Dagon dairmẽ optẽ dach van hudẽ noch off sien mach die oude vuallinghe

(7) Pten. xy. dach des maents septembris soe reysde wy wtter stadt in een velt dair. xxiij. cameelen stõden doir onsen tutzselmã ons bereyt die ons een ander gheleitsman settende in syn stede wederom is ghereyst te ierusalem. welck gheleitsman ghenoẽt was die cleyn Calijn die voirtan ons soude leyden eñ wederõ leiden als voirsprokẽ was

(8) Pten. y. dach des maents septembris reden wy ouer een cuẽ velt eñ dat grote meer lach aen die rechterhant eñ dat heylighe lant aen die luchterhãt. Voir ons zuedtwert lach die grote woestenie dair wy ouer begherde the reysen comende by een cleyn dorpkijn hebbem ghenoemt leggh̃de een mile van gazera. dair bleuen wij die selue nacht om onse zieken die niet langher reysen en mochten. settende onse tenten op dat velt soe vergaerde wy een luttelk houts. In die landen en vintmen gheen brant dan droghe wortelen welcke wij mit ons ghedraghen hebbẽ die wy ghetoghen hebben wtter eerde om vuer te maken om te coken voir die zieken. Op dese selue stede staet eenẽ grotẽ hoghen putte mer sonder water. dairmen off seit dat maria mit dat kijnt ihesu doe sy vliende waren in egipten water gheput hebben. ende dair vernacht hebben

Dair nae opten. xj. dach des maents septembris smorghens reden wij ouer een groet sandich effen velt also breet dair wy gheen eynde aen en saghen dan alleen van weeste dairt grote meer aen lach Dair na quamẽ wy in een lant welck ghenoẽt is ī arabische sprak cawata. mer int latijn Cades. Dair bendẽ een cleyn berch settẽ wy ons tentẽ eñ bleuẽ dair. wy begaerde wederom hout als te voerẽ. dair brachtmẽ ons water in vlessen van weer. welck water niet drinckelick en was. wantret verdoruẽ was in die vaten. Doch verleende ons god op den seluẽ nacht. een cleyn reghen welcke in die landen selden gheschiet Also int voirtreysen des weeghes soe wert dat lant meer woest eñ onwoensaem want opden seluẽ dach so quamen wy in die rechte woestenye in welcke nie mensch ghewoent en heefft noch nie zoene des menschen ghebleuen heefft. dat eerdtrijck is õbequaem om te eren off te saeyen Int voertreysen so en saghẽ wij gheen dorp noch stadt. noch huus noch hoff. noch ackeren. noch wijngaerden. noch houen. noch bomen. noch bossen. mer een lant verbrant mit die hetten der sonne

te ſamen onvruchtbair volck dorre berghen. houcken. eñ lopende wateren. welcke berghen varē verueerlicke aen te ſien ghelick dat beelde des doots Wij ſaghen dicwilk ridende ouer die woeſtenye eenen groten roeck. welck wij vermodende van brant op te riſen. mer wy beuonden van daghe te daghe dattet ſelue niet āders was dan een opheuīghe des ſubtijls cleyns zants eñ ſtoffs dat vanden wijnt alſo op riſet Want vanden ſelue zant werden dicwilk cleyn berghē in die landen eñ dair die wech hudē effen is dair leyt ſmorghēs een berch vergadert van zant by crafftder wijndē al ſoe dat die wech onganchair is Alſo voirt reiſende quamē wij opten .xij dach des maents ſeptembris op een ſtede Gayon ghenoemt dair ſette wy ons tentē op een groet onvruchtbair lant van witte eerde. doe en hadden wy gheen water meer. dan dat verduruen was in onſe vleſſen welcke gheen ſmaecke en hadde noch wy en haddē gheen āder broet. dan dat twe werff ghebacken was ghenoemt biſcoth. noch wy en vonden gheen hout dan alleen sōmighe worteken van cruyde. eñ alle dat wy mit ons veers mede ghenomē hadden van gazera was verteert eñ ten eynde ghecomen Opten ſelue auont ſaghē wij dat onſe arabes backede broet in die aſſche. Dair nae optē .xiij. dach des maents ſeptēbris quamen vy in een groot dall op beyde ſyde mit hoghen dorrē berghē beſloten dat die arabes hetē Wadalar dair vōden wy zeer veel des cruyts coloquintida ghenoemt. Opten .xiiij. dach quamen wy in een vreeſelicker woeſtenie dan wy ye te voren in gheweeſt hadde. dair en ſaghē wy noch mēſche noch beeſtē noch voeghelen. dan alleen die voeghelē ſtruyſen ghenoēt die inder woeſtenie woenēde. Soe quamē wy tuſſchē zeer hoghe dorre gheberchte van groten gheſchoerdē ſteenē verſaemt. op een zandich velt gheheten Magare op ſlaende ons tenten Dese berghe om hoere hoecheit na die arabiſche ſprake werdē ghenoēt gebelhelell. Optē .xv. dach quamē wy in een zeer harde coude woeſtenie. welck men ſelden vint in die oeſte landen. wy bleuē dair ter ſtede dair die eerde wit was eñ die ſteenē ghelicken als kryt. mer dat zant als kalck. Dat ſelue lant is ghenoemt na die arabiſche ſprake Wynſcheue Des ſmorghēs opten .xvj. dach reden wy ouer een lant zeer ſtarck eñ breet welcke oeſte wert gheen eynde en heefft. al ſoe dat een peert wel ghereden in twe maenden niet ſoude moghen comē totten eynde dair mēſchen woenē. alſmē ons voirwair ſeide. eñ nochtās alſmē quame dair mēſchen woenen ſo en heefft dese heyde noch gheen eynde Sōmighe vermoedē dattet een deel is des lāts in latijn ghenoēt Torrida zona. welcke ſtrecket totte eerdtſcheparadijs. Ouer dese heyde ridende quamen wy in al herock in arabiſcheſprake alſo ghenoemt bluende dair die ſelue nacht Opten .xvij. dach des maents ſeptēbris quamē wy in Meſmar beneden een hoghen berch. welcke ſy heten Taleb die konſtelick ghemaect ſchinet. Van daen reyſende opten .xviij. dach des maents ſeptēbris doe wy ghereyſt hadden ouer dat onvruchtbair lant dair die berghē eñ dalen ſteenē

men opten heiligben berch begherende die heyligbe stede te versoecken eer dat sy mit hoerē dinghen van daen reisen woudē. als sy dit hadden ghedaen. cñ weder souden comē bedruct dair dese capelle optē dach vā huden staet. doe gheboet die gloriose maghet maria die moeder ihū dat sy van dese heiligbe stede niet reysen en souden. eñ beloefde dat sij ghevrijt soudē werden. ter stōt en saghen sy mariā niet meer Die monicken bedochtende op datter gheen fantasie wesen mochte welck sy ghesiē hadden. hebbē god deuotelick ghebeden wair die opēbaringhe een wairheit eñ gheen bedroch dat god dat woude bewisen doir een teyken Ter stont als sy biddende waren ontspranck onder hoir voeten dit leuendighe water eñ heeft hē grote licken verblijt. welcke fonteyn wtspringhēde is die pelgrūs opreisende eñ neder reisende tot een grote vkulinghe eñ troestinghe Die wormē eñ die venijnde beesten en verghinghen niet alleen van daen in dien tijden mer optē dach vā huden en mach gheen worm om dat cloester offte dese stadt blijuen. Opclimende van dese stede so quamen wij tot een steenen boghe streckende van die een side des berchs tot die āder ghelicken een poert Wij hoirde dair seggbē dat gheen ioede doir dese poert gaen mach dat die wilt besocht is. Te laeste comende op dat hoechste des berchs so quamen wij als op een effene plaetse dair die berch Oreb beghint op te risen īder lucht sonder aenhanck van eynighe ander berghen want alle die neder berghē leggben aen den berch gods Oreb Beneden onder den berch oreb vōden wij een capelle ghestich̄t inder eere van sunte Helias dair wij in ghinghen doer een cleyn doerkin Her syn drie capellen beslotē mit een muer eñ mit een doir Die eerste capelle is ghewijet inder eer Sunte marine Die ander in die eer sunte helizei Die derde in die eer sūte helye. ende in een yghelick deser capellen is. vij. iair offlaets eñ. vij. karenē Tot deser stede quā die heiligbe propheet helyas doe hij ghedaen hadde die grote daet welk weerdich te ghedencken. doe hij vwonnen hadde die prophetē eñ preesteren des affgods. baal eñ die selue hadde vslaghen. die int ghetal warē vijftalff hōdert mānen welck hij vwonnē eñ gheuāghen gheleit heefft totten torrent Tison. dair hyse mit een ghedoot heefft als langher beschreuē staet int boeck der conīghen int. xviij. ca. Welcke die quade vrouwe Jezabell vernā eñ heefft katē seggben totten propheet Helyam doir een bode Die goden moeten my dat laeten gheschieen is dat saecke dat ick morgben dy niet en doe als die dese propheten ghedaen hebts Dairom was helyas bedūcht eñ vliende inder woestenye eñ heefft hē verborghen onder een ieneuer boem eñ heeft begbert van god dat hij sterue mochte Als hy gheslapē hadde onder die stadt des ieneuerboems so quā die enghel gods eñ heeft hem gheraect eñ gheseit. stant op eñ eet doe hij ontwaket wert so vant hij bij syn hoefft een broet eñ een vat waters Hij heefft gheghetē eñ ghedroncken ende wederom gheslapen. Anderwerff so heefft die enghel gods Helyam geraket eñ gheseyt. stant op eet wanstu eenē grotē wegh

wanderen moets Hij stont op ende heefft ghegheten ende ghedroncken eñ heefft ghegaen in crachte des selue spijse.xl.daghen eñ.xl.nachten tot op dœnsen berch Oreb. Doe helyas dair quam op die stede dair dese capelle staet welcke in dien tijden was een spelunck dair hier off gheseit wert doe sprack god tot helyam seggheñde Helia wat doetstu hier Hij heefft ghe= antwoert O heere ick hebbe om dijne wille een daet ghedaen. want die kynderе van israhell hebben dyne wet ghelaten Sij hebben verdoruen dyn altaer ende door gheslaghen dyn propheten.ick ben alleen ghebleuē ende sy soken my te doden nē. Dair staende in die doer des spelуncks soe sach hij god voir hem die doir een zuete stemme eens saffte wijnts hem gheboet dat hij soude saluen Helizeum saphats soen tot een propheet in syn stadt. Als gheschreuē staet int boeck der coninghē int.xix.ca. Als wy van dœser stede hogher op clommen so quamen wij tot eenē groten steen die vanden berch off gheualлen was.welcke gheualлen heefft inden wech doe helyas op climmen woude op dat hoechste des berchs tot een teyken dat helias soude gaen inden ioetsche landen ende saluen helizeum in sine stadt als gheseyt is. Van daen quamen wy op dat hoechste des berchs dair saghē wy die figuer des lijffs moysi ghedruct in een steen dair moy ses hem verborghen hilt doe hij god aenschoude.eñ na sach Want moy ses begheert hadde dat aenschijn godsste aenschouwen seggheñde O heer heb ick gheuoden ghenade voir dij wilt my tonen die blijscap God heeft ghesproken tot hem ick selt dy bewysen eñ tonen alle goet nē. Dair nae du en moechste niet aenschouwē myn aenschijn want'gheen mensche selt my moghē sien en leuen.god sprack by my is een stede eñ du selste staen op eenen steen eñ als mijn glorie off blijscap selt ghetoent werden so selt ick dy setten in eenen holen steen ende dij beschermen mit mynre rechter= hant tot dat ick voirt sel gaen.eñ ick selt myn hant trecken van dy so selt ste syen mij the rugghe mer myn aenschijn en mochstu niet sien alsmen leest int boeck Exodi int.xxxiij.ca. In dat selue holk hoe wel dattet en ghe ende nauwe is dair moyses in dien tijden ghestaen heefft ghenegghen eñ ghebooghen tegen god.plēghen die pelgrums wt te uocie hem in the setten. Van daen quamen wy in dat hoechste des heilichste berchs Oreb Dair is ghesticht een cleyn schoen capelle mit een yserendoer. vast ghe= sloten eñ staet op die selue stede dair die heilighe propheet moyses ontfā ghen heefft die heilighe.x.ghebodē mitten heyligheñ vinghers gods be= screuen in twe steenen tafelen alleen staende by god op dat hoechste des berchs.dair off gheschreuē staet Exodi int.xxxiij.ca. (Moyses clam optē berch Synai als god hem ghebodē hadde draghende mit hem twe tafe len die hij ghehouden hadde ghelicke die eerste. Doe god neder soude co= men doer een wolcken doe stont moyses by god aenropende die naem gods.eñ doe hij quam doe neech moyses neder opter eerde eñ heefft aenbe dende ghesеyt O heer god bermhertich ende goedertieren verbeyende ende

wairachtich.die barmhertichcit bewyſet ſonder eynde.ghij verghecft boeſheit ende ſunde.eñ niemant is by hem ſelue onſchuldich voir dij.ghij pij nicht die boeſheit der vaderen in die kijnderen eñ gheſlachten totten derde eñ vierde gheſlachte Dair was die heiligħe man moyſes.xl.daghen eñ xl.nachten ſonder broet te eten eñ water te drincken Doe hij neder quam vanden berch Synai ſo heefft hy ghehouden twe tafelen des ghetuychs eñ hij en wiſte niet dat ſyn aenſchijn hoornen hadde om dat hij mit god woerde ghehadt hadde Welcke Aaron eñ die kijndere van iſrahell ſiende waren beducht dair by te comen wairom moyſes ghehanghen heefft een derſelt voir ſyn aenſchijn wāner hij teghen die kijnderen van iſrahel ſoude ſpreken Als dair gheſcreuen ſtaet. Deſe capelle wort opghedaen voir ons van een broeder die met ons wt dat cloeſter opclam ende om die eerweerdicheit des heiligħe ſtede ſo quamen wij dair in mit blote voeten.eñ vielen neder op die eerde kuſſende deuotelick die ſtede dair moyſes die wet gods heefft onfanghen die beteykent is mit twe ſteenen Beneuen deſe capelle is een ſpelunck omtrent.xv.ſcreden dair off dair wy mede in ghinghen in welcke moyſes.xl.daghen eñ.xl.nachtē vaſte om dat hij die wet van god mochte onfanghen Bouen deſe voirſeide ſpelūcke is een Muſchkea offte een heidenſche kercke tot welcke daghelix veelt ſarracene eñ arabes beuerde comen totter eere moyſi welcke ſy zeer eeren ende ſeggħen dat moyſes een groet propheet gheweeſt is.Dair ſtaet een groten waterput dair zeer goet cout eñ gheſont water ī is dair moyſes wt ghedroncken heefft alſ mē ſeit.dairom wert deſe fonteyn ghenoemt een fonteyn moyſi Dairomtrent ſietmē noch grote vernalliughen der mueren.het is welk te ghelouē dat dair voirtijts een cloeſter gheſtaen heefft Deſe berch oreb heefft dat biſonder dat hij ront op ſtrecket.eñ gheen ander berghen aenhāghet.noch hij is niet hogher dan ander berghen.mer een ſonderlinghen berch by ander berghen quaet om op te climmē Want van dat cloeſter dat onder aenden berch leyt tot op dat hoechſte des berchs ſyn ſeuēduſent trappē van ſteenen gheleit.wtghenomen alle die ſteden dairmen ſonder trappen opgaet Van deſen hoghen berch ſaghen wij dat rode meer ende yndiaenſche hauen dair die ſcepen wt yndien aencomen Wy ſaghē mede die ſtede int rode meer dair pharao een coninck cpipti verualghende die kijndere van iſrahel verdranck Jn deſe voirſeide capelle is volcomē vergiffeniſſe van alle ſunden Doe wy wt deſe capelle quamē.nederſittende deden wy een collacie.om totten aenſtaenden arbeit bet ghemuet te weſen nae deſe collacie ſoe werden wy ghemoet eñ clōmen neder vanden berch te ghen dat weſte doir eenē ſorghelicke wech zeer vreſelick .ten laetſten quamen wy tot dat cloeſter totten.xl.martelaren ghenoemt dair ruſten wy een luttelk eñ beghōnen te climmē opten berch ſynai.welcke berch is veelt quader eñ onwechſamer op the climmen dan die berch Oreb.want dair

veck ghebroken hanghende steenen en vreeselicke diepte syn. in grote bernende hette der sonne clommen wy op. mer wy hadden een verkulinghe want wy vonden int opclimmen twe fonteynen dair goet kuel water in was dair wy ons mede verblijde en quamen tot ons selue Soe wy nae bij op dat hoechste des berchs vermoede te wesen. so was die berch bouen also crom ende lanck dat wij verscrichte want wy anders gheen wech en hadden ende mit groten arbeyt muede dair op quamen opten .xxv. dach des maents septembris. Soe versochte wy die heiligbe stede. tot welcke die heyligbe engheken ghebracht hebbē dat heyligbe lichaē wt Alexandria der heyligher maghet en martelarisse Sunte katherine. in welcke heiligbe stede dat heyligbe lichaem gheleghen heefft well driehondert iair lanck onder die enghelsche bewaringhe ther tijt toe datten Abt int cloester hier beneden leggbēde gheopēbairt wert dat hij dat selue lichaem soude van daen haken totten cloester dairt nu is. ende leggben dat in een ander graff. Soe wy quamen totten voirnoemden graue soe vielen wy mit groter blijscapen ende vroechde neder opter eerde dat selue aendachtelicke kussende leggbende ons in dat heiligbe grafft. en hebben onse lichamen ghemeten in dat heiligbe grafft Dese stede is all dus ghestelt die berch Oreb ende die berch Synai leggbē verscheyen elck in syn hoechte. mer beneden raken sy malkander. ende midden tusschen beyde leit dat voirnoemde cloester. ghenoemt totten .xl. martelaren Doch die hoecheit des berchs Synai dair die heiligbe maghet Sunte katherina mit die enghelsche handen ghebracht wert als gheseyt is. is veel hogher ende gaet te bouen die hoechte des berchs Oreb. ende bouen alle hoechte der berghen dairomtrent ghelegben Op dat hoechste des berchs Synai is een steenighe effen heyt ende dair in staet ghedruect die vorm offte figuer van een menschelicke lichaem niet ghemaecket mit instrumenten noch mit eynighe kunste. meer die harde steen is weeck ghewerden ghelicke was. doe die heiligbe enghelen dat heiligbe lichaem dair op leiden ende is ghewerden ghelicken een grafft nae dat lichaem des heiligbe maghets aen beyde syden des graffts sietmē noch sommighe teykenē bewijsende die enghelsche bewaringhe als well the ghelouen is dat die heyligbe enghelen nye dit heiligbe lichaem ghelaten hebben Op desen berch verblijde wij ons wtter maten zeer want wij totten lesten eynden onser beuerde ghecomen waren die welcke wy mit groten arbeyt ende cost aenghenomen hadden ons en stont niet anders voir oghen dan wij onse aensichte keerden tot onsen landen dair wij off ghecomen waren begherende bijder goedertierēheit gods dair wederom te comen Soe wy ons ghebet deuotelick hadden ghedaen so satē wy ned en deden een collacie etēde en drinckende dat gheen datwy bij ons haddē dāckende mit grotē loff en die heiligbe maghet sūte katherin Dair nae saghen wy die landen dairom leggbende. ende saghen lanck

ende breet dat lant ende coninckrijcken Ons dochte wt ghenomen alleen die woestenie dair wij doir quamen dat wij mitten rode meer alomme besloten waren Alsmē op desen berch is so schinet dat rode meer niet meer dair off te leggghen dan alleen drie milen. nochtās inder wairheit soe leyt dit rode meer wel twe dach reysen veer van daen. Wy saghen in dat rode meer veel eylanden onvruchtbair eñ woest. wy saghen veer ouer dat meer dat hoghe ghebercht̄e int lant thebayda dair sunte pauwels sunte anthonius eñ macharius eñ meer andere heiligh̄e vaderen een heylich leuen verscheyen van andere menschen gheleit hebben. Dair sietmen die bekende hauē des rode meers Thor ghenoemt. dair alle die scepen mit kostelicke specerie eñ cruyden wt yndien comende aencomen Van daen tot Alexandria eñ dair na varende tot venegien. dair nae tot andere landē Wy saghen dair die woestenie Helym ende Sur. dair moyses mitten kynderen van israhell als sy ouer dat rode meer ghecomen warē eerst op sloghen hoir tenten eñ papilionē Dair na beneden den heyligh̄en berch Synai comende dair sy dat meeste deel der. yl. iairen die sy waren inder woestenie ouer ghebracht hebben. Voirt aen int lant tusschen dat rode meer eñ den berch Synai ghelegh̄e. wert ons ghewesen een stede in welck alsmen seit staet een cloester mit monicken welck op den dach van huden niemāt can vinden hoe wel datmē daghelix dair hoirt luden die clockē tot alle die. vij. ghetijen. doch seiden sommighe arabes dat sy dair in ghe weest hadden. mer ter stont als sy dair wt quamen verloren sy die wech in dat cloester Dair toe sommighe van die monicken wt sunte katherinē cloester hebbē bestaen om dat selue cloester te soken welcke seggh̄en dat sy ghehoort hebben tgheluyt der clocken. mer dat cloester en mochtē sy niet vinden Van desen berch saghē wy dat schone wellustighe hoff beset mit vruchtbaere bomen. bisonder mit dattelbomen leggh̄ende onder den berch welcke hoff toe behoirt sunte katherinen cloester Van desen hoghen berch sietmen die groten hoghē berch Phasga ghenoemt Phasga is een zeer groten berch die veel berghen mit hem begrepen heefft. Want an desen berch leggh̄en Abarim ende Nebo hoghe hoeckelen alsoe ghenoemt op welcke moyses clam op dat hij ouer sien ende aenschouwe mochte dat lant van beloffte eer dat hij soude sterven ende datmen hem begrauen soude int lant des selffs berchs in dat effen lant Moab alsmen beschreuen vint Numeri int. xxvij. ca. ende deutronomij int laetste ca. Dese berch was in die landen Moabitarum ende Amonitarum scheiende hoere landen vant lant Amorreorum welcke na beseten hebben Ruben ende Gad ende halff dat ghesla chte Manasse als ghescreuen staet Deutronomij int. derde. ca. Die worteken van desen berch raken dat rode meer welck dat alre souste meer is alsmen leest. Deutro. int. iij. capittel. beyde inden text ende in die glose. Dese berghen hebben ghescheien dat lant dair die Moabite ende Amonite, hieruoiraels in ghewoent hebben

vant lant welcke die israhelite beseten hebben Moyses quam tot dat hoechste des berchs ende dair off heefft hij aen gheschouwet ende ghesien alle dat lant van beloffte dair sterff Moyses eñ int dalk des berchs int lant moab wert hij begrauen ende tot nu toe verburghen Op desen berch phasga heefft gheckomen die toueraer Balaam mittē coninck der Moabiten Balach ghenoemt. om te vmaledien dat volck van israhel welkes vmaledijnghe god vwādelt heefft in benedijnghe. als ghescreuē staet Numeri int. xxxij. ca. Wt welcke is opēbair dat desen berch is gheweest een berch des vijcheyenisse want hy verscheyen heeft die landen der quaedr mēschen vāden landen der doechdelicker menschē Dese berch is een berch des benedijnghe. want god doir den prophect Balaam ghegheuen heefft dat volck van israhell die benedijnghe. Jtez een berch des aenschouwinghe want moyses dair off aenschouwet heefft dat lant van belofftē. Als om ghecomen was een vre. so ghinghen wy neder den seluē wech die wy op ghekōmen waren. eñ wy quamē tot sinte katherinē fonteyn dair sine den wy roedikins die alsulck syn. ghelicken als was die eghelentier in welcke god hem gheopenbairt heefft moysi Ons wert dair ghelouelicke gheseit dat dese roeden zeer goet syn teghen die vallende sieckten wanneer die siecken dese roeden mit hē draghen. nae groten arbeit die wy deden int offgaen so quamen wy wederom totten cloester der. yl. martelaren dair bleuen wy die nacht Dit cloester was voirtijts vol heilighe monicken mer op een tijt quamē die heyden van die hauē Thor mit groter macht eñ hebben vslaghen mitten zweerde. yl. monicken om dat gheloue cristi welcke dair begrauē legghē. eñ dairom is dit cloester noch ghenoemt totten. yl. heilighe martelaren. mer opten dach van hudē woenen dair twe monicken eñ niet meer die dair gheset werden wt sinte katherinē cloester lidende dicwilk veel onrustē eñ lasten vanden sarracenē Alle die timeringhe des cloesters syn van leem eñ riet ghemaect. behaluē alleen die kerck eñ die muer gaende om dat cloester Ende heefft een schoen lanck lustich hoff an dat cloester rakende int neder gaen welck niet breet is vol oliue bomen. mandelbomen. vijghebomen ende meer andere Die monicken van Sunte katherinen cloester plighen voirtijts grote profiten the hebben wt dit hoff. Mer van een luttelk voirleden iairen soe hebben eenrehande dieren verderuen iairlijx die bomen ende vruchten Jn dat selue hoff is een cleyn capelke in eenij peloncK in welcke Sunte Onoffrius een heilick strengh leuen gheleit heeft ghelicken in syn legende beschreuē staet Jn dat selue cloester nae dat wij ghegheten eñ ghedroncken hadden soe vonden wij onse cameken bij die mueren des hooffs dair saten wy op ende reden bij die mueren off in dat dalk ende rontom den berch gods Oreb tot in Sunte katherinen cloester beneden ōder aen den berch Oreb vonden wy die steen op welcke Moyses tweweerff gheslaghen heefft mit die roede wt welcke dat water ouervloedelicke wt vloeyende in twaleff steden

des steens nae dat ghetalt der.xij.ghesla chten der kijnderen van israhelt
Dese selue steen is bisonder alleen gheen berch aenhaghende mer een eyghen hoeuel makende tot een teyken van groter mirakel van welcke veel ghescreuen staet numeri int.xx.ca. dair aldus ghescreuen staet Doe die kijnderen van israhelt ghecomē waren inder woestenie syn. eñ dat volck bleeff incades. eñ sy behoefde water so hebben sy ghecomē te samē teghē Aaron eñ moysen eñ sy werdē twedrachtich seggh̄de wairom hebdij ghe leyt dat volck gods inder woestenie op dat wy eñ onselbeesten soude sterue. wairom hebdij ons laten reysen wt egiptē eñ hebt ons gheleit in dese onvruchtbair woestenye die niet bequaem is om te saeyen. noch dair gheen vyghen wassen. noch wijngaerdē. noch granatē appelen. noch wy en gebben gheen water om te drincken. Ten laestē doir die ghebede moy si eñ aaron heefft god ghesproken Neemt die roede eñ vgaert dat volck du eñ aaron dijn broeder ende spreket totten steen voir dat volck. ende die steen selt water wt gheuen. als dat water wtvloeyet vanden steen soe selt dat volck eñ alle die beesten drinckē nē Van daen voirt ridende quamen wy by die selue stede dair chore ysaar soen. chaath soen. leui soen. ende dathan. eñ abyron. eliab soen. on eñ phelep vāden kijnderē rubē op ghestaen hebben teghen moysi eñ meer ādere der kijnderen van israhel mit namen welderdalff hōdert mānen die edelste der synagoge eñ ouerste īden raet die hebben opghestaen teghen moysen eñ aaron ende hebben gheseit. laet v ghenoch wesen dat alle t volck heilich is. eñ god dair in is. wairom verhefft ghij v ouer dat volck gods. eñ veel in dese manieren. The laetsten heefft god ghesprokē tot moysen seggh̄de aldus Ghebiet alle dat volck dat sy hē verscheyen van die tabernaculen chore. dathan. eñ abiron. doe dat gheschiet was. dathan eñ abyron quamen wt hoeren tenten staende inden inganck hoirre tenten offte papilionē mit hoirrē wijuen ende kijnderen eñ alle ghesijn. Dat eerdtrijck is gheborsten onder hoir voeten ende heefft die selue verslōnen mit hoeren tabernaculen eñ alle hoir goet eñ sy hebben leuendich inder helle gheuaren onder die eerde eñ also syn sy vergaen van dat volck. Een vuer quā van god eñ heefft verbrant derdalff hondert mānen vander synagogen als ghescreuen staet numeri int .xvj. ca. Dair heefft voirtijts ghestaen een schoen heerlick cloester doir sunte Anastasiū ghesticht eñ was ghenoemt tot sunte Cosmā eñ Samianū eñ dair woenen noch op den dach van huden altijt twe monicken wt sunte katherinen cloester Op dese selue stede dair dese voirseyde dinghen gheschiet syn. is een hoff ende een wijngaert. Niet veer van daen is dat selue fonteyn wt welcke moyses ghegheuen heefft dat volck te drincken die waterē der vervlūkinghe dair veel vā die kijnderē van israhel off storuē eñ werden dair begrauē na dat sy dat gulde calf an ghebedē haddē Dair by alre naest is die begraueniſſe der monickē dair meer dan negh̄dusent beſcreue monickē begrauē legh̄ē. dair is mede een dal tholas ghenoemt

Dair is een vualkē clooster. voirtijts ghenoēt tot sunt Johā clumachi
Dair is mede een speloncke in welcke voirtijts die heilighe vaderen stren
ghe harde penitencie ghedaen hebbē Van daen quamen wy op een breet
velt dair moyses ghebodē heefft die kijndere van israhelck te beiden doe hy
eñ iosue syn dienre op sonden climmē optē berch synai tot god. sprekende
tottē ouerstē rechterē nae hē. vbeyt hier ter tijt toe dat wy wederom comē
tot v. ghij hebt. Aaron ende Vr mit v off eynighe twist offte clagghe op
stonde gaet dair toe als ghescreuen staet exodi int. xxiiij. ca. Also als wy
alle den berch Oreb hadden omme ghereden soe quamē wy in een nauwe
steenich dalk opten wech ende reden in Sunte katherinen cloester.

Pren. xvj. dach des maents septēbris stondē wij vroech op eñ be
reyde ons doir biechte eñ ander aendachticheidē om dat heilich-
dom in dat selue cloester Sūte ketherinē te sien Als wy all ver
gadert waren inder kercke so quam die abt des cloesters mit sine monickē
totdat graff des heiligben maghets Sūte katherine mit veel barnende
kerssen dairō staende eñ singhēde sōmighe ant hiphonē nae hoerē zeden in
grieycher tonghē Soe dat graff mit groter arbeyt opghedaen was. soe
tradt die abt selue alre eerst mit eerweerdicheit kussēde dat heilighe hoeft
des heilighe maghets Sūte katherin. als een bisonder serynē des godlick
wijsheits. des ghelicke deden alle die monicken die een na die ander welcke
wij pelgrūs volghende die een na die ander kussende die heilighe reliquiē
mit aendachte rakende die selue mit onsen cleynheiden Die abt gaff een
yghelick van ons een weinich vā dat zidewerck dair dat kostelick heilich
dom in rust. welcke wy mit grote danckbaerheit ontfinghen. eñ wy heb
bent ghesteken in die lampe hanghende inder capelle sunte marie de rubo
Dat graff is aen die rechter zide des choers in die hoechste stede verheuen
ghemaect van blinckende welghescierde marmorsteen. in welcke dat hey
lighe hoofft beyde die handen. en sōmighe ander leden des heilighe lichaēs
rustē. die ander leden syn doir die werlt in veel kerckē ghedelt Dair nae
opte selue zide des choers is cenckeyn doirkijn dairmē doirgaet tot een an
der heilighe capell die ghenoēt is sunte marie de rubo. dat is vāden busch
Dair onder dat altaer is die stede dair ghestaen heefft dat barnēde busch
dat niet vbrāt wert. doe moyses dair toe woude gaen doe sprach god tot
hem seggende. doet wt dyn schoen van dine voetē nē. welcke ons die mo
nicken inder ghedechtenis brachten om dat wy dat selue souden doen.
welcke wij deden gaende mit blote voeten in die heilighe capel kussende die
heilighe steden mit sculdighe eerweerdicheit nederuallende opter eerden.
Dair is volcomen verghiffenisse van alken sunden. ghelicken als bij
Sunte katherinen grafft Inder seluer kercken staen veell capellen aen
beyde zideu der kerckē in welcke grote offlatē syn. ghelicke in die stede dair
god ghebodē heeft moysi. dat hij mit hē soude nemē aarō nadab eñ abiu
eñ. lxx. van die rechterē israhelck dair hij mede op soude climmen optē berch

ende meer dier ghelicken dair ick om der cortheyt off swighe
Item in die.vij.colūmen der selver kercke syn veel reliquien verborghē ende dair hanghen tafelen aen.dair die heilighen in gheschilt staen van welcke dat heilichdoem dair in verborghē is.welcker hoechtiden ghehouden werden vanden grieken doir die.vij.maenden des iairs.Dair is mede een capelle der latijnscher zeer slecht ende onghesciert.dair onse preesteren misse deden eñ gauen onse mede pelgrums dat heilighe sacrament Dair is mede een kercke der sarracenen off muschkea zeer wijt.wel ghesciert.een hoghē toorn hebbende.welck die Arabes eñ sarracenen dair comende verseken .Want sy mede sunte katherine in groter eeren houden ende dicwil verseken Dit voirghenoemde cloester is ghelegghen in een dalk tusschen hoghe berghen ombemuert.ghesticht van beghin vanden keyser Justiniano.ende is dat eerste cloester in die griexche natie van dier orden Die monicken houden die reghell sunte blasij onderdie ghewoente der grieken Sij en luden ghеen clocken .mer mit metalen ringhen maecken sy een gheluyt om die monicken te vergaerē totten seuen ghetijden In dit cloester woenen veel oude monicken.zeer arm in slechte cellen van leem ghemaecket eñ houden grote strenckeit in clederen.sy vasten veel. nochtās soe hebben sy alle gader eyghen goet arbeyende mit hoirē handen copende eñ vercopende Onder hem is dicwil kijff eñ twedracht welcke mogh̄elick is dat ghesciet tot pijne ende wrake hoire onghehoirsamheit.want sy die roomsche kercke niet ghehoirsaem en syn Sij hebbē een schoen edel hof vol bomen dair kostelicke vruchten aen wassen vast aen dat clooster leggende (Men seyt dattet gulde calff wert in desen seluē hoff ghegoten doir Aaron In dit hoff is mede eenen groten ronden steen. aen welcke alsmē seyt (Moyses ghebroken heefft die tafelen in welcke die wet gods ghescreuen was mitten vinger gods.doe moyses vernā dattet volck affgoderie ghedaen gadde . Dat water des verviuckinḡhe dair off ghesеit is loept doir dit hoff van welcke tottē ghebot moysi dat volck ghedronckē heefft eñ drinckende so werden bekent die sculdich warē tot deser sunde eñ affgoderie In dat selue hoff sagh̄e wy op eenē hoghen berch eenē groten steen ghelicken een calff staende op dat hoochste des berchs ende die monicken die seiden ons.dat nyemant dat selue calff bouen opten berch mach vinden.hoe wel datmen beneden syet Sommighe willen seggh̄en dat die duuell dat calff dair ghebrocht soude hebben tot ongheloue. In dit dalk in welcke dit voirghenoemde cloester ghelegghen is.ende mede in andere dalen omden berch Synai wert gheuonden hemels broet in die maent Augusto eñ in septēbri alleen.welcke die monickē eñ arabes vergaderen eñ vcopen dat die pelgrūs offte vreemde luden dair comēde Dit selue hemelsche broet valt smorgh̄es inder dagherheit ghelickē dou offte rijp eñ hāgh̄et ghedroppelt aen dat gras an die steenē eñ die bladē der bomē eñ alst vgaert wert te samē soe lopet te samē ghelickē pick eñ by vuer offte

Aen die ſonne ontlatet wederom. alſmen proefft ſo iſt zuet ghelick honich cleuende an die tandē alſment eet Wy cofften veel ſtucken dair off eñ me de van dat hout van welcke die roede moyſi ghenomen was. mit welcke moyſes ſo grote teykenen ghedaen heefft in dat lant egipti in die .y. plaghen Jn dit ſelue cloeſter is een grote cyſterne offt waterput ghehouden in eenē ſteenē berch altijt voll water als by mirakel Die monicken ſeggen dat doir die verdiente moyſi dēſe cyſterne altijt water heefft. Wt deſe ſelue ciſterne volde wy alle onſe vatē mit water want die tijt aenſtont dat wy van daen woude ſcheiden Die arabes tomē dicwilk tot dit ſelue cloeſter eñ beſwarē dit ſelue cloeſter zeer alſo dat die abt des cloeſters alle daghe hondert off tachtich arabes moet ſpiſen Jn dit ſelue cloeſter werden ontfanghen perſonē van allen nacien eñ ſecten beſaluē die armenē eñ iacobitē Wie dair ontfanghē werden die moetē leuē na die griexche wyſe eñ houdē die ſtatutē eñ articulen der griecken in allen punten.

Vant wedercomen vanden berch Synai totter ſtadt Alkayr.

Opten .xxvij. dach des maents ſeprembris ſmorghens voir den dach doe wij alle dinck hadden ghedaē ſo ſtonden wy op om vā daen te reyſen. doe quā die hooftman der Arabijm mit veel madianiten die hē volchde eyſchende ſyn onrechtueerdighe rechten van ons ende heefft ons langhe belet. doe wy den ſeluen mit grote ghelde te vreden gheſet hadden ſo quamē mede onſe camel druers die ons mit hoirren kinen eñ twedrachtē dair bilken die wy oeck mit ghelde na hoeren wille te vreden moeſtē ſtellen. om alſulcke hinderniſſe ſo reyſde wy in groter hette der ſonne in die naem criſtieñ ſunte katherine reyſende doir dat dall doir welcke dat wy ghecomē waren Alſt quā aender nacht ſo ſette wy ons tēten tuſſchen hoghe berghen in een ōvruchtbair dorre ſtede dair wy nauwelick een cleyn weynich houts mochtē vinden om vuer te maken Des ſmorghens vroech van daen neder reyſende quamē wy aen enē luſtighē torrent offte nederlopende water tuſſchen ſteenyghē berghen nochtās vol komen Dair na doe wy ghecomen waren in een groet velt ſoe vonden wy veel wout eſelen weyende beneden aen eenen berch Doe die ſonne neder ghinck quamen wy ter ſtede die ghenoemt is Elphat. dair ſetten wy ons tenten eñ ruſten die nacht Jnden ſeluē auont ſo quamē tot ons ſommighe ſarracenen mit vier camelen die ghebladen waren mit appelen eñ peren beſloten in kiſten. want die abt van ſunte katherinen cloeſter ſeent alle iair den Soldaen te alkayr van die vruchten die waſſen om den heiligē berch Oreb eñ Synai. eñ dat biſonder in die maent ſeptēbri welck ghaue die Soldaen ak ſoe veel the lieuer heefft ghelicken die Steden heylich ſyn van welken die vruchten hem ghebracht werden. Dair eſſelt die Soldaen ſyne lieue vrinden.

Mitten ſeluen ſarracenen reden wy die twe naeuolghende daghen doir

lustighe torrenten met onvruchtbair ende woest. van welcke die som mi
ghe syn van witte eerde in arabische spraecke ghenoemt laceraa tusschen
hoghen berghen. dair is die eerde all wit eñ die hoghe berghē schinē ghe-
licke kryt. Opten eersten dach des maents octobris quamē witter woeste
nie op die ghemeen eñ ghewoenlicke wech diemē ghemeenlick reyst van
gazera recht tot Alkayr Dese selue wech wert ghedeilt in twe deylen. dat
een deylstrecket van alkayr tot gazeram. dat ander deylt tot die hauen
des rode meers thor ghenoemt Tot die selue hauen comen ghemeenlicke
wt yndien binnen. xvj. daghen die scepe die all specerie eñ kostelicke cru-
den brenghen Dese scepe en moeten gheen yseren naghelen. noch gheen
ander yserwerck hebben dair sy mede ghemaect syn. mer mit houten na-
ghelen eñ mit repen so moeten die selue scepen ghemaect wesen ende dat
hier om. want die selue scepen comēde wt yndien totter vnoemder hauen
Thor moeten varen verbi sōmighe berghen int meer die van magnetē
offte stielsteenen syn. wairt saecke datter eynich yser in die scepen waer ter
stont soude die steenē magnetē berghen die scepen tot hem trecken eñ sou
de die scepen verderuen stotende aen die berghen. Doe de seluen dach was
ghecomen totten auont quamē wie in een torrent offte by een water ghe
noemt ozunden dair sette wij ons tenten om dat water dat wij dair von
den bluende dair die nacht Dair vintmē veel leuendighe fonteinē dair
claer waterē wt springhen. dair wassen veel palm bomē om. wy vermoe
den, dat wy warē inder woestenye helym ghenoemt dair die kinderē van
israhell quamē doe sy ouer dat rode meer ghecghaen waren Dair bliuē
de so hebben sy ghuōden. xij. fonteynē eñ. lxx. palm bomen als ghescreuē
staet exodi. int. xv. ca. Die stede dair wy die nacht bleuē was vol grote
luysen diemen noemt pharaonis luysen en waren also groot ghelijcken
hasell noeten. Opten anderden dach des maents octobris vroech opstaen
de ridende onse straet so quā ons teghen een māmaluck mit vier cameken
comende van thor eñ woude mede te alkayr als wij Als de se sach onse eers
te heeren die pelgrūs mit hoiren knechten ghewapent. want sy zweerden
eñ boghen mit schut mit hem hadden ghebracht doir die woestenye soe
heefft hij ghevraecht onsen Calyn offte ghelcitsmā wairom dat alsulck
vreemde luden reysende in des soldaens lant alsulcke wapenen mit hem
droghen. Wy antwoirden doir onsen Calyn seg ghende doe wij te ihrlin
waren so vstonden wij dat sommighe lichtueerdighe luden dwaelde doir
die woestenie eñ breken die wil dat ghelcyde des soldaens berouende die
pelgrums eñ die dair doer reysen Om die te wederstaen so syn wy bereit
om ons te bescermen dairom so hebben wij dese were mit ons ghenomē
om alsulcke menschen te straffen die niet en houden dat ghelcide des Sol
daens. by also datse ons wouden misdoen om die te wederstaen Mit die
antwoerde so was die māmaluck wel te vreden ende hij seide ons hoe dat
in corten voirleden daghen sommighe scepen mit specerie ende kostelicke

cruden aengheecomen waren in die voirghenoemde hauen Thor. ende die selue specerie wert alle daghe van daen ghebracht tot alkayr op camelen ende dair nae doir dat water Nilum tot Alkeyandriam ghevuert dair die venegische galeyen laghen die gheladen werden mit alsulke specerie welcke nae datse gheladen waren van daen souden varen. Om dese saecke so haeste wy om in Alkeyandriã te comẽ op dat wy die venegsche galeyen niet soude versumen Opten selven dach bij den middach quamẽ wy aen dat rode meer dair vonden wij een breet dor kant op welcke wy gheen tenten mochte setten. ende inder selver nacht nauolghende soe reden verby ons sommighe kersten pelgrums die van iherusalem ghecomen waren te Alkayr ende van daen reisden sy totten berch Synai.

Pten derden dach des maents octobris quamen wy ridende aen die kant des rode meers ther selver stede dair moyses die kindere van israhel ouer gheleit hadde doir dat meer mit droghẽ voetẽ Dair deden wy ons clederen wt eñ wy baden eñ doepten ons int meer ghelicken, die oude vaderen dair in ghedoopt werden in een figuere, Als paulus spreet Dat water des rode meers en is niet roet als dat ghemeen volck meent mer claer ende sout ghelicken andere wateren syn des grote meers. nochtans soe isset ghenoemt dat rode meer want die eerde dair roet is eñ die berghẽ dairom leggende syn roetachtich dairom so schinet dat meer roet te wesen. off mede dairom want dat rode meer is gheweest een figuer des bloets cristi wtghestort aendẽ cruce. eñ des doepsels cracht hebbende wt dat bloet cristi Aen den kant des rode meers vintmen menigherley musselen eñ wuesters dair vintmẽ wit coraeleñ veele edele ghesteenten In die eylanden des meers wasset roet hout ghelicken presilien hout Aen die cant des meers saten wy etẽde eñ drinckende mit blijscap dat wy mit ons ghebracht hadden Van daen reden wy eñ quamen tot die fonteyne moysi alsso ghenoemt want hij mit die kindere van israhell dair een wile heefft ghewoent als sy doir dat rode meer ghegaen waren Doe wy eñ onse camelen ghedroncken hadden van dat water so quamen wy op een velt ghenoemt hanadam leggende noch aen dat rode meer dair bleuen wy die selue nacht

Pten. iiij. dach des selue maents quamen wy bij die kant des rode meers tot ghebeerchte dair dat rode meer eyndet. Dair saghen wy sommighe kostelicke grote wercken voirtijts begõnen doir een coninck egipti die leye wonde dat rode meer tot in dat water Nilum alsoe ghenoemt eñ alsoe dat oeste eñ weste tot malkandere versamen op dat die scepe wt indien doir dat rode meer mochte comen in Nilum ende dair nae in dat grote meer in welcke grote meer Nilus vloeyet dairom heeft dese conick laten doer grauen berghen houcken steenrodsen eñ steenen om dat rode meer dair toe the leyen doch soe en wert dit selue grote werck niet vol bracht want die wise des lants egipti wederstoden den coninck want doir

die vloet des rode meers welcke bitter ende sout water is so soude dat zuete water Nili dat bequaem is om te drincken zeer bitter werden. ende soude heel onvruchtbair werden Dair toe als dese wateren tot malkanderen quamen soe mochte een groet deel tlants egipti verdruncket werden vã dat water Om dese eñ meer andere saecken so bleef dat selue beghonnen werck onvolbracht Dair na quamen wy in een groet velt ghenoët Cho as dair en mochten wy gheen tenten setten om die starcke wynden noch gheen hout vinden om te branden. mer wij braken onse houten vaten eñ onse vlessen dair wy vuer off maecte om een sop te maken. nader midder nacht tedē wy van daen cenē arbeielicken wech doer een groet onvruchtbair velt alle dien dach dat is opten. v. dach des maents octobris. dair en saghen wy niet dat groen was noch wy en vonden gheen water noch wij en mochten gheen tenten dair settē want dair een cleyn subtijl zandt is dat die repen der tenten niet houden en mochte eñ also moesten wy onder den hemel slapen Inder dagherheit opten. vj. dach des maents octobris reden wy doir zandighe onvruchtbarighe weghen ende te laetsten quamen wy tot zandighe berghen die niet duerachtich en syn. mer nae dat die wijnt waeyet soe werden sij gheworpen van die een stede tot die ander also dat die wijnt die zandeghe berghen slecht nemende dat ouer ste deel des zants eñ also dair nae werpende dat op een ander stede also langhe ter tijt toe datttet niet en blijfft van dat eerste zandt Int laetste der selver berghen saghen wy een groet water ghelicken een meer wij saghen een stadt eñ een vruchtbair lant mit olijff bomen palm bomen eñ mit meer ander edelbomen veruolt Dit vater was vanden edelen vloet des paradijs Gyon. welcke nv ghenoemt is Nilus welcke water alle dat lant egipti vruchtbair maecket als hier na bet beschreuen sel werden Also reden wij tegen dat selue water eñ quamen in dat dorp matherea ghenoemt dairt hoff des balsems is. Ende wy worden mit alle onse ghereth ingheleit in dat selue huus in welcke wtspringhet dat fonteyn onser lieuer vrouwe marie welcke fonteyn wuchtich maket dat hoff des balsems aen dat selue huus leggende Als wy all onse ghereth ghescicket hadden so gauē wy'oirloff onse cameel druuers mit die camelē welcke wy alleen ghehuiert hadden tot deser stede toe Dair na sinden wy een bode te alkayr welcke stadt alleen twe duytsche miken van matherea gheleghen is ende wy ontboden den trutzselmā offteleitsman te Alkayr begherende dat hy tot ons soude comē eñ ons gheleyen in die stadt. want sonder gheleye en moghen gheen kersten. noch ioeden in die machtighe Stadt comen mit vreden Als dese gheleitsman dit vernam soe quam hij tot ons mit veele knechten ende woude ons ter stont in die Stadt gheleyen. doch om die welkustichcyt ende schoenheyt des dorps dair wy in waren soe begheerde wy dair the bliuen Want nae die hartheyt der woestenyen eñ onvruchtbairheyt der woester plaetsen dair wy ouer ghecomen waren soe verblijde

ons die wellustickheit der houē ende ouervloeydicheyt die wy in dit dorp vonden. want wtghenomē alleen wijn soe vonden wij alle dat wij mochten begheeren om eenen redelicken penninck dat selue the copen. ende wij vonden dair zuet claer cout water. welck wij niet veel gheuonden en hadden so begherde wij om dat vy die selue dach dair mochte bliuē tot smorghens toe. welcke die gheleitsman ons ghegonnen heefft op alsulcke voirwaerde dat een vander heeren knechten die opter luyten conde spelen ghenoemt Conradus mit hem riden soude want die gheleitsman selue conde opter luyte spelen. welcke wij toe lieten op dat wy dair mochte bliuen. want by ons was dat edel fonteyn wt welcke die maghet maria eñ Jhesus ende Joseph wt ghebot des enghels vliende vāden ioedschen landen mit dat kynt Jhesu ende Maria hier ghecomen was soe ghinck Joseph in dit dorp vanden eenen huse totten anderen water begherende. mer niemant en gaff hem water The laetsten die maghet Maria mitten kijnde iheſu muede wesende vanden wech die sij ghereist hadden heefft neder gheseten Joseph dair by staende die medelijden hadde mit hem beyde. Soe sij groten dorst leden soe heefft wt ghespronghen dit fonteyn dair off gheseit is aen die side des maghets Marie van welcke sy drinckende ontfanghen hebben kauenisse. Welcke fonteyn gheefft soe edel wateren wt. dat die balsem dair off ghewassen is die nerghent in alle die werlt wasser. dan alleen van vruchtbairheit van dit water Hoe wel dat veel oude historien seggben dat wijngaert des balsems eerst op die berghen Engaddi oirspronck heefft ghenomen ende doir een coninckghinne egipti Cleopatra ghenoemt van daen wt gheroghen eñ hier gheset offte ghebracht. Nochtans so is dit waer ende die wijk beuonden dat wanneer men neemt die loten des balsems wt desen houe ende gheset werden in een ander plaetse ther stont werden sy dorre ende vergaen. Mer doir dit water bliuen sy vruchtbair. ende als dit niet meer en wair soe moesten sy verdorren Dit heefft besocht een paeus van romen. eñ dair nae veel Soldanen hebben dat selue beghonnen om desen wijngaert op andere steden the planten. Mer sy hebbē the vergheefs ghearbeyt als gheseit is. doch alsyt is beuonden dat die balsem alleen doir dit water groen bliuet. Die sarracenen hebben ghegrauen eenen groten put by dit fonteyn wt welck vier ossen daghelix arbeyen om water the sceppen. Ende als sy dat water des puts souden storten in dat hoff des balsems doir ghoeten om dattet hoff des balsems also veel the meer vucht soude werden ther stont soe heefft die groenheyt des balsems verdorret ende alsoe verden sy ghedwōghen die ghoeten van dese put int fonteyn des maghets Marie the keren off the schicken ende van dat fonteyn dat water the brenghen int hoff op dat alsoe die wateren des puts ghemenghet mit die waterē des fonteyns vruchtbair soude maecken dat hoff des balsems ghelicken alst optē dach

van huden vucht ghemaect wert.

Pten. vij. dach des maents octobris soe hoorde wy een heerlijcke ampt der misse van die gloriose maghet Maria by dit fonteyn ende als die misse ghedaen was soe aten wy dat selue dat wy bij ons hadden. ende droncken van dat water des fonteyns dair wy zeer off verblijt waren Sommighe vanden onsen baden hem dair in. hopende dat sy starcker dair nae souden werden. want die sarracenen baden hem seluen dicwilt dair. Dat huus dair wy in waren was zeer groctende lustich ende wy mochten dair wt doer die vensteren sien in dat hoff des bals sems. Doir dese vensteren coemt die alre beste roeck in dat huus dair wy in waren Omtrent middach soe quam die gheleitsmen van Alcayr om ons in die Stadt the gheleyen mer wy vercreghen van hem doir groet ghelt dat wy hem gauen op dat hij eerst verhenghen soude ons in dat wellustighe hoff the ghaen eer dat wy van daen soude scheyden. welck hij ghedaen heefft in leyende ons doir een cleyn doirkijn. dair in vesende soe sagghen wij veel edel bomen ende menigherley cruyt Die sommighe waren noch int bloeen. sommighe mit vrucht. sommighe int ander weder te bloeen. ende roken harteliicke welk. Inden eersten ingbäck sagghen wy eenen groten ouden vijgheboem die midden holl was. woir welcke henghen twe barnende lampen. als wij die oirsaecke vraechde soe wert ons gheseit. dat die maghet Maria dair in ellende wesende gheen stede conde crighen om the rusten. soe herfft Maria mit dat kijnt ihesu neder ghesesten aen desen boem om te rusten. therstont so dede hem desen boem op ontsanghende die maghet Mariam mitten kijnde Jhesu binnen. gheuende Mariam ende ihesu een bequaem stede om the rusten Ende dairom soe en houden niet alleen die kersten dit fonteyn eñ desen boem in groter eerē mer mede die sarracenen. Ende want desen boem al vol vruchten henck die ghenoemt werden vijghen pharaonis. bij oirloff van onsen trutzsel man soe aten wij dair off. Van daen voirtgaende quamen wy tot een ander wonderlicke boem welckes bladen lanck waren. xv. off. xvj. voeten ende twe voeten breet off meer. Die vruchten des boems syn lang appelen welcke. xviij. xix. offte. xx. aen een tack wassen ghelicken veell bessen aen een druue wassen Dese apelen hebben een seer suete smaecke. alse tot rijpheit comen ende heeten in latijn Musi. ende aen wat side datse ghesneden werden so heefft elcke deell dat ghesneden wert een cruys inghedruct mit een beelde des ghene die ghecruyst is dair inghedruct Men seit voir waer dattet hout des weetenheyts des goets ende quaets welckes vrucht verboden was. was des ghelijc als dese boem Men seyt oeck dat voirtijts eer papier ghevonden was dat die oude vaderen screuē in die bladen deses boems alse ghedroecht waren Want dese bladen hebben van bouen tot

beneden zeer rechte linien. ghelick van malkandere staende alsmen huden sien mach in papier offte pargamēt Van daen gaende voirt voir ruken= de menigherley cruyden. so quamen wy tot een muer van tier ende leem ghemaect. dair was een cleyn doerkijn mer zeer vast besloten mit iseren sloten. dair voir stonden sommighe wachters mit were verwarende dat edel hoff des balsems op dat nyemant dair in soude comen Dair moeste wij die wachters wederom ghelt gheuen op dat sy ons in soude laten Doch so lieten sy ons in. mit alsulcke voirwaerde dat alleen .vj. the sa= men in soude gaen. ende als die .vj. weder wt ghecomen waren. dair nae wederom .vj. in the gaen eñ also voirt an Wij moesten oeck mede ghelo uen dat nyemant van ons die telighe offte bladen van die edel balsem bomen soude sniden off breken .alsoe ghinck onsen gheleitsman ons voir ende toende voir onsen oghen dat wy voirtijts hadden ghelesen ende ghe hoort in onse landen vande balsem. Want die selue gheleitsman nam een telich in syn hant die hij boech teghen der sonne rontomme ghelickē eenen rinck. van welcke bughē dat een luttel borste dien bast des telighe dair wt quam een claer wette droppelt ghelicken olije. als dese wt droep soewert alle die lucht veruolt mit die alre beste roeck ende dat was die al re beste balsem Dit dede onse trutschelmā dewijl voir onsen oghen dair wij ons off verwonderde ende hij salfde onse handen van binnen mitter vorseyde balsem. welcke saluinghe was vā also groter cracht eñ macht datse ter stont doorghinck die hant also dat men die selue balsem vernā aen die ander side des hants. Die bladen des balsems ghewreuen tusschen die handen. offte die telighe alleen ghewreuen ruken mit alsulcker roeck Die balsem bomen hebben ghemeenlick eens menschē lenchte zeer ghe= lick die struken dair sunte Johans druuē aen wassen In die maent de= cembri snijtmen driewerff die balsem struken in die basten mit een mes. eñ onder die sneden werden glasen ghehanghē in welcke droppelt die olije des balsems wtter seluer snede Ende dat wt die eerste snede coemt wert al leen ghehouden tot behoeff des soldaens wantter die alre beste balsem is Want dat yemant anders dair off name die moeste ter stont steruen. Dair off synt die soldaen vier die alre machtichste coninghen die hem alre naest woenen hoir nuwe iair. Als mit namen den groten Chain the Cathey. eñ priester Johan eñ Essanssa die heer van tartarijen. eñ den gro ten Turck Wer die balsem diemen vergadert van die andere ende derde snede en is so goet niet als die eerste ende dese vercoeptmen te Alkayr noch tans selden fyn ende reyn mer ghemenghet mit olije offte roeswater offte des ghelijx Alsoe gaende voir dat hoff des balsems so werden wij verblijt mit groter lust in die vruchten dair in wassende. ende wij saghen vanden eenen totten anderen zeer verwonderēde van die veranderinghe des lants want buten dat hoff dair dat dorp Matherea aen leyt is alle dat lant=

ongheb ouwen. dorre. onvruchtbair. en verbrant van die hette der sonne. ghelegh en aen die grote woestenie dair wij doer ghecomen waren. noch tans aenmercket yemant die ghelegh enheit des lants so en verwondert hij dair niet off want dat edell water Nilus comende wt dat eertsche paradijs inder tijt syns overuldets coemt tot aen dat dorp Mathecream en overuloyet alle dat lant. en also maecket Nilus alle dit dorp mathecā vruchtbair Het is mogh elick dattet fonteyn des marie. welcke vuchtich maket dat voirghenoemde hoff oirspronck nemet wt dat water Nilus. doir sommighe heymelicke aderen der eerden. Dit water Nilus offte Gyon is een vloet comēde oirspronghelicke wt dat paradijs ende is gheme enlijck limich offte dicke eerdich water ende slimich ende begh int niet veer vanden berch Athlante ende ommeloper alle dat lant ethiopien. ende vloeyet neder doir egipten vuchtich maeckende alle dat effen lant bisonder alst overvloeyet. Dair off seyt Jheronimus op die prophet Amos op dat woert. hij sell neder vloeyen gheliecken een ryvier egipti et cetera. Nilus by der voirsichticheit gods maect vuchtich eens des iairs alle dat lant egipti en die zandt berghen keren dat water op dattet niet voert en loept int meer. Mer nae der vuchticheyt soe vergaen die zandt berghen ende coemt weder in syn stede ende alsoe lopende the laetsten int meer ende wert verslonnen van dat meer Dit water voet venijnde. zeer scadelicke beesten als Cocodrillos ende een cleyn beestkijn dat ghenoemt is Emdros dair ysidorus off seyt int. vij. boeck int. ij. ca. Emdros is een bestgen also ghenoemt wanttet verkeert int water ende by sonder in Nilo Js dat saecke dattet selue bestgen vint Cocodrillum slapende so wendet hem selue omme in slijck eerst. ende ingaet doir die mont inden buyck Cocodrilli ende verderuet alle dat inghewant Cocodrilli dat beknauwende ende alsoe sterfft die Cocodrillus. Die glose op dat. xxij. ca. Ecclesiasti ci seyt dat Gyon welcke Nilus ghenoemt is. is een onclaer vloet zeer limachtich. ende om die limachticheit soe maect hij dat lant doir welcke dat hij loept zeer vruchtbair. dit seyt die glose. Het is wel openbair dat alle dat lant egipti van selue dorre ende onvruchtbair is. mer Nilus dair verbij vloeyende en besprenghet niet alleen dat lant egipti mit syn water mer brenghet mit hem die alre edelste eerde wt dat paradijs welcke bliuct leggh en op die onvruchtbair eerde egipti. tot een teyken vā dien en openbair ghetuych so is dat water Nili zeer onclaer comende tot dat lant egipti. Als dat selue water wederom cleyn wert so laettet dat lant dairt ouer ghelopen heefft mit andere goede vette eerde bedect van welcke zeer edell vruchten dair na wassen Ende want dat selue water nummer meer coemt verbij die muer offte hoff Mathereedairom is die eerde dair voirtaen woest ende onvruchtbair. mer binnē dit dorp dair dit selue water coemt soe ist ghelicken een wellustich paradijs.

Vanden inganck wt dat dorp Matherea in die grote Stadt Alkayr.

Als wij doirsien hadden die welkustickheit des schoens houes matheree ende die sonne began neder the dalen soe reden wy wt dat dorp Matherea mit onsen gheleitsman teghen die grote stadt Alkayr. hebbende aen die rechterhant zeer schoen eñ lustighe houen beset mit mennigherley bomen mit veel vruchten. in welcke houē schoen palaesen ghelicken casteelen ghemaect syn. also dat die Stadt Alkayr schiner een beghin te hebben in Matherea. want die houen mit alsulcke husen strecken namalkanderē van matheria tot inder stadt Alkair Aen die linchterhant saghen wy een onvruchtbair lant dair die op wateren vili niet en comen. Dat ander lant was ouergoten doir alle die houen mit dat water vili ghelicken een meer. alsoe dat die bomen ende husen stonden int water. Wij quamen in die grote stadt Alkayr bij hoghen daghe mer eer dat wij vander stadt porten tot in onse herberghe quamen soe wast late inder nacht om die groetheit des stadts ende die langhe wech alsoe dat wy mit groter last ende arbeyt quamen totte huse ons trutschelmans die ons voir ghinck doir langhe nauwe straten vol volcks altijt volghēde onsen trutschelman Wij werden van die heyden doe ghequelt ghetroghen. wederomme ghedreuen. ende nagheropen. The laetsten soe heefft onse gheleitsman ons in gheleyt in syn hoff in een schoen palaes kostelicke gheschilt eñ ghesciert dair bleuen wy alle die nacht Des smorghens soe gaff hij ons verscheiden cameren dair wy ons dinghen in droghen Ende hoe well dat wy well beter herberghe souden vercreghen hebben ende beter ghemack. nochtās soe en mochten wy niet mit eeren sonder hem te vertoernen van daen wycken Onse trutschelman was een ghebo ren ioede. dair nae so wert hij een kersten. mer ten laetsten so heefft hij verstaeckt dat kersten gheloue ende wort een mamaluck. ende alsoe verheuen van die Soldaen mit dienstē. soe is hij alsoe rijck ende machtich van dat ghelt der ioeden ende kersten ouer welcke dat hij gheset is vāden Soldaen een beschermer eñ gheleitsmā. wan welcke hij dat ghelt neemt mit recht off mit onrecht mit loesheit ende bedroch. Soe wy dien dach inder voirseider herberghe waren. soe werden menigherhande wōderlicke beestē tot ons gheleyt van die morianen wt des Soldaens casteel in onser herberghe om ons die the tonen Van welcke ick om der cortheit swighe. eñ op dat ons die tijt niet soude verdrieten so leyde onse waert voir ghenoēt ons om te besien sijn huus ende syn twe huusvrouwen. ende ghelubde bewareers. ende alle reysighe strijtbairlicke wapenen. saedlen. eñ tomen vergult. eñ mēnigherley kostelicke scierheit syns huus Soch bisonder hadde hij een besloten beeste. soe wanner dat beeste tornich ghemaect wert soe gafft van hem een rechande materie weltrukende in alle maniere als muscus. dat niet vercosst en wert. dan als men ghelicke ghewichte mit gout dair teghen weghet The laetsten opten .x. dach des maents octobris

epten vrijdach. welcke die sarracenen vieren. soe en mochte wij niet wt onser herbergh gaen. Soe quam tot ons een kersten mensch besloten in yseren banden. biddende van ons aelmisse. ende een luttel ghelts om syn verlossinghe want hij ghecofft hadde in Alleyandria twe kynderen van eenen moriaen welck. wanttet teghen die wet Machomitis. soe wert hy dair off beclaghet ende dairom soe wert hij ghehouden twe iaer lanck inden kercker. Opten seluen auont doe die sonne onder soude gaen hij verhenghenisse des patroens. soe saghen wy die feesten der sarracenen wt dat hoechste des huus. Want sy hilden in dien tijden hoeren vasten. welcke sy houden alle iaire alle die heelt maent october. Ende dit is hoir ghewoente Sij en eten noch en drincken niet doir alle den dach vander sonne opganck totter sonne neder ganck. mer sy slapen ende rusten Als die sonne neder gheqaen is soe ontsteken sy veelt fackelen ende keersen in hoeren tooznen der muschkeen ende maken groot gheluyt belydende mit luyder stemmen hoir gheloue. Dair nae beghonnen sij hem the vollen mit eeten ende drincken hantierende lichtueerdicheyden bisonder vleysche lijcke wercken ende touerien dair sy alle die nacht mede ouer brengben Sommighe hebben sy dair toe ghescickt dat sy lopen doir die Stadt mit houten tafelen ropende ende hulende alsoe maecken sy gheluyt. op dat die ghene ghewect mogben werden die slapen. om gulsicheyt ende vleyschelicke wercken the volbrengben Dit doen sy op alle nachten in die maent octobri. doch op sommighe tijden meer offte mijn nae dat die dagben nae hoeren zeeden meer offte mijn vierlicke syn want soe die hoechtijt groter is. so is mede die lichtueerdicheyt by nachte groter Dit aensiende verwonderde wy ons zeer bisonder van alsoe veel dusent toornen ende ontallicke lichten dair alle dese tooznen een yghelick bisonder te drier stede rontomme mede verlicht werden ende schenen. want alle die Stadt was verlicht van die barnende fackelen ende kersen offt ghewest hadde claer dach. Die sarracenen houden dese ghewoente dat die rijcke in hoire testamenten dair toe setten groet goet om dese lichten offte lampen the vermeren off the vermennichuoudighen eñ om muschkeen the stichten ende tooznen. dair toe personen die inden seluen alsoe ropen. Als die rijcken onder die kersten stichten kercken ende missen.

Opten. vj. dach des maents octobris quamen tot ons veel mammalucken vraghende off sy eynighe lants luden onder ons hadden. onder welcke was alleen een duytsche ghebozen van basell. Dair quamen veel heerlicke schone mannen wt vngarien tot heer Johan domproest ende canonick der kercke transsiluanien sis ons mede pelgrum die mede wt vngarien was. eñ was een gheestelick gheleert man duechdelijck ende blide in syn verkeren. die mit syne eyempelen eñ leeren veel goets dede aen den seluen mãmalucken. alsoe dat veel van die mam

malucken ghekoeffde aen syn handen ende sworen dat sy wederom comen wouden totten heyligha kersten ghekoue als sy eerst mochtē. ende doen penitencie van die versaeckinghe offte offuall. Hy trouwde offte rechtueerdichde nae die sacramentlicke wet sommighe escappen onder den sekuen nae den kersten wet en doepede sommighe kynderen Sit dede hij heymelijck in eens mans huus van vngarien welcke hadde die naem. clederen. ende dienst als een mammaluck. Mer inder waerheyt en was hij gheen. noch hy en hadde dat ghekoue nit versaect. noch hy en hadde die besnidenisse niet ontfanghen Mer hij was draghēde een ghelouich harte onder een sarraceens cleet. Dit en wiste nyemant dan alleen die Soldaen ende twe andere van synen houe. Mer om die eerbairheit des mans want hij vroem was inden wapenen ende sterck inden lichaem. stout van daden. soe hilden sy dit verburghen wel wetende dat hij lieuer soude steruen eer dat hij dat ghekoue soude versaken Wairom dat die Soldaen dese ende meer anderen eerbaren mammalucken doer brieuen versien heefft dat sy na synen doot vry sellen wesen van dienstbaerheit dairmē toe ghehouden is. om den Soldaen inder tijt the dienen. Dese selue voirghenoemde mammalucke was ons zeer dienstbair omder kieffde des voirghenoemde heer Johans die dom proest eñ heefft ons ghekeyt doer die Stadt tot veel steden dair wy veel heymelicheiden saghen Wij saghen dair veel mammalucken die seyden mitten monde dat sy weder om keeren souden totter kerstelike kercke. Bisonder soe seyde onse patroen dicwijls dat hij syn ongheluicheit woude laten. ende wederom comen totten heyligha kersten ghekoue. want alle beyde syn huusvrouwen kersten waren. ende syn kynderen waren ghekerstent. Sit is ghemeenlijck waer dat alle māmalucken hoir kynderen. the weten knechten. doen doepen. niet om dat sy verweruen moghen salicheit der zielen als veel luden menen. noch dat y kersten selken bluē. mer om datse nauolghers moghen wesen in hoir vaderlicke goeden ende diensten te besitten. want van ouder ghewoente alle die goeden der mammalucken als sy sterue comē aen den Soldaen. noch gheen sarraceen offte ongheloopt mensch en mach gheen mammaluck werden. dairom soe laten die mammalucken hoir ghedoopte kynderen soe vro alse tot hoirren iaeren ghecomen syn soe brenghen sy die selue kynderen voer den Soldaen ghelouende datse versaecken selken dat ghekoue cristi. wilmen toe laten dat sy eruen moghen die diensten ende goeden van hoirren ouders. Dair nae versaken sy dat kersten ghekoue. Ende werden toe ghelaten om hoir vaderlicke diensten ende goeden the besitten. Dat niet ghescheiden en soude wairt saecke dat sy op ghehouden werden van ionghes in die ongheloouicheyt Machometi. Ende offt soe ware. nochtans soe ist oerbaer dat die naem cristi ende der sacramenten ghewoente blijfft onder den heyden. ende dat die berghcerte onder hem bliuet totter ghebortelicke wet.

Want ick dair niet aen twiuele wairt saecke dat alleen rechte sarracenen die lande beghheerde gheen kerstē vāden latijnsche en soude moghē vsoken die heylighe landen ouer dat meer om die hayt eñ nijst der sarracenē die ons niet liden en moghē. doch want die soldaen selue eñ alle syn hoefluden eñ mānen vā wapenen eñ alle syn ampt luden in die steden eñ landen onder die heerscappie des Soldaens syn all the samen māmalucken soe werden wy dair off beschermt.

Pten. xij. dach des maents octobris doe wast sōnendach doe wy misse hadden ghehoort in onse camer doe wert ons gheseyt dat die venedtsche galeyen leggende in die hauē van Alkeyandrien werden gheladen mit kostelicke specerijē. eñ bereiden hem om haestelick van daen the varen. wt welcke ghemufft wy ons zeer verbliden want wy hoeptē inden selven galeyen wederom na onsen landen te varen. Opten seluē dach nae dat wy ghesien hadden dat speelt van een beeste dat wonderlick was om te sien. welcke sy noemen Coppin. so quamen die gheuāghen kersten menschen nae by all naect eñ mit ketten besloten. die hoir verdriet eñ elkende ons claechde ende begheerde aelmisse van ons Want die sarracenen houden die onderscheit mit hoerē gheuanghen. dat sy die selue laten omgaen drie daghen in die weke wtter vanghenisse mit ketten ghebonden eñ late die selue doir die straten leyen dair veel menschen vergaderen eñ in die grote houe om almisse the bidden eñ dat mit bewarrers. ende alle dat sy dair crighen wert hem ghelaten om eten eñ drincken dair mede te copen off hem selue dair mede te vlossen Als die auont aen quā eñ die tijt des ghuksicheits eñ ongbestēmicheits der sarracenē so began alle dat huusghesin ons patroens te rasen. te singhen. te dansen. eñ te spelen mit instrumētē van musicke eñ mede onsen patroen selue mit beye syn huusvrouwen die toe ghemaect warē als ghemeen wijuen te samen mit syn cubinen eñ dienst maechden mit barnende keersen liepen sy om onse bedden om ons te bespotten. eñ also warē wy alle die nacht in groter onrust om dat ghemufft dat in alle die Stadt ghehanteert wart. eñ om dat grote misbaer ende gheschal doir alle die stadt van die ghene die dair lopende waren mitter ghene die hulende warē in die toornen als in dien tijden ghewoenlijck is the gheschien.

Pten. xiij. dach naden eten soe reedē wy ons in drie deelen drie offte vier the samen ende niet meer. doe quamen wy in die steghen der coepluden. dair saghen wy al soe veel menschen ende dat ghedranc was alsoe groet ghelicken alst is the romen tot sunte peters in dat gulden iaer. Dair waren alsoe veel vercopers ende copers dat wonder was om te sien. ick vermoede dat in deser tijt onder den hemel gheen alsulcke machtighe. grote. rijcke stadt leyt ghelicken als dese stadt Alkayr is Soe wij dair ghecofft hadden wapenen eñ side laken eñ sommighe wonderlicke beesten Dair nae quamē vy aen een marct dairmē

die menschen vercoffte ghelicken die beesten Wij hadden groet medelidē dair mede Doe onse leitsmā die mammalucken ons voirtleidende was so quam een coepman vraghende van hem off die slauen veil waren die hij also omme leiden Doe antwoirde die selue māmaluck schimpēde eñ spraek.dese menschē syn niet kostelick op'dese marct.doch haestelick sellen sy comē tot eenen anderen marct.dair sellen sy zeer kostelick wesen Noch trans en liet dese coepman niet off mer hij boet voir een yghelick van ons v.ducaten ter tijt toe dat hij ten laetstē verstont dat wy niet veilen warē

Pten.viij.dach smorghens vroech quamen twe mamalucken dair toe van onsen patroen bestelt brenghende mit hē alsoe veel eselen ende esel driuers na dat ghetal der personē op dat sy ons soude leyen doir die stadt om som mighe plaetsen te aenschouwen Doe wij quamē wtter herberghe voirtuarende doir een langhe oude steegh eñ doir een oude yseren poert so quamen wy ter straten dair grote mennich te dermenschen waren.Dair worden wy zeer bespot eñ spitelicke nae ghe ropen.dair saghen wy veel arme elkendighe mēschē gheuāghen in kettē ghesloté eñ aen een ghebōden aelmisse begherēde vā ons.dair na worden wy gheleit doir veel vgaderinghe der mēschē op een maerct op welcke wt termatē grote vgaderighe der mēschē was.wāt een coepmā wt barbariē hadde te coep zeer veel menschen.mānen eñ vrouwē om een cleyn ghelt. ghelickē offse ghestolē haddē gheweest eñ om die te copen so was dair so veel volcks.dair na redē wy doer een schoē strate dair veel nuwe hoghe husen stōden.dese plaetse was ouer.v.iarē voirledē al woest vol wassende reits.mer nu zeer schoen vā timeringhē.doe quamē wy an dat water ni lus ghenoēt.aen welckes kant veel slauen teghelē maeckede vā leem mit kaff bestroeyet draghende die selue aen der sonne om te backē ghelickē die kinderē van israhel ghedaen hebbē die dienēde warē pharaoni in egipten in leem eñ teghelen te maecken die ten laetstē gheropē hebbē tot god die hem ghesondē heefft een vlosser synen knecht moysen Dair sietmē mede dat water als wel scheen dat gheweest is dair Moyses als hij een kijnt was gheworpē wert in een korf van biesen ghemaect wel beslotē.eñ dair nae gheuōden van pharaonis dochter die dair quā om hair the wassen mit hoerē dienstofferē die moysen dair vondē indē voirghenoēden korff Alsmē leest exodi int.ij.ca.Dair was mede die brugghe ouer dat water ghemaect dair die vā egiptē alle die gheborē ionghe knechtē in dat water worpē eñ vdrōken als pharao ghebodē had. alsmē in dat voirghenoēde boeck leset Van daen clōmen wy op een muer van eenen hoff dair voir tijts ghestaen heefft een boem onder welcke boem die magbet maria ghe ruster heefft mit dat kijnt Jhesum. Als men seyt. Welcke boem die keersten ende sarracenen zeer eerende syn Mer om dat twe ouerdadighe menschen dair aen ghehanghen waren soe is dese boem verdorret ende

vierkter stont al omme totter eerde. tot dēser ghedachtenisse soe hebben die sarracenen dair verheuen een steenen columme ende mit gulden letteren dat dair in ghescreuen. Van daen reden wy aen dat water Nilum ende sagben dair veel schepen ēn comenscappen dair bij

Vander Stadt babilonia egipti.

Dair na quamen wij doir oude dicke ontsichghelicke porten inder Stadt Babilonia Mer dese Babilonia en is niet die selue Stadt babilonia die gheleghē was bij dat water Chobar dair die kijnder van israhell. lxx. iaer ghevanghen waren. mer dese stadt is ghenoemt Babilonia egipti gheleghen aen Alkayr welcke the samen een stadt maecken ende gheen twe. welckes een deell ghenoemt is. Alkayr Dat ander deell babilonia. mer dese twe the samen werden ghenoemt Chayrbabilonia Het is the gheloven dat dese Stadt voirtijts gheheten heefft memphis. dair na babilonia. ende dair na Alkayr. Dat is also veel the seggben als scande offte confuys In dese stadt babilonia heefft voirtijts ghewoent Pharao die coninck egipti in een schoen palaes dat in dese tijt vualken is Dair was mede voirtijts die hoefft stadt egipti alsmen vanden veruallinghen diemen dair siet bekennen mach Dair na quamen wy doir een langhe steeghe tot eenre kercken. welcke die kersten vanden gordell. die houden dat gheloue des Apostels Pauli. besittende opten dach van huden wij versochtē die selue kercke nederqaen de in een krofft onder dat choer. dair sietmen dat die selue stede is dair die maghet maria mit dat kijnt iheſu ende ioseph seuen iaer lanck verburghen ghewoent hebben. Van daen quamen wy in vier ander kercken. welcke die kersten in die landen woenende besitten in welcke kercken rustē sommighe lichamē der heiligben Van daen reden wy doir veel plaetsen dair ons wonderlicke dinghen off gheseyt werden. Then laetsten quamē wij beneden den berch op welcke staet dat slot des soldaens. dair quamen ons teghen veel mammalucken die weder keerden van hoir ghewoenlicken hantieringhen. want alle daghe off the minste driewerff inder wecke soe gaen die mammalucken vanden houe des soldaens op dat effen velt onder die berghen. ēn dair hantieren sy strijtbairlicke ghewoenten. dair climmen sy op hoghe berghen om sulcke ghewoente the vercrijghen op dat sy niet alleen in die dalen ende in die platte velden mer mede op berghen ende houeken hem selven ende hoere peerden ghewoenlick moghen maecken totter strijt ēn loep. ꝛc. Dair saghen wy veel schone ionghen claer ende wel gheuerwede mānen ghelick die edele kijnderen in onse landē Dat ghetall der mammalucken die in dien tijde the houe waren. was xxij. dusent. welcke ghetal wert ghemeenlicke dair ghehoudē alsmē seit. wāt die kindere comē in die stedē hoere ouders. dese selue māmalluckē syn ghemeenlick vā sclauonīē. albanīē. zirkassiē. ēn italiē. mer zeer luttel vā

den duytschen landen Dese ghinghen ons verbij sonder eynich verdriet ons the doen.

Van aenschouwinghe der Stadt Alkayr van eenen berch

Als die mammalucken verbij ghereden waren so clommen wy op eenen hoghē berch doir eenen sorghelicken wech wy en mocht te niet bluen sitten op onse ezelen om den sorghelicken opganck Then laetste quamen wy op dat hoechste mit groten arbeyt ende alsoe kerde wy ons oghen om die grote Stadt the aenschouwē. die inder wairheyt groet is. ende als ons gheseyt wert soe en is gheen groter Stadt op ten dach van huden inder werlt. want sommighe die dat sekerlicke besocht hadden seyden dat dese Stadt inder breetheyt heefft. xij. dusent. hondert. lxxij. schreden. mer inder lingde. xv. dusent. hondert ende. vij schreden. Men seit dat inder seluer Stadt syn. xxiij. dusent prochijen offte buerscappen doch so en werden niet meer dan. viij dusent der seluer prochijen mit eyghen porten besloten alle nachte. Dat casteel des Soldaens begrijpt mit sijn ommeganck inder groetheyt als naby die Stadt vlims off halff die stadt nurenborch. also dat een peert ridende in vier vren sonder rusten en soude niet wel moghen dese stadt nader lingde doir riden. Ende in tien vren alle dese stadt niet omme riden alheel want die breetheyt dese stadt begrijpt in veel steden een halff duytsche mile. ende in veel steden meer. Dair staen veel kustelicke muschkeen mit hoghen toornen. ick gheloue dat nie te romen alsoe veel kercken ghestaen hebben ghelicke als hier muschkeen staen all van ghestierde marmor ghemaect Also leyder heefft sathanas dair vermenichuondicht ēn verbreet syn synagoghe Die husen in der stadt syn van buten zeer snode van leem ende teghelen ghemaect. mer van binnen scierliker gheschiert mit onderscheyen schoen woeninghen ghemaect Dese stadt heefft meer volcks dan eynighe ander Stadt onder der sonne. Men ghelooft dat all lombardien niet soe veel volcks in en heefft ghelicken alleen dese Stadt Want veel meer menschen in dese Stadt syn die gheen eyghen husen en hebben ende slapen onder den bloten hemel dan the venegien woenachtighe burgheren woenen. Doch so screue ick als ick ghehoirt hebbe. want ick dat niet ghetelt en hebbe. Men seyt dat dair woenen. xv. dusent ioden die hem ghemeenlicke mit boeren arbeyt off comenscappen ghenieren. Dese Stadt Chayr wert gheregiert doir die coninck den Soldaen Die ouerste die dair nauolghet is altijt ghenoemt Ammiraldus Die derde dair nae is ghenoemt Siodarus ende dese drie regieren alle die heydensche landen ende woenen dair toe ghemeenlijcke inder Stadt Chair. wt welcker Stadt gheseynt werden vanden mammalucken als ampt luden ende voechden in allen lantsscappen ende steden der heyden. Het is mede wairs

achtich dat voirtijts veel gheleerde mannen van oesten ende westen syn in dese Stadt gheroghen om dat sy dair souden sien die wonderlicke dinghen welcke sy dair off ghehoort hadden. als mit namē Pictagoras ende Plato ghelaten hoir eyghen lant ende ghetoghen hebben mit grotē arbeyt in egipten om the horen ende the sien die poeten dese Stadt. eñ Appollonius alsmen ghemeenlicke seyt dat hij was een meister van touueryen. off als die pictagorici seggben een philosoeff nae dat hij versocht hadde die oeste landen Als iheronimus seyt soe is hij ghecomen in egipten om the syen die vernoemde tafelles affgods solis die ghestaen heefft in Alkayr inden tempell des affgods solis alsmen ghelooft.

DE wij oversyen hadden alle die Stadt Alkayr so keerde wy ons om dat water Nilum te aenschouwen. dat in dien tijde alle dat lant mit syn ouervloet ende groetheyt bedect hadde al soe dattet meeste deel des Stadts Chayr scheen in water the staen Nilus is een grote edele vloet des paradijs die ghedeylt wert in drie deylen. ende in drie verscheien steden vloet hij in dat meer. welkes een deil vloeyet bij die Stadt Charum ende Babilonian comende doir die landen preester Johans Dese vloet deylt hem beneden die Stadt Chayr in twe deylen welckes een deyll ther luchter hant vloeyet verbij Voy ende Rosserum twe steden alsso ghenoemt Dat ander deyl ther rechterhant vloeyet voir die Stadt Sannata ghenoemt leggbende aen dat meer. ende een yghelijck van dese deylen is ter veel steden veel groter eñ breider dan den rijn. Dat water Nili is altijt onclaer ghelijcken die tyber the romen. doch alst een cleyn wijll staet so wertet claer ende zuet Dit selue water Nilus is alle weghe vol vische ende alsmen vermoedt so en is in alle die werlt gheen water dier ghelicken. dair in. inder Stadt Chayr sijn meer dan achtduisent menschen die hem gheneren mit dit water van huse te huse omme the vueren eñ te vercopen Mede soe staen in die kercken eñ musch keen diepe putten die volk waters comen Als Nilus groet wert. ende als die selue wateren claer werden. soe gheefft men dat die ziecken te drincken dair sij dicwijl mede ghesont werden. Mede so sijn dair veel camelen alleen dair toe ghescickt om the vueren off the draghen water wt Nilo om die steeghen offte straten dair mede the beghieten op dattet stoff wt die ghewoenlicke wanderinghen der menschen hem niet alsoe verheffen soude offte groot werden datter die coepluden yet beletten mochte. want wair men die straten niet en beghiet wert verheuen dat stoff inder lucht ghelijcke eenen groten dicken roeck ende nyemant en kan weeten off dien roeck comet van vüer offte van stoff. In voirleden tijden hebben veell Soldanen| bestaen the ondersoken wair Nilus sijnen oirspronck mochte hebben ghenomen. offte sijn eerste beghin. Ende hebben wt

gheseynt sommighe scepluden in scepen mit alle noettrufftichеyden die ghenoch mochte wesen voir twe offte drie iair. Mer die ghesonden warē nae twe offte drie iair gheleden. hoe well datse veer bouen indien ghevaren waren. wederom comende seyden sy. datse gheen eynde des waters Nili mochte vinden dan alleen dattet van oesten vloeyet Sy seyden mede dat bouen yndien gheen woeninghen der menschen en waren. mer een lant alheelt onwoensaem dair alt soe grote hette der sonne is dat gheen mensche die verdraghen mach. In india vintmen in dit water dat kostelicke harde hout Albanum ghenoemt. comende wt dat paradijs doir die nederlop des waters Nili. Alle die landen dair dit water by henen loept ende ouervloeyet werden zeer vruchtbair. ende bysonder egipten. dat alheelt onvruchtbair soude wesen ende onwoenlick wairt saecke dattet niet vucht ghemaect en worde mit dit water Aen die kant des waters nili saghen wy van veer een muschkeen mit een kerckhoff dair aen ghelegghen ende ons wert voirwaer gheseit dat wanner alst hoechtijt is. van dieheyligher in wieens eer dese kercke offte muschkee ghestickt is soe staen alle doden op die dair begrauen syn soe langhe als die hoechtijt dueret wt die grauen sonder rueren offte bevoelen alsoo staende. dat een yghelicke aenschouwen mach. ende ther stont als die hoechtijt gheleden is soe keert hem een yghelick wederom in syn grafft. ende sy seyden dat dit alle iaire gheschiet ende dat nyemant in Thayr en is. hij en weet dat selue. Then is gheen twiuel dit en gheschiet doir die boese vianden om die menschen the bedrieghen. Wij saghen mede een water by die vloet Nilus die alle iaer roet wert ghelicke bloet tot een ghedenckenisse der plaghe doe alle die wateren van egipten verwandelde in bloet Dair saghen wy mede doir die woestenyen Sabij totte rode meer toe en oeck dat hof des balsems int dorp Matherea dair voir off gheseyt is. welck alleen vijff ytaliaensche milen gheleghen is van Thayr off luttelt meer. Wij saghen mede veel colummen welcke voirtijts die coninghen van egipten hebben laten maecken ouer hoir grauen van welcken die ghemeen luden seggghen dattet syn coorn huysen van Josephs dair ghestickt om coorn dair in the leggghen. dat niet waer en schinet want dese colummen niet holl en syn van binnen. Bij dese colummen sietmen noch eenen groten aff god staen ysis ghenoemt. welcke die van egipten aenbaden. Dair bij saghen wij veelt oude vervallinghen dair voirtijts ghestaen heefft die machtighe edele Stadt Thebes ghenoemt welcke ghehadt heefft hondert poerten wt welcke Stadt Sunte Mauricius mit syn legioen van thebea. dat is van der Stadt alsoe ghenoemt geboren was. Wanner men doir dat water Nilum op reyset so coemtmen in die woestenyē Aran ende Saran ende Scithij van welcken ghescreuen staet in dat leuen der vaderen. Ende dair sietmen noch huden die woeste vervallen clooster der heiligher vaderen Als was Sūte Anthonius Macharius

Paulus die eerste heremijt eñ meer ander Van dese woestenyen plegben die heilighe vaderen te comen inde stadt Chayr eñ vercoften hoir kornen eñ vlechten.ende dair off coffte sy spijse eñ broet Jn der seluer woestenien hebben noch in cortē voirleden iairen veel grieyche monicken ghewoent die ghemeenlike Calogeri ghenoemt werden.mer dit vergaet van daghe te daghe also dat in desen tijden dair nyemāt en woent Tliet veer van desen berch saghen wy een huus der ghebeden dairmē seit dat moyses god aenghebeden heefft voir pharaone die coninck egipti Jnder seluer stede hebben die sarracenen nu ghemaect een muschkeam. Bij die kant Tliki alsmen op gaet is een lantscap Segetha ghenoemt dair sy veel sonder linghe voeghelen diemen in ander landen niet en vint ghelicken als psiticus offte papegaeyen.pellicanen eñ dier ghelick eñ apen mit starten eñ meercatten in groter ghetalle.Dese werden dair gheuanghen ende in groter ghetal ghebracht inder stadt Alkayr om te vercopen Dese werden gheuanghen inder maent septembri bisonder die papegaeyen diemē dicwil dusent te samen vanct Als wy alle dese steden ghesien hadden vā den berch so quamen wy neder eenen sorghelicken wech eñ quamen ouer veel kerckhouē tot die begrauenisse der soldanē.dair waren veel kostelick nuwe muschkeen ghestict.want een yghelick Soldaen stichr een eyghē muschkeen inder stede die hij verkiest. Die soldaen in dese tijt die ghenoemt is kathube heeft dair ghestict een groet kustelick muschkeā voir hem.mit eenen hoghē schonen welghescierden toorn ende dair om grote huisen mit veel cellen ghelicken als die cloesteren.dair woenen in preesteren vander wet eñ wise machometi van hem dair ghesen welcke daghelijx eñ des nachts ropen eñ huken inder muschkeen eñ toorn sonder off latē die mede ons na huylde ghelicken honden doe wy dair verbij ghinghen. Van dese stede quamen wy wederom inder stadt mit grotē arbeyt voirt ridende in onser herberghe doir groet ghedranck der menschen der camelē der peerden.eñ ezelen. Jnt doirdringhen werden wy ghestaghē ghetoghē bespot eñ mit smelicke na ropen wttermaten zeer ghetargt. eñ wy saghē doir die stadt veel kockenen doir die steghen eñ straten want die sarracenen koken selden binnen hoeren huisen. mer sy copen ghecoecte spijse ende ons wert ghesеit dat bij.xij.dusent kocken waren inder stadt Alkayr.eñ veel van die selue gaen doir die stadt mit hoeren kockenen draghende op hoir hoeffden barnende vūer.ziende potten.ende vleisch aen die speten bradende.dit hebben wy dicwil ghesien mit onsen oghen.

Pten.xv.dach des maents octobris bleuē wy in onse herberghe rustende.eñ want sommighe coepluden van venegijen die inder stadt Chayr waren wairschuwede ons dat wy hastelicke van daen souden reysen soe baden wy onsen patroen eñ weert onsen trutschelman oetmoedelicke begherēde dat hij ons als hij eerst mochte wonde ghelyen tot Alkeyandriam eer dat die venegijsche scepen van daen vueren

want die van Venegien hebbē altijt een van hoerē burgheren te Alkaye die oeck ghenoemt is een raets heer die die coepluidē beſcermt in Alexādria eñ om die comēſcappen arbeyt by den Soldaen die ſelue ryet ons van daen the reyſen

Pren. xvj. dach des maents octobris was Sunte gallen dach. ſoe was eclipſis lune. eñ dan ſoe plēghen die ſarracenē mit groten hulen eñ roepen te arbeyen om touerien te verdriuen welcke ſy inder tijt alſt is eclipſis der ſonne offte mane neerſtelicker hantieren. Smorghens ſoe ghinghē wy mit onſen trutſchelmaz in dat caſteel des ſoldaens. dair ſaghen wy een wonderlicke ordinācie. eñ een groet ghetal der dienres des ſoldaens. eñ een groet ghetall der peerden. eñ grote ſtallen eñ grote huſinghe. van welcken alle ſoude zeer veel weſen om te ſcriuē eñ ſwaerlick ſoude weſen om the ghelouen. Dair wert ons inden eerſte ghe weſen dat oude paltaes welcke opten dach van huden veruallen is dair die griecken in woende inder tijt machometi. ghemaect mit ſtercken muren eñ tūeringhē als die veruallinghē bewiſen. dair na quamē wy in een ander caſteel dair die Soldaen in woent. dair moetmē ingaen doir xij. yſerē porten eer datmē comē mach totten ſoldaen. doir welcke wy in ghelaten warē ſaghē die ſoldaen ſittende op ſynē coninclicken ſtoel in een ſnewitte cleet eñ veel mā malucken in ordinācie eerlicke eñ ſwighēde dair omme ſtaende. dair ſtōden mede veel manierlicke oude wiſe mannen alre naeſt hem. die ſyn raetsheeren waren. Ia een luttel tijts ſo ghinck onſen trutſchelmā voir eñ wy nae om wt dat caſteel te gaen. ſo quamē wy op een grote plaets onder dat caſteel zeer breet. dair ſtonden veilk. cameken. peerdē eñ eſelen in een groet ghetal. dair waren veel vā die māmalluckē die die peerden beſaghē. dair na quamen wy wederom inder herberghe eñ naden eten ſoe ghinghen die ſōmighe van ons om te baden. want in die landen hebbē die ſarracenē koſtelicke wel ghēſcierde baetſtouē in allen ſteden van marmorſteen ghemaect eñ bewiſen goede dienſtbairheyt in die baden eñ hebben een wonderlicke wiſe om die leden der ghene die baden te rechte offte bequaem te maken Sōmighe vanden onſen ghinghē wanderen doir die ſtadt eñ werden gheleyt in een huus in welcke ſtont eenē groten backhouē hebbende veel holen in welcken gheleit werdē in ſōmighe tijden drie offte vier duſent eyeren van hennē. ganſen. eñ duuē. eñ werden ghedect mit miſſen. eñ barnende colen werden gheleit inden ouen na dat van noet is wt welcker hette die eyeren beghinnen warm te werden. dair na beghinnen die eyeren te leuen eñ van ſtōden aen beghinnē die kuyckē op te waſſen eñ alſoe werden die eyeren ſonder die moederē wt ghebroedet dair na te ſamen wt ghedreuen van die herden op die weye ghelicken ſcapen off op die marct ghebracht om dair the vercopen. eñ hoe wel dat dit loghenachtich ſchijnt te weſen. nochtans ſoe iſt inder waerheit alſo. Die dieren die doir alſulcke mēſchelicke klocheyt werden wt ghebroedet werdē

veelcer tam dan die ghebroedt werden nader natuerē der dieren dair sij eff comen want alsulcke ionghe kuyken volghen die menschen na ghelicken die kuyken hoir moederen Op die twe daghē dair na bereiden wy ons van daen te varen ēn dicwilk so ghinghē wy doir die stadt om wonderlicke dinghen dair te sien ēn alle die ghene die eerst die Soldaen niet ghesien hadden werden toeghelaten die soldaen te sien in dien tijt.
Opten .xx. dach des maents octobris dat was opten .xxj. sonnendach na der octaue der heiligher drieuoudicheit doe quamen wy ouer een. op dat wy misse souden hoeren in ghewoenlicke steden. doe quamen die twe ghe echte wijuē des trutschelmās om die misse te hoerē tot welcker teghēwoer dicheit onse priester en woude gheen misse lesen. want wij hilden die selue heyden te wesen Doe seiden sy dat sy warē keersten van die ghelouighe heilighe kercke ēn seidē datse niet steruē en wouden dan in ons heyligher kerstē gheloue. ende alsoe hoorde sy misse mit ons Laden eten als wy alle dinghen haddē besciet om van daen te reysen doe dede wy op onse buyde len ēn gauen grote ghelt dē voir die herbergher. voir dat ghesin. ende voir dat scip dat ons bestelt was. ēn voir die esels ēn peerden die ons mit ons sen dinghē soude leyen tot dat water Nilū Onse trutschelmā die ghinck voir doert midden des stadts Chayr ēn wy volchde na mit die esels ende onse packen tot dat water nilū in welcke wech wy leden veel spottinghē smadicheiden ēn slaghen Als wy aen dat water nilū quamē ēn vonden. dair een scip tot ons bereit dair wy in traden. onse trutschelmā vā Chair nam oirloff aen ons settende een ander sarraceen vol bedrochs in syn stede die ons tot Alleyandriam soude ghebeyen . Van die reyse van Chayr op dat water Nili tot Alleyandriam

Also varēde op dat water Nilus ghenoemt quamē wy in tween daghen zeer verlangh tot een stadt die ghenoemt is Rossetum Int voirtuaren doe wy gheuarē warē verbij een steetkijn dat ghenoemt is Voy. van daen tot rossetū saghen wy schoen lustich vruchtbair lant aen die rechterhant ēn luchterhant hebbende op die een side Asiam op die ander Affricam. Welcke twe deelen der werlt Nilus scheyt van malkander. dair toe saghen wy veel lustighe stedē ēn veel dorpen ēn lantscappen mit lustighe houē ēn menighherlei ackerē versciert in welcken wassen rieden mit suker. dattelen ende meer ander menighherley vruchten. welcker ghelicken wy nie ghesien en haddē in eynighe plaetsen in alle die landen Doch dese wellusticheit ēn vruchtbairheit was alleen in die landen dair om leggh̄de welcke landen nilus mit synē opvloet ouervloeyende wt sin diepte besprenghet ende vucht maket mer dat ander lant op beide siden is zandich onvruchtbair ēn woest Ons quamen veel scepē die van Alleyā dria tot Alkayr varende waren ēn dese werden op ghetoghen van die sar racenen ghelicken die scepen van Colen tot mens doir den rijn mit peer den ghetoghen werden Ēn sommighe scepen gheladen mit kostelicke spe

cerien quamen ons na varen Wij sagben mede in dat water ℣ Nili veel Cocodrillen. die beesten visschen ende menschē lagben Sōmigbe waren zeer groff eñ wel twe man lanck. sōmigbe warē groter. ende sōmigbe cleyner Dese cocodrillen hebbē een stinckēde eñ vreselijck aengbesicht. eñ die lichamen syn bedect mit harde scubbē alle wegbe gbelicken als borstplaten. aen dat hoefft. stert. eñ voeten syn sy gbelick eegbdissen Dese Cocodrillen en werden in gbeen waterē gbeuōden dan alleen in dit water ℣ Nili onder Chayr eñ niet dair bouē. nochtās soe werden dese cocodrillen die wijlt gbeuonden in dat galileesche meer gbelicken als ander visschen die alleen mede in dat water ℣ Nilus gbuōden werden welcker gbelijcken syn in dat galileesche meer die in gbeen ander water gbevonden werden dair om vermoenden sommigbe dattet galileesche meer wt dat water ℣ Nilo doir sommigbe heimelicke wegben onder der eerden een deel wt springbet Die scipluden vangbē in sōmigbe tijden die cocodrillen ende nemen die velken vercopende die sclue die coepluden welcke sy brengben in vreemde landen eñ seggben dattet draken huden syn dat niet waer en is

Pten. xxij. dach des maents octobris quamē wy in die hauē te roseet. eñ gbemeenlick en vuertmē die kersten plegrūs niet veere op dat water Nili dan alleen tot hier toe eñ vā daen riden sy ouer dat lant op camelen eñ eselen tot Alexandriā. Welck dairom gbeschiet op dat die kerstē pelgrūs niet en souden keeren kennē die wech oft te eynde doir welcke dat water ℣ Nilus vloeyet int meer. off dat sy die rechte wech om nilum op te varen niet en souden mogben vinden Want alsmē dat wiste eñ besocht hadde soe mochten die kersten comen op dat grote meer the scepe eñ varen ℣ Nilum op eñ alsoe dat lant egipten grote scade doen. Hier wert ons gbeseit eer dat wy onse dingbe wt dat scip souden draghē dat alle eselen eñ camelen in dese stadt rosseto waren op dien dach verloefft off onledich tot andere dingben ende alsoe en mochten sy ons niet dienen dan smorgbens naestcomende Sij seiden ons en wouden wy dien dach dair niet bluen so mochten wy hueren een ander scip eñ van daen neder varen tot op dat meer. eñ wt dat meer onse dingben in alexandriam brengben welcke wy deden. eñ als wy gbehuert hadden een ander scip eñ onse packen ouer gbeleet in dat ander scip so riep onsen scipman mit luder stēmen begherende die scip huer noch eens van ons eyschende .xxiij ducaten welcke wy betalt hadden dieltrutschelman the Alkayr te voeren Doch so seyde dese scipman dat hij dair niet off ontsangben hadde. dair om soude wy van daen reysen so moesten wy dat gbelt noch eens betalē want gbeen kersten pelgrū dair stede off plaetse heeft om recht te begherē off den rechter dat te kennē te gbeuen want wij soude al onse goet wt gbegbeuen hebben eer dat wy dien valschen gbeleitsman van Chayr mit recht souden aen gbesproken hebbē. eñ wy souden gbeweest hebben in grote vreese ons leuens om syne macht eñ bedroch. alsoe moestē wy dat gbelt

noch eens betalen.ende wij quamen neder mit groten arbeyt op die ander syde Nili voirtreckende dat scip mit riemen en zeelen mit eenē traeghen voirtganck.Onder dit soe werden wy ouerualken van eenē sarraceen comende ouer dicke slyck mit een lanci aen dat water eñ belette ons voirt te varen ten wair dat een yghelick van ons hē gaue een madijn. welcke xxv.madijn maecken een ducaet.als wy dat ghegeuen hadden so saghē wy veel luden leggende onder tentē als wy dicwil te voren ghesien hadden inder woestenie Dese menschē waren Arabes eñ quamē aen lopende nemēde mit ghewalt die zeelen wt die handen der ghene die dat scip voirt roghen eñ dwonghen ons aent lant te comen . dair moestē wy wederom ghelt gheuen want sy seyden dattet hoir recht ware soe wy verbij hem reisē dat hij mit vrien wille hem yet soude geuen off sy souden hem mit ghewalt berouen al wairt dattet die Soldaen selue ware Want die arabes seggen dat sy dairom die alre edelste syn bouen alle ander mēschen om dat se alleen der rouerie leuen.eñ woenē inder woestenye op dat velt. Sij en hebbē gheen stadt noch dorp noch gheen huus noch hoff.mer reisende mit tenten van die een stede tot die ander Doe wy dese te vreden ghestelt hadden mit ghelt so quamē wij in een groet water buten dat rechte diepte des waters Nili lopende op dat lant welcke scheen een meer te wesen also dat die scipluden dwaelde wt dat rechte diepte nili. van welcke also voir varende in een ander water so langhe dattet scip bleeff staen vast op dat slyck ter tijt toe dat die scipluden mit groten arbeyt neder clōmen in dat water eñ loste dat scip vāden grondt.dair nae bleeff dat selue scip wederom vast staēde opten grondt dairtin ghelicker manier off ghelost wert Then laesten bleff dat selue scip vast staende op dat lant.dairt mit ghenen arbeit off ghelost mocht werden.om dese last soe wachte die ander scipluden ons nae te volghen kerende van onsen wech . Dair bleuen wy totter sonne nederganck toe.eñ leden groet verdriet dien dach ende die na volghēde nacht Wij en hadden gheen ghekoecte spijse.mer wy aten hart broet.eñ drōcken onclaer water wt nilo.leggende op dat water alle dien dach eñ nacht Smorghens by der ghenaden gods hadden wy eenē goeden wijnt mit opghetoghen seilen werden wy van daen verlost.ende quamen tot een hauen mit konste ghemaect doir welcke Nilus vloeyet int meer Doe wy ghecomē warē nabij aent lant vā Alleyādrien so moeste wy wederom die scipluden veel ghelts gheuē.meer dan in die voirwairde versproken was Ten laesten so quamē wy op dat lant eñ bestelde al onse dinghen op een sonderlinghe plaetse.want op dat meer eñ op dat lant was veel specerie eñ groet goet aen ghecomen.dair warē veel sarracenē bij.eñ cameeldriuers mit hoeren cameken om dat goet the brenghen in Alleyandriam.noch drie grote duytsche miken van daen gheleghē.Die cameldriuers hadden groten twist eñ kijff wie van hem eerst syn cameken soude laden.des ghelicks is gheschiet om onse dinghē te vūeren Also

voirt reysende vant meer tot Alexandriam soe hadden wy aen die rechterhant vruchtbair gheberchte vernolt mit palm bomē Aen die luchterhant een groet velt in welcke veel soute fonteynē waren want alle dat water wāner Nilus groet is eñ dat meer op wast wert verwandelt doir hitte der sonne in sout. dairom is alle dat lant wit als mit sout bedect. eñ om dat wy hongher gheleden hadden eñ dorst drie daghen so hoepte wy opten seluen auont te comē in Alexandriam Wij saghen onder weghē veel oude vernalkinghen. off dair een grote stadt voirtijts ghestaen had de. also quamē wy tot een cleyn berch. doe wy dair op quamen soe saghē wij alle die Stadt Alexandriam voir onsen oghen die voirtijts zeer machtich ende groet was. aen die een syde gheleghen aen dat grote meer. mer op die ander side leggghen veel lustighe vruchtbare houē wanttet een vruchtbair lant is. dat in tijden vucht ghemaect wert mit dat vruchtbair water Nili. Dair wassen veel kostelicke edele vruchten welcker ghelicken wy veel saghen int balsem hoff. bisonder die appelen Musi ghenoemt. mit meer andere vruchten van pomerancien. limuenen. dattilen Cassijen. Citrunen Vighen ende des ghelijx Mer dair en wassen gheen peren noch appelen Jnden seluen houen staen veel schoen woninghē. om lustichcit der menschen ghemaect Dair vanctmen sommighe witte voeghelen die ghenoemt syn meerlen. ende dair vintmen libarden welck die Arabes ionck vanghen eñ vercopen een om een ducate Doe wy ghecommen waren aender naester Stadt porte dair wy begheerde in the comen so sloten die sarracenen die selue porte eñ dwonghen ons omme te gaen the weten aen die stadt grauen buten omme die stadt Doe wy mit eenē langhen verdrietelicken ōmeganck ghecomen waren tot een ander poert so vonden wij eenen wreden straffen bescatter die van menschen. camelen ende eselen grote swaer tolle nam. Doe wy den seluen betaelt hadden eñ inghelaten waren doir, die eerste hoghe eñ grote poert mit yseren sloten ende doeren ghesloten vermoede wij te comen mit vrise gheleye inder herberghe. als wy tusschen hoghe stercke mueren quamē tot een ander yserē grote porte. dair stonden veel sarracenen mit were die ons dwonghē mit were the blijuen staen ende ther stont soe liepen sommighe die sloten die eerste porte mit sloten eñ grijndelen ende quamen wederom slutende dese andere porte. ende lieten ons staen int midden. Doe wy alsoe besloten waren tusschen twe porten mit hoghen mueren eñ toornen versaemt al so sittende aten wy hart broet ende droncken water welck wij luttelt hadden want wy niet āders hebbē en mochte op dese tijt Jnder seluer nacht clommen sommighe van onse mede pelgrums op die wtterste mueren ende besaghen die grauen. toornen. ende ander bolwercken om die Stadt leggghende ende seyden dat sy nie ghesyen hadden schoenre betbewaerder Stadt mit schone stercke visten ende mit hoghen mueren ende toornen Mer van binnen en ist gheen Stadt. mer een steenrotse vol vernalkin-

ghen ende woest Alst aen den morghen ghecomen was ende die porten op ghedaen werden soe seinde wy een bode om onsen trutschelman van Alexandrien op dat hy soude comen ende leyen ons in der Stadt als hij erst mochte. Doe die selue quam gauen wy hem een brieff welcke wy ontfanghen hadden vanden Soldaen om the gheuen die heeren sittende in der porte Als sy desen brieff onfanghen hadden soe kusse sy dat seghel mit groter eere. Ende doe sy desen brieff ghelesen hadden begosten sy ons the onderssokende beghinnende vanden edelste pelgrums die een na den anderen die cleederē wtreckendē. onder welcke heer Johan vā Solms was eerst onderssocht dair na andere nauolghende ende alle dat sy vonden van ghelt offte ander goet bij ons in kozuen offte sacken dat leiden sy op eenen hoep. eñ alst all eñ elck bisonder onderssocht was. soe nemen sy tolle nae die weerde des goets Soch so laten sy alle die priesteren ende gheestelicke mannen vrij ingaen sonder tolle Want van alle datmen dair in brencht off wt draghet moetmē gheuen dien tiende penninck dair off ter tolle ende nyemant en verdraechtmē des Als wy in die stadt quamen sa ghen wij alle weghen veel verualkinghen dair wy ons seer verwreemt hebben zeer verwonderende dat alsulcke schone vaste mueren laghen om alsulcken armen verduruen Stadt Wij worden ghelcyt int hoff des co nincks van sicilien welcke is een fontick off coephuus der catholoeynger. ende van den inwoenre des hoofts die ghenoemt is een consul offte raets heer der catholoeinger vriendelicke wel ontfanghen ende ons woran ghe wesen cameren dair wy onse dinghen in droeghen Een fontick is een groet huus in welcke die coepluden hoir goet leggghen ende dair vergaerē om te coepen ende te vercopen. Want hoe well dat die van venegien in Alleyandria twe fonticken hebben ende die ianuweser een nochtans soe pleghen ghemeenlicke die pelgrumms the herberghe the leggghen int fontick der katholoeynger want vanden raetsheer des selffs fonticks werden sy beschermt mit hulpe des trutschelmans van Alleyandrien Ter stont als wy al ons dinghen inden seluen huse ghedraghen hadden soe worden onse edele pelgrums ghelcit van onsen trutschelmas van Alleyandrien om the tonen voir dat aenschijn Admiraldi. dat is voir den amptman der Stadt. welcker admiraldus vreedsamelick ontfenck ende goedertierlicker toe sprack alle die pelgrums vraghende die namen van een yghelicken welcke hij beualk in een register the scriuen. ende alsoe liet hij die selue wederomme the huus ghaen Sommighe van onsen pelgrums ouer quamen mitten Consull offte raetsheer de catholoeynger ende waren syn commensalen etende ende drinckende spaerlicke bij den seluen. die niet aen ghericht en werd dan in sulueren vaten Sommighe andere bleuen mitten heer van Solms in syn camer etende ende drinckende nae hoere beliefte.

Opten .xxv. dach des maents octobris als wy misse hadden ghehoort inder capelle des voirseyde hoffs dair in dien tyden was een gheestelick priester tot een cappellaen ende was van der predicker oerde soe hoorde wy een groet gheluyt ende vergaderinghe des volcks aent meer. dair wy off beducht worden ende clommen int hoechste des hoeffs om van daen te sien wat dat mochte wesen Ende wy saghen wapenen ende weeren mit schepen van oirloghe comende inder hauen. ende incomende mit busghescut trompetten ende mit gheruffte der menschen soe quam dair off een gheluyt inder lucht. wantter waren sarracenen gheleyende eenen machtighen rycken sarraceen comende van Affrica. Die quã om the versoken dat grafft Machometi tot Mecha om dair beuaerde the doen Dese selue sarracenen hadden op dat meer bereeft een schip dair .vij. kersten menschen in waren mit groet goet. ende als sy alle dat goet onder hem ghedeelt hadden brachten sy die kersten tot Alexãdriam om die dair the vercopen ende als die selue sarracenen the lande quamen soe ghinghen alle burgheren ende mammalucken mit hoeren wapenen ende gheweer toe ghemaect hem teghen ende hebben die selue mit groter eere ontfanghen ende mit groter staet ende ghescal die selue gheleit inder Stadt mitten voirseyden roeff

Opten .xxvj. dach des maents octobris doe wast sonnendach als wy misse hadden ghehoort ende gheeghteren bleuen wy thuus rustende ons. want wy noch niet vry wtghaen mochte want wy den trutzschelman van Alexandrien noch niet betaelt en hadden dat ghelt dat wy hem schuldich waren die ons noch gheen vry geleide ghewuruē hadde. Als wy dat ghelt betaelt hadden. dat groet was. opten anderden dach dair nae soe heefft hy ons gheleit totter porten dairmen ghaet aent meer brengende ons voir die heeren die inder porte saten ende gaf ons gheleie ende vriheit wt ende in the gaen soe dicwilk alst ons beliefde.

Opten nauolghenden dach soe wast Sunte Symon ende Judas dach als wy misse hadden ghehoort soe worden wy gheleit ther selver stede dair voirtyts was ende noch is die kercker in welcke die edell maeghet ende marterarisse Sunte katherin. doe sy naect mit scorpionen ghesla ghen was. twaelff daghen sonder eten ende drincken besloten was. op dat sy van hongher ende dorst soude sterven Mer god heefft hair spyse ghe seynt doer een duue In welcke stede die coninckghinne ende die ridder porphirius ghesien hebben een grote vergaringhe der enghelen bij die heyligghe maghet katherinam haer troestende ende gheuende eenen moet om die passie the liden. Als men leest in die legende In dese heyligghe Stede werden wy gheleyt nae veel bidden. ende wy saghen staen voir desen

kercker twe marmoren columnmen zeer hoech verscheyen van malkanderen twaelff sceden. op welcke gheset waren die ontsichghelicke raden mit welcke die schone maghet soude gheseden werden aen cleynen stucken Mer doir hair ghebeden heefft god die selue raden laten breken. ende vier duysent heyden bleuen dair off doot. In derselluer stede werden verbrant die vyfftich veel'sprekende mannen die van vreemde landen dair te samen ghecomen waren. ghekert in alle wijsheit om mit die heyligher maghet katherina the disputeren voirden keyser welcke die heyligher maghet katherina doir sonderlinghe wijsheit haer ghegheuen van god verwonnen heefft alsoe dat sy haer niet antwoerden en konden ende seyden openbairlicken dat sij hem keerde tot cristum welcke die keyser Mayencius dede verbranden. doch soe bleeff hoir haer ende clederen onverbrant. Van daen ghaende quamen wy ther stede dairmen seyt dat die zaell Alleyandri Magni gheslaen heefft. Want noch buden tot een teyken ende tot synre ghedachtenisse staet dair een zeer hoghe ende breede columnmen wt eenen steen ghehouwen. bouen scarp ende schinet van veer als eenen hoghen toorn. Dese columme is roet van werwe mit veel letteren beschreuen ende alsoe wast voirtijts ghewoenlick the schriuen als men seyt. Dese columme is veell groter ende hogher dan die the romen staet tot Sunte peter welcke voirtyts bij dese gheslaen heefft in Alleyandrien ende van daen the Romen ghebracht. Buten der Stadt Alleyandria is een hoghe columme welcke sy noemen pom peyanam. want pompeius tot synre ghedachtenisse heefft die selue laten maecken. Welcke wy saghen inden inghanck des Stadts. Van daen ghaende quamen wy tot eenre kercke tot Sunte Sabba ghenoemt ghesticht opter selluer stede dair die heyligher maghet ende ioncfrouwe katherina woende in dat coninclicke hoff voir haer passie regierende haer ghesin naeden doot des conincks Costi haer vader dair sy een eynighe dochter off was In deser kercke woenen griexsche monicken

Item die stede dair die heyligher martheliarisse katherina onthoofft wert wijstmen huden buten der Stadt Alleyandria. Dair staen opgherecht twe grote marmore columnmen tot haere ghedachtenisse. Ende haer heyligher maechdelicke lichaem wert van deser stede ghebracht mit engelsche handen opten berch Synay. Dese stede was inder Stadt inden tijt der passie van Sunte katherinen welcke Stadt in dien tyden veel groter wijder ende heerlicker was. danse nv is. In deser Stadt is een kercke tot Sunte Marcus ghenoemt dair die Jacobiten in woenen. ghesticht op die selue stede dair Sunte Marcus ghewoent heefft. ende diewilk goeds diensten ghedaen heefft Want hoe weell dat hij wt syn rechter oetmoedicheyt off ghesneden heefft syn eyghen duym op dat hij gheen priester soude werden. Nochtans bij der voirsichticheyt gods ende

macht van Sunte Peter soe is hij ghemaect een bisscop van Alleyandrien. In dese stede dede hij misse op een paesch dach ende een zeeck wert om syn hals gheworpen dair hij mede ghetoghen weert doir dese Stadt dair hij god loff ende danck off dede. Dair nae ghesloten in een kercker dair hij van ypristo Jhesu ende die heyligthe enghelen ghesterckt wert ende ghetroest. Als hij dair naewederom ghebonden wert mit een zeeck aen synen hals ende ghetoghen doir die Stadt. soe heefft hij gheseit Heere in dinen handen beveel ick minen gheest. Ende all soe gaff hij synen gheest synen hemesschen scepper Op dese selue stede was hij eerst begrauen van wairachtighe gheestelicke mannen. Mer dair nae the venegien ghebracht. In Alleyandria is een ander kercker tot Sunte Michaeck ghenoemt dair die Jacobiten in woenen in welcker kercke is begrauenisse der kersten pelgrums die dair steruen. In dese kercke wert begrauen onse mede pelgrum. Heer Johan graue van Solms ende een heer tot Wyntzenberch die ioncyste ende edelste onder onse mede pelgrums die nae grote cranckheit die hij gheleden hadde. ende nae dat hij ontfanghen hadde alle sacramenten zeer deuotelick sterff. welckes doet wy zeer beschreide. In Alleyandria siet men noch die stede in welcke Sunte Johannes elemosinarius. dat is die aelmisse gheuer ghenoemt voirtijts een patriarch the Alleyandrien gheweest ghemarteliseert wert bluende volstandich in dat heyligthe kristen gheloue. Als syn legende het wtwijst. In die vier fonticken offte coephusen der kersten in Alleyandrien syn schoen wel ghesciere capellen hebbende latijnsche capellanē gheestelicke offte waerlicke priesteren welcke wy dicwilk versochte die wile dat wy dair waren. In der tijt als wy in Alleyandria waren so quamen dair veel schepen ende galeyen in die hauen ēn dair gheschiede veel berouinghen. Want die galeyen van venegien beroeffde een gheladen schip van neapels dat dair aen quam. want in dien tijden swaer oirlogh was tusschen die van venegien ende den coninck van neapels. In dien tijden quam dair aen een ghaleye der kersten van ouer dat meer. in welcke sommighe duytschen waren die ons seyden dat sy niet anders en hadden in hoir galeye gheladen dan hasenoeten die weert waren tien dusent ducaten Welcke niet en wassen in die oeste landen ende dairom in die landen zeer duer syn. Ende als ons dair gheseit wert soe moeghen die selue noeten dueren hondert iaer sonder verderuen. noch dat gheen wormen dair in en comen ghelicken als mit ons. als sy niet meer dan een iaer leggghen. In dien daghen die Alleyandrini varende doir dat meer syende een vreemde schip aen comen in die hauen welcke sy bestreden ende ghewonnen Ende brachten dat selue in die hauen dese de dien roeff onder hem. ghelicken als rouers. Want is dat saecke dat die scepen willen aen comen the Alleyandrien niet wel ghewapent

en syn soe werden sy beroefft eer dat sy in die hauen comen. mer als sy in der hauen aenghecomen syn so syn sy vry hoe lanck dat sy dair oeck leghghen Die sarracenen syn zeer sorchvoudich om die hauen the bewaren Ende dairom syn twe berghen inder Stadt van menschelicke handen ghemaect dair sy altyt opclimmen om dat meer the aenschouwen ouer siende veer ende breet off sy eynighe seilen sien. eñ ter stont als sy eynighe seilen sien soe kũdighen sy dat den Admiraldo. dat is dien ouerstẽ amptman. die welcke wt seynt haestelick een lichtueerdich schip ende laet vraghen naden patroen ende die ghene die dair in syn Hoe wel dat dit. dat ick hier screuen sel niet lichtelick the ghelouen is. nochtans soe ist inderwaerheit also Die Admiraldus hout altyt by hem sommighe temme duuen dair toe ghekeert dat alsoe wair die selue ghebracht werden altyt comen sy weder om int hoff Admiraldi. Deser duuen twe offte drie nemen die schipluden mit hem varende doirt meer om die schepen teghen the comen totter stede in welcke sy moeghen ondersoken die schepen dair aencomende. Ende ther stont hanghen sy een bescreuen cedel aenden hals van een duue inhoudende dat van noet is the weeten. ende laten die selue vlieghen. die vlieghet ther stont totten Admiraldum brenghende die cedel van die dair aen comende syn. Ende offt saecke ware dat nae die eerste duue wtgheseynt yet anders ware the kundighen den Admiraldo ther stont seynden sy die andere duue off die derde ist van noede ende alsoe weet die Admiraldus langhe the voeren eer dat die schepen aencomen in die hauen van waen datse comen ende wy dair in syn Men seit mede dat hy heefft ander duuen welcke hy ouerseynt tot in Alkayr totten Sol daen inder tyt wanner eynighe haestighe ende grote boetschappen vallen van noet om die hem the kundighen Ist dat saecke dat die schipluden vanden Admiraldo ghesonden niet en conde ondersoecken die ghelegghentheyt der schepen. so wederkundighe sy dat selue by der duue Die dan vã stonden aen wtseynt ghewapende schepen ghebieende dat sy die aencomẽde schepen aen vallen ende berouen. welcke sy doen then wair saecke dat die aencomende starcker waren als hier voir gheseit is.

¶ Item. xxiv. dach des maents octobris so ghinghen wy van een then anderen inder Stadt alleyandria om alle dinck the besien ende bisonder coepmans goet in die fonticken die alle the samen volck goets waren. behaluen alleen dat fontick der catheloeynger in welcke niet anders en was dan alleen een wreet libart lach dair ghebonden aen een ketten Inden seluen huus aten ende droncken die sarracenen ende die kersten dicwilk the samen. Dat fontick der Janueser was een schoen groet huus ende veel coepluden ende kostelicke coepmans goet dair in. Dair nae verschte wy oeck alle beyde die fonticken der ve-

soe saghen wy dair ghaen grote struisen voeghelen alle soe ghenoemt die yser aten voir hem gheworpen Die venegier hilden dair een varken in'hoir hoff. wy en saghen in alle dat lant ouert meer gheen varken dan dat alleen. want die sarracenen haten die varken veel meer dan die ioeden. noch sy en souden dat varken niet laten leuen eenen dach then waer dat die Soldaen tot beden der venegier toe ghelaten hadde dat varken dair the houden Dair nae qumen wy in dat fontick der thurcken dair veel coepluden in waren Des ghelix in dat'fontick der morianen. Ende in dat fontick der Tarteren dair wy bouen ander saghen dat alre excliste goet dat syn die menschen om een cleyn'ghelt the coepe. mannen ende vrouwen. knechten. ende maechden. ende sommighe vrouwen hebbende iongshe kijnderen hanghende aen die borsten. welcke al te samen verwachte datmense soude vercopen. Dese werden scandelicke gheproefft van die coepluden off sy ghesont offte sieck syn. machtich offte onmachtich. Die maechden werden ontcleet ende ghedwonghen the lopen ende te springhen ende alsoe werdense menigherley besocht offse ghebreck hebben off niet. Alle fonticken werden alle nachte ghesloten van buten doir die sarracenen op dat niemant dair in off wt gaen mach. des ghelicke soe doetmen in dien tyden als die sarracenen vergaderen in die muschkeen want neer sij sonderlinghe hoechtiden hebben In alle alexandrie en syn gheen schoenre huisen ende bet ghesciert dan dese voirghenoemde fonticken.

Doe wy dit alle besien hadden inder Stadt soe ghinghen wij op dat meer dair was een grote vergaderinghe van menschen bij die coepluden doende die costelicke cruden in sacken Alsmen die kostelicke specerie op camelen wt vueret van die fonticken om the scepe the brenghen soe staen die ampt luden der sarracenen dair bij wtscuddende die sacken onder. soecken de offmen eynighe kostelicheit verburghe onder die specerie wtvueret ende alsmen alsoe arbeyt bij die specerie soe lopen dair veel arme luden vergaderende dat dair wt die handen der ghene valt die packen. ende alle dat sy dan erighen vercopen sy ther stont. sittende aen'die wech.

Pte. xxv. dach des maents octobris quame twe ader venegische galeyen van affrica. welcke sy heeten galeyen van traffico in die hauen van Alexandria oeck dair om specerie the laden ghelicken die ander vier die dair gheladen waren. Opten seluen dach beghonden wy the spreken ende te ouercome mit die patronen der galeyen om van daen the varen mit die galeyen. ende inder wairheyt soe vonden wy die selue veel harder ende onghenedigher teghen ons dan die sarracenen. Want so sy wisten dat wy mit hem moesten varen soe eyschede sy van ons een zeer groet ende onghewoenlick ghelt. Ende in dit ouercomen soe scheyde die pilgrums van maltandere Sommighe in die een galeye ende Sömighe in een ander galeye. Mij woude lieuer wesen in die galeye

des capiteins en raetsheers der venegier van welcke galeye heer Sebastianus die rijngraue was patroen en die eerweerdighe heer Johan domproest the transsiluania in vngarien. ende broeder Felix leesmeister van vlms vander prediker ordre begheerden mit ons te wesen Tla dat ouercomen soe bleuen wy noch veel daghen in Alkeyandria. doch teghen onse wille en mit bedwanck verwachtende bereydinghe der galeyen In welcken tijt die heer van Solms dair boue off gheseyt is verscheyde wt deser tijt tot welckes begrauenisse en wtvayrt wy bewesen onse sculdighe trouheyt ende behoirlicke sorchoudicheit bitterlicke schreyende ouer hem bij sterff op alreheyligher auont na welckes doot so ghinghen wy in die galeye die wy ghehuert hadden Dair na niet meer comende in Alkeyandria om dair the bleuen. mer wy sliepen under galeye etende en drinckende mit ten patroen Want ons was gheraden dat wy acht offte tien daghen eer dat die galeyen van daen soude varen heimelicke dair in soude gaen en onse dinghen niet al the samen. mer bij deelen ende in verscheiden tijden dair in soude brenghen Want die sarracenen die eysche grote tolle vant alle dinghen en personen in allen bewaringhen nemen sy die tiende penninck na hore rekeninghe vanden hoedersten penninck. Tusschen dat meer en die stadt syn drie bewaringhen Die eerste bij die inwerste porte datmen gaet in der stadt Die anderde veer dair off in die buten porte datmen ghaet aent meer tusschen die mueren des stadts. Die derde aen die kant des meers In alle dese bewaringhen ondersoken die amptluden des Soldaens zeer scerpelick die dair in offte wt ghaen. en bisonder die coepluden ende dat goet Oer mit rade ons trutschelmans van alkeyandria welcke ick veel ducaten schenckede. vereereghick ende weerff dat alle mijn dinghen doir dese voirseyde bewaringhe ghebracht werden sonder onderscheyt

Opten derden dach des maents nouembris doir ghebot des capyteins soe wert onse galeye mit opghetoghen seile ghevuert bij dat nuwe casteel. want alle die scepen waren bereyt om van daen the varen. Mairom alle onse mede pelgrums die noch inder stadt waren quamen tot hoire galeyen welcke alle nae hoeren ordinancien volghde onse galeye bij dat voirseyde casteel welcke zeer heerlick is ende vast slutende en beschermende die haue van alkeyandrie. want dese haue leyt an veel steenrotsen en doir dese steenrotsen is eenen sterckē muer ghe leet wel bewairt mit veel toornē vāt lant tot in dat meer. en aen dat wterste der steenrotsen en des mueys is ghemaect dat voirghenoede casteel in dat meer. welcke die soldaen in deser tijt heefft doen maken bij raet en cloeckheit van eene mammaluck ghebozen van Oppenheym. dat is een stadt des bisdoms van mens in duytslant leggende ande rijn welcke mammaluck heefft zeer cortelick ghelaten die heydenscap ende is weder ghecomen totten kersten ghelone zeer rijck ende machtich. In dese selue hauen en mach gheen schip ghecomen het en moete bewisen dit

casteel in die naem des Soldaens gheboersaemheyt ende neder laten-
de sijn seilk. Doe wy dair moesten bliuen.viij.daghen lanck in groten
verdriet stille leggende verwachtende in allen vren dat die galeyen sou
den varen in welcke tijt werden die patronen der galeyen mit veelk lasten
beswaert eñ een van die patronen wert zeer ghewont vanden sarracenen
eñ dair na hadden sy noch groet verdriet.die na dat offuaren vãden lande
wederom quamen inder stadt Jn dien daghen was een grote twedracht
tusschen die patronẽ want sommighewouden van daen varen eñ sommi
ghe ander woude dair noch bliuen eñ en hadde die heer die capitein gheen
middelaer dair tusschen gheweest sy souden ghescheiden hebbẽ van mal
kandere.want hij wederstont ende woude niet dat yemant van daen soude
varen ten ware dat alle die galeyen the samen dair toe bereyt waren.

Opten.xv.dach des maents nouẽbris als alle die scepen bereyt
warẽ om vã daen te varen eñ een goede wint waiede na dat die
galeyen ontmeert waren eñ die anckerẽ gheteoghen eñ die seilen
opgheteoghen voerẽ wy wt die hauen van Alkeyandria latende die stadt
eñ dat lant dat wy niet meer en saghen also dat wy des smorghens also
veer gheuaren waren dat wy gheen lant meer en saghẽ driuende in dat
meer.niet siende dan den hemel eñ water Onse galeye was zeer snelk int
voirt varen die zeer veer voir die andere galeyen varende was Jn dien
tijden was al ons broet gheghheten dat wy van Alkeyãdria mede gheno
men haddẽ.wairom dat wy begõnen te eten biscot. dat is broet twewerf
ghebacken eñ dat ons wonder dochte in onsen oghen so quamen ons int
aenrichten visschen wt dat water dunawe off danubio ghenoemt inden
latijn.stoer ghenoemt.Mer die turcken doir welcker lande dat water du
nawe offte danubius vloeyet brenghen die selue visschen tot die landen
der sarracenen dair die venegier die selue off copen Also seilde wy wt Al-
keyandria doir dat meer Hicariũ ghenoemt in dat meer Carpaticum.
Ende opten.xvj.dach des selue maents nouẽbris mit eenen goeden wint
eñ mit eenen snelken voirganck quamen wy in dat meer cretticum Ende
opten.xvij.dach smorghens warẽ wy voirt lant crete offte candie. doch
en quamen wy niet op dat lant. Doe waren wy zeer vroliyt als wy hier
ghecomen waren want wy omtrent vijff maenden lanck gheen kersten
lant ghesien en hadden eñ also dochte ons dat wij weder tot onse landen
ghecomẽ waren doe wy dat gheloue eñ kersten lant dat heerlicke eylant
Cretam off Candiã ghenoemt voir onsen oghen hadden.hoe wel dat wy
noch veer van onsen landen waren want wy noch hadden the varen ver
bij die eylanden Cicladas ghenoemt doir hellespontum ende dat onghe-
stemmighe meer Maleum voir Achayam.Albaniam.Sardaudam
Corzicum.Hillericum Salmaciam Schlauoniam.Croatiam.Hi
striam.ende Forum Julij dair wy noch verbij varen moesten

Opten xviij.dach doe wij beneuē dat voirghenoemde eylant cā die ostre crete ghecomē warē.so gheboet die capitein dat alle die galeyen stille souden houdē eñ nederlatē die seylen ende schickede ter stont een schep int meer syndende om een meister van medicinen die in een ander galeye was.ghebieende dat hy sonder vertreck tot hē soude comen. Want die raetsheer van venegien zeer sieck was ghewordē om welckē te ghenesen die medicien meister ontboden wert Om dese saecke so laghen wy tusschē twe eylandē.candiā eñ natoliā ghenoēt sonder voirt gaen. Opten dach dair nae dat was op sunte elizabeths dach mit eenen onghestēmede wijnt dreuen wy van een ten anderen Dair nae so ist ghe schiet dat alle die galeyen by een quamen. alsoe dat wy van die eene tot die andere te samen mochte spreken .mer onlanx dair na veranderde dat weer eñ dat meer bestont onstuer te werdē.alsoe dat niet bouē in alle die galeyen en was ten wert nat van dat water.ende doe die sonne nederghe gaen was soe begonde die onghestēmicheit altijt meer te wassen also dat die scipluden eñ galiotē sieck worden leggh̄ede bouen elt in syn stede niet moghende verdraghen die grote verbolghenheit des meers.die mit gro ten beden vercreghē vanden patroen dat sy gheleit werden beneden in dat scip dair die kostelicke cruden ende ander coepgoet gheleit was want dair warē.xx.galioten sieck ghewordē in Alleyandria van wateren die sy dair ghedrōcken hadde wāt die stadt is onder hol op ghewulfft ghesticht eñ als dat water nilus groet wert so comē alle die holen vol waters on der die huisen.noch dair en is gheen āder water dan dese waterē vā welcke menschē eñ beesten drincken. Sese wateren syn zeer quaet eñ ongheson t Na desen wijnt quā eenē groten slach reghen eñ maecte nat al dat dair droech ghebleuen was wt welcke gheschiede dat die patroen eñ ander ve negier die tot noch toe op dat casteel int scip ghebleuen warē moesten tot ons comē beneden inder galeyen want dat casteel al heel vol waters quā Die capitein eñ die raetsheer van venegien bleuen benedē in die galeye mit beslotē doeren van bouen Die scipluden dēden grotē arbeyt doir alle die nacht mit lopen .ropen.eñ mit grotē gheruffren hebben sy beswaert die siecken die gheen rust en hadden . sommighe die gheson waren die begonden sieck te werdē onder welcke die domproest van vngarien een was.eñ die raetsheer begon altijt siecker te werden.eñ twe van die ga lioten sturuē die van stonden aen int meer gheworpen werden. Opten xx.dach des selue maents nouēbris beghan dat meer stiller te werden eñ die storm verghinck eñ alsoe quamen wy aen een eylant dat ghenoemt is Clyo dair bleuen die galeyen leggh̄en aen die anckeren onder dat ca steel welcke Clyū ghenoemt is eñ in barcken quamen wy aent lant dair vonden wy onse mede pelgrums . Ende doir eenen sorghelickē opganck clommen wy in dat casteel Clyum .Ende wy vonden int op climmen drie kercken van der grieyscher wet. Een beneden aen dat eylant .

die ander int op clymmen des bercks. die derde bouen int casteelk dair wij in gaende loffen danck beweſen god almachtich die ons weder ghebracht hadde in die erſten landen. Wij en vonden dair niet te coop dat van noet is torten leuen. noch broet. noch eyeren want die eerſt wtder galeyen dair op ghecomen waren hadden alle dinck op ghecofft Dit casteel is vol volcks. die incleyne huyskijns woene. leuede van die vruchte des eylants In alle dit ſelue eylant en woenen gheen menſche. dan alleen dese in dit vorghenoemde casteel. dit eylant is zeer vruchtbair en vet vā eerde Dit casteel is zeer out ghemaect van die grieken voirtijts zeer machtich op eene berch om dat meer te bewarē en te beſermē Wāt van daen ſietmē ouer dat meer die eylandē Cicladas en Candiā Van dit casteel loept ne der een claer zuet water. mer niet zeer kout nochtās alſt ghehouden wert in vaten ſo werttet van hem ſelue kout Onderdesen berch is een riuier in houdende zuet water lopende doir een dal en coemt alſo in dat meer. Alſt quam aen den .xxij. dach des ſmorghens ſoe wert ghehoort in onſe galeye eene groten roep van eene die iāmerlick ſcreiende was en dese clagghe ghe ſchiede van die ſone des raetſheer van venegien die optē ſelue nacht voir leden ghesturue was Die ſoen beual dat men dat lichaem begrauen ſoude opt lant in een capelle die aen dat meer ſtont. Als dat lichaē dair ghe bracht wert ſoe beſcreyde die ſone zeer die doot ſyns vaders wairom die mede burghers die ſoen van dat lichaem wederom brachte inder galeye en dede dat ingewant wt dat lichaem welcke ſy waſſchede en ſal de ende mit koſtelicke cruden ghevolt ghelelt hebben in een houten kiſte wel ghe nagheit en mit pick ouergoten en alſo brachten ſy dat lichaem tot vene gien om te begrauen in ſyn eyghen grafft dat hij in ſyn leuen vercoren hadde Doe wy hier bij waren merckede wij wel dat een verſierde loeghen is dattet meer gheen dode lichamē liden en mach en hier om ſoe werpē ſy die pelgrūs wt. edele bannerheerē en ridderen die in dat meer inder galeie ſteruē. noch en vhenghē niet dat men die ſelue te lande brenct om te begra uen. optē ſelue dach ſo ſturuē vier galiotē die begrauē werden op dat lāt

Pren. xxij. dach was ſ sunte cecilia die heiligbe maghet en mar telariſſe hoerē dach doe quamē wy mit eenen ſturmende teghen wijnde in dat grote wide meer welcke teghenwijnt dede ons driuē teghen dat lant Traciam alſo ghenoemt die ons cortelicke ſoude hebben doen landen. hadden wy die wijnt gheuolghet. aen Cōſtantinopolen offt Troiam. offte aen Nigropont offte aen Athenen. off Mirreā offte Gala thas. offte mede in dat eylant Pathmos Deſe wijnt was zeer goet voir die ghene die varende waren in Machedoniam. mer hij was ons altheit teghen en mit groten arbeyt die die ſciplidē deden teghē den wijnt ſo qua mē vy te laetſtē in een hauen veer onder dat eylant Nyo voirghenoemt welcke hauē woeſt was mer ſeer ſeeker en vaſt ſtephanū ghenoēt. Dair maeckede wy onſe ſcepen vaſt ende mit groten verdriet bleuen wy dair

vier daghen lanck om dat die selue wijnt altijt starcker sturmende wert doch bouen alle verdriet hadden wy dat ongheual dat mē ons in gheen casteel woude inlatē. want sy ghehoort hadde dat veel in die galeye ghesturuē waren menēde dat alle die galeye mitter pestilencie onstekē ware Dairom soe scuwede sy ons eñ verboden ons dair in te comen noch sy en wouden ons gheen eten off drincken vercopen. niet teghēstaende dat hoir heeren als die burgheren vā venegien inder galeyen warē. want alle dese eylanden eñ castelen syn onder die heerscapie der venegier hoe wel dat sy die selue niet en regieren doir hoir eyghen burgherē mer Candiā ende Cipers die twe conincklicke eylanden regieren sy mit hoir eyghē lude. mer die heeren van venegien beuelen sommighe griecken dese landen te regieren eñ te bewaren onder tribuyt. Nochtans so is nixia dair bouē off gheseyt is onder die heerscappie van eenen griexschē hartoch die den thurck tribuyt gheefft eñ dair mede verbonden is Dese landen syn zeer hart eñ scarp mit quaden lucht. dairom so hadden wy grote sorghe op dat wy dair niet also langhe souden bliuen ghelicken als int voirleden iaer ghe schiet is die galeyen van alexandria welcke hier langher mocstē bliuen dan. xxx. daghen hier stille leggende om dat sy die wijnt teghen hadde Then laetstē varende in dat meer maleum een zeer ongheste̅met meer. op welcke wy in nauolghende daghē veel sorghē eñ lasten leeden dat onmoghelick is mit die monde te seggen off mit letterē te beschriuen Ende als ons die poeet Virgilius schrijft dat wy quamē in die landen dair die heer offte god der wijnde woent Eolus ghenoemt in syn holen. die ẏ hen ghet dat die wijnde mit macht op dat meer comē eñ dair teghen malkā dere strijdē also dat alle dat meer vā gröden dair mede onstelt wert. eñ vā daen comē sy op die lāden bewaeyēde die eylāden mit stormē. in dese maniere gheseit op dat die historie veruolght mach werden. Dit varen is veel sorghelicker gheweest op dit ongheste̅mede meer bouen alle andere eñ als van noet is so wilick dat cortelicke beschriuen.

Alst ghecomen was tottē. xxviij. dach des maents nouēbris doe verāderde die wijnt. niet tot beteringhe mer altijt stercker eñ wy dreuē teghen Malēā dien berch also ghenoemt mit sulcker snelheyt off wy die selue mit ghewalt hadden willen winnē. nochtās so hadden onse scipluden gheen hope om dat meer malēā te varen. wairom dat sy volghede die wijnt eñ die auētuer. want hadde̅ wy op dien dach verbij maleam moghen varen des smorghens dair nae souden wy gheweest hebben the modon. eñ dair nae lichtelick ghevarē hebben doir Achaym Morēā Illiricū Salmatiā. eñ Croatiam in Histriam eñ Italiā Malea is een hoghen ruwen berch leggende in die griexsche landen welcke berch well vijfftich duysent screeden breet in dat meer strecket. by welcke berch dat water alsoe ongheste̅mmet is dattet schinet te strijden off te vervolghen die scepen die dair doir varen. eñ alle varē van Macedonia eñ

grecia in Achayam eñ moream moeten varē beſiden aen deſen berch die zeer hoech is eñ zeer ſcarp eñ ſteil int hoghe opſtreckende van dat meer tot aen die wolken Welckes hoechſte des berchs is inden winter eñ ſomer mit ſnee bedect eñ dair toe vergaeren alſoe veel winden beſiden aen deſen berch datter meer zeer ōgheſtēmet maect eñ die doirvairt zeer ſorghelick is. want als die ſchepen bij eynighe winde dair aen comen ther ſtont als dat roer niet en hout ſoe ghevalt veel dat dicwil ſeuē off acht off neghen winden thē ſamen vergaren die alle te ſamen dat ſchip mit ghewalt we derom doen driuen als dat roer wederom hout Eñ alſo gheſchiet dicwil dat die ſchepen drie offte vier maenden lanck moeten bliuen int meer on der deſen berch malee. eñ dit is altijt hier ghebleeſt Dairom in die ghedichte der onder poeten vintmen dat ſy ſchimpelick mede liden hebbē ghehadt mit die griecken om dat ſy ſtridende mit die goeden mēſchen ſonder ghetal verloren hebbē mit welcken ſy hadden moghē dien berch doir grauen middē tot in die gront des meers eñ mit die handen der menſchē die dair doot ghebleuen ſyn mochten ſy ghemaect hebben die ſchepen een doirvairt eñ wech op dat die ſchepludē alſo grotē arbeyt niet en ſouden dorren doen. lidende tijt verliet by den berch Maleā Eñ voirwair ware die berch malea int middē ghedeelt ſo mochtē die ſchepen haſtelicker we dercomen vanden oeſten tottē weſten eñ van Aſiā in europam want nye mant en mach dair verbij varen bij en moet raken dien berch malcam want dat ander deel des meers is alle volhoeken Deſe voirghenoemde berch malea is ghenoemt naden coninck Maleus die coninck was citre noz die eerſt ghevondē heefft die metaken buſuynē eñ op deſen berch woe nende beroeffde hy dat meer mit ſynre roueryē. eñ heefft ghemaect op deſen berch een tēpel ter eere des affgods appollinis eñ heefft ghenoemt deſen berch na ſynē naem. mer voirtijts is deſe tempel verduruē eñ dair is gheſticht een capelle in ſunte Michielis eer. wt welcker oirſaecke die ghemeen ludē heetē deſen berch Sūte michiels vloeghel. eñ menē dat ſunte michiel ſtaende aen deſen berch mit ſynē vloeghelen deſe wijnde doet waien. eñ doet die ſchepē driuē alſt hem beliefft. dairom die ſchipluden dair varēde aenropē Sūte michiel eñ doen beloffte op dat ſunte michiel ſyn vloeghelen dair bij die winde mede beweghet eñ dat meer ſtille will houden ter tijt toe dat ſy dair verbi varē Onder aen den berch malea leit een ſtadt die ghenoemt is malſaſia bnde welcke waſt die ſonderlinghe goede wijn malſaſey ghenoemt eñ van deſen wijns naem. nomē die ghemeen luden die wijnē die walken in cādia. welcke nu ghenoemt is ouer alle die werlt malſaſey. welcke nochtās gheen malſaſie is mer wijn van candia offte modona Alle ſchipludē wachtē aen te comē aen die hauē malſaſie. want ſy ſeggben dat dair zeer quade griexſche menſchē woenē welcke ſy ſeuwen dairom ſo varen wy lieuer wederom tot die eylanden Cicladum doir dat wije meer. Eñ ſeggē dat deſe gheberchte ghenoemt ſijn malea

van die boesheit der mēschen Als wy eenen heelen dach ghevaren hadden
reghen dien berch malēā eñ ghecomē waren dair aen so werden wy haes-
stelicke wederom gheslaghen eñ mit alsulcke ghewalt der winden weder-
om ghewerpen dat alle die galeyen van malkandere dreuen alsoe veer
dat nyemant van die een galeye die ander mochte sien Dair toe quam
alsulcken onweer dat die galiotē mostē ophāghen die seilen papaphigo
ghenoemt diemen alleen besicht in sturmen inder lester noet.

Opten xxiv. dach bestonden wy wederom te varen reghen malēā
mit eenē cleynē wint. eñ doe wy reghē malēā varende varē so sa
ghen wy die ander galeyen die wy verloren hadde. eñ alst ghecomē was
acnden auont so waren wy ghecomē reghē den berch malēā zeer haestelic
Mer doe wy quamē aen den selue berch eñ die galeye nae die ander vol-
ghede in ordinācie mit groten arbeyt. so quā eenē stercken wint haestelick
reghen ons eñ dede die eerste galeye wederom driuen mit ghewalt reghen
die nanolghende die na quamen. alsoe dattet wonder was te sien dat die
schepen op een water reghen malkādere dreuē mit ctrarie winden Som
mighe warē varende reghē malēā mit volle seilen. die sommighe van
malēa keerde wederom mit volle seilen. also dat wy eenen rinck maeckede
mit die schepē als die mēschen plēghē om te gaen als sy dāssen. also dat
alle galeyen wederom mosten driuē mit ghewelt affter malēā Wy weder
stonden mit groter subtijlheit dat die wijt ons niet wederom soude doen
driue in die eylanden Cicladen. Eñ also verwachte wy den dach

Prē. xxv. dach dat was den heyligen apostel sunte Andries sy
nen dach. eñ dien eerste sōnendach des aduēts so was dien wijnt
voirden dagh zeer starck reghen ons welcke onse scepluden aensiende ga
uen die were vloren om malēā verbij te varen. eñ lieten die seilen nae den
wijnt Soe werden wy aen ghewerpē mit groter ghewalt in die cicladen
eylanden veel verre van malēa dāt is van coelen tot venegien buten on
sen rechten wech eñ wy quamen doir hoeuelen eñ steenrotsen zeer haeste-
lick dair die schipluden groten arbeyt dēden eñ grote cloeckheit moste ghe
bruken doch doir eenē enghe inganck quamē wy in een bree eñ sekere ha
uen mit hoghē berghen welbewairt. vast makende onse schepen beneden
an dat eylant milo ghenoēt Inder selver hauē vonden wy vier ghelādē
galeyen vā venegien die ghecomē waren van siria die in barutho ī dat
lant capadocia mit alle kustelickheidē vā coepgoet gheladen waren Als
die selue ons vnamen mit onsen schepen invarende tot hē soe begōden sy
ghcluyt te maken mit busuynē eñ scoten mit bussen ronde stenen reghen
dat ghebercht te eñ maecte een groet ghebrufft te samē. des ghelicke dede die
onse tot een teyken vā vrolicheit eñ blijscap eñ dat meer eñ die eerde scheē
te beuen vant ghelnit der bussen eñ der ghene die ropēde warē eñ die bus
nen slaende. die selue schepen van syria hadden veel dagh ghearbeit om
malēā verbij te varen ghelicken als wy. doch so hadden wy te samen ver
loren arbeyt ghedaen. Dair waren noch ander schepen die van malēa

ghewozpen waren in deser houen

Opten eersten dach des maents decembris begonde die teghenwijnt altijt stercker te werden dairom rieden alle die schipluden oirbaer te wesen in die hauen te bliuen. Opten seluen dach schickede die capitein van syrie boden tot alle ander galeyen eñ heefft ghenoet tot eenre groter maltijt alle die ander capiteinē. patronē. eñ alle ouerste officialen der ander galeyen eñ heeren ende heefft ghemaect een grote maeltijt op dat lant aent meer Doe quamen op dat lant die drie capiteynen Inden eersten die capitein der schepē van Alleyandria mit sinen busuynē die onder hē hadde vier galeyen. gheladen mit kostelicke ware eñ wel ghewapēt Ten anderde die capitein der galeien van syria mit sinen busuynē die mede onder hem hadde vier patronē van vier galeyen. Ten derde die capitein der galeyen van affrica diemē noemt van traffica mittē synē hebbēde onder hem twe ghewapēde gheladen galeyen Dese drie capiteinē mit. y. patronen eñ alle die edele heerē der galeyen aten te samē op dat lant aent meer dair die tafelen toe bereyt waren. eñ naden eten begonden sy menigherlei speck eñ blijscap te hātieren dat wttermaten schoen was om te sien In de se. y. galeyen als ick vermoede waren meer dan. vj. dusent menschē van welcke dat meeste deel aent meer om vrolick te wesen samen quamē Als dien dach totten auont ghecomē was so keerde een yghelick wederom tot syn galeye. dair bleuen wij een deel daghen.

Opten. yv. dach des maents decembris als dat meer stille was soe makede wy onse schepen los ende alle die galeyen mit trecken der riemen vūoeren na malkanderē op dat meer want die wijnt stille was welcke die schipluden nomen bonatza eñ doe begonde wy alle god te aen beden om een ghelucklighe vairt vbij den berch maleam van welcke een poeet aldus seyt Och almachtighe vader wilt v ontfermē alle dese grote lasten. eñ wt uwe scattē verlenen voirspoedighe wijnde Eñ als wy buten die hoeueken ghecomē waren in dat wijde meer so bestont op te rysen een side wijnt alle heel onoirbaer om den berch maleam verbij the varen Nochtās so dreuē wy teghen maleam mit alle die galeyen eñ alst done ker wert soe rees op een groet onweder eñ dat meer heefft hem verheuen sonder ophouden bouen die galeyen als dauid seyt Die wateren hebben hem verheuen. die wonderlicke verheffinghe des meers hebben ghebuyt ghemaect al heel wonderlicke want dat water viel dicwilmit hopen in der galeyen Ick mach dat wel koenlick seggen dat wy inder seluer nacht wel hondertwerf mit die wateren eñ goluen bedect' warē. niet dattet schip langhe ondertwater was. mer in een oghenblick was dat ghedaen Doch alle dat bouē inder galeye was dreeff in dat water eñ die schipknechten lopende in dat water moesten dicwilk die seilen verwandelen In dat onweer als die galeyen veer van malkanderen ghedreuen waren soe quaz een galeye doer crafft der wijnden mit ghewalt vallende besiden aen onse

galeye eñ brack een berck beside aen ensse galeye varende.eñ brack onse ko ten eñ alle dair in was Dat raken der galeye vscrickede ons zeer eñ dair was so groten gheluyt ropen eñ anxt dat nyemãt lichtelick alsul= ke last mach vertellen.want wy die beneden waren inder galeye verwach tende alle vre die doot besloten inder duysterheyt beneede stõden noch veel meer also die doot verwachtende Als die nacht verleden was soe waren wy te samen versuft mit groter begherte aenropende Sunte Nicolaus welkes dach toe was seggende aldus.O vader nycolae wilt ontfanghẽ die ghebeden der schipluden.eñ wilt by die ghene wesen nu mit v ghewoẽ licke goedertierenheit die v eeren off in dier gheliken.

Pten.vj.dach des maents decembris alst claer dach was eñ wy gheen troest en hadden noch hope want die wint zeer starck was so keerde die schipluden die seilen na die winde welke die schepen zeer snel licke in die eylanden Cicladen wederom werp inder hauẽ mild van welcke wy ouer twe daghen ghevarẽ warẽ.dair maecte wy onsen galeyen vast eñ worpen die anckeren sorghende dat wy dair bewijnteren souden want wy dat meer veel onghestẽmeder bevonden hadden in die daghen der pa tronen dan op andere daghen Want die schipluden houden dat dese heili ghen sijn sonderlinghe patronen des meers mit namen sunte Clemens. sunte katherin.sunte andries.sunte barbara.sunte nicolaus.die heilighe maeghet eñ moeder gods maria.eñ sunte lucia.Op alle dese daghẽ had den wij een swaer sorghelick vaer weer.behalven die twe laetste daghen. Eñ en hadden wy in die selue twe laetste daghen niet verbij maleã ghe= varen so moesten wij alle die wijnter dair ghebleuen hebben dat houden alle die schipluden vast also te wesen Wanneer die schipluden niet en mo ghen varen na hoerre begherten so verdrinẽ sy menigherley misbruyck eñ houden veel wijchghelien Sommighe seyden dat die pelgrũs des hei ligbe lants die oirsaecke waren want sy eynighe dinghen ghestolen had den van die heylighe steden welck sy mit hem hadden offre water vanden Jordaen dat sy voirwaer houden the beletten voirspoet op dat meer.

Prẽ.vij.dach des maents decembris hadde wy quade wijnt wair om dat wy stille bleuen leggben.mer neden eten soe voeren wy te lande tot eenre capelle die dair stont ghestich inder eere des ma ghet marie.aenropende mariã om goede wijnt.sommighe songhen die= will dese versen Weest ghegruet claerheit des firmaments.wilt van bo uen beschinẽ die bedructe harten.O sterre des meers wilt stille maecken dat meer op dattet water noch teghen spoet ons belaste Ons dochte dat maria selue.aldus ons toe sprack.die wijnt verwandelde eñ die galeyen werden bereyt tot varen.O bedructe menschen maria seit vaert voer ende vaert mit opghetoghen seilen totter hauen die ghie begbert. Voir der sonne nederganck voeren wy van daen alle die nacht int licht der mane mit stille vaer mit een zeer goede wijnt

Pten .viij. dach welcke was onser lieuer vrouwen ontfanghenisse dach soe voerē wy mit stercken wijnt teghen malcā ēn na den middach saghen wy dēsen berch ēn doe werden wij beducht vresende wederom ghestoten te werden.mer alst quā teghēs den auont soe wert die wint'aktijt beter ēn wy dreuē snellicke vbij die sorghelicke hoeck offte eynden dēs berchs malee dat zeer gruwelijck is.sonder arbeyt varēde ī een vre.xxiij.milē .als dit gheschiede so warē wij zeer vblijt.die besunē werden gheslaghē van blijscap ēn allē die galiotē ēn all die inder galeye waren ropen te samen ēn songhen louende god almachtich.dair nae die aencomēde nacht heefft ons belet dat wy die goede wijnt niet dorsten naevolghen want wy aen die luchter side hadden dat gheberchte malcā Aen die rechter side hadden wy dat meer volk steenrotsen noch dair en was gheen hauē dair wy in mochte varen . dairom soe streken die schipluden alle die seilen ēn lieten die schepen dairt meer alre wijtste was vast aen die anckeren leggheen.latende die galeyen dair in die waterē inder auētu re ghelickē als een welich peert sonder toem loept.nu hē verheffende mit dat roer.nu van voerē.nu totter een side. nu totter ander side nedergaende ēn also wert die galeye zeer ghewerpen tusschen die onghestēmede wateren niet rustende noch voirtgaende.dairom so hadden wij een zeer onghe-ruste nacht ferere dan wij in eynich onweder gheleden haddē. ter stōt alst dach wert ēn die sonne scheen mit vijff opghetoghē seilen voerē wy tusschen die steenrotsen ēn quamen opten.xiiij. dach des maents decembris totter stadt Modon dair wy aen landen Inder seluer tijt hadden wij ghevaren in een natuerliken dach dat is in.xxiiij.vren hondert ēn.xxx.milē zeer snellicke ēn wij vonden dair ses galeyen die wy te voeren verloren haddē int onweder Als wy dair inder hauē quamē ēn vast ghemaect hadden die schepē so ghinghē wy in dat prediker cloester dair hoorde wy misse mit groter begherte wāt wy in langhetijt gheen misse ghehoort en hadden.Nader misse so vgaerde te samen alle die pelgrūs wt alle die galeyē ēn quamen te samen inder duytscher heeren huus etende ende drinkende mit groter blijscap danckende god die ons van grote lasten verlost hadde om dat wy malcandere mit blijscap weder saghen Want wy van alexandria tot hier toe nie bij malcandere gheweest hadden alte samē Naden eten verstonden wy dat die galeyen sommighe daghē dair soude bliuen om die hantieringhe der venegischer coepluden.ēn also hebben wy alle onse dinghē ghedraghen inder herberghe Modon is een stadt in dat wtterste des lants Achaye ghelegghen niet veer van thurckijen want die thurcken comen dair ther weeck marct mitten kersten.

Pten.xvj.dach des maents decembris quamen wy wederom inder galeyen ēn voeren van daen aen een eylant dair teghē ouer leggghende welcke ghenoemt is Sapientia.dat is wijsheyt. mer wt wat oirsaecke dat is my onbekent.ende leit een duytschē mile van Modona

dair aen voeren wy doir een diepe hauen Ende want wy gheen goede wijnt en hadden. soe worpen wy onse anckeren wt vastmakende onse galeyen beneden aen den berch Sapientia ghenomt.

Pten. xviij. dach te middernacht als alle dinghen stille waren so quam haestelick een goede voirspoedighe wint eñ ter stont bereide hem alle die galeyen om van daen te varen Die galioten begonden te ropen optreckende die anckeren eñ die barcken. optreckende die seilen welck te samen gheschiet mit ghewalt mitter haest eñ mit luyden gherufft Soe voeren wy van daen mit die selue wint in dat wijde meer Daer wert ther stont een groet onweder welckes ghelicke nie the voren gheweest was eñ duerde eenē dach eñ twe nachtē Alle die heerē quamen tot ons vāt casteel beneden inder galeye. nyemāt en dachte om eten noch om drincken soe langhe als dit onweder duerde want die coken was alt heelt mit water ouergoten.

Ptē. xix. dach soe quā weder eene voirspoedighe wint mit welcke wy zeer snellicke voeren verbij veel eylanden der thurcken eñ een deel der kersten. Mit namen dat eylant Samaffra. Limlea. Schefflama ende Azanta. Sophalonia. welck die thurck ghewonnen heefft in corte voirleden iaeren the weten int iaer ons heerē .m.cccc.lxxx.

Pten. xx. dach smorghens quamen wy aen dat eylant Corzicā ghenoemt. welcke gheheten is corfun. zeer vruchtbaer ende goet daer vōden wy veel schepen bereyt ter oirloghe Daer was groet ghebreck broets ende ander noettrufticheit in der stadt Corfun. Die capiteyn der selver schepen was zeer toernich teghen onse patroen der galeien om datse daer te lande quamē want daer scarpelicke noettruftichеit was voir syn volck van eten eñ van drincken Daer waren veel schepen ende wonderlicke groet ghedranck van volck. Dat eylant is een beghin van grieken eñ een besermínghe des roomsche hauē. wāt van daen machmē lichtelicke varen in siciliam. in trinacriam. in Sardinaz. Apuliam eñ Italiam Teghen dit eylant ouer leit Morea Achaya. ende in corter tijt machmen van daen varen in die stadt Patras dair sunte Andreas ghecruyst weert. Eñ inder stadt Constantinopolen eñ Scutarim eñ in dat eylant Calcedoniam eñ in die stede sicilie mit namen Cathanan eñ Siracusanam dair bij legghen die berghen ethne altijt barnende in welcke als die poetē seggen Cyclopes Jupiters smeden. smeden die blijven

Pten. xxiij. dach vergaerde alle die tien galeyen eñ begonde te varen wtter hauen mit eenen goede wint in een wijt water. welcke scheyet die eylanden Corziram eñ Sardaniam Onse galioten warē zeer blide van dat goede weer want en hadde wy gheen goede wijnt ghehadt soe soude wij gheweest hebben in groter last. Want dair inden gront is een grote grondeloze diepte die groet water wtgheuet eñ vslint ende wāneer die schepen dair comen soe moeten sij dair bliuen eñ driuen

omme ende wederomme ghelicken een rat alsoe datmen die selue mit re
pen dair wt trecken moet. wy voeren dair verbij mit groter snelheit mit
voirspoedighe wijnt ende quamen aen die eylanden Gazopolis varens
de verbij die steenrotsen des draecks want dair int mer als bouē gheseit
is. is een steenrotse in welcke een draecke woende die in sommighe tyden
vloech ouer die Stadt dair teghen ouer op eenen berch ghelegghen ende
doede veel menschen mit syn blasen wairom die menschen ghelaten heb
ben dese Stadt die noch tot opten dach van huden woest staet hebbende
noch stercke mueren ende toornen ende goede husen Beneden dese woeste
Stadt staet een kercke in onser lieuer vrouwen eere ghewijet. in welcke
sietmen een lamp bij mirakel altijt barnende sonder alle menschelicke toe
doen offte hulpe Als wy gheuaren waren verbij die eylanden Gazopo-
lis int nedergaen der sonne soe quam een groet onweder duerende alle die
nacht mit een zeer stercke onghestemmede wijnt welcke wijnt onse grote
seil in veel stucken schoerde ende dede brecken veel ryemen aen die een side
ende werp̄ omme keteken ende potten bij dat vūer ende dede dat vūer wt
ghaen In dien tijde was inder galeye een groet gheschal want wy all te
samen aen riepen god eñ alle heyligheñ ende dair gheschiede veel ghelof
ten. oeck wert dat seil papaphigo in italiaensche spraecke ghenoemt. op
ghehanghen dat men niet plecht te doen dan inder lester noet Ende also
mit groter vresen beuanghen waren wy varende verwachtēde alle oghe
blick dien doot want alle dat meer was also onghestemmet datmē niet
en sach vander galeye dan alleen die mast. Des ghelicke en saghen wy
die ander galeyen niet die beneuen ons waren wt alsulcker oirsaecke In
alle die galeyen en was niet bouē offte beneden dat niet gheraect en was
vanden water Dit gheschiede ons diewil int wedercomen van Alexan
dria Ten is niet vreemdt noch onghewoelick dat die galeyen dair last
liden want wij leesen dat Sunte Helena ghelecden heefft alsoe grote last
van onweder in dit meer adriatico dat sij werpen moesten een van die
heiligbe naghelen dair onse heer ihesus mede ghenaghelt was aen den
cruce in dit meer dair dat onweder mede ghestilt wert. Want dit meer
is also vreselicke datter diewil in onweder op werpt grote steenen vandē
gront ende werpt die selue als een hout bouen op dat water van dat een
deel des golffs tot in die ander.

Pten. xxiiij. dach decembris dat was optē dach voir kersauent
wert dat meer stille eñ dair quam een verdrietelicke stilheit na
welcke die galioten nomen bonatza eñ wy en mochte gheen ha
uen crighen om die aenstaende hoechtijt the volbrenghen Opten hey
ligben kersnacht waren wy int meer ende doir alle die nacht was alsoe
groten gheschal in onse galeye dat wy nauwelick onse ghetijden konden
leesen Want die galioten wt ingheuen des duuels. als ick vermoede. wa
ren toe veel onledigher in the arbeyden. als sy op heiligben dagbe altijt

plegghen the doen Sij en doen gheen groten arbeyt. mer mit vreselicken eeden. blassemyen. kijuen. ende scandelicke maledandere the verwijten alsoe brachten sy ouer die heilighe nacht ende die heyligghe kersdach. Opten selven dach saghen wy dat eynde des lants Albanie offte achaye ende dat beghin des conincrijcks van vngarien ende quamen in dat lant Illiricum in een woeste hauen Stānum ghenoemt Op sunte Steuents dach voertwarende quamen wy beneuen dat lant Dalmatie ende wy saghen die machtighe rijcke Stadt Ragusum ghenoemt van welcke me de bouen gheseyt is Ende wy voeren dair verbij mit vanen ende bannieren in alle galeyen opgherecht mit busghescut eñ ander gheschal als ghewoenlick is te gheschien in manier van triumph. Wijen landen niet an der Stadt. nochtans om die hoechtijt eñ die eere der gheboorte ons heerē so voeren wy alleen mit een cleyn selc trincketo ghenoemt. Dese stadt Ragusse is die rijckste stadt in kersten rijck alsmen seit. Die broeders vander prediker oerde hebben dair eer zeer schoen conuent. Dair nae quamen wy bij een Stadt Cursula. die ghenoemt is anders Prepo onder die heerscappie van venegien ende wy en mochten dair noch niet landen om die stercke wijnt die dat belette Als die sonne nederghinck so quamen wy dairt zeer anxtelick was op dat meer ende die wijnden begonden zeer op the heffen teghen ons also dattet meer zeer onghestemmet was wairom dat onse galioten in anxt waren eñ stonden in twijfel. want sy hadden voir oghen dat strenghe water des meers eñ gheen hauen dair sy in mochten wijken. want sy vervaren ende ghedwaelt waren wt die rechte vairt doir welcke die ander galeyen vrij voeren. Als wy veer ghecomen waren dair dat water wijer was soe wonde wy onse galeye vast leghghen. eñ als wy dat loet wtworpen so vonde wy grote diepte des waters. eñ een luttel voertvarende worpen wy weder dat loet. ende wy vonden gront mer niet tot onser begherte om dat die duyster nacht aenstaende was eñ die sterren niet en schenen soe en mochten wy niet voertvaren om die vrese des meers Dairom so worpen wy dat grote ancker welcke gheen gront en vant. noch steen dairt aen vestighe mochte mer volghde die galeye voirt varende erende die eerde. dair die galioten wtermaten zeer mede bedruct waren. Dair na soe hebben wy den ancker weder opghetoghen ende ghewonden in een ander stede. ende noch en heefft die ancker gheen gront ghevonden. mer volghde die galeye dat ons grote last aen dede. Nochtans int laetste soe heefft dat ancker ghehouden mer niet vast als veel scheen. dairomme en mochte nyemant seker slapen in dier nacht want en hadde dat ancker niet ghehouden als die galioten sorghede soe sonde wy all verdruncken hebben ende dat schip aen stucken ghescoten hebben. Op Sunte Johans ewangelisten dach arbeyde wy om woert the varen. mer wy en hadden gheen hulpe van wijnde. want

dat weer was zeer doncker welcke zeer pijnlicke is die galioten Ten laetsten altijt reghende soe keerde wy teghen dat gheberchte des lants Illirici ende wy quamen in een woeste hauen Tortula ghenoemt. in welcke wy vonden twe galeyen van ons doirstercke wijnde dair ghedreuen. Dese hauen was onwoensaem woest dair waren wy in groet verdriet.

Op alle kijnderen dach soevoeren wy van daen ende saghen int zuyde dat lant Apuliam. welcke een deel des meers scheyet van Trinackia en Sicilia ende besiden int aen comen des lants Apulie welcke strecket tot in dat meer Adriaticum saghen wy den berch Garganum ghenomt. Beneden desen berch is die Stadt Sepontus gheleghen. die voirtijts ghemaect is van Diomede wynre des berchs. Dair beefft ghestaen die tempell Palladis in welcke langhe tijt ghehouden en bewairt wert dat coern ephij In welcke mede waren die stalen sweerden aen beyde side snyende ende wapenen Diomedis dair bewairt diemen dair toende Op desen berch is gheschiet die openbaringhe van Sunte Michaelk int iaer ons heeren doe men screff vierhondert ende eenendtachtich. Int voirtwaren quamen wij teghen die Stadt Lizina in Salmatia gheleghen. mer haestelicke dreuen wy van daen in Crawatiam ende alst was bijder sonne neder ghanck soe keerde wy ons wt dat wijde meer totten gheberchte Crawatie Welcke is een natie des lants Salmatie. tusschen veel steenrotsen bij Sibicinensis henen varende vast maecken de die galeyen in een woeste hauen. welcke nochtans seker was ende welk bewairt. Want op die berghen ende hoeuelen aent meer bijde welcke die hauenen seker syn. staen teykenen. Ende als die galioten die selue teykesnen syen soekeren sy hem dair toe om hem dair the berghen alst meer ongbestemmet is. Wij bleuen in die hauen totten sesten dach in groet verdriet. Soch op Sunte Siluesters dach soe voeren wij aen dat eylant dair aen leggbende in welcke wy vonden een cappelle. dair een huus bij was der broederen van die derde regbel van sunte franciscus Dese capelle is ghenoemt vander ghenade Marie dair die heylt ghe moeder ende maeghet Maria veel miraculen doet. Veel menschen wesende in anyt des meers ghelouen dese capelle the versoecken mit offer hande op dat sy dair ghesont moeghen comen.

Pten iaers dach smorghens ghinghen wy witter galeye ende sommighe van onse priesteren deden dair misse Opten seluen dach voeren wy voir dat dorp welcke ghenoemt is kano de cista. Ende van onder ghewoente weghē wert dat dair ghehouden soe wairmen dan ghecomen is Soe wye in die galeye den anderen yet schuldich is ther stont soe moet hij voldoen ende bij die Sentencie der

rechteren in alle galeyen dair toe gheset eñ nyemant en moet dair teghē segghen noch dat weder ropen des ghelicke alle andere twisten die inder galeyen syn. werden bij den seluen rechteren ghescheyden eñ neder gheleyt alst opēbair is. Opten anderden dach in Januario als die wynt stille was so voeren wy buten die hauen. mer als wy ghecomen waren in dat wijde meer soe stont op een teghen wynt dwinghende die galeyen teghen Apuliam eñ mit grotē arbeyt soe keerde wy wederom totten gheberchte Crawatie eñ quamē in een hauē larino ghenoemt dair maecte wy vast onse galeyen verwachtende goede wynt Dese hauē was zeer ghenuychte licke mit hoghē hoeuelen ōmebevanghen hebbende een grote diepte Wij deden ons settē aent lant eñ wy clōmen op dat hoechste des meeste bercks dair mit handen op cruipende vanden eenē steen tottē anderē tot dat teykē welcke dair stont opt hoechste wijsende die hauen Dair stonden wy ende ouersaghen dat meer lanck eñ breet. bisonder saghen wy teghē dat weste dair wy off namen een oirsaecke van groter blijscap eñ vrolicheyt. want wy saghē van veer onse snewitte gheberchte mit hore blinckende hoechei den rakende die wolcken dair dat meer aeneyndet. eñ mede soe eyndet dair dat italiaensche lant eñ dat lant van lombardien eñ dat duytsche lant beghint dair Onder desen berch leit een dorp dar wy in quamen op dat wy dair copen mochtē dat ons van noet was. in welcke wy niet en vonden dan seer arme schlauen Opten derden dach Januarij voerē wy mit goede winde van daen ende voeren seer snellicke totter ouden stadt Zara ghenoemt dair na totter nuwer stadt zaram Als wy onse galeyen vast ghemaect hadden ghinghen wy inder Stadt. Opten anderden dach dair nae bleuen wy dair eñ siende die kercken ende reliquien bisonder versochtē wy dat lichaem des heiligē oude Symeons die onse heer iheſum ontfinck in syn heyligē armen inden tempell. Opten navolghende nacht quamē wy op dat meer dairt zeer sorghelick was in Cornero ghenoemt want dat meer dair mit een snelle loep driuet teghen anchonam Ende is dat saecke dat die schipluden mit kunste eñ cloecheit niet dair teghen syn soe neemt dat meer die schepen mit ghewalt ende doet die seluē driuen in die hauen the Anchoen veer van daen ghelegghen In dat seluē Cornero leden wy eenen swaren verdrietelicken nacht ende een vreselicke onweder ende wy en hadden gheen ruste inder galeye Alst quam aender dagherheit soe wert die wynt stille ende wy quamen in Histriam welcke is een nacie des lants Dalmatie. ende wy saghen die Stadt Polam ende om trent vespertijt landē wy bij der Stadt Rubinam in die hauen. Welcke Stadt Rubina alsoe ghenoemt is ghelegghen op eenen berch dair wy op clommen totter vespere in Sunte Eufemien kercke Als wy vesper ghehoort hadden. want dair een Collegium is. soe dede ons die domproest der seluer kercke op dat weerde heyligē grafft des heyligē martelarisse ende ioncfrouwe eñ maeghets sunte Eufemie

eñ wij saghen alheelk haer heiligh lichaem want bij mirakelis dese heyligh maghet ghecomen van Calcidonia dair sy ghemartelisert was. in dese selue sware sarck doir dat meer driuende tot aen der Stadt Rubinam Als wy dat ghesien hadden so keerde wy wederom inder galeye.

Opten. vij. dach voeren wy tot parens dat is een stadt in histria ghelegh̄en dair bleuen wy den seluen dach. mer tegh̄en auont ghingh̄en wy wederom inder galeye. eñ inder nacht als die anckerē ghetogh̄en warē voeren wy mit goede winde eñ mit groter blijscap wantret dair zeer sorghelick is te varen wanneer die winde niet voirspoedich en syn. dairom van groter blijscap en slicpen wij van alle die nacht niet.

Opten. viij. dach January saghen wy die stadt venegien ende alsoe vro als die venegien onse toecomste vernamen eñ ons saghen soe luyde sy alle die clocken der stadt. eñ veel quamen ons tegh̄en in barcken ghelicken als sy ghewoenlick syn te doen in ghelucklighe toecomst ende voirspoet van hore schepen offte galeyen Voir sunte Nicolaus porte buten die casteelen als die schepen wast ghemaect waren betaelde wy die patronen eñ gauen die selue veel ghelts. Van daen voeren wy in barcken aent lant ende wij quamen in die Stadt in onse herbergh̄e wtermaten ons verblidende dat wy dat ghewonste lant wederom vereregh̄e hadden want wy grote last te voeren gheleden hadden te water eñ te lande. Soe loeffde wy god mit groter danckbairheit die ons wt veel lasten ende verdrieten mit synre gh̄nade eñ bermhertricheit. eñ sonder twiuelk mit dat stadighe ghebet des heiligh̄e maghets eñ martelarisse Sunte katherine dicwilk verkost heefft eñ weder ghebracht mit heyl eñ ghelick die salichmaker van allen menschen eñ verlosser cristus iheſus inder ewicheit ghebenedijt. AMEN.

Die reise des anderde benaerde totter heiligher maeghet eñ martelarisse Sunte katherin van iherusalē totten berch synay eyndet hier salichlicken

Dit sijn die namen der eylanden van venegien tot Rodis toe.

Prion̄a een eylant eñ dorp ghelegh̄en in Histria honder milen van venegien		Ossera eñ kersera	.vl.
Arbia	.vv.	Vega	.vvv.
Nossera	.v.	Nyo	.vv.

Eylanden.

Sassigo leyt vant naeste eylant		.xvv. miken in dalmatia	
Premia	.ij.	Anpetina	.v.
Selua	.ij.	Nybo	.vv.

Paygo .v.
Santpontello .j.
Insula grādis de zara .x.
Insula longa leyt vant naeste eylant een mile in dalmatia.
Zara vetus .v.
Verga .v.
noemt en werden .x.
Sibenigum .xij.
Ad sanctū archangelū iiij.
Sokta .ij.
Lizma .xviij.

Pontoduro .xx.
Sancta maria de meka .j.
Kruso .xx.
Tot sunte clement .vij.
Northera mit veelandere die hier niet ghes
Insulare .xx.
Taktisco .v.
Zessulo .j. halff mile.
Bratza .xij.

Eylanden

Lissa leit vant naeste eylant .xl. milen in dalmatia
Corzula .xviij.
Lagusta .vij.
Melida .xxx.
Croma .vij.
Budua .xxiiij.
Sulcina .xviij.

Lakatza .xij.
Augustin .xx.
Ragus .j.
Ragusa vetus .xxiij.
Anthipara .xviij.

Eylanden

Suratzo leit vant naeste eylant .lxx. Milen in Albania.
Zazano .lx.
Corfona .xij.
Raipdeloucat .l.
zaffalonia .j.
Striffali .xxx.
Sapientia .ij.
Saphinica .v.
Cirigo .xl.
Milo .lxxx.

Affano .l.
Payona .v.
Lanainnata .xij.
zanta .xl.
Merona .lx.
Cauerera .v.
Camadappa .lx.
Camaleon .xx.
Antremilo .iiij.

Polymo leit vant naeste eylant .xv. milen in Grecia
Paris .xxx.
Nyo .xxx.
Naffia .xxx.
Strampalia .xx.
Alastoora .xx.
Nyzara .iiij.
Limonia .x.
Rodum .xl.

Nixia .iiij.
Margoyn .xxx.
Orina .xv.
Alango .xlv.
Piscopia .xv.
Ad sanctū Nicolaū de cartha. xxij.
Lazina .xxx.

Van Rodis voirt en leyt ghеen eylant dan dat casteel Rasso.

Hier nauolghet sommighe ghemeen woerden van sarraceensche spraeke ouer gheset in duytsche sprake.

Ras	hoefft	sabala	voirhoefft	shar	haer
ayn	oeghe	eden	oer	onff	naes
fom	mont	soffe	lip	lesan	tonghe.
zeenn	tant	angk	halß	mabla	keel
sadar	borst	kalß	hert	kodet	leuer
keld	longhen	bathan	maghe	kreß	buyck
zende	arm	id	hant	zabetß	vinghet
daher	ruck	iomß	sijde	salck	been
rocube	knye	kaßbeelk	scene	reßle	voet
sehym	theen	tatreßle	hoel'vãdẽ voet	alla	god
melack	enghelk	cadis	heilich	sagithan	duuelk.
melech	coninck	arab	heer	rabbe	vrou
methesim	edelk	velkach	buwer	vilkach	ackermã
barck	blixem	rad	donre	barath	haqhel.
delß	snee	snlitß	ijs	chobis	broet
corban	broet	kabem	vleis	yiobn	caese
somek	vis	thayr	voeghel	hellie	erwete
fuk	bone	adres	wicke	sayr	garste
chamele	coren	doffala	appelk	engassa	peer
thyne	vighẽ	bathich	toeueraer	rabich	pap
beyde	ey	enep	druyue	nebnd	wijn.
vgwee	vat	ayn	fonteyn	moy	water
byr	waterput	nahar	vloet	halk	eeck.
medine	stadt	dayan	dorp	carije	slot
camisse	kerck	haykel	tempelk	bayt	huuys
huß	cloester	barßo	toorn	tacka	venster.
hamar	eselk	baccara	kue	heßelk	calff
anse	gheyte	ganeme	scaep	woßhe	ghans
oeke	ghent	dic	haen	tesese	hen
hemame	duyue	kepß	hont	kolpß	hont
est	lewe	sebey	lewe	dubbe	beer
arnepß	hase	dij	wolff	katt	cat
sara	muys	maut	doot	meyet	dode
nefftz	ziek	gehennem	sieck	meyba	kerckhof
bab	poert	marischan	sieckhuus	tauk	rock
choff	hose	barth	conde	ezebeb	berch
bestan	hoff	carre	netel	herami	dieff
kij	mijn	hadach	hij	ka	neen
buckara	morghen	methan	mijn	hasar	steen	esuet	swart

caper	graffr	ſaras	peer	makkem	meiſter
caß	kelck	cathij	ſunder	heſnan	backer
ketes	bocck	endom	ghij	oſthopffh	biſcop
huckk	aktaer	ijoſſen	ia	raſok	man
ducat	ducaet	gadda	morghen	omm	moder.
dner	penninck	lij	ſijn	achh	broeder.
medin	madijn	vd	hout	nazerani	kerſten.
trirem	ſchip	bab	doer	kamar	mane
gelt	vloet	trijck	wech	hauwa	wijnt
ſijd	goet	daban	werckmã	nahar	dach.
ſarr	quaet	ceryen	dienſtmacht	ſoheb	lucht
helkn	ſuer	kandehocht	coſter	menſck	kamer
morr	bitter	ebb	vader	ſtabrim	hoet
Cayeß	ſchoen	beuth	dochte	zennar	gordck.
Abyas	wit	meheb	vrient	goffara	mantck
eſſcheff	ſcoemaker	ſchiems	ſonne	ard	eerde.
hijath	ſnyer	gear	wolken	achlin	acker.
tobach	kock	daw	licht	haſis	crunyt.
abijt	knecht	dalme	dõckerheit	ſzijmck	camcck.
kehem	prieſter	madbach	koecken	ſarrir	ſchalck.
amara	wijff	cobet	coeuck	lack	dijn.
ebn	ſoen	camiß	hemde	cna	ick
ocht	ſuſter	ſerbuk	ſchue	ylkeom	huden
ßama	hemck	haar	hitte	ſwoy	ſlecht.
neſme	ſterre	wodin	dalk	hadid	yſer
mattir	reghen	ſegara	boem	lumen	vũer
kayk	nacht	ſchocke	dorn.		
woheyt	een	etney	twe	telate	drie
arba	vier	campß	vijff	ſythn	ſes
ſeda	ſeuen	themani	acht	tißza	neghen
eſchara	tien	woheyttaſch	elff	tementaſch	twaelff.
telataſch	dertien	arbataſch	viertien	campſtaſch	vijftien
ſijthtaſch	ſeſtien	ſabataſch	ſeuentien	themãtaſch	achtien
tijtßtaſch	neghẽtien	aſcharin	twintich	woheyttaſchrĩ	een ende twintich
talatetaſchrin		etneyntaſcharin		twe eñ twintich	
twintich		drie eñ twintich		arbataſcharin	vier eñ
ſijttaſcharin		campßtaſcharin		vijff eñ twintich	
ſeuen eñ twintich		ſes eñ twintich		ſabataſcharin	
teßzataſcharin		tementaſcharin		acht eñ twintich	
		neghen eñ twintch		talatin	dertich

Een cleyn toereydinghe totter nauolghenden hiſtorien. beghint ſalichlicke

NA beschrijnghe der tweer onser reysen als hier bouē doir die ghenade gods volbracht syn. soe bedenct my oirbaer the wesen tselue hier te beschriuen dat vervroechde mach die sin eñ moet der edelre hoghboren mannen welcke ick bouen all in dit werck beghere te willē te wesen beschriuende dat hem oirbaer is te weten eñ lustich om te lesen. merghelicke als int beghin des boecks gheseit is soe is myn begheerte behaluen dese twe beuaerde te beschriuē dat dese vrucht alsulcke mine arbeyt na mochte volghen dat wt alle also ick beschreuen hebbe der deuoter aen dachtigher kerste ghelouighen menschē herten sinnē eñ mūeden verweert moeghen werden eñ onstekē daghelix mit goeder begherte altijt meer eñ meer teghen die swarc scadelicke onghelouighe bloetghierighe vianden des kersten naems eñ gheloue. als die thurcken eñ sarracenen om die te verdriuen van onsen landen off te minste om die selue the vederstaen Want sy en laten niet off onse landē te bekummeren. te vwoesten. eñ volckloes te maken. want niemant wederstant dair teghen doet tot merkelicke scade. eñ grote schande des ghemeen keerstelicke oirbaerheits Tot deser menighe soude dit wel dienen wairt saecke dat die edele princen ende vroeme edele mannē mede alle kersten ghelouighe menschē die wil woude ouer leghghē doir eyghen lesen offte hoorē lesen. alle menichuoudighe beswaringhe scade eñ veel vberueniſſe welcke die onghelouighe thurcken in corte voirledē iaeren. ia in onsen tijden. ghedaen hebben die heilighe kercke Eñ hoe wel dat die selue ontelick syn ghelicken alle menschen wel weten. hoe ioneck van iaerē dat sy syn diemē te samen cortelicke niet wel beschriuē en mach Nochtans op dat alsulcke verdrietē ghedruct moeghē werden in die harten der kerste ghelouigher menschen soe heb ick bedacht een weynich wt veel eñ van corte voirleden scaden van dat heilighe kerste ghelone gheleden hier te beschriuē. aen ghesien dat bouen inder beschriuinghe hier off gheseit is Inden eerstē hoe ostātinopolen. dair na Negropont van die thurcken beuochten syn Dair na vant beleg des stadt Rodis te laetsten van die stadt Jorontū int coninckrijck vā neapels gheleghē vā die Thurck ghewonnen. wil ick cortelick beschriuen.

Vant ghewin der Stadt Constantinopelen doir die thurcken.

IN t iaer ons heeren. m. cccc. lij. als die Stadt Constantinopole beleghen was van die thurcken in welcke tijt die grieken dair woenē de seynde hoir boden tot onse heilighe vader die paues Nicolaū die. v. also ghenoemt begherende ghelt eñ volck te hulpe. welcke die heilighe vader Nicolaus gheen ghehoor ghegeuē en heefft. wāt in dien tijdē warē al die italiaensche lāden zeer arm vā ghelde om die oirloghē die dair gheweest haddē so en woude onse heilighe vader die paues dat lant niet beswaren mit nuwe scattinghe want hij well wiste dat die grieken wel machtich waren hem selue te helpē mit ghelden wairt saecke dat sy ghelt wt wouden gheuen om luidenn the hueren. Mer om dat sy gheen lieffde en hadden totten ghemeen oirbairheyt. Ende alle gheneyghen waren tot

eyghen bate offte profijt so hebben sij gheualken wt gods verhēgheniſſe in dat oerdel dat sy hoir eyghen ende ghemeen goet te samē mit alle die stadt eñ landen dairom gheleghen vloren hebbē Dat jy wel ghelt hadden wt te gheuē haddē sy ghewilt. ist wt dēser oirsaecke wel opēbair want men grote rijckdom eñ groet scath ghevonden heefft by veel menschen mede bij vrouwen. mer die ghierichert heefft hem verblint. Hoe dat dese Stadt Constātinopolen ghewonnē wert van die thurckē scrijfft die eerweerdichste vader eñ heer Jsidorus ghenoemt een cardinael ende bisscop Sabinēß in dien tijden een legaet vā onsen eertschē vader dair gheseynt die dair teghēwoirdich was. nochtās so heefft hij ontgaen wt die handen der thurcken dat hij niet gheuāghen noch ghedoot en wert. want doe die thurckē ghecomē weren inder stadt so heefft hij wtgheda syn cardinaels clederen eñ kostelicheit aendoende snode clederē eñ also onverkēt onder die ghene die vlieende waren wt die stadt mit welcke dat hy mede versaemt was eñ van daen qnā in een stadt Peragh genoemt niet veer van cōstantinopolen leggende dair liet hy hem vueren ouer dat meer. Dese selue scrijfft aldus int beghin synre brieuē die hy in dien tiden seynde tot veel prelaten eñ heerē. hoert alle menschen O alle die ghene die woent opter eerde vneemt. eñ bijsonder die woenē in die kerstē landen wilt hoorē. dienres. pastorē. eñ princen der kercke cristi eñ alle kerstē coninghen eñ heeren te samē mit alle dat kerste volck. mit alle gheestelicheit hoort. eñ v syn kunt dat die voirbode des wairachtighe ent the kerst een prins eñ heer der thurckē. mer een knecht eñ dienre van also veel heerē so veel sunden. die ghenoemt is Machomet een viant des cruys cristi een eerfghenaeme eñ nauolgher inde naem eñ inwercken des eerste valsche prophete Machomets insetters des vmaledide wets der sarracenē. een soen sathane mit alle lastter beladen. ontsteken mit vwoetheit eñ onsinnicheit. eñ dorst heefft sonder ophouden om dat kerstē bloet te storē. welckes dorst niet ghelesst en mach werdē nae ontallicke bloetstortinghē der kerstē welcke mede mit alsulcke hat bekōmert is teghē cristū eñ die leden cristi also dat hij arbeyt om die naem cristi the verduysteren vander eerden. eñ als hy een kersten mensche aensiet hem teghen comēde so vmoet hy hem bevlect eñ onreyn te werden alsoe dat hy wasschet oghen eñ mont houdende dat hy onreyn was om die kersten die hem teghen quā. Dit vweerlicke scadelicke dier wt dat rechtueerdighe oerdel gods om die sunden der kersten dat eyschēde wert vhenghet een gheisel mit verwoetheit dair teghen te wesen. heefft die keyserlicke stadt Cōstantinopolen nuwe room voirtijts die alre rijckste stadt. mer nu die alre ellendichste ende mit alle verdriet verdruct. nae een lanck beleck ghewōnen. bestreden van alle goede beroefft eñ zeer na al verduruen Wie mach gheuen. op dat ick ghebruke die woerden des propheets. myn hoefft water. eñ een fonteyn der tranen minen oghen op dat ick mach bescreyen dach eñ nacht die noden des volcks dair verslagh hen.

en̄ die ſcandelicke miſdaden die in dat ſelue ouerualken gheſchieden. Wie en ſoude niet verſcricken ouerdenckende dēſe vreſelike daden oeck ſtom ende craffteloes van droeffheit werden. Nochtans en wilk ick alle lelicheit die dair gheſchiede hier niet beſcriuē op dat die goedertierē orē niet en ſcuwē dat te hoerē mer op dat wt zeer weynich hier beſcreuē die leſer veel mach bedencken. Deſe vmaledide thurck volk oneere en̄ ſcande teghen god als hy ingheno mē hadde dēſe ſtadt ende die keyſer onthoefft mit alle ſyn ghe ſlachten en̄ edelheyt ſo dede hy veelk edelk mannē binden aen die handen en̄ voeten en̄ mit ghebodē repen aen hoerē halſen die hy gheleit heefft burē die ſtadt. edel en̄ onedel monicken en̄ nōnen. mānen en̄ vrouwē mit duech den en̄ ſtaet ſeer ghecert ſcandelicke ghehantiert mit groter ſcande als ghe meen vrouwen in ghemeen huſen die ſelue treckende teghē welcke ſy all ſulcke grote lelicheit dede als ſcandelicke wair te ſpreken dat yemāt doen ſoude ſonder ſcaemde aen ſtūme beeſtē Die kynderen werdē vſcheydē van vader en̄ moeder om ghelt. die brocderē van hoeren ſuſterē. die vrouwen van hoere mānen. die gheſlachte en̄ vrynde werdē vſtroeyet in vſcheyen landen als vercoffte ſchlauē. och wat ſuchtē. wat ſchreien. wat verdriet is dair gheweeſt tuſſchē vrynden en̄ maghē die vdrietelick gheclaghet heb ben van alſulcken grotē verdriet. dienſtbairheidē. verdienſtē en̄ ſcanden dair die vorſtē edelheerē gheworden ſyn knechtē Sy hebbē ghedwonghē die kynderē benedē tien taerē tot hoere ſecte te houdē. och hoe is vduyſtert dat blinckende gout des wijſheits doir die duyſterheiden des onwetēheits Dat gout des hoecheits doir die onedelheit des dienſtbairheits Hoe is verwandelt die alte beſte verwe der grieyſcher redelicheit in thurcyſchelik barbarie. die ſteenē des heilighe tempels dat is die int gheloue noch vaſt waren worden verſtroeyet leg ghende onderworpen int beghin van alle ſtraten Op dat wy alle oneerbaerheit ſwighen wantret mēſchelick is wy ſoude moghē vertellen alle die ſcanden. verwoetheidē. en̄ ſpot Criſto ihū onſe heer in dien tijden dair ghedaen. wie ſoude dat moghē liden offte ho ren. Nyemāt en mach dat beſcriuen God en was nie voirtijts alſoe zeer onteert. O god dat volck verbondē totter hellen ſyn ghecomen tot dijn erfeniſſe dat is in die kerſtenheit en̄ hebben beuleet en̄ woeſt ghemaect dy nen heilighen tempel dat is die ſchone welghefierde alte edelſte kercke ſunte Sophie mit meer andere kercken Die verwoede hondē hebben die beelden ons lieffs heerē ihū cruſti ſynre ghebenedider moeder marie en̄ alle liene heylighē en̄ dat ghebenedide cruys criſti beſpoghen ghebroken mit voeten ouertreden des ghelicke alle boecken inder kercken. miſboeckē. ewā gelien. epiſtolen. gradualen ſchoerende ende verbrandende Dat heylighe miſghewaet der prieſterē en̄ ander ſierheit der heiligher kercke an ſtucken ſniende dat tot hoir eyghē houerdie draghēde off om cleyn ghelt dat ver copende. etende en̄ drinckende wt die heylighe vatē die tot gods dienſt ghe wijet waren. ſy verwandelde die mōſtrancien tot ontamelicke ghebruick.

Sij hebben ghelaten onbegrauen die lichamen dynre heiligher dienres eñ die andere reliquien der heyligher lichamē tot spyse der voeghelen des hemels.strocyende die heylighe lichamen der ghene die sy doden voir die beesten der eerde wantter niemāt en was diese begraefde.sy hebbē die altaren om ghewerpen aenroepende die naem des vmalidē mache mets hē louende vā alsulcken voirspoet. ick late vā scaemte hier te scriuen dat sy pysten.dreten.eñ alsunlicke scandelicheydē dāden idē tēpel op die beelden eñ heilichdōmen.sy gauen die heilighe ghewijde dinghē den honden .eñ die margarijten der heyligher sacramentē werpen sy voir die vercken Als ick dit ouerdencke so beghin ick te scudden eñ te beuen van vreese eñ anxt. noch ick en mach niet voirtscriuen alle die boesheyden bespottinghen eñ oneere die bewesen wert dat heilighe kerste ghelooue.sy liepē in die cloesteren der monicken eñ nōnen alle dinghen dair berouende.werpēde die selue van hoere woenīghen.sy vduruen die gasthusen der sucken Hoe wel dat men veel leest in die historien van die vœrfenissen eñ verghanissen van veel grote steden.nochtās so en mach gheen vœrfenisse hier by ghelikent wesen.sy en lieten gheen burgher inder stadt bluen noch gricken noch latijnsche noch armenische noch ioede.mer sy hebben die stadt bloot eñ woest ghemaect van hoeren burgherē Alle alsulcke wercken eñ daden der thurcken heb ick mit myn eyghen oghen aenghesien.te same mit sōnighe stātaffrighe mānē Ick heb dair gheleden grote last eñ anxt hoe wel dat my god vlossede van die hāden der thurcken als hy vlost heefft Jonā wt dat lijf des vischs die hē vslōnen had Als die thurckē die stadt Cōstātinopelē hadden ghewōnen gheplōdert eñ verwoest toghen sy voir die stadt Perā niet veer van daen leggende dair ick in was ghevlucht aff schietēde die vesten totter eerde eñ vielen dair in mit ghewelt Van die clocken der kercken goten sy bussen. eñ bisonder soe schoten sy een cruys staende op eenen hoghen toorn aen stucken mitten selue toorn.sy vduruen dat ghemeen goet settende dair eenē thurckschē rechter eñ prins.sy hebbē dair na hoir eyghen wil opgheset voet ghelden scattinghen eñ meer beswarighen der ghene die dair mochte comē offt bliuē.mit alle dese wreede daden en was die bloedighe viāt machomet die wreetste viāt des kerste ghelooue niet te vreden mer hy arbeyde om voert te reysen.hy dede bereiden.c.eñ.lxx.nuwe schepen onder groet eñ cleyn die hy seynde te samen op dat meer egeū ghenoemt om te winnen mit ghewelt alle die eylanden Cicladen Dair nae heefft hy hē bereyt mit een ontallich heer van volck om drie machtighe steden aen die dunawe ghelegghen te bestriden eñ te bederuē van welcke die een ghenoemt is Peristū.die ander Sozobiū.die derde Belkostadū menē de dair nae wille te vervighen van alle dat lant vngarien om dat te berouen.verwoesten.eñ te vœruen op dat hy niemant affter hē soude latē die hē mochte letten in ander reysen die hy noch woude doen.want hy opghe set hadde die italiaensche landen te winnen eñ hē onderdanich te maecken

Dair nae heefft hij laten toe maecken .ccc. galeyen cleyn ẽn groet ẽn .xx. groter schepen ẽn een heer houē. c. m. strijtbaer mannen beyde te peerde ẽn te voete ẽn alsoe van die stadt Surachio een stadt alsoe ghenoemt voir die stadt Brunduſiū te trecken welcke stadt ghelegghen is int coninckrijck van neapels wairom dat ick alle kerste ghelouighe menschen bidde ende vermane dat sy wt lieffde des heyligghe kersteghelooue hē wapenen om die kerstelicke vrijheit ẽn heylicheit te beschermē teghen alsulcke herde vianden gods ẽn alles gods dienst ẽn alle kerstelicke eersaemheits Ẽn indē eerstē wech leggghende alle twedracht ẽn nijt. malkandere vergheuēde als cristus ons alle ghekeert heefft aennemende vrede ẽn eendrachticheit onder malcā dere op dat ghij versaemt wesende dair off the stercker moecht werden. be trouwende in die hulpe gods in wiens hulpe alle voirspoet is op dat hij onder onse voeten brenghe die onsalighe thurcken dat is sathanā mit al ke syn macht Want hoe wel dat hij betrouwet in grote menichuoudic heyt ende vreetheit van synre dienres nochtans soe hebben wy meer mit ons want god selue om wiens gheloue wy vechten also dat hondert van den onsen moghen veruolghen ẽn verwinnē dusent vanden anderen. ende dusent vanden onsen. x. m. vanden anderen want onweten heit ende onbe sochtheit des strijts hem ingheboren is hoe wel dat hier sommighe woer den verwandelt syn nochtans so is dit die rechte substācie vanden Cardi nael voirseit beschreuen

Hoe dat nigropont ghewonnen wert als die selue Cardinael beschrijfft.

Je gheloughe ẽn machtighe Stadt Nigropont mit die tittel des kerstelike naems ẽn ghekoue edel ẽn welgheseiert van ouden haer onder die heerschappie ẽn moghentheit der heern van vene gien een stadt dair veel volcks. grote comēscap. grote rijckdom vā alken goeden in was. vol vreedsaem burgherē. te water ẽn te lande wel bewairt een seker hauē aent meer hebbende. teghē dat lant mit vesten stercke mue ren ẽn toornē ommeghelcit ẽn versekert alsoe datmen vermoede dat dese Stadt alheel onwinlick was. dese selue stadt is ghenoemt Calcides mit eenē anderē naem ghelegghē in dat eylant Euboie welcke eylant in koorn in wijn. in olye. ẽn in alken vruchtē der eerden zeer vruchtbair is. zeer vol houts dairmen off maecke mach galeyen off ander schepen. Dese stadt wert in dese maniere ghewonnen mit ghewalt der thurcken Int iaer ons heeren. m. cccc. lxxj. Also die welbekende heeren van venegien van ouden hair altijt teghen diet thurcken hatich syn gheweest. om hoir trouwe kers steghelooue mede om hoir grote machticheit welcke die thurcken beneiden want nyemant en heefft also swaer strijden dair teghen ghehadt vrome licke ẽn willichlicke gheschiet mit grotē bloetstortinghen dairmē of lesen mach off hooren seggghen. dairom so was die thurck zeer hatich teghē die heerē van venegien mede om ghelegghentheit des edele ẽn rijckes stadt Ni gropont off Calcidis soe nā die thurck een oirsaecke int iaer als voirseyt

is seynde hij een prins Amariuz begũ bassan ghenoemt mit veel volcks eñ wapenen op dat meer eñ te lãde voir die stadt om die te beleggẽ. Te laetsten nae dat die stadt lãghe beleghen had gheweest so quã die bloedighe viant gods Machomet selue noch mit meerre heer eñ macht welck hij bracht wt die stadt Bisantio eñ als hij ghemaect hadde een brugghe van schepen ouer een diep eñ groet water dat voir die Stadt op die een side vloeyet ouer welcke brugghe hij alle dat volck bracht op dat lant op een plaetse dair nyemant off vmoet soude hebben dat ymmermeer eynich heer ghecomen soude hebben ouer dat water. Dair beghan hij die mueren eñ toornẽ om te schieten te bestriden veel ronde steenen haestelick dair in schietẽde want eenẽ valschẽ verradere die alre boeste quaetste scalck ghenoemt Thomas liburni die was die alre oerste busmeyster eñ hadde macht ouer alle ghesciit dat in die stadt op die tinnẽ toornen offte bolwercken warẽ welcke verradere gaf die thurcken een teyken eñ onderwisinghe dat sy schieten soude op die stede dair hij stonde want die mueren dair niet sterck en waren die lichtelick neder soude vallen van dat busghescut als gh. schiet is Alsoe wert dese stadt ghewõnen mit vraderie eñ niet mit op rechtighe strijt In welcken tijden quamẽ grote mẽnichte van volcke eñ alle noottrufft dair gheseynt van die heerẽ van venegiẽ tot hulp om die stadt te beschermen eñ te behoudẽ van welcke die capiteyn zeer versinnelicke dede varende om eñ wederom doir dat meer. meer ghenegben om die vreemde schepẽ der Janueser eñ cathaloenger eñ ander kersten te berouen eñ aen hẽ te trecken dan die beleghen stadt te ontsetten wairom dat hij ghecomen was. wãt also als hij hadde een machtighe vgaringhe vã schepen die mitter hulpe gods volbrenghen mochten voir; poedelick om die beleghen burgherẽ te ontsetten eñ heefft ghehaest om aen te comẽ tot een eylant enboie hẽ dair tonende Die burgheren van nigropõt werden zeer vblijt van synre coemste also dat sy van groter blijscap eñ vreechde beide handen op rechtẽ inden hemel. mer die onghetrouwe boese capiteyn heefft die burgherẽ bedroghẽ van hoir hope eñ bedroefft mit een onghelueckich eynde beswaert mit groter droefheit. sonder twiuel veel groter dã hij te voere verblijt hadde. want also als die capiteyn die zeer blide was also grotẽ heer bij hem hadde so heefft hij ghelaten die vrome kerstẽ burgheren voir syn oghen doden eñ vmoerden dair toe heefft hij die stadt laten winnẽ eñ plonderen siende die vdrietelicke vderuenisse des edelẽ stadts dair hij niet toe ghedaen en heeft noch hij en woude niet naerre comẽ hoe wel dat hij lichtelicke hadde moghen breken alle die bruggẽ dy die turken ghemaect hadden mit synen ghewapende galeyen eñ macht die hy bij hem hadde Eñ hoe wel dat alle die patroenen van alle die galeyen teghẽ die capiteyn die wil ropen eñ murmurreerden eñ claechden ende zeer swaerlicke beclaghende. die wil suchtẽde. wairom dat hij niet naere aender stadt haeste. wairom dat hij alsulkẽ edelen. alsulcken ghedueghen. alsulcken

rijcken stadt niet en beschermde ende liet verderuen Dit hoorde hij al mit doeuen oeren eñ bleeff al op een stede stille leggħē. Also dals op dat meer niet en ghescħiede tot hulpe der beleghen burgheren eñ die galeyen bleuen vast leggħē te verghecffs eñ gheen teyken van bistant wert bewesen die beleghen burgheren. doe wert alle hope eñ troest ontoghen vāder burghe ren oghen Als die thurckscħe keyser dit marcte so wert hij meer ghemoet eñ ghesterckt eñ begħan vromelicke eñ koenlicke te veruolghen dair om dat hij ghecomen was. ordinerende die strijt. Hij began te stormen aen die mueren eñ die stadt te beclimmen ende alle syn riddersċap mit stoute woerden te troesten. Hij beldeffde groet koen den ghene die eerst die muerē beclommen eñ alsoe heefft hij stout ghemaect syn volck eñ wel ghemoet om te strijen also dat hij twe daghen eñ twe nachten sonder opħoudē mit groet busghescut mit groten arber eñ mit groter cracht die stadt beuoch ten. Eñ hoe wel dat die thurcken ghewoont werden zeer swaerlijcke van die burgheren van binnen mit busghescut doirschoten werden. eñ dicwijl van daen verdreuen werden. ghelicken honden verslaghen mit alle ma nieren van mortieren nochtans onder alle hoer sterueu eñ ontallicke sca de die sy leden van veel doden so quamen sy also stoutelick aen die offghe schoten mueren mit ghewelt eñ mit alsulcker snelheit trat die een den an deren nae alsoe onversaegt dat niemant afterwert en trat noch voet en ysette noch niemāt en stōt stille Alle die dair warē werdē ghesiē zeer snel licke springhen an die mueren hoe wel dat sy ontellicke veel vanden hoes ren saghen sterueu voir hoeren oghen Twewerff quamē die thurckē op die mueren eñ twewerff werden sy wederom van die burgheren wederoff ghesłaghen soe ridderlicke streden die burgheren wt die stadt. Mer ten la sten als die burgheren niet vertroest en werden van hulpe der galeyen van venegien die sy voir hoeren oghen saghen so verloren die burgherē alle hoir hope die zeer mued waren van dat langhe wederstant eñ zeer wemoedich van die groten arbeyt Sij saghen dat al verloren was ende sy quamē te samen inder stadt op die plaetse offte marct eñ werden weder om ghesterckt doir dat heilighe sacramēt dat hem voirghehouden wert om te aenschouwen. off dat sommighe ontfenghen. ende als die thurcken in vielen so quamen sy hantghemeen dair teghen ende verslogħen ontel licke veel thurcken die sonder twinel inder selue gront vielen. also langhe dat sy selue te laetste om dat gheloue cristi stantaffrelicke storuen sonder twiuel eenen saligħē doot. Eñ dattet vrouwelicke ghesłachte tot groter eere is ghebeest. in dese selue strijt waren veel edele schone kersten vrouwē also wel gheecht als maechden die wapen aen ghedaen hadden eñ vochtē mit die mannen ghelicken dat men seit dat die Amazones voirtijts ghe daen hebben eñ also onder die ander lichamen der doden gheuonden recht off sy niet eer hadden willen sterueu dan sy die vermaledide thurcken bloet mit hoeren crancken handen ghestort hadden ende also doir stortin=

ghedes onsaligh bloets der thurcken god eenē dienst ghedaen in die vre
hoers doots Oer die edele mannen eñ burgheren eer dat sy souden sterue
den sy den verrader die ghenoemt was Thomas liburni syn recht nae
syn verdiente eñ lieten hem doden voir hem allen wredelicke sonder ghe=
nade Als dit gheschiede so was alleen vliende die Amptman der Stadt
ghenoemt Paulus erico te samen mit seer luttel van die ouerste in die
Stadt op een toorn eñ in een borch. eñ luttel van die burgherē ontghin
ghen op ander plaetsen. Als die thurcken die stadt ghewonnen hadde eñ
syn wille vercreghen soe liet hij alle die italiaensche die hy noch leuēdich
dair vant die tot hoeren iaeren ghecomen waren doir slaen mit scerpen
palen. Andere heefft hij mit steenen doen doot werpē. sommighe heeft hij
doer dat midden doen saghen. sonumighe heefft hij mit āder grote swaer
pijnen menigherley sondertwiuel gheseynt totten hemel. mer die grieken
liet hy al vercopen In dien tijden waren alle die straten thet Nigropont
eñ alle die weghen ouergoten mit bloet der ghene die dair verslaghē wa
ren In dien tijden wert voir den thurckschē keyser ghebracht die eynighe
dochter des Amptmans der Stadt Nigropont noch een reyne ionefrou
een maecht zeer schoen van aenschijn ende edel int aenscouwen Om hoer
schoenheit wert sy gheleit voirden thurck. mer als sy dien thurcks wille
niet toe woude laten om syn kelicheit eñ oneerbaerheit die sy al heel weder
stont so wert sy van stonden aen ghedoot. ghewordt om dat ghekoue des
reynicheyts ghecroent mit die crone der martelaren eñ is gheuaren bij
Cristum hoere brudegom inder ewicheyt inden hemel Dair na die inden
borch waren ghevloen wert ghekoue toe gheseit vanden thurck omt tleuē
te behouden Als hoir leuen hem versekert was soe gauen sy dien borch
op eñ ghinghen dair wt als sij sekerlick menende waren. mer also vroech
als die tiran eñ gheloefbreker die thurck die borch in syn ghewelt hadde
so dede hy die alle die een nae die ander doden In deser elendigher vdrie=
telicker manier als die stadt verloren was die burgheren verslaghen eñ
die slach gheschiet toech die venetiesche capiteyn van dane mit alle syn
galeyen mit groter scande mit welcke schepen eñ strijtbair volck alleen
wtghenomen die godlicke wille als alle die strijtbair mannen seiden soe
mochte hij wel die stadt beschermt hebben hadde hij gheweest een edel vro=
me man Hij quā wederom te venegie mit cleynre eer mit gheen vrucht
mit een ewighe scande. mit eyghen scade ende ter stont wert hij beclaghet
voirden senaet. hij dede onsculd. mer na veel valscher reden ende onsculdin
ghen in syn misdaden dair hij doch sculdich in was soe heefft hij ten laet
sten loen ontfanghen nae sijn verdiente twelck nochtans niet ghenoch en
was. So wert hij verordelt tot alsulcker ellende dat hij niet meer inder
ewicheit mit alle den synē in die stadt van venegien soude comen mer in
een steetgen Vtinū ghenoemt dair hij mit scande soude bliuen eñ woenē
Alsoe is dit ghecomen tot een bedruct ende altheel onsalich eynde.

In deser manieren riden die thurcken in vreedsamighe tijden wanneer sy om eynighe triumphe offte heerlijcheit offte welkustichevt kostelicke hem toe maecken Oer in tijden van oirloghe ghebruken sy naebij alsulcke habijt mer ander wapenen. zweerden hebbende et cetera also reysende tber oirloghe.

Van die stadt Rodis hoe datse beleghen wert van den thurck.

Also ick wille hebbe om dat beleghe der Stadt Rodis te beschriuen soe heb ick bedacht die oirsaecke the vertellen welcke dien thurckschen tiran Machometum beweghen heefft mit alsulcker groter neerstigheyt voir Rodis the comen. want hoe wel dat die Rodische heeren van ouden haer grote oirloghen mitten turken ghehadt hebben. doch bisonder mitten ghenen die nu regiert. nae dat hij ghewonnen heefft die stadt Constantinopole dair off ghescreuen is. hebben sy grote swaere oirloghen ghehadt. Want een viant van daghe the daghe syn macht vermeert die wert alsoe veel the meer onbestuerder Alsoo als die thurck beneden. xxiiij. iaeren veel landen hem nae ghelegheē heefft onder syn heerscapie vercreghen wair off syn hoghe moet ghereesen is also dat hy die Rodische heeren niet liden en mochte eñ dat kerstelicke ridderscap van syn ghebot vrij the wesen Altemeest want hij vierwerue mit groter macht in verscheiden tyden heefft ouerualken die casteken ende eylanden der Rodischer heeren die hij belegheu heefft ende aenghevochtē doch en heefft hij niet van daen ghebracht meer dan scande ende scade. Want dair werden veel van die thurcken verslaghen. mit palen doirsteken. verhanghen. doerschoten. ghesteent. verdroncken. doirsteken. ontleedt. Die thurcken hadden nederlaghe the water eñ te lande dairom die voirghenoemde tiran aenghemerckt die vroemheit der Rodischer heeren dat hij die selue mit ghewalt niet en conde winnen soe heefft hij bestaen dat mit bedroch the volbrenghen Hij seynde sommighe grieysche boden the Rodis om een ouerdracht offte vrede mitte Rodischen heeren te maeckē mit alsulcker voirwaerde dat sy hem yet soude gheuen inden naem van tribuyt. mer als die thurck dicwil aenmerckte dat die Rodische heeren gheen meninghe dair toe en hadden soe heefft die thurck vrede dair aen ghesocht welcke hij houde woude wairt saecke dat sy hem tribuyt woudē gheuen off eynighe ghiffte ende gaue off yet dat sy souden gheuen in een maniere van schencken Also tot hem comende vermeede hij the ontfanghen ghiffien ende gauen als tribuyt. welcke die meister van rodis sonde nomen ghiffte the wesen Hier mede wert die thurck bedroghen. noch die rodische heeren en wouden syn begheerte niet doen noch gheen ghemeenscap mit hem hebben die dat kersteghelone veruolcht welcke sy beschermē wt beloffte van hoere professie Wt dese oirsaecken soe neemt dese verwoede viant een groten hat teghen die rodische heeren eñ bedachte mitter hart te om die Stadt te verderuen eñ die naem der rodischer heeren alheel te verstroeyen Dair toe wert die thurck gheneghē doir sommighe die vāden rodischen aen hem vielen eñ wel wiste die heymelicke ghelegheitheit

der stadt. Onder welcken inden eersten was een valsch man van verkorē verstant ghenoemt Anthonius meligabo the rodis ghebozen niet van den minste gheslachte die alle syn goet the rodis onnuttelicke doer ghebracht hadde Dese anthonius is van rechter armoede dair toe ghecomē langhe ouerdenckende in wat maniere dat hij Rodis ende alle dat lant mochte verderuē. beschriuende die. bolwercken. die timmeringhen. die toornē. die heymelicke plaetsen. die vryheiden welcke hij scerpelicke aenmerckte eñ ghelegghentheit der Stadt dat hij ouer gheseynt heefft totten thurck Dair toe heefft hij gheraden eenen grieck van een edel gheslate ghebozen woenende the Constantinopolen die hij hope toe seide om die Stadt the winnen Desen heefft nae ghevolcht een ander Demetrius sophonia ghenoemt van Negropont ghebozē een quaet toueraer die nae dat ghewyn der stadt Negropont dien thurck ghedient heefft. eñ voirtijts the Rodis ghewoent hadde die nae vanden thurcken the rodis gheseynt wert om vrede te maecken. dese heefft mede geraden om dair een belegh te maecken Als desen raet wel drie iaer lanck ghenuert hadde soe heeft die thurck dair consent toe ghegheuen Die boesheit van veel versaeckte kersten die dat heyligh ghelouc Christi versaect hadden hebben dair toe geraden eñ hebben ghepresen dien quaden raet der verraders. Die brader anthonius seide dat die stadt rodis te veel stedē crancke oude vuallen muerē hadde dair men lichtelicke ouer mochte comē eñ datter luttel burgher inder stadt waren eñ veel van die selue arbeyde om dat coorn in te brengen. oeck mede dat die rodische gheen hulp anders dan van verre landē der kerstē moste wachtē. des ghelicke seide mede demetrius eñ alle ander vianden der kersten Als dese raet te Cōstantinopel ghehoudē wert soe vnam dit die ouerste meister der rodischer heeren Petrus danbusson ghenoemt een man van grotē verstāt eñ wysheit dair toe van een gheslachte van die walsche lāden ghebozen wt dat ingheuē gods gheleert so heefft hij alle die oude vernallen muerē doen vbeteren eñ bolwerckē zeer kostelicke alle die drie iaer lanck dair ghemaect eñ verbreyt eñ hem versien eñ alle die Stadt mit wijn ende koorn Dair toe heefft hij bestelt eerbare ridderscap van synre oerde eñ soldenarē om die stadt dair mede te bescermen. om die selue te crighē heefft hy wt ghesynt brieuē tot veel vreemde landen Also mitter verlēgghenisse gods eñ voirsichticheit des ouerste meisters soe wert dese stadt bewairt. noettrufftcheit die wert bereyt die ridderscap eñ schepen quamē om die stadt te bewaren Dit en wiste die verraer anthonius niet menende dat die rodische heerē hier niet op soude dencken Hij verweet bassam die prins der thurcken dair toe om dat the beghinnen Dat selue raet Demetrius Dair nae ist ghescchiet dat bassaz dit soude vrellē tottē turck eñ die dienres des turcks die dicwil ouergheleit hadde van die stadt rodis te bevechten van welcke sonderlinghe meninghē warē Sōmighe seyden

datter ommoghelijck was noch niet wel was the volbrenghen om die moeghentheyt des Stadts ende vroemheit der heeren die lieuer soude beghieren the steruen dan yet teghen die eere the doen Andere seyden datter moeghelick was the doen om voirsproken reden hoe wel dat die meister langhe hem dair teghen versien hadde Dairom wairt saecke datmen haestelijcken een heer van volcke the water ende the lande seynde sonder twiuel vermoeden sy datmen die Stadt weel soude winnen. Om dese raet the eynden werden gheropen busmeisters der thurcken onder welcke was een Georgius ghenoemt een man van groter subtijlheit die vant kersten ghelooue ghevallen was totten thurck woenende the Constantino polen mit wijff ende kynderen versien vanden thurck mit veel weldaden Dese hadde in sommighe voirleden tijden the Rodis gheweest ende die Stadt beteykent in een tafel. Mer in dien tijden en was dese Stadt niet soe vast eñ wel bewairt als nu wantet wel .xx. iaer gheleden was van die tijt in welcke hij dese Stadt ghesien hadde. Veel konstelicke meisters wt ghebot des thurcks hadden beschreuen gheleghentheit der stadt Rodis Mer georgius heefft hem allen the bouen ghegaen. Als alle dese grote reden ouerleyt waren soe ist the laetsten ghesloten datmen dese stadt mit groter macht soude bevechten hier bij bliuende seyde dese Georgius dat gheen mueren soe dicke ende sterck moeghen wesen hij en will die selue mit busghescut affschieten. Dair toe ouerleiden sy die grote moeghentheyt des thurcks die onder hem heefft twe keyserrijcken. twaelff coninck rijcken ende soe veel landen ende steden Dair toe waer die Stadt Rodis wel ghelegghen tot behoeff des thurcks om the water mit schepen the varen ende mede om die grote eere diemen van ouden haer seyt van dat eylant Rodis welcke om die ghelegghentheyt ende goede lucht zeer oirbaerlicke is om die landen der kersten inden weste the bestriden.

Die machtighe romeynen hebben boirtijts vrienschappe ghemaect mit Rodis. Die thurck vermoedt wairt saecke dat hy dese Stadt mochte vercrighen dat hy als dan soude moeghen vercrighen die lande dairomme ghelegghen doer dat meer Egeum ende Jonium Hochtans seyde sommighe edele mannen der thurcken vermoedende dat sy gheen voerspoet soude hebben in dese reyse.

Item een groet machtich heer wert vergaert ende bestelt the water ende te lande ende dair wert ghesloten dattet heer soude reysen ende varen ouer dat meer Hellespontum doer Asyam in Liciam. welcke aen dat eylant Rodis ghelegghen is Ende doir dat meer Licium van die oude Stadt Phisco all soe ghenoemt soude ouer varen the schepe the Rodis leggghende achtien hondert screden dair off. Ende dat ander heer mit bussen ende mit ander rescappen quam oeck the schepe Bassa Paltogolus was die ouerste hoefftman van desen reyse welcke te

schepe gaende gheboet datmē die verrader Anthonium soude soecken die zeer cortelijck dair voir scandelicke ghesturuen was Sairom nam hij mit hem Demetrium Soe begonde dat gherufft openbaer the werden dat die thurck bereyde een groet heer te water ende te lande teghen die heeren van rodis. Op dat dese reyse verborghen int heymelijck soude bliuen soe liet die thurck ghebien datmen bewaren soude alle weghen. hauenen eñ passagen Mede soe dede hy verbien dat nyemant eynighe boden dair off soude seinden. mer alle syn ghebot en mochte niet verbien die wijsheit des meisters die van daghe te daghē vernam mit boden ende brieuen alle die opsetten wt thurckijen Eynighe vanden boden waren valsche bedrie ghers want als dat heer was in licia soe hilden sy verburghen dat heer opt meer. eñ hebben gheseit dat die thurck ghestoruen was. mede datter heer dairom een ander saecke was Als dit aldus gheschiede soe besieckede die meister der rodischer heeren scerpelicke doirsiende dat bedroch der turcken alle dinck dat van noede was totter oirloghe Hij bestelde syn casteelen dat casteel Sunte peters feracli. lindi. moneleti. mit seldenaren. mit prouande mit bussen eñ mit dat ghene dat oirbaer is ther oirloghe Alle dat volck van die dorpen quam mit alle hoir goer in die Stadt ende in die casteelen Die gheerste die rype was wert off ghesneden haestelicke ende also in die stadt ghebracht. want die tijt des bous noch niet en was. doe die thurck voir die Stadt quam Een yghelick dede voirsichticheyt nae syn'rijckdom Sat volck toech dat koorn mit die wortelen wt die eerde. alsoe dat brenghende inder stadt Als dit gheschiede mit groter neerstichheit soe sach die wachter op die waerde te rodis een grote vergaderinghe van schepen mit opghetoghen seilen varen. welck hij die meister ende die Stadt te kennē gaff. Groet volck vergaerde om dat te sien. alle die stadt was in vrese eñ all dat in die stadt was. was onledich van dat gherufft Die schepen varen aen die oude stadt phiscum op dattet heer welcke ghecomen was te lande ouer soude varen ende als sy van daen quamen dat rodische meer ouervaren soe quamen sij dair te lande mit hondert seilen Opten. xxij. dach des maents Junij int iaer ons heren. m. cccc. lxxx. quamen die thurcken te Rodis aent lant ende hebben hoir tenten opghesla ghen bij die hoeuelen des berchs sunte Steuens ende hebben ontladen op dat lant bussen ende andere instrumenten dienende totter oirloghe op die selue stede die niet ghesien mach werden van Rodis om die hoechte des hoeuels. Als dit volbracht was soe keerde een deel van die schepen weder omme tot die Stadt phiscum om ouer the brenghen dat heer dat te lande ghecomen was in welcker toecoemts sommighe thurcke the peerde ende the voet ronnen zeer vromelicke voir die Stadt. Mer die Rodische heerē quamē dair teghen wt veriaghēde die vianden eñ sy & sloghē sōmighe vanden thurcken. Dair na als die van Rodis aten so quamen die

thurckē anderwerff vromelicke aen die Stadt. noch werden die thurcken verdreuē eñ ſommighe verſlaghen. mer van die rodiſche bleeff dair een ridder die zeer haſtich was teghē die thurcken. welckes hoeft die thurcken off sneden vanden liue dat hāghende an een lancie eñ alſo keerde ſy weder om mit gheſcal van daen. Optē anderden dach als ſy dair ghecomē waren ſo leyde die thurcken drie grote buſſen in houen gheleghen aen ſunte Athonis kercke in welcke houen vaſſen bomen die veel ſonderlinghe vruchten draghen. eñ ſy arbeyde om ſunte Nicolaus toorn op eenē berch gheleghen int meer the beſchieten ende ſetten ſcermen voir die buſſen om die te bewaren. mer als die rodiſche heeren gheſien hadden die ſcermē ſoe ſtelde ſy drie buſſen aen die rechter ſide teghen die vianden int hoff des palaes. Op die ſelue morghen vroech ſoe wert gheſien Georgius voirghenoemt die buſmeiſter der thurcken bij die grafft welcke dat palaes des meiſters beſcermt Deſe ſelue georgius groete die wachteren vrindelicke eñ alle die dair waren eñ begheerde ropende datmen hem in ſoude laten. hy had nabij doirſchoten ghewerden van die ghene die hem niet en hoorden. doch ſoe wert hy beſcermt van ſōmighe eñ ter ſtont ſoe wert hy ghebracht totten meiſter Hij was een welghemaect man van liue. wel ſprekende. kloeck van ſinnē wt duytſlant gheboren Als die meiſter hē vraecht de wairom dat hy dair ghecomen was ſoe heefft hy gheantwoert dat hy ghecomen was wt lieffde des heyligē gheloue. eñ om ghemeen oirbaerheit des heiligē kerſte gheloue welck hy biſtant doen wonde teghen die thurcken wairom dat hij vrindelick ontfanghen wert eñ ghepreſen alſo veer als hij dair volſtādich in bleue Alſmen hē vraechde van die ghelēghentheit eñ veelheit der vianden ſo ſeide hij datter wel waren. c. m. thurcken off dairomtrent eñ mede ſo waren te ſchepe ghecomen. xvj. grote buſſen die lanck warē een yghelick. xxij. palmē die ſchoten mit groter crafft ſteenen cloten ſōmighe van. xj. ſōmighe van. ix. palmen. Dat deſe ſelue buſmeiſter was menighberley ſpraecke. want ſōmighe vermoeden dattet een verrader was die ghecomen was om die van rodis te bedrieghē. eynighe ſeiden dat hij een liſtich eñ quaet mā was die voirtijs veel quaets ghedaen hadde. eynighe andere verſtonden dit int beſte dat hij een wijs man was eñ dat hij berou hadde van ſyn dwalinghen eñ dairom weder om totten kerſteghelouе ghecomen was eñ wel wiſte dat die van rodis dit in beſte ſouden nemen. want hij bekende dat die meiſter eñ alle die heren zeer wijs waren Dit quade vermoede wert gheſterckt mit die brieuē die vanden thurcken gheſchotē werden aen piken in die ſtadt dair in ghe ſcreuen ſtont datmen van deſen Georgio ſoude wachten want hy ghecomen was om hem te verraden Die meiſter die zeer doirſichtich was eñ wijs. heefft georgiū doen bewaren zeer ſcerpelicke van ſes vrome ſtercke mānē. niet te min ſo heefft die meiſter ghebruickt dien raet georgij ī buſſghēſcut ende meer inſtrumenten van oirloghen Die thurcken beſtonden

zeer crafftelick sunte Nicolaus toorn te bestriden want sy vermoeden wã neer sy den seluẽ toorn hadden so mochte sy die stadt lichtelicke winen als waer was Dese hoeuel streckt by .iij. c. schreden in dat meer zeer wõderlijck van ouden voirtijts mit handen ghemaect hebbende een bequaez hauen dair die schepen vant weste in comẽ. doch is dese hauẽ aen beyde side mit steenen besloten dat niet meer dan een schip ten eene maele dair in mach comen. Opt hoechste van desen hoeuel teghẽ dat noorde is in corte voirleden tijt een heerlick casteel ghemaect op die selue stede dair voirtijts ghestaen heeft dat metalen beelde Colosus in latyn ghenoẽt. welck seer groet was een van die. vij. wõderlicheiden der werlt nae .liij. iaeren alst ghecoten was doer een eertbeuinghe ghevallen is. Die thurcken stelden dair grote bussen eñ besochten sõmighe hoghe toornẽ dy die hauẽ bewaren eñ benamẽ dat gheen schepen in die hauẽ comen mochte off zeer swaerlicke Die vianden hadden hoepe tot dese ghelegghẽtheit eñ toorn wairom dat sy mit groten arbeyt bestonden te schieten in dat selue casteel eñ worpen dair in. ccc. grote cloten dair sy een deels toorns mede om schoten bisonder teghen dat weste Doch die vuallinghen hebben desen toorn beschermt want hoe wel dat die grote steenen neder vielen dair desen toorn off ghemaect was nochtans om die materie van dat kalck zandt eñ cleyn steenẽ te samen ghemẽghet en mochte met also doirschoten werden dat meeste deels toorns en bleeff noch staende. wairom dat die thurcken niet lichtelicken opten toorn mochte comẽ offte climmẽ Seer angtelijck was dat vallen des toorns eñ dat edel werck dair lãghe ouer ghewrocht was heeft haestelick gheualken. Die grote bussen schoten dat casteel dat veel menschen niet vmoet en sonden hebben Als dese toorn also beschoten was dat men scerpelick die selue mochte houden. soe heefft die meyster besciet dat casteel te bewarẽ mit soldenaren dat mit die stercke mueren niet bewairt mochte wesen mit groten arbeyt eñ sorghe wert bestelt tselue dairmẽ die toorn eñ hoeuel me mochte beschermen Vt alle ridderscap werden die alre vroemste verkorẽ totter bewarighe. een houten bolwerck wert dair ghemaect welcke den toorn sloet. eñ dair wert een grafft om ghegrauẽ. In desen toorn was ghecordinert een sterck gheweer Die meister en liet niet off, want hij dachte alrijt om die soldenarẽ te entsetten. also hij sach dat tercasteel also beschoten wert dat die soldenaren vant kalck eñ steen dat er neder viel nauwelick hẽ mochte verwerẽ soe heefft die meister bestelt een ander gheweer van ridderen te peerde ende te voet int voirborch dat strecket van sinte Peters toorn neder wert welcke beletten soude dat die turcken niet op die hoeuel soude moghen comẽ want tret meer dairom niet diep is Dair werden ghelelt voet anghelen eñ barden vol scerpe nagbelen also dat nyemant dair mochte riden offte ghaen ende onder anden hoeuel was oeck mede een bolwerck ghemaect dair vrome Soldenaren in waren om the hulpe the comen die bouen inden toorn waren Dair

die edele meister in syn harnes mit blinckende schinende gulde wapenen selue was Veel bussen werden op die mueren gheselt totter stede die sou de doirschieten en vderuen die schepen der thurcken die welcke grote scade leden doir dat gheseut Dair warē mede veel cleyn schepē vol brādhouts dair toe bestelt datmē die aen soude steken mit vūer en also barnēde stue ren onder die schepen der thurcken om die te vbranden wāt sy dien toorn wouden bestormē. als dit aldus bestelt was soe gheschiede grote wacht en waerde van die viāden Aen den anderen dach als een goet wijnt op hieff so ontlasten die thurcken alle die schepen aent lant bij Sūte Nicolaus toorn en voerē bij een berch Saburre ghenoēt en stormde dair diē toorn doch eer dat sy op dat lant traden so maecte sy een groet gheluyt en ghe rufft mit instrumenten tot vuermisse der rodischer soldenarē die dair in den wapenen bereyt stōden en mit macht mit armborsten en busghescut Als sy desen toorn bestormden soe dreuen sy die thurcken affterwert mit wechtēderhant wt een gheweer ghesteelt inden toorn mit bussen en arm borstē. dair werden zeer veel thurcken vslaghen doerschotē en ghewoont In desen eersten storm werden vslaghen wel. vij. hōdert thurcken en veel ghowoont Als die rodische heeren desen eersten storm der thurcken weder staen haddē so reet die ouerste meister wel ghesciert mit wapenē mit syn edele ridderscap in manier van triumphe offte victorie inder stadt in onser lieuer vrouwē kercke dair grote teykenē en miraculen gheschien. die mei ster mit alle syn edele ridderscap loefde en danckte god almatich ende die ghebenedide moeder en maghet mariam. en dair na keerde hij int casteel. mit eten en drincken hē sterckēde Als die thurcken vlotē hadden die hope om dat casteel en houck te winnē want die rodische heerē so vroem warē so bestōden sy mit meerre macht sunte Nicolaus toorn en ander plaetsen te bewechten en die muerē te beschieten op dat die soldenarē soude scheien en so op een tijt die hoeuck en ander vduruen mueren soude moeghen wī nen Inder nauolghender nacht bestōden die thurcken die aenghenomen hadden die last te ropen en stelde bussen voir der ioeden muerē. dair stelde sy. vij. groter bussen mit seer men bewairt die grote steenen schotē an die mueren. en een ander bus onder aenden berch teghē dat noorde op welckes berchs hoechste die misdadighe menschen gherecht werden. mit die selue bussen beghonnen sy the beschieten die moeken die ghesticht staen op dat hoechste des berchs Die ouerste meister aenmerckende dat opset der thur ken mit wisshe alle dinck bescickende. mede alle die heeren en dat volck aenropen god en syn ghebenedider moeder mariā en bestelde bewarighē inder stadt. die husen der ioeden die in die houē stōden werden off ghebrokē en dair wert een bolwerck off ghemaect mit een grafft dairom. ende dair voir een muer welcke mit grotē arbeyt bij daghe en bij nacht ghemaect wert. Dair arbeyde die meister selue mit alle die Rodische heeren als priozen. ridderen. burgheren. coepluden. vrouwen. maechden. lantluden

die droghen op hoer schueren steen kalck.eñ eerde. Niemant en wert dair off ghespaert om die ghemeen oirbaerheit in eere te houden Die thurcken en vierde niet sy schoten aff die mueren alsoo dattet vreselick was om the sien Want alle die te rodis waren.dair latijnsche woenen van alle natie. seide dat sy nie alsulcke grote bussen ghehoort off ghesien en hadden Dat selue heefft ghesecyt Georgius dat in alle die werlt alsulcke grote cloten niet en syn.als die bussen ghescho̅t werde̅ so was dair een groet ghenuft welcke een gheluyt maecte ghelicke die dõre eñ die roeck ghelicke een dicke wolcke inder lucht drijft mit die wijnt welcke gheluyt dicwil ghehoort wert van die burgher̅ des roede casteels.dat ghelegh̅e is.c.m.screden van rodis tegh̅e dat oeste.die bussen die mit palen inder eerde ghestelt waren maecte alsoe grote̅ gheluyt in schiete̅ dat alle die stadten alle huysen dair off beefde̅.toe vloren die rodische heere̅ alle hope om die mueren te bewaren eñ mit alle macht soe bestõden sy ider stadt grauē bolwercke̅ eñ nuwe muere̅ te maken Die thurcken bestõden noch swaerlicker an te gaen wāt sy stelde alle weghe mortiere̅ die sy worpen in die stadt eñ vielen doir die huysen dair veel mēschen õder mochte bliuen Dese mortiere̅ worpen sy tusschen dach eñ nacht ider lucht doir welcke die burgher̅ seer belast waren die alsulcke grote steene̅ cloten saghen inder lucht.nochtās soe wast meer te ontsie̅ inder nacht dan alst dach was Niemā̅ en was seker i̅ syn huys een yghelick vliede in die kelres Die meister gheboet dat alle vrouwen eñ kynder̅ soude te samē vlieyen in synen hof legghēde aent slot die dair beschermt werde̅ õder sōmighe scerme̅ die wt dicke balcken ghemaect waren.wāt alsulcke ghescut alre meest viel midden in die stadt om die menschen dair doot te vallen eñ die huysen te verue̅n .Die mānen siende dese steenen mochte die selue lichtelicke scuwen .mer by nachte berghede sy he̅ seluen onder die eerde eñ onder sterck ghewulfft Het was wel een groet reyken alleen god wel toe te scriue̅ die altijt aen ghebeden wert. wāneer alsoe veel steenen vielen dat nochtās luttel menschen eñ beesten doot bleue̅ behalue̅ die onder die huysen bleuen die dair neder ghescho̅ten werden . Die thurck stelde twe grote bussen op eenen hoghen berch tegh̅e dat weste vā welcke dat men in die stadt mach sien dair sy mede schoten sõder ophoude̅ in die stadt.hoe wel dat dese bussen zeer anxtelick waren om te hooren die veel scaden deden nochtās ghescliede dair luttel scade van menschen doot te schiete̅ sondertwiuel doir die vlenghenisse gods eñ doir dat ghebet der ghebenedider moeder maria eñ sunte Johan baptist Doe die thurckische hoefftman aenmercte alsulcke grote wijsheit eñ cloecheit des ouerste meysters te Rodis soe bedachte hy die meister mit bedroch te doeden. Eñ hy heeft sōmighe gheseynt totte̅ meister recht off sy vande̅ thurcke̅ weke̅ eñ mitten meister toe vielen die hem soude verghenen mit venijnt eñ alsoo vermoede hy syn wille the crighen welcken hy groet ghelt loeffde mochte sy dat volbrenghen. Die eerste die inder stadt soude ghaen wert

Beuonden vanden wijfen. koeghēachtich in ſijn woerden eñ hij ſeide willich licke wairom dat hy ghecomē was Eñ hy ſeide dat die meiſter hem ſout dē wachten want veel laghē eñ valſheyt teghē hē bereyt wair Alſo wert die ſelue verrader ghedoot Dair na quam ſyn gheſelle mit venijnt om die meiſter te veghēuē. die wert naeh doirſchoten eer dat hij inder ſtadt quā wantmē dat ſelue wel van hē wiſte. aldus ſoe keerde hij ſnellicke we drom totte thurck. nae deſen beſtōden die thurckē hij nachte een bolwerck aen die ſtadt grauē haeſtelicke op te rechten. Ter ſtont als dat ghemerct wert ſo hilden die heeren raet inder ſtadt om dit te breken eñ van ſtonden aen ordinierde die heeren vijfftich ſtercke vrome ionghe mannen eñ een vroem ridder van die Johanniten was dair die capiteyn off welcke by nacht wt brekende quamē heymelicke ouer die grauē eñ haſtelick ſettē ſy leerē aen dat bolwerck eñ clōmen dair op eñ verſloghen die thurckē die dair op warē welck ſy verdreuē eñ doeden Jn dit vechten werden verſla ghen. v. thurckē. Dat bolwerck wert neder gheworpē eñ die edele iongh vrome mānen quamē wederom in die ſtadt mit victorie. mit vier hoef den der thurcken aen die lancie ghefteken eñ die ouerſte meiſter eñ die bur gheren ontfenghen die ſelue mit groter eere. Die meiſter gaff deſe mānen grote ghiffte om te verwecken andere iongh mānen tot alſulcke dade te doen Nae weynich daghen hier na beſtōden die thurcken mit meerre ar beyt ſunte Nicolaus caſteel te bewechtē eñ off te ſchietē die bewaringhē eñ bolwercken mit buſſen doch wat ſy off ſchoten dat wert van ſtonden aen wederom ghemaect Dair nae maecte die thurcken een houten brug ghe om te ſtriden Deſe brugghe was ſo breet dat ſes peerde neuē maltā dere dair op mochte riden. eñ ſo lanck dat ſy mochte recken van ſunte An thonis toorn tot an den berch dair dat caſteel op ſtaet Die thurckē brach ten die ſelue brugghe die opt lant heymelick ghemaect was mit groter ſubtijlheit op dat meer. Die thurcken ſtelde een ancker int meer aen een grouen reep ghebonden aen welcke reep die brugghe ghebonden was om die aent lant te trecken. Als die Rodiſche heerē dit aen merckte ſoe was dair een ſubtijl ſchipman zeer beſocht van allen auenturen op dat meer die welcke ſwemde inder nacht int meer ende loſte den ancker ende bant die brugghe zeer ſlappelick aen die ſteenē alſo datmē mit cleynre macht die ſelue brugghe dair off mochte ontbinden. Als deſe ſchipman deſe vrome daet ghedaen hadde ſoe quā hij wederom tot die ouerſte meyſter dair hij off ontfinck een ſchenck van goude. eñ mit vroechde ſeynde hē die meiſter wederom in ſyn ordinācie Soe die thurcken beuonden dat die brugghe los ghemaect was ſo beſtōden ſy mit cleyn ſchepen die brugghe aen dat lant te halen Dair toe bereyde ſy. xxx. grote ſchepen well ghewapent eñ bereyt totter oirloghe behaluē deſe. bereyde ſy andere gheladen ſchepē Par andarias nae ghemeen ſpraecke ghenoemt van welcke ſommighe ghela den waren mit buſſen. ſteenēcloten. eñ mortieren om off ſaecke ware dat

sij dien toorn wonnen dat sy ther stont van dane die hauen. die toornen ende mueren mochte beschieten ende verderuen Alsso beghonden sy sommighe wtghenomen stercke thurcken voir the schicken om eerst aen the gaen ende hantghemeen mitten kersten the werden dairr ther stont dat ander heer wt die galeyen ende van die brugghe nae soude volghen In dese schepen stelde sy grote bussen om die Rodische te beschieten. Als die ouerste meister dat an merckte soe dede hy nader heeren raet die van weste ghecomen waren Dair waren mede grieken seer verstandel ende bereyt ther hant. ende dede dien borch eñ berch bet bewaren mit volck. prouande eñ bolwercken ende een grafft doer dien berch om dien borch maeken. Dair arbeyden meer dan dusent man aen nacht eñ dach sonder eynighe cost the sparen In die neder valkinghen des toorns maecte sy bolwercken. ende meer ander bolwercken die hem mochte dienen teghen dat stormen Als alle dinck aldus bereyt was so twiuelde die Rodische heren dat die thurcken op een tijt die Stadt soude bestormen aen tween eyndē ghelijck. ende dair nae tot hoere wille the comen Dat versach die ouerste meister die bestelde bewaringhen opter roeden mueren ende mede aen die ytaliaensche stacie welcke van die thurcken een groet deel aff ghescboten waren dair soude een deel der burgheren ende soldenaren bliuen wt ghebot des meisters om dair te bewaren. die sonder ghebot niet van daen soude ghaen. mer want alle dat heyl eñ gheluck der kersten stont in bescermingbe van Sunte Nicolaus toorn. om welcke the bescermen deden sy groten arbeyt om der kersten ghemeen oirbaerheit in eere the houden. Om welcke alle latijnsche. grieysche. eñ rodische heeren eñ burgheren hem een drachtelijcke bereyden om desen toorn the behouden dair sy die thurcken mede wederstant mochte doen al soude sy alle ghelick dairom steruen In dien tijden waren dair twe kersten soldenaren die hoer weer in dat meer worpen ende alsoe wonden sy totten thurck vlien. als die heeren dat vernamen soe hebben sy dese twe van stonden aen ontheefft.

Pten. xx. dach des maents Julij beghonden die thurcken aenden berch ende aen sunte Nicolaus borch the stormen alsso dat sy by nacht the lande ende opt meer aen quamen soe heymelick als sy mochten. mer eer dat sy stormde soe quamen sy aen mit eenen groten roep mit ghebrufft ende busghescut ende die galeyen the same mit andere schepen volchde dair nae dair toe wert die brugghe wederom toe bereyt. Die thurcken beghōden mit groter macht te stormē Die kerstē dit vernemende stelde hem te weer schietende wt dat casteel mit bussen. mit armborsten. mit mortieren. doer welcke ghescut die brugghe brack eñ alle die thurcken die dair op waren verdroncken dair toe vier galeyen eñ schepē werden inden gront ghescboten van die ghene die op. die mueren laghen eñ alle die ghene die dair in waren verdroncken Alle die thurcken die wt

die schepen eñ an die brugghe aen dat lant ghecomen waren onder aen den berch werden verslaghen alsoe dat nyemant dair off ontquam dair toe seynden die kersten som mighe cleyn schepen mit brantghereyt al barnende in dat schip heer der thurcken. Die thurcken schoten bussen weder om teghen die kersten op beyde side was een grote stryt eñ duerde vander middernacht totter tiender vre des naulghende daechs. Die thurcken werden verwonnen eñ veriaghet vanden kersten. Dair sachmen alle die drie naulghende daghen die dede lichaemen der thurcken leggende aen dat meer blinckende mit gout. sulver eñ kostelicke cleren eñ veel meer driuende in dat meer welcke dat meer op werp als van natuer ghewoenlick is te ghescheyen die vanden kersten beroefft werden van alle hoere cleyn heyden. want in desen storm waren zeer veel edel thurcken zeer vrome mãnen die zeer ghemint waren vanden thurck onder den seluen was een wel ghebozen man zeer nae van gheslachte dien thurckschen keyser dese wert nae drie daghen ghevonden aen dat lant wt dat meer dair ghewozpen. Die kersten namen alle syn cleynheiden In desen storm bleuen derdalff duysent thurckẽ als die ghene selue seide die nae desen storm vanden thurcken tot die rodische heeren quamen wairom die thurckesche capiteyn zeer bedroefft was dat hij drie daghen onder syn tente ofte papilioen bleeff. ende woude niemant tot hem in laten ende screeff aenden thurck die grote neerlaghe. eñ dat hij zeer belast was om dat hy nae alsulcke schade dien toorn niet vercrighen mochte mede van die grote scande die hij beghinck claghede dat hy mit alsulcke grote macht sunte Nicolaus toorn die zeer offghescotẽ was niet en mochte winnẽ Als die thurcken alle hope bldẽ hadde om dien toorn te winẽ so bereide sy hẽ mit grotẽ arbeit eñ cloecheit eñ mit groter macht tot die stadt rodis aen alle side te bevechten eñ te beschietẽ doch bisonder aender ioeden muer eñ die italiaensche statie tot welcke sy hẽ keerden. sy bestoden die muerẽ alle weghe te beschietẽ eñ te vruẽ doch bisonder beghoden sy doer heymelicke grauẽ aen die stadt te comen welcke sy bouẽ mit hout eñ ryspomẽ eñ mit eerde bedectẽ op dat sy heymelicken tot aen die stadt grauẽ souden comen Dair toe maecte sy bolwercken van rysse eñ eerde eñ sy bestonden die stadt grauẽ te vollen mit steenẽ eñ eerde. op dat sy soe veel the lichtelicker op die mueren mochte comen Wairom die ouerste meister aenmerckende dat opset der thurcken beerfte te samen gheropen alle syn ridderscap. opdoende wijselicke eñ bekent makende dat opser der thurckẽ Aen die side des meisters stont syn broeder heer Anthonij dãbusson een edel ridder vroem inden wapenẽ eñ wijs vã rade die dair ghecomẽ was mit meer edel mãnẽ om dat heilighe grafft te vsoken euer dat meer. mer om dat heilighe kerstegheldue te beseermẽ so wonde hy bluẽ in die stryt by syn broeder die ouerste meister dese heer Anthonij wert eendrachtelike ghemaect een ouerste hoestmã vã alle dat ridderscap eñ vã dat ghemeen volck dair toe vkoren. dair warẽ veel edel ridderẽ eñ

heeren van menigherley titeken ende van grote gheslachte wt duytslant, vranckrijck eñ andere walsche landen geboren. Dair waren veel wijse coepluden eñ rodische burgheren eñ grieken zeer wijs die al gheliche endrachtelicke auer een droghen, om die Stadt te bewaren Als die ouerste meister alle die edele gheslachte hadde gehoort soe heefft hij dat alre beste verkoren dair off gheſproken was Wt raet van een beſocht man ſtelde die rodiſche heeren een buſſe werpende grote ſteenen onder die vianden alſo dat die thurcken grote ſcade leden Dair wert een raet gheuōden als dat ſy maecte een ſterck bolwerck inder ſtadt eñ een gheſcut bedacht welck veel grote ſteenen teghen die viāden werp eñ veel van die thurcken dode verderuen hoir bolwercken Inder ſtadt was die raet ghesloten om die ſteenen die inder ſtadt grauen gheworpen waren weder wt te draghē alſo alſmen dit int opēbair niet doen en mochte ſoe maecte ſy heymelicke een wtghanck onder der eerde ende heymelicke hebben ſy die ſteen weder in die ſtadt ghedraghē Als die thurcken dit vernamen die binder ſtadt grauen waren dat die ſteenen begonden te minderen alſo dat ſy niet wel aen die ſtadt mochte comen ten waer dat ſy van ſtōden aen hoer opſet volbracht ten Als die mueren aff gheſchoten waren ſoe begonden die rodiſche bolwercken op te richten teghē dat buſghebeſcut Die rodiſche ſtelde bolwerckē om die thurcken te wederſtaen die ghemaect warē van hout ende eerde in die houen teghen die mueren Sij bereyden hem om die thurcken the wederſtaen nae alt hoer vermoghen Sij bereyde vūer kunſtelick ghemaect mit ſweuel eñ pick eñ mit meer ander materie die lichtelijck barnē mach eñ heet yſer. mede buſcruyt in ſacken ghebonden om dat teghen die vianden te werpē eñ veel meer behulp bedachte ſy te maecken om die thurckē ſchade the doen Alle die dit ſaghen verblijde hem van alſulcke grote ſubtijlheyt The laetſte wert die verrader Georgius dair ghebracht die zeer wel bewairt was tot welcke veel vrome mannen dat oghe hadden Als men hem vraechde wair mede dat men die Stadt alre beſt ſoude moghē bewaren ſoe ghaff Georgius zeer ſlappelick ende traichlicke antwoirde ghenen raet gheuende als hij nochtans gheloefde Die ſnode verrader die boſe man ſiende dat die mueren off gheſchoten waren alſoe dat die vianden lichtelicken ſouden moeghen vallen in die Stadt ende dat die ſtadt lichtelicke ſoude comen in die handen der thurcken. ſoe ſeide hij nochtans een luttel om ſyn boesheit the verberghen. Hij raet datmen een bus ſoude ſtellen die ſchote teghen der thurcken buſſen. Als dat gheſchiet was ſoe ſtelde die thurcken buſſen Dair teghen wederomme teghen die ſtadt off ſchietende die mueren meer dan the voeren Als dit gheſchiedeſoe ſchoten die thurcken brieuen inde Stadt inhoudende dat deſe Georgius een verrader was mede ſprack georgius alſulcke woirden wt welcke wel te verſtaen was dat hij een verrader was. Als deſe woerden int open baer quamen ſoe beghonden die Rodiſche heeren quaet vermoeden van

desen Georgeo the hebben wt welcker oirsaecke georgius gheleet wert in-
der vanghenisse Die heeren schicte sommighe dair toe die Georgium
souden onderscken ende vraghē wairom dat hij van die thurcken tot die
kersten ghecomen ware Alsmen hem ondersochte soe is hij gheuonden so
ghenachtich in syn woerden ende bij sekere teykenen vals gheuonden also
datmen hem pynichde ende op haelde inder pijne ende naer pijne soe wert
ghevraecht wairom dat hy dair ghecomen was soe heefft hij gheseyt
openbairlicke dat hij ghecomen was the Rodis wt beueel des thurcks
op dat hij die Stadt soude verraden soe veer als hij mochte ghelicken
als hij veel steden voirmaels verraden heefft. wairt sake dat hij dat niet
doen en mochte soe soude hy alle gheleghentheit te Rodis scerpelicke on
dersoken ende doersien ende die ghewoente ende staet der inwoenres eñ des
lants wel aenmercken ende wairt saecke dat die schepen die Stadt niet
mochte winnen soe soude hij wederom totten thurck keeren ende soude seg
ghen wat van noet ware om die Stadt the bevechten ende the winnen
want die thurck hadde een opset ghemaect om dese Stadt onder syn heer
scappie the brenghen. om hier toe the comen soe was Georgius hier toe
ghehuert mit veel belofften. ghifften. ende ghauen Also wert die selue ge
orgius beuonden in syn verraderij ende wert totter doot verordelt in te-
ghenwoerdicheit van alle dat volck eñ ghehanghen aen een galghe alle
soe ontfenck hij syn loen nae syn verdiente Dat volck verblide hem seer
dair off kerende wederom een yghelick in syn ordinancie louede god van
den doot des verraders der kersten ghestelicheit die ghecomen was om al
soe veel zielen the verliesen ende, om dat heilighe kerste gheloue the ver-
deruen also veel edele mannen eerbaere vrouwen. heyligha maechden eñ
dat kerstē deuote volck the verleuen wairom dat die bose man sculdighe
pynen ghelden heefft Nae desen liet die thurckische hoefftman ander brie
uen in die Stadt schieten inhoudende dat die grieysche ende latijnsche
burgheren hem op souden gheuen behouden lijff ende goet ende die hoefts-
man beloffde veel ander vrijheiden also als hy in die brieuen dede scriuen
want hij alleen begheerde dat die Stadt hoer op soude gheuen ende dat
hij wraecke mochte doen aen die Rodische heeren ende edele ridderen der
Johanniten ende wairt saecke dat sy dat niet doen en woude soe woude
hy all doden dat inder Stadt ware Dese bose hoefftmant vermoede een
ontrou volck the vinden die verueert soude wesen van vrese des doots off
diemen mit beloffte onder soude moeghen copen. mer hij heefft gheuondē
een kersten ghelouich volck zeer deuoet ende ghetrou totten oerde der Johā
niten mit rade eñ te wapē eendrachtich int verkeren Als dit te verghees
ghescheet was so maecte hy een āder listich opset. hy seynde eenē grieysche
verrader in onser vrouwe kercke die voirmaels totten thurcken
ouer ghegaen was die selde totten wachter dat die thurcksche hoeftman
woude een bode seyndē totte ouerste meister so veer als hij vrij gheleyde

mochte hebbē. hem wert gheantwoert dat die thurckſche bode ſoude comē aen die ſtadt grauen teghē boleuardo dat is een plaetſe alſoe ghenoemt dair hij antwoerde ſoude ontfanghen in die naem des oueriſte meiſters. Opten anderden dach ſo quā die thurckſche bode die welcke na dat hij die rodiſche heerē ghegruet heefft aldus heeft gheſeit Die thurckſche oueriſte hoefftmā verwōdert hē ſeer dat ghij alſulcken moeghēden prins dorft we derſtaen die onder ſyn macht ghewōnen heefft twe keyſerrycken. alſo veel coninckrycke. ſoe veel ſteden. ſoe veel landen. eñ heerſcappien wairom ſoe raet hij dat ghij uwe ſtadt. lant eñ mede uwe eyghē pſonē wijſelijck wou de voirſiē. op dat alſulcke grote verdriet ouer die ſtadt. lant. eñ volck niet en quame. alſo dat die ſtadt niet werdurnē en werde. dat lant verwoeſt eñ verbijſtert. die mānen verſlaghē eñ die vrouwen in groter oneere ghe hantiert. hij beloefde cortelicke vrede te maecken ſo veer als ſy hē op wou den gheuē. eñ ſtadt eñ lant latē onder die macht der thurckē. anders wairt ſaecke dat ſy dat niet doen en wouden. ſoe woude hy die ſtadt eñ alle dat lant verderuē dair toe dat volck grote pijne aen doen. die ghene die dair was. dair toe gheordiniert vāden oueriſte meiſter heeft gheātwoert Wij en moeghen ons niet ghenoch vwōderen dat ghy ons tot vrede vmaent die mit alſulcken groten macht van volck te water eñ te lande. mit alſo vreſelicken buſghēſcut onſe ſtadt om beleghē hebt want die heerē hē dair off verureemde nochtās ſo ghedencken wy wel dat ghij onſe moet onderſo ken wilt. Weet dat wij niet en gheuē om v beloften. off om alle v ghiſtē om teghē trouheit of teghē die eere te doen. noch wy ontſien al v dreighē niet. wāt wy ſyn eendrachtich. gheen twedracht is tuſſchen die griexſche ende latijnſche. Wij houden een gheloue in god ende criſtum iheſum om welcke wy bereyt ſyn te vechtē eñ eer die doot willen lidē dan die vmaledide machometo ōderdanich te weſen wairom dat ghij niet offlaet ons te dreighē. wāneer ghy van hene treckt is dat ſaecke dat ghy dan boden wilt ſeynden om vrede te maecken ſo willen wy ons dair op beraden Alſo als ghy nu bereit ſijt te ſtriden. doet dair ghy om ghecomē bent. wy wil len v mitter hulpe gods eendrachtelicke mit ridderſpel antwoerdē onver ſaghet Ghij ſelt weetē dat ghy niet en ſtrijt mitte aſianē offte wiuachti ghe mānen. mer mit ſterckē vromē kerſtē ridderē. dat wy mitter hant be wijſen willen Alſa dēſe antwoerde ſo ſcheide die thurckſche bode mit ſcaem de eñ hāghende aenſichten van daen eñ mit neder gheſlaghē oghen Als die thurcken alſoe wederſtaen werdē ſoe begōden ſy meer raſender eñ boſer te werden want ſy hē ſcaemde dat alle hoir grote macht alſo vanden Ro diſchen verſmaet was Dair nae begōden die thurcken mit groter toorn onſteken dach eñ nacht mit buſſen. mortieren eñ pijlen die mueren the be ſchieten eñ wouden beſoken off die Rodiſche mitten wercken alſoe vroem ſouden weſen ghelicken die woerden die ſy ghеſproken hadden Ende alſo nae. yyyvij. daghen voirleden naden eerſtē ſtorm die gheſcheyet was aen

Sunte Nicolaus berch soe begonden die thurcken die Stadt alheel nae hoere macht te verderuē want sy wel vierdalff dusent rōde steenē daer in schoten waer mede sy die stadt verduruē eñ die husen eñ schoen palaesen off schoten. alsoo dat die stadt alle hoere voirleden scierheit eñ schoenheyt beroefft wert eñ lach verduruē ghelicken een vslaghen gigant offte roese Veel die in die stadt warē worden cleynmoedich. mer die ouerste meister mit alle syn ridderscap eñ ander vreemde heerē die daer ghecomen waren sterckste die selue zeer vroemelicken nae hoer vermoeghen hope settende in die almachtighe god eñ in iheſum criſtum die ghebenedide soen gods onsen heer. eñ in synre ghebenedider moeder mariā. mede in die voirloper Cristi Sunte iohan baptiste eñ gaff hem alle goede moet Alle die ander edele vroem heerē van menigherley titelen. mede alle die gricken. coeplijden. eñ latijnsche warē bereit om voir dat heilighe kerste ghelone te vechten Sij onrsaghē hem niet hoe wel dat die muerē veruallen warē. hoe wel dat die thurckē haestelicke daer op mochte comē noch sy en warē niet versaeght van dat vreselicke busghescut Die thurcken meende die stadt zeer cortelick te winnē. mer die rodische heerē hoepte mit ganser ghelone die thurcken wel te wederstaen Daer nae ist ghescheet dat die thurcken inder daghcherheit ende des auonts voir die stadt nae hoeren zeden pipten vroechde maeckede eñ vblide hē van die toecomēde victorie Die rodische heerē in die houē aen dat casteel legghēde vblide hē mit busunē gheluyt. die edele ouerste meister merckte wel dat die storm haestelicke toecomende was wairom dat hij mit ripen raet alle die mueren eñ toornen bet hecfft doen bewarē daer toe so heefft hij hulpe ghestelt vrome edele mānen van synre oerden van allen natiē die bereyt soude wesen bij the staen dairt vā noede ware want hy stelde hem selue aen dat alle sorghelixte eynde altijt arbeyende om dat niemāt gheen onsculd mocht hebben Hij was in dat hoff daer die muerē offgheschoten waren daer bleef hij Een yghelick vā die vrome heerē volchden die voetstappen des ouerte meisters nae vāden meeste totten minsten noch niemāt en dede onsculd Die thurcksche hoeftman liet in alle syn heer wt ropen soe wat een yghelick mochte crighen van goede inder Stadt dat soude syn vrij eyghen bliuē eñ dat sy alle die ionghe kinderen benedē. xiiij. iaeren souden laten leuen op dat sy dat ghelone mochtē versaken mer dat sy alle die ghene die onder warē doden souden wairt saecke dat sy yemāt leuendich vinghen die soutmē mit palen doirsteken want daer toe bereyt waren acht dusent palen om dat te volbrenghen die heerscapie der stadt Rodis soutmen alleen die thurcksche keyser laten Als dit wt gheropen was soe begonden die thurcken te comē aen die Stadt doch nae hoerē zeden eer dat sy dit begonnen aenropen sy Machometh die duuelsche ppheet Sij wasschede eñ reynichde hoir lichamen Sij bereyde sacken tot rouen. eñ zeelen offte stricken om die ghevangē te binden welck sy aen hoer riemē bonden Een dach eñ nacht mittē

morghen eer dat die storm beghan soe schoten sy acht grote bussen te ghen die mueren sonder ophouden Sij doerschoten ende verduruen alle die bolwercken Sy schoten door die wachters ende bewares der mueren alsoe dat nyemant op die mueren bliuen mochte then ware dat hy hem zeer cloeckelicken verburghen hilden want men een teyken mit een clocke dede datmen neder soude dalen op een leer ende dair nae weder op climmē Dair en was gheen tijt meer om die bolwercken wederomme op te rech ten want dat busghescut gheschiede sonder op houden alle soe datmen in een cleyn tijt drie hondert steenen off dair omtrent gheschoten werden.

Dair nae opten acht ende twintichsten dach des maents Augusti ga uen die thurcken een teyken mit een mortiers schote ende quamen aen mit groten ghewelt ende onghestemmicheyt smorghens vroech als die sonne op ghinck ende clommen op die neder gheschoten mueren want sy dair lichtelicke op mochte comen als gheseiet is. ia veel lichtelicker dan die Rodische mit leren dair op mochte climmen. Als sy ghecomen wa ren bouen op die mueren soe sloghen sy doot alle dat sy dair vonden in den eersten aenloep. Sij setten die thurcksche teykenen op die mueren des ghelijcke deden sy aen die ytaliaensche toorn welckes hoechste sy be vochten Dair beghan the verrisen een groet gheschal van binnen ende buten. Sij verden hantghemeen ende dair wert mit groter macht ghe vochten. Die Rodische heeren wederstonden die thurcken vromelicke op die rechter ende luchter hant. Dair waren vrome edele heeren bison der die edele ridder blinkende in die wapenen die ouerste hoefftman Heer Anthonis voirghenoemt ende mede veel edele heeren van mennigherley titelen. Veel coepluden. Ende burgheren ende wt ghelesen mannen van alle natien onder welcke sommighe vromelijcke stridende voir dat heylt ghe kersten gheloue bleuen dair doot. sommighe werden dair zeer ghe woont Dair waren vier leeren dairmen bij neder clam inder ioeden stra ten van welcke een ghebroken was alsoe dat die thurcken dair neder in die Stadt quamen. die alte edelste ouerste meister Petrus danbusson voir ghenoemt mit een grote nae volghenghe der edelre kersten heeren mit eenen stercken vromen moet stelde hem teghen die vianden eñ clam op die mueren ende vacht teghen die thurcken die hy van daen verdreeff ende versloech sommighe vanden seluen. Hij selue ende alle syn kersten ridderen die hem nae volchden hebben also ghevochten om dat heyligh kerste gheloue ende die ghemeen oirbaerheyt der kerstē ghelicken als voir tijts die edele ridderen ewich loff werdich die Machabei deden om gods dienst ende die ioedsche vrijheit the behouden. Ende mede voirtijts die roomsche princē ghestreden hebben om hoere landen the beschermen welck om dat ghemeen goet the bewaren dair mede verdient hebben Vaderen des lants gheheten te wesen. welckes exempel dese alte edelste ouerste mei-

ster van Rodis nae gheuolghet heefft. niet ontsiende alle dat verdrie ontsenck vijff wonden in syn lichaem. onder welcke die een. een doot wonde was en hadde die konstighe abelheit der cyrurgine gheen bate dair teghen gheweten. Dese meister heefft dat ghemeen oirbaer der Rodischer beschermt. bewairt. ende behouden om welcke edele daet hij wel werdich is the nomen een vader des lants Die thurcken zeer schoen ghewapent waren op die mueren bij derdalffduisent ende bestonden die Rodische heeren hantghemeen dair me wesende van die mueren te driuen. mer die macht der rodischer heeren onverwonnen staende mit die godlike hulpe en hebben niet vander stede gheweken Een grote menichte der thurcken volchde nae die thurcken die op die mueren waren. welcke menichte heefft bedect alle dat lant dair aen leggende. die veruallinghe bolwercken ende alle die Stadt grauē die the samen also vervolt waren datmen gheen eerde sien mochte want als dair nae bevonden was soe waren dair. xl. duisent thurcken inden storm gheordineert. Dair wert ghevochten twe vren mit twiuelachtighe auenture. want die victorie was somwijls mitten Rodischen heeren. somwijls mitten thurcken Then laetsten wt die godlicke ghenade soe werden die kersten alsoe ghesterckt dat sy die thurcken verwonnen. verdreuen. verslogben Eñ mit also groten snelheit namen die thurcken die vlocht also dat sy int vlyen malcandere doden eñ wonden Het was wonder the aenscouwe dat die kersten bedreuē in die tijt dat sy mitten thurcken streden. Want wel drie hondert thurcken die teghen die kersten streden staende op die mueren van die kersten neder ghetoghen werden eñ also ghedoot inder ioeden steegh. Die muer was hoghe van binnen omtrent. xx. voeten Alle dese werden te samen ghedoot eñ die dode lichamen bleuen inder stadt leggben als die thurcken vander stadt weken ende souden tot hoeren tenten vlyen soe volchde die Rodische hem nae eñ verslogben veel thurcken in die Stadt grauen ende bolwercken dair sy dien roef off namen Eñ bisonder soe namen sy die hoechste turcksche banner mit gout ende sulver versciert. welcke een teyken was van alsoe grote victorie. Dair nae quamen sy mit grote prijs wederom ouer die veruallen mueren in die Stadt. In desen storm bleuen doot vierdalff duisent thurcken van welcke die dode lichaemen laghen in die stadt op die mueren in die grauen ende bolwercken ende mede ghevonden werden in dat meer. Ende nae om die stanck the seuwen hebben sy die selue lichamen die dair laghen verbrant Soe die thurcksche hoefftman syn volck ouertelde soe heefft hij bevonden dat van beghin des beleghs der Stadt rodis verslaghen waren ende doot ghescboten the samen. ix. duisent thurcken. Ende vijfftien duisent zeer ghewont. Die thurcken leden grote weder spoet als sy selue seiden. Die ghemeen spraecke is waerachtich eñ openbaer als die thurcken selven seggben dat sy doer een wonder

lijck ghesicht doe sy op die mueren waren verscriet offte verveert werden
alsoe dat sy vlucht namen eñ gheweken hebben van die mueren. want
sy seggen doe die ouerste meister oprechte die vanen ons liefs heeren
ihesu Cristi ende des maeghets marie ende sunte Johan baptisten mit die
vaen des oerdens der Johanniten welcke vaen die ouerste meister liet op
richten int begin des storms hoghe inder lucht Doe saghen die thurcken
een blinkende gulden cruys inder lucht ende een schone maeghet houdende
een schilt ende speer. dair toe een mensch mit een snode cleet aen ghedaen
mit strenghen ende wel ghescierde ridderscap den kersten the hulp comen.
welcke ghesicht die thurcken alsso verscrickede ende soe verveert maeckede
dat sy in gheenrewijs dorsten voirtgaen Het is wel te gheloven dat de
se victorie vanden hemel ghecomen is Hoe soude alsulcke cleyne ridder-
scap der kerstē in dien tijden dair vergaert dat machtighe thurcksche heer
dat die mueren in ghewonnen hadde wederstaen hebben en waer hem
gheen hulpe vanden hemel ghecomen. hoe mochte in soe cortertijt alsso
veel menschen verslaghen werden. then ware dat die enghel gods die vi
ctorie ghebracht hadde ende die thurcken verslaghen. Want dair laghen
alsso veel dode lichamen ende soe wel ghebelèghē. welcke gheen werck en
was van twe uren mer twe offte drie daghen. Ende dat is wel the ver-
moeden dat dese slach meer ghescheit is van god dan van die menschen
Wie heefft verveert die thurcken die inghenomen hadden die mueren.
ende hem verheffende van die victorie. die alre goedertierenste god. Wie
heefft verboden die thurcken dat sy niet neder clommen mit die heeren eer
dat die hulpe op clam. die alre sterckste god. Wie heefft verblijnt die
harten der thurcken dat sy na den eersten storm niet wederom en quamen
totte rodischen heerē mit veel wōden ghequest eñ zeer moede. om die te be
wechtē. die alre almachtichste god Wie heefft vederstaen alsō grotē moe
ghende viant die verwonnen heefft alsso veel ende so grote coninckrijcken
op dat hij dit heilighe oerde eñ die heerscappie der iohāniten middelber.
mer bij ghelickenisse vā ander oerden cleyn. op dat die thurck nae die ver
deruinghe der stadt ostātinopolē niet soud brenghē onder syn heerscappie
Die alre wijste god. dairom so laet ons dācken den almachtighē god vā
alsso groteweldaet. die bewairt heefft die rodische heerē van die hāden der
boser mēschen want die thurckē hopede om die stadt te verecrighen maecte
opset om alle maniere vā wreetheit te bedriuē. dat voirnemē der thurckē
was om die kerstē mit palen te doersteken eñ alle die menschē te dodē wt
ghenomē ionghe kijnderē benedē. viij. iaerē die hoir gheloue soudē hebbē
moetē aennemē. mer dat quade opset en quā niet tot hoere meninghe. sy
werdē vslaghē. vdreuē. vuonnē. ghelickē beestē. Als die storm ghescheit
was so settē die thurckē hoer tentē eñ papilionē dair sy eerst anghecomē
waren eñ sy brachtē die bussen an dat meer eñ sy laden die schepē mit die

ghewoonde ende die ghene die sij ouer ghebracht hadden wt dat lant Licia die selue hebben sy wederom ghevuert mit alle hoir reesscap veel daghe lanck tot dat sy van daen reysde in thurckijen Sie andere zylde hem in alle dat eylant ende verduruen die houen wijngaerden die dair onghequest ghebleuen waren. welcke sy verwoeste. beroeffde. verbranden ende roeffde ontellicke veel beesten Als die thurcken dit bedreuen ende bereydē hem om van daen the varen soe openbaerde hem op dat meer twe schepen der kersten wel ghewapent dair gheseynt vanden machtighen coninck des lants Sicilie Ferdmandus ghenoemt zeer deuoet totten heylighen kersten gheloue welkelhij die Rodische heeren te hulpe seynde Als die selue te Rodis wouden landen welcke die thurcken siende dat sy hem verbliden eñ dat die schepen onversaeght nae dat lant vūeren soe schotē sy bussen dair teghen welcke dair toe bereyt laghen. eñ schoten die mast neder in een schip. dat ander quam sonder scade aent lant Dese schepen om dat busghescut eñ dat onghestemde meer worpen die anckoren een luttel vanden inganck des hauents Alst aen den auont quā eñ dat meer onghestemder wert soe quam dat schip dat syn mast off ghescoten was in die hauen Dat ander moste dat ziel nae die winde hanghen also datter opten anderden dach dair nae arbeyde om in die hauen te comē bij ghebreck van winde want dat meer stille was eñ dat schip en was niet veer van dat thurckesche heer soe quamen dair aen twintich thurcksche schepē weel versien mit volck eñ bestreden dat schip welcke die Rodische aen saghen Sie in dat kersten schip ghecomen waren bescermde hem ridderlicke. Dair wert ghestreden drie vren lanck mit busghescut op dat meer The laetsten hilden die kersten die ouerhant in welcken strijt wert verslaghen die oueste hoofftman der thurcken. Nae alsulcke onfanghen scade keerde die thurcken wederom tot dat heer ende dat kersten schip quam op dien anderden dach in die hauen mit volcken zeilen ende grote blijscap Dese twe schepen hebben ghebracht een goede vrolicke boetscap ende tijdinghe tot die Rodischen wairom dat sy hem zeer verbliden. Sij hebben op ghedaen die brieuen ons eertsche vaders die paues aen hem gheseynt in welcke die paues Sixtus vermaent die Rodische vromelicke the strijden ende sy verstaen in die selue brieuen dat een grote vergaringhe van schepen bereyt was welcke in eenen dach dair nae souden comen. Dair nae soe verkundighe sy dat die vergaringhe der schepen also groet was welcke niet alleen die Rodische souden verlosen van die thurcken. mer mede die thurcken the bevechten ende the verdriuen. Als die Rodische dese boetscap hadden ontfanghen soe loeffde sy ende presen dien paues Sixtum eñ baden god om syn saligh voirspoet Soe die thurcken alsulcke tijdinghe vernamē so verschrickede sy hem zeer. eñ haestē om van daen te varen. Als gheleden waren .lxxxix. daghen soe voeren sij

van daen aen die oude Stadt Phiſeum dair ſchepede ſy op alle inſtrumenten van oirloghe. Die thurcken bleuen dair .vj. daghen dair nae reyſde ſy wederom in thurckijen mit grote ſcade ende ſcande. Die ſelue die beſocht heefft alle die vreſen. laſten. ende anxten des beleghs die alle dinck gheſiē heefft in dienſte die hij dē totter eere gods. tot verheffinghe des heyligē kerſte gheloue ende tot prijs der Rodiſcher heeren heefft dirvan alle dat dair gheſchiet is beſcreuen.

Hoe dat die ſtadt ydrūtina van die thurcken ghewonnen wert

Nae dat die ſtadt eñ eylant Rodis meer doer die godlike hulpe ende teyckenen dan menſchelicke wederſtant. want die mueren der ſtadt off gheſchoten waren ghelicke die eerde. verloſt was vā dat ſware beleghē aenvechtinghen der thurcken alſo dat die thurcken alle hoer hope ende arbeyt verloren gauen wairom die thurcken zeer onverdul'dich alſulcke ſcade eñ ſcande draghende want ſy voirmaels veel ſtrijden eñ victorie vercreghen hadden teghen die kerſten mit welcke ſy beſitten veel conincrijcken landen eñ ſteden der kerſten wair mede ſy niet thē vreden en waren tot noch toe. Noch leden ſy dorſt om dat kerſten bloet te ſtorten menēde op andere pluetſen alſulcke ſcande aen die kerſten te wreken ghelicken als ſy van die Rodiſche heeren hadden ontfanghen Dair na ſoe bereyde ſy een grote vergaringhe der thurcken te lande eñ te water teghen die italiaenſche landen ghelegheñ aen dat meer Adriaticū om die te water eñ te lande te beleggh̄e eñ dair nae te brenghē onder die heerſcappie des thurcks. Want alſoe die wrede tiran die thurck zeer rijck is van goet eñ machtich van volck zeer onſteken om heerſcappie te hebben wel wiſte dat die kerſten bij hem ghelegheñ doir langhe oirloghe verduruen waren eñ gheen wapenen ſonden dorrē aennemen teghen hem eñ dat alleen die van vngarien altijt hem wederſtant ghedaen hebben ghelijcke een vaſte ſtercke muer ſoe heefft hij in ſyn hart ende muet begrepen ſyn wreetheit teghen die italiaenſche lande te bewijſen. dairom nae alle andere bloetſtortinghē die die thurcken hebbē ghedaen teghen die kerſten. nae verderuinghe van ſo veel' ſteden dat alle die werlt wel bekent is nae dat beleghē der Stadt rodis hebben ſy' ghetoghen mit een groet heer te' water ende te lande in Neapels dair een vruchtbaer edel' lant is. int coninckrijck van Sicilen ghelegheñ in welcke lant leit een Stadt ydruntina ghenoemt een edel' ſtadt in welcke een eertſbiſſcops ſtuel is zeer machtich vā volck ende rijck van goede. Dese ſelue Stadt' ydruntina leit niet veer van een ander Stadt Velona ghenoēt onder die heerſcappie der thurckē alſo darmē i eenre nacht mach varē mit goede winde vā velona tot idrūtinā wt welcke ſtadt velona dat turckſche heer teech voir idrūtinā int andere iaer na dat beleghē van rodis Als die thurckē dese ſtadt ydruntinans

een dæl dagħen beleghen hadden eñ die mueren off gheschoten int laetste dat te beclaghen is. hebbē sy die selue ghewōnen mit stormē eñ mit grote bloetstortinghe Sij hebben dese stadt gheplondert. die mānen een dæl verslaghen. een dæl onder hoerē dienst ghehoudē. die vrouwen gheschent diē maechdē onteert. die cloester ioncfrouwen oneerlicke ghehantiert. die ionghe mannē wredlicke ghedoot. die oude mēschē mit peerdē ouerredē die priesterē die ghevliet warē inder kercke omden almachtighē god om hulp eñ ghenade te biddēn hebbē sy ghewozgt als bestē. eñ die eertzbisscop een out dēuoet ghestelick vader mit alle bisscoplicke ghewant anghedaen houdende een heilich cruys in syn beidē hāden saghede sy doer dat middē mit een houte saghe Die vrouwē die swaer ghinghē mit vruchtē hebbē sy doirstekē Dair na als die stadt ghewōnen was besette sy die selue mit thurckē eñ brachtē dair prouāt in. sy maecte die muerē eñ bolwerckē also dat die stadt veel stercker eñ vaster wert. doir die thurckē mit ghescut eñ ander gheweer eñ van alle noettrufft bet voirsien dan sy ye te voerē was Ten laetsten soe sterf cortelick dair na die thurcksche keyser Machomet welckes soen die optē dach van hudē regniert thurckijen heefft wederom die coninck van neapels dese voirghenoemde stadt ydruntinā om saeckē die ick omder cortheit kate te beschriuē eñ also mostē die thurcken wederom wiken van daen eñ wt dat coninckrijck van neapels Doch int weder keren beroefde sy dat lant eñ maecte die steden aent meer ghelegħen wuest na all hoer vermoegħen Jn alsulcker maette wert dese selue stadt ydruntina wederom bewoent mit kersten burgheren Dair mede is cortelicke ghenoch gheseit van dese historien

Dit werck inhoudende die heyligħe beuarden tot dat heyligħe grafft in iherusalem. eñ van daen totten berch Synai tot die heiligħe maghet eñ martelarisse Sunte katherin ghedruct doir meister Eerhaert rewich van vtrecht in die Stadt van menzs Jnt iaer ons heeren. m. cccc. acht ende tachtich. opten. xxiij. dach in Meye Ende salichlicken

ab 2163

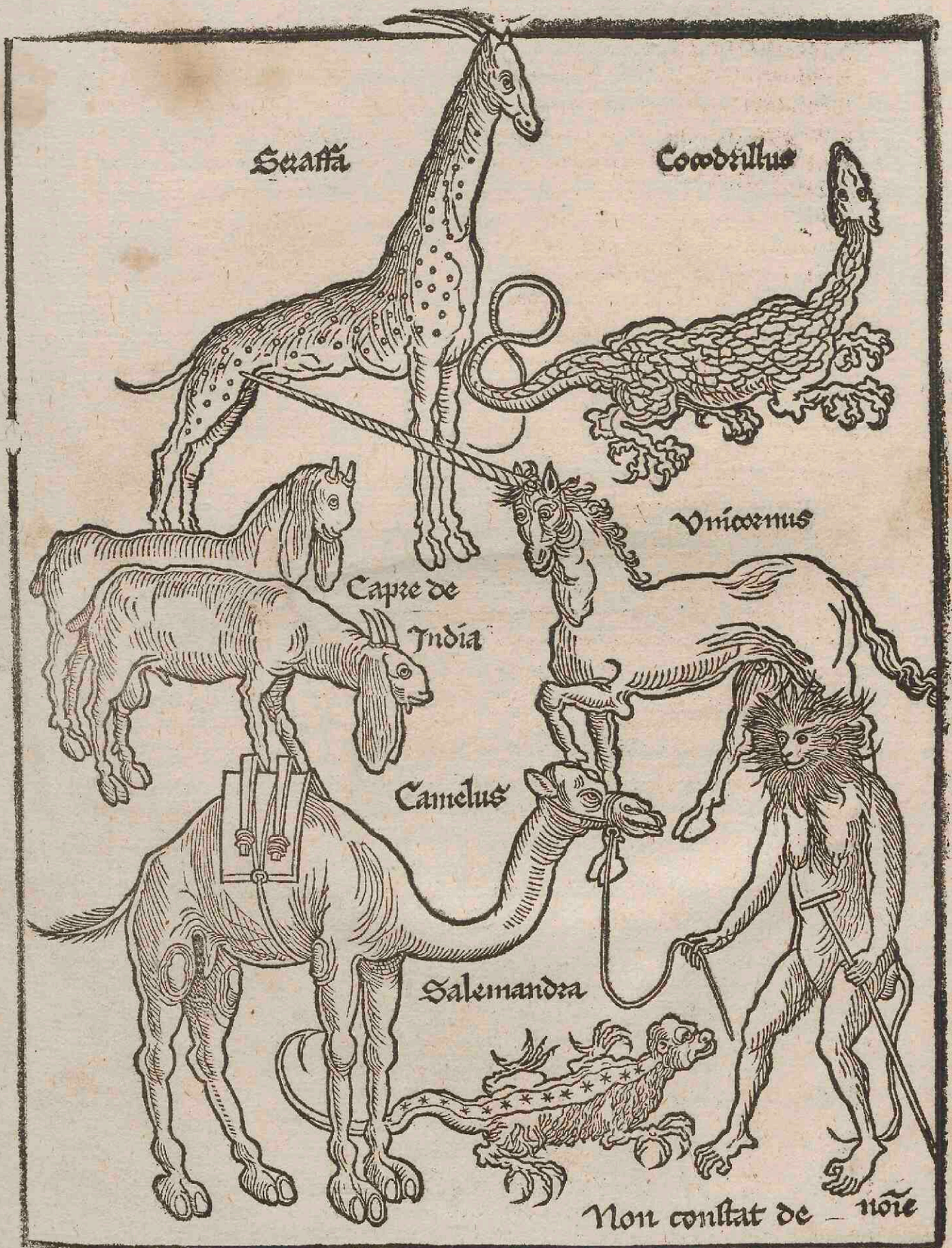
Seraffa
Crocodillus
Vnicornus
Capre de
India
Camelus
Salemandra
Non constat de — nõie

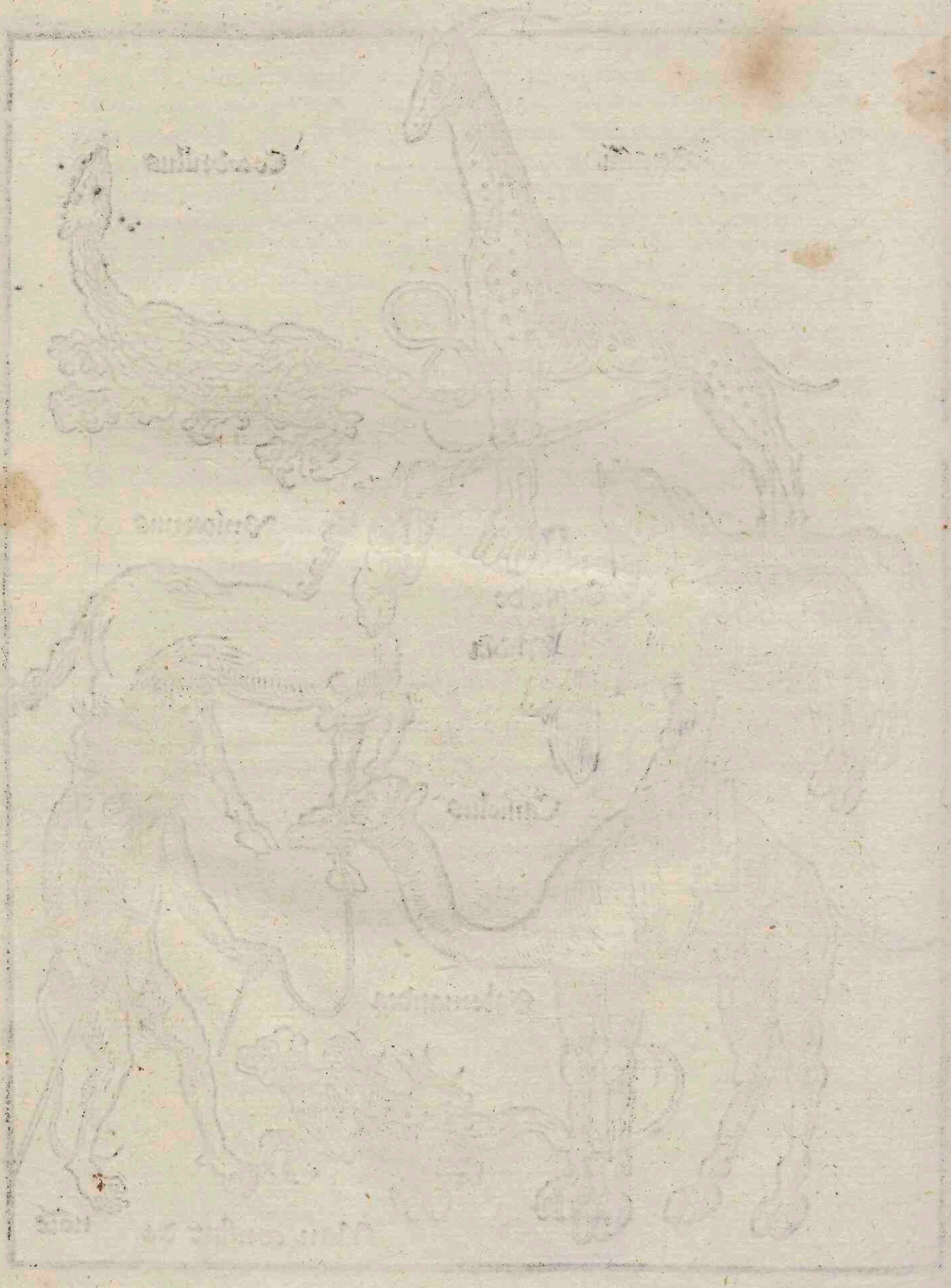

Page not
originally blank

98 (0.13L)

5001
a — 165